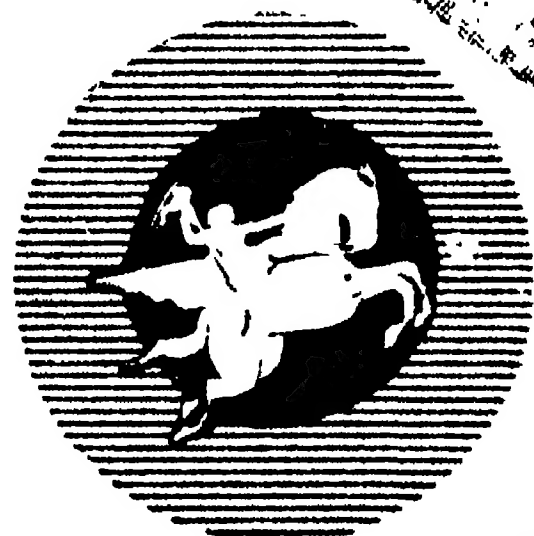

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మంత్రతా
అందరిని, అన్ని అభిరుచులవారిని
ఆనంద పరవశుల చేయుచున్న
అపూర్వ జానపద
చిత్రము....

హాహానీ టారి రాజమకుటం

నిర్మాత. దర్శకుడు
బి. యన్. రెడ్డి

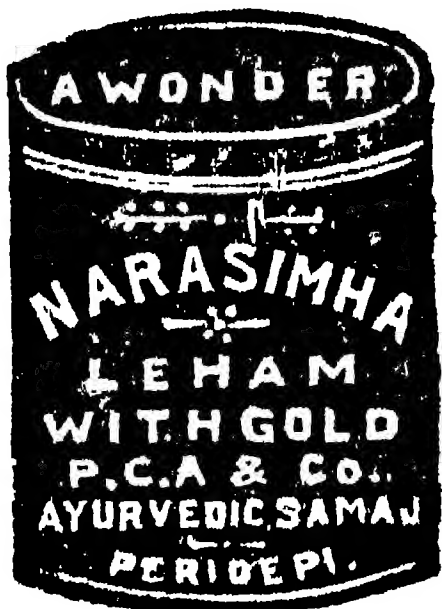
LAKHNA

పి. సి. ఏ. ఆండ్ కంపెనీ,

ఆయుర్వేద సమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా

జగత్ప్రసిద్ధులైన మా ఆయుర్వేదీయ ఔషధములు పేరకొలదినుండి చే నాపబడుచున్నవి. ఆ ఔషధము మా ఔషధమును పరిక్షించి అద్భుతమైన గుణములు కలవని నిర్ణయించిరి.

నారసింహ లేహ్యము

దీని యందు బంగారు రేకులు, పండి రేకులు, పచ్చకర్పూరం కుంకుమ పువ్వు, పాలా మిశ్రి, మొదలగు విలువ గల వస్తువులు చేర్చి తయారు చేయబడినది. ఇది మిక్కిలి బల

మును కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనది. మేహములు, నిక్తాక, నిస్సర్తుక, కుక్ల నవ్తము, మాత్రముపంట కుక్లము పడుట, కాళ్లు పీకుట. ఎడము నొప్పులు, అతి మాత్రమును, వారింగి మిక్కిలి వీర్య వృద్ధిని, సంభోగశక్తిని కలిగించుటలో అమోఘమైనది. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 గులముల డబ్బీ గ. 3-8-0

చ్యవనప్రాస లేహ్యము

అజీర్ణము, శ్లేష్మము, కఫము, క్షయ, బలహీనత, పురాణజ్వరము, ఉబ్బసము, దగ్గు, మొదలగు క్యాసకాస సంబంధముగు వ్యాధులను వారింగి బలమును కలిగించు.

20 గులముల డబ్బీ గ. 2-0-0

మహాభందార్ద్రక లేహ్యం

వైర్యములు వాంతులు, చర్ది, ఎక్కిళ్లు, అమ్మవైర్యము, మలబద్ధము, అశోచము. దాంతి, ఎకారము మొదలగువాటిని ఖండించును 15 గులముల డబ్బీ గ. 1-8-0

రోజా పుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధకము, అజీర్ణము, గర్భవాయువు మొదలగువాటిని వారింగి కాలవిరేచనము చక్కగా కలిగించును.

15 గులముల డబ్బీ గ. 1-4-0

మదనకామేశ్వర లేహ్యము

ఇది మిక్కిలి వీర్యవృద్ధిని, బలమును కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమైనది. మేహము, నిక్తాక, నిస్సర్తుక, కుక్లము పడుట మొదలగువాటిని ఖండించి రక్తమును వృద్ధి నొందించును.

20 గులముల డబ్బీ గ. 2-4-0

పాలసుగంది లేహ్యం

సనా మేహములు, మేహపాంతులు, గోరకు పుండ్లు, ఎత్తగదర్మగో గములు, కీరీ నొప్పులు, శ్లేష్మించిన పాతి సుఖవ్యాధులు, తిమ్మిష్ట, మొదలగు వ్యాధులను వారింగును.

20 గులముల డబ్బీ గ. 2-4-0

మనసారచందిని

కౌగవ్యాధులు, అంటు మాత్రపు మంటు చుగళు, స్త్రీకు సమస్తవ్యాధులు, మొదలగువాటిని వారింగును.

సీసా 1 కి గ. 2-4-0 అమహావమునకు

గందిని అతగు 3 ఔస్సు గ. 1-4-0

గంధకరసాయనము

సనా కరోగములను నిర్మూలముచేయును శ్లేష్మించిన పనాయిలు, గదర్మగోగములు కుగళులు, గోరకుపుండ్లు, తీట, జిల, మేహ పాడలు, మచ్చలు, శ్లేష్మించిన పాతనఖవ్యాధులు మొదలగువాటిని ఖండించుటలో శ్రేష్ఠమైనది. 10 గులముల డబ్బీ గ. 2-8-0

హేమసుందరము

బంగారు ఛాయగలది. మేహములు. అశ్మయము, కుక్లనవ్తము, కౌగగము, కాళ్లు చేతులు మంటలు, స్త్రీల కుగుమ వ్యాధులు మొదలగువాటిని వారింగును.

గులం 1 కి గ. 4-0-0

నంజీవనకల్పము

ఉష్ణాధిక్యము, ఉష్ణవైర్యము, ఉష్ణ వాతం మొదలగువాటచే గలుగు సమస్తవ్యాధులను, జ్వర మాంస్యమును, దాహము, తాపము కొన్ని విధములగు దగ్గులు, అల్లకీర నొప్పులు నడుము నొప్పులు, కీళ్ళ వాపు, మాత్రం బిగి చుట, కీరీ వేడిమి మొదలగు వాటికి రామబాణం.

5 గులముల డబ్బీ గ. 1-12-0

ప్రతాప కస్తూరి మాత్రలు

మిక్కిలి ఘాటుగలిగి సువాసనగా నుండును. 1-2 మాత్రలు పుచ్చుకొనిన శ్లేష్మము వాయువు, జలుబు. జ్వరము, పన్నీపాతి ములు, మాండ్లము, చిన్న బిడ్డగుము, దగ్గు, ఉబ్బసము, సీతలేదులు, అజీర్ణ దోషములు, మొదలగువాటిని ఖండించును.

200 మాత్రలు సీసా గ. 0-8-0

సుఖవిరోచన మాత్రలు

ఇది 2-8 విరేచనముకై అజీర్ణం, వాయువు జలుబు జ్వరము మొదలగువాటిని వారింగును.

40 మాత్రలు సీసా గ. 0-8-0

అజీర్ణవాయువ మాత్రలు

బిడ్డలకు శ్రేష్ఠమైనది. అప్పుడప్పుడు 1-2 మాత్రలను వేయుచుండిన చక్కగా విరేచనమును గడుగడగా అజీర్ణము, వాయువు మొదలగువాటిని వారింగి వ్యాధులను రానీ గువు.

50 మాత్రలు సీసా గ. 0-8-0

రాజమోహన హేరాయిల్

శ్రేష్ఠమైన సువాసనగలది. శిల వెంట్రుకలను పుగులు, కలపు గలిగించి వృద్ధి చేయును. మెసడుకు చలదనము నిచ్చును.

సీసా గ. 1-0-0

భృంగమలకతైలం

తలంటుకు శ్రేష్ఠమునది. మెసడుకు చలన చేసి తలనొప్పులు, మాడుపాటు మొదలగు వాటిని వారింగును.

4 ఔస్సులు సీసా 0-14-0

తామరతైలము

అన్ని విధములగు చర్మరోగములను పోగొట్టును. తామర, తీట, గజ్జి రామబాణము. డబ్బీ గ. 1-0-0

ఇంకా మానవత్వ నిర్ణయకరధ్వజ. మకరధ్వజ, పూచంద్రోదయం మొదలగు ఔషధములు గలవు. కోరినవారికి మాత్రాజ్ఞాను ఉచితముగా వలపెడము. వ్యాధిగ్రస్తులు తమ వ్యాధినిగురించి వ్రాసినచో సలహా నొసంగెదము.

ఆయుర్వేదవివ్యాస ఆయుర్వేదపాథ్యాయ పి. సి. ఆయుర్వారప్రయ్యపంతులుగారు ప్రారబుట.

(56)

ప్రస్తుత విద్యాలయము
ప్రస్తుత విద్యాలయము
ప్రస్తుత విద్యాలయము
ప్రస్తుత విద్యాలయము

ఆంధ్రవత్రిక

శార్వరి సంవత్సరాది సంచిక

[ఏబది ఒకటవ సంచిక]

[1960-61]

సంపాదకుడు :

శివలెంక శంభుప్రసాద్

వెల: రూ. 2

ఆంధ్రవత్రికా కార్యాలయమున ముద్రితము

శ్రీ నాగార్జున ప్రాదక్షన్యం

సమర్పించు

ప్రథమ చిత్రం
(సాంఘికం)

రచన

D.V. నరసరాజు B.A

పాటలు

కొసరాజు, చిరంజీవి

కెమెరా

పి.యస్.రాయి

సంగీతం

B. గోపాలమ్

ఆర్ట్స్

K.S.N.మూర్తి..

నృత్యాలు

వేణుగోపాల్

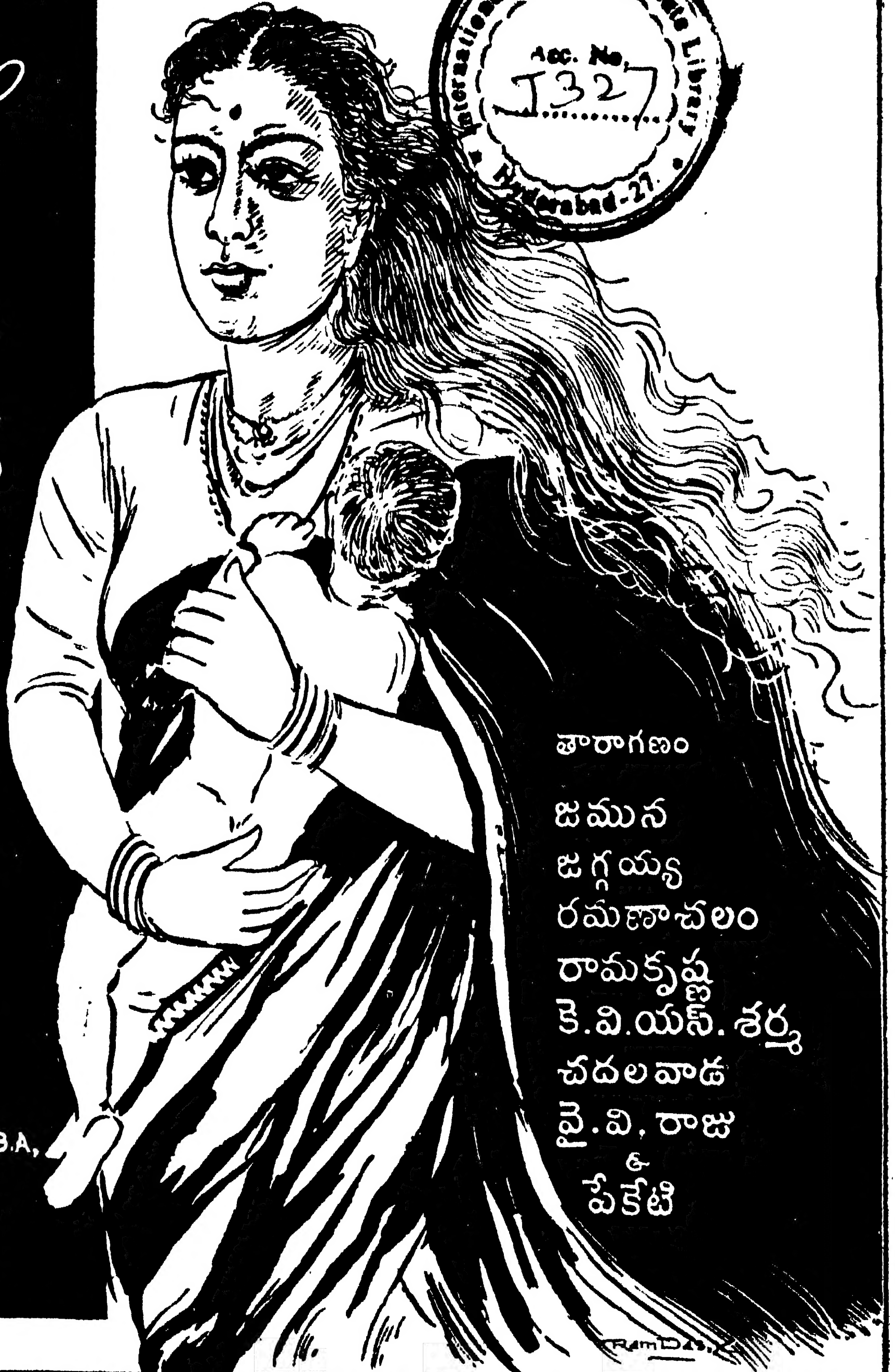
డైరెక్టరు

K.కామేశ్వరరావు, B.A.

స్టూడియో వినస్

రికార్డింగు భరణి

ఉగాది కుబా భివందనములు

తారాగణం

జమున

జగ్గయ్య

రమణాచలం

రామకృష్ణ

కె.వి.యస్. శర్మ

చదలవాడ

వై.వి.రాజు

పేకేటి

నిర్మాతలు... శ్రీరాజారామచంద్రరాజు, అబ్బాయిచౌదరి

CHITRALEKHA

~~~~~

సంచిక

51

శ్రాద్ధిరి సంవత్సరాది సంచిక

విషయాను క్రమణిక

~~~~~

సంవత్సరము

1960 - 61

ప్రస్తావన

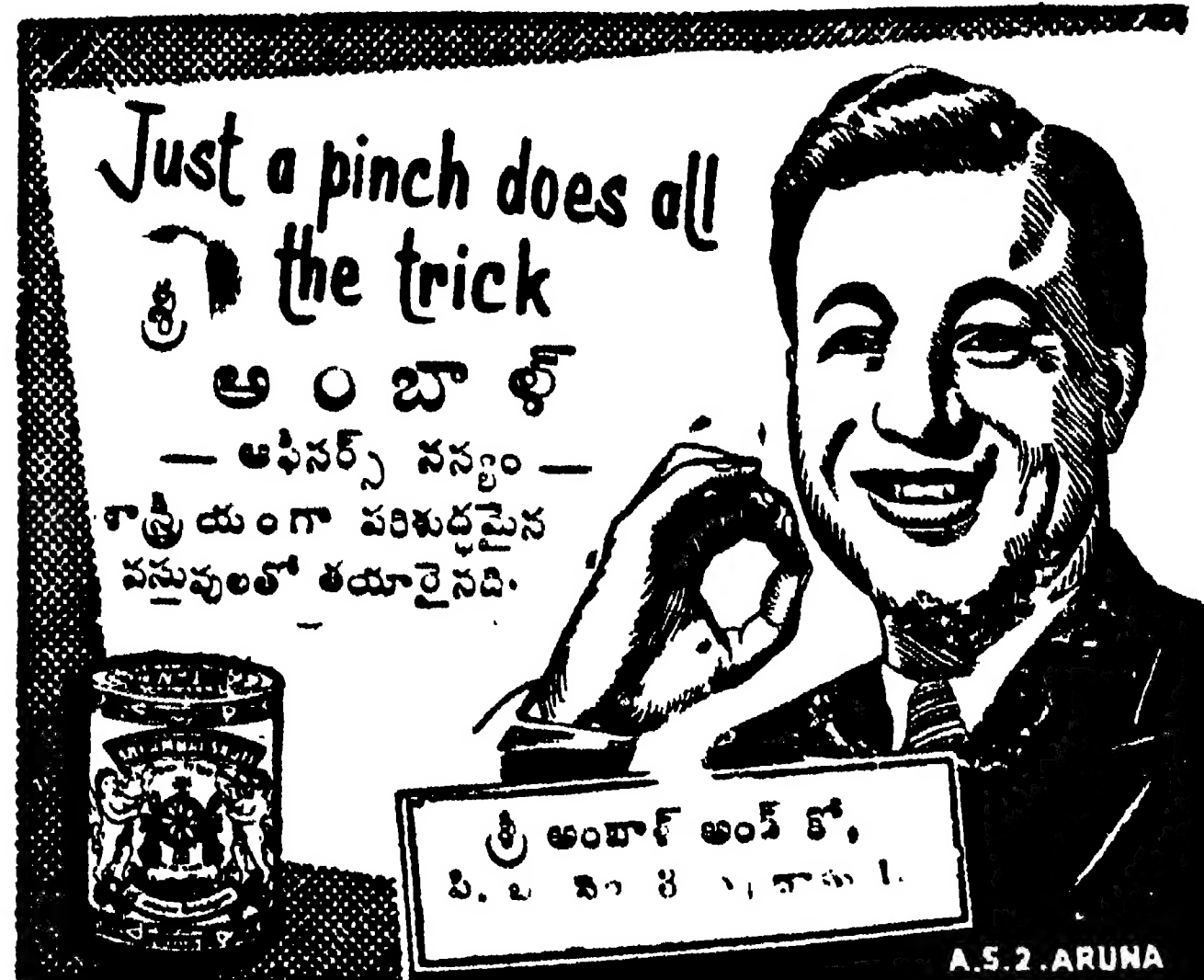
వచ్చే శ్రాద్ధిరి సంవత్సరం జెచ్చే వనకు!—శ్రీ దామోదరం సంజనయ్య	11
విశాఖ సంవత్సరంలో సాహిత్య వికాసం—శ్రీ వాల్మీకి కృష్ణమూర్తి	18
మృగశిరమాసం—శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బరావు	22
అశ్వినిమాసము—శ్రీ శారదా శివశర్మ	24
అనంతరీ కొణం—శ్రీమతి తుంగా జానకీరాణి	26
శిశిర శీతన—శ్రీ సి. నారాయణ రెడ్డి	32
వజ్జిమాసం దొరికిన అపూర్వ శాసనాలు—శ్రీ కొల్లూరి వార్షవర్ధనశర్మ	38
ప్రతికంకుడు—శ్రీ కొత్త వెన్నెనారాయణచౌదరి	40
ఈ నెలము - సంవత్సరము : ఏది ముందు?—శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు	46
సంక : కాశ్యపి—శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణబాబు	52
రెండవ ప్రాంత : శివన పాతాళము—శ్రీ బూరమనేనికటమబ్బారావు	59
శివనకొండ గుర్తము—శ్రీ ముకుందా రామా రెడ్డి	63
ఆంధ్రప్రదేశ్ అనంతరము : అనంతరసాహిత్య—శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు	67
సింధునది నల్ల సింహారణము—శ్రీ “రంగారావు”	70
నవ్యులుకురికించే శివ రచనలు—శ్రీ శివా రామకృష్ణశాస్త్రి	74
జనశాస్త్రము—శ్రీ ఆవంతి పోతుమందర్	89
జనభాగ్య రాజ్యాంగం : స్థూలశీలన—శ్రీ చిత్తజల్లు వరహాలరావు	94
శివనల్ల మిగులు...!—శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	106
శివనసాహిత్యంపై తెలుగు వెలుగు—శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ	118
శివన నుక—శ్రీ త్రిపురాన శంకటకృష్ణరావు	118
అమెరికా నవల : జాతీయము—శ్రీ బొడ్డరాజు గుంటుబరాయణశర్మ	124
నాలుగు స్తంభాలాట—శ్రీ బూదరాజు శ్యామసుందరరావు	128
కేరళమునకు విశాఖ చేసిన వెలు—శ్రీ రాళ్ళపల్లి సోపానకృష్ణమాచార్యులు	135
శివయాత్ర—శ్రీ కొట సుందరానాథశర్మ	139
మాతృదేవత—శ్రీ నిజదవోలు వేంకటరావు	141
తొరిచివర యిల్లు—శ్రీ బాలగంగాధర తిలక్	152
అరకునాయభావ : ఆంధ్రంలో సంబంధం—శ్రీ భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి	165
చిన్నయసూరి—శ్రీ అగ్నేశిల్పి నాగనాథరావు	172
ప్రతి ప్రతిచి కవుల ఆదర్శంలో భేదము—శ్రీ వంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ	175
అద్దదారి—శ్రీ “శంకర్”	179
విరంప చిర్య : రసగంగాధర మతము—శ్రీ కేశవాపు రామకృష్ణశాస్త్రి	187

ప్రవృత్తి చిత్రాలు : వసంత శోభ — శ్రీ కేశవీశ భాగ్య నాథ (ముఖచిత్రం);

పాఠాణి : శ్రీ కల్యాణ ప్రసాదశర్మ; పరిపరిచయ : శ్రీ నిర్మల

ADVERTISERS' INDEX

	Page No.		Page No.
Alvitone Laboratories	180	Padmasri Films	3rd Wrapper
Ambati Subbanna & Co	188	P. C. A. & Co	2 & 158
Amrutanjan Ltd.	4th Wrapper	Radha Bros	160
Andhra Bank Ltd.	36	Ranee & Co	23
Balakrishna Industrial Works	16	Sait Nagji Purushotham & Co	14
Government of India	12	Shaik Ismail & Co	19
Indian Medicine House	189	Southern Railway	47
Indian Mutual General Insurance	48	Sreevatcha Chemicals	53
Kesari Kuteeram	170	Sri Nagarjuna Productions	4
Kesavardhini	2nd Wrapper	Sukheebhava Productions	186
K. T. Krishnamoorthy Achary & Co	96 & 177	The Bharatha Lakshmi Bank	114
K. ORR. & Co	18	The Coir Board	147
M. Narayanaswami Mudaliar & Sons	154	The Hindusthan Ideal Insurance	
National Engineering Co.	66	Co, Ltd.	125
Navratnakalpa	68	United India Fire and General Insurance	59
New Star & Co.	191	Vanguard Insurance Co	190
Nutrime Confectionery	163	Vauhini Pictures	1

ప్రస్తావన

వికారి సంస్కారం ప్రపంచంలో పెక్కు రంగాలలో వలుకకారాలు పుట్టింది విస్మయపజేసినా, తుదకు నిర్వికారమునా నాడు పోసే నిర్గుణించి దనవచ్చు; కదన భీతి కాదంబినిని కదల్చి “యుద్ధం ముకు వద్దు”, “నీరు నవ్వు, పొదు లాభం” అన్న శాశ్వత హితసూక్తును నుచుచుట్టూ ఇరువరెండు దిండు కున్న అగ్రరాజ్యాధిపతీల అంతరంగాలలో మరొకమాను మినుకు మినుకుమనజేసి మరలిపోయిందనవచ్చు. ఈ మాత్రం మినుకుకు కారణం మారణాయుధాను సిద్ధపరచి న్యాయత్తా చేసుకొనే పోటీలో ఎవరిదీ వైచేయి కాబోదన్న విజ్ఞానం ప్రతిభాసించడమే. ఈ ప్రతిభానానికి మూలం మానవుని చిశ్చరహస్య విజ్ఞాననల్ల కలిగిన పరిణామమే; అభివృద్ధి నిరోధక శక్తు లను అణచి, అభ్యుదయం సాధించాలనే తీవ్రతర వేదనే.

ఈ విజ్ఞాన, వేదన వికారిలో కలిగినంతగా మరెన్నమా కలుగలేదేమో! భూభౌతిక విజ్ఞాన పరిశో ధన వికారిలో అపూర్వ విజయాను అందుకొన్నది. దీనితో మానవుని భావనాధారే మరొక మార్గానికి మళ్ళింది. ఉపగ్రహాల నర్జన ప్రయత్నం మరొక అంగ ముందుకు సాగింది. సోవియట్ యూనియన్ వైజ్ఞానికులు విభంబి సంవత్సరంలో వదలిన మొదటి గ్రహవేధి “ల్యూక” (రాకెట్) రోదసి కుహరాన్ని భేదించు కొని సూర్యక్షత్రచొచ్చి సూర్యమండలం చుట్టూ ప్రద షించేసే గ్రహమైంది. వికారిలో వదలిన మరొక గ్రహవేధి చంద్రమండలం అవలివైపు అంచులు చూచి, దాని స్వరూప స్వభావాలను మనకు అందజేసింది. అమెరికా కూడా ఈ కృషిలో వెనుకబడలేదు.

ఈ గ్రహవేధులు వికారిలో అగ్రరాజ్యాధిపతీల అపారమైన హరిమార్పి కనువిప్ప కలిగించాయి.

ఒక్కకంకన్నా తగ్గడమే తగవని వారు తలపోశారు. సోవియట్ యూనియన్ కు బ్రిటిష్ ప్రధాని శ్రీ మాక్మిలన్, అమెరికా ఉపాధ్యక్షుడు శ్రీ నిక్సన్ వెళ్ళి రావడం, అమెరికా అధ్యక్షుడు శ్రీ ఐసెన్ హౌవర్ పాహ్లాం కనబరుస్తూ వెళ్ళవలచడం—తదుపాంగంగా, తొలిసారిగా భారతం మొదలయిన ప్రాచ్యదేశాలలో పర్యటించడం, సోవియట్ అగ్రనాయకులు మికోయన్, కృశ్చేవ్ అమెరికాకు వెళ్ళడం, అధినాయక నమానేశ పరంపర జరుపాలని నిశ్చయం కావడం—ఇవన్నీ గ్రహ వేధి వృష్టించిన ఘటనలే అనవచ్చు.

అగ్రరాజ్యాధి పెక్కు విషయాల్లో వెనుకకుగు నేసినా, చైనా - మనతో సహస్రాబ్దుల సంస్కృతి సంబంధానుబంధాలున్న చైనా-మన సరిహద్దులపై తన కబంధ హస్తాలు సాచడం, మనతోనే కాదు, అటు ఇంకొకటిషియాతో, ఇటు బర్మాతో, మరొకవైపు పాకిస్తాన్ తో, ఇంకొకవైపు నేపాల్ తో కవాదాలుపడి నీమోల్లంఘనంచేసి మైత్రీ వాతావరణం కలుషిత మొనర్చిన వైదేశిక నీతిమారత్వాన్ని చాటుకొనడం శోచనీయమే అయినా, ఇట్టిటీవల తన అంతరుపు అరసి, మనతో చెలిమితో మొగడానికి ఒడంబడడం హర్షించ దగినదేదలైతామాకు ఆశ్రయ మిచ్చామన్న అక్కసుతో ఈవిధంగా ప్రవర్తించిందనే అవయశస్సు మాత్రమే చైనాకు దక్కింది. జార్ చక్రవర్తుల సామ్రాజ్యంలోని భౌగోళిక పరిస్థితికి భంగం రాకూడదని స్టాలిన్, కృశ్చే వ్ లు భావించినట్లే, అలగటి చైనా సామ్రాజ్యం భౌగో లిక పరిస్థితికి ఎంతమాత్రమూ చేటు వాటిల్లకూడ దనేనే చా ఎన్ లై మన్ నైత్యమని ప్రపంచం గ్రహించక పోలేదు. ఈ క్లిష్టపరిస్థితిలో భారత సంస్కృతికి మూల కందమైన నిగ్రహంతో, క్రమతో మన ప్రధానా

మామూలీ శ్రీ నైహూ చక్ర చడి మరొకమాను
మన దేశ, ఎత్తొక నేట్ల చేసుంది

ఇట్లే నరికొన్న ప్రాంతాలలో మా చంక దుడ్డు కర
ణార్థి తత్త్వం సలమెత్తకపోలేదు జెహిలా లో జరిగిన
అగ్రరాజ్య పదేశమంకి నమావేశంలో నిరాయుధీకర
ణకు నూతననాథ స్థాపించబడినా, నిరాయుధీకరణ
కార్యక్రమం అనసరించే పక్షంలో తమ అణ్వస్థా
నిన్నిటిని భయం చేయడనికి పడేపడే ఖృశ్చేన్
సంస్థాను ప్రకటించినా, (ఫాన్స్ అణ్వస్థా) పాటవ
పరీక్షను మానుకోలేక; అమెరికా కుమారపియన్ దేశా
లలో అణ్వస్థా విజ్ఞాన వినిమయూనికి ఒడంబడిక
చేసుకోవాలేదు.

ఇటు పాకిస్తాన్ లో మనకుగల లక్షలకలలు
లొంగి, ఎట్టకేలకు అయకూల వాతావరణం ఏర్పడడం
మెచ్చగలిగింది నిరిపాద్దు దుగ్ధటనలను సమయంపశేయ
డానికి ఉభయ దేశాలమధ్య పరిశ్రాలో సంస్కృతికర
మైన సంకీర్ణం కలిగింది. పాకిస్తాన్ అభ్యుత్థాను జనాల్
అమూబ్ ఖాన్ ఢిల్లీకి వచ్చి శ్రీ నైహూను కలుసుకొని
ఉభయ దేశాల సహస్రాలను న్యాయమున విధంగా
పరిష్కరించుకోవాలనే నిర్ణయం చేసుకొన్నాడు సింధు
జలాల సంపిడి కూడా అనుకూలంగా జరిగే సూచనలు
గోచరించాడన్నాయి.

తక్కిన మన ఇరుగు పొరుగు దేశాలలో పెక్కు
దుర్ఘటనలు, ఘటనలు జరిగాయి. లంక ప్రధాని భండార
నాయక హత్యకు గురిఅయ్యాడు. అప్పటి విద్యాశాఖా
మంత్రి దమానాయకే ప్రధానగా నూతన మంత్రివర్గం
ఏర్పడి, అదన్నీ ఓకీపోవడంవల్ల జరిగిన కొత్తఎన్నికలలో
ఎరు, నష్టనాలు సంపాదించిన యునైటెడ్ నేషనల్
పార్టీ నవ మంత్రివర్గాన్ని ఉద్ధి సేననాయకే ప్రధా
నిగా స్థాపించింది. నేపాల్ లో శ్రీ బిశ్వేశ్వర్ ప్రసాద్
కొయిరాలా నాయకుడుగా తొలిసారిగా ఎన్నుకోబడిన
మంత్రివర్గం అధికారానికి వచ్చింది. ఇండోనేషియాలో
ప్రెసిడెంట్ సోకర్నో మంత్రివర్గం ఉపదిష్ట ప్రజా
స్వామ్య విధానంతో పరిపాలనకు పూనుకుంది.

బర్మాలో ఎన్నికలు జరిగి ఉచ నాగకత్యావ
నూతన ప్రభుత్వం నెలకొన్నది ఘనా సిబ్లిక్ గా
రూపొందింది. సింగపూర్ స్వయం ప్రభుత్వం సంపా
దించింది.

భారతదేశమూ ఇతర దేశాలలో పాటిగా
పెక్కురంగులలో ముందకు ఉరుకుతున్నది. ద్వితీయ
ప్రజాభిక తన లక్ష్యాలు ఏమాత్రము చెక్కుచెదరక
కొనసాగుతున్నది. పార్లమెంటుకాభివృద్ధి మూడు పూత్ర
లారు కాయలుగా పాసిపోతున్నది. భిలాయ్, దుర్గా
పూర్, రూర్ కేలా, ఉస్మా కార్ఖానాలు మొదటి
కొలుమును ప్రారంభించాయి. మన ప్రతిభకు
ప్రత్యద్ధి, ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికి విదేశాలు అహ
మహమికతో సహాయపడదాస్తున్నాయి. భారత
శ్రమల నిర్మాణానికి సోవియట్ కుమియన్ రుమే
నియా, జెకోస్లావీకియా వాగ్దానం చేశాయి. కోయనా
ప్రాజెక్టు నిర్మాణానికి ప్రపంచం బ్యాంకి రెండున్నర
కోట్ల డాలర్లు అప్పు పెట్టింది. జెకోస్లావీకియా 23 కోట్ల
బుణం ఇవ్వడనికి సమ్మతించింది. మనలోను, ఇతర
ప్రాచ్యదేశాలలోను సన్నిహిత్యానికి సోవియట్
కుమియన్ మున్నగుదేశాలు చేయి చాపుతున్నాయి.
దీనికి తార్కాణలే కృశ్చేన్, సరోపిలోవ్, ఫిన్ లెండ్
ప్రధాని మున్నగువారు మన దేశానికి రావడమూ,
ఇతర ప్రాచ్యదేశాలలో సంపదించడమూను.

రాజకీయంగా వికారి దేశంలోని పెక్కువికా
రాలు పోనాడింది. భాషాస్రయక్తంగా బొంబాయి,
గుజరాత్ రాష్ట్రాలు అవతరించడానికి నిర్ణయం జరిగింది.
కేరళలో శాంతిభద్రతలు రక్షించజాలని కమ్యూనిస్ట్
ప్రభుత్వాన్ని ఇండియా రాష్ట్రపతి రద్దుచేసి మరల
అసెంబ్లీకి ఎన్నికలుజరిపించగా, కమ్యూనిస్టులు పూర్తిగా
ఓడిపోయారు. కాంగ్రెస్ తను అత్యధికబలం సంపాదిం
చినా, ప్రజాస్వామ్య శక్తులను ఏకంచేసేదృష్టితో ప్రజా
సోపలిసుపార్టీ నాయకుడు శ్రీ ఎట్టా భానుపిళ్ళే ముఖ్య
మంత్రిగా నూతన మంత్రివర్గం ఏర్పడడంలో నిహారిం

చింది ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నీలం సంజీవ రెడ్డిగారు
రీస అఖిలభారత కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగా ఎన్ని
కయ్యారు. బెంగళూరులో జరిగిన ఈ కాంగ్రెస్ సమా
వధ అగ్రరాజ్యాంశుధ్య ప్రచున్నయుద్ధం కొంత శక్తి
ముఖం పట్టినందుకు హర్షం ప్రకటిస్తూ తీర్మానించింది;
దేశాభివృద్ధి ప్రణాళికల ఆచరణలో కాంగ్రెస్ వాదులు
ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించాలని హెచ్చరించింది.

ఉన్యోగం జీతధర్మాలు విషయంలో కేంద్ర
ప్రభుత్వం కమిషన్ నిర్మించింది; నేన నిర్ణాయకసంఘం
చేసిన సిఫార్సుల ముఖ్యమైనవాటిని ఆమోదించింది.
దీనివల్ల కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఏటా అదనంగా 16 కోట్ల
రూపాయలు వ్యయమౌతుంది.

భారత ప్రభుత్వం గృహ విషయంలో స్వయం
సమృద్ధం కావడానికి నిశ్చయించింది గనుక, తనను
గుణంగా, ఈసారి బడ్జెటులో రక్షణశాఖకు 27% కోట్ల,
వీరి లక్షల మొత్తం కేటాయించింది. ఇది నిరుపేద వ్యయం
కంటే 28 కోట్ల వీరి లక్షలు హెచ్చన్నమాట. ఈ
దృష్టితోనే రక్షణశాఖామంత్రి శ్రీ కృష్ణమూసన్ ఇచ్
పూర్ ఆర్డ్స్ నెక్స్ డిపోలో ఒక ఉక్కుపాత యంత్రానికి
ప్రారంభోత్సవం జరిపారు.

బలమైన ప్రతిపక్షం ఉన్నప్పుడే ప్రజాస్వామ్య
మైనా మనగలిగేదీ, మాట నెగ్గించుకోగలిగేదీని.
విమర్శ, ప్రతివిమర్శ, సింహావలోకనం లేకపోతే పరిపాల
నలో స్తబ్ధత ముంచుకు రావడమూ, ప్రజలలో నైరాశ్యం
నెంపుచేసుకోడమూ నవాజం. రథం-మహాగంభీరంగా,
వేగంగా వెళ్తున్నప్పుడు ఎక్కడు తొలగి ప్రమాదాలు
కలుగకుండా "సన్నలు" నేస్తున్నట్లు ప్రతిపక్షాల విమర్శలు
ప్రజా ప్రభుత్వం అప్రమత్తతకు అనవరం. అలాంటి ప్రతి
పక్షం మేధావుల నాయకత్వం ఉన్నప్పుడే సాధ్యం. కనుక
ఈదృష్టితో శ్రీ రాజగోపాలాచారిగారు 'స్వతంత్రపార్టీ'
అనే పేర ప్రతిపక్షం స్థాపించారు. శ్రీ రాజగోపాలాచారి
వంటివారే దీనిని స్థాపించడం విశేషం. దేశాభ్యుదయ
దృష్టితోనే ఈ పక్షం వ్యవహరిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

సాంస్కృతికంగా వికారి పెక్కు వికారాలను
వహించుచు చేసిందనే చెప్పాలి. కొన్ని సాంకాల
లోని రాజవంశాలవారి అపోహలను ఈ సంవత్సరం
దూరం చేసింది. జవాన్ యుర్రాజు రాజవంశే సంప్ర
దాయాలను తోసిరాజని, మరొక వంశంలోని కన్యను
పెండ్లొకడు. అలాగే జవాను రాజకుమారి ఒక బ్రాహ్మకు
గుమాస్తా పాణిగ్రహించడం. కుమారునికని, అతనివార
కాంతల సంప్రదాయానికి ప్రతిఘటనగా పాలివ్వడం,
బ్రిటిష్ రాజకుమారి మార్గరెట్ ఒక సామాన్యజాతి
పరిణయం చేసుకోవడం, దీనికి సదర్శనలు.

ఇండియా, ఆస్ట్రేలియా కిక్ జట్లకు కాన్ఫర్
సులో జరిగిన రెడన ఒస్ట్ పోటీలో ఇండియా జట్టు
ఘన విజయం పొందింది ఒస్ట్ పోటీలో ఆస్ట్రేలియాను
ఇండియా ఓడించడం ఇదే మొదటిసారి

జే.నాలో జరిగిన ప్రపంచ చలనచిత్ర ప్రదర్శన
నాలో స్యాజీన్ రామ తీసిన 'సెథర్ పాంచాళి,'
'అపరాధితా' అనే రెండు చిత్రాలు బహుళరీతి
బడ్డాయి.

ఢిల్లీలో జరిగిన ప్రపంచ వ్యవసాయ ప్రదర్శనం
పెక్కు దేశాల కార్మిక కర్షకులను, వ్యవసాయ నిపుణు
లను నన్నిహితం చేసింది. ఈ ప్రదర్శనానికి మన పెసి
డెంట్ డక్టర్ రాజేంద్రప్రసాద్ ప్రారంభోత్సవం
జరిపారు.

తొలిసారిగా భారత దేశంలో టెలివిజన్ మూడల్
సంకల్పడం, బ్రాంబేలోని షరమాణుశక్తి పరిశోధన
కేంద్రం 'అస్పిరా' పూర్తికానుండడం కూడ వైజ్ఞాని
కంగా పెద్ద విషయాలే.

ఆంధ్రప్రదేశ్ వికారిలో వివిధ రంగాలలో తార
స్థాయిని అందుకున్నది. ముఖ్యమంత్రి శ్రీ నాజీవ రెడ్డి
గారు అఖిలభారత కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగా కావడం,
ఆయనపిదప ముఖ్యమంత్రి పదవిని శ్రీ సంజీవయ్యగారు
అలంకరించడం, ప్రజాస్వామ్య బద్ధంగా అధికార
వికేంద్రీకరణ (పంచాయతీ సమితుల, జిల్లాపరిషత్తుల

స్థాపన) ఆంధ్రప్రదేశ్ కీర్తిప్రతిష్ఠలను ఇనుమడింప జేశాయి.

కాని, రాష్ట్రానికి పేరుపెంపులు తెచ్చి, తమ కృషిఫలితాన్ని చూచి ఆనందిస్తున్న పలువురు కుగు వృద్ధులు పరిమండించడం విమానకరం. రాజనీతి ధురం ధరులైన డాక్టర్ పట్టాభి సీతారామయ్య, శ్రీ గాడిచర్ల వారినర్వోతమరావుగార్ల అస్తమయం రాజకీయ రంగం లోను, శ్రీ కురుగంటి సీతారామయ్య, శ్రీ పరవస్తు రామానుజస్వామిగార్ల నిర్యాణం సాహిత్యలోకంలోను, శ్రీ చైతాగోపాలం, శ్రీ డి. వి. సుబ్బారావు, డాక్టర్ గోవిందరాజుల వేంకట సుబ్బారావుగార్ల కాలధర్మం నటబృందానికి, శ్రీ వారిరాగభూషణం, ద్వారం నరసింగ రావుగార్ల కన్నుమూత సంగీత ప్రపంచానికి తీరని లోటు కలిగింది.

రాష్ట్రం ఎంత ఘోరమిస్తున్నా, పెక్కు నమస్కరింకా అపరిచక్కుతంగానే ఉండిపోయాయి. మనకు విడిగా రైల్వేమండలం ఏర్పడివలసి ఉంది; ఆహార మండలం నెలకొనవలసి ఉంది; భారీ పరిశ్రమలు స్థాపించ బడినదే రాష్ట్ర శ్రేయస్సు కుంటువడుతుంది గనుక భారీ పరిశ్రమలు నెలకొనవలసి ఉంది; గోదావరి నీరును ఇంకా అరికట్టి ఉపయోగించవలసి ఉంది.

భాషారాష్ట్రాలు ఏర్పడినా, ఇకను సోగను రాష్ట్రాలతో నరిహద్దు వివాదా లింకా తెగనే లేదు. విశాఖమైన ఆంధ్రప్రదేశ్ ను అంచులు కొరికి తిండా మనే ధోరణి పరినర రాష్ట్రాలవారిలో ఉన్నట్టు తోస్తున్నది. ఇది శారవరిలో పరిష్కారమై నరిహద్దు ప్రజలకు, రాష్ట్ర ప్రజలకూ కూడా మనశ్శాంతి చేకూర గలదని ఆశించవచ్చు.

ఈ విధంగానే అంశర్వాతీయ నమస్కరాలు ఎన్నో మిగిలిపోయాయి. జాతి విద్వేషం అణుమాత్రముగా అణ గారలేదు. బ్రిటిష్ ప్రధాని దక్షిణాఫ్రికా వార్ల మెంటులో జాతివిద్వేష విధానాన్ని తీవ్రంగా ఖండిం చినా, అమెరికన్ న్యాయస్థానాలు ఎన్ని తీర్పులు చేసినా, శ్వేతజాతులలో ఇది నెలపుచేసుకుంటున్నదే కాని, తొలగిపోవడంలేదు ఇటీవలనే జోహాన్స్ బర్గ్ లో శ్వేత జాతుల అహంకారానికి పలువురు ఆఫ్రికనులు గురిఅయి దుష్కరణం చెందారు. ఓకవైపు ఇజ్రాయల్, మరొక వైపు అడికోవర్ ప్రపంచాన్నే లెక్కచేయడంలేదు.

ఈ నమస్కరాలు శారవరిలో సర్వోత్తమంగా పరి వ్యక్తమై పోగలవని, శారవరి శక్వనివలె, శారద శక్వరివలె అనుచితాన్ని, అనంగతాన్ని అడుగంట జేసి, ధర్మశ్లోతులు వెలుగొంద జేయగలదని ఆశిస్తున్నాము.

వచ్చే శార్వరి సంవత్సరం తెచ్చే మనకు!

శ్రీ దామోదరం సంజీవయ్య

(సంప్రదించి ముఖ్యమంత్రి)

శ్రీరంగీదేవి మనమీద చల్లనైన

దృష్టి ప్రసరించి ఎల్లర కష్టమును
బాపి బ్రోపును! మంచు నీ ప్రణతు లిడుదు;
తల్లిపిల్లల బ్రోవంగ తరలి వచ్చె.

నీ కంఠము నీ చెంత నిలచియుంక
నిఖిల లోకాల బోచెడు నీద శక్తి
యనుమడించె గగన్ముఠ! తునురాణి
తరలి రావమ్మ పృథ్వీయుమ్మ తనివి తర.

వచ్చే శార్వరి సంవత్సరం తెచ్చే మనకు
తేలుగు జలకు క్రొంగొత్త వెలుగునిచ్చె
కలసి కృపినిల్చి నఖ్యమార్గమ్ము దూపె
తేలుగు వెలుగులు లోకాన వెలయనటలు.

అరుణానిల్లవయు మెక్కి హాయి మీర
శుభవికాసాలు మంజుల శుతుల తోడ
'కుహు కుహూ' యంచు తెలుగుల కోరికలను
గాన మొనరించె మోహనగళము లెత్తి.

కవులు చండిశుల్ గాయకుల్ కలసి పాడి
తెలుగుదేశపు కీర్తిని తెలియజేయ
కష్టజీవులు కర్మకుల్ కలసి మెలసి
పాడినంటల నభివృద్ధిపగువ మనకు
కొరతలకుండు గడిచును క్రొత్తయేడు.

ద్వితీయ దశ

ఇన్ని రాష్ట్రాలలో. కేంద్ర పాలిత ప్రాంతాలలో ఉన్న కొన్ని ప్రత్యేక ప్రాంతాలలోను. రెగ్యులేటెడ్ మార్కెట్లలోను మెట్రిక్ తూకాలు 1958 ఆక్టోబరు 1వ తేదీ నుండి ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. పూర్తిగా అమలుపరచడానికిగాను అప్పట్లో రెండేళ్ల వ్యవధి నిర్ణయించబడింది.

ఈ రెండేళ్ల వ్యవధి 1960 సెప్టెంబరు 30వ తేదీతో ముగుస్తుంది. ఆ తర్వాత పై చెప్పిన ప్రాంతాలలో మెట్రిక్ తూకాల వినియోగం నిర్బంధమవుతుంది.

ద్వితీయ దశ ప్రారంభించడానికి అప్పుడే ఏర్పాట్లు జరుగుతున్నాయి. దేశంలోని మిగతా ప్రాంతానికి కూడా ఈ పద్ధతి విస్తరించబడుతుంది. కేరళ రాష్ట్రమంతటా మెట్రిక్ పద్ధతి తూకాలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. ఇతర రాష్ట్రాలకూడా త్వరలోనే ఈ పద్ధతిని అవలంబిస్తాయి.

మార్పు మన మంచితో

**మెట్రిక్
పద్ధతి**

అంతటా ఒకే పద్ధతి - ఎంతో సులభమైనది
చారిత్రాత్మక ప్రభుత్వం వారిచే జారీ చేయబడినది

మూడు గా కోవ్యాలుంటి: ప్రాచీనమైన, సాంప్రదాయక
మైన భారతీయ విశేషముగా గంగా వ్యవస్థలలో భంగిగా, కఠ
నదిగా అవ్యాహరింగా వాసుల నీ ఉన్నది. ప్రాచీనమును మును
గదించిపెరిగిన కాశ్యపివంశవ అది. కొద్దికాలంకేరెంబు వాల్మీకిరానూ
యనగా, పోయిన సంశ్చిం భాగం భాగం, హరింకం మాల
ప్రంధాతో - రెండం కొద్దికాలమును పంకించుకొంటూ నిర్వా
ఘంగా వివనములం జైత్రిగాతి సాగించినది; ఇంకా సాగి
వ్తాయి. కొద్దిమీది కొంతో కొంత అజే మనస్సుకు మనసు
రాటు కోవలపిరావం అదుగునది ప్రాతికోవ్యాలు అంది అక్కిర
కావలంలా విశేష మేముంది గమ: ఇక సాంప్రదాయక
మైన మార్గంలో నే కొత్తిగా వచ్చిన వ్యవస్థ కోవ్యా
లలో మొట్టమొదట చెప్పకొవగింది కీ. కే. కొద్దికాలము
రామదంప రావకిని ప్రాపి 'మహావీరోదయం'. వామక
ప్రతివా గమలన తీర్చడంలా క్యం నవామాయుద్ధం నంటి
దన్నాన వివిషమాట్ రిక్వివా సత్యవారాయ: గాగ ఒకపాగి.
ఈ వృక్షిలో 'మహావీరోదయం' రిక్వివాథ ప్రేమదామయ: కచ్చ
వృక్షానికి ఎమకాలినంగా వచ్చిన మహాకవ్యం. హ్మంపపురాణం
లో విశేషరహస్యఖండం ఆధారంగా ప్రాపిన కోవ్య మిది. రేలుగులో
ముదికొండ బ్రహ్మయగంకాది ప్రాపిన 'శివరహస్య' అండతిర్వ
ప్రకాశిని' అనే నదనగంధార్వ ముఖ్యంగా అనువరించి ప్రాకాశ
కది తర్విక విషయాలను భారూపంగా ప్రపంచించడం
పురాణ మేసంధా కార్తికేయున పుట్టి నీ పాద క్త) కూపవ్య
తర కోసుగును నిధించిం, ప్రీ వర్తిని కల్యాణంకావం ఇందులో
కథ. అయ్యచోట్ల అన్నిరహలు పోషిస్తూ వస్తునవాజమైన ఎగు
తన్ని అంగిటిబంటగా తగించే నీ కావ్యం. అయినా అతిహక్ర
మైన సంయమం, భాషాస్పంద: పొండరిగం, చ్రితం వివి
మర్మజ్ఞరి-అన్నిటికంటె ఎక్కువగా ప్రసన్నత ఈ కావ్యం

కోరికలు విడుదల. నగవతి చెప్పబడింది కవిత్వ మాట్లాడు
 ప్రతిభా—ఈ సంవత్సరం 'భారతి' ప్రచురితమైంది. అలం
 కార భాషాప్రాకృతాలు ఇందులో ముఖ్యం. ఆయన చిత్రికృతి
 ఈ కవిత్వం అలంకారం. భక్తిధారాంగంత్ తనలోని పంచ
 కోటలు చించి తెలుగుమాటలో శివుని ముందుబోగాడు. ఆయన
 విశాంకారిత ఈ కవిత్వం చదివినవారి నందరినీ నిరహంకారులుగా
 చెప్పుదంటే ఇది సర్వజనీనమైన రచన అన్నమాట. ఏ పద్యం
 చూచినా చాలును గనుక ప్రత్యేకంగా ఒకపద్యాన్ని ఉదాహరించి
 అవధారం చెబుతున్నాను. తనవారిది మాటూరి పేరిటరావుగారి
 'చిరసంజీవి'. మేఘసంజీవి కావ్యాన్ని 'మాటాత్రిప్పికోట్లుట' గా
 ప్రాసిన చక్కనికావ్య మిది. ప్రతిపత్తినీ పరివ్యాప్తంగా అలయ
 కోన్న ప్రకృతిలోని ప్రతీయ సామనాగ్యం నిజంగా చదివి అనుభ
 వించగలిగింది. మేఘసంజీవున్నాను గనుక రానున్నావా అనువాదం
 'మాతమత్రేని' మున్నగు విరాజకవి ప్రాస 'యక్షప్రవాసం' అనే
 కావ్యాలనుగూడ పేర్కొనాలి. 'యక్షప్రవాసం'లో యక్షుడు
 సందీపితుడు. తన ప్రేమాభివృద్ధిని చూపించి భేంకో వెళ్ళిపోతు
 నుంటాడు. మరి బూసలవారి పండిన భాషాపాండిత్యం చాలే
 'పండితరాజ పంచామృతం' (అనువాదం), 'గుండరాజకవి ప్రాస
 అభినవ కాదంబోకి పాం సం తృప్తికర్తగాను చెప్పే తొలి
 తెలుగువాదం 'భీమవాంఛ కాదంబోకి కి|| కి|| కొనాంబూరు
 కృష్ణదాసాచార్యులవా 'ప్రవృత్తి వివాసము' ప్రాసిన మార్గానికి
 చెప్పే మరొకాన్ని కావ్యాలు. గట్టి లక్ష్యపరిపంహంగారి 'గాధా
 పత్రం' అనువాదాన్ని కూడా ఈ పట్టున స్మరించాలి.

'పాతికొత్తల మేలుకలయిక' గా ప్రాసించారా సి. వారా
 యగరెడ్డి ఒకరు. వారు ప్రాసిన 'విశ్వనాథ నామము' చిన్న కావ్య
 మైనా గుణమైన కావ్యం. రచించుని 'గీతాంజలి'కి చలంగాన
 చేసిన భావకృతి పాదంబుల అనువాదం, శూన్యమిక్కో ఉంటూ
 తెలుగుగా ముప్పైతొమ్మిది కీర్తనలు ప్రాసిన శేరిలింగంపల్లి
 పేతురామకృష్ణగారి 'కావ్యభేద గానామృతం' విలక్షణమైన
 చేర్పులు.

నగ్యకవిత్వనాగ్నికి నస్తే మనకు గంతురకాల కవులు
 కవిత్వము—కావ్యక కవిత్వనాగ్ని చాచుచుంటుంటే ఖండిలు
 ప్రాసినాను, అభ్యుదయ కవులు. నవీనులు ఈ సంవత్సరం పేరున
 పెద్దవాళ్ళెవరూ గొంతు విప్పినట్లు కొనరాదు. అభ్యుదయ కవుల
 రచనలు కూడా తిరుగుబాటు తత్వాన్ని నిడిచిపెట్టి సాత్వికదృష్టికి,
 భౌతికప్రమితిగా ప్రాచూల్యదానికి మరీ నాయకం. ఖండికా
 రచయితలు అంశంపై ఎక్కడగానీ సంకుమానికి తత్వాభిముఖ
 తమ తిరగడంలో విశేషంలేదు. ఈయేమనల్చిన కవిత్వసంపుటాల్లా
 విక్రందాబాదునండి నగ్యసాహితీసమితివాగు ప్రచురించిన 'నగ్య
 సాహితీ' ఒకటి. కాని అదేమంతి చెప్పకొడిగినస్థాయిలో లేదు.
 నిడిగా ప్రచురించడం నగ్యకావ్యాల్లో వారాయగరెడ్డిగారి
 "నన్నెలవాడ", కె.వి. రమణారెడ్డిగారి "అంశాకవలరి", మూడిరాజు
 రంగారావుగారి "కీర్తిరం", మేల్కొన్న ఆకాశం", ముందుర్తి
 ప్రాసిన "యగేయగే" అనేవి ప్రతిపదిగినవి.

★

నానం చేసేటప్పుడు
 వేయిగా ఉండాలంటే
 గోరే ఉండటం
 ఎంతైనా అవసరం

మలబార్

గోరే

నానం

ది వెజిటబుల్
 సోప్ పర్సనల్
 కలెక్షన్

★

వాక్య సంగీతాలకు కవిత్వాన్ని మళ్ళా జోడించే ప్రయత్నం పోస్టాల్స్ దేశాల్లో జరుగుతున్నది. “వాక్య సంగీతం” అని పిలుస్తారు. అలాంటి “లిరిక్స్”లు ‘లైర్’ను విడిచిపెట్టి దూరమైపోయినాయి గదా! సంగీతానికి కవిత్వాన్ని జోడించిన సోపానం. వాక్యానికి కవిత్వాన్ని జోడించబూతున్న సోపానం. “సంవాదనో మేనావివాం బుద్ధయః” అంటాడుగా. తెలుగు కవిత్వంలోనూ ఈ చాతుర్యం కనబడుతుంది—వారాయన రెడ్డిగారి “నన్నెలవాడ” లోని రచనలు వృత్తివాదీలుగా ప్రదర్శింపబడినవి. దేశంలో వచ్చిన మాన్యుల్ల వాట్యసంగీతాలపట్ల ఆదరాభిమానాలు పెగుడుతున్నది దాని కనుకగామైన రచన. కాని ఈ దేశంలో వాట్యం సమావేశకేగా, అన్నికేకకూ అంశగా నిలిచిందే—పాదానికి కృతులు, అభియోగానికి పదాలు, జావరీలు వ్రాశారు. ఇదేమీ క్రొత్త కావనమేమీ. నిజమే. తాత్కాలికంగా ఒక భావానికి వచ్చిన ప్రాధాన్యమే ఇది. ఈవృత్తి ఆధునికుల కవిత్వావ్యాసంగంలోనూ కనబడుతుంది.

ఈ యేడు వచ్చిన కొన్ని ఖండకావ్యాలు, ఆ కవిత్వంలోని పోకడలు ఎట్లావున్నాయో చూద్దాం. వైన ప్రిన్ న్యూస్ పేపర్ లోనూ ఈ కవిత్వం ఖండిల్లోనూ ప్రచాసనంగా కనిపించే ‘భావ చిత్రం’ (Imagery) మీది మోజు. మునుపటికంటే ఎక్కువగా, సమర్థంగా అలంకారాల బహుళత వల్ల ‘భావచిత్రం’ చేస్తున్నారు. సాంవిద్యకృష్టి దీనికి చోదకశక్తి. కాని ఈ భావచిత్రం అనన్యతంగా ఉండేవానని జగరుతున్నది. కవిత్వమీద సాధునిక చిత్ర లేఖన ప్రభావం కూడా కనబడుతున్నది. కోపనోద్యమాంకురచ్ఛాసాలు కూడా ఉన్నవి. ఈ వాడుగు విషయాల జ్ఞాపకంతో ఖండికొరచినలను చూస్తే నా ముట్టుకు నాకు పోయిన సంకల్పిరం వచ్చిన—అంటే పత్రికల్లో ప్రచురితమైన—వాటిలో మొదట జ్ఞాపకం వచ్చే ‘సుప్రసన్న’ వ్రాసిన ‘నానా సమాన్యధము’. నాకులు, వర్ణనలోపకులు వ్రాసిన చంచాపవృత్తాలైన రచనలెన్నో నా వచ్చి ఉంటున్నాయి. వానిని పరామర్శింప నక్కరలేదు—‘నానా సమాన్యధము’ మాత్రము మేలుజాతి రచన. కొద్ది వస్తువు ప్రాతీక—వసంతర్తువులో మన్యధభావ విజృంభణము. సమర్థుడైన కవి ప్రాణి మనఃకోశమును వచ్చి క్రమించి మన్యధభావం ఎట్లు ఉల్బలగునుకో చక్కగా చిత్రించినాడు. ప్రాణుః ప్రకృతి విధుల నభివర్ణించడమే కవిత్వం గదా. మన్యధానిష్ఠమైన మనసుకు వసంతర్తు దర్శనానికి తెలియంక. అది సంగీతము పాడిస్తుంది, ఇంచుక ఉత్పాదపద్యకమైన ఉల్బలాతి గయిత చూపిస్తుంది. ఈ క్రింది పద్యంలో కవి జీబుకొన్న ఆ భావాన్ని ఎలా పట్టివాడో చూడండి:

“వేరై మన్యధు లాక్రమించిన దిశిర విశాన్యకృత్తును రోదోలావగ్యము కూర్చుండి కల దింతుల గున్న మునుగుగా నాలో మన్యధ మన్యధములు చలన్మ వ్యాఘ్రబుద్ధార్థంబులై మాలారమ్యములైన ఉహలు మృదువాద్రీయా హేతువుల .
“నన్నము లో పడిళ్ళు, కనివంత న పొంతులువోవు యాంబో ద్వీపర సైక వాహములు, బ్రహ్మ ఎటుంగని సోగకన్నులన్ అన్నులనోని కోరికల అంతరమును జ్వరించు కొను సం త్కాలు నుద్వియోగధిర లక్ష్యము లచ్చర లెన్ని వందలలో.”

ఈ రెండవ పద్యంలోని, కన్నత. పొంతులు నోవుల, బ్రహ్మ ఎటుంగని, సమనీకులాగు కోరికలు, నిరహాసభవ క్షృత — మన స్ఫురణమాలగా చూచుకుంటే ఇవి శబ్ద ఎంతటిదో తెలుస్తుంది. ఈ మృదువాదానికి కారణం వసంతర్తువం. ఆ దానికి సాధన మైనవి కంఠ — “ధునిక చిత్రకావ్యలు చేరజేసి కంఠం ఒకటిగాని రెండుగాని చిత్రించి భావాని” స్ఫూర్తిమత్తైన గూపాదించినట్లే ఈయన ఒట్టి కంఠ ముగూర్చి ఉల్లేఖించాడు చూడండి:

“ఎదగా కామము కొల్చుకో దగినదా? ఈ కక్షలో కన్నులన్ కుదన్ నెక్కిమలట్లు వలులను చిందుల త్రొక్కి శేత్రంబులన్ మదిసంప్రన్నయనంబులన్. భువన సామ్రాజ్య దిర్భాగముల్ ఇదితి స్వస్థము లంబఃముఖులు నవస్తూ వ్యాధిముల్ పెంచగా.”

నానుట్టుకు చే నీ ఖండి చదివి అవందించాను. అట్లే బాలగంగాధర తిక్క వ్రాసిన ‘కవికోపనిషత్’ భావచిత్రంలో నానైన రచన.

‘తూలిన తానుబోతు, కూలిన యింటిపడికుప్ప, క్రతువు లై దారీలో వ్రాసిన మృగ్యపుర్రో ఒకే కావ్యానుమిది ఆర్తిష్టులు చిత్రిస్తూన్న నిమిషం—అంటూ పదాలతో నా ముగ్ధుడండింకిం లోకాన్ని అడివిగా, మనమృలని మృగాలుగా స్ఫురింపజేసి ఈ వాక్యాలు చూడండి:

‘నీవల కొండ చిరుగులు నాచుకు కుంచెల్లను మ్రొంగి సంఘపు మురిచెల్లను ముట్టకొని ముచ్చగా నిద్రిబోయే మమూన,

‘నానవారణ్యంలోని పెద్దపులులు జరిబండువాలు, కరువాం కిత్తమైన మున్నపతి కొలు ధరించి నీటిలో సభా వేదిమీద కథాకళి వృత్తిం చేస్తున్న కాలాన.

‘నాయం విహంగార్థ మురిగి దక్కని చుక్కల మినుకు మినుకు ముచే నెలుగుల్లో చలికాదుకునే పసుచువాళ్ళి చప్పట్ల తిప్పెట్లు మ్రోగే నునుపూర్తాన,

‘అతిగాదు ఒక్కదూ ఉపిగాడనిగదిలో జిగురేరిన తన ముఖాన్ని కన్నీళ్లతో టాయిలెట్ చేసుకుంటున్నాడు.’

ఇట్లాంటి రచన—అంటే భావచిత్రం—హికా గణపతి శాస్త్రి గాగకూడా ఉహాపాహపటవుగా చేశారు ‘కలలో పిలుపు’ అనే ఖండికలో.

‘జాగువా తెరచాప కరటాల జీరాడ
పాగినది సంభాషప్రవాళి నా.
జలధిలో జలతేరు కలలోన మీనమై
మిలుమిలల మెగననది నెలవంక.
తెలిమించ తెరల కావల తంకనానీ మై
వరిగి ధువతారకా దీపకళ.
ఎలుగల్లి ఎవరో అనలితీరమున నిలిచి
పిలిచికో కరిగించె నొక్క కళ.’

విక్రొ కొంచెం ‘మిస్టికల్’గా కనిపిగదా! అవును. అలోచనాభిముఖమైన మనసులు కిత్యాభిముఖం గాకుండా ఎట్లాపంటాయి? ‘నానపరిమళిం’లో వారాయనరెడ్డి స్పష్టంగా వేదాంతంలో పడి

కొరి : 'PERUNGAYAM' ఫోన్ : 51256

రు చ్య మై న ప దార్థ ము లు

తయారుచేయుటకు వాడదగింది

S.R

మి నీ

ఇంగువ

పూజాదులకు వాడదగినవి

కుమరన్ కర్పారము

B.K. జవ్వాది వత్తులు

—గూరు చేయువారు:—

బాలకృష్ణ ఇండస్ట్రీయల్ వర్క్స్

సి. వి. నెం. 552

రాయపురం, మద్రాసు-13.

‘ఇంకా కలియంగలేదు’

ఈ పంచేంద్రియ బంధిత

మహాద్యుభయ యంత్ర

ములు విడుచు వికారములు

కన్నులెరుట కిహ్మరిత

కొంట్ కింశక్రములు

చెర్లవగ మనసులోని

చివాసనలాయటెట్లు!

అంటున్నాను. మరి మాయాళగా ప్రాణివస్థకు గన్తున్నా ప్రాబంధికమైన భావాలను భావచిత్రణలో జోనిపి వైలక్షణ్యం సాధిస్తున్నాడాయన.

‘మాట్లాడే స్వభావం’ అనే ఖండికలో—

‘వా స్వభావం నాల్కర్ని తోడుకొని

నడిరేయి యేపిటో పలుకుతున్నాయి.

గతిమనే ముసలిగోవును కట్టేసి

నిద్రించుగా అనుభవార్ని పిరుగుతున్నాయి.

విన్నెల దమగు ఒంట బట్టించుకొని

పన్నీటి కుల్యలో జలకౌలాడుకొని

కమ్మకసురి గిర్నానుం దిద్దుకొని

కలవ పువ్వులు మెయిందా అడ్డుకొని

తెమ్మరి పక్షికి పిక్కార్లు తిరిగిన దివాల

గమ్మత్తుగా, మత్తుగా కరగినక్షణాలు

కనిపిస్తున్నాయి పాతమట్టాల్లాగా

తునిగిపోయిన కలలోనిచిత్రాల్లాగా.’

ఇవి ఆహ్వానంతో పాటు జాలిగూడా కలిగించే స్వభావం. రెండో రకం స్వభావం తెట్టున్నాయో చూడండి :

‘భయాల గుప్పట్లు కప్పకొని ఇరుగ్గదిలో

చావుకు జీవంపోసి మొనగాళ్ళు

అరిల కుంపట్లు పెట్టుకొని కౌకింపేపు

చావుల్ని ముడుపుగట్టిన మునిగాళ్ళు

పచ్చిగడ్డి అడుకొని గోరిలోపడ్డ పసిలేళ్ళు

చిచ్చు కాగిల్లో వెచ్చగా పడుకొన్న ఊళ్ళు

అల్పా, ఎంతటి చెడు జ్ఞాపకం లివి

అరుస్తున్నాయి పొగగొట్టాల్లా వికవికనవ్వి.’

ఈయన ఇన్నిరకాల కవిత్వాల కలపడంకంటే ఎదో ఒక నూర్గా నికి కట్టుబడినిలిస్తే నాకుంటివారు పంతోషిందగలర, ఆయనా మరి కొంత సాధించునా గలడు.

‘సాహస్ర మన్మథం’ కంటే మరింత సాంప్రదాయక మార్గంలో రచించిన ‘వాంఛానుమితి’లో ‘సంపత్కుమార’ నక్కిని వాక్చిత్రం కట్టాడు. అంటే అలంకారం వేకాడన్నమాట. వర్ణన వును వర్ణిస్తున్నాడు కవి. మన్మథప్రపత్తి వచ్చింది.

‘ధమని సామిమనోజ్ఞ దక్రమ వియవ్యాగము చిహ్నారి క

క్కిని రక్కిల్ విలించుచున్ జను బలకృత్ కేక వారిడు

తన జల్లల్ విశిఖ్యులై న మనసస్వామి ! ఇహ సుంద వి
చ్చిన ఈ బాహుళి పాంథలను వెచ్చింతున్ త్వద్భక్త్యుగన్.

ఈ వద్యం చదువుతోంటే కాకు భాస్కర కామయణంలో అన్యవ్య
పాఠ్యంగా వ్రాసి పెట్టిన వర్ణ రుచర్ణన—ఆ ఋతుకల్పాన్ని శోధిం
చిక్కి నాలుగుచరణాల్లో అదిమిపెట్టిన రచన జ్ఞాపకంవస్తున్నది :

‘వృత్తికైకాయన, మందగోపము, సమర్థిభూత భూభాగ, మూ
ర్జిత వాఃపూర్ణ సరస్వతాక తలస్థితేశిక, మానంద న
ర్జిత శీత ప్రకరం, బలక్షిత దికాదిర్జయలు...’

ఇత్యాదిగా సాగుతుం దావద్యం. ఇంతకంటే ఇంక పెదగిల్చి కవిత్వం
ఉంటుందా ? ఏమో మరి! అట్లే ‘యమునదంఘ్ర, శృష్టభూమిదిల,
వజ్రాక్షిన్నమవ్యంబు’ అనేది ప్రావృత్త్యైక సర్వస్వస్థిని క్యామయి
తంగా వర్ణించే గొప్ప పద్యం—ప్రకృతానికి వస్తాను.

ఇంక అలంకారాల గొడవకురాదా అటేపోయిందా భావాన్ని
‘స్పృంగి’గా తయారుచేసి దాన్ని అదిమిపట్టి చిక్కిగా పరభంగా
పద్యం చదివినపిదప పాఠకుడు పైకెగిరి పోయేటట్లుగా వ్రాసేవారిలో
మల్లంపల్లి కిరణియ్యగారు ఒకరు కాదు, వాకు తెలిసికంటెరకు,
ఒక్కో ఆయన పండితుడు. మనస్వి. మనస్వెప్పడూ మననాలమూ,
భావావృత్తయూ. ఎప్పుడో గాని చేసిన రచన తైటతైటడు, మునుపా
నాగిను పద్మిని అనే ఖండిక వ్రాశాడు. అది ఇతరభాషల్లోకి అనువ
దించదగినరచన. ఈ సంవత్సరం ఆయన వ్రాసిన ‘పితృభి’ అనే చిన్న
ఖండిక ‘జయంతి’లో ప్రచురిస్తమైంది. కేవలం ఆయనకే సంబం
ధించిన విషయమైనా సర్వజనీనత, భావచిక్కణత అందులో
ఉన్నాయి. పితృభివాడు అమావాస్య ‘పితృభుక్త’ భాజనాలు
సముద్రంలో కలపబోయి చీకటిలో సముద్రాన్ని చూచినప్పటి
అనుభవం చెప్తూ ఉంటున్నా. చిన్నతనంలో అక్షరాలు దిద్దుకునే
బతుకులో అది మానిపేసి తల్లిని సముద్రమెరిత పెట్టే చెయ్యి
చెప్పుకునేవాడట. ఆ జ్ఞాపక మారంభంగా ఖండిక ఈ రెండు
పద్యాల్లో ముగుస్తుంది :

‘వీరిత పాననపథమై ప్రగాఢమీమా
వికళమై తండ్రీ! మీ పర్యవేక్షణమ్ము
తప్పి దెవమాలు నాజీవితమ్మునంగు
చెలగి యొక నాడు మిము నిలంచినది లేదు.
నేడమావాస్య మున్నీటి నీట గలుక
వచ్చివాడను పితృభుక్త భాజనముల
కలగిత నభిః కటాహంధకార విలయ
కలధి మీకోప మరసి విహ్వలమైనది.’

ఇంతగా అంతర్ముఖులైన కవులీదళంలో. ఈ శేకంలోకి ఏ
ఉద్యమమూ అంతి త్వరగా రాలేదు, వచ్చివా పాడుకోలేదు, పాడు
కున్నా నేరూపలేదు. ఏది వచ్చివా సందలించడం మన నాడువ్యభా
వంలోనే ఉంది. ఏదివచ్చివా ‘ఃస్మరణ్యం గజతపఃజః స్యందనా
లఃభిః’ అన్నప్పటి సంగతికంటె విర్రవంతుంది. క్యానికోన్యమం
వచ్చినప్పటి నీతి ఎట్లా ఉండినదంటే మహర్షి వర్ణించిన ఈ ఋతుభి
చేష్టితంగా ఉండినది.

‘జలనగ రనం శ్రుతా శ్రుత్యా మహోద్భూతదర్శి
విలిఖిత మహీం శృంగాత్పైవై ర్యుపః పరివర్జిత,
స్వయంబలి కృతో గోష్టా ద్దోషం ప్రయతి చ నిర్భయో
కృషభ లలితం చిత్రం కృత్రిం కశోతి చ కాద్యతే.’

మరి శ్రీశ్రీ ముసలైన వారితో మగోక కవిత్వోద్యమం వచ్చి
దానికి ‘చాలెండ్రీ’గా నిలిచింది. అదిగూడా ఎట్లున్నదంటే—
మహర్షి మాటల్లోనే చెప్తాను :

‘ఏమ కజోడి మ ప్రకటే కలః సరికృతః
క్రీడితీ వృక్షగుల్మ కమానే కుసుమచరితే,
మేఘానం నిశిమ్య ముదితః సతవజనసమః
కుండిరి వంశప్రతిపతితం పువరసి కురుతే’—

అన్నట్లుగా ఉంది. ఇట్లుండిచెల్లకుచెట్టే ఓక పాదవై చేసిరికీకచ్చింది.

‘ఏమోలమ్మన వివ్వనకుల్లరతః క్షిబః స్లూహన విలంబగతిః,
శ్రుత్యామనగ్నాన మగ్నితతే. కృష్ణాకా పరిమాటయని ద్వంద్వః.’

మరి మనాడు మనకూ కోసనోద్యమంలాంటిది వచ్చే అనకాళి
మున్నకా అంటే ఉంటే అనకచ్చు. మరి గాకనూ పోవచ్చు. కాని
ఒకటి మాత్రం నిశం. మేధావి వర్గంలో చాలా అసంతృప్తి ఉంది.
దాన్నే చూడగలిగిర్కగాన ‘అపగోక్షిధర్మ’మనే ఖండికలో ఇట్లా
వెలిబుచ్చివాడు.

‘ఇది నేనులా? కావు, ఎవరికే నోకరి?

బానిసత్వము చేయు బ్రతుకునాగు
ఇదియు న సిమ్మమా? ఇదియును బుద్ధియా? !
అద గాళ్ళకు అమ్ముడైన మున్న
ఇది శరీరము కానే కాదు. నొక్క సం
సారము నీగు పంజరపు శేఠ
ఇదియును జీతం తెలియు గాదు. నిం
తరుకు ముటికొరకై త్రచ్చు నుదధి.

ఇందులో నేనటన్న గుర్తెండు కలగు ?
కొండు ఒక్కటి సరకు గుఱుముమాత్ర
మదియు గుఱుమానో గుఱుమే యానో నామ
తేర్చి చెప్పగలని ప్రార్థింతు సతిమ !

పరాగీకరణం కప్పిపోవడం. వికత్తి, కైకల్యం, ఇదియుఖనా
గుఱునూ ఎవరైనా తెలియజెప్పవలసినదం— ఇంతకంటే కోపబో
ద్యమానికేం కావాలని.

‘కొనోసనివన్’లో బాలగంగాధర తిలక్ వ్రాసినదాంట్లో
గూడా ‘అతగాడు సరీక్ష వారిలో ఎంపిన వారికెక గండె
పరిక్షించి కొంచెం కొంచెం తనవెక్తునో తగువుగున్నాడు.’

‘కష్టా’ బాధలభయాల పర్యవేక్షణలపైన నిలచిన కాంక్ష
నీనోరాల ఆకామూగ్నకు పరిసరింప విమరంకుల ఇంద్రదనమ్ము
లేక్క లేక్క పెట్టి కోరికలవి జమలు ఎండమావుల పంకుగలు
చేసుకోనే సమయాన —

‘నాలుగుకోడల మా లిలో నిలచిడి నొఖర్ల నగరాని? దారి తెలి
యక నైన్ బొప్పిమిది మిథ్యానిపి డినిపరి చెయ్యలేక జగిలువుల

జిల్లానువల యథాతథ కలది? బోతున్న సమయాన—అరగాడు
ఒక్కడు యిదిరాని గదిలో ఉరివాసుకు కనిపించాడు.

ఈ మొదలైన వాక్యాలు ఆ అంకురాలనే నూనిస్తాయి—ఇది
మనుషుడి కదిత్యంలోని ఆవేశం కాదు. ఆవేశం లేవానను
అలోచించడం వలన వచ్చును. కాని మన సాధుస్వభావంలోని
మరొక లక్షణం బహుశః నన్ని అణచిపెట్టినట్లు. ఏదైతే ఒక విష
యాన్ని గురించి పొందుగా ఒక భావం వచ్చినపుడు, దాన్ని ఒక కిద్దాం
తింగా చెప్పివేసుకొని యింకొకటి—అంటే దాని 'సాల్యూషన్'ను
కిద్దారంగా చెప్పివేయడం—తర్వాత అది పుస్తకంలో ఉండిపోతుంది;
కల్లోలం తప్పకుండా. క్రమంగా దానికే పట్టుకుంటుంది లోకం. ఈ
లక్షణం గూడా వారికి వికారంగా 'అపరోక్షావస్థ'లో కనిపిం
తుంది.

కర్మమ్యు కర్మకీ కరరి కర్మనరు ఫలః బు నెత్తు
కర్మకాయాధతికెంది ఘనఫలదాయకమగును
కర్మమ్యు కర్మమ్యు ననియు ధరణోన కాంతియు నోయు
దుర్మార్గునకు కలిచెందు దుర్మగముగూడనదియు'

ఆ ఖండకలో వ్రాసినదానికంతటికీ ఉన్నదార (edge) తీసివేసి
తాళపుగా చేసింది పద్మి—తాత్కాలికంగా.

మాదిరాన రంగారావుది ఇంకొకమార్గం. రమణారెడ్డి రచ
నలోగూడా ఈ లక్షణం తీసివేయబడింది. రంగారావు కవిత్వాన్ని
ఒకవిధంగా వైఖ్యాంశ విశ్లేషణ చేశాడు. పోషియాలనే, అంతిపా
తే, నైపుణ మొదలైన వాటిని కలిపి వ్రాస్తూ ఉన్నాడు. 'ఇరవై
అయిదో శతాబ్దంలో గంధుకు' అనే రచనలో నైపుణ్యం
కాగయే నీతిని అభ్యసించి చంద్రునితో ఈ మాటలు చెప్పి
వ్వాడు.

ప్రతిమనిషి కాంతి కలలా మరి
మనస్సు మనస్సు పెరిగిన యంత్రమై
గారికి కలటంలా తేలి మనస్సుతో
బంతిలా ఎగిరి కేరంతో
మీరంతా సాక్షానం ఆక్రమించి—కేపు
కదిలి ఎరుగనివాడై, సాగించి
మరికొనసలు ఆయుర్దాయం తేగ్గి

కొండకాతి మంచుమనిషి కని నిశ్చయించి
నా చుట్టూకూడకోసం యంత్రాలు.....
నమ్మనంతగా మారుతుంది నా పూర్వరూపం.
కాంతి గోళాల్లా తిరుగుతుంటారు మీరు
ఎవరి వాడే స్వయం కృత్తి, సంపూర్ణంగా
పెరిగినవ్వు మనస్సుతో మనమును.
కాంతి ముదలు - చెల్లిపోయిన
చెల్లని చుట్టూ పత్రం 'రిన్యూ' జోతుందా?
కాంతి దక్రం పరిధిలో మౌనగుతప్ప
సాగివచ్చినంత మీర తిరిగి మీరేగా?

ఇంతా కాంతివర్తిక అనకోడంకంటే 'నైపుణ్య'నా
అనుకోడం బాగుంటుంది. నైపుణ్య ఇంతా సాధించవచ్చు. కొద
వను. కాని చిరి 'చీకటి' మాటకేం జెప్పుతారు? గంద్రమం
లాన్నే కాదు మూల్యమంపలాన్ని గూడా ఆక్రమిస్తామని వ్రాస్తే
కవిత్వంలో గూడా దాన్ని ఒప్పుకోవడం కష్టం - ఈ రకపు రచ
నకు ప్రయోజనం - ఎవరికానూ—చాల స్వల్పమగుంటుంది.
కాంతిస్త్రీ ఆ - శాస్త్రీయ విషయాలు దక్కగా వ్యాసాలు వ్రాసి
విజ్ఞాన ప్రచారం చెయ్యవచ్చు.

కాగా, కవిత్వాన్ని గురించి తేలిం దేమంటే ఆలోచనాభి
మానంగా ఇండి తత్వోన్మేషమైన రచనలు చేసే చిత్రికృతి వి
త్వానికి తత్వోన్మేష సంబంధాన్ని గుర్తించుకోవడం చాలాగా కష్ట
మవుతుంది. రచనలో బావచిత్రణ ఎక్కువ - చాలాచోట్ల అది
అనివార్యం. కోపనోద్యమం రాగల బీజాలున్నప్పటికీ ఇప్పుటి
'మాడీ'లో రచ్చే మాచనలేను. నాన స్వభావంగా అందుకోక
కారణం. విచ్చినకవిత్వం రాశిలోగూడా కొంచెం, నన్య కవిత్వ
నికే సంబంధించినంతవరకు. మూర్తి శ్రీ భాస్కరరావు - మహా
శ్వేత' కథను సంబంధించి ముంచి చిన్న కౌశ్యంగా నిర్మించడం
మాస్తే పరైన పుస్తకంలో కౌశ్యమైన రచనలు రాగల మూచన
లున్నాయి.

కవిత్వం తర్వాత నవలలు : ఈ సంవత్సరం విశ్వవాసవాను
వ్రాసిన ఒకటి రెండు నవలలే ప్రధానంగా చెప్పవలసినవి. సృష్ట్యది
మండి జరిగిన చరిత్రను పది పన్నాలుగు నవలలుగా వ్రాయడాని
కొయన సంశ్లింపించినారని తెలుస్తున్నది. ఈ వచ్చి భగవంతునిపై

With the best Compliments of

K. ORR & COMPANY

40, CHINNATHAMBI STREET

MADRAS-1.

వీర, వాస్తవీ ధూనుకు అనే గెండు పుస్తకాలకు ఈ కారణంచేత మన నిర్ణయానికి పాత్రం చెయ్యకూడదు. తిర్వాత ప్రతిభలో ప్రయత్నించుకున్న 'అన్వేషణ' హావరాబాదు జీవితాన్ని క్షుణ్ణతమే అన్వేషించేదిగా ఉంది. సంవిధానం ఎంత బాగున్నా చెప్పే విషయాలు అనుదాతంగా హామన్యంగా ఉండవలసిందిగా పై తిరగతి పాటకులకు ఆకర్షించ లేకపోతున్నది. ఆ వివరకు బహుమానం వచ్చింది. విజయవాడలో మంచి ఇతరుల కంటే రచయిత బహుశా సంఘటనలు కూర్చుంటాడే. కాని మొత్తం కథలోని 'తెలివ్' కొంత ఉదాత్తంగా ఉంటే బాగుండే మా!

ఇంక కథలమీద: కథలకేం కథాప్రసంగ వరుగా చాలానే వచ్చినాయి. 'ప్రపంచ కథలు' వంటి అనువాద సంపుటాలు, విడిగా బుచ్చినాయి 'యాదు కోతులు' వంటి కథల పుస్తకాలు వచ్చాయి. కొన్ని ప్రతిభలో కొన్నాటి ఇంగ్లీషు మొదలగు భాషల్లో నుండి అనువాదించి కథలు వేలాడు. కెఫెరీన్ మేన్సు ఫీల్డ్ వ్రాసిన 'ఒక కప్పటి' అనే కథ యువన పీటర్ హెబర్ అనే జర్మన్ రచయిత వ్రాసిన 'కొనెట్ ఫర్ సన్' అనే కథా పెర్వోవద్గని. ఈ కథలో కల్పించిన కొనరాదు. అదేవంటి గొప్పకథ. కథగా ఉత్కృంఠా రహితంగా చాలా ప్రాథమిక విషయం కల్పం గొప్ప కథలో నుటుని ఉంటుంది. ప్రతిభకు వస్తు వివాదవస్త్రమని ఉన్న లక్ష్యము మొట్టొకటి ఉంటుంది. సంవిధానం రచయిత చేసింది. రచయిత వస్తునైతే ఆ ఉర్బిలవక్తగా మేగి సంవిధానంగా రూపొందిస్తాడు. కాని వాడు కథకుడు 'తెక్నిక్' కోసం తాపత్రయ పడడం జరుగుతుంది. కథకంటేకూచేరి ఒక 'పాయింట్' గూడా ఉంది. ఈ రెండూ తెలుసుకొని వ్రాస్తే కథకు రచనా సంబంధమైన ఉదాత్తత వస్తుంది. వైన పేర్కొన్న కథల్లో అట్టి ఉదాత్తత ఉంది— ఈ సంవిధానం విడిగావచ్చిన కథల్లో పేర్కొనవచ్చును. చివరకు నేను చదివినంతవరకూ—వచ్చే కథలన్నీ చదవడం కొంచెం మించు మించుగా అసాధ్యమే అనాలి—విశున్నాయి. అరే. ఎస్. సుబ్బరాం వ్రాసిన 'కొలం తెచ్చివచ్చాడు' గొప్ప కథ. పండిత విసుర్చుకులుగూడా ఈ కథ ఇతిరభావంలో అనువదించి దిగిందివచ్చాడు. 'అవర్బాలమేరకు వ్యక్తిత్వాన్ని హాగదీతులంన్న వ్యక్తిత్వంమేరకు అవర్బాలను వుదంపుచెయ్యటమే ముందితేమావని వాడేవా' అంటాడు 'విశ్వవాసం' ఇంగులో. రాజకీయాలు విరమించ ఒక కొంగ్రసువాది చుట్టూ ఈ కథ అల్లబడింది. ఇంగులో సంవిధానానికి ప్రాధాన్యంగాని, ప్రచితిగాని ఏమీలేదు. కథా చిహ్న పటువైత కథ. కథలో 'స్వరాజ్యం' అని ఒక ఆహ్వానితమేగింది. ఇంట్లో దొంగతనం చేస్తున్న వల్లపిల్ల ఒకటుండెడం ఇందలి 'సింహలిం'. రెండో కథ కూడా సుదర్శనం వ్రాసినది 'అవ్వకుడు'. ఇదిమాడు జన్మకథ. ఈ జన్మకథలో పూర్వజన్మ కథ వాదిక ఉత్తరజన్మకథ గూచించి వదిలారు రచయిత. కను క్రితం జన్మలో ఎక్కడో విజయనగరంలో యోధుడు. పుష్పలావిక నోతెలు ప్రేమించివాడు. ఆమెకోసం కుంగభిజా తిరానికాగా ఇంట్లో తల్లి చనిపోతుంది. తల్లియే అవచారం చేశాడుకుంటాడు. సైన్యంలోఉండి యుద్ధంలో ఒకవారి తిరిగి వచ్చేసరికి పుష్పలావికను మరొక వైదికివడు పెళ్ళాడివాడు—

ఆంధ్ర ప్రజా నీకా నికి

మా నూతన సంవత్సర అభినందనలు

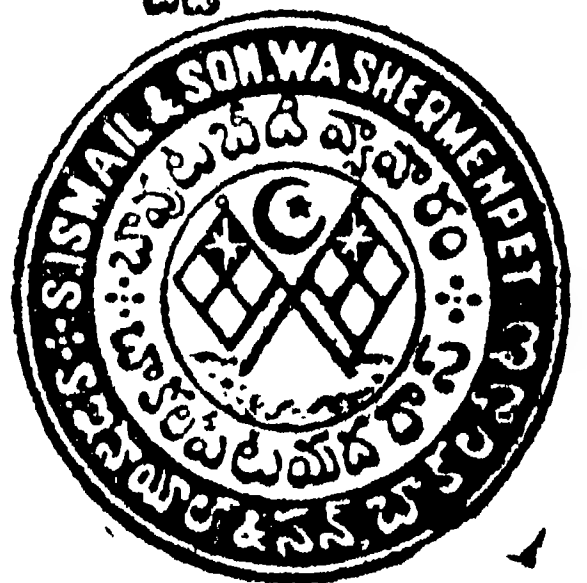
50 సంవత్సరాలపైగా ప్రఖ్యాతి పొందిన

బావుటా బీడిలనే

వాడి ఆనందం, ఆరోగ్యం పొందండి.

బావుటా బీడిలే బహు మేలైనవి

రిజిస్టర్డ్ నెం. 86896

రిజిస్టర్డ్ నెం. 82978

షేక్ ఇస్మాయిల్ అండ్ సన్స్ బావుటా బీడిల్ వ్యాక్చరీ తెనాలి హైదరాబాద్ కంపెనీ మద్రాసు 21

ఈ జన్మలో ఆమె అతని కుమారుడు. ఆమెకు జాతీయాలంటే ఇష్టం. 'నీకంటే' ర్య కౌవలన్యా' అని ఆమె మరది నడిగి నీ అతడు నీకంటేది కౌవలంబాడు. నుకవాని ఒక భార్యను కొని మరలా తురిలా ఏ స్త్రీని భార్యగా కోరుకున్నా మొదటిభార్యకంటే తాగ్నో, అనా తన తల్లిగంటే నువ్వని కంటేలున్నానన్నో కోరుకుంటుంది మనస్తత్వ కాస్త్రజ్ఞులు చెప్తారు. ఈ చిన్ని కుమారుడు తాతకి పెంతుకుంటే ఈ కథ రంజనగా ఉంటుంది. ఈ కథలో శారాంకిం ఏమంటే, 'భౌతికంగా వాగ్దానయ్యే కోరికలు ప్రయత్నించుచు వాటివార్యం అని మానవకోసం ఏమైనా పరే గమ్యం చేశాకంటాయి. భౌతికంగా వాగ్దానకానికి తేక నువ్వని బడినల్ల విగ్రహ కిక్కినల్ల కలులకేది చిగురు—అంటే ఎంతకొంతో వివిధంగా అనేది కన్యకానిబటి ఉంటుంది—చిగురు. కన్యకాపంత్ అందాన్ని ప్రవాదించడం అయి. అంతేగాని కోరికల్ని సంపాదించి, అందరినీ విష్ణురీందరింబం యదంతో భావనల శాసనాల కలిగి వారి కాటు! ఈ అభిప్రాయంకల వేడు, పూర్వజన్మలో కలిగి అశ్రద్ధ చేసి ఈ జన్మలో ఆమెను వంట బెటకొని తిగి వేణ, నివసించి తిరిగిమరి నువ్వని నాడు అనకొనే ఇంకాయ్యులు ధీరీ వాయివ కాదు వారివ్యాకానికి వరివాతాడు. అంతే తిరిగిరాదు పెళ్ళిగా అందిన కడుపున కొడుకుగా పుడతాడు! కర్మానిరం, ప్రేమ రెండూ ఆ నూపంగా పంస్తాడు. దృఢచింతలేని ఒక కన్యక కుర్రోకలిసి చూచి చిత్తి పెట్టం చిక్కబలకొనే చిలకృత్తిని చ్చిరించే కుర్రోకనుంచిత. ప్రేరణకొంటేకన్యకాకాస్త్రోగం ఇంకొక మంచికథ 'కన్యకాకా' అనేది రమణశ్రీ వ్రాసినది. ఒక తురిపిల కిరీర సౌందర్యమే కాక అపునామమైన అశ్మి వారిది కావ్వి. ఈ కథలో రచయిత కొలిచాడు. కథలో కవిత్వసాదరి తిరి మం. నాక్యాలు, 'భౌతిక' అన్నదక్కడా ఉన్నాయి. వివరద 'మంచీ' వ్రాసిన 'పేగులేని మనము' కావాలికి వాటించే దాక్కో కథ. 'కన్యకా కన్యకా' అన్నాయి' పూర్వం కచ్చిత ప్రేమకుంటావు 'శీలివాయివ ముషి' అనే కథను జ్ఞాపకంచేసి హాస్యలలితమైన అంతుపు కథ. శ్రీమతి కల్యాణమంబరి జగన్నాద రచించిన 'ఎంతమాపులు' కథ ఉత్తమ కోటికే.

వాటకాల్లో కుమారుడు కచ్చిం 'నిదనతి' వాటకాన్ని తొలగి చెప్పాలి. దీనిని కొటూరి వంకట వ్రాస్తావు బహద్దరగారు వ్రాసినది. కథ వాటికల వంధి, రాణవారీ నిర్వహణ కి కుంకా అమకా యంగులో. ప్రదిర్వ యోగ్యంగా వుండడం— శాగాణి వాటకానికి ప్రశంసించడాని మగోకవిషయం. గెండోది తిరిగిదు అగుంకలిని వివాహమైన కథను— కలికౌపుర గంలావి కథ యిది—వాయి భిమన్న గారు "పాఠాణి-పాఠి" వాటకంగా వ్రాశాడు. వ్రాసి చాలా ఎండయినా ఈ సంవత్సరాది యిం బయటకు కచ్చింది.

వాటిలో చెప్పకొంగ వేయి కచ్చిన్నలేదు. మంగురై వ్రాసిన 'అనంగారి అన్నయ'లో "కెక్కి" కానుదిగని అంక రంకారమై కథ చెప్పివచ్చింది. రెడయో వాటికల నూదా పాటలనుంచి రావడివారి ఒక్క వివాహ విధ్వంగారీతయ్యిం

మాకొద్దు' అనేది తప్ప. ఇంగులో రచన, స్వాతంత్ర్యం, నిర్వహణ దక్కగా అమరికాయి

ఈయేడు కచ్చిం గొప్ప కవనగంధాల్లో మొట్టమొదట చెప్పి వలసింది తెలుగు భాషాసమితివారి ఆధ్వర్యన మల్లంపల్లి సోమశేఖర క్విగాని సంపాదించిన విజ్ఞానపర్యవ్యం కిరీ సంపుటం "తెలుగు సంస్కృతి". ఇది 1800 కిక్కిలకు పైగా కన్నబుకొద్దొంథం. తెలుగు వారికి సంబంధించిన సమస్తవిషయాలు కిరిం, వజ్రలు, భాష, దర్శిత, పరిపా నిధానం, ఆర్థికదర్శిత, కరక వ్యాపారాలు, నుత సంప్రదాయాలు. వాద్యము, సంస్కృతివాద్యముతో తెలుగు సంపాదించి. వాడుకగా పరిణామం, చిక్కిరి, సంగీతం, నాట్యకళ- ఇంగులో గోతాలకై తిలపిసిబున్నవి. అనూనిక మాలమీద అధికా గులు వేల్చూ అయినవాని ఎందరో ఈ సంపుటానికి వ్రాసిన విజ్ఞాన ప్రవారానికి నోచ్చిడినాడు. అంగికంటే ఈ సంపుటాన్ని సంపాదించిన సోమశేఖరకర్మగారి కృషి అనూల్యం. ప్రతిపుంలానూ ఆయనతీర్పు ఎవలకునుంది. || కీ|| కొట్టాన లక్ష్మీరావుగారి ఆశయానికి కిరి. కర్మగారి దర్శితజ్ఞాన పరిణావానికి వార్ధ్యం, ఆంధ్రుల స్వీయసంస్కృతి దర్శితమైన విజ్ఞానానికి. దీనినా గ్రంథంనల్ల యేడ్చేవాడు. తెలుగుజాతి కర్మగారికంటేనా యిం పడి కం.

కవనగంధాల్లో ఇంక నుఖ్యంగా చెప్పకొనలసింది వాంగుగి శ్రీరామ అప్పారావుగారి నాట్యకాస్త్రానువాద ఇది నయి ఫుటల లునాత గంథ. పూర్వము కంకామూ వా నానాన్య వాంకు లకు చాలివంకా వాట్లాన్ని నురించి ఎరిం. తెలివజ్ఞులగల గంథం నూవరామకృష్ణ, వాడుకూని నుబహుగ్యాకాస్త్రోగం లు నాట్యకాస్త్రాన్ని అనువదించాడు. అయితే అది కొంత వ్యుత్పన్న లకే అర్థనాయ్యేస్తాయలో ఉంటాయి

కల్పితాకరం పెక్కుకొత్తపదాలచెప్పునో పునక్కా దిమై కచ్చింది. ఆంధ్ర రచిత నాహిత్యకామివాగు 'తెలుగునామక' పంపించారితాతం ప్రకటించాడు భాషాకన్య రికోవ హద్దంగా ఎన్ని వోడు కురించి నామకాపాదిన వేం వెంటకాయనాస్త్రో గారి 'ఎన్నోవోడు' కవికా అనే గ్రంథము తిక్కానల్ల లకొదా రామయ్యగారి 'కవిరాజ కళా' అంటే గాజీకర్తకర్త వ్రాసిన 'ఎన్నోవోడు' విధ్యం' అనేయాడు గంధాలు వచ్చాయి. కొదండి రామయ్య గా 'ఎన్నోవోడు' ఎన్నయ తిక్కనలకు మ్యవాపం చే కంటకాయనాస్త్రోగారు తిక్కన కీలివా పంటారు. ఇంకొందరు చ్చిరిపవామా చెప్పించే వచ్చే.

'భారగి'లో 'రాయ' గణకాపనం' ప్రకటితం 'కవనయా దానిమీద చారిత్రకుల తిల్లకభిజ్ఞలూ స్మరింపదగినవి.

వ్రతీల్లో వ్యాసాలకురస్తే ఎంకిపాటలు, రాష్ట్రగవం, గిరి మారు: ప్రేమకేళలు కన్నంపాని పాటలు, కిలన్య పెళ్ళి, సాధిగుని ప్రణయయాత్ర, కుశుమారిక మొదలైన కౌవ్యా హద రిరికాత్మకమైన విమర్శలు వచ్చాయి. వ్యాసవారి భాషను కురించి, విమర్శనుకురించి కొంతార్చి జరిగింది. మునుపు కచ్చిత కౌవ్యాకా అభిప్రాయాలనూ మరింత వ్రాయకూర్చి ప్రయత్నం

జరిగిందనీ, తూలనవ తూలన రూప సమాహిత చిత్రింత్ ఆలోచించడం జరుగుతున్నదని చెప్పవచ్చు.

వికారం శత్రుభయముగా ఉంటుందనేది మనం నుకొ యిప్పుడిప్పుడే గమనిస్తున్నా ముడానికి వివిధ మార్పులు వ్రాసిన కావ్యాలకు కాటాంబికి వ్యాసాలు ప్రతీకలవన్న ఈ వ్యాసాలెంత సంభం మన మనదరితమిది వ్యాసాల అట్టికే. మంచిపూడివారి కలాపాల్లో భావకలాపం శ్రీ గణితమని, గొల్లకలాపం భాసిక అని, కోడిగారి కలాపం 'డోంబీ' అని వ్యాసాలు, ఇలాంటివి చెప్పుకోవచ్చు.

పరిశీలన సమీక్షలు కూడా కొంతవరకు పక్కాలు దిగింటి పట్టి ఉదాత్తంగా ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాయి. వాతావరణం కూడా వివిధ వ్రాసిన నదికే స్థితిలో లేదు. దూరమువైపు కార్మి సమీక్షమీద ఆంధ్రపత్రికలో వచ్చిన 'ప్రతి సమీక్ష' ఇందుకు నిదర్శనం. ఇది కూడా సంతోషించదగిన చైతన్యమే.

ఆంధ్రపత్రిక వారపత్రికలో 'తెలుగు వెలుగు' కేంద్రీకరించ గొప్పవారనిపించుకొన్నవారిని పరిచయం చెల్లడం. వారి గొట్టు పొలుకూడా చూపించడం - అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా ఆశ్చర్యమని పట్టించుకుంటూ నిర్వహించడం ఒక విశేషం.

ఏమైనా కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీనుండి తెలుగువారి పుస్తకానికి మునుపటి లేకపోవడం విచారించవలసిన సంగతి. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారు, సంగీత వాటా అకాడమీ వారు చేస్తున్న కృషి ప్రశంసనీయం. సాహిత్య అకాడమీ పంజాబ రాజకాశ్రమిగాగి, స్వచ్ఛంద కవిత్వ గ్రంథాల గూహాలు మహామతి యిచ్చి ప్రార్థనించింది. సంగీత వాటా అకాడమీ

క్రితాను అప్పారావుగారి వాటాకాశ్రమిగానానానికే నయ్యు మహా యలు మంతాన చేసినట్లు విన్నాము.

మృగాంగా చూసే ము పంగా వ్రాస్తుంటే. ఇది వికారి సంవత్సరంలో తెలుగు సాహిత్యం కొంప నలులు వాటాకాలు చక్కని చొత్తిగా రాలేదు. ఆ గన కలవాటుపడడంలో ఈయేడు వచ్చిన క్రొత్తరచనలు తక్కువైనా ఫ్యాలేవని వారు తోస్తున్నది. ఏమంటే మనలో కేమంతుమగాని, వైరిధ్యానికగాని కొనసాగేదు. అన్ని కాలలోనూ చెయ్యిరిగి రచయితలెందరో ఉన్నా గా కదా కలి సాహిత్యం. దానికొత్తవకొంగు మిదలైన మరెవరో భాష సాహిత్యాన్ని గురించి వ్రాసిన పుస్తకాల్లో నారాయణాచార్యుల వంటి బహుభాషా కేర్తలు, సాత్యంత్వంవర తమిళ సాహిత్యాన్ని గురించి వ్రాసిన చల్లా రాధాకృష్ణ క్వింటి తిమ్మభాషా కేర్తలు ఉన్నా గా. గానువారు సాహిత్యానికొ కొంత పరిచయంచేసుకుంటే తెలుగు సాహిత్యం ఏమీకూడా ఒక కోర్కే లేకలదు.

ఈయేడు వచ్చిన రచనలు కొందరుని కించపడ నక్కరలేదు. స్థాయి పోగే పనులుంలో రాశి కొనసాగడం వజాతం గనక తెలుగు సాహిత్యం సంపదంలో అన్నికాల పువ్వుబాగుబా. పరి వకాలూ ఉన్నానుకే సంతోషింపవలసివచ్చు, నిజమేని అభ్యుదయాన్ని ఆశింపవలసివచ్చు.

“మాతాకోకొంగుల్లో కురగాలిల్లో కల్లికాల్లో కరీమైః
పువ్వుల్లో పోజాల్లో గ్వమలమలయైః కిసుల్లో కతిముల్లో,
వీరైర్నావా పక్కాల్లో మసుమిమభిభిర్విభక్తిర్నైర్నై
ర్యాసంతైః పువ్వుబృందైర్నైర్నైః! మమధా ప్రగ్గరవాద్యభాత్తిర్నై

భోరన సంకుర పల్లవ కోరక పువ్వుఫల వితతిః గొనురగురి మనో
హారములై నారములై యారామము లొప్పి మధునిమూమవేళినె
నలి ముగ్ధుని విరిపువ్వులు నాళితమై చూడనొప్పెః జంపక మశ్య
జ్వలించి రేవగ లూరిక పలిగిమ నుద్దీప దీపవృక్షమునోలెః.

(అన్నచోడుని వసంత వర్ణనము)

మంగళ మాఘమ్

శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు

నాంది

వృథువనకు లేమాని—మల్లియ
జేనవిడి—వృష్టికి నిదంబము
తమ్మి శరదకి—సీతు శిశిగున

కిచ్చితివె హేమంతమా!

పూర్వ రంగం

కోయిలు రాగాలు తీయగ
తిమ్మలను ముద్దాడ తుమ్మెద
నిన్నలతలు నమర్తలాడ—న

నంతు డరిగను సుఖముగా.

రాని బంగారాకు లొక్క,
విగ్నబడి నవ్వంగ మాగని,
చందినార్పన నలువ వింహిణి

దీర్ఘవాసరములు చనెన్.

జడకుచాలని కురుని పొలిక—
తెదరి చెదరిన కడుపుబ్బల—
కొదమ మబ్బులు కురునిగా—పుల

కించె లోకము తొక్కెన్.

మామగధారల—వానముంపుల
నీగనిండగ నిర్మరములై
ఈనమాసిన భేనువులవలె

నినులు తనిపె తటాకమల్.

కన్నగడ్డల భంగి చుక్కల—
వెన్నెను వెంగన్నమట్టల—
మ్రుంగ దయ్యములాగు చికిటి

జడలు విడ మిట్టడుచుగా.

వీణములు నేటనే రెను—

బాట లెడను-వచ్చి నేగి
చెండ్లుమా సెను-పసులు వేసెను

లేపచ్చిక బీళ్లలోగా.

స్నానమాసిన చాన లానికెన
నీళ్లు పిడి బయల్ పటదిన
చీరలన తెలుపారి మబ్బులు

తేలియాడె నభంబునగా.

మంచిగుమ్మడిపూలు బంగరు
కందములనలె మించె గట్టల;
లేయి చుక్కరితీ కన్నది

దోన నూగరి పిండెలగా.

పాలుపోసిన నయిరు పొట్టల
చేయి శ్యామల మాంసలమాలై
ఈవచ్చిన విడుచులాయెను

శిశిరు సావానంబునగా.

భోగినోములు నోచి నెంతలు
పనుపుచీరల నమిలలాడగ,
పాలపొంగలి పండిపోయిరి

చలికి శయ్యల దూంగగా.

మిరసనోటల మెరిసినవి పగ
జల బోలిన ఇండ్ల గుత్తులు—
బంతి మొక్కల చాళ్లు పూచెను

పనుపుముద్దల నితైనగా.

కచ్చినా నీ మాఘమా! శ్లా
భూగరంగ రసవదుపోఘమ!
ప్రత్యుపా! స్నానప్రతిచ్యుత

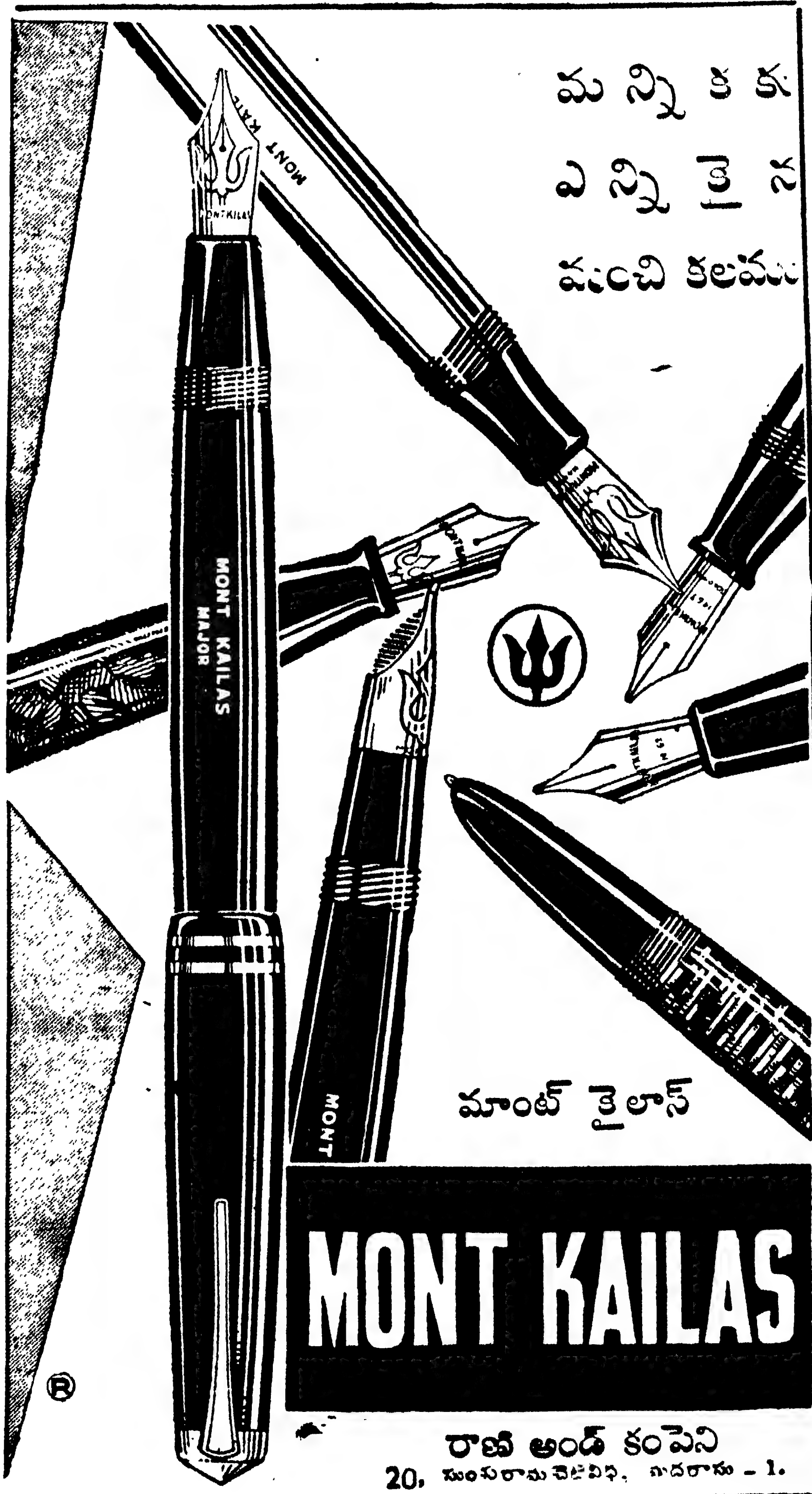
భక్తదన తాపాఘమా!

శిశిగుళ్ల నిశీధనుండున
శౌ నిద్దుర లేవగా—వై
కుంఠమున వాకిండ్లు తీయగ

వచ్చినా నీ మాఘమా!

పెండ్లిననాహములు-పిలుపులు
ఇండ్ల కును సంభవతివ్వులు—
పంటకోతలు-కుప్పకరిసి

శ్లాన్ని శుభములె మాఘమా!

మన్నితక
విన్నిత్రన
వించి కలము

మాంట్ కైలాస్

MONT KAILAS

రాణి అండ్ కంపెనీ
20, ముంపురామ చెట్టివిధి, నాదరామ - 1.

ఆ త్తదీ ప ము

శ్రీ హరిత శివశర్మ

౨౨ న న న గీ గూ గీ పాపాపిత బంహీయః కుధా కుల్ల మో
 రై నః క్షత్త హృదంతర శ్చరిశీవ్యచ్ఛాంతభావం డనై
 వీన నీను నిరంత నః పరిత సంహీణ స్పృహశీఘ్రై
 ఈ నా జీవితమిల్ల నేమగునో యం చేద్దునై సంతాకృతిన్.

లుగితహృత్కుహరవల్లు ప్రగల్భంబు గోష్పదనంయుఁగ్రుతినారకలన
 చలితివాంఛామందసానోన్మటస్ఫటి కామ్యుకన్దా విప్రకర్ష వలన
 లుగిత నానాభ వవళితమ్ము ఊహమ్ము తతమహావరణ వర్షనము కలిమి
 గలిత నమామోగ గలితిమాననహంసి ఆనందవనిషద్యాప్తిచేత

పేళిల తనూనికాన గ్రహిష్టమైన
బ్రహ్మ కులోపల భావ మజ్జాటలాను
నియు నధ్యాసా, భ్రాంతియో, యెరుగరాక
నాకు నాలోన గుడునుల్ల కాక లేను.

మా మోహనవాహినీని హృత ర హస్తాగహిల్లోలలో
 లాయానంబగు జీవితంబున నుశీలాన్యంబు లాశీవిష
 శ్రీ యోగంబులు దృష్టశీఃప్రసర చ్ఛ్రిష్టాగహృషీకంబున
 ఆయుం బో బ్రతు శంతయున్ అభృతహల్యతుల్యసల్యంకమై.

కన్నుల జాతును 'ర్లరంధ్రములు మ్రక్కన్ విందు క్రేణిన్ నమా
 వన్నంబైన సుహృద్వర స్థవిర శశ్వద్విప్రవాశ్యంబులన్
 ఎన్నంజూడను; ఉత్కలామృకజరాన్మృక్ దభజీవుండనై
 ఉన్నిద్రాహతిబాధ చెందుదు యవమృత్యాళ సందప్తృన్.

తొలిచదువుల్ ప్రబుద్ధములు ధూర్వాహముల్ పరిణాధ ధర్మముల్
మలిచదువుల్ పిచ్చిగములు మానరముల్ ఉత్తధర్మశ్రథముల్
తొలిమలివిద్యలని మనసు తోచదు, నోచిననో అనహస్స వి
హ్వలమము ఎంతవట్టు తుది పట్టుదు బిట్టు మమాపతాళమై.

నాలో నేనయి చూచుకోదీవురును నాన్యత్ ఎభ్రహ్మదీని
 శ్రీలాలిత్యమునాని పెల్లొకటి తోచితోచనట్లై, యెదో
 బాలాహన్కర కేళిపాల్చి నహ గాత్రమ్మందు మిన్నై, దశా
 లాలత్రిప్ర ప్రహేళికాహ్రదమునై, లోనూగి నై నూగుచున్.

ఆత్మదీపము

మనమనామననాత్ మనవల్లికానాత్

గగనసిద్ధిః హృదయము కదిలి

నిత్యనితాంతాఘాస్తినితరంధ్యంబోధి

కిరీతిము దంకిత రేగి

గహనాంధకార నికారదీప్యస్తీప్త

దీపవృక్షభిక్షానదీప్తి వెలిగి

అతినిరంజరజవ ద్ధిత నత్యకామనా

కృతి మాతృ మయభూతి గిలకరించి

ఇది యెవో క్రొత్తనుభుగోహ కదిలివచ్చి

ప్రమిదగోషలి దీపమ్మునలెను వెల్లు

మనసులో భావ వేర్పరింపరాని

స్థితిని పొందినదాచు వేధించు నన్ను.

ఈవెలు శేమి చిత్రమము ఇంతకు ఇంతకు నానిగోగనా
ఈవెలు గానో చిత్రమము ఇంతస్థిగ్గన్ గని నిర్వచేగనా
ఈవెలు శేమి నిర్వాణ, మశేమిగ నిర్వ దనంగరాదు, తా
నై చిలనచ్చిభాషిహృతి నందినయట్లుగ నాత్మదీపమై.

దైర్ఘ్యభావమునబ్బికో దయపు నర్వంబున్ వ్యధాభిన్నమై
అనిన్ పొందినయట్లుగన్; మరల నత్యంతంబు నానందాత్
పాదీయః పరిమృష్టమై పాలుచు నదైర్వ ప్రమాణక్షేచే
పాదఃస్థావిత ము క్షకృష్టము మహోర్వాసూసలారంధమై.

అభిహవమైన జీవికామనందన నత్యరించననాన్ కనత్
విభవనుహగ్ని కుండమును తీరిచి హాస్యముగాగ దుష్టదీ
ప్రభవము న జవంజననర పకృతిన్ హావనితు, వీకమున్
అభయశిమప్రళ న్నకథమాదన నిప్పుడు, తెల్వి గొల్పుదున్.

ప్రళమునజేసి దీక్ష నయార్థనమున్ పొనరించి దక్షిణా
వితామహాశుభావదవీ స్థిరచిత్తమునైన తాల్మిగో
నాతిము శ్రద్ధతో విమల నత్యమనన్ గురుకొమ్మ క్రొత్త న
ద్ధితిని తార్తు జీవితము తాంతిము నాత్మ త ప్రకాంతమున్.

అవతలి కోణం

శ్రీమతి తురగా జానకీరాణి

సోమరాజుగారు సేవనగా గెలు ఆగి పదివినుపాలెంది. తలుపు దగ్గర నిలబడి ప్లాట్ ఫాం అంత కలయ మోసి కూచి. నీలి లోబరికి తిగివచ్చింది. సుందరాపు బద్ధకంగా ఆపురించి లేచి కూర్చున్నాడు. “ఏం? రాలేదా మీ పోలికలకి చెల్లాయి?” అన్నాడు.

“ఇక్కడికిరాను. హైదరాబాదు సేవనకి వస్తాను. ఇక్కడికిగోడు’ అని రాసింది—లేనండీ యింకా ఏం బద్ధకం చెప్పండి. కానీ ఎమెనా కోరి పెనుగులుగాని అలావెళ్లి.”

సుందరాపు లేచి గుర్తుచెబుకుని, పేపరు ముతలి పెట్టి, “ఏంకావారిరా కానీబాబూ!” అని కొడుకుని పలకరించాడు. కాణ్ణి ఎత్తుకుని రైలుదిగి క్రిందకి వెళ్ళాడు.

సేవనగా కోలాహలం చూస్తూంటే నీలికి తన చిన్నతనంలో బెడవాడ ప్రయాణం జ్ఞాపకంవచ్చింది—అప్పట్లో సుమిత్రకూడా వుంది. ఎవరదో పెళ్ళియితే వెళ్ళాడు. బెడవాడసేవన చూస్తే తాళు మహా ఆశ్చర్య ముపించింది. అది లోకంలో ఒక భాగంగా కాక, ఒక ప్రత్యేక ప్రపంచంలా కనుపించింది. తను, సుమిత్ర ఒక్కరేవుంటే ఒకరి గట్టిగా పలుకుని, ఎక్కడ తప్పిపోతానా అన్నట్లుగా వడిచారు. ఆ తర్వాత నాలుగేళ్లుకూడా కలిసిలేరు యిద్దరూ.

సుమిత్ర స్కూల్ ఫైనల్ వరకు ఆపూల్లో చదివింది. అన డానికీ అప్పాచెల్లెళ్ళిల్ల లేచినా సుమిత్ర, తను చిన్నతనం నుంచీ ఒకేవంట అనుగతిలు లేకుండా వెళిగా. ఆ తర్వాత కాలేజీ చదువుకి వేరేవూరు వెళ్ళిపోయింది సుమిత్ర. తన పల్లికికూడా వచ్చింది కాను. ఎమ్. ఏ. ప్యాస్ అయిందనీ, హైదరాబాదులో పెద్ద ఆఫీసుకుగా వున్నదనీ తెలిసింది.

చిట్టి ఎదుపుతో ఆలోచనలు చెరిపాకూర్చున్న నీలికి. దాన్ని ఎత్తుకుని వసువాయించి మళ్ళీపక్షా కో బెట్టింది ప్లాస్కులో వడి నీళ్ళలో తువ్వాయించి, చిట్టనల్పంతా తుడిచింది.

రైలుకి గంటకొట్టాడు. సుందరాపు కచ్చి రైలెక్కాడు. కానీ చేతుల్లో బిస్కట్లు. చాక్లెట్లు వున్నాయి.

“ఇంక యింకా ఏమిమాయ పడుతుంది అక్కడికి చేరడానికీ.” అన్నాడు సుందరాపు వాచీ చూసుకుని.

పాడగ కేసుంటే, చక్క రిగింతలు పెట్టినయింది కాబోలు చిట్టి కిపక లాడుతోంది. ‘వూ’ కబుర్లు చెబుతోంది.

“నువ్వు దిగడం ఎంతో సరేగానీ, నేనకూడా కస్తీ ఏం గుంటుంది చెప్ప-అవిక ఒక్క రై వుంటున్నచోటు?” అన్నాడు సుందరాపు.

“ఏమీ భరవాలేను. వెళి అది అంతగా రాసివన్నడు వెళ్ళక “నే రానుంటను. మీ కోసుకు నాకులేని యిది?” చిట్టిని ఎత్తు ని నుటి తిరుమిప పడుకోబెట్టి, చిన్న చిన్న వస్తువులన్నీ పెను గుల్లో పడేసింది నీలి.

“నువ్వు ఆరిణ్ణి చూసి ఎన్నేళ్ళయింది? కుర్చుపకతా?” అన్నా దిగడ మళ్ళీ.

నీలి నవ్వింది “నుంచివారండీ! నర్సిపూతా నేమిటి?—ఎంత యిదిగా వుండేనాళ్ళ మనుకున్నాడు? స్కూల్ ఫైనల్ వరకు ఒక్క చోట వెళిగాము. ఆ సమానం ఇద్దరం కలిసే వుండేనాళ్ళం. మా అమ్మ నువ్వునావుండేద—వీళ్ళకి పెళ్ళిళ్ళకే కొపుగాలకే చల్ల నుని పేటిపెంతా రమోనని. అని దాన్ను పెట్టుకుంది. మానాన్న నాకు వేర్పిందలేను. మళ్ళీ ఏడాదికే నా పెళ్ళి చూచాయింది.” రైలుంచి తొంగిచూసింది నీలి. దూరంగా పేడలు, పొంగొట్టాలు కనుపిం న్నాయి. ప్రక్కనున్న హుస్సేన్ నగర్ మీదనుంచి చల్ల గాలి వీస్తోంది.

“అని బాగా చదువుకుని కిక్కి పెలింది—కన్యోగస్తుగాలేంది. నేనిలా సంవారంలో పడ్డాను.” చెప్పి తిగి సుందరాపువంక మ్యా నవింప నీలి.

“ఆ హోమ్ లు క శ్రేణుండి. నేను కుస్తీపట్టలేను దాంతో.” అన్నది. సుందరాపు లేచాడు.

నానావంతా ఎక్కుకుని, చిట్టిని ఎత్తుకుని నానీని పవించి కూర్చోలేలేనకి. పదికుగ రెన్న ముగ్యలోంచి తొలొంది రైలు. “వూలు, వూలు” అంటూ ఎగిరాడు కానీ. “అవి పేపర్ ఫ్లవర్స్ నాన్నా?” అని అంటున్నాడు వాడు.

రైలు ఆగుండానే కంవారుమోటులోకి ఇద్దరు కూర్చోని ఎక్కాను కిట్టికోంచి తల బెట్టికెట్టె చూసింది నీలి. రైలు ఆగింది. సుమిత్ర ఎక్కడా కనపడలేదు. నానాను అంతా కంటే స్తున్నాడు కూర్చోలు.

సుందరాపు కోటు తీసి భుజాన తగిరించుకుని “కనుపిం చించా?” అన్నాడు. నీలి లేచన్నట్లు తిలూపింది

“దిగండి చూద్దాం.” అన్నది. అతను క్రిందకి దిగి నానాను రెక్కచూస్తున్నాడు. అతనికి చిట్టిని అందించితనా దిగింది నీలి.

“నీతా!” ప్రక్కనుంచి గెల్లనిచేయి పడింది నీలిభుజాన. సుమిత్ర! సుమిత్రే? ఎంత మారిపోయింది?

“మీ రైలు పదికోంకున్నరవకు రావని ఎంక్వరీవాడు చెప్పాడు. ఆఫీసుకి వెళ్లి, కొంత పని చూసుకుని యిల్లా వచ్చాను- ఎన్నాళ్ళకి చూడనున్న! పడేళ్ళయిందేమో కదూ!” అన్నది సుమిత్ర. ఆమె నవ్వితే బుగ్గలు చక్కని సాబ్బలు పడుతున్నాయి.

“చాలా మారావు సుమిత్రా నువ్వు-ఇదగో. ఈయన్ని చూడ లేదుగా నువ్వు? వీళ్ళిగిస్తే..”

సుమిత్ర సుందరాపు వేపు తిరిగి “ననుష్కారమండి”అన్నది.

సుందరాపు ఒకచేతిలో సిగరెట్లు. భుజానకోటు, రెండో చేతిగా చిట్టి వుండగా, ఏం చేయాలో తోచక, కంకారుగా నవ్వి, “ననుష్కారం” అన్నాడు.

నీకెలెల వచ్చింది. "నాకుగండీ! నానా మనసు నున్నా కాల్చేటా? నానా—దాన్నిలా ఇచ్చింది అని చిట్టిని తిసుకుంది. నానా, నుమిరితం బెరుగ్గా కొత్తగా చూస్తూ, వాళ్ళవాళ్ళ చేయి వట్టుకున్నాడు.

బతుకుకచ్చి. టాక్సీ ఎక్కే పని కడకొంక వ్వర కొత్తోంది "మీరు ఆఫీసుకి వెళ్ళారేమో" అన్నాడు కుంద్రావు.

"అక్కరలేం. రెండు గంటలకి వదితాను" అన్నది కుమిత్రి.

"ఎం పీత ఎమో మాట్లాడుకుండా యిలాగ చోటు వేసుకో. ఏమండీ, నా పీత యిది నిశ్చయంగా వుంటుందా ఎప్పుడూ - మీరు ఎప్పుడూ దాని వాగ్దాంబలా ముడిగిపోతుందా? మోసాని నేను కయిండుకుంటేదాన్ని."

కుంద్రావు నవ్వాడు. "నేండీ నాక్కూడా పరనాడే నండీ పీతమాటలం చేసా-మొగ్గుర కొత్తగా వుంది." అన్నాడు.

నీక మళ్ళీ కెలెల వచ్చింది. "మరే! ఏనా రైలు దిగుతూనే మొలెట్టాలా బిడ్డ? నా కుమిత్రినో చెప్పకొంటానని లక్షి వుంటాయి-అన్నీ మీరుండగా ఎలా?" అని కుమిత్రితంక చూసింది.

కుమిత్రి చాలా అందంగా వుంది. చిన్నప్పటి అంతా అమకు వేవారు. అప్పుడు బాగా పన్నుగా వుండేది, అతి నానాకు అంపించేలా. ఇప్పుడు కొంచెం లావుకొనడంవల్ల, దుడ్డిదనం తగ్గింది. చెతులు మొగిరిమల్లా వున్నాయి—మీస, చెవులు నుగురు. వింతగా కోర్కె వింతవున్నాయి: కాటుకీ ప్రతిగా కిక్కిరిస్తూ అతి స్నేహంగా తెల్లగావున్నాయి—టాక్సీ యింటికి చేరే లోగా పీత వచ్చిస్తానని కుమిత్రిని.

"అంతగా మారిపోతూనా పీత? అంతిదిగా చూస్తున్నావు. నవ్వుమాత్రం మారలేదేమిటి—పూర్తిగా కృపిణిస్తా రోయ్యావు?" అన్నది ఆమె—"ఎంతకీ నిశ్చితమేమిటి?" అన్నది.

"నీకు నానీ, అది చిట్టి—అటుపేర్లు చెప్పము మీము— నవ్వుతాడు మీరు." అన్నాడు కుంద్రావు.

చిన్న యింటిమంగు ఆగింది టాక్సీ. నేలదగర ఒక పని కునిపి మాగ్నవివుంది. కుమిత్రి దానికి యింటి తొలింపేయిచ్చి, ముంకుకునిర్లి, టాక్సీవాడికి దిబ్బిచ్చేసింది "అదేమిటండీ?" అని కుంద్రావు అంటున్నా విపించుకొకుండా.

పనికునిపి తొలింపేన వచ్చి, నీకచేతుల్లోంచి చిట్టిని తీసుకుంది. ముంకుకునిలో బల్లి నాఫా పెట్టు, రేడియో, ఒక మూల బల్లమీస వ్రతకలు. అద్దాల మీసాలలో వున్నకాలు—గడకొండా అక్కడక్కడ పెయింటింగు, పనితీరు చూడంచే అందమైన నన్న చిన్ని వస్తువు లున్నాయి. పీత యిప్పు ఒక పారి కలయమానీ, రెండో గదిలోకి వెలింది. అక్కడ ఒక నందం, ద్రెస్సింగ్ రోమ్ లు అద్దం వీణవా వున్నాయి. ఆ తిర్యాకీ గెండుగురు - ఒక నది చాలాతరకు భారీ గనే వుంది. ఒక అలమరలో కంచం, చెంచాలు, టే పెట్టు మాత్రం వున్నాయి. నీకరాది కంటిలు.

నామాను లోపల పెట్టించి, కుంద్రావుని మాగ్నాకుని చెప్పి, కుమిత్రి లోపలికి వెళ్ళింది. "ఎం? వచ్చిందా నా సందారం?" అన్నది.

నీక అంత కలయమానీ చాలా చేస్తూనే, నామాను, ఒక్కరే నీకు?" అన్నది.

"ఒక్కయినా నాకు నా అనగలలు కలెనా. ఏది కేంది గడమం?—కాఫీ తాగుతా?—నెడే వుంది. అది తివరమంటే యిట్టేన రెప్పిస్తాను." అంది కుమిత్రి.

"ఇప్పుడేమో నాను - స్నానంచేసి భోజనంచేస్తాను. నానా అక్కడ యిదేవరే భోజనం అలవాటు. ఆయన పదింటికి టిఫిను తినివెళ్ళి, పంటగంటవ్వరే భోజనానికి వస్తాను. అదాకా కంట కునిపి అలా అన్నీ వేడిగా వుంచాల్సింద. పిల్లలకేమో నేరే కంట తొమ్మిదివ్వరకల్లా వివాతు ది. అదేనే పిల్ల రేమిటికీ. నానీ కిక్కి దేకీ భారం తివకుగా వాగు! నా పి నీకురలు వుండించి, కొంచెం విజల-రే నూనీ చేసి పెట్టేస్తాను వాడికి. వాడి కంట మాత్రం నేనే చేస్తాను."

చెప్పకుంటూ పీత యింతటికి వచ్చింది. ద్రాయింకునామాని అమకుని వున్న ఒక గదిలో పెట్టించింది నాళ్ళ నామానుని కుమిత్రి.

"ఇక్కడ యింకో గది వున్నా నేమిటి?—భారీగా వుండేం యానది?" అన్నది పీత.

"నేను దిగువుకొనడం, నానుకొనడం యీ గదిలో—నెట్టి తిలుపుండ నూ? నా ఆఫీసు వాళ్ళవర నా నస్తీ మాట్లాడానికి వుంటుంది. దివోనీ కుర్చీలు వైబునందాగా వేయించాను."

అందరి స్నానాలు అయ్యేసరికి 12-30 అయింది. కుమిత్రి వడ్డించింది.

"మీరు కంటచేసుకుంటారా?" అన్నాడు కుంద్రావు భోజనానికి మాగ్నంటూ.

"నావారణంగా చేసుకుంటాను. బాకమనిపి నీ నోటానుకుంచి రెప్పివాను. నా కుమిత్రిన బంటుని చూశాగా. ఇక్కడే దానిల్లా. ఎప్పుడు కేకేసనా పలుకుకుంది. ఇవ్వార్లేమంచి రోజల్లా యిక్కడే వుండమని చెప్పాను-చాలా మంచిది."

నానీ అన్నం తివదానికి వేనీ పెకుకున్నాడు. అది కొడు యిదని, యిదికొగు అదని నాళ్ళ ముని వేపుస్తున్నాడు.

"ఎం? మీనాడికి వరపడవా నాకంట!" అన్నది కుమిత్రి.

పీత నాడిన విసిగిపోయింది. "నా—నాడి చిత్రిమే నీ తింటాను అన్నీ—అవెనాకు యిలా పెట్టు." అన్నది. నీకరేకి పెరకు అన్నం మాత్రమే గిన్నాడు వాడు.

"నామూత్రం నేను రంతేస్తాను నీడికి" అన్నది పీత.

కుంద్రావు కంట భాకందన్నాడు. "నాస్ట్రో వుండరా నండీ కంటరిగా ఎం వుంటాను యిల్లా?" అన్నాడు నను.

"నీకు, చింత లేకుండా నామాగా వుంది యిక్కడ. ఇక్కడంతే వ్యతిరేకం అక్కడంటుందా విమిటి?" అన్నది పీత.

భోజనాల తిర్యాకీ కుంద్రావు ఎకుకున్నాడు. నానీమానా పడుకున్నాడు.

పీతకి ద్రాకారేదు. నాగ్నాలు, నాపులు అని వైస దానా మీద ఎంతేసినప్పని పంపించింద పరననిపిని కుమిత్రి.

"నవ్వు ఆఫీసుకి వదితానన్నావుగా - తిర్యాకీ పడుకుంటా నురే, చెప్ప భుజురేమిటి?" అంది పీత - రేడియో తిక్కుతూ.

"ఎనున్నాయి? యీ కుడ్డ నానాగా విశ్రితచ్చాను. కిన్నీ నాళ్ళని నానీ చ్చాను. నాపు సంగకొందికి తారేనని నాలా యిదేకున్నాను-ఏనా అక్కడే భుజు నేను చెప్పేదిమిటికి

నుమిత నవ్వంది. “నింజనాట! అంత పెద్ద పాపాదులు భరించలేన నేను—ఎదో పాపానికి తగిన పుష్టి. అంతే.” అన్నది ఆమె ఆమె నోటి వెంట బడిన చివ్వి నూటలు వాట్సు ముగ్గురూ అరికడగా విన్నాడు. “వస్తామండీ—మీ పరిణామభాగ్యం కలిగినందుకు చాల సంతోషం.” అన్నాడు. వెళ్ళిపోయాడు.

నుమిత చిరునవ్వుతో నీరసం మాచి అడిగింది “నేను దాన్ని చేస్తాను నెలనా?” అని.

“తెలియకేం? పేదగానూ మాన్తూనే వున్నాంకదా!—నేను నీవుంటానంటే వాన్ని వప్పుకున్నాడుకాదు, అన్నిటితో పాటే అది అల్లాగబోయింది.”

నుమిత మళ్ళాన వచ్చిపోయింది. చిట్టచుక్కన నుండరావునం మాసింది. అతను నీరసం ఒకవార మాసి తలతిప్పేసుకున్నాడు—నుమిత మావుని ఎదుర్కొనే అతను.

“ఎక్కడికి వెడదాం యింకే!” అన్నది నీర.

“నీనిమాకి వెడదామా? పబ్లిక్ గార్డెన్స్ కి వెడదామా? అల్లాటాంక బండిమీద నడుద్దామా?” అన్నది నుమిత.

“వాకింగ్!” అన్నాడు వాని. నుమితకి నవ్వొచ్చింది. “కాన్వెంటులోకిదూ నీకు వదువుతున్నాడు—అందుకే యాయంగీ ఘనాటలు. ఏరా? తెలుసు మాట్లాడవా నవ్వు?” అన్నది వాడి బుగ్గిరి.

“నో అయిల్ స్ప్రీక్ ఇన్ ఇగ్నిష్.” అన్నాడు వాడు. నుమిత పకపక నవ్వి, వాణ్ణి ఎగ్గరకు తీసుకుంది.—

—ఆ తిర్యాగి నాలుగునాలుగు గడిచాయి.

నుండరావునం వూరయింది. నుమిత ఒకలోనా నెలవు పెట్టి తెలిసినవారే కాదు నడక తీసుకొచ్చి, చూడకపోయిన గన్నీ చూపించింది నీరకి. ఎక్కడికెళ్ళినా ఎవరో ఒకరు నుమితని ఎదురున్నాడు నుమితాన్నాడు. ఎదో విధంగా ఆమె విస్మయ, వ్యాటాన్ని చూపుతున్నాడు. నుండరావు చెప్పాడు నాల్గవంపేనీ గాంచి నూకేజుగా కూడా నుమిత చాలా ఎదుర్కొన్నాడనే అభీప్రయ చెప్పాడని.

ఒక వాడు నీనిమాకి వెళ్ళాడ అంశ కలిసి. చిట్టి నీనిమా ఆరంభం కాకే దిద్దబోయింది పీచీలేకుండా. నీనిమా మాస్టర్స్ తి నీనూ నీర నువ్వు ఏమీ బాగుండలేదు. ఏమిటో నిగుత్తువాంకావుంది. చిరునవ్వుతో నుమితకి మాసింది. ఆమె ఆమెకళ్ళలో మేఘ కనిపిస్తోంది. ఆమె వాళ్ళున్న తీరులో నీ ఒక నానాంపుంది. ఆమె మావులో ఒక చిక్క, ప్రతి కదిలితగా ఒక చైవ్యం వున్నాయి. ఆమె జీవితంలోకి చైతన్యం తోడి సలాడుతోంది అనుకుంది నీర. తన ఎంగలమెడకి దైవందిన కొంగ్లకడలో ఒక వారడిగానదు ముంది తన జీవితం. చెగువులో నీయగా తన జీవితానికి కదిలిక లేదు. నుమిత ఒక నెయేయ—గలగలదునూ, కొత్తదివాలతో పూర్ణ త్రొక్కితూ వురుకుతో పూకులతో ప్రవహించే గలయే.

నీరకళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగిగాయి ముత్యంలాంటి గండు కన్నీటి బొట్ల బుగ్గలమీదనుంచి క్రొందికి వారాయి. ప్రక్కకి తిరిగి ఆయన్ని

చూసింది. నెదిరిపోయాడనిపించి ఆయన ఆకారం. నీరకి యార్దాస్ నుమితని చూస్తే ఎంగకుకే తనకి బుచ్చువుంది. తనభర్తకి చూడాలి.

కానీ—కానీ—ఆమె జీవితాల్లో నీరకి లేదు. నుమితకి కానీ వివరాలు, అర్థం చెబుకునే అతనికొకటి వివరాలు ఎన్నో వున్నాయి. నుమిత వున్న ఆమెను నీరకి. ఆ సంస్కార స్థాయికి ఎక్కడానికి తనకి అర్థం, అతనికొకటి—నీరకి యీ ఆలోచనలు పూపిరి పలకనవ్వలేదు.

తనని బంధించి, నీరకి వెళ్ళిపోయి, కొన్ని త్యాగి అంశుకు అతనికొకటి లేకుండా చేశాయి యీ పెళ్లి. యీ నిల్లలు, సంసారం, నింజాని విద్యాభ్యాసం ఉత్సాహం నీరకి నీరూర్థం లేదు. “ఇది నీ జీవితానికి పరిధి ఈ నింజానలనే ఆపించం పండించుకో” అని విధించినదియింది.

నీరకి వెలుబికినచ్చింది నుమిత. చిట్టచుక్కన లేచి నీరకి వెళ్ళి—వామె—అక్కడి నిలబడలేకపోయింది. నుండరావు లేచి తనాచని నెలను. నీరకి కలుగుతున్నది నీరకి తిరిగేనా, అతడు ఎదురయ్యాడు.

“పండి—వికారంకావుండి యిల్లా వచ్చాడు. వదుకుండి యిప్పుడు.” అన్నది ఆమె మెలిగా.

ఆ తాత నుమిత త్యాగా నిద్రపోయింది. నీర పాపాయికా లలసివనన్నీ పగుకుని, పసుకు నేపాకి పన్నుంచెయింది.

నుండరావు వదువుతున్న పెంతు మడిచి పడేశాడు. “చూడు నీర!” అన్నాడు.

“నెప్పండి”

“మీ నుమిత పెరి నీనుకోనా అనా?” అన్నాడు.

“ఇప్పుడెంగుకొచ్చింది ఆ ప్రశ్న మీకు?”

“నీకు నీ ఉద్దేశం వుంటే ఒక సంబంధం చెబుదామని.”

“ఎల రేమిటి?” అన్నది నీర కొంచెం నేనాసి.

“నూ నేను”—నీర మాట్లాడలేదు. ఒక పని విమిషానాక “నాని తిరనానా. పెళ్లి, సంసారం, అంజాటం అంత అల్లులేదు నాని—నాయగావుంది. నీకు, చింత లేకుండా. నీరకి వెళ్ళిపోంది—నీరకి నెచ్చుకుంటోంది—దాని కెండుకు పెళ్ళి—బంధం కోవోలే.” అన్నది.

అంతటితో ఆ సంభాషణ ఆగిపోయింది.

—“రేపు వెడదాంకే రేము.” అన్నాడు నుండరావు మర్నాడు ప్రాద్దున్న కొలపప్పుకు.

“అప్పుడే?” అన్నది నుమిత నీరకి మాసి.

“నుది నెళ్ళొద్దా? ఇప్పుటికే నార్తమంది నచ్చి—క నీరకి యీ నోజాతో అయిపోతుంది. ఇంకా వుండనీ మెల్లా?” అన్నది నీర.

“నూ నీర యిలు వాకిరీ మానంనీ నెంగు పెట్టకంటుండండి. పాలవాడు, పనివాట్లు నీరకి నీరులుపడి పోతుంటారని తన పూనా.” అన్నాడు నుండరావు నవ్వుతూ.

నీర ఆకలిగా నున్నది. “నుర! మీరు లేకపోయినా నాకు తెలియదు కాని—పాలనాల్సిన కోపం మాత్రం తెలిగే. ఏం?” అంది.

“ఎటుండి గాని నా ప్రాణం వుండి యిక్కడ. ఉండరా? అవలెల్లుండి వెళ్ళిపోయినా గానీ” అన్నది సుమిత్ర ఎండిపోస్తూ.

“మరి చెప్పరేం? తప్పకుండా వుంటామండీ. ఏం నీత?” అన్నాడు సుందరాపు ముహురగా.

“నా పేర ఎల్లానూ వుంటుంది. అడిగే దేమిటి?”—అన్నది సుమిత్ర.

* * * *

కొడు మంచి ప్రియమైన మేల్తగా జూలొనండి నోడు మీద సుమిత్రలో మరలూలవాసన కుప్పక వేస్తోంది. చీట్లలో నుమిత్రుణ్ణి అభిరదాన్ని చూద్దగాయనానంగా మెగుస్తున్నాయి. రెగిన జుట్టుని పరించుకుంది సుమిత్ర—రెగిన జుట్టు గానలు గలగలమన్నాయి. ఉంగరాల, గజాలలోని రాళ్ళు తిరుక్కున మెగలాయి.

“నీత, ఎన్నాళ్ళుగానో అంటున్నావు నా సుమిత్ర దాడు దాదా, మాదాలని—మాళవుగా? ఎల్లా వుందో చెప్పరేం?” అన్నాడు సుందరాపు.

“నీ చెప్పేదేమిటి? అక్కడ జనమంతా చెప్పారు. లిగను జుట్టు అంతా గొరివించారు. నా అభిప్రాయ మెందుకు?” అన్నది నీత.

సుమిత్ర తనచేయి నీతి భుజంమీద వేసింది. “అలా కాదు. అభిప్రాయమే కానాలి నాకు—అందరూ అనే మాటకేం తె.” అన్నది.

నీత మాట్లాడలేదు. కొడు యింటికి చేరింది ద్రోణు మల్లె గాలిదండక, ఇతర నామానలు తెచ్చి లోపలపెట్టి పలాం చేపి తాళాడు.

లోపలికి వెళుతూనే, తన గదిలోకి వెళ్ళి దాడు ప్రక్క ప్లేసి, చీర కట్టుకుని వచ్చింది సుమిత్ర. రెగిన ముంకుడు, బజారు రంగు, పల్లగా దిద్దబడిన కట్టు, కనుబొమలు, కంపులా ముసున్న పెరిమలు—నీతి కట్టు మరలూలకోలేనంత అందంగా ఉంది సుమిత్ర.

“భోజనం చేదాం పండే” అన్నది సుమిత్ర. భోజనం ముగిసిపోతే సుమిత్ర స్వేదా, చూనా, యెం చేసినా కల్యాణం నోణికిపలాడుతోంది. “మే కంతం గలగలలాడుతూ, దూళ్ళలు మోగించిపట్టుగా క్రొవ్వంగా వుంది. అలనామలకల్యాణం నీవ వార్యతి యిల్లాగే వుండేనా? బోలు అనుకుంటే నీత.

“రంగు కడిగేనా? వాడే, ఏమికాదా ముఖం!” అన్నది నీత.

“ఎమాగుంది? ఏం కాదు—అలవాటులేనివారే! తెల్ల రంగు నీకు వాయిస్తా వుంటుంది ముఖం.” అన్నది సుమిత్ర.

భోజనాలయ్యా! వాల్ల చాలాపేపు నూర్చున్నాడు కలు

ర్లగా. సుమిత్ర తనకన్నబడిన కంకాళ నటరాజర్షిగనన్నీ చూస్తూ నిలబడింది చాలాపేపు.

పక్కం దైవా! సుందరాపు లేచి, “నిద్రొస్తుంది. నీకు నిద్ర రావడంలేదా?” అన్నాడు నీతివంక చూసి.

“మీరు పడుకోండి.” అన్నది నీతి. అతను వెళ్ళిపోయాడు.

కొన్ని కిదా మానంగా గడిచాయి. సుమిత్ర నిటూర్చింది. “ఇన్నేరీ కి అప్పుకు కనిపించావు—ఇంకెప్పటికీ కనిపిస్తావో నాల్లా?”

“మేమే గావాలని ఎమిటి? నువ్వు రాకుండా? వాయిగా కంటిదానివి కదా?—సుమిత్ర, ఎన్నేనా చెప్పు. చూపుకున్న వాళ్ళ దారి వేళ, ఇదువుకోనివారే! రి వేరు—పబ్బు హోదా ఎన్నేనా వుండొచ్చు క. ఆ తిరహా రాదు.” మాతాత్తుగా ఆవేశ పూరితమైంది నీతి కంతం.

“అల్లా అంటావేం నీత? చూపుకుని వేసు వావుకున్న నేమిటి—నీకు తక్కువైందేమిటి?” అన్నది సుమిత్ర చేతులకి, చేతులకి వున్న తదువుల తీవ్రా.

“నీ కర్ణంకాదు సుమిత్ర, ఎల్లానూ తప్పకుండా అశేషం. అప్పుకు చూపుకోలేదా—అంతే. ఇక ఎప్పుడూ ఆరాతి అంతే—నాఅంతటా నీనిప్పుకు ఎదై నా నేగ్గుకుందామన్నా తగిన అపరాధేను. అలా నా అంతంతమాత్రం చూచే చూనాను. ఇక యీజన్యకి కుదిరను పైకి కళ్ళింపు నీది మాకు—ఈ పెళ్ళి. సంవరం. పిల్లలు పిటిల్లోపడి ఏమీ తెలియక, ఏమీ పట్టక అవ్యాదుమైపోయాను” నీతి కంతం గడ్డడి మైంది.

సుమిత్ర దగ్గరగా జరిగింది నీతికి. “చూడు, నే నీదో తాళి నున్నానని, ఆ తిష్టలో వున్నానని అనుకుంటున్నావు నువ్వు—నీసంతతి నీకు తెలియడంలేదు నీత!”

నీత కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి. “ఎన్ను కిదార్యాని అంటావు—నాక్కూడా నావాన్న చూపు చెప్పించి, ఏ ఎంగీతమా, ఏదో చెప్పిస్తే నేనుకూడా పైకి వచ్చేదాన్ని కాదా?”—సుమిత్ర మాట్లాడలేదు.

నీత అన్నది “చిట్టి దీపం వుంటే లేస్తుంది. ఆర్పయి అది.” అని.

సుమిత్రలేచి ఆర్పని వచ్చింది. నీత చేతులు తన చేతుల్లోకి తీసుకుంది. పైకి రావడమంటే ఎమిటి నీత? కొంత వేరు, డబ్బు, హోదా కదా? ఏమిటా పైకి రావడం, నీనిప్పుకు క్రొవ్వత్వం కాందానంటావు నువ్వు—నేను సుఖవశకున్నానా? నావార్యతే మీగన్నాను, యీ దండలు, విగ్రహం చూడడానికి, నాకు దిరుగు యిచ్చాని ఎంతోపించడానికి—నా నా ఎంత గంటాడు? చీట్లలో, అర్ధరాత్రి వేళ తలుపు తెలుచుకుని, ఆ దండలు అలా పడేసి, చెల్లలో ఆ చప్పట్లు మాడుచూడతోంటే కంటరిగా వుండడానికి ధయింవేసి, యింట్లోని దీపాలన్నీ వేసకు నూర్చుంటాను.”...

కొంచెం ఆగి, “నా అనుకుంటున్న దూరంలోవున్న అత్త, నాన్నా నా దగ్గర వున్నా నాకు కొంత నివ్వలేదు నీత—”

ఆమె చేతులు చల్లగా విరళించి, ప్రేమ విహారావస్థలో
నీత చేతుల్లో కదులుతున్నాయి.

“ఓటిదానిని కాపట్టి నీతో చెప్పకో గలుగుతున్నాను.
నన్ను ఆపార్థం చేసుకోకు. నువ్వు ఆయనవంతులను నవ్వితే,
ఆయన నీవేపు యివ్వంగా నవ్వవుంటే—అప్రయత్నంగా యిది
గమనిస్తాంటే అర్థమైంది ఆలోచించు. నీకు తెలిసిన నీ జీవితం
లో, ఎంత సంపూర్ణతయో వుంటే, ఆ పిల్లలలోనూ కనపడతాయో,
ఆయనలోనూ కనిపించడంలా నువ్వు చూస్తాంటే—
నీ జీవితమే అందుకు అర్థమవుతున్నానని తోస్తాంటే—నీలో
జీవితార్థం కనపిస్తుంది. నీలాంటి ఒక ప్రేమపూరిత వానిని,
ఒకరినైనా వెలుగులో కొన్నంతని ముంచెత్తివేస్తుంది...
నీత, నీకళ్ళలో లోతు నికర్థంకాదు. అద్దంలో చూసుకుంటే కన
బడుతుంది. నీ చిట్టచేపు నువ్వు చూస్తాంటే కనబడుతుంది...”

నీత మెల్లగా తలెత్తి, సుమిత్ర కళ్ళలోకి చూడడానికి
ప్రయత్నిస్తోంది. ఎటువంటి వెతికాలనుకుంది. సుమిత్ర తన అర
చేతులు చెంపల కదులుతున్నది.

“నేనేమిటో పైకి నిర్భావంగావు—కానీ నీలాగా పైకి
రారేను నీత నేను. నీకు భవిష్యత్తు వుంటే. అంతమైన భవిష్యత్తు
వుండనిపిస్తుంది. మాడు జీవితాలు నిన్ను ఆధారం
చేసుకుని, విన్నవించుకుని వున్నాయి. రెండు జీవితాలు
మలచి, కృత్రిమతనం రూపొందించి—యింక ఎన్నో చేయాలన్న
భవిష్యత్తుంది. నీ జీవితానికి ఒక అర్థం, ఒక పరిపూర్ణత వున్నాయి.
నాకు ప్రాణం దివిగిపోతోంది—ఈ పోరాటం, జీతం, గొడవలు—
కానీ నేను జీవితంలో ఒక భాగాన్ని చూస్తున్నాను. ఆ భాగం
యింక యిక్కడికి అంతంచేసి యింకా ఎన్నో చూడాలి అనిపిస్తుం
టోంది నాకు. లేకపోతే ఎన్నో అనుభవాలు, మమకారాలు, నాకు అర్థం
కాకుండా వుండిపోతాయి.”.....నీత కిదంత అర్థమనోంది.
కానీ—ఆమె యింతో నిర్ధారణ చేసుకోవాల్సివున్న సుమిత్ర
ముఖంలోకి చూస్తోంది.

“నీత, నేను వ్యర్థ నావుత్తానావు—ప్రేమపూరిత
ఎడారిలో విడిచిపెట్టి నువ్విది కానీ నీవంత వ్యర్థ వుంటుంది—
అలాంటిది వాడి. ఆ వ్యర్థ భరించడం కష్టం నీత!.....” సుమిత్ర
కంఠం వణుకుతోంది. నీతముఖంలోకి వెళుతున్నా, తలచి తలచి
చూస్తూన్న కళ్ళు, చీకట్లలో కూడా మిలమిలలాడుతూ కనపడుతున్నాయి.

లోపల నానీ కదిలిపట్టు ఆరికొట్టింది. నీత చిట్టిని భూక
వేసుకుని లేచింది “వేసం కొలం కిర్రాటా నా రాత్రి నీల్లో తొంగిచా
వాడిచేత. నామాం వేస్తోంది పాపం!” అంటూ లోపలికి వెళ్ళింది.
వినునిముహూల తర్వాత తిరిగివచ్చింది.

ఒక్కక్షణం ఆగి సుమిత్ర నవ్వింది “మానావా జురీ—అదీ
నీకరణ—మాడు, అన్నీ నుర్చిలో. పశువుని ఎడ్రావో నిర్మితంగా. చిర్రు
లేస్తుంటుంది నువ్వు పక్కన లేకపోతే...పడ. కాఫీరనే యింత”
అన్నది.

—మర్నాడు రాత్రి రైలు స్టానాలోను విడిచిపెట్టి మెల్లగా
నడుస్తోంది. కను ముగ్గురువాకొ సుమిత్రని చూడారు నీత, సుంద
రావు. లోపలికివచ్చి తలుపు వేళా దతను.

నీత అతనివంతులను నవ్వించి. అతనుకూడా నవ్వాడు.

“ఎందుకు నవ్వుతున్నావు?” అన్నాడు.

“మీరెందుకు నవ్వాడు?” అంది నీత యింకా చిలిపిగా
నవ్వుతూ.

“నువ్వు నవ్వివ తర్వాత, నేను నవ్వకపోతే, నువ్వు ఎదుర్కొ
నేమిసని—” ప్రక్కనవచ్చి మాట్లాడుతూ,

“ఎడతలే పోయాను లెద్దునూ!” కిరిల నవ్వింది నీత.

“చూడండి—మనవేలు! మీరు చెప్పిన సంబంధం చెడ్డాయి
విం?” అన్నది.

సుందరావు ముఖంలో ఆశ్చర్యం తొంగిచూచింది. ఎలాంటి
నానిపని అర్థంచేసుకోవడం అన్నట్లుగా ప్రకారంకూడా వచ్చింది.
మరుక్షణం నవ్వి “అలాగే” అన్నాడు.

శిశిరవేదన

శ్రీ సి. నా యణరెడ్డి

నీ మామూనా నుండగి నేచూచినది
బరిగత్తులను పడనువరచు చూపులతోడ.
నా యెడట శిశిరకాంత నటించిపోయినది
జలతారు మంచు కుచ్చెలలు దుసికిళ్ళాక.
చిటిలినది నా అధరఫట మొక్కలీ కాదు
మెయిచుడతాన్ దాగిన యెడంద నైతిమ్మా.
పుండు వడినది పేద గుండె యొకట కాదు
పాలరెక్కల భావనా లలిత మూర్తలును.
అనలే నియోగ దగ్ధాకృతిని; అందులో
శిశిరనర్తకి చేల చెరగు గాడ్చులదాడి.
ఇక నేమి నుండిపోయెడు గుండెపై క్రొత్త
కుంపటల్ భూభుగ రుల్కొల్పి నటలాయె.
ఐన ఈ బాధ నా కీనాటిదా కాదు;
ప్రతి ఋతువులో ప్రజ్వలితమైనదే కదా!
ఇదిగో వనంతమని యెదపోంఁ లేచితిని
అది పకీ కంఠమం దొదిగి కేరింతలిడె.

గ్రీష్మమని యింటిముగిట నిల్చి చూచితిని.
కనులు రెండింట దుమ్మును గొట్టిపోయె నది.
జలద ఋతువంచు మిన్ను క్రేన కేల్పాచ
గ్రుడ్డెట్టజేసి పిడుగులు రాల్చి పోయె నది.
ఓహో శరత్తుని నుధూపాను పెంచుకొన
అది చకోరికలకే అంకితమైనాయె.
చివరి కొక చలికాను చిక్కెనని ఉచ్చోంక
అది జంట కొగిళ్ళయందే నలిగిపోయె
మిగిలినది యీ శిశిరమే కదా మరి! ఇదియు
నను దగంబరుగ నొసరించ కెటులుండు?
ఇంత కొండంత బి ధేతిహాసమ్ము నా
మాది దాచి పెనవున్ మల్లికలు పూయితు.
కొండకొనల నంటకొనకు దాచాన్ని కా
దిది; అంతరాల మండెను బాడబజ్జాల.
ఓ శిశిర విషధర శ్రీకూశలా! చల
నిహికాఃటాంచలా! మేను పరిచితి రమ్మ.

నడిచిపో నా మొండి యొడలిపై; కాదేని
విడిచిపో ఈ పూలపెండ్లి పండరిని.

పదేంద్రలో దొరికిన ఆపూర్వ శాసనాలు

శ్రీ కొల్లూరు హర్షవర్ధన శర్మ

దేశీ దర్శిత నిర్మాణమునకు కల ఆచారము లన్నింటిలో నతి ముఖ్యములు, కను ప్రామాణికములైనవి కాపనములు మాత్రమే. ఈవల్లమైన కాపనాచారములను జక్కగా పరిశ్రమముచేసి తగిన కీర్తిని నర్తించి రచన పొందినవలెను. నదిదశాబ్దముగా కేంద్రప్రభుత్వ అర్హత, కాపన పరిశోధనకాలం కృషి ఫలితముగా మనదేశమున ననేక నాతన కాపనములు వెలువడినవి. అందు ముఖ్యమైనవి కొన్ని కాపనములనుగూర్చి ఈ క్రింది వర్ణించును.

ప్రపంచమున మొదటమును కాపనములు చెక్కించి 'భారత కాపన కఠి' యని ప్రసిద్ధిగాంచిన మార్కంకొనాన అశోకుని కౌండిసాన కాపనము మొదట నమనించవలసినది. 1968 సంవత్సరము ఏప్రిల్ మాసమున కౌండిసాన (ఆఫ్ నెపాల్) వద్ద నూకలు ప్రధానోపాధ్యాయుడు అబ్దుల్ కే అన్న యననాతడు కీర్తిని కనుగొనెను. ఇది క్రీ. పూ. 265-260 యేళ్ళలో భావించవలెను. 'పియో దివెన్' అని యుంకటనుబట్టి వెంటకే ప్రేమించి కాపనపరిశోధకు లిది అశోకుని శిలాకాపనమని ప్రపంచ మంతట వార్తాప్రతిబద్ధాని అందిదేసిరి. కాపనలిపి అందిమును కురియున చెక్కి బడినది. భావలగూడ స్వచ్ఛముగా నున్నది. అదిలి నాగంకి మది.

"ప్రియదర్శిరాజా 10 న రాజ్యవర్తమున దయ, ధర్మము కల వాడై ప్రపంచమునంతటి ప్రజలను విక్కిలి నుభంప జేయుచుండెను. అగర్భము క్రమముగా నశించుచున్నది. కొద్ది జంతువులు మాత్రమే నూతని ఆచారమునకు దింపబడుచున్నవి. జాలరులు వే గాంధూకునా జీవహింస మానివెడలి. తల్లితండ్రులు వృద్ధులైన విధి యులై యుంపవలెను. ధర్మవిరతులైనవారి కెట్టి శిక్షయులేదు. ఇట్టి జీవనము విక్కిలి నుభమైనది."

అశోకుని ఇతర ప్రాచీన కాపనములనలె నిదియు ధర్మబోధ కమే యుంకట అక్షరకా అనునానము మాత్రము కొదు, మిగిలు నింగు ప్రాచీనములు, క్రమములు విడిచిపెట్టబడినవి. కొదగము ఈ కాపనమెనరికై యుద్దేశించబడినదా ఆ ప్రాంతమున నాగు లేకుండుటయే. చారిత్రకముగా నిది విక్కిలి ముఖ్యమైనది. అశోకుని కాపన మా ప్రాంతములో దొరకుట ఎటుంకి అసంభవముకాదు. అలెగ్జాండరుచే పూర్వ మా ప్రాంతమున గ్రీకులకై కొన్ని నివాసములు కల్పించబడి తమవారి సెల్యూకస్ కట్టారే అని అశోకుని విశ్వాసువాడగు చంద్రగుప్తమౌర్యుని కచ్చి జేయబడినది. ఇట్లా ప్రాంతము అశోకునకు పూర్వమునందయే మార్కంకొనానకుండును. అశోకుని కాపనములో యనన, కంభోజాలిని పెర్కోనబడినవారి ప్రాంతమువారే. ఈ ప్రాంతములో తన విలువకీర్తినియన, కంభోజాలకై ఈ కాపనము గ్రీకు, ఆర్మెయిక్ భాషలలో వేయించబడినది.

కన్నులుజల్లా రాజులనుండగిలోన, వింశ్యప్రదేశే యూన్సి వద్ద. కుజరాలోమహావ అశోకుని నుగిరెండు క్రొత్త శిలా కాపనములు వెలువడినవి. రాజులనుండగిరి కాపన నూతని ప్రామాణ్యపు నక్షి దిశ పరివారును తెలుపుచున్నది.

శ్రీ కొంకురేముడెలా కాలిహంపమునద్ద కైత్యునిచారములో ప్రాచీనీకలో చిన్ని కాపనముల శిథిలములు మొకటి నొడిగింది. అందు "సంమరాక్షో అశోక సిరికో" అని కలను. మార్కంకొనానకు అశోకుని కలింగమును నయించిన సంకతి వివరించుచున్నది. కాని నిది లిపి క్రి. శ. 100-150 కాలమునకు చెందినవగుటచే నందు పేర్కొనబడిన దాత పుత్రునా యని పండియును నలు నున్నది.

కుంటూరుజల్లా అమరావతిలోని నూతనముకవారిని కైత్యు ముంపగా ప్రాచీనీకలో ఈ క్రింది కాపనములు గలవనంతి మక్క బయటబడినది "రాజక మరీగూ సంకురిగూ పరివేసకో న ఉన్దీసం" — సంకురి రాజకుమార్తె పరిచారిలు దానమిచ్చిన రాజుని తెలియుచున్నది. ఈ సంకురి రాజకుమార్తె యెవ్వరొ విచారించదగినది.

మధువనము ప్రదర్శనకాలలో కథి. వి. నామమున కొక కాపనము నమనినదిగా కెంకుపంకులో కలను. కుడివైపున కాపనాక్షరములు కొన్ని విరిగిపోయినవి. ఈ మా ద్వివిధ రీతులు కనుక్కుని నాలకు రాజ్యకాలమున కొద్ది ఎవ్వని నుగు నెర్కవందివ్యా పారమునకు చెందిన యొకడు చేసిన ప్రతిష్ఠను నిలుపుచున్నది.

1. "నెద్దం. మహారాజప్య కివిష్కప్య సం క. హెగదిగ విరిష్క పూర్వాయం కిద్దోర్కవందిప్య కర్మకర్మ వాగ్యంపారప్య..."
2. ప్రతిష్ఠా ప యతి....."

కనిమ్మగు (క్రి. శ. 78 లో సింహాసనము నధిషించుటచే నిది క్రీ. శ. 81-82 వాటిది. మునర వద్ద కుపానదిక్రింద నుగు నాగు జేవురి 64 వ రాజ్యకాలమున (క్రి. శ. 142) కుపానెనునను వాడే అలను మొకటి నిర్మించబడి అందు కాక్యముని (బుద్ధుని) విశ్రామము ప్రతిష్ఠించడంకై కాపనము కలను. దీని బట్టి కుపానెమ్మకు నీతినిక కల నుంతరము వాల్ద సంవత్సరములు మాత్రమే యని తెలియుచున్నది.

కుంటూరుజల్లా వాగార్థకొండలోని అనిరకాలములో కృష్ణానదిజలప్రవాహముచే పూర్తిగా కప్పవేయబడిన గాన కాక్య మైనంతవఱకుండలి పురాతనశిథిలములు క్షీణించిపోయి విదాగు సంవత్సరములనుండి కేంద్రప్రభుత్వ పురాతత్వ కాలనా నిధిక న్యయమొనర్చి అతిత్యక్తముగా కుదించియున్నది. తర్ఫిలితముగా ననేక నూతనాంకిములు తెలియకచ్చెను. పూర్వ మద్దుల దొరికి ఆధారములను బట్టి ఇక్ష్వాకురాజుల వృద్ధమతిమును గూర్చియు తిరిగి

నది కాని ప్రస్తుతము లభ్యమైన సాక్ష్యములచే వాడు అశ్వమేన, యజ్ఞయాగాది కర్మములను చేసిన వైదిక మతానుబంధములని నిర్ధారణగా చెప్పగలము. బౌద్ధమతముకు సంబంధించిన వారి కాసనములన్నియు ప్రాకృతమునను, వైదిక మతముకు సంబంధించినవి సంస్కృతమునను గలవు. ఇటీవల దొరికిన యాడు ముఖ్యమైన కాసనములకుార్చి వివరించగలము. నిర్దుష్టమైన చక్కని సంస్కృత శ్లోకములలో విహులల చాంతములుని ఏకాదశి రాజ్యకల్పరమున నొక కాసనము గలదు. కార్తికేయ భక్తుడు, తలవరశ్రేష్ఠుడు, సేవాపతి అశ్వమేన, పూర్ణుడు, గణే పుత్రుడు నకు విరి శ్రీ అనువాదించే చక్కని వికాలమైన శివాలయ మొకటి నిర్మించబడినదని కలదు.

“దేవే అపారాధిభక్తి మహాతరహాసయే దక్షిణే కృతమూరే
పూత్రీ స్వపాపతేయ్యా స్సమరవిజయినః భార్యకీర్తి రణిక్కి,
ప్రాసాదంజీపుత్రి) స్స తలవరవరః కార్తికేయప్రసాదాత్
విరిక్తి శ్రీవికాలం కుభిమతి రకశో త్వర్య దేవాధివాసం.”

దీనిని రచించిన కవిపేరు తెలియదు. కాని అది డిక్ష్యకురాజుల ప్రాపున నుండెననుటకు సందియములేదు. మహ్యంధ్ర దేశమున యాడన కేతాబ్దులను నిటువంటి చక్కని కవిత్వము చెప్పగల కవులు యెందుట మన మెంతయు గర్వించదగినది.

విహులలచాంతములుని 15 వ రాజ్యకాలమున మఱియుక కాసనము గలదు. మహారాజ కుమారులు మహాసేవాపతి యను వారిని పుత్ర పౌత్రులవదత్తుడు శ్రీ పుష్పభద్రస్వామి అలయము గట్టించి, ద్వజ సంభము నెత్తించి, అలయస్థితికై గ్రామము నొకదానిని వాని మిచ్చినది యున్నది. పౌత్రులవదత్తుని మాతృ పితృ వంశముల యాడు తరములవారిందు పేర్కొనబడిరి. అగ్నిహోత్రులు, వాజపేయ, అశ్వమేన, బహుసువర్ణకౌటి యాగములు చేసినట్లయు, స్వభుజబల తర్కము బలరాజ్యకీర్తియైన ఇక్ష్వకు వాసిష్ఠీపుత్రులవాస్తవములుని ప్రబోధుడు, సగర దీర్ఘాంబరీష యునిష్ఠిర రామానులతో పరియైన వాసిష్ఠీపుత్ర విహులలచాంతములుని పుత్రుడుగ చెప్పబడెను. విహుల చాంతములుని రాణియు పౌత్రులవదత్తుని మాత మహాదేవి. కుమారుల పుష్పక-దీను కాళికు చెందిన మహాతలవర స్కంధగోపుని పూత్రు, మహాతలవర ఖంబహులుని పుత్రులుగలదు. మరియు నీమె మాతలుడు ఈ తర మహాతలవరవల. ఇటీవల కాసనము బట్టి ఇక్ష్వకు పుష్పకాంధియులకుగల పరస్పర వివాహ సంబంధము తెలియుచున్నది. పౌత్రులవదత్తుడు పూర్తిపుత్రులనుటచే ఈ పుష్పకాంధియులు పూర్తి గోత్రజాలని స్పష్టము. ఈ రెండు కాసనములలో శివాలయములను నిర్మించుట, వానికై గ్రహారాధియలు దాసవిచ్చుటనుబట్టి ఇక్ష్వకురాజులు కైవముత్తులని చెప్పట కవకాశము గలదు.

పరమధ్రువులవదత్తుని ఏకాదశి రాజ్యకాలమునాటి కాసన మొకటి చక్కని శిల్పము చెక్కబడిన కంబమునకు గలదు. శిల్పము కొంచెము చెరిగిపోయినది. ఉన్నతీకముపై స్త్రీ యొకరే అసీను రాత్రి తన పాదములను దిగువనొక చిన్న పీటపై నుంచుచున్నది. ఆమె దక్షిణహస్తమున దర్పణము, పార్శ్వమున పరిచారిక లిద్దరు గలదు. కాసనములో రాణి కర్మభట్టారిక (కంఠ్యుగట) యాహస్తంభ మెత్తిబడినదని గలదు. సామాన్యముగ నీ యాహస్తంభములు

మృతినొందినవారికై కేయంకనగు. కాన పై శిల్పములోని స్త్రీ కాసనములో చెప్పబడిన మృతినొందిన రాణి కర్మభట్టారికయే. ఈమె మహారాజ విహులల చాంతములుని రాణి, పరమధ్రువులవదత్తుని మాతయని చెప్పబడెను. మరియు నీమె బృహత్పలాయన గోత్రజాడకు మహాక్షితిపునిఅడువిడ్డ. పశ్చిమదేశపు మహాక్షత్రవ కేరరాజులకు ఇక్ష్వకులకు గల సంబంధ మిదివఱకే మనకు తెలియును. మాతలి పుత్ర పౌత్రులవదత్తుని రాణి మహాదేవి యద్రభట్టారిక ఉజ్జయిని మహారాజ కుమార్తెయని చెప్పబడినది. కుంటూరిజిల్లా పెట్లూరిపాలెములో కేరరాజుల వాడెములుకూడ దొరికినవి. వాగార్జున కొండలోని ఇతర సాక్ష్యములనుబట్టి కేమనుష్యు లిక్ష్వకు రాజధానిలో నుండినట్లు తెలియుచున్నది. కాన రాణివర్మ భట్టారిక కేరరాజ పుత్రుల యనుటలో సందియములేదు. ఈమె నిండిపేరు తెలియదు. దీనినిబట్టి పశ్చిమదేశపు కేమహారాజులు బృహత్పలాయన గోత్రజాలని మాతనముగా తెలియకొన్నది. యద్రపురుషదత్తుడు వాసిష్ఠీ పుత్రుడునని తెల్పుకొనుటచే నీమె ఆతని పతితల్లి కాకయ్యును. పై రెండుకాసనములనుబట్టి విహులల చాంతములనికే ముగ్గురు రాణులు, యిద్దరు కుమారులు గలరని స్పష్టముచున్నది.

కొద్ది మాసములక్రిందట దొరికిన వాగార్జున కొండలోని ఆభిరవనుసేమని కాసనము ముఖ్యముగా గమనించదగినది. బ్రాహ్మీ లిపిలో సంస్కృతభావలో చక్కని శిలాఫలకముపై చెక్కబడి యున్నది. దీనిని సరిగా ఇక్ష్వకురాజు లిపి నే వారియున్నది. మరియు వారి శిథిలములపై నిర్మించుటకూడ ఆకాలమునకే చెందిన దగుటకు నిశ్చయము. వాసిష్ఠీపుత్రుడుగ ఆభిరవను సేమని 9 వ రాజ్యకాలమున అవభుజస్వామి విగ్రహ మొకటి స్థాపించబడినది. ఆ సంవత్సరము మహాగ్రామి, కుమారతలవర, మహా దండనాయక పరివీణిహకులజుడు కాళికగోత్రులకు శివసేనడు, సంజయపురయోధరాజులు, అన నీర్విరుధకు కేరద్రుదాముడు, తన వాసక విష్ణుగద్రుధివలనంద కాళికర్ణి మున్నగు రాజులు పేర్కొనబడిరి.

1. నమో భాగవత్ దేవ పరమదేవస్య పురాణపురుషస్య వారాయణస్య రాజ్ఞోవాసిష్ఠీపుత్రస్య ఆభిరవస్య తమసేవస్యసంకల్పరే 9...
2. మహాగ్రామి కేన మహాతలవరేణ మహాదండనాయకేన కాళికగోత్రేణ పరివీణిహం శివసేనేన సంజయపురితోయోవరాజభిః.
3. అనన్తికేన కేకేన ద్రుదదామ్నా తనవాసకస్య విష్ణుద్రుధివలనంద కాళికర్ణి వా...అవభుజస్వామి.

4. ఆభిరవ స్థాపిత—
ఇంను పేర్కొనబడిన ఆభిరవనుసేమడు స్వతంత్రరాజుగా చెప్పబడుటచేతను దీని లిపి పల్లవుల కాసనలిపికంటె ప్రాచీనమైనదియు సరిగా ఇక్ష్వకుల కాసనలిపి నే వారియుండుటచేతను, మరియు ఈ శిలాఫలకము అవభుజస్వామి విగ్రహము మున్నగు శిథిలములు ఇక్ష్వకుశిథిలములతో కన్పట్టుటనుబట్టియు ఇక్ష్వకులారనిచే జయింపబడినటునిస్పందనము. వాటినుండి ఇక్ష్వకులారనినటు సామంతులై లోలేక మరల ఆతని దండయాత్రాంతరము స్వతంత్రులైతే తెలియదు. ఈ ఆభిరవనుసేమ డిక్ష్యమండి దండైతచ్చె ననునది ప్రశ్న. బొంబాయిండ్రిములోని వాసిక కొండలలో ఆభిర ఈశ్వర

కేసరి కావన మొకటి గలను. దానినిబట్టి వా రా ప్రాంతమునులిపి, భావనాః పై రెండు కావనములను దగ్గరలో నుండుటనుబట్టి పాలించుచుండినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ ఆభరణమునేనుకు బహుళః ఆవాసిక ప్రాంతమునకు వెందిన ఈర్వరసేనునిసంతతివాడు కావచ్చును. ఈ కావనములో వారిని పనుకొలికులు బహుళః ఆరనిచేయుచుండబడినా జాలు కొందగుచేర్చవలసింది. మొదట మహా గామిక, మహాశిలవర మహాపంపవాణిక కేసరినుకు గలను. తుదికు కావనగోత్రజాడు, హరి దేహకులజాడుగ వర్ణించబడెను. బహుళః తుదికు ఇక్ష్వకుల నామంతుడగు ఆంధ్రరాజేమా నునిపించుచున్నది. రెండుః పంజ యపుర యతకగాజాలు. వీరుకూడ ఇమిర్తముని చెప్పటకు వీరగా కున్నది. మూడవవాడు అగ నీర్వగుడైన ఈ గుండదాముకు. తుదికు పశ్చిమదేశపు మహాక్షత్రపవ్యామి గుండసేనుని తొడియకు రెండు గుండదాము. ఇంతింబ కీరిని మహాగుని వాణెమును బట్టియే తేలియును గాని నిజముః సీతగు పాలించినట్లు తెలియును. ప్రస్తుతి కావనముబట్టి ఇతిహాస నీతకరము రాజధానిగా పాలించినట్లు ఆభరణమునేనుని పనుకొలికుడైనట్లు నిర్ధారణ చేయవచ్చును. పశ్చిమ దేశపు మహాక్షత్రపులకు ఇక్ష్వక రాజులకు వివాహ సంబంధములు గలనని పైన వివరించబడినది. వాల్మీకివాడు తనవాసక విష్ణు గుండ కేలననని కాతకర్ణి. ప్రస్తుతిము మైమాదురాష్ట్రములోని బన కాసియే అది. కడంబులకు పూర్వ మిచ్చట కాతకర్ణులు పాలించు చుండిరి. ఈ తనవాసక జాకు ఇక్ష్వకులకు కూడ సంబంధము గలను. ఏమనవల యాంధ్రములుని హావరి కొండపిరి తనవాసక మహాజా భాగ్య. బహుళః ఆభరణమునేనుకు ఇక్ష్వకులపై దండెత్తినచ్చినపుడు తమతమ సంబంధములను పురస్కరించుకొని ఈగుండదాముకు, తనవాసక కాతకర్ణి మున్నగువా రతని వెప్పి యుండువలెను. కాని ఆరనిధాట కాతకర్ణ యుండిలు నోడివాయి యుండును. ఈ ఆభరణని దిగ్విజయము పముద్రగుప్తుని దక్షిణదిశ దిగ్విజయమున పోలియున్నది.

సుంటూరుజిల్లా పల్నాడు తాలూకాలోని మందికల్లునది వల్లన సంహారకర్మ కావన మొకటి దొరికినది. నీనిలిపి పై చెప్పిన ఇక్ష్వక, ఆభరణకావన లిపుల తర్వాతది. మైదకోలు, హిర హావగర్జి కావన లిపులకంటె ప్రాచీనమైనది. ఇంతింబకు లభ్యమైన పల్లక కావనము విన్నంటిలోను ఇదియే మొదటిదని చెప్పవచ్చును. భార త్యాజులజాడైన పల్లన సింహార్య నర్మబావ్యధ్యక్షము చేయబడిన కాని వ్యవస్థాయోత్సవముయమున తిగవంతుడైన తనవ్యామి తీర్థవాసులకు దుహలాదిదాములు చేసిన గాదు. దిఃభావ ప్రాకృతిము.

1. "నీదం. భారవాణువ గోత్రేన...ధరణి పల్ల వాణం నీనా
2. తంకుగా అప్పజో విజయి కంకుమల తర్ధ నిక పానిసభి
3. యా నుణం కేతూగ భావనో నీ తనకనపామి పతేధికా
4. న మర్తకోపహర కాది కారం"

మైదవోరి, హిరహావగర్జి త్రామకావనములోని కేసరింద తర్వకంటె సీతగు పూర్వకు. ఈ రెండు కావనములలోను కేస ర్మందతర్వ తన తండ్రిపేరు చెప్పకొనలేదు కాని ధావ్యకలము త జధానిగాగల ఆంధ్రపథముంకియు పల్లకరాజ్యముక్రింద నున్నదని తెల్పుడెను. పరిగా అదేప్థమున ఈ సింహార్య కావనము దొరకుట,

తుదితే కేసర్మందతర్వ తండ్రి కావచ్చునని ఊహించుట కతకర్ణ మున్నది. పల్లపులు తమ కావనములలో "కేరియుగ దోహదవన్న పశ్చిద్ధరణ నిత్యవన్న" అని చెప్పకొనునుబట్టి ఇక్ష్వక రాజులు వాస్తవము వాదరించుట చూచి పల్లనసింహార్య వైదిక మతి పురుషురణ మను వెసముని ఇక్ష్వకరాధానిపై దండెత్తి యుండును. ఆభరణమునేనుని దండయాగ్రహి ఇక్ష్వకరాజ్యము కూడ బహిసమైనది. ఆ పమయమును పల్లనసింహార్య వద్దని యోగము చేసికొని ఇక్ష్వకులకు పూర్తి గూపుమాసి వారి విలుబడి కిందగల ఆంధ్రపథముంకితను కాంచీపురపల్లకరాజ్యమున చేర్చి యుండును.

శ్రీకృతుమజిల్లా పెద్ద నూగాములో నొక త్రామకావనము లభ్యమైనది. ఇందలి లిపి మహాకు రేత కేతబ్బమువాటిది. సింహ పురము (సింకుపురము) నుండి మహారాజ క్కెతు దమనుచే నిరకేరింక తంహవాగ్రహరమున మూడు గ్రామములు పట్టుక గ్రామవాస్త వ్యులు, తైత్తిరీకు కాళుకు చెందినట్టి కాండివ్య గోత్రజాలైన వ్యవ కర్మ, తప్పకర్మలకు వామిజుబడినది. ఈ కావనమునండి మొట్ట మొదటివారికి సింహపురమునండి క్కెతుదమని మహారాజ పాలించు చుండినట్లు తెలియవచ్చినది. ఈ సింకుపుర మొకప్పుడు మగ్యుకు కలిగమునంకికు ముఖ్యకట్టకము. ప్రాయశముగ వా కాముక నీ ప్రాంతమును పాలించిన రాజులందఱు తమ వ్యతంత్రులకునియే దెప్పుకొనుచుండిరి. కాని ఈ కావనములో క్కెతుదమనుకు "భట్టారక వాద తరిగ్యహితి" అని వర్ణించబడెను. నీనినిబట్టి ఆరని హమంతర్వము వెల్లడి యగుచున్నది. ఆ వార్యభౌముని పేరిందు పేర్కొనబడలేదు. ఆ కాలమున ఆ ప్రాంతపురాజులకు సుప్తరాజులు హర్వభౌములు. తన వార్యభౌముని పేర్కొనకుం డుట, సుప్తరాజ్య కాలములో గాక వ్యరాజ్యకాలమున దానూ దెప్పుట బట్టి క్కెతుదమనుకు క్రతుముగ వ్యతంత్రులకు తిండుటకు ప్రతి త్తించుచుండినట్లు గుర్తుచున్నది. పముద్రగుప్తుని అల్పకాకు విజ య ప్రంభములో విరండిపల్లి దమను దొక్కడు ఆ ప్రాంతమునుండి పేర్కొనబడెను. విరండిపల్లి దమనుకు, సింహపురక్కెతుదమనుకు నొక్కరి యనుట కొధారములులేవు. మరయు సింహపురము వాల్మీ కి త భానంతరిము ప్రసిద్ధిచెందినది. కావున ఈ క్కెతుదమనుకు మహాకు రేత కేతబ్బ ప్రాంతమున సింహపురమునుండి పాలించిన పేర్కొకరాజై యుండును.

సుంటూరుజిల్లానుండి పట్టుకుండినకంకిజాని త్రామకావన మొకటి లభ్యమైనది. ఏకాదశ్యామేధములు చేసిన మహారాజ మాధవతర్వ సంతతివాడగు విష్ణుకుండిన విక్రమేంద్ర భట్టారకుకు తన 14 వ రాజ్యకాలమున అకివాస్తవ్యుడు, అత ప్రంబుకాత్రుకు కాండివ్యగోత్రజాడైన వ్యామి కర్మకు కూర్చి గ్రామమును వాత విచ్చెను. ఈ కంకిజల త్రామకావనము లింతింబకు రెండు జాత్రుకు దొరికినవి.

పెల్లూరుజిల్లా పొదిలి తాలూకాలోని తరవాణపాలెములో వల్లన త్రామకావన మొకటి గలను. పల్లన ప్రథమ తరమేర్వర తర్వ పూమిరాష్ట్రములో మునుజానది దక్షిణ తీరమున గల యు మారు గ్రామమును ఉత్తిరాయన సంకాంతి పుణ్యకా మన ఉచ్చ

టూరు గ్రామ వాస్తవ్యుడు, మాధవగోత్రుడు, ఆంధ్రుల
మూలము, వందేవాంశావళిలోనిదిగాను పామి కర్మపాత్రుడు,
ప్రొక్క కర్మ పుత్రుడును దేవకర్మ కర్మవారముగ నిచ్చెను. దీనికాల
మాత్రవి 19 వ రాజ్య వర్షమున పామ కుద్ధ త్రియోవిశి భానువారము
ఇంతియ ముసలమున పరమేశ్వరవర్మకావనములో కాలమును
దెల్పవలసి యుక్కిటియే. ఇంకా గల తిథివారములు : రిగా
శ్రీ. క. 687 దశమి 22 న పరిపూర్ణ. ఇది ఆదివి 19 వ రాజ్య
వర్షముగాన ఆదియ శ్రీ. క. 669-70 లో సింహాసన మధిష్ఠించి
యుండెడియె.

మొదటరాష్ట్రములోని చిత్రదుర్గజిల్లా గంజగట్టి గ్రామ
వాస్తవ్యునివద్ద చాళుక్య అభినవాదిత్యుని తామ్రకావన మొకటి
గలదు. రెండవపులకే పాత్రుడు, ఆదిత్యవర్మ పుత్రుడు అభిన
వాదిత్యుడు భాద్రపది పౌర్ణమినాడు ఉచ్చక్రింగ కవచము (బల్లారి
జిల్లా ఉచ్చంగిగుర్తి)లోని పెక్కండ గ్రామమును దేవరతి కోళ
గోత్రజాతకు కుప్పకర్మకు దానమిచ్చెను. శ్రీ. క. 642 లో రెండవ
పులకే మరణావంతిరము చాళుక్యపాత్రాజ్య మరాజు మైనది.
ఆదివి పుత్రు లెవ్వరికి తమ క్షేత్రము పల్లవు కడిరించ కెత్తి వామర్మ
ములులేక వర్మగా రాష్ట్రములనుండి పారింపించుచుండిరి. వారిలో
శ్రేష్ఠుడగు ఆదిత్యవర్మ కన్నులు ప్రాంతమును పారింపించుచుండెను.
ప్రస్తుతి కావనములోని అభినవాదిత్యు డాది పుత్రుడే. దీనినిబట్టి
బల్లారి, చిత్రదుర్గ జిల్లాల మాడ ఆదివి ఎలువడికింద గలదిని తెలియు
చున్నది. అభినవాదిత్యుని కావన వింతియకు లభ్యమైన దిది

యొక్కటియే. దీనికామ్ర శ్రీ. క. 650 ప్రాంతము. శ్రీ. క. 658
లో విక్రమాద్యుడు మరల చాళుక్య పాత్రాజ్యమును స్థాపించు
టలో వీరింకెలు అవామకులైరి.

ఈ విక్రమాదిత్యుని తామ్రకావన మొకటి మహబూబ్ నగర్
జిల్లా అంపూరు సమీపములోని అముదాలపాళులో నొరకినది.
మహారాజాధిరాజ పరమేశ్వర విక్రమాదిత్య ఎత్యక్రతు పృథివి
వల్లభ మహారాజ తివర్ వ రాజ్య కాలము (శ్రీ. క. 660) వైకాట
పార్వమినాడు శివమండలదీక్ష సముదాయమున కంగూరవాడి విషయము
లోని ఈ పఠంకలు అనుగ్రామము ముద్రపాచార్యులకు గల
దక్షిణగా నొసంగెను. ఆ తామ్రమును 27 వరు ప్రాప్యమును
పంచియిచ్చెను. విక్రమాదిత్యుని పిప్పిలితమహా లంకలు పరమ
భాగవతుని, విష్ణులయములను దామము లొంగిరిని కావనములలో
తెలియుచుండె ఈతకు శైవాచార్యుల వద్ద శివమండలదీక్షన పొంది
పరమ మహేశ్వరుడని వర్ణించబడు మిక్కిలి ఆశ్చర్యము గల
మాదిత్యుని పామంకుడగు శ్రీమూర్తిగా శివాదిత్యుని నావీ తామ్ర
కావనములో దీతకు పరమ మహేశ్వరుడనియు శ్రీ వామర్మలకు
పొదయుగ మస్మించురాడనియు గలదు. ఈతనిచేతనే తిలమంచి
కావనములో వాసిప్పగోత్రుడగు మేఘాచార్యులు వ్యక్తిగా గురు
వుగా పేర్కొనెను. ఈ రెండు కావనములు ప్రస్తుతి కావనము
కు తర్వాతివి, మరియు ఈ కావన ప్రతిపీఠలలో వాగవర్తన
మేఘాచార్యులు కావరాదు. కావున ముద్రపాచార్యుల తర్వాతి
విక్రమాదిత్యుడు వాడు గురువునిగాని లేదా ఈతకు దీక్షగురువు,

ఆంధ్ర వ్యాంకు లిమిటెడ్

స్థాపితము—1923

ప్రధాన కార్యాలయము : మచిలీపట్నం

శాఖలు :

శ్రీమంతు రాజా యార్లగడ్డ శివరామప్రసాద్ బహద్దర్, ఎం. ఎల్. ఏ,

మేనేజరు & రెజిస్టరు :

శ్రీ కాడేపల్లి శ్రీరాములు

అనుమతి పొందిన మూలధనము	...	రూ. 1.00,00,000
జారీచేయబడిన మూలధనము	...	రూ. 48,99,000
చెల్లించబడిన మూలధనము	...	రూ. 41,45,040
రిజర్వులు (30-6-1959)	...	రూ. 17,33,220
డిపాజిట్లు	...	రూ. 13,00,00,000 మించినవి
అమలులోనున్న వ్యాపారం	...	రూ. 15 00 00,000 మించినవి.

మా ఆఫీసులు ఆంధ్రప్రదేశ్ నూతనాటక, ముద్రాను, తిరుమూగ, కోమంబత్తూగ, నేలం (మ దాను
రాష్ట్రం), బల్లారి, బెంగళూరు (మైసూరు రాష్ట్రం), పరవాంపూరు (ఒరిస్సా రాష్ట్రం) లోను కలవు
విదేశీ మారకమునహా అన్ని రకముల వ్యాంకింగు వ్యాపారములు చేయబడును.

జి. ఆర్. భగవత్,
జనరల్ మేనేజరు.

[illegible]

అమరు నాకురాజుడి, నెయ్యి నునునునీడ్చిరాజుడి, ఇంకను నురి కొంతమంది కాపనములు గావు. ప్రస్తుత వివిధ అన్నియు నగు చగా ఈ కలాఫలములపై వ్రాసియుండుటబట్టి పూర్వముని వీర్యుల కిలలపై చెక్కియుండి ఏ ప్రమాదమునకో నురియును పనుమును బుడిచుండును మన పూర్వులు కాటిని వరుసగా ఈ రెండు కలా ఫలములపై చెక్కించి భద్రపఱచినట్లున్నది. కాపనముల ప్రాము ఖ్యమునును పూర్వు లెట్లు ప్రసించి క్రొద్ద వహించుచుండినో తెలిసి కో నుట కది చక్కని తండ్రిగము. ప్రస్తుత కాలమున అట్టి అందమైన కాపన కిలయే గాన్పించిన పరు లెఱుగకుండ నృహ విర్యాగమునై దానిని వినియోగించి పంపింపించెను.

పూర్వపు హైదరాబాదు రాజ్యమున రాష్ట్రపతిగారు మాన్య భేటము, చాకులకలమగ్యుల కల్యాణి నగరము, యాదాపుల జేతగిరి, కాశీయుల యోధులు మన్నన రాజధానులం దుగియున్నవి. మన తెలంగాణా ప్రాంతము కాపనములకు గనియేయని చెప్ప వచ్చును. నీ పంపర్వరము నూతన కాపనమునై నరంజిల్లుప్రాంతి మున పర్యటించుచుండ, చక్కని పంపర్వరకావ్య మొక కొండకు చెక్కిబడినది కాన్పించినది. కావ్యసంతయు 62 కావ్యాల విక్రేడితములగా నిర్దవంపతులచేతము వర్ణించబడి యుండెను. చక్కని పాఠాంశము నునున పరసీ, పాంతియును కలి క తెలగోగొప్పయవతి నోక తెను సిద్ధయవకును కామము. ఇగు పునము వరప్పరాజరాగములపా రుగురు ఇంతలో బాలకు దోక దామెను పిలుచుకొని అతిఃపురమున కేను. తగుపరి విక్ర లంధము, మారాష్ట్ర ప్రమయ సంద్రోదయ నర్థివలు. చెలికై యొక తె ఆతివికడి కలుపడెంచి ఆమె విరహమును దెల్పి ఆతిని నెట్లెను రహస్యమున నాతిఃపురము చేరమని ప్రార్థించును. గాథాంశకౌర ములో వాదిడు కొలగొడ నోక ప్రాచీన చాటుచుండుగా రాజ భటులచే దొంగయని పట్టుకొనబడి కౌరాగారమునం నుంచబడును. చెలికై తెలి వివయ మంకియు వామె తిండియు కనకొంగనున కేలింగింప ఆతిని మలకత్రములు తెలిసి మిక్కిలి సంతి సంగి వారి వివాహమున కౌత సంగీరించును. తగుపరి వివాహము, పంధోగళ్యంగార వర్ణనములతో కావ్యము ముగి యును. కాపనాంతమున “నరసింహ ఋషిఃకృతీ” — యనుటను జట్టి డినిర్త నరసింహుడని తెలియుచున్నది. అది కొండకు నురియుక ప్రక్క వాగిరిలిపిలో నేరొకాపనముగలను. అందు “ఇతి రాజగురు విశ్వేశ్వర దుహితృ మానో కళానింహమహర్షేకృత” — అని యుండుటచే ఈ రెండు కాపన గ్రంథములకై యొక్క జేయనియు వాతకు రాజగురునైన విశ్వేశ్వరపండితుం దొహి తుపనియు స్పష్ట ముచున్నది. రాజగురు విశ్వేశ్వరపండితులు కౌతి గణుతిదేవుని దీక్షగురుగను నుప్రసన్న విశ్వేశ్వర కంభున. నరంగలుకొలరాని చిన్నవి వాల్లు కాపనములలో నోక నృసింహ లేక నరసింహ వి కేర్కొనబడెను. వానినిబట్టి ఆతికు కేకతి రాజున ప్రతాప ద్రుగిని కౌలము (క్రీ. శ. 1294-1828) కావనియు, ఋష్యది కాగ్గల్య, కాశీకు దర్శిత, మలకునతియును గన్య కావ్యము, అకేక రూపములు చించిబట్టి తెలియుచున్నది. కేదంబి నాటక కర్త యగు నృసింహుడొకడు ప్రతాపద్రుగిని కౌలమున గలను. నైన

కల్పిన వృసింహులంఁలు నొక్కజే యనియు వానూ రెంక ప్రతాపద్రుగిని ఆపానమున నుప్రసన్న విద్యావాధుని పనుకొలికు దనియు వా అభిప్రాయము. ఈతని కైలి చాపుటను రెండు వ్లో ములు మాత్ర మిచ్చుట ఉదాహరించెదను.

పార్థం చేరినయా సమస్తజాత మస్తం గతో భానునాకా క్యామ హేవ సమం తహంసి పరితఃకౌమః వదం దక్షిరే. వామైఃకౌములోదనై స్సతా తత ప్రారాణాః ప్రస్ఫురుః కంఠిజ్వలశన పాముదయం యాతిః కలావాం నిదిః.

2. తివ్వు కున్పలతి ప్రయాతి పువర ప్యాయాతి సంభావతే తూష్టింభావ మువైతి పశ్యతి దిః సమ్మాలయ త్యక్షణి, ఉచ్చాసిత త్యధికం దిదారి చ గృతిం విశ్వపతే చేష్టతే నాః పం మనశేవ వాదన తరం కింకం వహ కార్యతే.

3. అంతి చనుత్కరముగ నున్నదో ఈతని వర్ణనలు చ్చే కలవు. ఇట్టి కావ్యమును చ్చిగా పరివర్తరించి కేళిమున కర్పించు భారము అంధులమును ముప్పై మన్నది.

గుంటూరుజిల్లా కమప్రెస్ పీతరామస్వామి అలయ ప్రంధమున కొక కాపనము గను. పూర్వము రాయలవారిచే కమప్రెస్ లో చేయబడిన దావయమహామంప లేళ్ళెరపం తెలు అలనండల నాంకయ దీవచోడమహా రాజప్రతుకు వీర జైభళి దీవచోడ మహారాజాచే వీర దీవరాయనుహా రాజ ఆతినిభార్య దేనా అమ్మంగా, యువరాజా విజయబుక్కి రాను లకు పుగ్గముగా పునగొద్దరించబడినది. దినికౌలము కేవర్ణము 1848 వరాధిన మాఘశుద్ధి ఏకాదశి గుగనామునకు పరిణుక్తి || ౧ || 1427 జనవరి 9. చిత్తూరుజిల్లా పుంగనూరు తాలూకా, కర్ణిగులెలోని కాపన మొదానిలో కేవర్ణములు 1882 (క్రీ. శ. 1410) కాటి వన్ముటి (పంచె) వీరజైభళి దీవ మహారాజా విజయరాయ ఉడయర్ కౌలమున కేర్కొనబడెను. దంతేపరి త్రామకాపనముబట్టి యా విజయభూపతి నూర్యవంశోద్భవుడైన మాభూపాలని దొంగ్రుకు గను మాంలికౌ పుత్రుడుగను తెలియుచున్నది ప్రస్తుతకాపనములో చెప్పబడినట్లు ఈతని పూర్తిపేరు విజయబుక్కిరాజగియు, దంతే పర్తి త్రామకాపనములోని నూంభూపాలడు ఎంనులోని నూంకయ దీవచోడ మహారాజా నొక్క రేయనియు వృద్ధము ఆతిని మహర్షి దేమాంబిక విజయనరరాజుల భార్య యగుటచే పంజెల్ల పభువుకు విజయనర రాజులకు గల పంపంధము నున్యక్తము.

గోదావరి నరదలలో రాజులహేంద్రవరమునద్ది మూగింక గజపతులని రెంక త్రామకాపనములు బలుబడినవి. అవి గజపతి కపిలేశ్వరు పక్షమున ఆప్రాంతమును పాలించుచుండిన రఘునేక వర్ణింబునివి. ఆంధ్రదేశమును కొంతకాలము పాలించిన గజపతుల వర్ణిత కిరి చాల ముఖ్యము. మహా బలపరాక్రమశంకుకు, గంగావది మొదలు క్షీరంగమునఁగను గల కేళిమున కొంతకు పూర్వభౌమునకు కపిలేశ్వర గజపతి తిండి తత లేవ్యో తెలియక అతిదోక పామాన్య డిగు గొల్లపిల వాచనియు, పూరి జగన్నాథుని కృపవలన వారికి రాజయోగము పట్టినదియు కేక్కు పుక్కిడిత్రురాగము లింతగఁగకు కల్పించబడినవి. ఈ రెండు కాపనముబట్టి ఆతిని, వీర్వి పితామహుగు వా కేళ్య, కపిలేశ్వరు, నందగలగు బురాహు, పరికురాహు గను వామధేయులందరు ఎహాబలరాక్రమవంతులు విజయ క్షీకరాం

దును వనువులు గోల్పోయినట్లు తెలియుచున్నది. మరియు వ్యవసాయములచే గాంగరాజుని తో నేపుచ్చి సంపాదము సాధించినట్లు వర్ణించబడినది. పియ్యలు కొలలోగల రఘునాథ వరేంగుని శిలాకావనములోగూడ ఈ తంజావూరు గలదు. ఇంద్రా తామ్ర కావనము ఆరువిశ్వ వరసంహానిచే చక్కని సంస్కృత శ్లోకములలో గలదు. కవిశిష్యుని పుత్రుడగు హంపిరేశ్వరుని పుణ్యనాథి తామ్రకావనము ప్రకారం, తిమ్మయ్యగారు జంటాపులచే రచించబడినట్లు చెప్పబడినది.

“తనూ దైత్య భాగిభ్యా మహంబీర వృషాజ్ఞయా,
ప్రకాంత తిమ్మయ్యార్యభృం కథితం ధర్మకావనం.”

అంద్రాదేశమున 18వ శతాబ్దముననే జంటాపులు గలరుట కవి విదర్శనము కాగలదు.

ఈ తిరు హిందూస్థానమున బీహారులోని ముస్లిం దేశము క్షేత్రమున పక్షి దేశపు రాజులది వాల్మీకీ కావనములు దొరకినవి. అంగు మొదటిది కాకతి ప్రతాపరుద్రుని కావనమనినది. అతని సుగువులు మల్లికార్జునుని భార్య గోదయను వామన గంగాద్వానికముఖ విర్యరంజినట్లు గలదు. మల్లికార్జునుడు ముస్లిం దేశానికి ప్రాంతమున గల మంత్రికూడ వగర (మంథన) వాస్తవ్యుడగు చెప్పబడినది. పరిగా మంథనలో యుక్తకావనములో ఈ మల్లికార్జునుడు, కాకతి మొదటి దుర్జయపుడు పెగ్గొనబడియుండెరి. దీనిని బట్టి కాకతి మొదటి దుర్జయపుడు ప్రతాపరుద్రుడు పుత్రుడగుననియు, విశ్వేశ్వర కంఠు లట్లు గణపతి శివునకు పెగ్గొనగనో అతే మల్లికార్జునుడు మొదటి దుర్జయపు సుగుణనియు తెలియుచున్నది. గంగానది హిమాలయ వీర వాసినహానపుః పూజారి యొక్క గురువద్ద ముముక్షుగట్టించిన బుధములు తీర్చికోనెనని గలదు. మూడవది విజయవగర శిష్యుడైన రామల తెలుగుకావనము. అతని ఆస్థాన కవిత్వగారు ముక్కు తిమ్మన తన మునులొలుగు పలుకులతో

తిరుగుల కేవీ వల్లభి!

కరుణామయ హృదయ! రాజకంఠీవ! యా

శ్వర వరసభూపురందర

తరంజన! కావదప్తరర గండాంకా!

అని చక్కని తెలుగుపద్యమును గణులో చెక్కింకెను. ప్రసిద్ధ మైన ప్రబంధములలోని పద్యము లిట్లు కావనములలో నుండుట చాలా అరుదు. వాల్మీకి విజయవగర అచ్యుతరాయుడి, తన పితృ, పితామహ, ప్రపితామహులకు వరసించా, ఈశ్వర, తిమ్మభూపతులకు గయాముక్తమునీయులకు తిమ్మనమ్మయనువాని సంకెసని గలదు.

ప్రరంగములోని రంగనాథాయువు కొట్టు ప్రాకారమునకు తెలుగు కావన మొకటి గలదు. అందుల సంస్కృత శ్లోకమున సంగ

భూపతి ప్రహ్లాదుడు, వాగాధిపురి హానుడు, మాతవృతతి పుత్రుడును ఈ వల్లభిరాజు (వల్లభ సేనింగారు) చేసిన కొన్ని కావనములు వర్ణించబడినవి. ఈతడు వామాంగిరీశాసనియు, కన్నకంజ, లాటి రాయరామతి మున్నగు విగ్రహులగర్భి గంగాతటమున గాంధానీగిరి ప్రాంతమునకు ప్రభువని చెప్పబడినది. ఈతడెక్కడో విజయపురమో కూడ తెలియుటలేదు. రంగనాథాయమున పేరుండిబంగారపు పల్లకి యొక్కవానిని నన్నకావనము తెలుగులో చెక్కిబడియున్నది. పూర్వము విజయవగర వాల్మీకీ వాగునినే కావనములుండి ప్రస్తుతిము శిథిలముకాగా శివస్థములు 1780 క్రీ.శ. కార్తీకమంద సకావతి ధృగువారము (క్రీ. శ. 1818 వరంబగు 4)వ ఆ జిల్లా కలెక్టరు జార్జి ప్రాన్సిప్, శ్రీహస్తి అనువానిచే అది పురల కావచేయబడినది. అంగులులకు హిందూ దేవాలయములందు, వారి దానిధర్మములందును గల భక్తిశిథిల కిరీముక తర్కాణము.

వారీపురా శివాయమున ఏవో కొన్ని కావనములు మూత్రము ఇచ్చి వివరించబడినవి. మన తెలుగు కావనసంపుటలనున్నా తెలుగుకావనములకు మనవి చేయుచు అప్రస్తుతిముకాదు. ఇప్పటికి 12 సంవత్సరముల క్రిందట 1918 లో కళాప్రపూర్ణ ప్రణయంతి రామయ్య తంతుల గారి ఆధ్వర్యమున తెలుగుకావన సంపుట మొకటి వెలువడినది. అంగు కావన పరిశోధనకాళి వారిచేత 1904 నుండి 1928 వఱకు సంగ్రహించబడిన తెలుగు కావనములు మొత్తము 361 గలవు. విజయవగరరాజుల కావనములు మూత్ర మంగు చేర్చబడలేదు. అదేసంవత్సరములోగల విజయవగర రాజుల కావనములను మునుగి మూడేండ్ల క్రిందట పరిష్కరించి ప్రత్యేకసంపుటయగా వీడియు చేసి అంద్రా ప్రభుత్వమును దానిని ప్రకటించుట కధ్యక్షించగా వారి వద్దనుండి యెట్టి సమాధానములేదు. మద్రాసు మైసూరు ప్రభుత్వములకు వారి వారి తిమ్మన కన్నడ కావన సంపుటలను ప్రకటించుట కంగీకరించి అచ్చు వేయుచుండెను. గత్యంతరములేక తెలుగు కావన సంపుటయ గూడ మద్రాసుప్రభుత్వమునకే ప్రకటించుట కివ్వబడినది. కాని ఇంకను అది ప్రారంభించబడలేదు. అంద్రాదేశ రాజీయ, సాంఘిక వాఙ్మయ చరిత్ర పూర్తిక తెలియకలెననిన నుక తెలుగు కావన సంపుటములు త్వరలో ప్రకటించబడవలయును. ఇతిరాష్ట్రప్రభుత్వములకలె అంద్రాప్రభుత్వము తెలుగు కావన సంపుటములకు ప్రకటించవలసినదిగా అధ్యక్షించుచు వాకీ అరకొము కల్పించిన అంద్రాప్రదేశ్ సంపాదకులకు కృతజ్ఞతా పూర్వకంబనము లతో దీనిని ముగించుచున్నాను.

కతిమనా మా వ్యోమ ర్గమయ

త్రిశంకుడు

శ్రీ కొత్త నత్యనారాయణచౌదరి

[తీసి, పిను: కోప: - పసిష్ట ధేనో ర్వధ:- వృథా గోమాంస భక్షణం చేతి శంకుని శంకుతుల్యైః
పాపాని యస్య - స: త్రిశంక:—అని మహాభారతము]

పరదాన కృతపారము - గుర్కాజ్ఞోల్ల ఘనము - విష్ణుని పురోజయము—ఈ మూడు శంకులు - అవగా మేకులు - అవగా 'నాక' ముఖం కలిపించుకలసి ఆ రాజునకు త్రిశంకుని ఇచ్చి వచ్చి పూర్వ పుణ్యములను తునకి దోషములనుండి బయటపడి సంహారము కలుగ వచ్చి సర్వ ప్రహరణముగ రాజ్యమేలెను. అతని దీక్షయే మన మెఱిగిని హాకింపుము.

పునశ్శంకు జనువాని వాగడములో బుట్టెన్ మహా శూరు డొక్కరు డవ్వార డరుణుండు నాబరగి లోక బెల్ల నగ్గించి నిద్దగ సౌఖ్యంబుగ నేలుచుండెను మహావర్చబునో వాని కిచ్చును కావేరగు పాటి - వాని గుణముల్ వర్ణింతు రవ్వారగా.

అశనికి లేకలేక యొక యగ్భక్తు డుద్భవ మొందె - వాడె నద్గతి యొకఁగూర్చి కాశ్యప సుఖంబు లొనంగు నటంచు బెన్దగా మఱిని దలంచి కానాయ మన్నన లెన్ను నంతనంబు భూపతి యొనరించు ముద్దు మురిపంబులు లెన్నగఁ గోదినయును.

తనయుం డొకయు రాణసింహుని యాతం దంత నిత్య నతుం డని గూ బిడ్డకుఁ బేగుపెట్టి నశితం బానంబున లోపమున్ గనరానట్టి పశిష్ట మార్గమున విజ్ఞానంబు నేకూర్చు భోరణిలో బెంచునుగాని వాని నుడువన్ వ్రాతల్ నరీక్షింపకే!

అశుక వౌక ఁడు బ్రహ్మణ గృహంబున కేగి వివాహ వైధవంబు నుడ మొందఁ జేయు నమయంబునఁ బెండ్లి కామార్గ కంటి కింపితముగ నున్నదంచు నవికేగి నామెను బట్టి తెచ్చెను చ్చింతముగఁ గోటలోని కింక జింకలనందల యయ్యె నయ్యెడన్.

అంగణు గొంకలంపడి రయంబున రాజును గాంచి యార్తులై వంతుగి విన్నవించె గుణవంతుఁడు కావున జేడు వైధిమే గంధనుఁ బిల్వనంపి కఠినంబుగ వానిని మందలించె నిట్లందఱిలోన - మందఁడవురా! యింక నిన్ను నహింసయునుదా?

నీ వొక దొడ్డనిడ్డనము నేల ననునైము నేలజాలి యుచ్చావచ ధర్మకార్యములు నల్పి యశంబు గడింతువంచు నాభావమునం దలంచితిని బార్థివజన్మము నెత్తలేదె? దుష్టా! వృథ నీదు నామ మకటా! నిను నైచుట దోషమే గదా!

ఒక నిమనంబుగాని యట నుండెగరా దింక బొమ్మ కింక వృత్తికి నిటఁ జోటు లేదని మదిం గుఱులింపుము; చూడరాదు ని

మొకమని తిట్టిగోయఁగ నపూర్వ పరాధనమొది యానఁడున్
ఓకినుకలై యెదిర్చియిదింబదిగాఁ బదిమంద ముండిఱన్.

తేలికఁ గోఁముం బోఁగి జీవ్యునఁ బెద్దలు శ్రోవుచేసి శి
తౌనియమంబు లేర్పఱునఁగావలె నన్న - వసిష్ఠుఁడే నచూ
ధానము చేప్పఁగాఁగిన దిక్షుఁ బటంచు వనస్య బంధుఁడన్
బూని వదింప నయ్యని నృపుఁడును మిచ్చి యుక్తమింఁగా.

గురువు వసిష్ఠుఁ డిట్టి దొఱ ఘోర దురాగతిమంచు సూటిగా
గుఱిగొని నింట నాయఁముఁ జూర్చిన యట్లులు తీర్పునెచ్చి - భ
వగాఁ గది విశ్వసింది పొరవాలుగ రాజకుమారుఁ డట్లు తొం
దగఁ గడివన్న భావము మనంబున లేక వినించె నిట్టులన్.

శ్వేదములు సైకి మిన్నఁడను నచ్చని దుష్కృతి చేసి నాకు నీ
వఁదయశి మంటఁగట్టఁచిరా! మఁద నెట్లులు సైతుఁడున్నక ని
విపుడె యగణ్య భూములకు నేఁగి శ్వపాకుఁ తోడఁగూడి నీ
చేర బ్రదక్షన్ వెల్పార్చి చేసి, వారము చచ్చి మెలంగు నుచ్చటన్.

అని గూ వెంటనే తేఁడు పేరలుకచే నవ్వాని గొట్టింది వై
దిన దిక్కేమియి లేక బిక్క మిగిల్చి చేత్తలు నోడ్చులుగాఁ
జనియెన్ గా కొనుదుఁ డిరణ్యముఁకున్; శాపంబుగాఁ నందెమే
వనటఁజూర్చినఁ శ్రోచువా రెవరు నిర్భాగ్యున్ బరాభూతులన్ క

అట్లులు రాకుమారుఁ డనయం బొనరించుటచే సరణ్యముల్
పట్టి ధనర్థగండయి శ్వపాకులె నయ్యముఁజూర్చి నిచ్చులన్
జట్లములై తలిర్వఁ దన చూడ్కిఁ దగ్గ కిరాతివృత్తి చే
పట్టి వసింపఁగాఁ దొడఁగ; బాతక మట్టు లొనర్చు కుండునా?

అరుఁదఁడు పిన్నుఁడన్ దనయుఁ డెట్లయిపోవుట కాత్మఁ గుండ మె
వ్వగు నని కోర్కె తీర్చఁగల వారలె లేక సుపుత్తుఁ బొందగా
వరిగెద పో వనంబుఁకు; నక్కడ రాజ్యములోన వర్ణ నం
కిరమయి ధర్మ విప్లవము కల్గియు వర్ణముపోయె బాత్తిగా.

కఱవును దాఁరించి నధికారులు నాయఁము పినవేని గూ
దరమునఁ జేయఁగాఁదగిన దిక్షితఁ బూర్తిగాఁ గోలుపోయి ర
త్తిఁ బడలెల్ల రాకటికిఁ పల్లడిమంగుచుఁ గూడుగుడ్డఁడన్
దొరకక బాధ నొంది రాశ్రతోఁయు వొంకయులేక యెల్లడిన్.

వరిగా ద్యావశి వశ్యరంబు నిటు వర్ణంబన్న నే లేక యం
దిఱు గిచ్చిచ్చుముపోయి; రట్టి పెనుభూతిలైన తౌమంబు తి
వగమున్ సైవక గాధిజండు చనియెనే భార్యనలన్ వీడి యె
వ్వరికిం జెప్పకయేడకో యతిని దౌర్యాగ్యంబు పేరెఁగా.

బండెడు బిడ్డలం గలిగి భర్త యమాంతము లేచిపోవ నే
యండయులేక భార్య, మరియుదకు లోగినదాట దిండికి
యెదురుగా గాపురంబు భరియింపగ లేక విచల్లదితయై
గండములందు ముగ్ధ; మును కర్మములెట్టిని చేసియుండెనో ?

అంత నెవ్వగం బాగిలి యాత్మజులెల్లరు మ్రక్కిపోలి య
త్రాకలు బెట్టుచుండ నదీమానలు మాని గృహస్థకర్మమున్
జేకొనియుండగా దిటపు సెందక కాశికుభార్య, బిడ్డలన్
సాగుట కొక్కమార్గము విచారణచేసి నపూర్వవిభరిన్.

ఎవనికీ జెప్పికొందు నను నెవ్వరు చూతును ? చీకుదింతలున్
దవునిపారె లేరకట ! ధర్మము ప్రోవగఁ జాలి నేలు పా
ర్థివుడును లేడు-దైవము నిధించిన యానతి మీఱఁజాలు ప్రా
భవము బలమునుం గలుగువా రెవ రుందురు లోకమం దిక్కన్ ?

ధర్మ మధర్మమో యొకవిధాన మునర్వగఁడప్ప దివ్వు డి
కర్మము తిక్కగా నుకులఁ గావగఁ దోచిన మార్గమంతయున్
ధర్మమే కావ నితటి న్నధం బడరా దొకబిడ్డ నింనులో
నర్మిలి వీడి యమ్ముకొనియైన భరింతును దక్కువారలన్.

అని యా కాశికుపత్ని దీనిదశచే నల్లాడి యారీతి నా
యెను నాకర్మము చాపురాదె యని యెంతేజాతలో మ్రగ్గి యొ
య్యన డెందంబును తొయిచేసికొని యయ్యావత్తుఁ బోకాన్య య
త్తుని దానే యొకచోటఁ గట్టి నడచెన్ దూరంబుగా నేడకో !

తక్కినబిడ్డ లందఱును నల్లి చెఱం గిగుగేల లాగుదున్
గుక్కలు నట్టి బిట్టడలి కోయనియాచ్ఛుచు విహ్వలింప న
ల్లిక్కుల నెల్లవారలు వనింబదిగాఁ బరికించి నెవ్వగం
బొక్కుచునుండ దారిఁబడి పోవుచునుండఁ గుటుంబ మంగయున్.

వనటం గూర్చిడి తల్లి-బిడ్డలను ప్రోవంబోవు నత్యవతుం
డును నింపదిగఁజూచి, బిడ్డమీద త్రాడుగట్టఁగా నేల యం
చును బగ్గించి విచాగము దెలుపఁగా-శోకంబురేకత్తి య
వన్వితారత్నము వల్కె నిట్టు తనదౌర్భాగ్యంబు వర్ణించుచున్.

ఎల్లరి మెప్పువొందిన ముసింద్రుడు గాధిజాడంతజాడు నా
వల్లభఁడయ్యు నిట్టి దురవస్థకుఁ జక్కిరి; బిడ్డ లాకటన్
దల్లడ మందఁజూచియును దాను దవం బానరింప నేగ-నీ
పిల్లల దిక్కుమొక్కు కనిపింపక యిల్లును వీడివచ్చిరిన్.

కాపుర మీఁదలేక కడగండ్లకు నాగక ప్రోవయేదియున్
జాపెదీవాదు గానక కుసులేనదు బిడ్డల నోమఁజాల ?

పాపపుఁజేష్టకుం గడఁగి పైసము గట్టితి నేరికేని యీ
వానిను విక్రయించి తగుచాటి నహాయము మూటఁబట్టఁగా.

అసవుడు నా నృపానుషాఁ డక్కట! యట్టి యవస్థ యే? నా
మనవిని శ్రద్ధగా వినుము మానినిరో! యిక్కనుండి బిడ్డఁన
బెనుచుటతో రవింశయును భీతిఁజోకుము-చాలినంత తి
డిని గొనివచ్చి యిచ్చినను నిచ్చలు మీ కని మూటపిండియున్.

కారిని నోడనీ, నిజనివాసముచేర్చి సుఖంఁజేయఁగా
భారము మీఁదవైచుకొని వార్ధివపుత్తుఁడు నిత్య మాదటన్
వాగు భుజింఁగఁదగిన వన్యస్మగంబులఁగొట్టి మాంస ము
వ్వారిఁదెచ్చియుచ్చు; నిది కాని విధాయకకృత్యమో యున్.

మునివరు నిర్మలత్వి కనుమాదముగూర్చి యీ విధానము
గని పదిమూది మెచ్చుకొనఁగా నిలుదీగ్గుచు న మె పుత్త్రపో
వణమున శ్రద్ధతీసికొనసాగెను; చాటను గట్టఁబడ్డ యీ
తినయుఁ గొంపు-డనుచుఁ దద్దెల్లలు పిల్గున త్రాడుగట్టటన్.

అక్కడ తేఁడులేని ననుయంబులఁ బొంది వసిష్ఠమానియే
చక్కఁగఁ జేరి న్యాయము విచారణ నేయుచు నెల్ల వానికిం
జిక్కులుతీగ్గు పెత్తినము చేసికొని జిక్కియు నాఁడునాఁడు పె
పెక్కుచు చుట కొందఱు కనిష్టమే కూర్చి-నదేమి చిత్రమో!

తన యిటువంటి దుర్గతికిఁ దప్పక యాతఁడె మూలమునను న
మ్ముఁ పరుమీఁద గ్రోధముచుబూని యథావిధి రాజపుష్త్రిఁ దుం
డన జగతాల మానదఁ దీకొని; యావల నొక్కనాఁడు కా
ననమున నేన్మృశంబును గనంబడదయ్యెను గొట్టి చంపఁగా.

అనినికి బె-గవుట్టి తన యాకలిమాట యటుంచి, తానె యీ
శీతిగతి చూపెనెచుఁ బోకిండియు నమ్మినతిల్లి-బిడ్డఁ క
ప్రశుంకఁగఁ జేయునీ గనినవద్దతిగా నశఁడెంచి కంటి కిం
పినముఁ గానవచ్చునొక పెయ్యనుఁట్టి పధించెఁ దిండికై.

చివరికిఁ జూడఁగా నది వసిష్ఠుని భేరుపెయంచుఁ జేరె; గా
రనముచు జూపినేలయని రాజకుమారుఁడు దానిఁగోసి యు
త్సవమునఁ దాను గొంతిని తక్కినదానిని మూటగట్టి ని
ర్వచిధిగ వాగికిచ్చె; వృందయంబున స్వస్థత చిక్కవాఁటికిఁ.

నాఁడు మఱింత సంబరమునం దిని శిల్పియుఁ బిల్లలాల్లుడై
కాఁ దొనరించుదానికి నవశ్యపు గౌరవమిచ్చి, దైని యీ
గోడుకు దీర్ప నీని ననుకూలునగా ననుకూర్చి - క్రుద్ధిలోఁ
జూడిఁగ మెల్ల మేలనడి చొప్పున నెందియు నుండి; రంతిటఁ.

తన గూవుల బరిమార్చినందు విని యాతం దొంగ దుర్మార్గుడో
యని సూతులకు నా వసిష్ఠముని క్రోధానేకముం బూని యా
తః వెన్వంటనె పిల్వఃబుని యవురా! దౌరాత్మ్య మిగిలి శా
పిని నిన్నేయని యందు మిట్టి పెను బాపిం శాసించి యెన్నఁజేసె

నీ చరితంబు నింద్య మువినీతుడ! నాడొక బ్రహ్మగ్రాంగనం
డోదితి వావయక బరగు ధూర్తుడవై జగదేకవంశ్యు ధ
ర్మాచరణాతున్ జనకునల్లు లవజ్ఞ యొనర్చి తిప్పిడి
నీచరిఁ జూపినాడ విక నిన్నొక మానవుడన్నఁ జెల్లునే?

ఇదిగో! శపింతుఁ గాచుకొను మిట్టిని తప్పిలు మూఁడుచేఁ మా
యదపున నుండవైతిని నుమా! యిక నీవు త్రిశంకునామమి
య్యదమనఁ జూచి రాక్షసుడవై ఎదిమందికి నీతువుట్లుగా
మెనలుము పొమ్ము-నాపు డది మేలని కేడని యాడఁ జాతఁడున్.

కదలె బిళాచరూఁమును గైకొని యాతఁడు-వానికర్మ మి
ట్టినియని శ్రాసిపెట్టెను గడింది విధాత; వివర్ణచిత్తుఁడై
యెనియును దోషకే యొక ముఁగ్యును నాశ్రయభూమిఁజేఁ మ
భ్యవయముకోన మారినకి నూడిగముం బచరించు నిచ్చిలున్.

అనిఁడు వనశ్రగహించి సరిమార్థము గూర్చిడి మంత్రమిచ్చి న
ద్దతి కనకూలమైన నహాకారము నూఁడ నాతఁ డొక్క న
ద్వితమును దీక్షగా నెఱసి రాక్షసరూఁము నాడు నాటి క
దృతముగ మార్పు సంది ముదముం బెరుపొంది మెలంగ నయ్యెడన్.

వదలిడి బ్రహ్మశోత్తముల సజ్జకుఁజేరి నమస్కరించి యి
య్యదమన నాకు మీర శౌక యక్కిట నీర్పఁగ నేడికొందు న
మ్మనమున హోమశార్యము - నపూర్వవిధంబునఁ జీయఁబూని య
య్యది నెఱసిర్ప మీరె కల రంచు దలంచియు నిల్లు వచ్చితిన్.

అనవుడు వాడు వాని కథయంతయు బుట్టువుడొట్టి నెట్టనన్
విని యవురా! యిదేమి యవినేకము నూపెను? హోమశార్యముల్
వనునడ నేనుఁగాఁ దగిన భాగ్యము నీ కెవ రిచ్చిరొయి? నా
మ్మని బెదిరించి పైగ పెరుకాడక విండియు బల్కి రిట్టులన్.

కులగుఁడ డా వసిష్ఠమునికుంజరుఁడే శిష్యుంబ నీకుఁ గా
వంసినదాని నీయఁగలవా రెవగుందును భూమియందు? ని
ష్ఠామిఁక నీ వయత్తిము; శుభం బొనరింపఁగ నర్హ బావమే
కలుగను నీకు-రక్కసినిగావున బొత్తిగ నైవ మిత్తిన్.

అని కడుమాటి యుద్దవడి నాతని నెట్టన నెట్టివైవ జే
వని మిఁక దుర్బరంబగుటఁ బ్రాణము లేటి కటంచు నాహనం

జాన గొవి యానఁ డొక్కయెడఁ బొందిక కట్టెలు పేర్చి యగ్నియుఁ
జొఁపి పోయిటంచు నటఁ జొచ్చియుఁ జావఁదలంచె - నంతలో.

మనమున నేదొ తోచి యనుమానమునో క్షణకాల మట్టె ని
ర్జనవనమంగు నుండె నరునెం బాడఁజూచు నువార్త యానని
లుని విననాయె ఁట్లు—లిది పోలదు రాజకుమార! లేవె న
చ్చును శుభవార్త! యందనుక సుస్థిరచిత్తుడవై మొంగుమీ!

నా పని వాడు పాతనమునన్ మరణోద్యమ మెల్లమాఁ పో
నీ విరమించి నేడు గమనితును - రిత్తకు రిత్తయైనచో
నావలఁ జావరాదె యని యత్తఁజే నిబ్బర మావహిల్ల స్వే
చ్ఛాఁడీ గాలముంగడుంపాగె; బనంపడి - ట్టణంబులో.

కలఁగలు వుట్టి పెగ్గడ లెకాయెకఁ జోయి నృపాలుమోఁ డో
యిలి గుదియుంచి భక్తి గురియించుచు నెరఁగఁ విన్నవించ నా
వలఁ ననజీవితం బిటలు వ్యర్థముకాపుట కాత్మ రోషియున్
బలిగిను వారిలో నితి ముభావముసూపుట చెల్ల దియ్యెడన్.

పోమునినంతఁ గిమ్మనక పోయి వనమున నొంటిగా విచా
రమునఁ గాలముం గడుపు రాజకుమారుని జీవితము వ్య
ర్థముయిపోయె; బైగ - నవరాధము కల్గినదాని కల్గి కా
వము నపిఘఁ డిచ్చి; విది పాపము పున్నె ము చర్చి యేటికిన్?

జెలియక చేసినేయని మనిం గుఱుతింపక కన్నబిడ్డకే
యొమట గూర్చి యీ యడవులం దిటు లాకులంబు మేయఁగా
వొసఁగదా! యిఁ కేల? పరివారముతో జని మీర లాతిని
గొలిచియుఁ దెండు రాజ్యమునకున్ బ్రభు నాతని జేసి పోయెడన్.

అది విని చిత్తిమంచు వినయంబునఁ జాగిలి మొక్కి మూత్రు ల
య్యడవన నెంబరెండి ప్రయాణముచేసి యరఁద్యాసీమ నా
వగల మునింగి రాచసిఁగి బాసిన రాజకుమారుఁ జేరి మ
య్యది వినిపించి తండ్రకడ కప్పడ వాని దెచ్చి చూపెడన్.

ఆవురునుంచు బిట్టడలి యావటఁ గొంగిల వాని గ్రుచ్చి చి
త పునఁజూచు తోనుముఖ దాంతిఁభూషణు వానికూర్చి న
ద్యావము సూపి, నాడు పొరపాటుగ నత్యమిఱుంగ లేక నీ
ధాని గెంటివైచియు వృధా యొనరించితి వింత కాలమునన్.

అని విలపించి సిగ్గొని మా ధరణీశుడు వ్యవధిత్తుడై
గొనకొని సింహాసీతమునకున్ శుభ నీళఁ గుమారుఁ జేర్చి నె
మ్మనమున నిబ్బరంపడి కమంబు నెరఁగఁ రాజనీతి మా
తిని కువిదేశమిచ్చి బహుధా పరిశీలనచేసి యిమ్ముగన్.

భావము, సంఘటన: ఏది ముందు?

శ్రీ కామరాజుగడ్డ రామచంద్రరావు

మన జీవితంలో పరిణామం అనేది యా విధంగా ఉంటుందో అది కాలానుగుణంగా మారుతూనే ఉంటుంది; మన జీవితంలో ఘటనల పరస్పరం కలిగిస్తూనే ఉంటుంది. ఒక్క విధమే కాదు ఈ పని చేస్తున్నది. విశ్వంలోవున్న సర్వస్వంకూడే యేదో ఘటనల్ని కలుగజేస్తూనే ఉన్నాయి. గడియారం ఒక్కొక్క సారి మారు ఒక్కొక్క ప్రత్యేక స్థితిని చూపిస్తూ కాలాన్ని కొలుస్తూనే ఉంటుంది. చీమల్ని దగ్గన్నంచీ నీలవాంఠి, చిరుగడి దగ్గన్నంచీ భూమిపతి బాంసరం వంటి అంతా వ్యాపారంగా యేదో ఘటనలకి కొరగా మవుతూనే ఉంటాయి. ఈ ఘటనల సంఖ్యను అంతా పాఠం లేదు.

ప్రతి సంఘటనకీ యేదో ఒకరు కారణం ఉంటారు: మనుష్యులు గ వచ్చు, మామలు కొవచ్చు, పశువులు కొవచ్చు, పక్షులు కొవచ్చు. అలాగే ఆ ఘటనల ఫలితాన్ని యేదో ఒకరు అనుభవిస్తూ ఉంటారు. ఒక్కొక్క సంఘటన కొందరికి కుటుంబం కొందరికి కష్టం కొందరికి జాగుప్ప కలిగిస్తుంటుంది కూడాను. ఆ ఘటనల్ని కలిగించేది ఒక వేళ యేదో మనిషే అయినా అతడు కుటుంబం, కష్టం లాంటి అనుభూతుల్ని ఇతరులలో కలిగించాలని అనుకోవడంకూడే అనుకోవచ్చును. అయినా ఆ వ్యర్థం నానం ఉంటూనే ఉంటుంది.

జరిగిన ప్రతిపని ఘటనకీ ఆవశ్యకం. చెట్టుమీద నుంచి పండు క్రిందపడిందనుకొందాం. అదే ఘటన. దీనిని ఆపండు వీణకొన్న పనివారి కొందరి; రేపుకొచ్చి గులుపుకుంటామనుకొన్న వారి తూలి మన కళ్ళిం; దానిని న్యాయం వంటి గొప్పకాస్త్రాల్లాంటి మానోద్వేప కలిగితే అప్పుడు ఆ సంఘటన నుంచి సర్వకాలమూ జ్ఞాపకమొచ్చుకొంటాము.

ఒక ఘటనకూ, యింకో ఘటనకూ యేదో సంబంధం ఉందని మాట వాస్తవమే. కాని యీ రెంటికీ సుదూర సంబంధం కలిగిన తిరుగు యేమిటని ప్రశ్నిస్తే, కిరీకత్తికాస్త్రాల్లా, మన ప్రత్యేక కాస్త్రాల్లా వాటిపై భిన్నమైన సమాధానాల నీకరువుపెట్టి మనకు నిచ్చుచెప్పటానికి ప్రయత్నిస్తారు.

కిరీకత్తికాస్త్రం మన స్వప్నంలో మెదదనీ పదార్థం ఉంటుంది. బహుశా, మేముగా బూడిద రంగుతో, ప్రతి ఒక్కరినీ విడగూనికీ పులుస్తూ, కంపిస్తూనే ఉంటుంది. దీన్ని కస్త్రపరీక్ష చేసి పరీక్షించడంకూడే ఈ మెదడు కిరీకత్తికాస్త్రం కలిగిన ప్రతి మామూలు కాని విశేషాన్ని కాని తిరగా నమోదు చేసి ఉంచగలదు. ఒక సంఘటన లేక మరొకటి కన్ను, ముక్కు, చెవి లాంటి జానీంద్రియాల ద్వారా యీ మెదడుకు తెలియజేయబడితే దానిని కలిగిన ఫలితాన్ని మెదడులో ఆ ఘటన రచించబడుతుందని కాస్త్రాల్లాంటిది.

పంచాంగం కాస్త్రంలో ఈ కిరీకత్తికాస్త్రాల్లా మన కర్మమే తున్న "మనస్సు" అనేది కిరీకత్తికాస్త్రం లేదా సమయంకూడే ఉంటుంది. దీని చెప్పే మెదదనే పదార్థం పైన చెప్పినట్లు తన కిరీకత్తికాస్త్రం కలిగి విశేషాన్ని కలిగితేనే దానిని కలిగిన ప్రత్యేకమేదో సమాధానం పెట్టి దస్తరం తయారు చేస్తుంటామని మన మనస్సు "మనస్సు" అయితే యేదో విశేషం కలిగి ఉంటుందని. ఇదే యీ విశేషం సంఘటనలు మనస్సుల కాలానుగుణ్యం కలిగించి ప్రసయోగిస్తున్నాయి? ఈ విషయం చెప్పటానికి దార్జిన్ కూడా నానాసందేహం లేదు. అతని సిద్ధాంతం ప్రకారం ఒకరకపు జీవుల నుంచి మరొకరకపు జీవులు తయారుకొంటున్నాయి. కొరగా వాటి మట్టువున్న వాతావరణంలోని మామూలే—వాత వరణంలో మామూలు, కిరీకత్తికాస్త్రంలో మామూలు—అన్న భౌతికమైన కొరగాలే. అదేవిధం అనే చెప్పడం కూడా కొరగామని కర్మ సిద్ధాంతం చెప్పినాడు మనస్సు. ఇది ప్రాణం అనేది యేమిటి? ఈ చెలికాస్త్రానికి మూలం యేమిటి అంటే, అది పదార్థమే; కిరీకత్తికాస్త్రం యే నుండేనో యే నుండేనో నుండేనో వోలో వుండి వుంటుంది; తెలుసుకోలేక వాడున్నామని పదార్థ విజ్ఞానం అంటారు.

అలా యీ కాస్త్రాల్లా చెప్పేస్తుంటే సంఘటనలల్ల భిన్నం ఉంటుందని అలా ప్రతిపదానం—ఈ సంఘటనలకు తిరుగు ఉంది లేదని ఘటనా పర పరలకు దావాదాన్ని కలిగిస్తుందని అనిపిస్తుంది.

భిన్నం అంటే మూలం గా సంకల్పమని నానా అనిపిస్తూ ఈ భావం నిజంగా సంఘటనలల్ల కీ ప్రత్యేకమే అని రాతిలో ఉంటుంది? ఒకచెట్టుకొమ్మలలో జాగ్రత్త వీణాది సంఘటనలు రాతిలో యే మాత్రం చెలికాస్త్రాన్ని ఉట్టింది అనిపిస్తున్నాయి? చెట్టులో మొక్కల్లో యేమాత్రం భావాన్ని కలిగించేయ కలుగుతున్నాయి? అది ప్రశ్ని విచ్చింది. దానికి జాగ్రత్తచంద్రావేదం సమాధానం మిచ్చాడు. బహుశా బహుశా కలుగుతున్న ఆకాశంలోకి మోసుకుపోయి కలకాయ లాడిస్తున్న చెట్టుకీ పైకి బయటపెట్టి కలిగిన కత్తి వుందనిమాట మరచిపోవద్దన్నాడు గృహజాలంలో కూడా భావం, రసం వగైరాలూ వున్నాయి. లీలామాత్రంగా ప్రయోగాల ద్వారా యాపిస్తాడు. చూడండివాడు. ఆ మాటకు వస్తే, అసలు జీవపదార్థాలయిన కాస్త్రాల్లో కూడా భావం వుంటే ప్రాణమే నేమా! ఆ భావాల్ని మనకు తెలియజేయడం అంతగా వాటి కేంద్రం లేక వాయి వుండవచ్చు అని కూడా అనిపిస్తుంది. ఇలా అనిపించి అనిపించి సంఘటనలే భావాల్ని కలిగిస్తున్నాయని భావం నిజమనిపిస్తుంటుంది కూడాను.

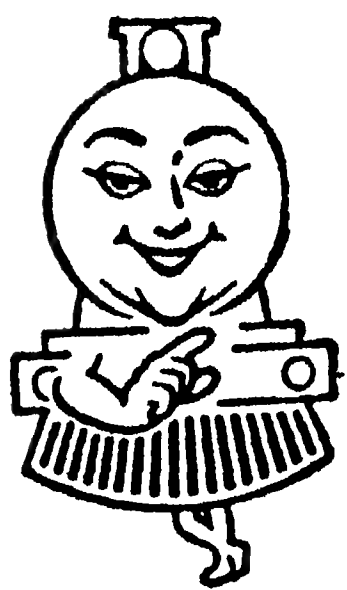
ఇదే కిరీకత్తికాస్త్రంలోని ఋషులూ అనలేదు. వారిపుస్తకాల్లో భావమే ఘటనకు అంతురం. అసలీ ప్రపంచం మంత యిలా తయారు కాకుండా వున్నట్లు అదంతా అంతా కొరగాధారం మీ అనిగి మిగిలి

అనుమతి నిరసనకూ యే భావమునే కనబరచుచుండు, కనీసం గాని నైతకా కౌశలండా ఈథర్ (ether) లేని వట్టి ఆకాశమల్లే వుండి బొయ్యినిప్పుకు సంఘటనకాని గుర్తులనకానీ యేని లేవు. ఎవే అర్థమగు భావమునేదిహృదయం ప్రత్యేకంగా వున్నదా అంటే అది ముప్పైమై ఆ అంశకాంగా కలిసిపోయివుంది. అంటే అంతరహస్త మున్నూ (Matter) యీ విశేషకర్త మొదలైన చైతన్యమున్నూ (life) అన్నీ యేమి ఒకటే బొయ్యివయి. ఆ పరిస్థితి అలా వున్న సమయంలో సృష్టికి ముందు వుపక్రమించింది దెలిరంటే, సంకల్పమని ఆ ముఖాన్నాగు. ఇది యేలా? సంకల్పం వేగు, మరొకటి వేరుగామన్న పృథు ఎకవన్నావచ్చి 'సంకల్పమే ముందు సృష్టికి వుపక్రమించింది నేను మాతా'నని చెప్పితే ఆ మాటలు నమ్మి అవు నికావోవచ్చు. కాని అన్నీకలిసిపోయిన ఒకటే పరిస్థితి వుండగా సృష్టికి మొదలుపెట్టింది "భావమే"నటలంలా బొచిర్యమేమిటని కిం.

సృష్టియేలా అయిందీ అదే విషయమును విలా చెప్పాడు. "అసలు మొదటి అంశకారముయిన పరిస్థితి యిప్పుడు మనంవున్న పరిస్థితి గావారింది" అన్నాడు. ఇది అది అన్నాడు. అయితే అప్పటి పరిస్థితికి బ్రహ్మమని హింద్యగర్భుడని పేగుపెట్టాడు. Law of Indistructibility of the matter అనే అంగ్ల భాషాధారము వాడవ మొదలు అతడన్న అర్థం చెప్పినట్లయితే బాగా తెలిసింది. అలా అంగ్లం చెప్పటానికి యూరప్రలో 'దాల్టన్' అనే మనువు గుర్తి

వుటార్చిగచ్చింది. "అలా అంశకారంగావున్న పరిస్థితిలో—మహా చైతన్యకర్త మొక్కొన్నది కావాలి—వాం బాగుకున్నట్లుగా అయింది, తదపి ఆర బెట్టిక కలగింజల్లి. అప్పటి ఆ పరిస్థితికి మనవు యే పేగుపెట్టితా అది ఒక పరిస్థితిగాని మనిషి గాని మనిషిగాటివాడు గాని కాదు. ఇంతవరకూ ఆమోమ మంగావున్న ఆ స్థితి తదను తను అర్థం చేసుకున్నట్లు, ఆ ఆమోమ గున్న వదలి వే గులన్నట్లు, ఏవో తెలివితేటలు పయోగించగలిగింజల్లి, మాన్యుకలగుకున్నట్లు అనిపిం చింది. ఎవరి కలా అనిపించిందంటే, ఆ పరిస్థితికి; కాదంటే దాన్ని యిప్పుడు వూహించే మనకు. అలా తెలివితేటల్ని వూహించిన ఆ స్థితి తానేం చెయ్యాలంటే అది చెయ్యాలనే ధీమాకూడా కర్తించి తేసుకొన్నాం. చైతన్యం, అహంకారం రెండు అక్కడ కలుగు గట్టి నిర్వివరి. ఆస్థితిలో కొన్నిచోట్ల ముఖం, శృంగి, కాంతి, వాయిరిగివున్నట్లు, ఇంకావోలె ప్రేమ, ఆశ, యేమిటో తెలుసు కోవాలన్న ఆవశ్యకత అన్నీ వున్నట్లు, మరోచోట మత్తు, నిద్ర, నిద్ర బ్రతి మొదలైనవన్నీ వున్నట్లు తోచింది. విజిని సర్వత్రా సహ సుఖాలంటాకు మనువు. ఇకన్న ఇవూ యీ వున్నాయన్న విషయం ఆ స్థితికి తెలి గుటం మొదలెట్టింపి కూడాదు. అంటే ఇక పు నేది దానికి ఒకటి వుండవచ్చుమాట.

ఆ మనస్సుతో అప్పుడు ఆస్థితి బాద్దాన్ని వూహించింది— స్వర్గ మూహించింది—మాహాన్నూహించింది. ఇలా యివన్నీ వూహా మూహగానే ఆకాశం, గాలి, మంట, నీరు, భూమి అన్నీ అమా

వర్తకులం తమ సరకుల రవాణాకు భారత రైల్వేలను పూర్తిగా వుపయోగించుకొన గోరడమైనది

తక్కువ ఖరీదుగల బాగ్గుగాని లేక యెక్కువ ఖరీదుగల వస్త్రములుగాని తమకు అవసరించిన సరకుల నన్నింటిని రైల్వేలు తిసికొనిపోగలవు. రైల్వేలు కొన్ని సరకులను పొచ్చు గట్లకు తినుకొనిపోవునుగాన, బాగ్గులాంటివానిని తక్కువ గట్లకు తిసికొనిపోగలుగుచున్నవి.

రైల్వేలు భారతీయు లందరికి చెందిన ఉమ్మడి ఆస్తియనియు, అందుచేత మన దేశము సర్వ విధముల అభివృద్ధి చెందుటకై, రైల్వేల శక్తినంతయు పూర్తిగా ప్రజలు ఉపయోగింపవలెనను విషయమును మరచిపోవద్దనియు కోరడమైనది.

మీరు యీ పనిచేయుటకు మేము అన్ని విధముల సహకరించెదము. ఈ రైల్వే చీఫ్ కమర్షియల్ సూపరింటెండెంటునుగాని, లేక స్థానిక డివిజనల్ అధికార్థులుగాని, మీకు సరకుల రవాణా విషయము గల ప్రత్యేక చిక్కులను గుఱించి సంప్రదించగోరడమైనది.

(దక్షిణ రైల్వే వారు జారీ చేసినది)

ఈ శుభదినమున మా హృదయపూర్వక శుభాశీస్సులు!

నూతన సంవత్సరము మా వాతనీ హృద్ధికి,

ప్రతినిధులకు, శ్రేయోభిలాషులకు నమః

సుఖ సౌఖ్యములొనంగుగాక!

ఇండియన్ మ్యూజిక్

జనరల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,

(అగ్ని, మోటారు, తదితరల ప్రమాదముల భీమా

వ్యాపారము చేయు మ్యూజిక్ సొసైటీ ఇది ఒకటి.)

H. O. 35. మౌంటు రోడ్, మద్రాసు-2.

నితరములకు వ్రాయండి:

శ్రీ వి. వి. సుబ్బారావు

బ్రాంచి కలెక్టరు

ఇండియన్ మ్యూజిక్ జనరల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్,

పనరపేట, విలూరు.

ప్రాసించిన కుకాలతో పుటివయి. ఇది నిజంగా మనం చూపి గాని ఇది కృత్రిమమునుండి. అది కట్టి పేర్లు వాటిని గాని, అలా పేగు పెట్టుకొన్నా మందిక. ఎర్రక్రాన్లు, బ్రాటాన్లు, న్యూట్రాన్లు, లాస్ట్రాన్లు, ఎంకా, నుహాన్లు, అన్లు- ఎమన్నా అనండి చిక్కులేను. ఏటిని ఎర్రరంజితమైన కుకాలతో కలిపి యామము, మాలిక్కులు, సామాయినికవికారాలు కలిగించి ఎర్రాన్ని సృష్టించి అది పరిష్కరితమైంది. ఇదిన్నీ యిలా కొరటం ఆహారంగాగ్నాని పేగు పెట్టబడే అప్పటి పరిష్కరితమైన చైతన్య విశేషంవల్లనే. అప్పటి చైతన్యం ఒకటి యిప్పటి చైతన్య మొటి కాదు. చైతన్యం అప్పుడూ యిప్పుడూకూడ ఒకటే. ఆ చైతన్య క్రిందిశేషంవల్లనే యీ ప్రపంచం జగదుండటా. ఆ క్రిత భావము. భావం సంఘటన వుత్తమి. అయినా ఇది తిద్ద-తి."

ఇంతకూ చెప్పవచ్చే దేమిటంటే "భావం పుటివయ్యానని పృష్టి మొదలెట్టిందనే మాట నిజమయితే భావమే సంఘటనకు కారణం అనే మాటా నిజమై ఈ లోకానికి మద్దతుగా మనువు వున్నాడూ" అని.

సృష్టిక ముందరికూటలుంచి సృష్టికరివారి సంకతుల గమనిస్తూ అలా పరిశీలించిచూస్తే భావంలో మొదలెట్టిన సంఘటన లోక భావాల్ని పొంగగా భావం, సంఘటన ఒకదానివంటి ఒకటి కుకపు పంజీలాడివట్టు లేచి లేచి మవుతుంది. రాజకీయ అర్థిక పాంథికి సంకలనాల్లో యీ రెండు పరస్పర ముక్తి కరతీకావ్యాలుగా వడి వేసింది. ఒకటి ముందు, రెండోది తర్వాతి అని చెప్పే అనికొకం ఈవానింది మేర ద్వైవిధ్యంగానూ నవదుకూనే వుంటుంది.

ఉదాహరణకు రాజకీయ సిద్ధాంతాలు ముందరి పుటి గాజ కీగాలు తిరవాతి కలిగినామేమో చెప్పమంటే యేం చెప్పగలం? గాజకీయ సిద్ధాంతాలు యిప్పుడు పుట్టినామో అప్పుడి - లేదా అది పుట్టకముందే - రాజకీయాల మొదలైనవి నవది తప్పుకు రాజకీయాల నవది లే: నీవారే అసలు రాజకీయ సిద్ధాంతం అనేది కేవలనవ అవసరమే లేదుగా. రాజకీయ సిద్ధాంతాలు కూడా రాజ కీయాల్లో భాగమని అందుకే అనటం. ఒక రాజకీయపు టెక్స్టు నయ్యటా క్కు గురించి భావం అలా కోరిన ఫలితాన్ని పొందేవార్తగా, దానికవ సీతీకలు, విలువ్విటనీ వదిపాల్పించి యీ క్షయములు రాజకీయమైన త్యాగము అన్నీకూడ రాజకీయాల్లో చిన్న చిన్న భాగాలైన అంకాలు - అంచెలే అసలు విలువ్విటనీ గూర్చిన భావం మొదలయింది తీగమే తిప్పింబంపమైన రాజకీయాలకూడ సంధిరిందివాయని అనటం.

క్రీస్తుకు పూర్వం 507 సంవత్సరాల క్రింద విశేషపు అనే గ్రీకువారంలో ఒక చక్కటి సంకలనం నెలకొన్నట్లైంది. ఆ సంకలనం కాంటానికి చాలచిన్నది. కాని యీనా చక్కని పరిపాలనం చెబుకొంది. ఆ గోజాల్లో ఆ వారవాసులు తమందరికీ సంబంధించిన ఉయ్యడి విషయాలు ఒకటి నోకలు కనుగొనకుండా అర్హులైన మంటూ రిపూరేవాళ్ళిట ఈ సంగతి ఇప్పటికీ ఎన్ని సంస్థల్లో మ్యూజిమా ఒకటి రెండు సంస్థల్లో పరిశోధకులు వుండి పథిలకు పోత రయినవాళ్ళకు తెలుస్తుంది. వాళ్ళు అలాటి ఉయ్యడి సంస్థలు అంతి తాగా యీ... కుపుకొనిగారంటే వాటికొంగం వాళ్ళిట నవదుకూల్లోవున్న వాళ్ళి రాజకీయ అకీమాలు. ఆ వారం గొప్పదిగా

పరిశీలించబడటాని కలంకి ప్రథమ కాలాన్నే కే వాళ్ళి కరతడి విశేషపు వాని అంతిగ ప్రేమించేవాళ్ళు

పరిశీల్పు అనే ఆయన వాదన అప్పటి రచనల్లో విశేషపు వారాన్ని యోగము ప్రేమించాలి అనే విషయం బయటగా ప్రచారం చేయబడ్డది. అతడు వాదన ఒక విన్నవంపెంబో నగర వాసులకోసం ఇలా వివరించబడివుంది: "దినదినం మ్యాప్సిని విశేషపు వారపు గొప్పనం మాడబంబో కంగిరిరింగం... మ్యాప్సి ప్రేమతో ఆర్థ్యమయ్యడాకా మాడంబడి. ఈ వారపు విశేషమని క్రితమీ వ్యాపాయంగా నవనీయండి ఈ రాజ్యం. గొప్పవారైన వారవాసులచేత-తిమవిధులు తామరి. వాటిని నానెత్తు ఉత్సుకత కలిగినవారచేత నవపరచుకొందనీ, ఇతర గో వారం కలిగినప్పుడు కూడ తమపక్ష మగర్భమయినట్లయితే యింత తిలకంపు లవధించిత వలసి అనుందో నిరంతరం నవదుకూల్లో భిక్షుపక్షేటంతటి పవ్యాన యుటూ, విధివిధానచేత ఒక విషయంలో కాలువారిలే దాని కారణంగా తమ దేశాన్నికీ పనికిగాకుండా వాయేటట్లు పత్రికరీతి పాడుచేసుకోకుండా జీవితాన్ని త్యాగం చేయగలిగిన మంచి వారుటా ఈ రాజ్యంలో వున్నాన్న విషయం నాపక ముంగు కొండి. మీ ఎక్కార్గంచేతనే ఈ విశేషపు రాజ్యం యంతి గొప్పదై నిలుసాంది. మీ పారసత్వం, విశాసిత ఈ వారపు క్రిత." అన్నాడు. ఆ గోజాల్లో ఒక పాగుడెనెనాన్నా ఎల్లప్పుడూ స్వంతవిషయాల్లోకే మగ్గువేవుకుంటే అతడ్ని యిగలు విలువలు తలిచుని ఒక అశవి మ్యూంగా లెక్కకేటేవాడు అని ఆవాటి చైతన్యంలోని నెకర్తగా. సంఘ జీవితపు కీలకం కెగినప్పడున్న వాగ్ధం అతడేది. ఇది భావం. ఈ భావం వాళ్ళల్లో వుండటం—ఈ విశేషపు గొప్పది కొవటం—గొప్పపుకున్నాకొట్టి ఈ భావం ఉచ్చితం కొవటం ఇది ఒక కుకపు పంజం. అది ఆదియంబంబోని మాటలు.

కలం గడిచినకొద్ది వాళ్ళాళ్ళుగలలో గొప్ప గొప్ప వక్తలు అసలు రాజ్యంపై ఎలా వుండాలో అనే అమలులోకేటే నీగి మో వుండాలో ప్రంభాలు వ్రాసుటం మొదలెట్టాడు. వాక్రబేస్, ప్లేటో ఎరినాటిలే లాటవాని, నీసెగో, కెనేక వాటికొన్ని వాళ్ళి వాళ్ళి భావాల్ని వదిజలాడు. రాజకీయాలలో మాగ్నూలు రాజకీయకూడ మొదలెట్టవయి. కేవుకు, ప్రకృతికీ క్రి మొదలైన భావాలపై పుకారులు కట్టి మంచి, చెప్పి, ఎక్స్ ప్లెయోగము వగైరా మనస్తత్వాల పనోయందో నీకులు చెప్పటం ఆరంభించాడు. ఇంతలో క్రిస్తవ మతం వచ్చింది. విశ్వ మాత్రలప్రకారం రాజ్యపాలకులు కొందిగా వామనోకలంకూడ జరిగింది. ముఖ్యంగా నీమలో ప్రకృతి నమనిరించిన నీతికాస్త్రం వుండా నే పట్టుదల వుండేది. ఒక్క ర నిపలుమాత్రం మనమనగా పరిశీలించబడేవాళ్ళు కాదు. ఎంగువంటే, నురేంకొగు. ఆ వాళ్ళిని కొన్నాని కనీకీ పనికిరా రన్నట్లు. ఇప్పటికీ కొన్ని కేకాల్లో ఒకేంకువాక్కు ఇన్వెస్టమన్నీ అంటే. ఇంతకూ ఆ వాదనల విషయాల్లో తిప్ప మగతావిషయాల్లో Jus gentium, Jus naturale (గోమనగంకాపనా...) ఒకేంకగా వుండేవి. ఇంకొందివేతల వాక్కుల ఫలితం; వాళ్ళి భావాల ఫలితం

ఏదే కాలమాన ఈ కే టిలుపేగతో మతప్రకృతిలు ఘుకులే స్వలాగాలు మానుకోటాని కుప్రమించాడు. తమకు ప్రేంయిచ్చే వాళ్ళి కే. తమని వాగిడేవాళ్ళి కే వాపపరచానెత్త తాలు అమ్మి వాళ్ళి వావాల్ని నిక్కాం చెప్తున్నట్లుా నిగతా వాగి మిద కాపాల పరం పా వదిజలుకున్నట్లు వుండేవాడు. నిగరుకు గోమనగంకాపనాల్లోవున్న అశుక్తమి త నాతాపతి, ఇంగీనాని ఇతిరా రాజ్యాలన్నీ. యూర వ్రలానీ క్రిస్తమను రాజ్యాలన్ని తమని తాదేదార్లనీ నీతికీ

కర్మాను. ఈ స్థితి, రాజకీయచర్యలో కొత్తభావాన్ని రూపొందించింది.

దేశమే మొదలైన ఆలోచనాపథకాలు తీవ్రంగా తమమీదలా మించి నిష్పక్షియమైన ఆలోచనలు కలిగించడం మొదలెట్టాయి. ముఖ్యంగా, ముఖ్యకారాలు వేగ అన్నాడు. రాజకీయాలు వేరు మరొకరైనా వేగ అన్నాడు. ఈ మర్మప్రకటనచేసే పక్షంకు సహించలేక ఇందుమించు అన్ని రాజ్యాల్లోని ప్రజలూ యీ మేధావుల బోధల్ని వింటూ వెళి అవలె! గోపల దామోదరే! పిడుక్కు దచ్చు కాదు. భారం యెలా ప్రజాభావాల్యంలో ములారెత్తి సంఘటనలకు దారితీస్తుందో పరిక్షిగా చూస్తేగాని దానికికాం తెలిసే. విదే యీ మాత్రపు భావాకే దింతకొరకాలు రాలాయని దానివల్ల మాత్రమే యూరపులో పునశ్చేదనం కచ్చిందని అంటున్నాడు. చిత్రికొగల దగ్గర్నుంచి ముసంబంధమైన చిత్రాల్ని విడిచి, ప్రపంచంలో జరిగే సామాన్యమైన ఘట్టాలు రచించడం మొదలెట్టారు. అనాటి ప్రపంచంలో విజ్ఞాన మేలా వృద్ధి అవుతోందో తెలియజేసారు. కొప్పేశ్వ భూవిజ్ఞాన ఒక గ్రహమని కనిపెట్టాడు. కెప్లర్ గ్రహగమనాలకే రేఖలుకట్టాడు. నీలియో అద్వైతయంత్రంలో ఆకాశంలో స్వర్గం చూపించాడు. అద్వైతయంత్రం కోరి అన్నపూర్ణలా, అద్వైత ఆలోచనాపథకం అప్రమేయించింది. కొక్కలుగా పుస్తకాలు ముద్రింపబడ్డాయి. మహానుభావు మాత్రమే అంగీ విజ్ఞానం సామాన్యమానవునికి సువాదనంగా దిక్కింది. దిక్కుచియంత్రం కనిపెట్టబడింది. తీరాన్ని పట్టుకొని కడగ పడతల, పెట్టు నడిమునెలలోకి వెళ్ళిపోగివయి, కొలంబసు బెళ్ళిబెళ్ళి ప్రపంచపు కొత్త భూభాగాన్ని కనిపెట్టాడు. బొగ్గు గీనులు ఇండియానుంచి వ్యాపారంచేసి అంతా చాంతూరేగివడం, ముడినకులు సంపాదించారు. ఇక యీ మర్మప్రకటనచేసే దుండగాలు విద్వంస విరసించటానికి కృతనిశం అనకాశం జవాబి దొరికింది. అంతే దాంతో మరంతో నీ క్షమిస్తే మిటి పెళ్ళి ఒక్కసారి లేచి బొంబాయి కై ప్రవయం కలగించులయింది. అడవి, అద్వి, వార్ల, పెటించి భావాలు వివిధంగా "పాట నంట" కి కొత్తమతాన్ని తప్పించిపెట్టాడూ చూడండి.

కూర్చిన లాగన ఈ కొత్తమతాన్ని పెట్టి కేసులు తయారు చేసి అన్ని దేశాలకు మళ్ళి ప్రచారానికి పంపాడు. ఈ పర్యవేక్షణ మైన చెర్యంతో యూరపులో మ్యూజింగం దాటిపోయి నడయ్యారని వచ్చింది. ఈ చెర్యంత్రం అవిర్భవించటమనే సంఘటనకు కొంగం మతిమూల దౌష్ట్యధూయడమైన సంఘటన అనవచ్చు. దేశమే మేధా అనవచ్చు. కవిరయో తెలివి, కొక్కున పరిక్రమ, ఇరాన్యన్ తీవ్రభావాలు అన్నీ కారణమే అనవచ్చు. భావాల సంఘటనలూ అన్నీ కలగలుపై ఈమాట తెచ్చింది.

ఫ్రెంచివిప్లవం అనే సంఘటనకు దృష్టి మైన సంఘటన.

ఆంగ్ల ప్రాజ్ఞాపత్యంలో ఒక ముఖ్యమైన విప్లవమేలాది తిక్కయలు దుర్లభం. ఈ సంఘటనకు ముందు ఎంత గూఢమైన ప్రచారాలు జరిగాయో, మునుపలాంటి అన్ని స్వయంపాకాలు ఉడికాయో, ఎలాంటి భావతీరంగాలు పరిచి పంచాయో ఒక్కసారి చరిత్రకర గేసి యాసే తెలుసుంది. విప్లవానికి పూర్వం - భిక్షారంలా వున్న కొద్ది మందికే ఆ కేరణములు వుండేవి. మితవాళ్ళు పన్నులకంటూ ప్రతిచేస్తూ భాగ్యపడుతూ తిక్కునవాళ్ళుగా చూడబడుతూ భారమాపులో పట్ల కొరికేనాళ్ళు. తమనిగ్ గోజుల్లాగా గోప్యకారి విందులో పాకెనన పదార్థాలు మక్కలుమాత్రమే తింటుంటే ఎండిన పెంపులు చప్పరిస్తూ, పాడుగాటి బల్లెలు

భూస్వాముల గుండెలోంచి దూసుకుపోతున్న టూసీ - చి నువ్వలు మిగిలేనాళ్ళు. ఇవి ఘటనలయాపాల్లో నాసుకున్నా ఇన్ని వాళ్ళ ముర్రల్లోని భావపరంపరలని మరగనదు. ఈ భావాలకు యావం రిచ్చించింది యావో. వారేగ రచనలు సుమధ్యలంవరికి సమానవాక్కులందాలని సమానత్వం రాజ్యపాలకుల పాటించాలని నాళ్ళు చెప్పిన సిద్ధాంతాలు యీ భాగతుల ముర్రల్లో సీం వేసుకున్నాయి. అవే ఫ్రెంచి విప్లవానికి కారణమయ్యాయి జోగిని సంఘటన తిలకాయలు దుల్లబం. ప్రజానీకంలో ప్రహ్వంకమైన 'భిక్షు' ఒక్కటే దానిబగువ్వ ఫలితం, ఈ ఫ్రెంచి విప్లవానికి కారణం యావో వారేగలు గిర్విమా? లేకపోతే అప్పటి ఘటనల సామాన్యత అనే వ్యత్యాసం?.....

1750-1850 మధ్య యూరపులో పారిశ్రామిక విప్లవం వచ్చింది. ఇది ఒకే సంఘటన కాదు. అనేక సంఘటనలు. బ్రిటిషువారికి భారత దేశం మొదలైన వివిధ రాజ్యాలలో వట్టుకేసుంగా ముడిపడ్డాలి దొరికినం జరిగింది. ఇదోక సంఘటన. అవి యెలా పునయోగించాలా అనుకున్నాడు. ఇది భారం. ఇంగ్లండుకు తీసుకుపోశాడు. ఇదిగో గోఘటన. వాటిని పునయోగించేందుకు మిటిర పర్యవేక్షణలు చాలక పెప్పెన గాంత్రాలు కనిపెట్టాడు అవి తగూరుచేసే నగిషీ కను పున తిరిగి కాలనీలకుపాపి చా ప్రేమ మైన భరణకు అమ్మేవాళ్ళు. ఇది లానివాటిగా అవుపడ్డి. దిగ్ని పునపూరించుకొని ఒక కొత్త ఉద్యమం రేగింది - కొత్తభారం - ఇదే రాబోయే రాజకీయ ఆర్థిక రంగాలో పుగాడిగా యేర్పడింది. దీని ఆంధ్రమేమిటంటే ఎవడి ముక్కునానా స్వలాభాన్ని చూడకొని వ్యాపార గ్యంహారాగులు నడపుకోవచ్చు నచ్చిలాభాలన్నీ ఎంతవరకు పుచ్చుకోగలిగితే అంత వరకు పుచ్చుకోవచ్చు (Laissez faire policy) - ఇదే పెట్టబడి పెట్టబడి - ఎవరింత పుచ్చేయించుకోవడం - కచ్చిన లాభాలు అనుభవించటం. ఇలా యెంగుకు ఒప్పుకొన్నారంటే యంత్రాలు నిర్మించటానికి తగిన పెట్టుబడి పెట్టబడలేదనింది. ఆ యంత్రా గారల్లో మూలీలు లేక కార్యమలచేతనని చెయించుకోటానికి పెట్టు బడి కేవలనికచ్చింది. ఇంగ్లండులో వుండే రాజ్యగ్యవన యీ మిలుల్ని నడిపే బాధ్యత పెట్టి నేసుకోలేదు. మిల్లులు నడచి తప్ప దాయెను. ఈ పెట్టుబడి అనే దారి విజన రిపరీతంగా రిజ్యంభించింది. యంత్రాలు నడపటానికి పెట్టుబడివారి విధానం రిప్పిగే మరేదీ నడపే పగ్గిరికి ప్రభుత్వం వచ్చింది. అంతే. దాంతో యంత్రాగారాలు పోటీలుపడి లేచింది. పత్తిరాటాలుపోయి ప్రహ్వంకమైన పరిమిట్టాచ్చినయి. వందదారా లొక్కసారి నడికి తయారు చేసే యంత్రం వచ్చింది. ఇనాము బొగ్గు కనిపెట్టబడి బగువు యంత్రాలు తయారు కాబడ్డాయి. అదేమిక్కిని విద్యుచ్ఛక్తి మన యోగించి యంత్రాలు నడపడం కూడ వచ్చింది. ఈ యంత్రాలు తక్కిన వస్తువులన్నీటిని తక్కిన చోటకు తీసుకువాయేందుకు కౌతలినన్న రవాణా సౌకర్యాలు కనిపెట్టబడ్డాయి.

ఈ పారిశ్రామిక విప్లవం వస్తున్న కాలంలోనే వ్యక్తిగతమైన స్వలాభాలు చూసుకోటానికి ప్రతి ఒక్కరికీ హక్కున్నట్టు జన భావాల్యంలో యెన్నబడుతూ ఈ భావమే పెట్టుబడిదారీ విధానానికి దోహదమే వుందని పెన చూశాం. ఇంకా యీ విప్లవపు ఫలితం చిలవలు పలవలు వేసింది. ఆ మాటకొస్తే యీ విప్లవ ఫలితాల్ని తెలుసుకోవటమే ఒక విద్యావ్యాపంగ మననమవు. వ్యక్తపాను దాదు భూములు, గ్రామాలు వదిలి పట్నాలకు వెళ్ళి యంత్రా గారల్లో పనిచేసి డబ్బు సంపాదించడం మొదలెట్టాడు. గ్రామాలు వదిలిపోతూ పట్నాల్లో పదిమంది ఒకచోట కలిసి, తమ సాధకభాగ

అంతి పంక్షేను కరమినగాన్యమే అపుగాక — జగిగే సంఘటనలు కొత్త పాపాభావకాలము కలిగించెదటం — కొరసనుస్థలము నమ్మనపుండలం మామూలు. సంఘటనలు మానసిక భావాలారాకుండా మానవా? గ్రానాలు నశించే దెబ్బ? సంఘటనలు జరిగకుండా యెట్లా? మహావీర్యం? అగతిమహిమోయే యీ విశ్వంకూడ మిగిలినా? అది కొలింగా? హాయిమాగుమ్మ భావార్థి, సంఘటనల్ని కలిగిస్తూనే వుంటుంది. అది రిప్పను.

గంగ: కాశ్యపి

శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణబాబు

[ఒక గది ఆ గదిలో కాశ్యపి, గంగ తండ్రిగారు గంగ అక్కడవుంటే వస్తువున్న నర్దుకూ వుంటుంది. కాశ్యపి కిటికీలోంచి ఆ కాశ్యపి వక్ర ముస్తుంటుంది.]

మొదటి రంగం

గంగ: ఎంత కొద్ది బహుమానా లొచ్చాయ్. ఓటమిపొతున్నాయ్. రంగం కొల చిరజ, ఎగబా, నాకొక్కటా, మాస్తి కల్ల తిగబోతున్నాయ్. స్త్రీ యీ లోకంగా కొలపింది ఎన్ని ఉన్నాయో నీ యిక్కడ ఉన్నాయి కాశ్యపి అందించానీ ఎవరు మునుకు కొకుండా వుంటారు! నాకు మళ్ళా నమస్తే కాసుండును—నీనిటిని అలంకరించు కురి అందిద్దును. నా కాశ్యపి తంహాదే వేన. ఎని అక్క రైను! దా. స్త్రీ ప్రభుత్వం ఒక్కరివగుటా దానిపించు. ఎదైనా పుణ్యండాడోకానీ కాశ్యపి!...

కాశ్య: ఎందుకొక్క ఆ ప్రమాదం అలా పలుస్తాంటావు? కాస్త ప్రకాశించి నిలబడి ఆలోచించుకుంటాం దే.

గంగ: అప్రమాదం ఆ కిటికీదగ్గర నిలబడి ఆకాశం నూర్చా విమిటి ఆలోచిస్తుంటావ? నాకున్నా తన్నుకానిది, అడుకానిది. ఒకవోహా, ఎంతిందో ఎన్ని బహుమానాలు వుంటున్న నీనిటిని, యిల్లు నిండిపోయింది కొను కలత. కా, నచ్చి మానుకో, నీకు నచ్చినదేనో—

కాశ్య: నాకు నస్తువులూ వద్దు, నానానాలూ వద్దు చిరజా వద్దు. పింగారాలూ వద్దు. నా మునుకుండా రండేదీ వేన.

గంగ: నాకు తెలుసుకునేగాని, నీ మునుకుండా వుండేది—అది ఎన్నటికీ జరిగదు. ఈ పిచ్చి పిచ్చి ప్రాచులన్నీ నా నేనీ పచ్చి మానుకో నీకు నచ్చినదేనో!

కాశ్య: నచ్చిన బహుమానాలన్నీ మళ్ళీ తీసుకో. నాకు ఒక్కటి కూడా అక్కర్లేను. బహుమానాలి మోటాయ, స్వయం వరం నా మునుకు వ్యతిరేకంగా అంగేందరి, నేనెంత మాత్రం అంగీకరించనా.

గంగ: కాసుంది కాశ్యపి వరష చాలా కాసుంది. రేపు స్వయం వరంలోకూడా వచ్చే ఎంపికమనేలకూ వచ్చావు ఈ ముప్పా నీ మునుకు పాత చేతుకుంటున్నావు—నాకు తెలుసు. నీకు కాకుండాది తలంపులూ, ప్రాచులదా:కి నిలులేని కోరి కలూ వుంటున్నాయి. అది నీకు తగదు. పానీ, గచ్చి చూడకూడమా! నీ నచ్చుతాయి ఇంకాలో. ఆ బహుమా నాలు పంపివాడ్ని తరించుకొన్నారే! నిజమైతే నీ తిరుగు గానీ

కాశ్య: నచ్చి మానేసుకు నాకేం అర్థంకరము నేను కాని పంపివ ఎకగా నానుబట్టి పంపివా అంతిస్తు తెలుసుకోవం గుర్తిం. నిలులేని నస్తువులు అందమైన చిరజా పంపివ వాడు, వ్యావయంగా, పేవవాడు కొవచ్చు.

గంగ: అలా అనుకోవం వారపాలు. నిరూది అభిమానం పేమ వున్నవాడే తం ఆభిమానానికి, పేమక చిహ్నంగా తాహం లేని బహుమానాలు పంపుతాడు. బహుమానాన్ని బట్టి అతనినానికి ఎంత పేమందో నిటికలో తెలుసుకోవచ్చు.

కాశ్య: అక్క. నువ్వు వచ్చి ప్రాశస్త్యరపు మనిషివి. ఎంకా నువ్వు మావాడున్నావే! నీక మునుకుంటున్నావు లోక మంతా తల్పిల్పి తగునూరైందన్న ఎంకా నీకు తెలిను. కావ్యన్ని బట్టి వ్యావయానికి నిజంబట్టి మానవోపద మన్నది ఎనోడో గుజానవోయింది. సంప్రదానూ బట్టి మనిషి నిజం, అంతింగం తెలుసుకుంటాం. అంతేగానీ, పే మెగులల్ని బట్టి, బహుమానాల్ని బట్టి కాన.

గంగ: పరీ. ఈ మాటలకేం గాని, నా తల్లి, ఒక్కమాడు నచ్చి నూర్చా. నృధాగా కొలం గడపకు. ఒక్కొక్క పేమాపేమా వరం పంపించి నీకు చెపుతా.

కాశ్య: ఒక్క మాట మోదయితే మాస్తా—యూగ్యన్ని బట్టి కొకుండా, నాగసుమ బట్టి కొకుండా. నచ్చినన్నీ నాకు మాపిస్తాంటే—అన్నిమాట తప్పకూడను నునూ—నీవు తానెగారి నెత్తికక్కవునా అని నుగడికి. అవ్యాకుం కెయకూడను నునూ? నాపం వసుంది నునూ!

గంగ: అవునూప మివది. అవ్యసానాన్యమివది, కిరువులు మాపివా క్షామందేని నుమిదివరకు, నీ విని యోగన కను నీకు నస్తుకాలం, మాడాలని వుంటుంది కాని, ఎంకుకూ తలకోరి, భుజించిరజ, గన్నెరు వువులూ—మాకేం చూడకేం?

కాశ్య: బల్లిక క్షేంకున తగివచ్చి కొనుకలొస్తే విటివచ్చిందిని చూడెందకి యేస్సూ వూస్సూ కావాలిదా, నివీమేవా వాధవం నీ పెట్టావా?

గంగ: మీటులుగా నచ్చిపడ్డ యీ బహుమానాలన్నీ పొద్ద ప్రమాదం నీకు చూపిస్తూ కూమంటా ననుకున్నావా? దింట్లో నుహా త్కృష్టమివది ఒక్కొక్క పే ఎరెరగు పంపాకో అది పచ్చి పెట్టా. అంకులో నలుగురు తేగాగు. ఆ నలుగురి స్వయం వరానికి అర్హులు కూడా. ఆ నలుగురికే స్వయంవర వడికి మీర ఆపనాలు వేయిస్తున్నా. వారి స్వయంవరానికి రావాలి. మరెవరి నోపలకు రానినుం. అంకుకే స్వయంవర మంటపం తంపున్నీ మూయిస్తున్నా, మూలలు మూలలు నది

వదిలించా. స్వయంతఃకమంతే దిక్కరి సంకర్షణకాదు. ఆ విలువలుగానే నీవు మిమ్మల్ని మన్ని ఎన్నోకాలం. ఇటు చూడు. ఇటు క్రియలకు చెందిన ఆ నీవు మహారాజులు తంపి బహుమతులివ్వ. ఇంకా ఎన్నోకాలం ముందోకా వున్నాడు. చూడు యీ చిరునామ - క్రియలతో బాగున్నాయి. వాడు వాడువు వేళ్లలో, సంభాషణలలో, పెంకావి పరిచిన దంతిపు మేఘం ముక్కుల్లాగ ఎంత మెత్తిన. దివ్యత కూడా, యిది మృగం మేల వస్తావు దొంగు తానుగి నీ నమకొను ?

కాళ్య : నిజమే అక్క. పుచ్చుల్లా మెత్తగా మేఘంను మించిన పిరియ. కొని వాకు మాత్రం అక్కరలేను.

గం : మహారాజు తంపిదగి యీ రత్నాలతో బట్టిన పగడం లాడిపోయే కిరీటం. ఈ కిరీటంలో ముందుకు వేలాడుతున్న బహుమతి మెరిసి రత్నం నీవు పరిచినప్పుడు నిన్ను చూడ బొమ్మికోర్కె లాలాబాస్తుంది. ఆ రాజుని నీవు వీటి ఆయన గెంతు దండమామల కోర్కె దక్కుతుంది. నీ ముఖమే చందమామ. నీ ఫలంమీద ఆ రత్నపుకొంతో వీడ్చుపడి అందాలమాను ఆకాశంమీదికి రానులే. ఇంతకూ ఎవరికి కొవారి అంతిమారంగా వున్న కొనుదీ భూషణుడు ?

కాళ్య : అక్క, యీ కిరీటంలో పొందిన ఆ మహావజ్రం వివిధ మూలముందో నిను తెలుసువా? కర్కశత్యన్ని నూనెను వ్విద కర్కశత్యంలో కొంత - క్రూరవృద్ధి కుండా ప్రేమ ఎంతంటే విప్లవయోజనం? మార్గదర్శక మనస్సు వాసు కొవారిగాని, అమూల్యమైన రాజ్యాంపుల వా కర్కశత్యం.

గం : ఈ ప్రపంచంలో వున్న సరి అంతా వచ్చి, నీ వజ్రం రత్నాల సప్తమి రెలులతోపాటు వద్ద నీవా ఉంటారా? వివాహకారే సరితెలుద్ది అన్నాడు అందుకే.

కాళ్య : ఎది వివాహమా, ఎది అరివాహమా, మారంత నిర్ణయించిన పడకబుకాళ్ళతో నూచుకోని, వాటివీరిం వాడుచేసుకోడం వాడవంలేను కొలంకో మాగతూ తప్పిన్ని ఎవరి వ్యక్తి త్వన్ని బట్టి వాడు ఆలోచించి, నిర్ణయించుకోడం నుంచిది. కొని - యింతకూ చందలచిత్రిపు నీ కిం తెలుస్తుందిలే యి.

గం : ఆహాహా - యి ఎమాడు. గుండెపచ్చలు తోపి, అంచుల ఆణి మత్యంతో ఎలాలుగకటివ. బంగారపుపళ్ళెరంగా దండ వంతు మించిన కజానును కొనుగ పంపెను ఒక మహా విగాడు. అనుకోకోకోకో, గణంగమాస్తాండుకు. సేనాధిపతు లలో తలమాణింకం వంటివాడు. సంపదకు మురికి సొంపర్యానికి బానిసలై రాణులై రాజులైన ప్రేమకుండకబావస్సు కొని అధిపతికారి! క్షత్రియమే ప్రదంపమే మరయు విగాని వరింపవడి కన్యక బంటారా ఎక్కడై వా? - కాళ్యది, ఏమంటావ ?

కాళ్య : ఎప్పుడో స్వయంవరాలాగ, వాళ్ళకా నా ఎగుగుగా వున్నట్లు, ఎగుగులా అమరమాంటా అక్క. నైకుర్క, నైవ్యాధిపతుల్ని కూడా తెలుసు. తాముగ రక మైన గుస్తులు ధరించి అన్య మైన గుస్తులు ధరించి వారింతో తిమకు క్రియ

మా కేగాది అబినందనలతో!

ఇంటింటికి
కావాలసిన
శ్రీవత్సవారి
జాషధములు

శ్రీకాఫ్

సకలమైన
దగ్గులను
వెంటనే
నిలుపునది

స్కిన్ డెక్స్

కురుపులు, గాయములు,
కోరలు, గడ్డ, మొదలైన
చర్మ రోగములను
నివారించును

కిల్డ్రీమ్

దోమలు, వల్లులు,
ఇంకా సకలమైన
పురుగులను
చంపును

కాడోమల్

కాడ్ లివరు రాయిలతో
మిశ్రితమైన మాల్ట
యిది పిల్లలకు
పుష్టినిచ్చే ఆహారము.

శ్రీవత్స కెమికల్స్ & డ్రగ్స్
(ప్రై) లి., మదరాసు. 30

వుంటి. ఈ కథాన్ని కే బరఖా కేసి తమకు ఏ అపకారమూ చేయని నాటి నాదగలను క్రమబద్ధ పుస్తకాన్ని ఉద్దేశించి, తల్లి నీతి నుండి తాను నుండి, ఎంతయింది? వార్యులను, అంతుమి కలగా ధూయభాన్ని కడగలే నాకే, యోధుడినా, సైనికుడన్నా, సైన్యాధిపతి నున్నా. ఇంతకన్న భయంకర మానవత్వమంటూ వుండదు. ఇంతకన్న ప్రేతపరివయం.

గంగ : "అరివిద యువంలేకపోలే నీకూరగా ఉప్పు ఎక్కువ" అన్నాడు ఒక కౌతుక. కాళ్ళి! నీ మనస్తత్వం చెడింది. వృషిపుట్టిన దగ్గరనుంచి ఇంతవరకూ, ఎవరూ చెప్పని ఎవో అదృశ్యా అంటూ. నందినీ పంది, పందిని నందిగా మార్చడం యీ కలమాపోర్కొం అయినాయింది. అంతుకే అన్నాడు కవి. "ఉవిదలకు బుద్ధి పిడిక: వంతు గ కె".... పర, నీయమం. ఇంక క్కటిమాత్రం చూడమ్యా! ఒక రోజు కౌతుక. కిరీకా కూ. దిగ్వింతా కూ పోవోయి వ్యాం రించేసే ధప్పు రోజులో స్త్రీలు ఏవేవి అంతుమనంబాలో వాటినిన్నీం టిని, అనా వ్యవస్థనవాటిని అపరిమితమైన గం చెచ్చించి కొని, నీకని ప పి వ్యాపార పారంగతుడు ఒక కులేగుడు.

కాళ్ళి : అక్క, నన్నీం విసిగించకూ! నీవు అనుకుంటున్న నన్నీ కూడా గట్టి పూతంతిత్వంలోనే వుండేవోయినవాళ్ళు చెప్పేట్లు. ఎంత పూర్వోత్తరమీ వివా కికాల పరిస్థితి నకువించి తను మాగుతూ ఉభయేతూ తన కథాన్ని చూడకనే మనుగడలోపమే మనం అల్ల పుడూ చూసుకోవాలి. మానసికంగా నీ నింకరికూ పడిన కష్టాలు చాలు — కాకింటే పొందాడిగినవారెవరూ లేరు. కంటికి కనిపించేది కాదు. నా గొంతులో నిధి క్షేపాలున్నాయి. ఏ స్త్రీగర్భంలో అయినా అంతే; తెలుసుకో గలగం నామాన్యులధర్మంకాదు!

గంగ : "నన్నీ చెప్పినా నీ విసులబెందడం, నన్ను విసిగించడమే అవుతుంది కాని, లాభం లేకపోతుంది. ఇలా చూసేస్తూ న్నాను, ప్రయోజనంలేదూ అని తెలిసకూడా అంతే చెయ్యకానికే ప్రయత్నించడం బుద్ధిమంతులక్షణం కాదు. నాచెల్లెలిని : దా అని అభిమానంచే గర్భబద్ధ వైనదానిని గాబట్టి వాకింటే నయస్సులో నిన్నదానిని కొబటి ఋణాహరణం చూపించడం వారిది. ఇలా నిన్ను విసిగించను. ఈ ఒక్క విషయం మాత్రం చెప్పు—ఇదిలాంటి చెప్పినవారంతో నీకు ఎప్పుడో బావయ్య - యీ నువ మాత్రం నీకు వచ్చిరీతామ. నాకు నిర్వహణమే యీతామ వచ్చాడన్నమాట.

కాళ్ళి : ఎంత కథానికీ ఎంత కలక? ఇన్ని విషయానినా, యీ ఒక్కటి విషయమే చూడలేనా. చెప్ప.

గంగ : కిరీమంతిలోనూ ప్రఖ్యాతి పోంచి, యీ కలికాలంలో కూడా పరిమేయన దున్నాడని, విద్యుం చూపించి ఆ పుష్టిక్షేత్రంలో, అదేవాలయంలో అవార్డికం పొమ్మని అంటూ కలికంలో ప్రవాసంగా వ్యవసాయం, ఎన్నో రకాల పండ్ల పండ్ల గ లో, పరిమేయనకి కట్టబెట్టిన పట్టువుల

ముఖ, అతి పవిత్రమైనది నీవు కరింకాలనే పంపాడు ఒక అబ్బుకుడు! పుష్టిపుష్టి! పపందరీత్య రాజాలని రణ విగ్రహని వ్యాపారములని తృప్తిపొయ్యంగా చూచిన నీ మనస్సు పంకోపం ప్రాకులాడుతూందని విదిరిమెబోయింది. ఇలాంటి వర్ణించినవాడు పరాన్ని కోరకొప్పుడు. అంతేకీ యీ అబ్బుకుడు కన్ను, నీవు అర్పించుకొని, ఇలా పరాజు రే దూ వాధిస్తావని వాని వ్యవము!

కాళ్ళి : అక్క, యీ విశ్వమే దేవదేవుని ఆలయం. ఈ వృష్టి ఆయన విలాసం. నీతం, నీవాలయం, విగ్రహాలూ మానవ నిర్మితాలు! అయినా, పరిమేయనకి కట్టబెట్టిన పట్టువస్త్రాలు కట్టుకునే అర్హుని, పవిత్రత వాలో లేదు. అయినా అర్చకులకు కూడా నేనంటే ఎంత ఆ. నా కలలోదనలో అనంత కోరికలరాసు అన్నాయి. నా బ్రతుకంతా ధూళిగా వా మనసు పాతకాలలో. నా వునికి నా అందం, ఒక పాము ఎంత మోస మణి. నా బ్రతుకే నాకు అయోనుయంగా తోస్తుంది యీ కలలో. నేను అక్కరలేనివారికే వామోద మనసు - మే నా—అక్క ఒక్క విషయం మాత్రం విన్నదామత - రకంకాల మనస్సులూ, వాన వాకోపం పంపి పాము వాటా అన్నీ అయిపోయామా? అంతేనా. మరేం లే? నిజం చెప్పు!

గంగ : చెప్పకొచ్చిన బహుమానాలూ, చెప్పని మనస్సులూ వచ్చిన భద్రత చీరలు, గన్నేగదింపలు చూపులే కల్యాణం పడుతుంది.

కాళ్ళి : నీ మాటనే పరమ ప్రమాణంగా తీసుకుంటున్నానుమా.

గంగ : ఉండుండి కిటికీదగంకల్లి అలకాంప్రక్క, పంపి తిరేలెక్క చూసి ఏమిటలా ఆలోచిస్తావుంటావ? నీ ను నీ అక్కను. నీవగ్గర ఎల్లప్పుడూ వుంటున్నాను. ఇంక అకో కంలా ఎమంది ఆలోచనకి?

కాళ్ళి : ఎందుకా? — నీకు తెలియకు నీ అడ్డంకాను. నన్ను నువ్వు తెలుసుకోలేవు నీది వుత్తి అర్ధి వ్యాధతం. వాది ఘనీధివింపన స్థానపు. ముద్దెం అక్క చెల్లెలిమీ. అయినా ఒక్క రెవతుంకో తప్పు, అన్ని విషయాలలో మన ప్రకృతే నేను భిన్న ప్రకృతి కలిగిన కృమివా కలన వుండే తప్పుడు. విధివిధాన మది అంతేకాదు—ఎల్ల వా ఫలింకాలంటే—

గంగ : నీ తెలుసుకున్నాను. నీ మనసులో వున్నది. కాని, అది ఎన్నటికీ జరగదు.

కాళ్ళి తెలుసుకోంటే చెప్ప మరకా?

గంగ : ఆకలిం ధూమి కలుసుకుని పరస్పరం గ ధారించడం కేసుకొనాలని నీ తలంపు అది ఎన్నటికీ జరగదు. ప్రకృతిం కేర తప్పు.

కాళ్ళి : కలుసుకుని తీరతాయి. అంతేకాదు—అక్క. గంగ, ఆ అకోం యీ ధూమి కాగిలించుకో నీ ముసలారం దగ్గరకొచ్చింది ఆ గాధపరిరంధంలో నీవు : ఘర్షణ బిందువు అయిపోతావు. దివికి పెద్ద భగినిగ్రహమున్నం

అక్కర్లును కాలం పరివర్తమంది. ఒక రకమైన ప్రతి
జాతి—

గంగ: చాలవూ. నీవో వాడించి ప్రయోజనంలేదు. వ్యయంవరా
ది! వేళి అవుతుంది. వచ్చినవాళ్ళు నలుగురే అయినా నీవు
వరించివా. వరించకపోయినా జరగకున్నది కొద్దిక్రమం... నీ
తిరాళికవా. వెళ్ళి. అలంకరించుకో.....అ.....వాకు
తెలుసు—మనస్సంగులంకరించుకుంటావ్—చానీ, ఆలో
చించుకో—వ్యతిరేక చాలను.

తె ర

రెండవ రంగం

(వ్యయంవర మూటపందాద, రాజా, సైన్యాధిపతి, వ్యాపా
రస్తుడు, అర్చకుడు ముఖాసీనులై ఉంటున్నారు)

గంగ: ఈ వచ్చిన మహానియుని, మేము వేరకమీదక గావడం
కొంచెం ఆలస్యమైనందులకు మీమాసన వేడుకుంటున్నాను.
వ్యయంవర ప్రతికలో మేము ముగిసి ప్రకటించాము. బహూ
శృతులు పంపినవారందరిలో నిజాత్కృష్టమైనవరి పంపిన
వారికి మేమెంచి, వారికి ఆహ్వానాలు పంపుతామని, వారి
వ్యయంవరానికి వచ్చేందుకు, అర్హులని. అందుకే మీ...లు
గురికి ఆహ్వానాలు ఉండుడం జరిగింది. మీగా వాడుచేయడ
మైంది. కాళ్యణి. నిదా ఉత్తమ శ్రీతియ సంతాపాలు,
రాజాధిరాజాలు. అఖండ తేజోకాలులు.

రాజా: ఈ అఖండ దిగ్విజయాన్నంత జయించి పరిపాలన గురం
ధరుడనిన్ని శేరెన్నికగన్న వా రాజ్యాన్ని, నిన్ను మావే
ఎరియ మీహించిగా? వా రాజ్యంలో మా కిర్తని మావే
విన్నెల వీర్గువకుతుంది. నూర్పుని తేజస్సు వా కరవాల
తేజస్సుకు బరబరునిస్తుంది. పక్షులు వాటి కలగుతోల్లో నువ
శేరే ఉద్భరిస్తాంటాయి. గాలి వా నొంద్యో గాథాన్ని
మంత్రిం అడుతూ వుంటుంది. నిన్ను వరించినవారిలో ఎ
ఒక్కరూ, పట్టపురాణి అవుతాగా! నీవు నిన్ను వరిస్తే నిన్ను
పట్టపురాణిని చేసుటకుకొక, ఇంతవరకూ ఏ రాజా వానా
మింది చేయలేనిపని, గొంతుం నిను చేతువలదుకున్నాను.
నిన్ను వా రాజ్యానికి మంత్రిగా కూడా చేస్తాను. అప్పుడు
రాత్రింబాళ్ళు మనిద్దరికి వియోగముండదు.

గంగ: కాళ్యణి, స్త్రీ కింతంటే గౌరవ మే ముంటుంది? ఆకుది
అడుకకొక, మగవానికి చెడోడు వానోడేకొక, పురుషునికి
స్త్రీచేయ గుమా, అని మంత్రిగా నిన్ను నియమింప నంచిన
యీ మహారాజా స్త్రీవానిని ఎంత ఉన్నారింగా
యాత్నాద్ కనుపించలేదా నిను? నినిని వరిస్తే స్త్రీ
వానికి ఉగ్రోపకారం చేసినవాడవుతావు. మాట్లాడవేం...
నరే, ని కూడానికి అర్థం వాకు తెలుసుకులే. ఎరిరి
భుజస్కంధాలమీద రాజాలా రాజ్యాలాకూడా ఆధారపడి
ఉంటాయో ఎవరేని మైత్రీజం ప్రకటాగ్నియై శత్రు
కయూనాన్ని ధిష్టిపాలం చేయగలవో అట్టివరే అతుల
తేజోవిధి సైన్యాధిపతి.

ప్ర. పతి: పోషించలేన వారిలో ధైర్యం లేక నీటి అనావ
రంగంలో ప్రాణాలను అనావచేయాలిగే ధనులుగా

చెగ్గువర వాకు తెలుసుకు శానీ. రమణీకుమార రామల
వ్యాసంలా పిను రంకల్కలుపడం వాగా తెలిసిన
వాణ్ణి గాగు. శత్రునివలమస్య ఆహారంకంలా వ్యాపాలు
విర్భించి, నిజానాన్ని వాధించగలను కొని, మహాసాం మన
రిమణియగుణుల వ్యాధిమస్యంమం గొహించి, వ్యయంవరా
లతో జయం సంపాదించడం తెలిసు. ఈ రాజాలూ,
మహారాజాలూ మామిది ఆధారం వుంటాగు. రాజాలూ,
రాజ్యాలూ వాయి వివాదో అయింది. పరిపాలన సునికాధి
పతు: వాక్తగమింది. వారి ఆధికారాన్ని తోసిరాజని,
సైనిక పరిపాలన తిసుకోచ్చాం. మా వరిపాలన కడు రియం
కెరం. తిరుగులేనిది. వామా క శాసనము. ప్రజలు నీపీరికలు.
ఎగుగుచెప్పి ఎన్యకూ బరికి మూలేదు. నన్ను వరిస్తే నిన్ను
రాణిని సైన్యాధికారిణిని చేసి నేను నీకింద సైనికుడనై తిగుగు
తాను. నీ పూజలకోసం వా కంఠం వళికం మి ఎదురు
మానున్నది.

గంగ: ఈ లోకంలో తేజస్సూ, శ్రేతిగేజం కలుగుకోడం కడు
అపురూపం. మీ రిద్దరు ఒక నోకరు వరించుకుంటే క్రజాలు
తెవిన చాలు, పగునులేరిన క త్తి పాణిగ్రహణం చేసినట్లు
వుంటుంది. శత్రుకాన్ని చవిమాచిన విరఖడానికి తేజ
పూతి పూసినట్లుంటుంది. కతి:మిది కరవాలానికి వరిమకాలు
విజిమ్మ పుష్పామగ్ని. పుష్పామగ్నిలో చేరిన ఒకలా
వుంటుంది. కతివాతి కరినం, మృగులాతి మృగులం, కలుగు
కుంటు, సామ్యక జన్మిస్తుంది. మాదుమాటాడక విరిరి వరించి
కుఖపకు. ఎం ముఖం దాచుకున్నావు? నరేలే. శిక్ష
గం: నూగాని చెయిందగం. వా నీచేతి వా నీచేతి నీనెంతి మావా
పడిలే ప్రయోజనం వుంది? ఈ ధూవలయంలో యాయవ
వ్యాపారపంధ రని నళింగాని, పట్టణాలగాని లేవు. ప్రపం
చాని కంతకీ నవంకుడని పేరెన్నిక గన్నవాకు. రాజాల
కన్నా సైన్యాధికారులన్నా యాయవకున్న నీరి ప్రజల
బంధుకురాలు. ఈనాకు ప్రపంచంలో అది చేయలేని పని
లేదు ఎమస్త మానవులూ దీనిని పేరెందుకోవడం, నళి
పచ్చుకొనడమే తీవరి పరాకాధిగా తెలుసున్నాను. యా
కుతేనిని వరించి ఎవరేనిపాఖ్యాన్ని గౌరవాన్ని సంపాదించు.
వ్యాపారి: మాబోటివారికి ఎంత నివమున్నా గణకు రాగు. ఎంచేత
అంటే, అవాదిగుంచి రాజాలే సహధ్యులని. లోకాని! ఒక
గుడి నమ్మకం. ఈ ధూవలయాన్ని యేరిన రాజానైనా,
వేంవేస్తే కుకుపుగా కొనేయగలను. వా దగ్గర అస్య తిను
కొని రాజాలూ, ప్రభుత్వాలూ మద్దుకే వా లేదు. మాకుంది
ప్రజలకి ఎంతో పాఖ్యం జగురుకున్నది. పరివారికి కొరకీ
నని, అక్కర్లునీ, దేదీకాల్లో వున్నవి తిసుకోచ్చి, ప్రజల
పాఖ్యాకే కాటుపడుకున్నాం మీము. అయినా అన్ని వర్గాల
వారికి మేమంటే కంటకోవ. ఎవరివృత్తి వాళ్ళుచేసి, సహకూ
రించటం మా? అరీతిగా నీ, మావృత్తి మంకీనీ, మాకుంటే
తెలివి కేటల్ని వినియోగించి, సవాన్ని అర్జిస్తున్నాం. మమ్ము
లనూ మా సవాన్ని చూసి, సహించి, అన్ని వర్గాలవాడూ
కూడా, మమ్ముల్ని విందిస్తారు. నిందించిన కాడ్డి పిరి

మహుల్లో గోరింది నింజటి గొంధర్వమి వా వాటి లోకుకె. అట్టి పండి పును నికెం అధ్యంతరం శంకుం—ఎన్ను వరించెంకు. ఎన్ను వరిస్తే నిన్ను భూమిమీద ఎవరివివశ. ప్రేమ వివాంశానో, ఎప్పుడూ కూడా ఆకాశంలోకి వెళ్ళి పుంకుందాం. ఉదయాన్నే ధర్మలో కాఫీతాగి, తొమ్మిదో గంటకి జవానీలో తోటా వాటికి తరిగించి. ఒంటిగంటకి వాలో దివ్యుల తిరుమని, వానిగంటకి పేరివలో దే, ఆగంటకి స్వల్పర లాండీలో వాగ్యాలి జరిపి. రాత్రి చప్పుర ఇంగుడులో తిరుగోని, అమృతాచే ఆకాశ బాహుల్లో—వందించి. ఉదయం కాఫీ మళ్ళా ధర్మలో పున్ను కుందాం. గోరిందో ముప్పవేళ్ళు. దిశదీశల పంటలు గోరిందో అమృతాలు వా వ్యాపారంబులంతవకీ, నిన్ను కార్యద్యురగాకూడా చేస్తాను. వా నుండి చెప్పి తిరుమిం చేయండి? అందరికీ తెలిపింది— తిరియన బుంటారు కాని. అంచేత నీ యమం ఆలోచించుకో!

గంగ: శ్రీ అన్న వాటికి యిది చెల్లదు కార్యమే లోకంలో ఉండే మహామహాపు లందరిలా నూ పర్చి పేర్చి వ్యయంల మంపం మీద కూర్చోబడితే ఒక్కరు కూడా చచ్చలేదు అని వ్యవహారం. ఆధ్యంతలో, అందంలో, ఏమి మిగిలినవారుగను. వీర సర్వకాళే నిశ్చిదా, మానసిక ఆకాశ్యం లాగుకొన్న మాట. కాని అలోచించగా వాకో పే నున్నాంది ఇంత ముగి మహామహాపుని రదిపి నీవు యాయ్నా వించి నీకు తావు. ఇహాన్ని ఇంకాంటే అంతింటూ ఉండను అంతివీ కాలంన్నే నిశ్చితాంకోసం ప్రామలాద కున్నావని వివరిమి వాయింది. తానువ గిసం ఎల్లప్పుడూ పామేర్చి వామా శ్లో ఉచ్చిరిసుంది. తానువ మాపుల్లో పరమేష్వరి విశ్రాంతం అయి వుంటుంది. తానువ చేతులు ఆ గవోపురి పిరివో పురిమయ్యాయి. ఈ నువ ముఖంబున్ను. యీ లోకానికి చెందిన, అవ్యసానావ్యమేవ బ్రహ్మరర్పిస్తు. ఈ నున్ని వించి నీ తిరిం పురితిం చెనుకో. పరాన్నాభించి గడ్డికి చేనుకో. చేయి దింప—యాయువ తుండలో..

అర్య: ఎన్నానిని ప్రతికా యీ బును కార్యంకాను. ఈ పి, సంపలు కుడి కొలు. అందుకే తిరుపులే బుచ్చుల బుచ్చులు. ఈ అంబ భోగభోగాలన్నీ కూడా మున్నుకీ లంబాయి. కనుపక్షపిటిక బుర్రే ఎన్నున్న జన్మలె తి పుణ్యం చేస్తే కాని మానసికం ఎత్తవం గుర్తించి. అందుకే వాగ్గేత కాకపోయి...ఎన్నో నోములు నోనింకాని గొంతుకు కా యీ నిరజవ్యా...అన్నాను. అంతేకాక—మాదిగ తిరితాన్ని ఆ పుతార్పిరుని సేవలో గడిపి కాళునిరి బ్రహ్మపరార్థాన్ని కై రసం చేసుకున్న పురిమణ్ణి. వా తిరితాన్ని ఆ జగద్రక్షి కుని బలయాది—ఘంటాంథ గా నాల్చెను. గంగా ఎద్దుల మేవ వా వామ్మనో ఆయన భవేం చేసున్నాను. ఆ పరమేశ్వరుని సేవచేసి ప్రతిదినం ఆ పరార్థిని విశ్రాంతానికి పట్ట పుచ్చుములు క పే నివ్రిమేవ వాస్తాన నీ కరగ్రహణం చేయడానికి ఉచ్చిహ్నుగనున్నాయి నీవు నేనూ కలుస్తే ప్రకృతి పురమదూ పిసిపట్టానూట. పరమేశ్వర సంకల్పం

యీ తేరిందన్న మాది. మావపురి గుమగత రుహితార్థాన్ని వాధించిందన్నమాట నీ గుహించా. ఇహంతో అందు మానసి యీ మహామహాపుణ్ణి, ఎప్పుడు తృప్తిపాను గా మాకావో అప్పుడు నన్ను వరించి తిరుతావని. నేననుకున్నది యదార్థం. భక్తపరాధిమణ్ణి. భక్తపారివాతుణ్ణి ఎమ్మినవారికి యదార్థం అట్టిలా ఎవరుకుంది. అందుకే యిందర్నీ వాటు కుని, దగ్గరకొన్నావు తులనవలంబా! (స్వయంలంబంబంబం తిరుపు పెద్దగా దివ్యుడై బ్రులవుకుం. కర్మకును ప్రవేశం. అంబూ నివ్వెరవదీ? మాని వపు తాగు.)

రాజ: తిరుపును పనుగొట్టి కళాకాంక్షలు లేకుండా, బిక్కిరిచ్చి గొంగూ ప్రవేశించాను నోరికల్పించే మాపు నీకు గొంగూ వన్నాను. వ్యయంవరానికి ఇచ్చాడా? గొంగూ వారికి రచ్చిదా?

రైతు: గొంగూడో, దొరగడో లోకం తెలుసుకుంది. గజావెంది కూడా. ఎంతుంగా గొంగలు మీకో నెకో అంత నేను కున్నాను. వాగుసం యీ అయింకును మీరంతో కొరకులు. వై నూంకో ఎంతేను. లోపల వుండాలి కాని. గొంగలు నేనూరు తూను నేనూరు—వాకేం కర్మ.

పై. తతి: ఒంటినిండా కప్పుకు నేదికీ బట్టయినా నీకు నేకుండా బట్టిమీదాలూ - పిల్లి మగురూ—ఖిలో ఎన్నో గపుప్వయా, చేరినా కొవరి—నీ వెంతుకోచ్చిట్టు—శ్రీ అంటే పండిత చేసుకున్నావా?

రైతు: అవును. భగంతుకు పుట్టింది పెంచితే. పెన్నాల్లి ని చేస్తే, కారణంలేకండా కుత్తులుకొన, పేరులేమ్యుకో నేందికీ. ప్రభు పుయ్యేందికీ, కత్తులూ కబ్బూ మిగు అయ్యువాయి. పుల్లులు పుట్టినచోట గట్టువేసి కొనుక్కేకపడి ఫలనాయాన్ని కొన మీ అందరికీ అన్నిం పెట్టి కావ్పాడేం క మా ఆయువం ఇది మీ ఆయువాయి వశించేదాకీ, నా ఆయుధాలు సంఖ్య పెరిగింది. కాలం తురింది కానుకోంది.

వ్యాధి: పెద్దలతో మాట్లాడడం నేర్చుకో. ఫలనాయంతో మీగ పంటనే నీమేవా వుండే, వాతో అప్పు మాట్లాడుకుందికీ ఇచ్చావా యిక్కడికీ భుజంమీద ఆ వాగలెంకు? భూమ గూ వీమిదీ?

రైతు: అవూ, భూమణం, ఆయువంకూడాను. ఇంతివరకూ రాయ రిప్పతో నింది పంటలు పరికరాని బంజగ భూములన్ని గున్ని ఫలప్రసం చేశాను. ఇప్పుడు వాణువులే వాయిం మీ వ్యాధియాల, గొప్ప, వీ, కృతార్థంకో తెరిగిం మళ్ళి దొంగిలూ పేదగతుం క్తంతో పెన్నిదులు చేసుకొన్న మీ తిరితాల, మీ వ్యాధియాల, మీ మువన్నులు గున్ని కష్టపడి వా తిరింమీద వాటమరించిన చెయిలతో రిడిపి పేద్యం చేసి, వ్యాధుం పండించెంకుని, వాగరికూడా తెచ్చా. ఇప్పు పెద్దమండా!

అర్య: ఎం నీద్యగాడా, నీకు నెత్తిమీద కొచ్చాయా నీకు— ఇలాగ మీ కర్మరార్థాన్ని అతిశయిస్తున్నావు కొంటే, అతి ప్రేమించి పెద్దనీ చిన్ననకీ తెలిపినవాడిలా కాదుకూతలు కూర్చున్నావుకొంటే, యింత పంట పండిస్తున్నా మీకు

అన్నంకొండ చుట్టూ కురుకులు. కావాలవచ్చి ముఖాన్నా తీసికొన్నావట. కాగ్రతగా మాట్లాడకపోతే కాపం పెడత. కాగ్రత.

రైతు : పూజారిగారూ, దేవుడు పేరుపెప్పి మీరు చేస్తున్న వ్యాపారం, దగామాసి ఉన్న వస్తుకల కూడా దేవుడివూడ అందరికీ పోతుంది. మనమీకు ఆకరివేస్తుంది. అన్నం కావాలి. నువ్వో ఉన్న రుణాన్ని భోజనం కావాలి, భోగాలకి కావాలని పనుమీకు ఉపయోగమైన భూమి లన్నీ దిద్దించి కేపుకేసేం గయించు వి భూమిమీద వచ్చే అపాయమంత దిగమింగి, కలన్ బొటనో, మమ్మల్నిందిర్చి భిక్షు పెట్టే భవంతో మీ యింట్లో నింపుకుంటున్నాడు. కిరీంకంటే ప్రాణంకంటే మనస్సుకుంటే అతి కనిగిమని. ఏదీ అనకుంటున్నామీ దాన్నీ వ్యాపార కస్తువుగా, చేయవలసిన పరమపాపం లేదు. మీ ముఖం చూస్తే పుణ్యంకాదు—పాపం వస్తుంది.

౧౦౫ : కర్మకుసుమి పిలువబడే మువ్వగుడా, నీన్నీరకు రమ్మన్నా డొక్కడకి? వ్యయంవరమంటే నిధిభాగం మనకున్నావా? కళ్యాణమండలం అంటే రచ్చాయి అనకున్నావా? తిలు పుణ్య బ్రహ్మకొట్టి దొంగతనంగా యిక్కడ ప్రవేశించి కంకు యిక్కడన్న పాపంకులైనవాని నీకేమి క్షమించుదామీ అని అలోచిస్తున్నాను. నే 'హా' అంటే కీ ప్రాణాలు ఎగిరిపోతాయి. నిజం చెప్తూ, నీ డొక్కడకెందు కాచ్చానో—నీకుండే అర్థ లేమిటి యిక్కడే కాచ్చేందీ?

రైతు : నాకు కిరిసి ఎవలూకలు నేనూ పంపుకున్నాను; రమ్మంమంటారేమీ అని చూచేను. పైని నిలబడ్డా, పిలుస్తూ రేమీ అని. పింపలేను సరికదా, తిలుపులు కూడా చూయిం చేశా. స్వయంవర కాలం మించిపోతున్నాదికదా అని తిలు పుణ్య బ్రహ్మ కొట్టకు వారీ వచ్చాను. క్షమనో నేను అనభి వించి. కాన్ని రక్షించేది నేను. నాకంటే తిరిగివాడు యీ వ్యయంవరవిక యిక్కడవాతో ఎవరూ లేను.

౧౦౬ : (పకపక నవ్వుతూ) మాటకీలేనివాడా! అందాకి దిప్పి బొమ్మ. చదువులేని బంధురాయవి. నీవు పంపినదేమిటో, ఎవలూవంకంటే నాకు తెలుసు. ప్రభువులు, పాపంకులు వింటే. అనరణ్యంలా లేని ఆధరణాలు, ఇంద్రుమహాన్న వింటేన కీటాలూ, అణిమత్పూ, దేవత స్త్రీలకి లేని కన్యావారత్విఖచిత కీటాలూ మీంక పంపితే, ఖదిగా చిరా, నన్నీగ పూవులూ పంపిన మహానుభావు డీయన— అవును మహానుభావా. నీకుండే, అన్నంలాంటో ఎవరి కంటుంది? పసుప్రాయుడా, విశేషవా? ఇక్కడకుంచి కల్పవా?

రైతు : వెళుతున్నాను. కాని, కాళ్యణిలో ఒక్కముక్క చెప్పి మరీ విశేష. అలా చెప్పినట్లకపోతే వెళ్ళి. ఇంకమా వారించేది అనిక కాని నీవు కాదు కదల్లా. నీకెందుకీ కడుపునంట?

౧౦౭ : అప్పటికప్పుడూ. ౧౦:౪౫లూ, విష్ణుమనలూ అయిన యీ మహానుభావు కరించి కిక్కటి నిన్ను కరిస్తుందా—

రైతు : కాళ్యణి నన్ను నీకు తెలుసు. నన్ను కాదుకాదు. కాని యిది లాకానికి తెలియదు. కాళ్యణం నీవు పుట్టావు. నీకోసం నేను రిచ్చగాడ్డై పనుకారిప పాట్లతో, ఎవలూ విరిగి, నరాలుతే, నుండే పుట్టించేటూగా, ఎల్లప్పుడూ న పాటుపడుతున్నాను. నీకోసం కుప్పించి, కల్పమీ మనవులు చేసి అనూనాన్ని భరిస్తూ ఎండిపోయిత క్పిరింలా నిల్చున్నాను. ఒంటిగా, నా అనే నాగా తేక ననున మానకొట్టి నీ చేసి న్నవానం పాటిలేనిది. నా అన్నం కంటూ కంటూకూడా నామీం ఒక్క కీ అభిమానంగాని, గొంపంగాని, పనుగాని కేపు. నా కన్నీ నీ కేను. నా పోటి అన్నభార్గవిని, నీవూ నేనూ, కిరిమూలు నా కిరి అన్నంపెట్టి పోషించమని నేను ప్రార్థయిపడి కేలుతున్నాను. మన కళ్యాణం లాకకళ్యాణం అవుతుంది. అనాదమంచి, నా కళ్యాణం చేస్తున్న నావపుంకు క్షమ అవుతుంది నావదివానం. నిన్ను నీవు కుఖపెంగవు. నిన్ను నేను పభిక్తికను చేస్తాను. ఎన్ని కన్యమందో నీ చేస్తున్న తిపస్సు యీ నాటి ప్రమాది ప్రకారాజ్యంలో జరిగి తిగతుందని నాకు నరమంది. కిరికి అంతం కిరికింక కాళిందయా—మూకులవాతాన గాని నీవ పెట్టి అగిపోదు. నిన్ను ప్రతిమూలుకుంటున్నా. తిరువారి నీ కేలం.

౧౦౮ : ఛీ! మూర్ఖుడా!

కాళ్య : అక్కా, వారి నేననకు. నేను నా జీవితం వశలమింది. నా నోములు వుండాయి. నిన్ను కుఖపెట్టి, నా గర్భాన్ని ఫోంపచేసేందీ అనవాకు నాకు దొరికాదు. నేను భూమి అకాళం కలుకుకున్నాయి. అధికుడూ నామాన్యడూ కళ్యణ్యం జరిగింది. ఇవా యీ భూమి! రాజులు రైతులు. నిరాడంబరమైన రైతురాజ్యం వచ్చేస్తుంది. యిది కిరికాలం. నల్లూని నా గోబాలు మీ రంతకూడా ఆ కుండలని ప్రాపంచుకోండి.

౧౦౯ : ఎంతవని చేశావు? ఈ పనువును కరించి నీకూ నాకూ వుండే రక్షణంబున్నాన్ని మంటకలిపావు. ఇక నా తి క్షిప్తవన నీవు నా నాదరివిగావు. నేను కిరికించకపోతే కీ కళ్యణం అద్యాన్నపు అంది అవుతుంది. నేను ౧౦౫కు. నేను మీ యిచ్చ కట్టిన్నాను. నేను మీ దగ్గరంకు. మీకు కనుపించకుండా దొర్లయిఖంగా పోతాను. మీకు నచ్చివా దివిజుండి దిగిరాను భువికి.

కాళ్య : అక్కా, ఆ నాలు జల్లిపోయాలు. నువ్వు అరిగి నిల్లి పోనే అంతిమకాలంలో నా పంపారం చిట్టబంపి పుణ్యం దిగకోకు పూర్వకాలం కాదిదికాస్తాకి భిక్షుడి భిక్షనో రిచ్చగించెందుకు. విష్ణునయగం ఇది. ను వ్యక్తికీ కల్లి కాయనా, ఎక్కడె దాగినా నాకుబట్టుకు-మా దగ్గంకు నిన్ను తెచ్చుకోవాలి. అప్పటికి నీవు నుకు లక్ష్యంకావా, నీ లాంటి దాన్ని నా అంతు కంటించేందుకు, నా వానం తీరెందుకూ, నా కేకుపు చలంపడే గురూ, నా బుద్ధి కిరికింకగా నీన్ను తిగగగియాలిక నా రక్షణం కీ స్త్రీ కిరిక ఎవడించు కున్నాడు. నీ పెక్కడికెడతపోవట్లు. కనుక్కరిం

ద్వితీయ ప్రణాళిక నేర్పిన పాఠాలు

శ్రీ బుజును వేంకటసుబ్బారావు

బ్రాహ్మణులతో నడితగా భక్తిగతులను గంచుకొన ప్రణాళిక కాలంగా
 బ్రాహ్మణులతో మనస్సును మనస్సు అట్టి చైతన్యము ఇప్పటికే
 ఎన్నడు కలిగి ఉండలేదని చెప్పవచ్చును. ఈ ప్రణాళికగా ఆ సక
 దాహ లుండవచ్చును. ఆగియులు ఆ సక రంగులలో నెవరిక
 వాగవచ్చును. కొని ప్రజలలో ఎది ఒకటి మన నూతన చైతన్యాన్ని
 తీసుకువచ్చింది. దేశముయొక్క పున భిన్నుత్తి కార్యక్రమాల,
 జటిలమైన ఆర్థిక సమస్యలు, వాటి పరిష్కార మార్గాలందరి పై విశ్వాం
 ప్రభుత్వ నిధానముయొక్క పాపిత్వ పరిష్కరణలు, క్రమక్రమంగా
 విస్తృతమౌతున్న ప్రభుత్వ రంగ వ్యవహారాలు, ఎన్నీ కూడా
 సామాన్య ప్రజల ఆలోచనలలో, సంభాషణలలో, వివాదాల్లో
 స్థానం సంపాదించుకొన్నాయి. “నవదేశపు పున భిన్నుత్తి విషయం
 ప్రభుత్వం చూసుకోలేకపోయింది మన కెందుకు?” అనే ఉదాహరణ
 పూర్తిగా అతిరించిపోయింది. దేశపు ఆర్థిక వ్యవహారాలలో
 వారి కున్న అపకృతి కనిపిస్తున్నాయి. రాజకీయాలు ఆర్థిక
 పరిస్థితులపై ఆధారపడుతున్నాయి. ఒక రాజకీయ పక్షాన్ని
 ఎన్నిక చేసేటప్పుడు, వారి రాజకీయ ఆగియులనుబట్టిగాక, ఆ
 పక్షపు ఆర్థిక కార్యక్రమాలనుబట్టి ప్రజలు తమ నిర్ణయాలను స్థిర
 పరచుకొంటున్నాయి. ఆర్థిక సమస్యలు ప్రజలపై సుపారీ ప్రభా
 వాన్ని చూపుతున్నాయి. ఉదాహరణకు సహకార వ్యవసాయం
 అనిలీయనూ, కొద అనే విషయం, ఏ ఇష్టానుసారాలు ఎక్కడ
 సహకారమేనా తీవ్రమైన చచ్చిన గుంజింగా మారుతున్నది.
 ఈ సక చైతన్యంవలన కింలా ప్రణాళికాచరణపై మూడు విభి
 త్నాభి పాయాలు ఏర్పడినాయి. ప్రణాళికా పథులను అమితంగా
 విస్తృతపరచి, సైవా ర్థికాలనుబట్టి ప్రభుత్వ ప్రమేయాన్ని
 అత్యధికంగా పెంచిన గుంజింగా వామ పక్షయు అభి పాయం.
 దీనికి సంపూర్ణంగా భిన్నమైనది రాజకీయ మయాల అభి
 ప్రాయం. ఇప్పటికే ప్రణాళికలలో ప్రభుత్వ ప్రమేయం ప్రబ
 లమై, వ్యక్తిగత స్వాతంత్ర్యానికి తవులకుండా పోయింది,
 కాబట్టి, స్వేచ్ఛా వ్యవసయ రూపొందించాలని వారి వాదం. ఈ
 కందు వాదాలు సర్వమార్గాన్ని నేడు ప్రభుత్వం అనుసరిస్తోంది.

వివిధ రంగాలలో ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళిక: వాంఛిత
జీతాపజయాలను ఒక పాఠీ నూలంగా పరిగణించి, ఆ ప్రణాళికకాను
భీతాన్ని పునర్నిర్మించుకొని ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికలో
తోటకొట్ట వ్యయమంతా ఎట్టి విధానాన్ని ఆవలంబించవలెనో
తేలుచుకొందాం.

పరిశ్రమలు

మొదటి తరగతి ప్రజాళికానిది కృతజ్ఞుల రంగానికి
ప్రధానమిచ్చి రెండవ ప్రజాళికయందు పరిశ్రమకు ఎక్కువ.

(పాదాన్య మొదలగు మొదటి ప్రణాళికయందు భారీ పరిశ్రమలకు రూ 148 కోట్లను, గమల అభివృద్ధికి 74 కోట్లను, గ్రామీణ, కుటీర పరిశ్రమలకు రూ 80 కోట్లను కేటాయించాడు. అలాగా మొత్తం వ్యయం రూ 179 కోట్లు. ప్రణాళిక వ్యయంలో సుమారు 76% రెండవ ప్రణాళికలో పరిశ్రమలకు మొత్తం రూ 890 కోట్లు. భారీ పరిశ్రమలు రూ 617 కోట్లు, గమల అభివృద్ధికి 74 కోట్లు, గ్రామీణ, కుటీర పరిశ్రమలు 200 కోట్లు.) కేటాయించాడు. అలాగా ఇది ప్రణాళికావ్యయమందు సుమారు 18.5%. ఇది కాక ప్రైవేటు రంగంలో కూడా రూ 575 కోట్లు, రెండవ ప్రణాళికలో పరిశ్రమ అభివృద్ధికి కేటాయించివాడు. ప్రభుత్వ ప్రణాళికలో కేటాయించు రూ 500 కోట్లు. రెండవ ప్రణాళికలో రూర్కలా, గుర్జాపూర్, భీలాయ్ ఇనుము, ఉక్కు కర్మాగారాలను పూర్తి చేసి ఉత్పత్తి ప్రారంభించాలని, తిర్వారా ఉక్కు ఉత్పత్తిని, 600 మిలియను టన్నులు అధికం చేయాలని అనుకోవచ్చును. అలాగే మం వెనకేరింది. 1950-51 వాటికి ఈ అభివృద్ధి ద్వారా రంగాల అభివృద్ధి కలదు. వీమెంటు ఉత్పత్తి 18 మిలియను టన్నులు అధికం కావాలని మనం లక్ష్యంగా పెట్టుకోవచ్చుము. ఇది కూడా చాలా అధికం చేరవచ్చును. గంధ కొమ్మము, దాహకనాదా, నూపర ఫాస్ఫేటు, గంకులు, అగ్గి పెట్రెలు, రేయన్, వీమెంటు, అల్యూమినమ్, కుట్టు మినుములు. విద్యుత్పంకాలు, ఇంట్రవామగ్రి, కాగితం, రెఫిరేటర్లు, ప్లేటెస్ మొదలైన అనేక పరిశ్రమలలో వృద్ధి, ఉత్పాదక శక్తి కూడా అధికంగా పెంపొందినాయి. స్థూలంగా వారి గ్రామీణోత్పత్తి 1951లో 100 అనుకోన్నట్లయితే, 1956-57 వాత త్వరలో 155.7 కు, 1957-58లో 187.9 కు, 1958-59లో 141.8 పెరిగింది. 1959-60, ఎనిమిదవ ప్రణాళికలో భాగమందు వారి గ్రామీణోత్పత్తి ప్రాతస్సహకరంగా ఉంది. ఇందు, ప్రతివస్త్రాలు మొదలైన కొన్ని పరిశ్రమలందు తప్ప విగిరిన పరిశ్రమలందు విశేషాభివృద్ధి నూదనలు కనబడుతున్నాయి.

ಶ್ಯ ಬ ಸ್ತು ॥

ప్రభు పంచవర్ష ప్రణాళికయందు, ఆహారపదార్థాల
తరఫు పరిష్కృతం కావలదని, కాబట్టి ద్వితీయ ప్రణాళిక
యందు పరిశ్రమలకు అధిక ప్రాముఖ్యం ఒనగవచ్చునని చాలా
మంది భావించారు. విజానికి మొదటి ప్రణాళికయందు ఆహార
కార్యక్రమం, ఏ కారణాలవలన సైతేజీవి చాలా పెరిగింది.
1954 వ పంచవర్షకాలానికి, లక్ష్యం కన్న మునుపటి 7.1
టన్నులు అధికంగా ఉత్పత్తి అయింది. 1958-59 ఆహారధాన్యాల
ఉత్పత్తి 68.7 మిలియను టన్నులు. కాని 1954-55 లో ఉత్పత్తి
66.6 మిలియను టన్నులను, 1955-56 లో 65.8 మిలియను టన్నులను

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తయైనది భీమా

ఎప్పుడో ప్రమాదం వచ్చేది, ఏక్షణం ఎలావుండేదీ
తెలియని ఈ రోజులలో

అగ్ని ★ మోటార్ కారు ★ కార్మిక నష్ట పరిహారం
నౌకా ★ ఫయిడిలిటీ గ్యారంటీ ★ వెమదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి:

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ ఆండ్
జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

“జాంబేలైవ్ విల్డింగ్స్”

బ్రాడ్వే - మద్రాసు

Telephone : { 21378
21379

Telegrams : “UNIGEN”

క్రాంతిలు:

విజయవాడ. బెంగళూరు. బొంబాయి. కలకత్తా. న్యూఢిల్లీ. పాట్నా. కొలంబొ. సింగపూర్.

ನಿ ಟ ದ್ಯೋ ಗ ನಿ ವಾ ರಣ

విదేశీ మారకద్రవ్యం పరినితి

విదేశ సహాయం

ధరతి పరిస్థితి

వ్యతిరేక పరిణామ ప్రచారమును భారీ ఎత్తున (మ. 1960 కోట్లు) బడ్జెట్టు లోను విధానాన్ని అనుసరించడం వలన, దేశంలో లభ్య అధిక పరిమాణాలలో నిక్షేపించడం వలన, ఆహార దాఖ్యాల గిరాకీకి సోపాకపోవడంవలన, దేశంలో ధరలు భాగాధిక తయ్యాయి. సాధారణపు ధరలస్థాయి 1952-53 లో 100 అయితే 1956-57 సంవత్సరాల తానికి 106 కు పెరిగింది (6%). 1961-62 లో 109.5 పెరిగింది (9%) 1962-63 వాటికి ఆహారదాఖ్యాల కొరతను గా వరకు 4% పెరిగింది. ధరలు ఆహారదాఖ్యాల విషయాలలో చూడతే 10% పెరిగాయి. 1963-64 సంవత్సరంలో పండిత పరిణామాలను ఆహారదాఖ్యాల ధరలను కొంతగరిగి అరికట్టడానికి అవకాశం కలిగింది. అయితే పంటలు ఆ అవకాశాలు అనుకూలంగా ఎక్కడా లేవు. పంటలకు వైద్యుడికి ప్రతిష్టించి నిజాదులో అనుకూలంగా వచ్చింది. పంటల పెరిగిపోవడంవలన ధరలు

అంతగా తగ్గలేదు. చివ్వు కర్తవులు తనవద్దనున్న సకలములను అమ్మకమునకు ముగ్ధులైరి, పెద్దరైతులు పగులుపోయి పంజా హించి, నిలువచేసిన భూమి జరిగింది. నరలు ఇన్ ధికంగా పెరిగి, లాభాలు పెరుగుతోయిన వరి ఆది. ఏ రీ విధంగా అత్యంత నిలువ ఉంచుకోడానికి ఇటు ప్రభుత్వ నుండి, సహకార పరిపతిసంఘాల నుండి చాకగా లభించే ఋణాలు చేయూతి నిచ్చివాయి. ఈవిధంగా ఉత్పత్తిదర్శిలో కని విని ఎదుగుతంగా పెరిగిపట్టికూడా నరలు మాత్రం అధికమాత్రా నే ఉన్నాయి. దీనిని అరికట్టడ విధి ప్రభుత్వం కొన్ని చర్యలను తీసుకొంది. రాష్ట్రాలవారిగా ప్రభుత్వపు ఆహార దావ్యాల విలువలు గృహిచేయబడ్డాయి. ఆహారపు దగులుతలు అధిక మయ్యాయి. పైవిధమైన ఋణాలపరభరా తగ్గింపబడింది. తొలవడ మన్న ఆహారపు నిలువల వివరాలన్నీ పెద్దవర్తకులు ప్రభుత్వానికి తరలు తెలియజేసేటట్లు ఉత్తరవులు జారీచేయబడ్డాయి. 1958-59 సంవత్సరంలో చాడివాల సంఖ్య 45 000 కు పెంచబడింది. అయినప్పటికీ నరలు అంతగా అదుపుగానికి రాలేదు. ఇన్పుతు లభిమాన్న పంటలు, పరియోజనితంగా పకాలంలో బజారులోకి తీసుకొని రాబడినట్లయితే ఆహారదావ్యాల నరలు, తద్వారా తరల వస్తువుల నరలు చాలనరకు తగ్గిఉండేవి.

ద్వితీయ పంచవత్స ప్రణాళిక మూలంగా కలిగిన గృహిని, ముఖ్యంగా 1958-59 ఆర్థికపరిస్థితిని పరిశీలించి కొలంబో ప్రణా లిక పలహా సంఘం కొన్ని ముఖ్యవిషయాలను క్రిందివిధంగా మూచి చింది. "ద్వితీయ ప్రణాళిక పెట్టుబడి లక్ష్యాలను చావనకు వడ్డించ గలవు అయితే, నరల అనిశ్చలత, కొన్ని రంగాలందు కలిగిన లోటు పాట్లు మూలంగా, ప్రణాళికా లక్ష్యాల నాటికి పదిహేను శేక ఇరవైపాటు తక్కువగా ఉంటుంది. ఈ కొలంబోలని జాతీయో త్పత్తియంగా అనకొన్న దానికన్నా తక్కువవృద్ధి జరుగుతుంది. మొదటి ప్రణాళికలో యథాపు పెట్టుబడి జాతీయదామంలో నాటికి అయినావంతులనాండి ఎడవంతులకు పెరిగింది. తగవారి క్రమంగా ఈకామ పది పదికొండునాకు పెరిగింది, ఈ పెట్టుబడి న్యునతారాలు కొన్ని ఫలవంతము లయాయి. మిగతావన్నీ కొద్ది కాలంలోనే ఫలిత న్నియ్యకలవు. నేటింలా అభివృద్ధి కార్యక్రమం వ్యవసాయక నీతికి ఇంకొంకా రోజువాయిసప్పటికీ, కొంతనరకు పటు త్వన్నీ పొందింది. అయితే నరలన్నీ రెండవ ప్రణాళికా కొలంబో నువత్తరమైన బాగ్యత నిర్వహంపబడవలసి యుంది. జాతీయోత్పత్తి విరంతిరాయంగా అధికమయేట్లు కృషి చేయాలి. పాపు ఉద్యనం పెంపొందింప బడాలి. ఎకమగులు ఇప్పటికన్నా బాగా అధికమయేందుకు తగిన కృషిచేయాలి. ద్రవ్యాధారలను అధిక ఫలదాయంగా వినియోగపరకొవాలి. ఇన్ని విషయాలందు నువత్తరమైన, బాగ్యతయ్యవలసిన కృషి జరుగుతేనే మూలక పంచవత్స ప్రణాళికను విజయవంతంగా ప్రారంభం చేయడానికి నిలు కలుగుతుంది." న్నూలంగా పైఅభిప్రాయాలను ఆసంఘం వరియన్నింది.

లోపాలు

మాడక ప్రణాళికను రూపొందించేటపుడు, రెండవ ప్రణా లికాదిరమందు జరిగిన అనేకదోషాలు పునరుకం కొకుండా

తగిన కట్టకాట్లును నేసికోవాలి సం హాంగా ద్వితీయ ప్రణాళికా వరగాంలో ఈకొంది లోపాలు నుం పరిగింపవచ్చును.

ఒకటి. రెండవ పంచవత్స ప్రణాళికలో లోటు విధ బాగ్య తాదుమిరిన వావాన్నిచ్చాను. నిజానికి కన్న మున్నగునాని అభి ప్రాయాలప్రకారం నేటింలా ఉత్పాదకములన్నీ పూర్తిగా విని యోగం కాపును లోటువిధానం అధిక ప్రయోజనకంమైనది. అట్టి నీతిలో నూతనంగా ఆర్థికవ్యవస్థలో ప్రతీ పెట్టుబడి ద్రవ్యంక నే, ఆర్థిక వ్యవస్థం ఎక్కువై, వస్తువుల అధికమై, నరలు అధికం కొకుండా అభివృద్ధిపాన్గమాతుంది. అయితే నేటింలా నూతనద్రవ్యం అభివృద్ధి తీకొంకం కానని ఎనునంలా లోటు విధానాన్ని వాడు మిగండా ఉపయోగించుకోవాలి. నేకవాయిసటే నరలు తం పదాన్ని టుతాయి. ఈనా పెగువలనలన అనేక తీవ్రమైన అరి మాలు పంధివిస్తాయి. ప్రథమంగా ఎరువులు తగ్గిపోతాయి. ఎంకు చేతికంటే నూనడేంలా తం నైన వస్తువుల నరలు పెరిగిపోవ్వి, మన వస్తువులకు విదేశీయల గిరాకీ తగ్గిపోతుంది. దీనివల విదేశీ ద్రవ్య మార్పునీతి ముంతి విషమతర మాతుంది. అంతేకాక, ఈ నరల పెగువలనలన ఒక విధమైన అనిశ్చలత ఆర్థిక రంగాన్ని అనరిం కొని, రైత, వ్యాపారాలకు అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకు పెద్ద అటంకంగా పరిమిస్తుంది. దీనివల అధిక నరల సంక్రాంతిం దనం, పెనుక పెనుకం అధికనరలం జరుగుతుంది. నరలు పెరిగితా కీతలు పెరిగెంకుకు అనకొంలేని ముగ్ధులైరివాగా కన్నవనాకు పాల్పడతగా. కాబట్టి లోటు విధానాన్ని పరిమితింగా వాడు కోవాలి. దీని పరిమాణం ద్వితీయ ప్రణాళికలో నునాన య 1200 కోట్లు. ఇంత పరిమాణాని, నూతనంగా పెంపొందుతూన్న మన ఆర్థిక వ్యవస్థ ధరింపలేకవాయింది. కాబట్టి ముంకు ప్రణాళికలో ఈ విధానానికి కొంతకాలంపాటు స్వస్తి చెప్పడమో, పరిమితుల్లో ఉపయోగించుకోడమో చేయాలి.

రెండవది: ఆహార పనువ్యా పామ్మర విధానం వాస్తవిక పరిస్థితుకు అననుగ్యంగా లేదు. దీనివలన ఆర్థిక వ్యవస్థంతా తీవ్ర పంచలనాలకు నుట్టే, అయోనాయస్థితిలో పడింది. ఒకటి అత్యధిక న్యాయంతో ఆహారదావ్యాల దిగుమతి జరుగుతూనే ఉంది. నుకోవంక పంట చార్జీల ప్రమాణాం ఎంకుకొంటూనే ఉంది. అయితే అంట్లో వియ్యంమాత్రం కనవయింది. మన ఆహార దావ్యాల ఉత్పత్తి సంబంధించిన రైక్కలు మన ఆ ప్రత్యేక ప్రంగా ఉన్నాయి మన వ్యవసాయక గణాంకం వివరాలను అనేకనుండి ప్రముఖ గణాంకాస్త్రాణాలు తీరంగా విమర్శించారు. అయితే నీటిని సంక్రమించి ఈ రైక్కలో ఎంత శత్యం వుందో తెలివకో దానికి ఇటు రాష్ట్రప్రభుత్వం, అటు కేంద్రప్రభుత్వవికూడా తరికా లేదు, ఒకకా లేదు.

అట్టి తీవ్రమారములైన అంకవాల ఆధారంపె రూపొందింక డి: మన ఆహారదావ్యాల నరల అగుపు విధానం ఎంత ప్రయోజనా కొ రిగా ఉంటుందో వాస్తవిక పరిస్థితులే నిరూపిస్తున్నాయి. నేటింలా ఎక్కడెక్కడ ఎంత పంట సంకతోంది, అది ఎంత చేతుల్లో కేంద్రీ కృతమానోంది, వినింగా అమ్మకానికి లేవకుతోంది అన్న విష యాలపై కేంద్రప్రభుత్వం విశింగా ప్రవర్తించి, ఈ వివరీత తర నీతును కారమైన వివిధలంపరిని సంఘదోషాలుగా, నిమ్మక ంగా తీకు నేనీ నన నరల నీతి కొంత మెంక కచ్చు ఇప్పటి వరకు ఉన్న ఆహారతుండలాలు, నరల అదుపువిధానాలు, ప్రభుత్వ

శ్యావరం ఐనన్నీ ఈ డా అవలు ననువ్యూను అలాగే ఉంచి, ఇప్పు
టికే ఉన్న అగ్రామము స్థితి అధిఃపెనువ్నాయి. కాటి ఇ
మిదా ను వా ఒక నిర్మితి మన విధానం అనవరం.

ధూపం పురణం విషయంలో కూడా ద్వితీయ ప్రకారం లో
 ఆంధ్రవికాస కృషి చేయలేదు. వాళ్ళూర్ కౌగ్రమ తీర్మానం
 ప్రకారం 1979 సంవత్సరానికి గల పరిమళం నిర్ణయం పూర్తి
 కావాలి. అయితే ఇప్పటికి ఏ ఏ ప్రతిస్వం కూడా నివహించి
 ఎంతో సందర్భాలలో అన్ని ప్రాధాన్యత విషయాలపై ఒక సీరాట్టి వాణ్ణా
 నికే నిర్వహించి కనబడదు. ఇవేవి నిరవహించడానికే అప్పుడే కొన్ని
 చోట్ల పరికార నిర్వహణ అయిన పరిశోధనాత్మకంగా ప్రారంభించబడు
 తోందని వాదించి నిష్పన్నాన్ని వాళ్ళో. ఇదో. వాళ్ళూర్ పరికార
 తీర్మానం కౌగ్రమ వాళ్ళ కొన్ని తీర్మానాలు చేసకొన్నాయి.
 తీర్మానాలు, ఉపన్యాసాలు అన్నీగా ఉన్నప్పుడే వాటికి.
 తానుగా జగదున్న కృషికి అట్లే ఎంబంబం కనబడదు.

మూలంగా చెప్పాలంటే ద్వితీయ భవనం, పరాధికా
కాలంలో క్షిణంలో వ్యవసాయం అంటూ ఒక అనిర్వచనీయ విషయం.
ఈ అనిర్వచనీయ విషయం ఏమిటో గాక అన్ని విషయాలును
తీరింది. భూమింపై గిరిలు, పర్వతస్థానాలు, కుంతిరక్షల
వ్యవసాయాలు, వ్యవసాయ పరిసరాలు, విస్తారములు, అవసరముల
మూల ఆధారాలు, భూమింపై విస్తారాలు, ఇతర మన
వ్యవసాయానికి వ్యవసాయ పరిసరాలు లాగుతున్నాయి. ద్వితీయ
పరాధికా కాలంలో వ్యవసాయం అనిర్వచనీయ విషయం.

[illegible]

తిరువతి ద్వితీయ పంచరత్న ప్రణాళికా కేంద్రం,
 నల్గొండ నిర్మాణ కార్యక్రమాల నలన, నిరంతరం ఎరుగుతున్న
 తగ్గడంవలన, అవకాశం లేని ఎక్కువ దిగుబడులు నలన, మన
 ఆర్థిక క్రమస్థ విజ్ఞాన మార్గ దర్శి విషయంలో వివేచితుల
 ఒత్తిడిని గురించే. దీనితో మన ఆహార భాషాభివృద్ధి అధికంగా
 దిగుబడి కేంద్రం నలన ఉన్నది. దీనివల్ల పరిష్కరించడానికి
 అనేక పథకాలుగా (గిరులు నిర్మించి, ఆహార
 ఎరుగుతులందు నిర్మించాలి పరిష్కరించు, ఎరుగు
 భాషాభివృద్ధి కేంద్రం) నిర్మించివచ్చుట, ఎరుగుతులకు
 అంతగా ఉపయోగపడదు. ద్వితీయ ప్రణాళికాంధ్ర పంచరత్నం
 విజ్ఞాన దర్శిమార్గం రంగాల మనస్థితిని ద్వితీయ ప్రణాళికా
 కేంద్రం పంచరత్నంలాగా దిగుబడులను. కొబ్బరి ద్వితీయ
 ప్రణాళికా పథకాన్ని అంత ఆర్థిక యంత్రాంగాల కేంద్రం
 తిరువతి. అయితే 1953.59 పంచరత్నంలా కేంద్రం అధిక

అహోబిల్లి. ద్వితీయ ప్రణాళిక చిహ్నం ఉత్పత్తి కారంభించే
భారీ ర్యాగరాలు, పరిస్థితిని మూడవ ప్రణాళికలో కొంత బిల్లు
వచ్చును. అయినప్పటికీ ద్వితీయ ప్రణాళిక విజయానికి రెండవ
ప్రణాళికలో కలిగి ఉన్న పాతకంపై ఆధారపడినట్లు ఉండ
వలె, ప్రణాళిక స్వరూపాన్ని మించి ఉంచుకోవడం అవసరం.

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికనుండి మనకు పెద్ద లాభము
నిగద్యోగ సమష్ట పరిష్కార విధానంలో నొచ్చుచున్నది. ద్వితీయ
ప్రణాళికనుంచి నిగద్యోగ సమష్ట అభివృద్ధియంగా నూరిచాకిరి
మొదటి రెండు ప్రణాళిక లోను అవలంబించిన విధానపు లోపమే
కారణ మవుతుంది. నిగద్యోగ సమష్ట పరిష్కారానికి దేశానికంతటా
ఒక ఒక్క విధానాన్ని అనుసరించడం కుదురును. ఎందుకలనంటే
ఈ సమష్ట దిశిలో అన్ని రాష్ట్రాలయందు ఒక మాదిరిగా లేదు.
అందుకంటే క్షయనష్టానికి రాష్ట్రాలయందలి ప్రామాణ నిగద్యోగ
సమష్ట వేగ, రే గాల్. లీవర్ మొదలైన రాష్ట్ర లోని పారిశ్రా
మిక నిగద్యోగ సమష్ట వేగ, ఒరిస్సా మొదలైన పశుపక్షి పక్షి
కాలోని సమష్ట వేగ, అస్సాం, మిజోరాం లో మొదలైన ప్రాంత
లోని గిరిజను నిగద్యోగ సమష్ట వేగ, ఇతన్ని కొనుగడా ద్వారా
కన్నవారి సమష్ట ఒకటే ది. ఉద్యోగాభివృద్ధికి, రెండవ ప్రణా
ళికలో అవలంబించి. విధానమందలి ముఖ్యమైన లోపం ఏది? మన
ప్రాంతీయ కృత్యపాలనా సంస్థానంపై పోలికలే. ఎవరొక ముఖ్య లోప
మేనంటే, నిగద్యోగ సమష్టను ప్రత్యేక సమష్టగా కాక, దేశాభి
వృద్ధివైన ఆధారపడిన సమష్టగా నీక్షించడం. దేశాభివృద్ధి ప్రణా
ళికల మాటలగా కలుగుతుంటే, నిగద్యోగ సమష్ట పరిష్కారం
అవుతుందని భావించాడు. ఈ భావం పట్టిదూరం కావాలివా,
అధి: పూర్ణానుకంధం. కాబట్టి ఈ సమష్ట ప్రత్యేక పరిశోధన
అవసరం రెండవ ప్రణాళికలో ఈ లోపం లగలన. ప్రణాళిక
లక్ష్యమే ఎనిమిది ఏరియాల మందికి ఉద్యోగ కల్పించడం
వార్యంకాలేను. రెండవ ప్రణాళిక కొరతానిక ముగిసిన 15 మిలి
యను నంది నిగద్యోగం లున్నాడు. కాబట్టి ద్వితీయ ప్రణాళికలో
ఈ సమష్ట వివరమిరవవారు. ఇకమిదిపైనా ఆ లోపాలు పరిరణ
అయేట్లు పురుర్వం కృషి చేయాలి.

ద్వితీయ ప్రణలియించి మరొక లోకము నానికి పరిమ
లను, నాని 1. తాలింపు ప్రాధాన్యం ఈయవోవుట. భౌతి
జీవితంలో ఆత్మిక ఆధిక్య పునాభివృద్ధికి నాని ప్రణలియ అత్యంత
పరిం అని వివాదో గాంధీ హాస్యము చేసినాడు. ఎవరైనా
లోని స్థితిగతులు ఆ ప్రాంతపువారికి, ఎక్కడో ఉన్న కేంద్రము
త్వమున్న ఎమగంగా తెలుస్తాయి. ఆ ప్రాంతముక్క దేశ
దాతలను, శాసనదాతలను ఒక చుట్టటి పరిపాలనా. అత్యంత
దాతలకంగా ఎమగంగాపరిచడంవలన సత్వర ఫలితాలకలిగి ఆభివృద్ధి
పొధ మాతుంది. అటుకొ: ఆ ప్రాంతపు ఆభివృద్ధికోశములను
కేంద్రముంచేరూపాంధ్ర సేవిపరిస్థితులను అనుగుణం ఉంచడం: వైం

మొత్తంమీద, అనేక లోపాలు ఉన్నప్పటికీ రెండవ ప్రకాశిక చాలావరకు విజయవాణి వాదించిందని గొప్పరయ్యను. లక్ష్యంను బట్టి చూస్తే ఈ విజయం నూటికి డెబ్బైఅయిదు, ఎవరి పాళ్ళ వరకు ఉంటుంది. అయితే మనం దీనితో సంతృప్తి పొందకూడదు. ప్రకాశిక అన్నది ఆచారాలానికి కచ్చితమగువాది : జనం మారుపాట్లు పొంద్యంకొనాలి. ధర్మ విషయంలోనూ, విదేశీయ మారకద్రవ్యం నిషేధంలోనూ, ఆహారవిషయస్థాయి పరిమితిగల విషయంలోనూ ఇంకా ఇతర విషయాలను బహుమతి మిశ్రమ అవసరం. వేన మించిన బడిని లోపాలు కృత్యం ప్రకాశికానానా వా పునరుత్తం కాకుండా తగిన జాప్రతి అవసరం. ప్రకాశికాచరణ అభివృద్ధి జాతీయ కాన్ఫరెన్స్ ద్వారా నిజంగా ప్రతిపాదించబడినది, సేవకర్తలపై, సంపూర్ణ విజయం చేపూరినది.

దేవరకొండ దుర్గము

శ్రీ ముకురాల రామరెడ్డి

చుట్టూ పొలికమైళ్ళపెట్టు జనాన్ని కొట్టకచ్చేటట్లు కోట ములతో నిలిచివున్న ఈ దేవరకొండ గిరిగుర్గం దాదాపు గండు కేతబ్బల పొటు వెలుపులకు స్థానమైంది.

కొకతీయల అనంతరం మొదటి సింగమనాయకుడు రాజకొండ రాజ్యాన్ని సాపించాడు. ఇతని కొనాట అనపాత నాయకుడు, మానవనాయకుడు రాజకొండ, దేవరకొండ దుర్గాలకు దుర్భేద్యంగా నిర్మించి పాలిస్తూ, అటు గోలకొండ, అటు కొండవీడు, అతని తల్లు విజయనగరం, ఈ మూడు రాజ్యాలవారిని ముప్పతిప్పలుచెట్టాడు. మానవనాయకుని కుమారుడూ సర్వజ్ఞసింగమనీనికి సమకాలికడూ అయినవాడు పెదవేదగిరి. సంగీతనాటక కళాపావకుడైన కుమారమానవనాయకుడీ పెదవేదగిరి పుత్రుడే. ఇతని అనంతరం రాజ్యానికి వచ్చినవాడు లింగమనాయకుడు. కాలకాక్షి ఇతడు వ్యతిరేకత్యాగి కోల్పోయి కలింగ గజపతులకు సామంతుడు కొనల్పికచ్చివది. ఇది 15 వ శతాబ్దం మూడో పాదం వరకూ భృమయ్య చరిత్ర. తర్వాత భీమరాజుగూ, పర్వతిరాజుడూ మొదలైనవారు 16 వ శతాబ్దం రెండవ పాదంవరకూ పాలించినట్లు తెలుస్తుంది. దాడిపదాడి చేస్తూవచ్చిన గోలకొండ ప్రభుత్వం దీన్ని ఎన్నడు కబలించిందో సరిగ్గా తెలియదు. ఈ కొండకోటను కృష్ణదేవరాయలు గూడా సారథికిమాచినట్లు పాఠశాల సహరణం చెల్లటూంది.

ఈ నా గయకృతి కేవలం చారిత్రకసత్యాన్ని చాడేఅందుకు కాదు. దేవరకొండ పూర్వవైధివాన్నీ, విను చెబ్బులవర ప్రతాపాన్నీ స్మృతికలెచ్చే ఒక భావవీచిక మాత్రమే.

వీణాక్షికి కలత

హారవే! యెంత గ

ట్టన కోట! యెంత నె

ట్టన కోట! యెన్న డే

మొనగడు గట్టెరా

మూడు గట్టల మూట?

ఈ కొట్టకొన కొండ

దాక రాళ్ళెత్తి యెం

దరి జవ్వనము కరిగిపోయెరా?

ఎన్ని భీ

కర గ్రీష్మములు తిరిగిపోయెరా?

తెలుగుబంట్లు కటారి

చిలుము బాయగ నూరి;

తిరిమాడి; ఎగట పాలి

మొర చాట; పులికేట

లాడిరట యొకనాట

నేడు భగ్నకవాట.

నాసి మాసినది దే

వరికొండ కోట.

చూడరా తమ్ముడా

వేడి కన్నీట.

ఒకనాటి మాట, నీ

ర కలింగవతి గల్గె

గదలించి, ప్రాల్లికన్

గలలువో, దారిలో

గడసి, ఈ గిరిదుర్గ

గండమున మూరు రా

యర గండని నికాత

కర ఖడ్గమది ఖంగు

మననంత, గుహలతో

మారు మ్రోగినదిరా

హాగెత్తి గాలిలో

మోరెత్తి యీ కొండ.

ఇదియే దేవరకొండ, ఇదియే దేవరకొండ,

ఇట యెన్నడో వేసె నట వెలమపులి గండ.

పట్టి కన్నంజేండ

ముట్టడికే యెద కిటిగి,

కుడి మీస మెక్కిందో,

నొక జవ్వరించి, లం
నొక జెక్కి, ఫిరంగి
గుడ్డతో చొడ్లడి,
ఆ నల్లి పాలాక,
'అల్లార' యని నంతు
మొలుపుకొని పా నుం
గలిగోట చాట వెం
టాడిట ఈ పిట,
అది మొలకు పట.

వైమనగాని బా

బిల్లికొట, ముందు రెవ
రెవ లాడి యెగుగు పం
దెలు కొళ్ళు, కడుగు పిడి
కిట మీన మెగదుచ్చి
చిటికేయు గడి దొరలు,
పదనెత్తి తాండ్ర పా
పయ కత్తి, నా కంటి
చాలో ఒక కొంక
నేపు సాములు జాపు.

అంధప్రతికలో

మంధాచవాని శిలి
రాకు మొలబాకు నా
జాకు భోగిని పోకు;
కవిరాజ రాజ సిం
గమనీని దర్బారు
కవులకే వాకట్టు
గట్టు వాక్యధర్మము;
తిగుగు నా కనులలో
గిగిరన, నా యంత
రంగమే ఒక చిత్ర
రంగమై భ్రమియించు.
వెంతులన్నంక క
న్నులు మేలుకొని చూచు.

వెంతు బిగుదులు నిన్న
పుకలే మొలకెత్తు.
వెంతులన కొడిపు
జాకె యాకలు నిక్క
వెంతు నిన్నపుడె గుం
దెలు గుణభించురా.

ఒకనాడు వెంతుకు శినికెరా యా కొండ,
ఇదె కొండ, ఇదె కొట, ఈ కొంకె నా నా,
ఇట యెన్నడో యెగిరె నటరా వెలుగు జింక,
ఏ నాటి దీ నిరథాని దేవరికొండ.

వీరీ యిపుడు బహి

కర్దారాలలో కల్లు
చీతాలు జేసేటి
కొను బట్టు ?
ఈ ముంగిటులో ని
రామాల పులి జాద
మాక కేరింత లిమ
కొడ దొరలు ?

వైమనగాని మొను

వీక ముద్దిడగా నె
జాను శెమ్మా గట్టి,
మీన మెక్కిన వెంతు
రాయండు కొలుపున్న
రచ్చబండలు ఇవ్వె,
రాచనగలు ఇవ్వె,
రాచనగరులమండ,
రచ్చబండలముందు,
బహు పరాకులు వాక్కు
భట్టు వీరీ కేమ ?
శేచెర్ల గోత్రాలు
కీచురాళ్ళ పాడు.
ఇవిగో యిదియే గుహ
ర్నవది కొలాటాల

జడకొన్నా, వట్టి
జడలలో మెలివోయె.

పేటాల్ల కింద ఆ
బిలి కబది యే పట్ట
తన్నలో, నాగులై
కన్ను బున్నట్లాడు.

ఈ రాల కే. గా
యే రాచబియ్యె
బాగాగు ప్రాయాలా
తంగేడులై పూచె.

ఈ మంజుమూల
యే యద్యుక్త శక్తి
పిడిచి ముడిచిన కేలు
జడలో శినుడు య్యె.

వొలి సంజూ యిగట
'చలుగుట్ట' మాది దొర
బాబు లేరి? నక్క
బావలే తిరుగాడు.

వీ చచ్చని కాపుగాలు
ఈ పొడరిండ్ల పెరిగనా?
ఈ చాకిరు, లీకచేరు,
లీకాకులు, ఈ లోగిరు,
లీగరిడి, లీగవయలు,
ఈ చాడలు, ఈ మడలు,
వీ కూలె, వీ రాలె?
'ఖం' గోడలు బద్దవై కొం
డ గుండెలు కుంగినా?
కాక మరేమీ విన్నన
కాలని కనుమండెనా?
వీదిరా శమ్ముడ?
ఎచట? యే గడ్డిలో
ములక తేరా నాటి

వీను ఫుగి మీనం?
వీ పెండ్లి కేగరా
ఈ రాణికానం?

మంచి శృతావి ప్రక్క న నులై పండిరిచాలు యే?
నులై పండిరి కింత బాన్సుల పెట్టి కొలువుల వంగ జీత?
బాన్సు రింటికి నీడజేసిన నిన్ను లేవీ కొన్ను లేవీ?
నిన్నుకొన్ను కడల లింగమనిడు నట్టిన నగరు యే?
నగరు కే నడిబొడ్డు అడగు పాలగచ్చు 'మాలు' యే?

పొంగచ్చుల మాలు
చిల్లి కోల్ల మగు నుంచాలు
కంకునువుల వగవులు
తాళ నృంతాల
తన్ను పడిగొని తినకు చాచక
అలా ముడవ
ఆడరావలు
పిలపుగానే
లిచి ప్రాంగ
కూర్చోమంపు చీరనట్టి,
జవలిచచ్చు రిపక దొడ్డి,
వీకు కారాలు నాము నెట్టి
నిలువుటద్దపు నీడ విలిచి
వీదిరా ఆనాకు నవ్విస వే ముదొకసాన?

మల్లి సాదాన నాడు విడిచిన మాలునుగలివోట యే?
బాగుబాడలపై ప్రవారి బెడ్డలలో జబ్బాయి లేని?
పిడిచి పిక్కల మడనాకు నరివెంట జట్టి బాబు లేరి?

జోహుకుమ్ నర్దాగు లేరి?
జోడు గుట్టపుదామ లేని?
తాడు నిచ్చెనలాడు గోడని
కాచిపెట్టిన మా నెకాగులు
కట్ల బల్లెపుకలి బంగం
నరసిరింగులు—తోపు గొప్పలు
మందుగుండు—మారునడు

డప్పు దరువులు—ధాలు కత్తులు,
ఏవి తమ్ముడ ? ఏచట తమ్ముడ ?
ఏదిరా అనాడు మ్రోగిన వెంమదొర ధంక ?

మల్లిపాడువదంతు బెదరినమాట మంగలితోట యేదీ ?
మంచినీళ్ళ బావికిక్కన మల్లె నందిరిచాలు యేదీ ?
కంజీకటులలోన కానిలి బుగజువై

ధగధగ మండడి నెగడులేని ?
ఏమాయెరా కొండ రామాలయమ్మువై
దివికి దారులు చూపు దీపకలిక ?
రాణివానపు మంగళారతు లేమాయె ?

చావళ్ళముందు మహాలు లేవి ?
దూరాలలో ధనాగరాలలో వెల్లు
పారా దివియ లెన్న దారిపోయె ?
నిత్యదీపానళి 'మహర్షిలయ'యగుచు
తెలుగు మొనగాని వలచిన కలిమికిన్న
లేకచెడి యేకా, అ మాన గేల ముగి
మూల్గుచున్నది చుక్కల వెల్లు గనుచు.

కొక్కిగ రాని కుంకుమపూల గరిసెరి
గబ్బురెట్లలు వైచు గబ్బిలాలు
పెరుమాళ్లగుట్లు కొబ్బెరనీటి కోకిళ్లు
మూళ్ళకంచెలు అడ్డి మూతవడియె
రసరాజు మాధవభుని నాటకశాల
కప్పుబండలు నేల కరచుకొనియె
ఏనాటి కెండ కన్నరుగవి పూజోండ్లు
ఓరిగినకడ లేచె పరికి పొదలు
భూనరుడులేని ఈ రుద్రభూమియందు
నిత్యతాండవ క్రీడా వినిరతుడగుచు
కాపలా కాయుచున్నాడు శేపుమాపు
కాళినహితుడు మూడవ కన్ను దెరిచి.

పోగుగుపుగుగు మెదలు పోలిక లేదిట,
నేలదక్కపైన నింగి దక్క

సాగిపోవుచుండు నగ్వకాలమ్మల
గాలిపిల్లవాని జాలికట.

నూ త న సం వ త్స రా బి నం ద న ము ల తో !

నేపనల్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ (మద్రాసు) ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

379, నేతాజీ రోడ్, మద్రాసు - 1.

పోస్టు బాక్సు నెం. 1616

...

ఫోన్ : 21248 & 21249

ప్రాంతాలు:

241. కాన్వెంట్ పీఠి,
విజయవాడ.
(ఫోన్ : 293)

1, రావళిపతి రోడ్,
సికింద్రాబాద్.
ఫోన్ : 74451

మెయిన్ రోడ్, కాకినాడ.
ఫోన్ : (103)

హైరోడ్, చిత్తూరు.
(ఫోన్ : 142)

ప్రా కు వ ద్ద ల బిం చు ను

- * 25 కెవిఎస్కోడా డీసెల్ జెనెరేటింగ్ సెట్లు
- * జెకొస్టవేకియన్ వుడ్ వర్కింగ్ మెషినరీలు,
- * 25 కెవిఎ & 50 కెవిఎ స్పాట్ వెల్డర్లు,
- * వర్క్ షాప్ మెషినరీలు,
- * డీసెల్ మరియు ఎలక్ట్రికల్ పంపు సెట్లు,
- * స్విచ్ గేర్ వగైరాలు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ: ఆనంతరసాహితీ

శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావు

బ్రిటీష్ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గా ప్రకటన జరిగి మాడు సంవత్సరాలు గడిచిపోయినవి; మూడు నాగాది పంతులుగలచి బాయి వది; తెలుగు ప్రజల చిరకాల వనోరథము ఈ విషయముగా సిద్ధించిన ఏమిట ఆంధ్ర పారవ్యత విక కలిగిన అత్యుద్ధమముగా యను ప్రశ్న ఎవరముగా ఉత్పన్నమగుచున్నది. ఎందుకనగా భాషారాష్ట్రాల యేర్పాటుకు సాంస్కృతి సంస్కృతుల అభివృద్ధియే మూలకారణము; ప్రధాన ప్రాతిపదిక. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానమును గూర్చి ఆలోచించింపబడి, మనము సాధించి ప్రతిని గూర్చి నిరాశ చెందనలసిన ఆవశ్యకత లేదని వెల్లడియగుచున్నది; మనజాతి మేరలో వనకు కంటిని తెరిచి మన భవిష్యత్తు గోచరించుచున్నది.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ అవతరణ నిజానికి సంస్కృతి భావపట్ల సాహిత్యరంగమున ఇంతటి మైన ఆదరాభిమానాలు ప్రబలుచున్న తర్కాగములు మనకు కనిపించుచున్నవి. సంస్కృత కౌవ్యాల ఆంధ్రావతరణ కృషిని యింగుకు దిద్దకముగా చూపించగలము. ప్రసిద్ధ కవి పండితులు, ఋషుల సంహారము మేఘమాల తిరి కౌవ్యాలను, ము దారాక్షిపము, ఉ తరరామ చరిత్రకంటి వాటకాలను, పండితరాజకృతులను తెలిపించి ప్రకటిం చేయున్నాడు. సాధ్యమైన నమూనాలో భారతి భాగవతి రామాయణాల ఆంధ్రావతరణము జరిగి వది. పూర్వపూర్తి కౌవ్యాల రచన ఆంధ్ర సాహిత్యరంగానికి మన సంస్కృతి భావ మిదనే కోక ప్రాచీన నా జ్యయముమిద కూడ వ్యాప్తి జెందుచున్న అభిగమికి విదిర్చనమైయున్నది విశ్వవాద రామాయణము కిష్కింధ కాండము చామలుకు ప్రకటితమై ఆంధ్ర దేశములోని ముఖ్యపక్షాలలో స్వయముగా కవి సమాజము గారి చేతి పతిమగుచు, ప్రజా ఆదరాభిమానాలను చూరగొనుచున్నది; కంఠరామాయణము తెలుగులోనికి వచ్చింద; తులసీ రామాయణము ఆంధ్రావతరణమైంది; పుట్టపర్తి కవి పూర్వమైన మరొక రామాయణము ద్వితీయ ప్రకటితము గావచ్చును. గోవింద రామాయణము పూర్తి చేయు కృషి జరుగుచున్నది. దండమాళిగాని రామాయణ సుధాల కూరిని తెలుగునీమలో ప్రకటింప జేసినాడు.

ఆంధ్ర పారవ్యత పరివర్తు భాంతోత్సవాలను. భాగవతోత్సవాలను ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ పండుగమున నిర్వహించి, ఆంధ్ర భారత భాగవతాలమిద ఉత్తమ విమర్శగ్రంథాను ప్రకటిం చేసింది. ఇంక కనైవున గాధాన పతికంటి ప్రాంత కౌవ్యముల తెలిగింపు జరిగింది; కంచుభక్తకంటి ప్రాథమికములు ప్రకటితమైనవి. ఈ రచనావ్యాపకములయొక్క ప్రాచీన సాహిత్యరీతుల పట్ల ఆంధ్ర దేశానికి గల అభిమాన ఉదాహరణలైయున్నవి. మరికొందరు కవి కృషిలు మగ్గయున్న చారిత్రక గాథలను ప్రాచీన కౌవ్యభారతంలో గావము జేసినాడు. ఆంధ్రపురాణము, కృష్ణ భాగవతం యీ

ప్రశ్నలకి చెందిన నాజ్యములు. చారిత్రక పరిత్ర జీవితమున కోవాచార్య కవి రసనింతమైన ప్రబంధముగా రచించినాడు.

పూర్వసాహిత్య రీతులైన అభిరుచి, అభిమానము ఒక ప్రతి తావిముగా అభివృద్ధి చెందుచుండగా మరొకవైపు దివ్యకౌవ్య కుసుమాలు అనేకము యీ మాడుపంతులారాలో వికసించి తరిమి లించినవి. విశ్వవాద, శ్రీ శ్రీ ప్రభృతులైన పుల రచనా వ్యాపకము సాగుచునే యున్నది; రాయప్రోలు తమ కౌవ్యాలని పుష్కలద్రు గము గావించినారు. తుమ్మ, బామనా కవికృతులు అప్పటిప్పుడు గొంతెత్తి పాడుచునే యున్నాడు. ఈ కవికృతులచే ప్రభ విత్తులైన యుగళ పుల కము సామలు ఆంధ్రావతరణలో బహుళముగా జరుగు చున్నవి. నాగూలు గేమలగా మార్చి, ఆంధ్రావతరణము కౌవ్య వీధులలో ప్రజ్వలింపజేసిన మృత్తికము గూర్చి కౌవ్యగానము చేసిన రచయితులు, తెలుగునీమలో మనకు కనుపించుచున్నాడు. భిరు వ్న కౌవ్యకసుమారు, వాల్మీకివారిమూల, వాయని సుబ్బారావు కృతులు, దాశాధి కౌవ్యపరింపరి; పి. వారాయన రెడ్డి కృతిగేమ కౌవ్యముల పుంఖానుపుంఖ ప్రకటన ముందు ర్తివచనకలత ప్రవాహము గడిచిన మాడు పంతులారాలో మన సాహిత్యరంగమున గమనింప దగిన విశేషములైయున్నవి. ఏమకాలిక రాజకీయాలైన వ్యాఖ్యా నాలు, శ్యాంశ్యావిమర్శనలు, తిక్కనాది కవుల జీవితములు తెలుగు కవులకు ఇతివృత్తిములైన ఉదాహరణములు మనకు ఈ కాలమున గోచరించుచున్నవి.

ఈ మాడుపంతులారాలో ప్రకటితములైన ఉద్గ్రంథాలను ఈ పండుగమున పేర్కొనవలసియున్నది. తెలుగుభాషాసమితి వారి విజ్ఞానసర్వస్వ సంపుటముల (ఆందులో ఆంధ్రసంస్కృతి సంపుట మును ప్రత్యేకముగా ప్రకటింపబడినవియున్నవి) కోవాలు ఆంధ్ర విజ్ఞానకోశ సంప్రదానము ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ జరిగిన తరువాతి వచ్చిన ఉత్తమ గ్రంథములు. ఆంధ్రప్రదేశ్ అకాడమిచేత బహుళకృతిమైన కన్నచోడున కవికృతము ఒకటి సాహిత్య రిమర్క్; కళాపూర్ణోదయము వైన ఆంగ్లములో కృష్ణరావు గాని ప్రకటించిన సంపుటము మరొక ఉత్తమ సాహిత్య రిమర్క్, త్యాగరాజ కృతులను చక్కగా, విద్వత్ముగా ఆంగ్ల రీతిలో ము దాని అర్థమును ఆంగ్ల భాషలోను సామర్థ్యపరించి, వకల ప్రతంజనాళి ఆంధ్రావతరణిని, ఆంధ్రవాగ్దేవులకొరకుని, భిక్తాగ్రేసరుని తరిత యము గావించిన ప్రతుత్నము ముదరాప్త అవతరణ తరువాత జే జరిగినది. తెలుగునీమ పుట్టుభాగ్యోత్తరాలను తెలియజేసిన తరితోధక ధలము ఈ కాలముననే మనయుడిలో పడింది. చాలకాలమునుండి సరిక్షితమైన కృష్ణాత్మకర పుష్కలద్రుము యిటీవలే జరిగినది. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి నిర్దయ జేయించిన తెలుగు

పాతకాల సంపుటము నడికొరల సంపుటము రాష్ట్రాధికారము తరువాత ప్రకటితమైన ఉద్గ్రంథాలు. ఈ సంపుటమున నన్నయపద ప్రయోగశాసనము, కృష్ణపాద్యశ్లోక సంబంధించిన మాండలిక శాసనము సిద్ధమై అచ్చు గానున్నవి. మాధవరామశర్మగారి నాట్య వేదము, అప్పారావుగారి నాట్యశాస్త్రము, రామరాజుగారి జాన పద వాఙ్మయము, ఆంధ్రదేశ గ్రంథాలయ సంఘము ప్రకటించిన కృష్ణపాద్యశాసనము, శ్రీమతి లక్ష్మీకాంతమ్మగారి ఆంధ్రదేశ యిత్రులు (రమణీ రమణీయ సాహిత్య సమీక్ష) ఈ మాధు సాహిత్యరంగాలలో ప్రకటితమైన ఉత్తమ వాఙ్మయము. ఈ వాఙ్మయము ఈ మాధు మనభాషలో జరుగుచున్న బహుముఖమైన కృషిని వివరించుచున్నది.

ఈ కృషితో పాటు సంస్థాగతమైన కృషినిగూడ ఈ సంపుటమున పేర్కొనవలసియున్నది. కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు మార్యరాయాంధ్ర నిఘంటు ప్రకటన కార్యమును త్వరలో పూర్తిచేయునున్న కుభివార్తతో పాటు ఇతర సాహిత్య కార్యక్రమాలు నిర్వహించుచున్న వార్తగూడ శ్రీమదగోదరమై సంతోషము కలిగించుచున్నది. హైదరాబాదులోని ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రను ప్రకటించినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య తత్వ శాస్త్రమును ఆంధ్రీకరించి, ప్రకటించుటకు నిర్ణయించినది. సంస్కృతి వాఙ్మయచరిత్ర ప్రకటనకుగూడ త్వరలో యీ పాఠశ్రవణ పరిషత్తుపక్షాన జరుగనున్నది. లక్ష్మీనారాయణ పరిశోధక సంఘి కేంద్రప్రభుత్వమునుండి కొంత ఆర్థిక సహకారముపొంది తెలంగాణ కాపాడుముల పెండ్లిక సంపుటమును అచ్చువేయుటకు పూనుకొనినది. దక్షిణభారత పుస్తకసంస్థ గ్రంథప్రకటనము ద్వారా తెలుగు భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడుచున్నది. వికలాంధ్ర ప్రచురణాలయము కపయోగరమైన విజ్ఞానవాఙ్మయము, బాలవాఙ్మయము, ఆంధ్రవిద్యనీ ద్వితీయసంపుటము, నృత్యశిల్ప, గురజాడశివ రచనలు, గిడుగు పండుకుని గ్రంథములు మొదలైన ఉత్తమ వాఙ్మయము ప్రకటించుచు చేయుచున్న కృషి ప్రశంసనీయమై యున్నది. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ యేర్పడి, నిర్ణీత కార్యక్రమముతో పునాదిమించుచున్నది. రాబోవు సంవత్సరము చేతనశ్లోక సంబంధించిన మాండలిక శాసనము, నన్నయ సమకాలిక కవుల శబ్దప్రయోగ శాసనము, తరువాత తిక్కన పదప్రయోగ శాసనమును సిద్ధము చేయించుటకు తీర్మానించి పునాదిమించుచున్నది. ఉత్తమ సాహిత్య గ్రంథాలకు బహుమతులను ప్రకటించుచు రచయితలను ప్రోత్సహించుచున్నది కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ యితర భావననుండి ప్రామాణిక సాహిత్యమును తెలుగులోనికి దీసికొనివచ్చు కార్యక్రమమును నిర్వహించుచున్నది. రవీంద్ర శతవార్షిక జయంత్యుత్సవము తరఫు రవీంద్ర వాఙ్మయమును సమగ్రముగా అన్ని భారతీయ భాషలలో పాటు తెలుగులోనికి గూడ అనువదించవలెనని, ప్రకటించుటకు నిర్ణయించినది; ఆంధ్ర కథా సంపుటమును ప్రకాశింప జేసినది. ఈ కార్య సంపుటము త్వరలో రావచ్చును. ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర తెలుగులోను, ఇంగ్లీషులోను వ్రాయించుట పూర్తియైనది. త్వరలో ప్రకటనగూడ జరుగవలెను. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము పక్షాన శబ్ద ఉత్పత్తికి సంబంధించిన గ్రంథములు నిర్వహించుచున్నది. ముద్రాకు

మీ గుండెను కాపాడుకోండి

లవ్-డబ్ ఆరుచు గుండె యెడలెంపి లేక

ధ్వనించుచుండును.

* ఆశుచూ ధ్వనిచే నాడి

* మూర్ఛ వచ్చేట్లుండట

* భారము, బడలిక కలుగుట

* ఊపిరి ఆడకుండట

* వివర్ణమైన ముఖము

* ఎడమ చేతియందు నొప్పి

* కాళ్ళ వాపులు

* గుండె దడదడ కొట్టుకొనుట

ఇది గుండె జబ్బులకు చిహ్నములు.

ఆరోగ్యము పూర్తిగా పొందుటకు

స్వయంగా లేక తపాలుద్వారా

కవిరాజ్ పండిట్

దుర్గాదత్త శర్మ

వైద్య వాచనపరిగణి

సంప్రదించండి.

Navratna Kalpa Pharmacy

Jullundur City (India)

విశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర సర్వస్వ ప్రకటనకు ప్రారంభించింది. ఆంధ్ర భావలోక, ఉర్దూలోను ఉత్తమ చరిత్ర వాఙ్మయమును, రిజాన వాఙ్మయమును ప్రకటించు ఆశయముతో శ్రీ అయ్యకేవర కౌశేయ్యరరావు గారి యాజమాన్యమున ఉర్దూ తెలుగు అకాడమి స్థాపించబడింది. దక్షిణభారత హిందీ ప్రచారసభ దేశభక్త కంటటప్పుయ్య పంతులుగారి జీవిత చరిత్రను ప్రకటించింది. శ్రీ కౌశేయ్యరరావు గారు తమ జీవితచరిత్ర ప్రథమ భాగమును నవ్యాంధ్ర నను పేరుతో ప్రకటించినారు. ఈ విషయము గడిచిన మూడు సంవత్సరాలలో తెలుగుదేశముందలి పారస్పరి స్థితిని, కృషిని స్థాని పురాణ వ్యాసముగా వైన పేర్కొనట జరిగినది; ఈ కృషి స్వ వివాల ప్రశంసనీయమై, ఉజ్వల భరివ్యక్తును నూచించుచున్నదిని చెప్పవచ్చును.

ఆంధ్రప్రదేశ్ విర్యాటుజరిగిన తరువాత తెలుగుభాష ద్వారా పరిపాలన జరుగనే సిన ఆకళింకతి గుర్తింపబడినది. కావనసభిషాన పరిపాలనకు సంబంధించిన శిబ్దకాశమును నిర్ధయచేయుటకు ఒక సంఘము నియమింపబడి పనిజేయుచున్నది. ఈ శిబ్దకాశము పూర్తి యైనదనియు, త్వలోనే ప్రకటితము కాగలదనియు తెలియచున్నది. అధునిక అరసరాలదృష్ట్యా తెలుగులిపిలో చేయబడిన మాధులను నూచించుటకు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శేఖరకర్మగారి అగ్ర జీతన ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము నియమించిన సంఘము తన పనిని పూర్తిచేసిందని తెలియుచున్నది. తెలుగుభాషకు నుంచి ఔపు యంత్రములను నిర్ణయించుపడుచున్నమాడ ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము శ్రద్ధవహించుట ముదాకామైన విషయము.

గడిచిన మూడుసంవత్సరాలలో ఆఫ్రికా జాతీయోద్యమము, ఈజిప్టుజీవితము, తరువ్వు గ్రహస్వామియు వంటి చరిత్ర గ్రంథాలు ప్రకటితమైనవి. ఆంధ్రగానకులచరిత్ర, ఆంధ్రవాగ్గేతు కౌంచరిత్ర, దక్షిణదేశములోని వాఙ్మయము, గృహలంకరణము-ముగ్గులు, అంటువ్యాధులు, వంటలు—పిండినంటలు మొదలైన వివిధ కవయాలమిది విజ్ఞానదాసుగారు వాఙ్మయము ప్రకటనమైనది. పోజినీదేవి, శిరచ్చంద్రుడు, చలం మొదలైన సాహితీపరుల జీవితములు ప్రచురింపబడినవి. ఆంధ్ర భాషలో జరుగుచున్న పారస్పరిక భిన్నభేదముకై జైవిద్యమునకు యీ కృషి నుంచి విదర్శనమై యున్నది. ఇతిర భాషానుండి సాహిత్యము-ముఖ్యముగా నవలలు యీ మూడు సంవత్సరాలలో చాల ప్రకటితమైనవి. ప్రేమచంద్, శిరచ్చంద్రుల రచనలు పూర్తిగా తెలుగులోనికి వచ్చినవి. శ్రీ సేంద్ర కుమార్, ఇళాచంద్రకౌషి, గోస్వీ, టాల స్టాయ్. జోలా, హ్యూగో, పెరె బ్. మహానా ప్రభుకుల రచనలు తెలుగు భాషలో పరివర్తింపబడినవి. కళావికాసందలి, ఆద్యా గ్రంథ ముందలి, కళోద్ధారక గ్రంథరూప మొదలైన సంస్థలు తెలుగు భాషా భిన్నభేదము చేయుచున్న పని గమనించదగియున్నది. స్వతంత్ర నవలలు కొన్ని యీ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రకటితమైనవి.

కొడవటిగంటి, భాస్కరభట్ల, బుచ్చిబాబు, శ్రీదేవి, సాంబశివరావు వంటి ప్రభుకుల యీ నవల రచయితలలో పేర్కొనవలసి యున్నది. నోరి కరకంహా ప్రేమగారి కవిత్వయానికి సంబంధించిన తమ నవలలో మూడవ దైన మల్లారెడ్డిని ప్రకటించినారు. మొత్తము మీద యీ రంగములో గడిచిన మూడు సంవత్సరాలయందు అను వాదాలలో హెచ్చు ప్రాముఖ్యము లభించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

అధునిక ఆంధ్ర సాహిత్యములో ప్రత్యేకముగా ప్రశంసించ దగినది కథావాఙ్మయము. ఈ మూడు సంవత్సరాలలో యీ రంగ మున చక్కని అభివృద్ధి జరిగినదిని చెప్పవచ్చును. చలం, దీక్షితులు, గోపినాథ్, మునిమాణిక్యం, పద్మరాజు, రామకృష్ణకామ్రేయ, మొక్క పాటి ప్రభుకులైన ప్రముఖాంధ్ర కథకులు తమ కథానికలను సంపుటలుగా ప్రకటించినారు. ఈ కథకుల రచనలను పరిక్షించుచు, 'అక్షరాభిషేకము' జరిగినది. యాన కథకులు ఎందరో ప్రతిభావంతములైన కథానికలను వ్రాసి భారతి, ఆంధ్ర వారపత్రిక, స్వతంత్ర, ఆంధ్రప్రభ, గోకొండ మొదలైన పత్రికలలో ప్రక టించుచున్నారు. జాగృతి, చుక్క, ఆంధ్రజ్యోతి (యవ ప్రమ రణ) మొదలైన పత్రికలలో కథాసాహిత్యము బహుళముగా ప్రకటితమగు చున్నది. నవ్యసాహితీ సమితి గడిచిన సంవత్సరము కథానికల వాటిని నిర్వహించి, ప్రకటితములైన వానిలో శ్రీమ కథను యుక్తుకొని, ఆ కథను పత్రికరించి యున్నది. కథానిక వోపాటు వాటిక నున యువరచయితలు ఈ మూడు సంవత్సరాలలో ప్రత్యేకముగా అడరించి, ఉపాసించిన వాఙ్మయ విశేషము. ఈ కాలమున శ్రీ రాజుగన్నాగ, శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారల వంటి పెద్దలు తమ వాటికలను సంపుటరించి, ప్రకటించినారు. బాలసాహిత్యము యీ కాలమున విశేషముగా ప్రకటితమైనది; కేంద్ర ప్రభుత్వము కొన్ని పుస్తకాలకు బహుళములను ఇచ్చి ప్రోత్సహించుచున్నది. రచయితలు వ్యక్తిగతముగా నే కాక, సంస్థలు గూడ బాలన వ్యాసము ప్రకటనము పట్ల ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసికొనినవి. తెలుగుభాషలోని ఉత్తమ ఖండకావ్యమును యేరి కూర్చి ఇంగ్లీ షులో ప్రకటించుటకు ఈ కాలమున యుగకు కృషి గావించి యున్నారు. East and West. పత్రిక మొదలైన పత్రికలను యీ సందర్భమున ప్రత్యేకముగా పేర్కొనవలసి యున్నది.

ఈ విషయము గడిచిన మూడు సంవత్సరాలలో ఆంధ్రభాషా భిన్నభేదకి వ్యక్తిగతముగాను, సంస్థాగతముగాను, జరిగిన కృషి గణనీయమై యున్నది. ఈ కృషిలోని జైవిద్యము కూడ గమనించ దగి యున్నది. అధునిక అరసరాల దృష్ట్యావిజ్ఞానవాఙ్మయ ప్రకటనము పట్ల మనవారు ఇప్పుడిప్పుడే శ్రద్ధ వాపుట ప్రారంభించివారిని చెప్పటకు ముందుండు తగినన్ని ఉదాహరణలు కనుపించుచున్నవి. బహుముఖమైన యీ పారస్పరిక కృషి మన భాషను శ్రీమంతమును పంపన్నమును గావించుటకు వోడ్చుచున్నది. ఇప్పటివరకు జరిగిన పని అల్పముగానప్పటికిని, యిక ముందు చేయవలసినది అపారము కాగలదు.

సింధు చరిత్రలో సిందూరరేఖ

శ్రీ "రంగారావు"

ఒకానొక సీమంతాన కుంకుమ. రానుకున్నది వర్షమకస్య.

మబ్బుల ముంగురులను గాలివేళ్ళతో పట్టుకుంది. మహా మృదన్ లిన్ కాపిము నమాజ్ నుండిలేచి నిల్చున్నాడు. అరనిమువం కనుమెద్ది అల్లాకు మళ్ళీ తన కృతజ్ఞతను రెండుపుకున్నాడు. మొకటి కిందికిన పరచిన బట్టను తిరిగి తీసుకున్నాడు. తూర్పు వైపు తిరిగాడు.

రావాడి కోట బుగజామీద హరితకేశనంపు నకుమ వెల తంక వాల్చించేస్తూంది. వాజుసుకోజాగ్రింద అచోట రెపరెప లాడిన నూర్యస్వజం అదృశ్యమయి పొందాడేళి చరిత్రలో మాసిన పుటగా మారింది.

నవామ్మదే కాసిము తనచేతు. తంక చూచుకున్నాడు. ఎన్ని గాయాల! ఎన్ని వాత్యలు! మొక్కనండి పూవులు గ్రుంచి వారి సువాసనగా తలలు తీసుకుని కాసిము—దేహం ఒక్క ట్లిగకాలం నాకబోయింది. ధైర్యమే మా. పుల్లె తన్నెదిరిందగా, ఆ ధైర్యవాహినిలో చిలిక బిటవారిలు కనమయింది. "నీకుం" కోట సాధించిన తర్వాత చిన్నచిన్న వాల్లలో ఉత్సాహంతో సముపేరినయిన సింధునదిని దాటవస్తూ, రణరంగంమీద రావాడే రాజా దహిగడి వాయుతత్వన ధీకన్న రాజపు తులను ఒకేసారి డిమా ఒక ఎత్తియిస్తే—రావాడే కోటను ముట్టడించి, బుగజామీద ఖరీఫావరీదే కెండా నెరుర వేయటం ముగిసారు అయింది. అయినా ఈ రాజపు తులకు ఎంతపట్టుదల!! ఇంత రక్తంతోనూ స్నానం చేసిన బుగజామీద పున్నయను పతాక నెరుర వేసివా పరిపూర్ణ తిలం విజయలక్ష్మిని పోహసించింది. దహిగడి అంతిపురకొంతలు అగ్నిలో దూకొగ.

'ఇబ్రహీంఖాన్!' అని హతాత్తుగా పిలిచాడు మహమ్మద్ కాసిం.

పగగత్తుకుంటూ వచ్చాడు ఇబ్రహీంఖాన్. నడుమునుండి కహన్నీ నంచి నలాముచేసి వాల్లడుగుల దూరాన నిల్చున్నాడు.

"దహిగడి కుమార్తె కిద్దూ దొరికారా?"

"లేను హుజార్! మనసైనికులు ఒక్కంతా కట్టుచేతమని తిరుగుకున్నాడు. పొద్దుపొడిచేలోగా వాల్లెద్దూ మీమండు నిల్చోలేరు హుజార్..."

"మాటలకొను ఇబ్రహీం, పనికావాలి!" అంటూ కోట వైపు నడిచాడు కాసిము. ఇబ్రహీంఖాన్ నవ్వుకున్నాడు.

"ఏమిటి భయ్యా, ఆనవ్వా?" అంటూ ఎదురయ్యాడు తోటి డిలీ వాయకుడు సరీము.

"ఇంకేముంది సరీం! మామూలే! మదిరా - ముకంబీ—"

"ఏమిటి కథ?"

"దహివాయివ రాజాకుతుల్పూద కాసిం గారి కన్ను పడింది."

"సహజమే కద!"

"అదికొను సరీం! కాకలు తిరిస వాయుకలోడిన రంగం మీద ఈ కుర్రవాడు జయించడమే అపూర్వం. అలాంటప్పుడు - సామాజ్యం న సంగంకొకముందే, క్రితుకేషం పయ్యంగా వాకివం కొకముందే కోట బతుట రాబాదుల చప్పుడు చూయకముందే, దహిగడిగాణి దూకిన మంటలు అరకముందే - మన వాయుకుడన దగినవా డింధంగా కోటల కొకలో పడితే, మిగతా నెవ్వం ఏం కావాలి? క్రవకిటెణ, కాంతి భద్రతరి విమయివావాలి? అలో చించు..."

"నీవంతా మరీ ముసలివాదనోయ్ ఇబ్రహీం! లేకపోతే ఇంతగాక్రిమిం , యుడం జయిం వ తిర్వాతి కుగార్చికు కాస్త యివా ఉవ వారం లేకపోతే ఉత్సాహం చచ్చిపోదూ? నండ కాపనుడు కాసిమున్నంతకాలం కాంతి భద్రతరి నుండేమీద చేతులు వేసుకు కండ్లు మూసుకోకమ్మ కదవ రంగం మీదయినా, కామిని అసరిం వెనకయినా - ఎటుపుని, కొదవకపోవడం తోగుల లటగానునీ, కాసిము ఎంకొ వైలాపచ్చిసుని దాటలేదనీ తెలుగు వేసుకో ఇబ్రహీం!"

"కాపురు కన్నీయ కాటుకరఖ విన్నూ పలకరించినట్లుండే సరీం..."

"విజంగా ఈ పొందూ కన్యలను చూస్తుంటే దేహం రెరదలా పొంగి మెకపులా నలుపుతుంది నునా!" అని సరీం కండ్లు మూసు కుంటే ఇబ్రహీంఖాన్ పెద్దగా నవ్వాడు; సరీము వీపుని నెరచాడు.

వారిద్దరే నవ్వుకూ రావాడే కోట కండ్లు చెరుర్చాయి.

* * * *

"మట్టినీ, రాయని కైవసం చేసుకున్నానని కైపులోకి వామ కాసిమ్! మేము మనమ్యలం; అందులోనూ అగ్ని తంకిజాలం. మాలో ప్రవహిస్తున్నది నీగు కాగు; రెపపుతుల రక్తం. యుద్ధ ధూమి మీద జయం మూది కొకపోమ్మ, కాసి మా క్యక్తిత్వనికీ, మా వాత్యభిమానానికీ వాకం వుండబోదు. నెత్తుగమకుగుల నీది మా నీరి సంపదమీద కొరివి చేతులు వాచిన దోపిడికొండు ఒక్క గు కాగు. ఇదిగు కాగు. ఇలాటి దండయాత్రలూ, సంప యాత్రలూ మా చరిత్ర నిండా కన్నాము, దండగా విన్నాము. అయిప్పటికీ మా లక్ష్మి అకేచం, మా వాతీయత నిండవని. నీగటి రామావుల ఆయువు ఆస్తమాత్రమే, మా మ్యాంకులు క రికి కా... క అతిరులు...మా వాన్నకు చంపావు. మా అమ్మకు అగ్నిలో

దూకినావు. నూకారిని కాశం చేశావు. ఈ ఇల్లంతా కడిగావెను
కున్నావు. ఇది మిగిలింది మేము. మహావీరుడయిన మగధిగడి ఎదుట
మడిచికట్టిన మాస్త్రాలతో నిల్చున్నాము—మనుషం! నీ చేతిలోని
ఆ కరవాలా ద్విలా పారవేస్తే.....”

హుంకరించి దూకుతోయిన ఇబ్రహీంని చిహ్నవృత్తుతో వారించి
ఇటు తిరిగి అడిగాడు కాసిము—“...పారవేస్తే ఏం చేస్తావు
చందన దేవి?”

“నీ నుండే నెత్తుగతో మా తలిదండ్రులకు పంతుకా చేస్తాను.
తర్వాత వాళ్ళను చేరుకుంటాను. ఎదు కలకాన్ని అందించే బు
హీనలకు కాసిములకు నులయిన మీకు రాజపుత్ర కంఠంలే ఉన
చ్చివాలు కొరనీ, రాజుకున్న కప్పురవ్వలన్నీ క్రొత్తి పాతం
వేర్పత ను...”

“చందన దేవి...అందం ఆకొరింగా, ఆనందం ఊపిరిగా
వున్న నీలో ఈ ఆకేకాన్ని చూస్తుంటే...”

“...చూస్తుంటే—?” అని మొదటిపారిగా పెనవి కడి
ర్చింది రాగిణీదేవి.

“మా చెల్లెలు ఫాతిమా నుర్తుకు వస్తున్నది...” అన్నాడు
కాసిము నెమ్మదిగా.

“ఫీ! దుర్గాదా! సగం నిమిషం తర్వాత కియ్యకు చేతి
పానిదానిని కూడా సోపరీ అనగల్గిన జంతువులు మీరు!”

“నో! గుమ్మయ్!” అని గర్జించాడు ఇబ్రహీంఖాన్. మహమూద్
విన్ కాసిము పలికాడు. అతడి కళ్ళలోని లాలన చూసి ఇబ్రహీము
రసకత్వం మీసం గువ్వుకుంది.

“చందన దేవి! రాగిణీదేవి! మీ ఇద్దరినీ రానున్న భాగ్యన్ని
ఊహించారా?”

“బుర కొలు తొడిగి మొకవీధి వారమై, నీ ఇంటిలో కింకంటి
కింపుగా, మధువాన మధురంగా వాల మగ్గ్య గడిపే ఉవితం ఏవాటికీ
మాపాలిటి భాగ్యం కావాలదు కాసిం! ఈ నూట మరవన!”
అంది చందన.

“నీ ప్రేమ లాలన లాలించి, నీ మాస్త్రస్వర్గుకు పులకించేవి
మా కివాలని తెలుసుకో!” అంది రాగిణీ.

“మీ ఇద్దరి వివేకం ప్రకాశనీతు మయినా ఈ విషయంలో
మీకు పారబడ్డారు. ఈ జీవంతా మావారిదిగా చేసి, ఇక్కడి
పాత్రలందరినీ ఏకం చేసి, వాండరికీ ఒక్కడెపుడీ వేర్పరచాలన్నది
మా జీవితకలయం. ఆ ప్రయత్నంలో ఆపదానికి ఆపదానికి చోటు
లేదు. కాశంకూడా మిమ్మల్ని పుర్పించడు. మీ భవిష్యత్తువీరం
మరొక తీరున వుండగలదు.”

అక్క చెల్లెల్లిద్దరూ ఆక్కిజంతో చూడారు. ఇబ్రహీం
మొహం మీది ప్రశ్నిన చూసి నవ్వాడు కాసిము.

జవాబు చెప్పాడు.

* * *

అటూ ఇటూ ఆశ్వికదశం అపరాగా పొగిపోతుంది వల్ల.

“కక్కయ్యా!” అంది చందనదేవి. రాగిణీ చెల్లెల్లివైపు
చూసింది.

“ఆ ఖరీఫా ఎలా వుంటాడో...”

“ఏమో...?”

“కొండాటి ఎరగని మనం జన్మసీతును దాటుకున్నా కంటే
విమలాగా వుండగల్యా!”

“వాన్నగాగ వీరస్వర్గం అలంకరించిన ఊణాన జరి అల
యంలో వుండకపోతే అమృతవాళిలో కావరం చేసి వుండే
వాళ్ళం. అయినా...”

“ఆ అమృతం లేదు మనకు...అక్కయ్యా...ఈ వుండరాన్ని
మింగి—”

“తొందరపడకు చందనా, తొందరపడకు! అమ్మకు,
వాన్నకూ మనలను దూరం చేసిన మహావీరుడికి జవాబు చెప్పాడా
చందనా?”

“అంతేకాదు...మన కప్పుర్చి నవమాసం చేసి మన ఆయా
లను కూర్చి—తన దేవుడిని, తనవ తాన్ని, ప్రవాదిస్తాడట ద్రాహీ!”

“చందనా! మన మతం ఎంత నొప్పనయినా మన భర్తం ఎంత
ఆదర్శనంతమయినా, మనవారు ఎంత వీరులయినా — రాక్షసంగా
ఘోరపరాజయాలు మనదవుతున్నాయి. అనిపిస్తేమూ, అనవస
రపు ఆకేకమూ మనవారి పాలిటి కని నరలయి మన చరిత్రను అప
శ్రుతుతో నింపి, మన భవిష్యత్తున్నీ అపవర్ణం చేస్తున్నాయి.
చనిపోయిన మన అమ్మ, ఆమెతోటి వారూ, ఒక్కొక్క తురక
చొప్పున చంపి, పోయివుంటే ఎంత బాకంజేదో ఆలోచించు
చందనా!”

“నందల వేల ప్రజల ప్రాణాలతీసి, అబ్బావై ఆత్మ
చారాలు జరిపిన ఆ కనాయిసెనక, అనిపిస్తేమూ, మనలను తన
ఎదుట నిల్పాలేటి ఋష్యశృంగడిలా నితులు మాట్లాడుతుంటే
నిప్పుల కర్పంలో తడిసిపోయింది...”

“నీ కన్న పెద్దదాని అనమానభారం నీ చెరుగనా చందనా?
పరువంపు మనుషులు పరాయిచేతుల జిక్కి మరొక జీవానికి కళ్ళి
బోవడం కన్న ప్రాణాలు కోల్పోవడం వాంఛనీయమే — కాని
ఆత్మహత్య - పాపమేకాదు, అజ్ఞాన శిఖరం కూడా. ముప్పులు
ముట్టడించినప్పుడు ముగలమై మన ప్రాణాన్ని మనమే చులకన
చేస్తే వైదల కంట ప హీనుల మనంలేదా? తిద్వాగా వారి దూరం
తలకు రాదబాటలు వేయడంలేదా?... అందుచేత —
చందనా! నెమ్మదిగా ఆలోచించు. దేహంకన్న జీవం ముందుంచు
కుని పనిచేద్దాం. మన నుగవాగు వీగినచోట రిజయ్యజం విత్తదాం.
చతుర్విధోపాయాలలో కూడోదానిమీద మేడ కడిదాం. యాదవ
కులంలోకి ముసలం విసురుదాం!” అంది రాగిణీదేవి—అల్లకీపరచాల
నుండా అనలోకిస్తూ. అక్క కళ్ళలోని నిందితలుసులను అర్థం చేసు
కోవడానికి ప్రయత్నించింది చందన.

“చేతిజిక్కిన రాచిలుకల కదంబావే కాసిము! తెలివిదక్కు
వనుకూడా రాజభక్తి అంటారు కాబోలు—” అని నవ్వుకున్నాడు
అక్కిజాధిపతి అల్లాబక్.

ఎదుట నిర్భయ వనశాన్ని కాదని, గిరులకరి కిరారాని,
సయవరయిన జగంబు చిత్తములు తెలియక మీసాలు పిక్కు

అశ్వతరంగారూఢ్య పల్లకీ పతక పశ్చిమంగా పోయింది.

* * *

జిక్కిసుండా ఎత్తుగా, గుండ్రంగా ప్రభువైన గోళాయా కనిపిస్తున్నాయి.

రాగిణి ఎవర్ని కలిగింది. జిక్కిరి ఎట్టవసులునాన్న అద్దంలో పెద్ద మనీసులింబం తొంగిచూచింది. రాగిణి అద్దం దాక వడిచింది. పాదరక్షలను ఎర్రబి చింది.

ఎత్తుగా, ఎంబాలుగావున్న అద్దంలో—మెత్తటి మేఘకల లమై తెల్లటి సాగరతరంగమై ప్రతిబింబించింది. పర్వతాను తివాసీ; ఆ తెలుపుమీద, హృదయాల్లా చీలిన రాగిణి కణి నల్లగా కనిపింది. ఆపాద్యున్ని, దాని తరతమ్యున్ని చాల్చిరివడియపాగింది మూలగా కూర్చున్న చిందడి.

రాగిణి పప్పుట్ల కొట్టింది; దానీది కచ్చింది.

“అజిటికీని చూసేయి.”

మనీసు కనపడడం చూడేసింది.

చిన్న గిన్నెలు రెంటిని, ఒక కండీకలకాన్ని పాలగాలి నలక మీదవుంచి కలిగిరి దాని. తొంగిచూసింది రాగిణి. కలకంలో కావాడి నీరు గుధిరం పలకరించింది. మయూరావసంమిది గాయం నడుచూసింది. “ఈ వైజానూ, కుర్తా వాకెంత అందంగా వున్నాయో తెలుసా?” అని విశ్వ ప్రయత్నం చేసింది రాగిణి.

“వీటినింకా ఎంత కాలం భరించాలా?”

రాగిణి పలక లేదు; నవ్వింది.

“ఈ మొక కల్ప మన్నించడంలేదూ ఈ కురకకొంపలా?”

“చెల్లలా! హిమాలయాల్ సకలవ నడమెంతి? హింమా కుతం ఎవట మనభాగమెంతి? ఆలోచించు. దాకరధిపతి దర్ప వార్ధం దక్కకదును రాగానే అనతి తొండుగుంది ఋష్యశృంగుని కృష్ణభంగం మొదలవుతుంది. హృదయానికి కల్పం కేసి, మెరుగు గొల్పేంతి—వేళు చూడు!”

“కలిగిం చిగ్గూమని పరవాగా నమ్రదంలోకి కౌశ్యా దిందల స్థితప్రజ్ఞత్వం వారి కా దక్కయ్యా!”

“చందవా!” అని చెల్లలిని అక్కవ చెప్పుంది రాగిణి.

చిందన గుడకంతతో పలికింది “కన్నవానీ కట్టకున్న వాడిని అన్నతయ్యనూ తక్కి మరొక్కరిని చూడరాని మనం ఇలా వుండం వాతినగ్గానికి విగ్ధంకాదా అక్కయ్యా? అభి మానం ఆయువుపట్టయిన సంప్రదానానికి మన నీచప్రకరన కళంకంలేదా?”

“చందవా! నాకన్నది నిజమే. కానీ—సునీరమయిన పశ్చిమ కులవేర మన జీవితలను నిర్మించి కాసింబల మన్నితంపు మూతలొకటి రెండంటిని ఆపత్సనుగూన మిరిపడకడం దోషం కాదని నామతం. కనో కిక్కడవున్నా మన మనసు తెక్కడో వున్నాయిదా.....తెలుపింది కలిపి కొలిచి మన కలుపును పోపానాని చెసుకున్న పాపాత్ములకు ఒకపాతనయినా కేర్ప గద్దే.....”

—దానీది రొప్పుతూనచ్చింది; నవ్వింది.

హగ్గడిక తెలు ఉగ్గడింపులు ఉగ్గగ్గుగాలేని. కగ్గగా— పర్వతా సామ్రాజ్యాధిపతి ఖరీవానరీ—తన సమీపంబు కాసింబ పంపిన నజరానాల నయగారాల నేత్రప్రస్వంగా తిలకి చదాని విజయంచేశాను.

“రాదకౌర్యాల తొంపలలో పాంశర్యరాసవకు వాస్తవ మయింది. ఇంతుకనన లంతుకు మన్నిస్తాను కదా?” అన్నాడు ఖరీఫా పద్దం గుప్త్యమంటూ.

మోటు వేసులు మీటిన తీగలా కంపించిన చెల్లలి— గుప్తా వాదిలిపట్టుకుంది రాగిణి.

“నా మందిరాలలో అత్యుత్తమమయిన నానామహాలి మిదిగా చేశాను. అన్ని సౌఖ్యాలు అమరివాయా మీకు?”

“కాతా నీవని చూడకున్నాయి.”

“ఓహోహో!...తాదామాత్రం వీను నిందోపరించినది రాగిణి చేరి : చూ?”

“చిత్రం” అన్న కంఠం ఖరీఫా పాలిటి బెత్తెమయింది.

“ఇలాటి పంగి : గాత్రునూ, కుసుమకోమలనూ పృష్ఠింత కలిగిన భరతవర్షం ఎంత విశ్వగృహంతిమోక్షా?”

“పుష్పా ముడినీ, చంద్రు పుడినీ కన్నదీ చూ కళమేనని చివ రేను కావాలి!”

ఖరీఫా మబూనా లెగిరాయి. కాదనిపు పవ్వోకటి అతిడి అనరానను పీలించేసుకుంది. “ఓహో! చందనీ నీర అంబానికి అగ్రహాంబిద్దిన మెరుగులు ఎంత రమణీయంగా వున్నాయి?” అని రసికలాలనతో, రాతీరితో, మేలించిన ఖరీఫా కిలపు కుపులు అతిడి అంగరకామిది రతివానో పరాచికాగాడాయి. ఆ రతివాల వినక ప్రాణ నతివానూ, కంపు వినక కొంప మంపునూ గణి మ్నాంది చిందన

“జహాపవాహ్!”

“రాగిణిజిని!”

“మేము చూ దేశంబిరి ఇన్ని వేల మెరుదాటి మీ నాట ప్రవేశించాము; మీ కోట నివసిస్తున్నాము”

“నమ్యుడినీ నీర! నా సర్వస్వనూ చేతులకిట్టకుని మీ పాదాలచేరి నిలుస్తున్నాయి”

“సవికాల సామ్రాజ్యానికి ఏకచ్ఛ తధింతులు కదా— మీకు?”

“మీ ఇద్దరి హృదయ సామ్రాజ్యం వానవి నమ్మలే కున్నాను రాగిణి!”

“వకల జననేకలూ, పర్వ స్వంగులూ కను - మీరూ?”

“కన్నక తెలు పన్నిధానంలో వ్యాధింక్రియ చేకకవ కుందిరీ!”

“అంక్రిలో మొట్టమొదట మీకు కడ్డిందడం రివాజుకదు జహాపవాహ్?”

“కెద్దా లండుకున్నాయి కానీ, అర్ధం చిందివాకున్నాయి రాగిణి!”

“మరొక్కరి పాదంతోక్కిన పువ్వు అప్రూణించడం మీకు అలవాటేనా, జహాపనా?”

“ఎవటి రాగిటి నీ మాటలు?”

“ఎంగిలిపాత్రకు నాలుకజాచడం శిక్షితు పుగవలయుం కొనాలగు కమా?”

“ఎవటి?” అన్న ఖరీఫా శిశియాని సంఘాకాంతులు రాగిటి హృదయానికే తోక జల్లులగూర్చు.

అక్కణ్ణు ద్వి విశ్వాసానికి చరిత్ర పఠించి దంపదెరి.

* * *

“ఇబ్రహీం ఖాన్!” కాసిం కే దిగంతాలను తాకింది.

బాంబా వాలాడు ఇబ్రహీం.

“ఇం దగువు.”

దగివాడు ఇబ్రహీం ఖాన్ శిక్షియాని అరిగాడు — “కాదు. కా... ఇం నిలంకాదు!”

నిర్వికారంగా నిల్చున్న మహమ్మద్ ని మానీ నిర్విణ్ణుడగుచు. కారణం: నేల కదిలిపోతుంటే హాబీ కమ్మియా: అఖరీ వాక్యం మళ్ళీ చెడివాడు — ‘నీతికే, రాజనీతికే అతీతిగాయన అహంకారంతో అప్రూణపుష్పాను మాలికే కు సంపదం మహా సేం; ఊరినం కాని అత్యాచారం. అంటుకు ముగిమే కిక్కి.’ — హిస్సా వ్యక్తితో మాటాడు ఇబ్రహీం.

“ఎద్దుదర్జం నేర్చిగా వుందా ఇబ్రహీం?”

“హాజూర్! హాజూర్!”

“నింకను దా బరుకు కన్నులు!”

“ఆ మోసా త్రిల

“హ! ప్రస్తుతిపు పని చా:వుంది ఇబ్రహీం! ఇదిగో నా కర నాలం; ఇదిగో రాజముద్ర. విటని నిలంబు నెటినుండి ఈ నాలు మన పింజు అధిరివి అవు...”

“హాజూర్! ...ఇంత అసత్యం! ఇంత అవ్యామం!”

“రాజా కానీ నీ దేవుడిని కదవడం నైతిక దర్జం ఇబ్రహీం!”

“నా శత్రులారా విన్నుల్ని బంధించలేను హాజూర్!”

“నావ్రు పుగమడివి; అపైవ సెనికుడివి — ఇబ్రహీం! నాకు కుడిగా నా అఖరీకాసనా పాలించు; నావ్రు నా ఊకశ్యం నిహించు. నా నవుడిగా నా అఖరీ కోరిక ఆకించు. ఎద్దుదర్జంలో కుట్ట నన్ను మాతృధూమికే పంపించు.

* * *

“పరను నీచుడు కాసిం కనాని, కళ్ళా నూస్తీగాని దగి రానియ్యనన్నది — రాగిటి. అంతేన్నది ఆమె అనుంపసాదరీమణి.

దల్లవి వెన్నెలకలకిం రాగిటిలో నా కలలు స్నానమాడారీ; శివయిసున్ను నిరజాజిపువ్రు చందనలో నా ఊహలు ఉయ్యాలలు కోవారీ...యంకలం నింకినా, ఎద్దు దర్జం ఎండినా ఆ పానీ ఆయివు అ సమింగిశిశు...ఆ వార్తి తెచ్చిన రెక్కలగో. నిహం గముపై నానామహల్లా వారి. ఆనందిం: శేరీ, ఆనంతంలో వారి పోగల సుముహూర్తం ఎన్నడో: దా?...ఆ అదృష్టం ఇవాళి రాత్రి నా దయితే...”

— “ఖుసారిగా గోగో: కుట్టనితో నీ ఉన్నురంటూ కుల బడ్డా: చీకటి మనుష్యు లిద్దరు.

“అ... పనాహ్!”

“కెప్పు తెరిచాడు ఖరీఫా.”

“సింధురావంతునండి ఇబ్రహీం ఖాన్ కమ్మ వంపాడు!”

“వెన్నె: వేళ: కమ్మలు కమ్మటివి కావు వతీరీ!”

“ఇబ్రహీం ఖాన్ పంపివ సెనికుడు దా:లో నినిహాడంచేత: దీనిరాక ఇప్పటికే అలస్యమయింది ఆంపనాహ్! చాల అణస మయిన వార్తను తెచ్చింది ఇన!”

“ప్రధానాంకి: పఠించండి, వింటాం!”

— “అనుంత: విశ్వాసంతో విన్నుకోలిచి మీ అభిపర్యోగిని అన్యోంతిశౌర్య నానానాలతో విస్తరించి, అసహనయిన రాజ పుస్తాను అవలీ:గా నయిం:; తన భిక్షి మారాంగా మీకు ఇద్దరు కెన్నెల పం:న పాతికల్ల మహావిగాను, రాజభిక్షుకు, మహమ్మద్ దిన్ కాసిము తిను ఆగ్రహానికి పాగూపయినవార్తి తిను భృత్యులయిన. నాకు ఆస్పిర్యాన్ని, శాధను, కల్గించింది. అప్పటికే అనందలుడై తిను అజ్ఞను నిర్వహించి బండిగా బాగ్దాదును మరలిన విశ్వాసపా త్రుడు, నిశిభిక్షుకు కాసిము! — ఆ దూర్భవవంతు: తిను నుకు పాత్రుపయిన కారణం అక్విదభాధిపతి అల్లా:క్ ద్వారా ఇప్పుడే తెలిసిం: . ఆరసపుత్ర: క్నెల పల్లకిమోసిన కేవలులు చెప్పిన వివరా లివి.....”

హంసహితీలు కంబకాలుకొగా ఉలిక్కిపడారు ఖరీఫా.

వీటిగాగా వుత్తరాన్ని మడిచేసరికి ఖరీఫా స్నానం ఖరీగా వుంది.

కోటబుగజలో నాలుగు ఘంటలు కొట్టారు. ఆ శబ్దానికి భయ పడి నానామహల్లో గుండ్లరూబ కలరించింది.

వెన్నెలకలకిం పగిలి — రాలిన విరజాజివి కప్పింది.

తిడిసి వేడిగా వున్న కత్తిని ముగ్గు పెట్టుకున్నాడు ఖరీఫా.

పతాకంమీద చిం:్రాడు పాలిపోతే, ఆకాకిం ఎరగా కొప్పడింది.

నవ్వులు కురిపించే నేటి రచనలు

శ్రీ శిష్టా రామకృష్ణశాస్త్రి

నవ రచనలలో హాస్య మొకటి. మిగిలినవి శృంగార, కరుణ, వీర, భయానక, రౌద్ర, భీష్మాగృహ్ని, శాంతములు. నవ రసము లందును శృంగారము సకలపాట సమ్మదిజనకమై, యాదాపాత మైనవనుట యనుభవపూర్వకముగ నందఱును చెరిసిన విషయమే. కలిదాసాదికవులచే రసలోకమున దీనికే కిరీట మొసంగబడి, యిది రసములకంటె శ్రేష్ఠమైనట్టిది ప్రతిపాదించబడినది. శృంగారముపై నందఱికి గౌరవము మెండు. కాని, యీ రసము నెరికి వారు ప్రత్యేకముగా, నేకాంతమున ననుభవింపఁగినది కాని, బహిరంగ ముగ నందఱు కలసి యనుభవింపఁగినదికాదు. శృంగారరసానుభవ మునకు నాయకకు నాయకుడో, నాయకునకు నాయకయో యుండి వారిద్దరకు పరస్పరానురాగములు మొదలైన కొంతతఱు జరుగవల యును. ఇది యెంత మనోహరమైనను నిందు స్వాతంత్ర్యమునుభవిం చువానికి తక్కువ. రహస్యము నిగూఢత్వము నిందుండును. ఇది కరుణరసము హృదయమును ద్రవింపఁజేయు పానుభూతి సంపాదించి భవభూతి మహావి చేతిలో 'వికారసః కరుణా విధి' అను ప్రఖ్యాతిని గణించుకొనినది. కాని దీని స్థాయిభావమైన శోకము గుఱు ప్రాణము గాని దీని ననుభవించునపుడు మనస్సునకు వ్యాకులపాటు తప్పదు. ఈరసము తీగ్రమైనకొలది సాత్వికభావముతో ననుభవించు వారికి గుఱునుభవము గట్టింపకపోదు. కాని నిందు పంతోమనం బానుభవము తక్కువ. వీర రౌద్ర భయానక రసములు మూఁడును క్రూర రసములగుటచే నుకుమారహృదయము వీని ననుభవించుటకు నెనుదీయుదుట. ఇందు రామాయము మృత్యుము, కాన నివి విశేషాదరమును బడయజాలవు. ఈ మూడు రసములను క్రూరమైనట్లే, భీష్మీరస మసహ్యమై యనుభవింపజాలక జంతువులవలె దీని నెరుగును ప్రత్యేకముగ నాచరింపదు. ఇంక శాంతి రసమనినచో దీని శోక ప్రాధాన్యమేలేదు. కొందఱిది యొక రసమే కాకకరి, చాళే యొక యగృహి రసమున్నది. ఇది యనుభవించి యానందింపఁగిన చక్కని రసమే. కాని యిందు విశ్వాసత్య భ్రాంతి గల్గి యంద్ర జాలమువలె నుండును. కాన దీనికొక గల్లు రసానందముగూడ భ్రాంతి యేమో ననిపించును, ఇంక మిగిలినది హాస్యరసము. ఇది కావ్యముగ క్తికొలది, తాహతు కొలది, యెంత మందైన, నెప్పుడైన ననుభవింపఁగినది ఇందు రహస్యముగాని, యుత్పత్తికముగాని, తోధగాని యనుభవించువారి కుండును. ఇది, యెంతరి యంకిస్తును, విజ్ఞానానికి, నాగరః కరుణ దగినట్లు వారి కనుభవించుటకు వీలున్నది. ఈ రసము ననుభవించుటకు శ్రమప్రయాసలు పొందుట కాని, పరాధీన మగుట కాని యుండిను. ప్రపంచములో నుండు వస్తువును గ్రహించుటలోను, పరిశీలించుటలోను నీ హాస్యరసదృష్టి కలవారికిది ప్రత్యక్షమగును. లేనివారికిది లేదు. ప్రత్యేకముగ చూపించిన నం

టనే హాస్యరసంతో గ్రహించినవాగు మాత్రమే దీని ననుభవించి యానందింపఁగలడు. ఇది దీనిలో విశేషము. కాని యీ రసమునకు తాత్కలిక ప్రభావము మాత్రమే యుండును. హాస్యరస ప్రవాస మైన రిచనల నొకట రెండు మార్లు చూచిన తర్వాత దాని ప్రభావము చిగురుగులపై నన్నగిల్లును, శృంగార వీరము లట్లుగావు. హాస్య రసములేని యేకాన్యమైనను నాన్యంతి మొక్కటే తీరగ నుండి విడుకు జనింపకమానదు. అందుచేత నే ప్రవిన్యముకొనుట కవులు నవ రస భిరితముగా కాన్యమును వ్రాచు సంశ్చించుకొనుట.

హాస్య రస ప్రాశస్త్యము

హాస్యరసము నాహ్వానించి యనుభవింపఁవాడు ప్రపంచమున నుండడు. గుఱుశ్రమధూయిస్త మైన యీ ప్రపంచమున హాస్యము జనులకు తృప్తాము గల్గించు రసాయనము (Tonic) వలె నూతనశక్తి నొసఁగును. కాని నేమాత్ర మతకాశమున్నను గూడ మానవుడు నవ్వి యానందించుటను ప్రయత్నించును. ఇందుచేత నే జనులు వినోదముల నాశించుట హాస్యరస ముములకు వినోదముల కి గౌరవ మున్నది. హాస్య మాశోగ్యమునకుకారణము. ఇది మనోవికాసమును ప్రదర్శించును మనస్సుయొక్క యుల్లాసస్థితికిది బాహ్యచిహ్నము. చక్కలిగింతలు పెట్టినచో హాసము గల్గును. మనస్సునకు గిలిగింతలు పెట్టునది హాస్యరసము. హాస్యరస మనగా మనస్సునకు వికాసము గల్గించి యాత్మనానందము పెట్టునది. అంగమున దీనికి హాస్యమగ్గ, విజ్ఞు అంగుడు. హాస్యప్రియునకు నలుగురిలో గౌరవముగల్గుటయే కాక, తనకు దానెప్పుడు నుల్లాసముగనుండి. చికుఁకెంతులు గప్పి పుచ్చుకొని కులాపాగ నుండును. హాస్యము మనస్సునకు వికాసము గల్గించుటచే, బుడికి చాకనశ్యము గూర్చును. ఇందుచే వాని ముఖ మెప్పుడునగునా నాహ్లాదిరముగ నందఱికి గనుపించి, చూచు వారికెగూడ సంతోషము ల్గించును. ఇది హాస్యరస మాహాత్మ్యము. హాస్యరసప్రియుల కెట్టి యాదరము గలదో సంఘమున, హాస్యీశ్వర రసప్రియుల కెట్టి యాదరముగూడఁగలదు. శృంగారరసప్రియుడు గిరిశమువలె జూడఁబడి యనుమానింపఁబడును. వీరరౌద్ర రస ప్రియులనుపద్రవకొరకులని సంఘమునకు దూరముగ నుండురు. భయానక రసప్రియుఁ డనఁగా భీషువు సంఘములోనికి రావెరుచును. భీష్మీరసకొరకునకు సంఘమున స్థానమేలేదు. కరుణరసప్రియుని ప్రవేశము జాలిగొల్పునే కాని సంఘమునకుఁ ప్రయోజనములేదు. ఇంక నగృహిరస ప్రతిపాదకఁడైంద్రజాలమఁడు గొంత వినోదము గల్గించును. కాని యది కమకప్ప ద్య, నిలిచి యనుభవింపఁగిన కాదు. మంత్రతంత్రములవాడని సంఘము కొంత జాగ్రత్తగా నుండు నని విషయమై. కొంత రసప్రియుని లోకము కల్లక్ష్యముగాఁ

జానుకు. కాన హాస్యగన ప్రయుచియంగుఁ గల యాదరాభిమాని
మును మిగిలిఁ వారియంగు గోనరింపు.

అలంకారికుల హాస్యరస లక్షణము

హాస్యగనమునకు హాస్యము లేక నివృత్త స్థాయిభావము
గూలంకారికుల మతియు. విప్రతాకార. వాగ్వేష, చేమగుఁవలన
హాస్యరసోత్పాదన మగునని యభిప్రాయము.

“విప్రతాకార వాక్యేషం య నాగోక్త్యహసీజనః,
తస్య తాలంబం ప్రాహు సప్రేహదీపనం మతిం”

“అత్యంతం పరస్మేన యే వేష భాషాకార వికార విగ్రహ
లంకారా స్పష్టభాషా కుబ్జత్వాదయ స్తద్ధర్మన త్రివిధశబ్దముతో
వికార హాసః” అని గూలంకారి కనివానికి నివసము. అనిత
సంఘ మందిలి గూనారవ్యవహరముంగున, వేషభాషలందును, హా
భాషలు లందును పర్యవార్థాగస్థితికి విపరీతముగా నుండుట హాస్య
రసకారణ మగును నిద్రాపానహితాదులు నీనికి సంచారిభావములు.
అనగా ననుసంహరించుములు. పాంరవ్యహాసములును హాస్యమున
కుశలేశములు. అందుచేతనే పర్యవార్థాగ వైశిష్ట్యమును, ననుస
యోగిత్యాద దోషములును హాస్యజనకములని యీతా ర్థము దెలిపిరి.
ఇందు పర్యవార్థాగ వైశిష్ట్యము క్రింది వనాచిత్యము గూడఁ
జేగు. అనాచిత్యమితర రసము లన్నింటికి రసభింగ కారణమే
య ను. కాని యీ హాస్యగనమునకు మాత్రము భాషా మే యగును.
అందుచేతనే మృచ్ఛికటిక వానిమున శకాగతు లికిన అనా
చిత్యము లన్నియు హాస్యరస జనకములుగా నొప్పించి. పరితాప
“శృంగారావాసుత్వాత్” మన్నాడు. ఇక్కడ యనుకృతి
యనగా హాస్యము వాగ్యయోగమునకు లగులు వెలసిన వైకాస్య
మని వ్యాఖ్యానము చేప్పవలెను. శృంగారగ్రాశుమైన
హాస్యము. హాస్యగనముగూ శృంగార మంతరించుమైయున్న
దని భావము. శృంగారగ్రాశుమైన పన్ని వేళ మా శృంగారమునకు
సంబంధములేకుండ ప్రవర్తింపఁబడెనచో నది హాస్యరసభాషా మును.
అందుచేతనే శృంగారసమునకును హాస్యగనమునకు నాలంకారికులు
మైత్రి గల్పించివాగు అలంకారికుల హాస్యగనలక్షణము చాల
వక్ర సంస్కృతి నాటకములందలి విమావకుని వాక్రమ, నుపకూప
కములలోని విటచేటాగులను వృషిలో నుంచుకొని చెసినట్లగుపడును.
కాని అందుకు మించిపోలేదు.

హాస్య గూలవిధము లని మన లాక్షణికు లిట్లు దెలిపివాగు.

“స్మృతి విహావిశస్య నునం, కింశిల్ల త్విద్విజం తు హాసితంస్యాత్,
నామూప్యం విహాసితం నాగకరకంప మన ముపహాసితం,
అపహాసితం నా నామిం, విక్షిప్తాంగం భిన్న నిర్వహాసితం.”

(సంకయః)

నీవిగా మొదటి గంతు విధములు నుత్తిమములు, తర్వాతిగంతును
మగ్గునుములు. చివరి గంతు వధములు నీవి నీ వివక్షణ విద్వద
కివ కావ్యాలంకారి మాదామణిలో నిట్లాంధ్రీరించివాడు.

|| స్మృతియును, హాసితము నును ||

స్మృతియును నుత్తిమముగాఁగ దిపించు తిగన్,

స్మృతియు వికాసి కహాలము,

మితవర్జిత రదన పైన మెరయు హాసితమై.

|| విహాసితమును బహాసితమున్,

నుహి గెందును మగ్గునుములు మదిఁ బరిఁపన్,

విహాసితము మృగుల నివదము,

ప్రహాసితము శిరః ప్రకంప పరిమిత ముయన్.

|| అపహాసితము, నతిహాసితము

నెల్లమును వధములంబునఁగ నేహాసః శిర

శ్చిపలము న్నిశుయులెంబును

నపహాసితము, మేనుగదల నతిహాసిత మునన్ ||

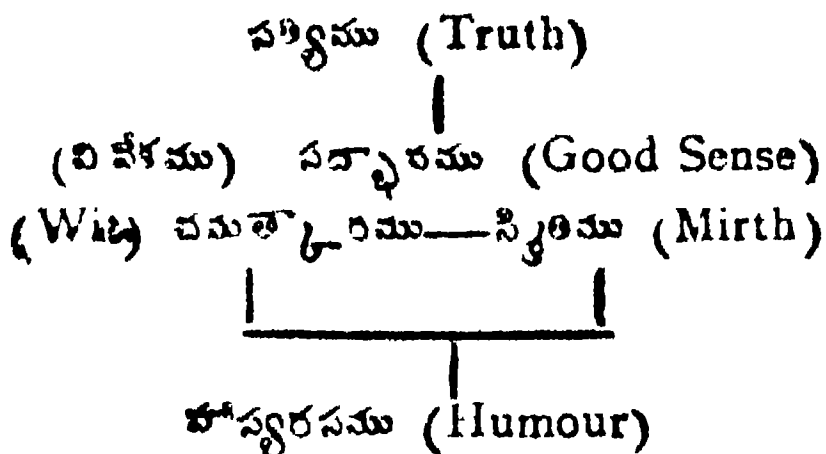
అ. 11. 94 96

గ్రామ్యనాగరక హాస్యము-వికృతిచమత్కృతులు

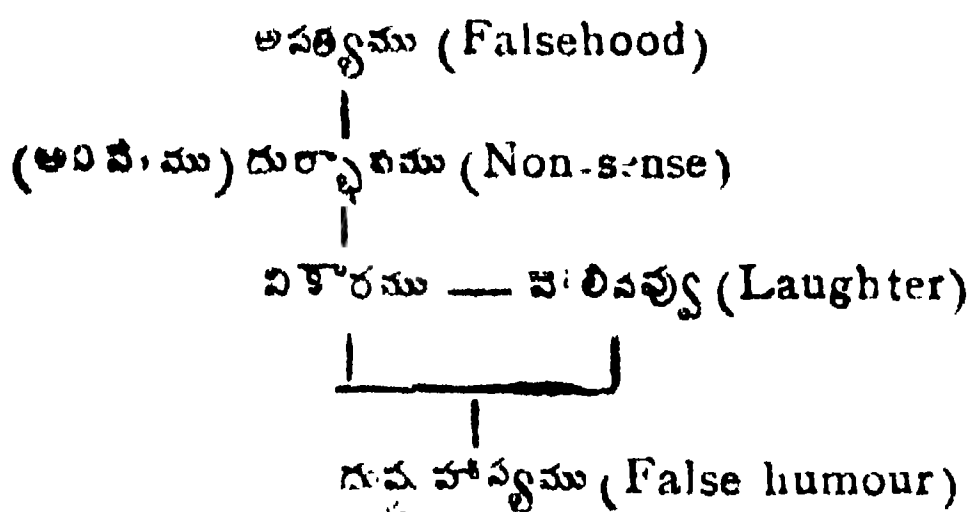
వైశిష్ట్య వికృతిమైన గూకార వేషభాషా చేష్టలవలనఁ
గల్గించు హాస్యము నాగరకులు మెచ్చుకొనునది కాదు. వికృతిమైన
వేషభాషాచేష్టతోడ నవ్వంపఁజేయుట కష్టముకాకపోవుటయే
కాక శ్రేష్టముకాదుకాదు. ఇట్టిది విధిభాగవతియు, పగటివేష
గాండ్రలో హాస్యగాడు చేయునది. ఇది చాక రకమగు హాస్యము.
దీనిని గ్రామ్యహాస్య మనెను. పరపమైన నాగరకహాస్యమునకు
వికృతికి బదులు చమత్కృతి యుండును. వక్రోక్తి, రహస్యోక్తి,
భూత్యోక్తి, నశ్శోక్త్యగు లిటివి. చమత్కర్తాక్తి నో నవ్వంపఁగలదు
యొక నేర్పు. ఇది అందఱికి సాధ్యముగాదు. కాని కొందఱికిది
సహజమైన శక్తి. ఇది నూడ నొ విధమైన ప్రతిభ యని చెప్ప
వచ్చును. ఇట్టి హాస్యము ప్రయత్నించునఁగ గూడ నీదింపదు,
ప్రయత్నిపూర్వకముగఁ గూర్చిన హాస్యము శృత్రిమ మె వికారముగ
నుండును. ఉక్తి చమత్కరముగలవాండు నోరెత్తివో హాస్య
రస మొలుకువట్లు మాట్లాడగలగు. వా రివిషయమైనను హాస్యహా
చితముగ మార్చి పఠకఁగలగు. అన్యజమైన వాక్యనుత్కరము
మనోహరమై శ్రోతల నానందాభిరంజింపును. ఇది యితరులమనసునకు
నొప్పి గల్గింపదు; కేవల మానందదాయక మైవది. ఇదియే మందస్మృతి
మును గూర్చి యుత్తరుత్తరగతికై జెందిన హాస్యము. మున్నితమైన
యిట్టి హాస్యమును మునుపరవాదయులును, నాగరికు ను మాత్రమే
యాభినందింతురు. ఇట్టి హాస్యమును మెచ్చుకొనుట కెంతవఁడు
వాగు గూడ సమానమైన విద్యావంతులును, రసజ్ఞులును గావలెను;
లేనిచో నది తర్జియగును. నీరీ హాస్యము స్మృతముగ నే యుగింపును.

కాని ప్రపంచమున నందఱు విట్టి మున్నిత హాస్యప్రియులు
గాలేరుకదా. హాస్యగనమును నాగరికులు మాత్రమే గుర్తింకు బుచ్చు
కొనలేరు. గ్రామకములలోని వాగు కొంచెము నాటు హాస్యమును
గాని యర్థముచేసికొని మెచ్చుకొనలేరు. కాన వారికి మోటు
హాస్యము గలవనవచ్చును. దీనికిగూడ హాస్యకౌగలము శ్రోతలు
గూడ సమాన చిత్రితంపకారము గల్గియున్నప్పుడే యిది పొసగును.
కాని యిందు పధ్యతి తక్కువగ నుండును. చమత్కర్తాక్తిగల
హాస్యమునకును, వికృతోక్తి గల నాటుహాస్యమునకును బహు
భేదమున్నది. ఈభేదమును గుర్తింపలేక ప్రతి వికార పైన రచనయొ
హాస్యరసమునకు మే యని కొందఱు భావించురు. అట్టివి నైత్య
ప్రలాపములే కాని, హాస్యప్రసంములుగవు. పర్యమైన హాస్యరస

మెట్లుండవలెనో తెలుపుటకంటె, నేది యథార్థమైన హాస్యముగాదో తెలుపుట మాత్రము కుకరము. ఈ విషయమును స్పష్టపఱచుట కన్యాయదీక్షి యాపయన దాని కంటివృక్షము నిరూపింపఁబడును. దీనికి మూలపుగ్రంథము 'సత్యము'. అతిరికి 'వివేకము' లేక 'సద్భావ' మను వాతఁడు పుత్రుఁడు. ఆ సద్భావమునకు అనించిన నమ త్కరము, స్మృతియును బరీణముగాఁగ వారిద్దఱును బుట్టినది హాస్యరసము. దానికంటి వృక్షమిది.

కాని యీ హాస్యరసస్థానము సత్యమునకు నింకొకటి గూఢ్రయించి, దానిపేరతో న్యవహరించి లోకమును మోసగించుచున్నది. దాని బ్రకృతినిబట్టియే యది గుర్తింపఁగలినది దాని కంటివృక్షమిది.

దీనికి మూలపుగ్రంథము 'అసత్యము'. అదినికీ దుర్భావము లేక యరివేకము వాతఁడు గుమాఁడు. ఆ యరివేకకి అనించిన వికారము, వికారవత్సను వివాహము చేసికొనఁగ వారిద్దఱును బుట్టినది దుష్టహాస్యము. ఇది ప్రాచ్యహాస్యమనికూడ చెప్పవలెను. దీనిని గుఱించియే 'వత్స వాలుగువిధము' గాదు అను వానపతి యేర్పడినది.

హాస్య భేదములు

హాస్యమును బగుల మనస్సును నొప్పించు వ్యాజమునఁ బ్రయుక్తమైనచో నది యపహాస్యము, లేక యొత్తిపాడుపుగా పరిగణించుచును. ఇది నిందాగర్భితము. దీని వాంగ్లమున విరసీ (Irony) యుండును. ఇది పగులపై గనీదీర్చుకొనుట కుపయోగించు కుట్టు హాస్యము. ఇందు హాస్యము నుతింపించును. ఉదా:—అర్జునుఁడు ప్రభువ మహారాజును గట్టి తెచ్చి తన కాళ్ళిరువదల నుంచగ, ద్రోణుడిని కాని

నీ రెవ్వర క్య గుపన ము
హారాజులే? యిట్లు కృపణులయి పట్టుపడెన్
నీకి నానెనె? యహాహ! ము
హారాజ్య సదాంకార నుది వానెనొకో!

అని, తను భార్యమునొందిన శుభమానమునకు సమాధానముగ చెప్పి కిసి తీసికొనెను. కాని శుభాయినరాలైన దమకాంతి శుభిణ్యములో నాధిపతులను గాంచి 'నలుని జూచితిరా' యని ప్రశ్నింపఁగా, వారు

నలుఁగాన మిద్యనంబువఁ
గల వెప్పుడుఁ గాంతు ముగ్ధగఁగూన నీహాతి
బుల బుక్షంబుల నిది మ

ద్వ్యుల కవిషయ మూతపమ్మ దూతగు దీనిన్.

అని "మఱి కొందఱు హాస్యంబు నేసిరి, యవని నీమి శోన"ననిరి. ఇది మాత్రము నిందాగర్భితము గాదు. కాని విపరీతిస్థితినిఁ దెలియఁజేయును ద్రోణునివిషయమున నపహాస్యముగాఁగ, నిది యతిహాస్యమి, నెనుకఁ దెలిపిన యాదునియులైన హాస్యములలో రెండింటికి నుదాహరణము లగుచున్నది.

అపహాస్యమును మించినది శుభాన్యదేశముగఁ జెప్పి యాపించుట. దీని వాంగ్లమున సైరీ (Satire) అందును. ఇది తిట్టుహాస్యమగును. వ్యాజములి, వ్యాజిందలు దీనికి పరికరములు. ఇది బాగుగ ముదిరిన హాస్యము ఇందు వాచానుతనము, నున్నితిత్వము నేమాత్రముండవు. హాస్యము నింకను వాగదీసి, స్మృతి నేలఁగలపి బండి బూతులతో హాస్యమాడువాడుగాఁగఁగూడు. కూచించి జగ్గవికృతి గంధ్రలేఖావిలాసము, పి డ్డిపోలు లక్ష్మణవికృతి రావణవిమోహము, అడిదము నూరకవి, వేములవాడ భీమకవి మొదలైనవార చాటువు నీట్టివి ఇది హాస్యమును గుప్తముగా ప్రయోగించుట యగును. సామాన్యముగా నందఱిలో నుండక, యొకనొక న్యక్తియందు మాత్రమే విశిష్టముగానుండు శ క లక్షణముయ గాని, రచనముయ గాని, స్వరచంద్రుగాని చెప్పఁజుండుగాని ననుకరించి గూఢ్యక్తిని నక్కిరించుట యొకవిధమైన యపహాస్యము దీని వాంగ్లమున పాండి (Parody) యందును. కాని దీనియందు ననుకరింపఁబడిన మూల విషయముతో విషవారికఁ బరిచయముండఁగాని యది శుభము గాదు. ప్రకృతిలో సహజముగానుండు వికృతిని మాపించి నున్నితముగా చెప్పట మగియొకవిధ హాస్యము. దీని వాంగ్లమున 'హ్యూగర్' (Humour) అనబడుచును. ఇది పగుల మనస్సును బాధ పెట్టును. ఇది వ్యాభావికముననుండి, సంభోగ్యులుగా దోచును. ఉదా:—వాడు శ్రీరాములుగారి తెలుగువాడుగా,

లేకను లెంతు లెంచిన, లేనినవారయిన దబ్బానా
బోవకు పోవుచున్ నిలిచి 'పోగుము-పోగుము' త్రోశుచున్ దాం
చినకు పండు గేస్తు నలయింతుగు పెంజిలిలో సరస్వత సం
భావన వాడు మావతలె బాపనవాముల నాములన్నియున్.

ఈ లలితహాస్యమును మించినది చమత్కారహాస్యము. దీని నే యాంగ్లమున 'విట్' (Wit) అందును. ఇందులో బుద్ధివిశేషముచే నొక విషయమున వికృతి యొక స్మృతియుగా వానోపింపఁబడి చమత్కరింపఁబడును. లేదా వ్యాచుతత్కరమైనను జూపఁబడును. ఒక పక్షము వికృతినిచో గూడ వికృతి వానోపించి దానివైపు నొప్పి మరలించి, సంస్కృతిపఱచి, చమత్కరింపఁబడును. సామాన్యముగా చాటుపద్యములలోఁగల చమత్కార మిట్టిది. ఉదా:—

నల్లిబోసను కూర్చి చమత్కరముగా నొక కవి యిట్లు చెప్పి వాడు చాటువున :

శివుఁ డెడిని శియనింతుట,
రరినంగులు మింటనంట, రాజనాథుం
డెవ్వర క్య శేషుని డె
బలింతు నల్లి బాధ పడలేక నుమి.

ఇంకా శివాదిదేవతలు గూడ వర్ణభాగము తప్పించుకొనలేదు. యెట్టి యుపాయాంతమును గనిపెట్టికొనినా తెలుపుటకు కారణములను చదువ్కొనించి చూపి కవి, మనసు పంత్రి ప్రిపఱచి, సంతోషపెట్టి, మనకు చిఱువవ్వ దిప్పింపఁగల్గినాడు. ఇట్టిదే చాళివారితోఁ బడిన భాగలనుకూర్చి క్రింది పద్యమున మఱియొక కవి చదువ్కొనించివాఁడు.

చాళివారితోడ జగదాలు పడలేక,
నీరిగలాడు పట్టుచీరఁ గట్టె
కవుఁడు తోలు గప్పె నీ యని మదిలోని,
భైరవుండు చీర పాఱవై చె.

నీనిని జదివితిమ, వినినను నెఱుగు మందమ్మితము చేతుకుండ తుండఁగలను. ఆ యా దేవతాకుండల సహజగుణముల వనకాశమును అట్లంచుకొని, పందర్భమునకు పరిపకునట్లుగ సమన్వయించి, కారణమును గల్పించి వారాయందలి విశ్వతని వాక్యమత్యక్తముతో కవి యుద్వేగించినాఁడు. ఇది యెఱిగి మనసులను నొప్పింపక పోఁగా, మోఁగుమక్కిలి యానందింపఁజేసి నవిష్టించును. అదియు విరగఁబడి యుటచోసము చేతునియక, మృగువుగా మంహాసమును మాత్రము చేయించును. ఇట్టి మందహాసమే నాగరికులకు బామైన మెప్పును గల్గించును. ఎటువంటిదే మఱియొక చాటువు, శ్రీనాథుని దివి ప్రసీదికలది యీ క్రిందిది.

నీరిగలవానికిఁ జెల్లును,
తిగుణుల పదియాఁడు వేఁదగఁ బెండ్లాడక
తిరి పిమున కిద్దరాండ్రా,
పం మేళా! గంగ విడుము పార్వతి చాలుకొ.

శివభాగము, త్రిమూర్తులనే పరిహసించిన మన కవుల శివగుణాద్భుత భాగము? యక్షిపాంశుల శునోన్యపరిహాసములను తిరుపతి వెంకట కవు లెట్లాకువుగా వర్ణించివాఁడో చూడుము.

దం గాఁగఁడు నీ మగండవి నవ్వంగ,
వేషధరుండు నీ పెన్నిటనియె,
నెదు నెక్కను నీగు నెమ్మిక్కొడవి నవల,
గ్రద్ద నెమ్మను నీ మగండ బఁయె,
వల్ల కొ డెల్లు నీ వల్ల భువ నవంగ,
వడిసంద్రి మిల్లు నీ నాథుని క నె,
నాట్యంబునీయు నీ నాయకుండవ పంకుఁ
గావించు వనక్ నీకొంతుఁ జనియె,
మాడ్చి కెక్కడి కేగ నీయిమ్మఁ జనిన,
బలిముఖంబున కేగ నోలలన! శునియె,
విట్టు లనోన్య మర్థంబు లెంచుకొ నెను
భర్తృతంభోధి కన్యలఁ బ్రస్తుతింతు

ఇంకా పురాణముల విరివిరివయములు సముచితముగ సమకూర్చి కారణకలాపముగ నెంచుకొనుటలో కవుల ప్రజ్ఞ ప్రదర్శితమై, మన మెప్పును. చిరునవ్వును కూడ సంపాదించగల్గినవి. ఈ కూర్చివ్యాజ మైనది. వ్యాజనిందకొని, వ్యాజస్తుతికొని లేగు. చమత్కారోక్తి మాత్రమున్నది. ఇక వ్యాజస్తుతిగల చాటువు నీ క్రిందిది కలకంప నిగుడు. తిరుమలరామునిఁగూర్చి చెప్పఁబడినది.

అన్నా రిఁగూడ హగఁడవు,
అన్నా రినిఁ గూడనప్య సమరగుఁడవా
దన్నా! తిగుమలరాయా,
కన్నోక్కటి మిగిలెఁగాని కారవపతివే.

ఇంకా కవి తిరుమలరాముని యేకాక్షిత్వవివరతో నభిక్షేపించ దలచి వ్యాజపూర్వకముగ శివ కుంభులతోఁ బోల్చి వ్రుతించి, కృత రాష్ట్రానివలెఁ బూర్తిగ క్రుద్ధివాఁడవుగాలేక యని తిరస్కరించి వాఁడు. ఈ యపహాస్యము, వ్యాజపూర్వకస్తుతిగా మండుటచే చమత్కరమున్నది. కాని మ్రుపగుని ద్రోణుఁడుచేసిన యపహాస్య మున వ్యాజస్తుతి లేకపోవుటచే వచ్చిగానుండి. తిరస్కారము, కవినీతికొరకుట పట్టపగలైనది. ఇందు భేదము. దీనికంటె చాలు చూటులేని యవమానపూర్వకహాస్యము అడ్డతిక్కన కేఱువుల కోడి యింటికి మరలి వచ్చినప్పు డతిని భార్య యాతనికి స్నాన మునకై మణురుపట్టున నులకమంద మడ్డుపెట్టి తనపుటుండ కానినై మంచి నీళ్ళిదింద తెచ్చి పెట్టఁగ నిదిమని యతిఁబడిగిన ప్రశ్నికు నామె సమాధానము.

తుగఱుకు పెన్నిచ్చినచో,
నగరే నిను మగతినంపు నాయకు లెంగకొ
ములరాడువార మెతిమి,
తగ పేటికి జలకమాడ వచ్చినచోటకొ.

తగ్గార భోజనము వేళ విరిగిన పెలుగు తీరునని తల్లిపోయఁగ, నీదేమి యని ప్రశ్నించిన యాతనికి

అపద్యకముగ నరివీరుల.
తుసిపుచ్చక విఱిగినచ్చు మగపంపక్రియకొ
గపవుకొ మేయఁగఁజోయిన.
పసులుకొ విఱిగినర తిక్క! పాలకొ విఱిగకొ.

అని నిల్లియు భార్యయు చేసిన పరిహాసము తిక్కనను వలయు త్త నీయ లేదు; గొడ్డపలుకు కొల్చి వాతి పెట్టినట్లయినది యతినికి.

దశమగ్రహ మనఁబడు జాలూతి యొక పీఠగామండ గృహస్థు నకు కష్టపాటు గల్గినపుడు వ్యాజనిందాపూర్వక మైన హాస్య చాటుకై యిది.

అల్లుఁడు హామూనస్తఁడు,
అల్లున కొకపరయుఁ జెప్పనైనంగానీ
చెల్లును యాఁడుపనులకై
యిల్లులుకను బేడఁజేసి యెంగి రై తికొ.

ఇంకటితో నాతనివిసుకదీరినది. అవ్యాపదేశముగ నీ క్రింది చాటువునఁ గొంద అభిక్షేపింపఁబడితి. ఇది పెట్టిన కుదాహరణము కొదకును.

ఉచ్చములదైన నై వాహికోత్సవమున
గాన మొనరించినవి వేష్ట గార్దభములు,
ఎంత చక్క గన మొక్క, మరెంతి కుప్ప
రమ్మ నా మెచ్చుకొనియెను బరప్పరమ్మ.

వ్యాసాశాస్త్రియుగా నూతిపరమునలే తిట్టఁబడు 'గాదిదొడు' కను పదిముపై చదువ్కొనించినాఁడొక చాటుకని యిట్లు.
అడవకూటలు దప్పిన,
గాదిదొడుకొంచుఁ దిట్టఁగా విని మదిలో

నీ దా కొడుకని యేదైనా,
గాడిదయినా కుందనంపు చాడవ్వు.

ఇట్టి వనేక చాటాకులు గలవు.

హాస్యరసమును ప్రతిపాదించు మార్గములు

ఇత హాస్యమును ప్రతిపాదించు పద్ధతులేకా విచారింపవలసి యున్నది. శిబ్దగతిముగా వికృతిని కల్పించి హాస్యమును ప్రతిపాదించుచున్నది. ఇందు శ్లేష ప్రయోగము ముఖ్యమైన పాధముగా నుపయోగించును. నిమిషమున నెట్టిచదువైనా మినున చేయవచ్చును. సాభాషణలో విడివిడివముగ లాభకారి. కాని దీని నుపయోగించు వక్త మంచి మాటకొరయ్యెయ్యండి. సమయోచితమైన యర్థమును శిష్టుల ననురుగుకొనలేను. చదువైనా ముట్టాడగల్గినవా రగ్వాచీకలలో నడిమింటి పర్యంత శిష్టర కాస్త్రీగారును, తిర్వాక గుంటూరు పురవాసపులు శిషా సీతరామకాస్త్రీగారును ప్రసిద్ధి శిష్టులు. గుంటూరు విషవరీశాఖలో సంస్కృతంబడికులుగా విశేష కలమునుండి పనిచేయుచున్న సీతరామకాస్త్రీగారి మద్యోగమునుండి గ్రాంతి నిష్క్రమణోరి యాశాశాల ప్రస్థానము పుట్టినదేగా రాయనదికు వచ్చి 'మీ కన్నీండ్ల'ని ప్రశ్నించిరిట. అంత కాస్త్రీగారు వెంటనే 'తోమ్మకొండ్ల'ని జవాబిచ్చిరిట. కానికీ దొరగారు విస్మయముచెంది 'ఏమిటి తోమ్మకొండ్ల' యని ప్రశ్ననువారితో గొంచెముకోపముతో వేరింట్ట. అంత వారు 'తోమ్మకొండ్ల అరవై నూడ'ని వ్యాఖ్యానించిరిట. అందుకు దొరగారు చీకటై చిలువపువ్వనివ్వ కాస్త్రీగారిని మఱికోన్ని సంవత్సరము లుద్యోగములో నుంచిరిట. ఇది శిషావారి విశేషత్వ' మను వ్యాసములో చెప్పిళ్ల వేంకటకాస్త్రీగారు ముచ్చటించిన విషయము. ఇందు 'ఏండ్ల' శిబ్దముపై శ్లేషంబుబడినది.

ఒక కాడు సీతరామకాస్త్రీగారు శిష్యులకు పాఠము చెప్పుచుండగా నింటివద్ద కొక రిక్తైన తాపీల్లగువచ్చి తనకు సంస్కృతిము చదువుకొనవలె ననుకొంటు కల్గినది తెల్పి, యందు చిక్కిని ప్రవేశముగల్గట కేమి కొనలేనని యడిగిట కాస్త్రీగారిని. అంత కాస్త్రీగారు 'మంచి లింగబలమును, ధాతుభక్తియు కల్గినవో నేటికగ ప్రవేశముగలుగు' అనిమాధానమిచ్చిరిట. అంత ప్రశ్ననున్న శిష్యులు మనమునీ నావులు చెయసాగి. కాని యారిత్రేకు తాపీలువారిమీయ గ్రహింపలేక యుక్కిరిబిక్కిరి నాడట. ఇటు ధాతు లింగ నిషములపై వర్ణశ్లేష. హాస్యరసప్రియు లెంత విద్యారంతులైనను, పొందిత్యముతోఁబాలు కొంటెతనము, గడుము తనము గూడ బాగుగ గల్గియుండుట. కాస్త్రీగారు తోటివపంశకులగు నగుటచే వారి తాపీరగులు కొక తాయనను దమకు తోటివమును జెప్ప వేధించగా వారిని 'ఖాకుముందు పుట్టితివా నమక పుట్టితివా' యని ప్రశ్నించిరిట. అంతగా చిన్న పుచ్చుకొనెడివారట. ఇందు 'ఖర' వంతు కకు గాడిదయనియు నాపేటి సంవత్సరము వర్ధిద్వయము గదు. ఇట్టి రింక వనేకములవు కాస్త్రీగారి వాచ్చుమిక్కిలిని దెలుపునవి.

ఒకవారు సీతరామకాస్త్రీగారింటికి తిరుపతి వేంకటకవులు కచ్చనాగి. అప్పుడొక కాశీకృష్ణదాద్యుగారు కూడ నుండిరిట. కొంతసేపిమాగొప్పయైన తిరుపతి వేంకటకవులతో కొరిచింక

నుండిన కొల్లాయి జారి క్రిందపడినదట. అత కృష్ణదాద్యులుగానీ చదువైనా ముట్టాడగల్గినవా రగ్వాచీకలలో నడిమింటి పర్యంత శిష్టర కాస్త్రీగారును, తిర్వాక గుంటూరు పురవాసపులు శిషా సీతరామకాస్త్రీగారును ప్రసిద్ధి శిష్టులు. గుంటూరు విషవరీశాఖలో సంస్కృతంబడికులుగా విశేష కలమునుండి పనిచేయుచున్న సీతరామకాస్త్రీగారి మద్యోగమునుండి గ్రాంతి నిష్క్రమణోరి యాశాశాల ప్రస్థానము పుట్టినదేగా రాయనదికు వచ్చి 'మీ కన్నీండ్ల'ని ప్రశ్నించిరిట. అంత కాస్త్రీగారు వెంటనే 'తోమ్మకొండ్ల'ని జవాబిచ్చిరిట. కానికీ దొరగారు విస్మయముచెంది 'ఏమిటి తోమ్మకొండ్ల' యని ప్రశ్ననువారితో గొంచెముకోపముతో వేరింట్ట. అంత వారు 'తోమ్మకొండ్ల అరవై నూడ'ని వ్యాఖ్యానించిరిట. అందుకు దొరగారు చీకటై చిలువపువ్వనివ్వ కాస్త్రీగారిని మఱికోన్ని సంవత్సరము లుద్యోగములో నుంచిరిట. ఇది శిషావారి విశేషత్వ' మను వ్యాసములో చెప్పిళ్ల వేంకటకాస్త్రీగారు ముచ్చటించిన విషయము. ఇందు 'ఏండ్ల' శిబ్దముపై శ్లేషంబుబడినది.

హాస్యరసము క్షోక్తి, వ్యాజరింద, వ్యాజముతి మొదలైన వానిచేఁగూడ ప్రతిపాదించవచ్చునని నమక చాటుపద్ధతులు నుదాహరించిన పందిర్యమునఁ దోసికొంటిమి. శిబ్దగతిమైన హాస్యమును వనేక భావలను మిశ్రముచేసి కల్పింపవచ్చును. కొని యది యంత శ్లేషమైనకాదు. అది చాఁగూ మిన హాస్యమే నుటను. ఇది పాలు గులను, జనపామాన్యము నెక్కువ తేలిక, శిష్యులుగ నాకర్షించి విద్వింతుము. విద్యారంతులు దీనిని విశేషముగ నభినందింపదు. ఉదా—

"అదో దొన్నురిమంగి గర్భజననం, దానీగృహే నందనం,
మాయామంగల బాతిగాడి మరణం, ఏటాడ్డు రామా ముగం,
పచ్చాన కాకలివారితోడి జడం, పా పాపు నిర్వాసం,
కొక స్పదన కల్యణపహరణం ఎలివ్వివాభారితా".

(భామాకలాపమునందే)

ఇందు సంస్కృతాంధ్రభాషలు మిశ్రముచేయఁబడినది. ఈ ప్రాంతి దానిలో తెలుగు వాంగ్మమును మిశ్రముచేసి గిరిశము మాట్లాడును.

"ఒపిని నున్న (Opinions) అప్పుడెప్పుడు చెంజి (Change) చేసుంటునే కాని వారిటివను (Politician) కొనిరెను. వాని తోచిన ప్రాతి అర్థమెంటు (argument)నిన్నావా? ఇస్సంటు మారేడి (Infant marriage) లు అయితేనే కాని యంగ్ విడోవ్ (Young widows) వుండెను. యంగ్ విడోవ్ వుంటేనే కాని విడో మారేడి రిఫారంకి అవకాశం ఉండెనుగాదా? సిరిలిజేషన్స్ క్ల్యాన్స్ విడో మారేడి అయినప్పుడు యిస్సంటు మారేడి లేకపోతే, సిరిలిజేషన్ హాల్ వుతుంది. మనముండు అడుగు పెట్టలేను. నేనక తప్పకుండా యిస్సంటు మారేడి చెయ్యవలసింది. ఇది వావా కొత్త డిప్లొమేటి. నంబర టూ. చిన్నపిల్లల్ని ముసూళ్ళకిచ్చి పెళ్లి చెయ్యడం కూడా నుంచిడి అని నేను వాదిస్తాను." (కవ్యాశుక్లమునుండి) ఇట్లే, ప్రతాపరుద్రయము, రామదాసు, రసపుత్రవిజయము మొదలైన నాటకములలో తెలుగు తురకము కలుపఁబడినవి. ఈ ప్రాంతి రసపుత్ర విజయంనుండి (వనకాద్రిను మాటాడునుది.)

"బలే! ఎన్ని రోజుల్ని నిఖానె క్యూడాన్కి మాకీ నుంచి దఖాత వచ్చిందిరా భాయి. అల్లా! మెనార్చానిసే అచ్చా కానకొవం నీక్కింది. అప్పుడంటే ఈ యిమీ మాకీ నిఖాసే సీ మక్కలో మసీద కట్టివాన్ కీరకీ దళానెను పులార్ బార సీసాం. అయితే ప్రస్తుతం ఇమ్మాని వుదాయంచే బందోబస్తు చేయనాల బత్ నా

జూరీ మే హుజూర్ నీ సెయ్యవాలి. అగే కొజా సిద్దీరాం. ఇద్దాన్. మనం ఇదర్ రసామె యెండ్రి వచ్చినాం నీకీ హుం?”

ఈ క్రిందిది తెలుగు తిమిళము మిలితము చేయబడిన సభావగా “వ్యామోహ” మనే నాటకమునుండి (కర్త-వేదం వేంకట్రావు కాస్త్రీ) కూలి ప్రసంగము.

“కామీ, నిండా బగువు. ఎన్నా బగువుడా అప్పా. పొణ బగువాయినుగు. అంతా నూవండి సామీ. ఎంచి రెక్కనూడండి. తిర్వతి విమయినా పోయింది అని చప్పే నేను జవాబ్దారీ లేదండీ... ఆ...ఆ.....నేను కూలివాడు కామీ కష్టం చేస్తాను కామీ. మీరు దొరలు కామీ. కడుపులో కొట్టగద్దు కామీ. వీపుమీద కొట్టు కామీ. మీరు ఇస్తేదా నే మేం తివాల. మీరు అంగ్రవాళ్ళు కామీ నిండా దారాళం, నిండా దారాళం.....కామీ, రండ, రండ పోతాము. (రండి యనుటకు)

కుటుంబరావు: ఎక్కడా రండ. నీ అబ్బ రండ, నీ తాతరండ. నీవు నెదవముండ. రండ అంటావు కోగ్.

కూలి: లేదు కామీ, లేదు కామీ, బుద్ది బుద్ది. అయ్యోయ్యో, అట్లా కోపంచేస్తావే. నేను నిండా మర్యాదగా చప్పే నవ్వు కోపం చేస్తావీ. రండ అంటే తప్పాసామీ. అయ్యో కడవులే. ఇదు ఎన్నాడా ఇదు. నల్లత్తుకు కాలమిల్లేడా కడవులే కామిల్లే.

జానికిరామయ్య: అంతేలే, ఇక్కడ రండలకే మర్యాద.

కూలి: అవును కామీ. వాళ్ళకి ఒక రోడ్డుకూడా వుండాది. రండారోడి అంటారు కామీ. రండి పండులుగాయా. టాక్సీ వస్తాది.

నూర్యాగావు: మళ్ళీ పండు అంటావే? మేం పండులమైతే నువ్వేమాతావ?

కూలి: అయ్యో! ముగ్గుకో! ఎంతవనే యాదు మాంజలే మలిచ్చుండా కివా. నాకు ఎదంతా తెలియ భగవంతుడా. (పదమవ్యమున తిమిళులు పదునామిరమును పలుకరు.)

ఇది కడుపు చెక్కలయేటట్లు నవ్వించే హాస్య మే. సందేహము లేదు. కాని ఇది యుక్తివృత్త మైనట్టి యుగ నున్నిత మైనట్టియు హాస్యము కాదు. ఇందు చమత్కారముగాని, ప్రజ్ఞగాని లేదు. వడివిగ హాస్యములలో కడవారికి జెందినది. ఈ నాటకమునకి యంతర్యాసానిగా నున్న ప్రధానవిషయ ము నాయకయైన కులీలయే పారిశ్రామము పేరుతోనుండి, నాయకు డగు కుటుంబరావున కామీ తన స్వతఃభార్యయే యను జ్ఞానము లేకపోవుట యనువిషయ ముత్తమ హాస్యముగా నొప్పినది. ఇది చమత్కారయుక్తియు, నుత్తమైతియు హాస్యమును. దీనివలన మందహాసము చిరకాల మునుభవించును. కాని పై కెల్లగత హాస్యము తాత్కాలికము మాత్రమై చాకరక మైనది.

అనాచిత్యమువలనఁగూడ హాస్యము పుట్టునని వెనుక గ్రహించితిమి. అదికూడ రెండవ రకమునకుఁ జెందినది కాని యుక్తియు శ్రేణికిఁ జెందినది మాత్రము కాదు. విజన నది పిచ్చివాని యున్యత ప్రలాపమువలె నుండును. ఉదా: మృచ్చికటికము నుండి.

కొక్కడఁడు: వసంతసీతా! పలక పరభృతీలేనే కాదు. వసంతమాస మంతముఁ దలఁచికొని యేడ్చినను ఫలియే, నేడెటుము ముండ నిన్నుఁ గావోడువా దెవ్వండు?

విను గుక్కావనునికలె నివును నీను,
కొప్పు దొంగొంతు, జనువగ్ని కొడుకు భీను
నేనుఁ జేరెంచి యాపునో? చాన మంత
కొత్తిజాండగు దళిందుఁ డాపఁగలఁడో!

* * *

కొక్కడఁడు: బావా, బావా. నేను వసంతసీతను నెదకెదము. (చీకటిలో)

విటుడు: వెదకి కనుగొనుటకు గుర్తులేమైన నెరుంగునువా నీవు?—

కొక్క: బావా, విమి గుర్తులవి?

విటుడు: పూవుఁడల పరిమళమును, నగల నవ్వును.

కొక్క: మాల్యదఁథము విజయమయ్యనది. కాని నుక్కులలోఁ జీకటి తూలుటవలన నగలదప్పుడు మాత్రము స్పష్టముగాఁ గనఁబడుట లేదు.

ఇటువంటి అనాచిత్యపు మాటలు, నసంపర్క వాక్యములు వినినప్పుడు గలుగు హాస్యము పిచ్చివాని మాటలు విన్నప్పుడు వచ్చు నవ్వుకంటె విశేషము గాదు. కాన నిట్టి హాస్యము శ్రేష్ఠమైనవి కాదంటిని. కోతిచేష్టలు మాచినప్పుడు గూడ నట్టి హాస్యవివోద ములే కల్గును.

మఱియొకవిధమయిన హాస్యము లోకమున ప్రకమముగా నుండ వలసిన చోట నక్రమముగా నుండినచో వికృతిగల్గి హాస్యము గల్గును. హామాస్యముగ నొకటే కుటుంబమున నెకమత్తులుండుట పహాజము, ప్రకమమును. అట్లుగాక భిన్నమత్తులుండుట యక్రమమై యాచార వ్యవహారములందు భిన్నమై మతి సాంకర్యమునకుఁ గలహ గులకుఁ గారణమగును. దీని నిట్లు చమత్కరించివాఁడు నేను గోపాల కిత్తక కర్త.

“తండ్రి మధ్యాహ్నారి తినయుఁ డారాహ్నండు,
తల్లి రామాంజ మతస్తురాల,
తనది మాచితుతము, తిమ్మఁడు కొన్నులడు,
నర్వేళ్ళి మతము వడ్డకునిది
అలుకొమటికాతి, యక్క జంగమరాల,
మరదిలు కోడలు మారువాడి

కలియుగంబున వర్ణ సంకరులు బ్రలలి,
యత్తమ కులంబు లోకమాల కొత్తిరై
మదన భువిపాల మునిజన హృదయలోల,
వేలుగోపాల భక్తసంతాన కిల.

ఇట్టి వికృతిని విని నవ్వుపోము. దీనిని చూచియే కాఁజోలు దీనికి పారడీగా—

“తండ్రి కయ్యవిట్టు, తనియుఁడు కొంగును,
తల్లి ప్రహరార్తి, తాన పోడ-లిట్టు.....”

అని కూర్చుండినది, ఇట్టి వికృతియగుగూడ చక్కని హాస్య మున్నదని యంగీకరింపక తిప్పగు. ఇట్టి శుమకరణమే (Perady చంద్రకేళర కితకమువండు గలదు. ఈ క్రింది పద్యమున వికృతిమై పామరభావయు, మార్భభావము గూడ ననుకరింపబడినవి.

సంగితకావ పాడ కి సారించు, నీవది పాడివంగుకున్

ఇంగిళిమంచి నేను మరి యిన్నిధుకున్ సభిపాయె వింటివా,

అంతవఱే తియ్యవటి అవ్వకు సంబంధం ఈ పెట్టివా
మంతుడు బాపవాడ యిది పన్ను మూర్తుడు దండకేశ్వరా.

ఈ కిరికాండయిన నిల్వే వ్రాయబడినది. ఆ పామర పాద్యుని
రికిరికం వచ్చుచున్నాడు, దానికొకటి అతని భావమును వన్నది.

మరియుకొన్నిమైన వాస్తవప్రతిపాదన ప్రక్రియ ఉగ్రమును
నూరి దొడముగా వ్యాఖ్యానించి పరిహాసముచేయుట. ఈ క్రింది
పద్యమున భీముడు శ్రీకృష్ణుని వేరొకాడనుచేయును.

మొదల వర్ణించి కొముకునాటకు

గొల్ల యిల్లాండ గుబ్బ పొలిండుపాక్షి,
యెరిగిన రిరికిరిగుటకు పాతన

కమలమూర విగ్రహములు పాక్షి,

బహుసేతగుటకు బ్రహ్మాంధ్రకొట్టును

చూపలేని నీ బాజుపాక్షి

శ్రీకృష్ణుడు దురుకు ద్విభాగ్యము కలుంగ

ధరకు దచ్చిని వేయకాపుపాక్షి,

జడపముత్సహా నుటకు జ. ధిపాక్షి,

కామను దగుటకు బగిల్చుకుపాక్షి,

మందిరతివాట నది ముఠపాండెగాక,

వరదె చేర్చుకు దుమె నీపలు పుష్ప.

ఒకప్పుడే పదమును ప్రయోగించి వాస్తవము చేయుచున్నా
కానికీ తిరిగి ప్రయోగించి ప్రతిహాసము చేయుట ఇంకొక పద్ధతి.
ఒకప్పుడొక పండితి యుపాధ్యాయుడు విద్యార్థుల 'ఎక్కడ పెట్టా'
పుస్తకములను దిద్దుటకు బడినందు ఇంటికే దివ్యకొనితావుమందెగా
నొకకొంటెవిద్యార్థి వారితో "ఒక గాడిదబతువును ముసికొనితావు
చున్నా"రని ఎంతో చెప్పినాడట. అంతకుముందైన యా యువా
ధ్యాయుడు దా విద్యార్థితో "ఒక గాడిదబతువుకొడురా, నలకై గాడి
దల బతువురా" యని జవాబుచ్చినాడట. విద్యార్థుల తరగతిలో 40
మందియుంటుంటే వాడక. ఇక్కడ 'గాడిద' కిబ్బమి తిరిగి వాడబడి
నది మరేయొకమానోక సంస్కృతి పండితుడు బడిలోన 'పట్టాని
గుంటిల వాడకమును పాము చేప్పమందెగా నొక కొంటె
విద్యార్థి ప్రక్కవాని కామంతల వాడక పుస్తకమును తీసికొనక
గాని యాతడు "వాకలంతల తీసుకొన్నా"నని చమత్కరించి యా
పండితునితో పిర్యాగుచేసినాడు. అంత విచారింపగా వా పండితు
తో వా మొదటివిద్యార్థి తన కమంతలను విన్న వారికి దింటికీ తీసి
"నితాయి వాడెనియు, నడుగగా రె నీస్తానని చెప్పి యియ్యలేదని
వా రిచ్చినాడట. అంత వా పండితుడు రెండవవానితో "వారిని
సంతల వారికి నేడే యిచ్చివేయుమని, రేపు చేయవచ్చని"
నన్నాడట. ఇది చమత్కారము. ఇక్కడ కామంతలమునకు బదులు
రంతల పదమును పామాన్య శ్రీవాచకార్థమున వాడెనని చమత్క
రముగా, వా పదమునీ తిరిగి యుపయోగించి పరిహాసము చేయబడి
నది. అట్లే 'రిపు' పదముగూడ వాంఛాంక్ష కల్పకేషగా వాడెనని
చమత్కారము చేయబడినది. వాస్తవము వాస్తవముకొఱకుగా
యెరిగినట్లు కలెబడకుండా పహాసముగా నున్నట్లు, యథార్థ
గా వాడినప్పుడే యొక్కత రక్షకట్టి కోళింమును.

వేమనయు, త్యాగరాజులవాడు నింకొక శ్రోత రకముగా
వాస్తవమును పుట్టించుచున్నాడు. కొన్ని వాటిని అనుకూలముగా
భేదమును చూపి కొన్ని మూర్ఖము వాస్తవమును గర్హించుచు. ఈ క్రింది
పద్యములలో వాటికి చూపబడినవి :

"గొట్టుటావును విరుక సంకగొంటాయిన, పండుకాలదమ్మ
పాలనీడు, లోభివాని నడుగ లాభింబు లేదయా, విశ్వ—"

ఇందు లోభివాడు గొట్టుటావుతో వోల్పుంటే చమత్కరింప
బడినాడు. అట్టిదే మరియొక పద్యము వేమనది :

"మేక మరుకబట్టి మెడదమ్మ నుడువగా, వాక లేలమాను వాకగాక,
లోభివానడుగ లాభింబు గల్లువా, విశ్వ..."

'అలాగలేస్తా మని' సామెతయే కలదు. ఇట్టివానిని విని చిరునవ్వు
కెందకయుండలేము. ఇది భేదమును వివరించి వాస్తవమును గర్హించు
రీతి యిది :

"అలివంక వారు వా ప్రబంధపులెరి, తిలివంక వారు తగినవాన
తిండివంక వారు దాయాదిపాలరు, విశ్వ..."

ఇట్లే త్యాగయ్యగారుగూడ గొంత వాస్తవములను
చావుచున్నా :

ఆధోగీరాగము — ఆది తాళము

ప|| మనసునిల్చి కైలేః వాతే -

మధుః ఘంట వికలపూజ విలు చేయును|| మ||

అ|| ఘనమర్మగుడై తా నునిగితే -

కొవరి మందాకిని యెటు బ్రోచును||

చ|| పోమిడిత స్మ నానుగాండ్రు గరితే -

పోమయూజి వ్యర్థార్థుడానో,

కొమ్మల ధుకు తపం బొనర్చితే -

కొదిలక్షించునో త్యాగరాజమతి||

అని త్యాగరాజులవాడు వాడిరి. పోమిడితమ్మనుకూర్చి చేసినదానికొక
మిల్లున్నది. అట్లే మరియొక క్రిందలాగూడ నిల్లు చిలిపినారు :

ఉదయవిచంద్రిక రాగము — ఆది తాళము

ప|| ఎంతిచ్చేన నెంతిజూచిన -

నెంతవారలైన కొంత దాసులే|| ఎంత||

పదములో వేక కేకపాద్యము నుపయోగించి చమత్కారముగా
వాస్తవమును ప్రతిపాదించుట యొక పద్ధతి. చూడుడు. క్రింది తిరుపతి
పంక శేష్యుల రచన, గీతమునుండి :

"తేడు వరాపరోక్షుల నెట్లంగి విచారణ నే నుజేని మా
తేడును తేడె. తిన్ననుసించిన శ్రీ ఫలమిచ్చుమంగు, నే
రేడును తేడె. యయ్యది భరిం గా ద్వితీయరమ్మనెల్ల, బా
రేడును తేడె, యయ్యది చరిం చెడు పత్రికమంగుఁజూడగన్.

ఒకప్పుడు వాస్తవముగాని వాస్తవముగూడ పుట్టుచుండును. ఇది
పామాన్యముగా మాంసాతి భావభేదమునకలగల్గును. కొన్ని ప్రాంత
ములలో భోజనము పెట్టు పూటకూర్చి ఇల్లక్కడ యెరిగివచ్చును
జవాబుగా "అటవా, గుడ్డుచ్చుకొని వేస్తాడు" అందురు. ఇది యెత్తి
రాదియాం ధులకు "కర పెట్టికొడతా"ని యర్థమును కొన్ని ప్రాంత
ములవారికి దుడ్డు అనిగా దెట్టు అని యర్థము. పెట్టుదురనుటకు

కనానని మోటుగా నండుడు. దీనిలో హాస్యములేదు. కాని మాండలిక భావముచే నరాంతరమును విపరీతార్థము క్కురించితిర్యాక హాస్యకారణ మును. ఇట్లే యొకమారొక లావాంటిస్త్రీ యొక కొంతిబడవైన పామానుతో బాడవాళ్ళి రైలుపెటెకొరకు విదకుచుత్వరగా బావు చుండగా, రైలుపోర్ట రోకడా మెనుకాచి. "అడవా అమ్మా, అక్కడ అడవాళ్ళు లావుగావున్నారన్నాడు అంగులకొమె చిన్న పుచ్చుకొని స్థలము లేకపోయినను దగ్గురున్న మొగవాళ్ళి పెటెలోనే యెక్కినది. ఇటు 'లావు' పదమునకు 'చాలామంద'ని వానియర్థము. కాని యామె తన్ను పరిహాసము చేసినట్లు భావించినది. ఇదీ భేదము.

ఒకటే సందర్భమున, నొకటే విషయమును వివిధ సంస్కార భేదములు గలవాడు వివిధ రూపములుగ హాస్యమును వ్యక్తీకరించుదురు. ఉదాహరణమునకు వైవాహికమైన విండు భోజనములలో భోక్తలు యెంచువారితో హాస్యముచేయుట పరిపాటియైపోయినది. ఈ విషయము నైవేద్యమున నిట్లు వర్ణింపఁబడినది.

ఓమె యేమె యెదమె మేలేమె యేమె -

మేఘులవృంతుల జెనంచు మేలమాడ,
మేమె మేమేలు తిలుచియ్యె మేలుమేలు,
మేక మేకని భవారు మిలలనిగిరి,
పచ్చరా మానికంబుల పల్లెరముల,
బచ్చింపని కూర లేర్పకఁజూచి
పెటరని పెండ్లి పెద్దలు పెంఱుపెట్టె,
తెట్టటను నంగలకును బట్టెదకవు.

ఇట్టి వింగుభోజనమునే తిగపతి వేంకటాచలము దను శ్రీనివాస కల్్యాణములో నిట్లు వర్ణించినాడు.

గోయి రాల్పరమికి తొలిసామ్మె యెం
దరచి యొక్కనిఁ జీతఁ జరచె నొకడు.
వప్సదెచ్చిన దేక పగునెత్తె నిమిశో
గమని యొక్కనిఁ దిట్టకడఁగ నొకడు.
కొత్తరాహులు వీరని యెలుంగవె యంచుఁ
దలఁచి నొక్కనిచేతఁ దిగిచె నొకడు.
కొత్తరాహులకన్న నిధముండవేయించు
మించి యొక్కని నిరసించె నొకడు.
తెమ్మ తమ ని కయివెట్టి తెచ్చింక,
తలగు పామ్మనె నొకని నవ్వులకు నొకడు.
నృపునితోఁ జెప్పి నేడు నీ కుక్క మాని
పించెన నంచు నొకని వేసించె నొకడు.

దొన్నెలలోఁ గల ఘృత మొక,
చిన్నమ్మును మిలకుండఁ జెంబున వేచి
గన్నెలకొల్పుచు లేదని,
దొన్నెలు బోల్లించె నొకడు గుండగ మెనకుక.

ఈ పెండ్లి వింగుభోజనమునే స్త్రీల పాటలలో గొంచెము వివరత్కరముగ వర్ణింపఁబడినది.

పల్లవి - విందుచేసివారు విగళ్యులవారింట
విందుమాట చెప్పితే - వింతగా దోచును || విందు||

1. చ. వప్స ఉడకలేను.
2. గ. అరటికాను కూర.
3. చ. విశ్వాపురానువచ్చి నెయ్యి కడ్డిగింది.
4. చ. అప్పడాలు నడియాలు - అసలే కనపడకదూ.
5. చ. నాట్లాడబోతే - పొట్లాట చెస్తాను ||

ఈ విధముగా నేటిపు మనఘృత లా రకముగ హాస్యమును వెలుగొంది యానరించుదురు. కాని గుర్తించి హాస్య మెంత యసహ్య కరముగా నుండునో, యవభ్యహాస్యముగూడ నంత వెగటు పుట్టించును. అయితే సమానమైన యంతస్తుతోనివారికది లాగుగ నే యుండును. స్త్రీల హాస్యములలోగూడ నంతాభివ్యక్తి వశ్యములు కొంచెము వాగరికతతోఁ గూడినవి యాక్రింద రితినుండును.

వేడికొభారమంచున చదురుటాకు,
కలికికోడల యెట్టుంగిఁగలిగె జెవును.
పలికె పలికించికొను తేమి ప్రాధిపత్యో,
అత్త నీ వీపు వెలిమిడి యంటె నేమె !

ఈ విషయమే గ్రామ్యముగా వ్యక్తీకరింపఁబడి నపుడట్లుండును :

"కోడలా, కోడలా, కొడుకు పెళ్లమా -
కొడుకురిలోలేదు కోక యెక్కడిది ?
అత్తియా, అత్తియా ఓ అత్తిగారా -
మామ ఉల్లోలేదు ముట్టె లెక్కడివే ?

వీధివాటకాలు సామాన్యముగా గ్రామాలలో నాడునపుడు వామ పానగులైన స్త్రీ పుగుఘృత ముండు పోగొందురు. వారిని నర్వించటమ హాస్యగాదు మతిహాస్యమును వాడక తప్పదు. వారికి నున్నితమైన హాస్యములోనుండు చమత్కార మర్థముగాదు... వారు దానిని మెచ్చుకొనలేరు. వాగరికుడగు విద్యావంతుఁడు గ్రామ్య హాస్యము నెట్లు మెచ్చుకొనడో యట్లే పామరుకుగూడ చమత్కార మును మెచ్చుకొనలేడు. కాన వారిఁ దిగిన హాస్యము యక్షగానము లందును, వీధివాటకములందును చోటుచేసుకొనినది. వీధివాటకము లలో హాస్యగాఁడు ప్రవేశించి నై యుత్తరీయమును పమెటగా మచ్చుకొని, స్త్రీత్వ మభివయించుచు నిట్లు పాడును :

వెండుకే వాక మెగుడు - ముండ్రోలి గండడు ||
వెండుకే వాకీ మెగుడు ||
వొక్కొక్క యే కొడికి నొక గుడ్డా నేయిస్తే -
తలఁదారెదని తన్నుకుంటాడే || వెండుకీ ||
వారి వీరి పుణ్యాన నల్పాయి పుడిలేను -
తిండి పేరూ పెట్టూని తన్నుకుంటాడే || వెండుకీ ||

ఇట్టి హాస్యమే పామరులకు వచ్చి వారు మెచ్చుకొందురు.

నిత్య వ్యవహారములోఁ దలచని తలంపు గాఁగూడ నొకప్పుడు హాస్యముప్రత్యక్షమగును. ఒకగురువున కిద్దగు శిష్యులట. అందులో నొకడు నిత్యమును గుగువుగారి కుడికొలును పిసుకుచు నుపచారము చేయువాడు. అట్లే రెండవవాఁ డెవనుకొలును పిసుకుచుండెడివాడు నియమముగా. ఇది శిష్యు లిద్దగు చేసికొనిన నియమము. గుగువుగారి కిది తెలియదు. ఒకనాడు గుగువుగారి కుడికొలు పిసుకు శిష్యుడూ రాశేను. ఆవాఁడే యాననకొ కొలు నొప్పి పెట్టెనది. పిసుకు కాలిని పిసుకు శిష్యు డా కాలిని పిసికె వల్లిపోయిందగా వానిని

కుడికొలుకున పిసుకను చేప్పినాడు. అంత వాడు "వాడికొలుకునే పట్టుకొనండి" అన్నాడు. అందుల కతి పది వానికొలుకు, కాదు. తొంకొలుకు యని యెంత చేప్పినను మిఠాయింది "వాడికొలుకు పట్టుకొనుంటారని బండి" అన్నాడు. ఇది గురువుగారికి చిరు నవ్వు తెప్పించినది.

ఒక మా రోజు కొద్దుగా పాక్షి దేవునియొక్క ప్రభావముచేసి యంత నిజము చేపుతాననిచెప్పి పాక్షియు ప్రారంభించి తన కయస్సు 34 పంలిని నెలిపినాడు. అంత నెగుటిపక్షిపు ప్రిడగు క్రొసుపరికిచేయును రెండు పంలి క్రితము నీ కయస్సు 34 సం.లే యని భిలానాకొద్దుగా కేపు చేప్పినానా కాదా యని యడుగ, నతడు "అప్పుడొకమాట నిప్పుడొకమాట చేపుతావా అండి" అన్నాడు. అంత నెండును పక్కన నెవ్వనా రినినిసత్యసంపత్తియునకు. కాని హాస్యమునది యే యాపక లోనెనా, యెక్కడనైనా, నెవరి యందైనను, ప్రయత్న పూర్వక మైనది యంత సహజముగా నుండును. కొంతవేళ కొన్ని హాస్యరచనములను పట్టుకొని వానినే వివిధ సంపర్కములగా ననేకపార్లు దీర్చింతురు. అవి మొదట విను తప్పుడు మనోహరముగా నుండును. కాని రెండుమూడవ పార్లు వేచి విను నప్పుడు వి మొదలెంత విసోదముగా నుండునో, తి గ్యాత నవి యంత వికారముగా తోచును. కాని హాస్యమునకు నవ్యత సంపర్క మున్నయు లేనిదే కొభింపదు. మఱియు హాస్యరసము నస్వచ్ఛమై సంజుకొన దగినది కాని, యాద్యంతము భుజింపదగినదికాదు.

ప చ న ర చ స - హాస్యము

19 వ శతాబ్దము చివరభాగమున కంగలూరి పీఠేలి లింగముగారి కాలమునుండి యాంధ్ర వాఙ్మయమున నొక నూతనయుగ మారంభమైనది. ఆంగ్లభాషాపరిచయ ప్రభావ మాంధ్రభాషపై బూర్తిగా నెఱవ నూర్చి సారస్వతభాగములను నెల కొల్పినది. సారస్వతవికాసమునకు పుష్కలమునకు నదనమే ఎక్కువ ప్రయోజనకారిక దోచినది. ఆ కదనముగూడ దీర్ఘసమాససూయి ద్యమై, యలంకార రచనల దీర్ఘవాక్యములతోగాక, సుశ్లమైన శైలితో లేటలేలుకుమాటలతో సులభగ్రాహ్యమైన కదన రచన పరి గ్రహింపబడి యామోదించబడినది. ఇట్టి కదనరచనా విధానము నకు ప్రమైన శాస్త్ర విషయ నిర్వచన, సారస్వత విహాంసలకు, సాహిత్యశాఖలకు నవసరమని గుర్తింపబడినది. దానికి దారితీసే చూపినవాడు పీఠేలిలింగముగారి. కదన రచనతోపాటు సారస్వత రంగమున నూతనశాఖలు మొలకలెత్తినవి. అట్టివానిలో నవల రచన, నాటకములుముఖ్యమైనవి. నవలలాంధ్రసారస్వతమునకుగొంగ్రొత్తలు. ఇది యాంగ్లభాష ప్రభావ విలసిత్తములు. ఆంగ్లదేశమున 186 శతాబ్దమున వెలసిన నూతన సారస్వతశాఖ లీకాలమున నాంధ్రదేశి మున మొలకలెత్తినవి. ఆంగ్లమున Oliver Goldsmith రచించిన Vicar of Wakefield అను నవల ననుసరించి పీఠేలిలింగముగారు రామచంద్రవిజయమును నవలను సరిశైలలో రచించి. Jonathan Swift రచించిన Gullivers Travel అను పరిహాసపూర్వకమైన (Satire) గ్రంథము నాశ్రయించి "సత్యరాజా దేశయాత్ర"లను గ్రంథమును సంఘసంస్కార ప్రయోజనమునకై వ్రాసిరి. ఇంక మొలమున పాతన మత చారములు పరిహాసంపద్యమైనవి. ప్రహసన

ములు నాటికలుగూడ నీ ప్రయోజనము కొఱకే పీఠేలిలింగముగా నుపయోగించుకొనిరి. ఇందుచే నిందితహాస్యము గొందఱి మనస్సులకు నొప్పిగల్గించి కుట్టహాస్యముగ పరిణమించినది.

వీరి పనుకారికులు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారుగూడ సంఘసంస్కారప్రియులేయైనను, నా ప్రయోజనమునకై యంత కంఠమును గట్టుకొనక, సారస్వతవిసోదమునకు నవలరచనను కొన సాగించి యాంధ్రసంఘమునకులలోటుపాటులను ప్రదర్శించి "గణ పతి"యును చక్కని నవలను రచించిరి. గణపతి పరిహాసపాత్రమైన యొకపాత్ర. సోమరి, బోకిరి, మొద్దబ్బాయిగంటినాడు. వీనినాశ్రయించుకొని యనేకవిధములైన హాస్యరసపరిపాదకములైన సన్ని వేశములు, సంఘటనలు, పనుకూర్చి, కథలో ననేకమైన వంపులు, సౌభ్రులును కల్పించి, సంఘములొగల యవకతికలును, లోపము లును నిందు చిత్రింపఁడినవి. ఇంక చక్కనిహాస్యము జీవము పోసి కొనినది. లక్ష్మీనరసింహంగారి ఇతర రచనలొకగూడ హాస్యము సుమా రుగా బాగుగ నెయున్నదని చెప్పవచ్చును. కాని హాస్యమున వీరు సిద్ధవాస్తులని చాటినది "గణపతి"యే.

వీరితర్వాత పరిగణింపదగిన హాస్యరచయిత పానుగంటి లక్ష్మీ నరసింహముగారు. ఆంగ్ల సాహిత్యములోని స్పెక్టేటరు (Spectator) వ్యాసముల ననుసరించి లేలుకున "పాక్షి" యను జిగుతో వ్యాస గోపమున హాస్యరసమును ప్రతిపాదించి యును. సంఘమునకుల యని సీతి, యహంభావము, మోసము, డాండ్లకము మొదలైన యనేక దుర్గుణములను గురచార గురభ్యాసములను నిరాక్షిణ్యముతో, నిర్మోగనాటముగా విమర్శించి, వెక్కిరించి, వేళాతొళము చేసి; పరిహాసముపాలుచేసిరి పీఠ. వీరి వ్యాసములందలి హాస్యము కటువుగా గొన్నిచోట్ల మోటుగాగూడ నున్నది. సామాన్యముగా నాకాలమున ప్రబలియున్న సాంఘికలోపములన్నింటిని పీఠ విమర్శించి యభిక్షే పించినారు. వ్యక్తిగత దూషణనెఱచినను చేయలేదు. కాన వీరి వ్యాసములు గౌరవించఁడినవి. కాని వీరివ్యాసముల క్రింద భాష లోని స్పెక్టేటరుకు వచ్చిన సాహిత్యగౌరవమునాత్రిము గడింప లేదు. కౌంట్ మేమున నాంగ్లమున ఎడిసన్, స్టీలు (Addison, Steele)ల శైలి మృదుమధురమై బహుసరకముగా నుంచినది. పాక్షి వ్యాసముల శైలి ముతకబారి, వారి హాస్యమువలె నీ కటువుగా తయారైనది. వీనిలో లాలిత్యము, మాధుర్యము తక్కువ. అందుచే వీనికి సాహిత్యగౌరవము రాదగినంతగా రాలేదు. పానుగంటివారి పారా లిక నాటకాలు సుప్రసిద్ధములు. వానిలోగూడ హాస్యరసము తగిన చోట్ల జొప్పించిరి. కాని వీరి సాంఘిక నాటకాలకు కథాభరణము, పరస్పతి, వృత్తనివాహము మొదలైన నాటకాలలో చమత్కారము; సంఘమునందలి ఛాందసాచారములు, దుర్మీతి మొదలైన వానిని నవ్వులపాలుచేసి నారు హాస్యరసమును కడు సామర్థ్యముతో పోషించిరి. హాస్యరసమును పరిపాలించుటలో వీరు కడుదక్షులు. ఆరసము నకు దగిన పాత్రపోషణమును, సన్ని వేశము నిర్ణయమును, పాత్రో చిత నాక్యములైరమును నిర్వహించుటలో వీరికి సాటి యాంధ్రలో లేరని చెప్పవచ్చును.

"వసుదహోరు" వ్యాస సంపుటియు పాక్షి కంటిదియే. దీనిలో శ్రీ పద్మవారి రామాచార్యులు మున్నగు ముగ్గురి రచనలు గలవు. వీనిగా కున్నితమును హాస్యము విద్యాపంతులను రంజింపజేయును. దీనికి 'టాటల్' (Tattler) వ్యాసములు ఒకపద్యముందున్నది.

సాంఘిక దురాచారములకు సరిహానించుచు నాటకములను వ్రాసినవారిలో కుర్రవాడ అప్పారావుగాని ముఖ్యుడు. వీరిక వ్యాకుల్లము నెరుగని సాహిత్యపితలు లుండరు. ఇది మొదట సంఘ సంస్కారదృష్టితో వ్రాయబడినను దీనికి సాహిత్యగౌరవ మెక్కువ సంప్రాప్తించినది. ఇందులో నవ్వైక్యము తక్కువై, యేజంతున కయంక మొక చిన్న నాటికగా నొప్పునది. ప్రాంభమున చిన్నదిగా వ్రాయబడినను నీ నాటకము క్రమక్రమముగా ప్రపంచంపట్టి పెద్దది చేయబడినది. అందుచే దీని కొదోవముపట్టినది. ఇందుహాస్యము ప్రాతిపదికమునను, సన్నివేశములగును, భావములగును, సంఘటన లగును చక్కగ నిర్వహింపబడుటచే నది నాటక శిల్పమునకునెన్ని పెట్టినది. గుర్మీతినియాపు మాసవలెనను చేయు ప్రయత్ని మనఃగొన్నియుపదనములు గూడ తటస్థిల్లును. అట్టివానిలోగిరికిం ప్రాతి యొకటి వీరి ప్రాతిపదికము విశిష్ట లక్షణములతో నొప్పు ప్రాతిలను పడవముగ చేసినది. మరియు వీరిభావ ప్రాతొచితముగ నుండుట హాస్యరసమునకు ప్రాణముపొసినది. గిరికిము, మధురవాణి, బుద్ధావధానులు, బుచ్చున్నయ్య మరవరాని న్యక్తులు. కాని గిరికిమునకు మాత్రము సంఘములో స్థానము లేదు. వీర దుర్భిక్షు భిక్షుడుగాఁగిన వాడు. విద్యా వితి నియములు లేని వాడే. విడు మాట్లాడుభావ యొంతి సాంకర్యముగఁదొ వీడి భావాలుగూడ నంతే విడు వాడిన యాంధ్రాంధ్ర మిశ్రణము తత్కలికమున నవ్వప్రట్టించిన నుత్తము మైన హాస్యరసము దీనివలన జనింపలేదు. అప్పారావుగారి యా మిశ్రణప్రయోగమే తిర్వాతి నాటక కర్తలకు గొందఱికి మార్గ దర్శిమి చోదానా హాస్యమును గల్పించి, శ్రీఘముగ మెప్పును పొందుకు దొనాదిమైనది.

అప్పారావుగారిలో వాటికి నిల్వదగిన నాటకకర్త వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగాను; సర్వవిఃములను గూడ. వీరి ప్రతాపగుప్రియ నాటకమును మరియుక యమాల్యాంకరము హాస్యంప్రతికి రావుగాని సంఘ సంస్కారపియుల్లైతే, శాస్త్రిగాని పవతివాచాగపరాములు. రావుగాని వ్యావహారిక భాషప్రియుల్లైతే, శాస్త్రిగాని గ్రాంథిక భాషభిమాను. రావుగాని దేశభాషాభిమానుల్లైతే, శాస్త్రిగాని సంస్కృతభాషా పండితులు. ఇరువురు నాంగ్ల భాషా పరిచయముగలవారి. ఇరువురును నాటక రచయితలే. కాని వీరిలో నొకరు తిరాదివార్లైతే మఱియుక దక్షిణాదివాగు. రావుగాని కేవలము సాంఘిక విషయమున నాటకీకరింపగా శాస్త్రిగాని చాత్రక విషయములకు స్వకపోకల్పనలు చేసినాడు. రావుగాని తమనాటకమున నాంధ్రాంగ్ల మిశ్రణభాషతో హాస్యమును జనింపజేయుగా శాస్త్రిగాని తెలుగు తురకపదములను కలిపిన భావతో నవ్వను బుట్టించిరి. రావుగాని బాలనిధిమ, సంగర మతిక్కుని ప్రవేశపెట్టెను, శాస్త్రిగాని చాకలవానిని, తురకవార్లను, పిచ్చివానిని ప్రవేశపెట్టెవాగు రావుగాని శుద్ధశ్రోత్రియుఁకి, బుబునికి ప్రవేశములుగా, శాస్త్రిగాని, ప్రజ్ఞామణిగఁడైన మంత్రని, నావ్యభాముడైన రాజునకు, విప్రులగునికి ప్రవేశమిచ్చివాగు దను నాటకములగును. రావుగాని కేవలము తనవసుతో నాటకమును నిర్వహింపగ, శాస్త్రిగాని తనవసుతోఁబాలు పద్యములను గూడ రించించిరి. ఇందుచే నీ రెండునాటకములు నాంధ్రభాషలో తూర్పు

పదములుగా పోయినను సమాన గౌరవసానములను సంపాదించు కొనినది యాంధ్ర వాద్యమును. దీనికి ముఖ్యకారణము కవులు ప్రతినిమే. తెలుగు తురకపదముల కలగాల్పము భావతో దేశికా, చాకలివాని ఇకలిచేషలగోడను, పిచ్చివానియనుచిత వాక్యములతోడను, పదవ నవపువారి మోటుమాటలతోడను హాస్య రసమును పుట్టించినది, నాటకమున శాస్త్రిగాని. ఈ హాస్యరసము వలన, వ్యాకుల్లమునలె లాఘవము చెందకుండు ప్రతాపగుద్ర మహారాజు, యాంధ్ర మంత్ర ప్రాతినిధి, ప్రసిద్ధి చాత్రక కథావస్తు స్వీకరణములన నాటకమునకు దాత్తగాంధీర్యములను నిలిపి మహా నాటకమున క్షిణోక్షిణముగ శాస్త్రిగాని చేసినారు. ఇందరి హాస్యము క వ్యాకుల్లమునలె హాస్యమునలె సంఘమునలె న్యక్తులను నెక్కిరించు. కు గూర్చబడినదికాదు, సాహిత్య శిల్పము శీర్షదేది మాత్రమే. ప్రానోచిత భాషాభాషముగఁ గూడినది హాస్యము. ఈ హాస్యము నాటకప్రధానకథయైన గంభీరదాత్తి విషయమును చారిత్రికాంశమునకుమన్య విశ్రాంతిగల్గించి వినోదమును గుర్చునది యొప్పునది. అట్లుని, నాటక కథాప్రవాహమున కడుగా నిలిచి యాచిత్యభంగమును గూడ జేయును.

నాటకీయో నాంధ్రదేశములో వ్యాసములమునఁ గూడ హాస్యరసము సంపదేయుట నాగినది. ఇట్లవల కథానికలు, నాటికలు గూడ బయలుదేరి హాస్యము నురచనకు నా. నముల్లవరి. ఇటువంటి వానిని శ్రీపాద ముద్రావ్యాఖ్యానాస్త్రి భిమడిపాటి కామేశ్వరరావు గారు బాగుగ ప్రచారములోనికిఁ దనకొని వచ్చినారు. శ్రీపాదశారిని గృహసంబంధమైనవి. భిమడిపాటివారిని సంఘములోని విశ్వకులను చెందినవి. శ్రీపాదవారి హాస్యము కొంత ప్రయత్ని పూర్వకముగా గల్పించినదా నునిపించును. భిమడిపాటి వారి హాస్యము బలాత్కారముగానండే యొక విషయము నానుకుగా తియారకును. ప్రాతిత ప్రవృత్తనలో నై విధ్యము తక్కువ హాస్యము ప్రతిమై తెచ్చిపెట్టు కొన్నట్లుగా సన్నివేశము లుండును.

20వ శతాబ్ద ప్రారంభమున నాంగ్ల భాషాప్రభావము తెలుగునై బాగుగ పనిచేసినది. కళాకాలలోని యాంధ్రయువకు లాంగ్లమున Cervantes రచించిన Donquisote, Dickens వ్రాసిన Oliver Turist, Thackary రచించిన నవలలు మొదలైన వానిని చదివి గూనందించి, వానిని తోలిన వాని నాంధ్ర వాతావరణమునకు నాచారవ్యవహారములకు సరిపోవునట్లుగ కూర్చరలెనని సంకల్పించి. తెలుగువారి సాంఘిక పరిస్థియు, నాంగ్ల విద్యాభ్యాస లాభము లను, విదేశీయత ప్రయోజనములను బాగుగ గురించి తిదను నుగముగా నొక వినోదమును ప్రాతిమ సృష్టించి హాస్యరసమును నవలరచనకు బూనికొనినవారు ముప్పాటివరసింహ శాస్త్రి గారు. పరిహాసప్రాకుని చేయుట కొక మహా ముకుడైన నందక ప్రాకృతగుటుంబములోని పల్లెటూరి యువకుని గ్రహించి వానిచే లుండెను ప్రయాణమును చేయించబూని మన్య విదేశ నులకతివకలు, ప్రవాదములు గల్గించి, యతిని యభావ మునకు, వివిధమునకు నిర్వంపజేసినవారు శాస్త్రిగాని. లోక జ్ఞానములేని యా పల్లెటూరివాడు తల్లిసంకతుతోఁ జెప్పకుండు ప్రయాణమై గొప్పపాఠములనుక తీరి ముక్కుదెఁ జావఁ తిక్కిముచ్చు

యరి వేళమున పొరపాటుగ ప్రతిపాదించుచు ప్రతిపంపుటవలన
 తోషమును పుట్టించినాడు. ఇంకొకవిధమున చెప్పిరివనగా
 పార్వతీశము వంటియొక ఋష్యశృంగుడు దానలే. ఇతనికింతయు
 ప్రాంతయు ప్రతియు దనకు కొరవైనది. ప్రతిదానిలో దన యరి
 తోము, నవతనాయు ప్రత్యక్షమగును. కాని యితడు గణపతి
 యంత మొదలైయు కనబడును. గిరీశయంత తుంటగియు గాడు.
 ఇంకాలో మృత్యుభావమున గలుగుచోష్యముగాని, దనుత్కాశోక్తుల
 వలన గలుగు నవ్యుగాని యుండను. వివిధ పంపు నలగును, పన్ని
 వేళములందును పార్వతీశముచూపు నదివేళ మువలన నేనవ్యుగలగును.
 అట్లు నవ్యించు పంద్యముగా మృత్యుము విశేషముగా నికలలో
 గూర్చబడినది. ఇదియే దిగిలో విశేషము మొత్తముమీద పాంధ్ర
 భావలో నిది ప్రాంతమైన రచన యగుటచేతను, రచయిత
 గూర్చును తాగ తో నిర్వహింపబడుటచేతను జనుల యావరమును
 బడసి కర్తవ్య కీర్తిని పంపాదించిపెట్టినది. ఇందొక వ్యక్తినిగాని
 పంపుముగాని వేర్కొరిందిన ట్లుండను.

ప్రొంటిరిమున మాచిపూడిభాగవతులలో పెంపటి పెంకట
 వారామున, యారిమున వాటకరంగమున స్థానం నరసింహారావు
 గాధు స్త్రీరాత్రి నభవయిగుటకు స్త్రీలకునితిమైన వేషభావల
 పెంకుకొనటలో పెట్టి పమరులని పెరుగించిలో, యీ కాలమున
 మృత్యురంగి కుటుంబములలో గొంచెము వాగరికత కల స్త్రీల వాస
 భాగములు, మాంజుపాండిక, మృగు, ధురవాక్కులతో భరణ
 మెప్పించు లక్షణము పన్నియు తీర్చించుకొని, పుణ్యముచేకొను,
 వ్యాధియంజముగా స్త్రీభావముగదిలో ప్రతిపాదించుట
 కాని మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగాని. ఆంగినుటలన్నియు
 వలనరచుకొనివాని విగ. విని మూలముగా కొంతకథలు నల్ల
 కేర్చి యాభాగోహము, స్త్రీపురుషులందరిని విశ్వముచేకొను,
 పోషకవివాహమును పంపాదించినాని విగ. ఇది లోప
 పోషకవివాహము, లలితముగూడ నుండును కాని కొంతంధిర్తి
 మాత్రము వియే పోషకవివాహము తన భార్యకు తెలిపలేటలో ప్రొండు
 చేయియే యరివేళగా పరిగమించును. ఇట్లు రిప్ వాన్ వింకల్
 (Rip Van Winkle) నలే స్త్రీరాజ్యమున కధనుడుగడుగాని,
 యన్నియు పరిపముగను, సమ్యక్ముగను పర్చుకొనిపోవును. సంపాద
 ములో గల కష్టసుఖములను పంచుకొనుచు నిగువురు దంపతులు పర
 దాత్ కాలమును గడుపుదురు. పనివంతులు కొంతయినను పుష్పరా
 నుగాగము, పరిష్కరగౌరవములను గలిగిన యమా నక మైనదాంత్య
 పొఖ్యమింకలో ప్రతిపాదించబడెనది. కొంతయుయొక్క మృగు
 స్వభావము. కు దగినట్లుగ నే భావయుగతికొనినది. ఈ కథలోని
 మాధియాకర్షణత్యముగల కథలము భావములను మించిన
 పొకుచార్యముగల భావలలోనన్నదో, లేక భావముగలవిని భావ
 లిత్యములో నన్నదో నిర్ణయించుటకూడ గడుమే భావమునగ
 తైగియు రచనయునకగును. భాగ్యత్యకరణనివాసముని వా యుద్ధ
 కము. ఇది కొంతంధిలోని మావత్కము ఈ కథ ను నిగువు
 కొని చూచిమున నావులు పెందిని యుగతీయులకులుగాని, నిర్వహింప
 గుండుగాని యుంపెరని వా తలంపు ఇంకలి భాగములు, రచన పోష్య
 ముగూడ నవ్యమునోహరములై, పంపాదకులందులై, యనుభవిత్య

దగినవి. ఇంక విశేషము కథగూడ నుండను. కొన్ని పన్ని వేళములు,
 పంపునలు నిర్మింపబడును. మునునారముందొ మైన స్త్రీవా వి
 రచనలో ప్రతిబింబించును. ఈ కథల పోష్యపరస్వతికొ యలం
 కొరము కలది.

కథలు ప్రాస నవ్యించుముగా వేర్వేగలైనవాని గింత
 దిక్షితులు, డి. వి. నరసరాజు. కొడవగంటి కుటుంబరావుగాడ్లు
 మొదలైనవారు గూడ ముటికొందిలు గలరు.

వ్యామోహ నాటకము

కాని పాతాన్యముగా ప్రతిపాదించినలోని వాణుడు
 అవివేకయో, సోమరివాతో, మృగ్యుడో, లేక వియమచితిలక్షణ
 గల్గి పోషకపాత్రుడై నవ్యింపబట్టబ జగును. కాని యీ వికార
 లక్షణములు గాని, వికారచేష్టలుగాని, మాటలుగాని లేకుండ పోష్య
 రసమును పోషింతుకు పాత్రముగ నలుని వాంకొరకు లే లక్షణ
 గ్రంథములలో తెలిపినారు ఇంతివలన పరికిలించిన గ్రంథజాలముం
 దంతిట నట్లేయున్నది, ఇంకచే వికారలక్షణములు లేకుండ పోష్య
 రసమును ప్రతిపాదించ వీలున్నదా, లేదా యనుభావముగూడ నవ్య
 దిప్యకు గలుగలగును. ఈ పనుపాపరిష్కారార్థముగ నొక కొన్ని
 వాటక మిటివల 1952 సం.లో వెలువడినది. కర్తరివ్యక్తివివరిము
 లో జనించి, ఎం. వి. పట్టభిద్రుడై, నటుకు, వాటకప్రసంగవిద్య
 కుడు గూడ నగువాడు. కాన విద్యాపంపాకరానుభవముల దు
 వారి లేని యువకుడు, రసజ్ఞుడగువాడు.

అతి బాల్యమున దివిదండుల ప్రేరణమున నొపల్లెటూరి
 నుండలి నిగువ మున్నుగా నున్న బాలిను పెండ్లచేసుకొనిన
 తిర్వాక భావలలో విద్యనభ్యసించి, నరవాగరికుడైయుండును.
 పాత్రాగ్య విద్యవాగరికతపరిపరములలో పెరిగి భావలలో
 తనతోగూడ విద్య నభ్యసించుచున్న విద్యాగ్రుల తిరుక చెసుకును,
 వారర న్యవహారములు మాచి వ్యామోహితుడై. కన్నవాడు
 పెండ్లచేసుకొనిన పల్లెటూరిపిల్ల మెటువలయు, వాగరిక తాతాగ్య
 యను నెపమున వామెను పరిత్యజింప నిశ్చయింపగా, వాతని
 వ్యామోహమును దీర్చి, యాతనికి సంతృప్తిచేసి, మరియొక వాగరిక
 యుంకియే యను భ్రాంతిలో స్వభాగ్యతే పరిగ్రహించునయల
 వాతనిని జేయుట వాటకమండలి యితిన్యము. ఇందనే దను
 త్కరములు కథాకల్పనమంకు గలవు. కథానుగుణముగ యంగంధర
 దుంత్రి తంత్రమునంటి తంత్రముగూడ నింకు గలదు. తనభార్య
 నేలినచో ధనము, వాస్తీయు నిర్పించెదమని యెంతిమంది బంసు
 వులును, ప్రిహారులును బ్రతిహతి తెప్పినను వివక, వారితో గల
 హించి, గుఱుడనిపించుకొని, యతి వాగరికురాలకు పుస్త్రీ
 యును భ్రాంతిలో స్వభాగ్యతకు సుఖిలను రహస్యముగా బుద్ధి
 పూర్వకముగ లేదీసికొనిపోయి, చెన్నపట్టణమున సంతోషముతో
 నుఖశివమును జేసిన బుద్ధిమంతుడు కుటుంబరా వీ వాటకమునను
 వాణుడు. ఈని బుద్ధిశాస్త్రజనితో వ్యాధమునకు జక్కిని
 చికిత్సచేసిన యంగంధర ప్రజ్ఞాధు నిరాలు, భావల విద్యా
 నియు, నవ్యవాగరికురాలును, వాయుముగు ను ల ప్రిహారురాలను
 మిస్ పారిజాతము. యావనితి ఈ భార్య కీరితిమును భిక్షము
 చేయబడుచుకొనిన కుటుంబరావును మరల తన భార్యను ప్రికరించు

కుటుంబరావు కుటుంబము నుద్ధరించి, నిలువఁబెట్టుట యను మహాదాత్తి విషయము ప్రతిమైన గూఢాచారముగగలది యా వాటకము. స్వభార్యను వ్యతిరేకింపునుని యెంతయంది నయమునను. భయమునను జెప్పినను వివేక, తిరస్కరించి, అవ్యయమునందును భ్రాంతిలో వామను నంటాడి. యామెకొండు తగిన బంగారముని యంటిలాల్పి యామెకొండు దాస్య మొనర్చిన కుటుంబరావును తలఁచుకొనిన వారికి చిలువవృత్తి పుట్టుకంటె నెల్లుండగలను. ఈ కథలో నాదినుండి చివరవరకు నీ హాస్యరస విషయము ప్రధానమై యంతర్యాహినిగా నాకుచుండును. ఇందలి హాస్యము వికృత తార వాక్చేషలవలన జనించింది కాదానికొరికులు నెలవిచ్చినట్లు. వాక్చేషలవలన ముఖమున గూడ వా హాస్యము పుట్టలేదు. చిత్ర విచిత్ర సంఘటన లిందంతికు బూర్వమే లేవు నవ్వు దెప్పించుటకు. మిక్కిలి ప్రయోగమున నొక్కచోట మాత్రము హాస్యము గల్గినను, ప్రధాన హాస్య విషయమున నీ సాధన ముపయోగింపఁ బడలేదు. ఇది నిందలి హాస్యము చమత్కార కథా కల్పనా చాతుర్యమున ప్రాణము పోసికొనినది.

ప్రతాపరుద్రుడు వాటకమునకును వ్యామోహ వాటకమునకుఁ గొన్ని సాధ్యములును. గొన్ని భేదములును గూడ గలవు. ప్రతాప రుద్రుడు వాటకమున రాజ్యధిపతుడు ప్రతాపరుద్ర మహారాజు ముద్దరించుట మహాదారాళియము గాఁగా, వ్యామోహ వాటకమున కుటుంబధిపము గానన్న సుఖిలా కుటుంబరావు ముద్దరించుట యను విషయమే దారాళియమైనది. ప్రతాపరుద్రుడు యుగంధర మంత్రి ప్రజ్ఞా విశేషము కొంతటి ఫలము సాధింపఁ బడెగా, వ్యామోహమున విద్యావంతులగు మిసి పోజాతిము యొక్క బుద్ధివశేషములన వంధితి ఫలపాపి సిద్ధించినది. ప్రతాపరుద్రుడు ముస పాధకుడు మంత్రి యుగంధరుడు నీవ కౌమారావకొండు చివరకు వేదా తిరము పిచ్చివాడుగ నటంపగా. వ్యామోహమున పాధకురాలగు మిసి పోజాతిము, తన నామ రూప వేషములను వాయికముకు సుఖిల కొసంగియు, నీవరకు తురక బూబు వేషమును నటించెను. ప్రతాపరుద్రుడు ముస కౌమారావక మిసి ఫలమును ధీర్ఘ పట్టణమున జరుగగ, వ్యామోహమున కౌర్య సాధనము తిమిశిరమును మద్రాసు పట్టణమున జరుగును. ప్రతాప రుద్రుడు ముస తెలుగు తురక వేషములు మిక్కిలిముల్లీ హాస్య ముల్ప దింపఁగా, వ్యామోహమున తెలుగు తిమిశిరప మిక్కిలిము హాస్యమును బుట్టించినది. ప్రతాపరుద్రుడు ముస చాలివానికి రాజు వేషము వేయించగ, వ్యామోహమున పాతరస్త్రీకి విద్యావతి వేషము చేయించబడినది. ఇంతి సంబంధమున్న నీ వాటకముల కర్తలు మాత్రము సంబంధములేవివారగుదురా? కాతమునును సంబంధము—వేదము నొకటే. వేదం వేంకటరాయ కాస్త్రీ గారు.

ఇందలకథ ప్రస్తుతి కాలమునకు సంబంధించినది. పల్లెటూరిలో పుట్టి విద్యావిహీనుడైన వాగరక తానానయను వివేక, చిన్ని తిలమున మేనమామకూతురల సుఖిల యను లలితను పెండ్లి చేసికొనిన కుటుంబరావు యుగంధరు డి. వి. వ్యాపయన తిర్యగి వామన వేంక, చదువుకొనిన వరియొక యుగతిని పెండ్లి చేసికొందునని ముచ్చించిన విషయమును దెలిసికొని, డి. వి.

వ్యాపయన యామె (వాయిక) స్నేహితుగలగు పోజాతిమనది యావతి. యావతి పిచ్చికుఁ దగిన చికిత్స చేయించించి సుఖిలకు తగుల ఫావములు చేయించి, వాయిక స్నేహ ముట్టలు వేర్పించి, తన వేగామెకు మార్చి పెట్టి కుటుంబరావుచోకు న్నిబ్బుతి పంపించి, గూతనికి సుఖిలయొక మాల్పు విద్యావతియను భ్రాంతి గల్గించి, గూమెకు ప్రేమింపఁజేసి, చిన్ని కామెకు రహస్యముగా వారిని లేవదీసికొనిపోయి చేన్న పట్టణములో రిజిష్టరీ యంతి చేసుకొని సుఖముగా నుండుజేయు నుందలి కథ. ఈ తంత్రంక ముగ్ధ పోజాతిమునకు నూర్యారావను కుటుంబరావు మిత్రుఁడు గూడ నాయపడును. (ఇది 15 రంగములగల్గిన 80 పుటలుగల 1/8 గ్రామ నైజాలో గ్రేటు ప్రెసుగా కైపుగా ముద్రింపఁబడిన చిన్న గ్రంథము. కాని యిందలి వృత్తికౌశ్యశిల్పమును, హాస్యమును దీని నొక గొప్ప గ్రంథముగాఁ జేసినది.) ఇందు వాటకంకములను పంపి పంపలు చక్కగ కుదిరినవి. కథ స్వభావజాతిమయ్యు నెక్కడను కుంటుపడలేదు. ఇందలి సమస్య పరిష్కారము : హుక్కిష మైనదై నను నిందలి వాక్యములును, పంపలు మార్యాపర వ్యామోహములుగాఁ నక్కగ యాచిత్యముతోఁ గూర్చబడి గ్రంథ కర్త ప్రతిభానైపుణ్యములు వెనోళ్ల చాటుచున్నవిటకు పండితము లేను.

ఇందు 18 వ రంగమును, 18 వ దృశ్యమును పరమ ముఖ్యము లైనవి. మిగిలినన్నియు కథావిగ్రహము మాత్రము పనికి వచ్చుననిమే 15, 17 దృశ్యములు రెండను తిమిశిరమును భాషా మిక్కి మము వలనఁ గూర్చబడిన హాస్య రంగములు. ఇందలి 18 వ రంగమున గర్భ సంధియు 18 వ రంగమున నగనుర్ప నిర్వహణ సంఘటనను నిర్వహించబడినవి. ఇందు రెండవ రంగమున సుఖిల తిండి సుఖ్యమృగాది మిత్రుఁడు రామయ్య కుటుంబరావును సుఖిలను గ్రహింపునుని ప్రార్థించి విఫలుడగుట ముఖ సంధిగా నిలిచినది. విడిత రంగమున పోజాతిము సుఖిలకు తన వేషమును వేయించి కబ్బుకు సంప కుటుంబరావును మోహింపఁజేయుట ప్రతిముఖ సంధి యును. అనన్యూపంధి చివర యగ్గుతరిపము, యార్ధ మంతియు బతుకపడుటగలన వాయకుఁడు కుటుంబరావు మాతమున ప్రతిపాదించబడును.

ఇందులో 18 వ దృశ్యములో నానక చమత్కార శిల్పమును, వింగుమాలమున గొప్ప హాస్య మంతి గావించిగా నాకుండు నిర్వహింపఁబడినది పోజాతి నూర్యారావుల ప్రయత్ని మాలమున సుఖిలా కుటుంబరావులు పాఠ్యలో నొక చెట్టుక్రింద గూర్చొని, పోజాతియను భ్రాంతిలో వామనో కుటుంబరావు ప్రణామ సంభాషణమును గాదించుటయు, సుఖిలను నిందించుటయు జరుగును. ఇందు చక్కని తత్కన్యాము (Dramatic Irony) లు దొర్లి యున్న వాటక శిల్పముగా రూపొంది, కథా పరిణామమునకు చక్కని తోడ్పడినది.

కుటుంబరావు ప్రత్యక్షముగా సుఖిల ప్రక్కనే కూర్చుండి మాట్లాడుచు “ఆ అమ్మాయిని (సుఖిలని) ఇక ఎంతమాత్రం దగ్గర చేర్చుచుకోలేదు. ఆ నిధి నీ వే వల్లము! అటు నెక్కి తిమాడను” అని సుఖిలతో చెప్పుచుండగా, సుఖిలకొక యాచిత్ర ప్రేక్ష

కుల కంఠ నభ్యుత్తరించును. కుశల కుటుంబరావుతో "కుశల ఘోర గా ఉంది. నాలోగి ఉంటుంది చాలావరకు. దూరంలో నుంచి మాస్టే నే నేనని అనుకుంటుంటాను వాళ్ళవాళ్ళే మోప పోతే" (పుట 47) అని పలుకుటమూలమున చాలా గమత్కరింపఁబడినది. పిల్లనివరకురాను కన్య కుటుంబరావుతో "నా మేనానకులమే" యని చెప్పినపుడు కుటుంబరా వా మాటలు జ్ఞాపకము చేసికొని "అయి అన్నావుకాదా, వా గిడ్డూ ఇచ్చుచు చుటకాలా గుంటారని" (పుట 76) అని నమనానవచ్చుకొనినాడు. ఈ పన్ని వేళ మొక "కామెడీ ఆఫ్ ఎర్రర్స్" (Comedy of Errors) నది తియ్యగైంది. విజయవిలాసములో తోపపజేవముగా నున్న పన్నెనును ద్వారాలో నుభ్యదతో మాట్లాడుచుండు నామె యాతిని నర్జును నెక్కిడి కింటిని యడుగ గా నరకు

"ఎమని నిప్పువచ్చు నోయిండు? భేదములే యాయునే

మేమయి యున్నవారలు కుమి, వికచాంబుజపులోనివా."

(విజయ II, 16.)

అను రీతి పన్ని వేళము తియ్యగై నది ఈ నాటకమున. కుశల పెనుటలను బట్టి, అమాటలు విన్నతిర్యతగూడ కుటుంబరావు తింభార్యను నూర్చు కుశలతో "నాకు నమ్మకంలేదు. మీ రెక్కడ, అక్కడండి! కాస్తముకొంతరం. ఈ ఎకాకేవను, ఈ వాణిమ, పైలు, కారెడి. ఎన్తె పెన్ మెంటు వస్తాయో? అడవికి క్వలిఫికేషన్, ఎస్టేట్ నన్నీటితో పూవనా?" (పుట 47) అని యనుట వినుచుండుగా రసజ్ఞు డెవడను వివాపుక నశీక యా పన్ని వేళ సంధానవిధానమునకు నుగ్గుడొచ్చెను. ఇందు యీ నాటకమునది తొత్తిమమైన హాస్యమును గల్గించు కారణము. ఈ పన్ని వేళమునది సంభాషణము బహుభాగ్రతిగా నిర్వహింపబడినది. కుశల ప్రత్యక్షముగా తనభర్తను తన్ను పరిత్యజించు విషయమై యడగించుకొనిన ఎండెహనివారణ ప్రశ్నిలన్నియు నడుగుటకు నుంచి యువకొళిము గల్గినది. కొని పరిశ్రమి తనభర్త ప్రేమించినాడని తెలిసికొనినపుడు హాహాస్యముగా స్త్రీలందఱుపొందు ననాయా ద్వేషములుగాని, భర్తలు దూషింపదును నుడికముగాని పొందిక, బహుభాగ్రతిగా. నెమ్మదిగా నుండి యాతిని పూర్వపు భార్యను కుశలపై దయా దాక్షిణ్యములు గల దానివలె ప్రవర్తించి యాతిని మైప్పుగూడ సంపాదించుకొనను. ఈ జాలి నన్ను గూర్చినదే యెట్లయెంతయు నుదితిమున నేయుండును. అల్పభేదము వాద్యక్రియను నున్నను, నీ పన్ని వేళము భాషకృతి స్వచ్ఛవాసనదత్తి నాటకమందు, తలనిండు మునుగు పెటుకొని పగుండని విశ్వరాజును శిరోవేదనభార మను, దించు పద్మావతి నును భ్రాంతిన్, వారిని కన్యపై పగండిన వాసనదత్తి, రాజాకావరింతలను విను పన్ని వేళముతోడను, నుత్తరవాని ద్విక్రమునందలి ఛాయాంశమున శ్రీరాముడు వీరికై పడు పరివేదనమును వీరి గాటుననుండి విను పన్ని వేళముతోడను బోల్పదగిడి. ఆ రెండు నాటకములందు పూర్వభార్యపై వాయకుల కభిమాన ముండెన. నీ వ్యామోహ నాటకమున పూర్వ భార్యపై తిరస్కారము జాపును వాడుకున. ఇంత భేదము. ఈమాకు నాటకములందుగూడ నాటకము యదార్థము దెలియబోయినను కాంతిజలమాత్రము ప్రతిష్ఠాముగా ప్రకృత నేయుండి నాయకుని

యవస్థను చూచుచుండుడు. ఇదియే నాగోగల సాదృశ్యము. ఈ వ్యామోహ నాటకమున పూర్వభార్యయే దాగుట నున్నను విచిత్రముగ నుండును. అట్లయ్య నాటకతంత్రము చేసినట్లగుండు ప్రథమభార్యను పరిత్యజించి కుటుంబరావు తన్ను వివాహమాప దించుట యగర్భముని కుకుమారముగా యాతినితో వాదించుచు, "తన కుటుంబరావును వివాహమాడుట తన స్నేహితురాలవ కార్యము చేయుయే మునియు, నటి అగర్భము పోసికొనుట కేసవతిర్యాతి తిరిగి ఆమెముఖ మెల్లు చూడగలననియు, చదువుకొనిన యాదవాళ్ళింట్లు నీలాగ చేయునురను నింపబోలు కావా"యనియు, కుశల కుటుంబరావుతో వాదించి, యాతిని గౌరవాచరణును సంపాదించ గల్గును. ఇందుచే నీ పన్ని వేళము బహు ముపపన్నమును. చమత్కారముగను, రసవంతముగను, హాస్య రసకరముగ నుండి, పూర్వహామముగూడ చాలా ప్రసనీకుముగ నిర్వహింపబడినది. ఈ నాటకములో పశేష మిది. చూడండి కుటుంబరావు కుశలతో నేనుచుచున్నదో:

కుటుంబరావు: "నీవు నే ననుకొన్నదానికంటె కూడా చాలా ఉత్తిముగాలివి. నీలో ఇన్ని కుకుడా లన్నవిని ప్రహింపలేక పోయినాను. నీ మాటలు విన్నకొద్దీ వాకు నీమీద గౌరవం ఎక్కువవుతూ వుంది. నీకంటె కుకురత్నాన్ని సంపాదించుకొనిదానికి నేను ఏ హాపసున్నా చేస్తాను. ఎంత అగర్భమున్నా చేస్తాను. నా భార్యతో వాకు స్నేహమేలేదు. పరిచయమే లేదు. నీ వెంత చెప్పినా అట్లవైపు నాయనమ్ము తిరగదు. నీకి నాకింతివు. ఏమై వా పర. నా ప్రార్థన కాలితో తన్నీ వావా?... నీలో తిప్పులేదు. నాది తిప్పు... వాకుమాత్రం నీవు కొవాలి." అను మాటలు ప్రేక్షకు లో చెవితో విని హాస్యమును, మరెయ్యి చెవితో విని జాలియు పొందుదును. కుశలకూడ నాతినిమాటలు విని, వోకవైపునుండి కోపాసన్యాములును, మరెయ్యివైపునుండి లజ్జయు పొందెదలగు. ఇదియే ఈ నాటకమున ముఖ్యమైన చమత్కరము. కుశలగూడ నాలోపల నిప్పుకొనక యుండలేదు. ప్రేక్షకులనలె, మరెయ్యివైపు జాలియు పొందుకుండు యుండలేదు. పెండెచ్చి యుత్తరగాను చరిత్ర, స్వప్నవాణివత్రిలోని పన్ని వేళములలో నాయకుని కొరక నాయకులు జాలిపొందలేదా అట్లే యిక్కడను. కొని ఇక్కడ కథలో నొక విశేషము. పై రెండు నాటకములలో నాయక చరిత్ర యునదని నాయకుని భ్రాంతి. వ్యామోహ నాటకములో పూర్వభార్య పరివేద భ్రాంతి. కుటుంబరావుకు పూర్వపు భార్యయు. ప్రస్తుతిము ప్రేమించుభార్యయు నొకటేయను చేపై నుదాహరించిన కుటుంబరావు వాగ్యములకు రెండువిధములైన భావములు ప్రేక్షకులకును. నాయకును గల్గుట కిదికొళిము గలిగి ఈ నాటకమున. ఇందు ఇందలి ముఖ్యచమత్కరము. ఇది యీ నాటకమున సుత్తిమమైన హాస్యమును పుట్టించుటకు ప్రధానకారణ మైనది. పై కుటుంబరావు వాగ్యములే నాటకమున పతాకస్థానములు (Dramatic irony) గా పరిగమించి విచిత్రకన్యాంతరక్రియమును గల్గించుచున్నవి ప్రేక్షకులకు. చివరకు కుశలకు కుటుంబరావుతో "మీరుచేయ్యడం అగర్భముని మీరే ఒప్పుకొంటున్నాడు. కొబట్టి తను అగర్భాన్ని ఒప్పుకోవడమే పగం మార్దానిక రావడం.

విభార్య వివర్ణకు వచ్చి మీద ఆవిడను గ్రహించేప్పటికే నేను మార్గం చూస్తాను. నా స్నేహితురాలి కోసం త్యాగం చేస్తున్నాను. మీ రిద్దరు ఒకటి కావటానికోసమే నేను మిమ్మల్ని వివాహం చేసుకొంటాను. మీరు ఒక కుటుంబం అయిన వరునివివేకం పారిజాతం మిమ్మల్ని వదలి ఆశ్రమస్వీకారం చేస్తుంది." అను మాటలలో నెంతైనా వ్యంగ్యమున్నది. పై వ్యాసములలో "మీ రిద్దరు ఒకటి కావటానికోసమే..." అనుటకు బదులుగా "మీ మిద్దరము ఒకటి కావటానికోసమే నేను మిమ్మల్ని వివాహం చేసుకొంటాను." అని వ్యంగ్యార్థము ప్రేక్షకులకు స్ఫురించి మరల నవ్వుకోకుండా నుండలేదు. ఈ విధముగా ప్రసన్నముగా, ప్రకాంతముగా కుటుంబరావుతో నిద్రి భార్యకు సంధి (రాజీ) కుదిరింది. ఇదియే యీ నాటకముగాని గొప్ప రమ్య త్కారము. మరేయొక విషయము. కుటుంబరావు మాటలవలన గలగు ద్వివిభావములు కుశీలకు స్ఫురించినట్లుగా, కుశీల వాక్యములలో గల వ్యంగ్యము కుటుంబరావుకు దోచును. ఎలన కుటుంబ రావు పూర్వపు భాగ్యయు, ప్రస్తుతపు ప్రేయసియు నొకతేయను తంత్రంబు కుశీలకును ప్రేక్షకులకును దెలిసినట్లుగా కుటుంబ రావుకు దెలియకపోవుటే. ఇ దుచేత నే 18 వ దృశ్యమున చివకు కుటుంబరావు తల్పిబ్బులు పడతాడు. ఆక్కడోక (Comedy of Errors) వలెను, కళాపూర్ణోదయమందలి నిజరంభ మాయా రంభిలవలెను, మరేయొక సన్నివేశము జరుగును. కాని కళా పూర్ణోదయమునను, షేక్స్పియరు రచించిన కౌమేడి ఆఫ్ ఎర్రర్స్ లోను మాయారంభ పత్యరంభిలిద్దరును, రూపపావృత్త్యముల పొదిగు లిరువురు నుండిరి. కాని వ్యామోహ వాటమున నా విషమైన కలతి, చీకాకు పడనక్కర లేకుండా, నిద్రి నాయకులు నొకరియందే సంవర్ధపడుదురు. ఇందుచేకూడ నీ నాటకము స్వల్ప వాసవనత్రి ఉత్తర రామచరిత్ర లంటి చమత్కారమును, కళాపూర్ణోదయము కౌమేడి ఆఫ్ ఎర్రర్స్ లందలి చమత్కారము నుయోగించి, వాని నుండుగల మాయగాను, చీకాకు కలతిలు నిండులేకుండా ప్రసన్నముభాసించినవి. ఇది మరేయొక విశేషము.

ఈ నాటకము చివరంగము ప్రారంభమున రామయ్య కుద్రాసు చింతాద్రిపేటలో నున్న కుశీలా కుటుంబరావును కాదుటకు వచ్చుటతో నాటకకథ నిర్వహణముఖముపెట్టి తంత్ర మంతియుఁ గ్రమముగా విడిచుచు వచ్చినది. సంవర్ధానకాలముగా, సర్వ మోగిన రామయ్యగూడ కుటుంబరావుతో "నువ్వు ప్రబుద్ధుడివి గదా పొక్కుండా అల్లు నువోబలం వెంకట్రావుగారి కూతురు పారి జాతాన్ని తేదీసికొని చక్క వచ్చావు." అని పరిహాస పూర్వక గా ఎత్తిపోడుస్తాడు. ఇది యెంతయు చమత్కారముగా నుమాలో పరసము సాగినట్లెనది. అంతటితో చాల రామయ్య బ్లాడి పోతున్నాడు వెంకట్రావు. పాపం పెద్దవాడు. మింగా ని, చక్క లేడు. కాతోనే వచ్చాడు. హోటల్లో ఉన్నాడు. తంత్రం పిలుచుకొన్నానుగా ఇక్కడికి." అని దిబాబయించి కుటుంబరావును ధియపెట్టి, తన్ను పూర్వ మేదిపించినందుకు కని కొనుటతో యనునట్లుతని నేదిపించును. చెన్నపట్టణములో

కుటుంబరావును కలుసుకొనుటకు గోంగదారిగా చేసిన యువక్రమణ. వాస్యములో వాస్యముగా నున్నది. కుటుంబరావును లొంగదీసుకొని వచ్చుట కిది యొక పై యెత్తు. అంతి కుటుంబరావు కుశీల యువదేశించినరీతిగా "నేను నా సొంత భార్యతో కపురము చేస్తున్నానుగాని, ఎవనిగాని వాళ్ళ యివ్వలేకుండా, బలా త్కారంగా తేదీసికొని రాలేను. ధగవత్ప్రీతిగా నేను ప్రేమించిన కవ్యను వివాహమాడి కుఖజీవనం జరుపుతున్నాను. నాలో ఏ దోషమున్నూ లేదు. ఐతే సివిల్ గజెస్టీషను క్యూరేజీ చేసు కున్నాము." అని వాంఛముగా చెప్పిన నాటకంలో పతాఃస్థానము (Dramatic Irony) ధ్వనించుచున్నది తిర్వాతి క్యూరేజీ పర్తికే...లో 'కుశీల' యని యుండుటవలన 'మా కుశీలేశా' అని లోపలికిపోయి యామెనుమాచి పలకరించి కుటుంబరావుకు విస్మయము వలించును. ఇక్కడ యద్భుతరసమునకు తావునరేకనది. రామయ్య యేమియు నెఱుగనివానివలె "నేను ఈ మధ్య కుబయ్యగా రింటి కళ్ళ లేను. వెళ్లంటే ఈ అమ్మాయి అక్కడ నాకు కనిపించి ఉండెను. నిజం తెలిసేది. అంచేతే గావును కుబ్బయ్య ఖాగారిమీ లేకుండా వాయిగా ఉన్నాడు. లేకపోతే కబురింపి ఉండేవాడు" అని అబద్ధమునుకూడ నిజమువలె మాటాడినాడు. ఇదంతమాచి కుటుంబరావుకు విస్మయముధి మై రామయ్యకు మతిపోయిందని చెప్పసాగినాడు. యధార్థముని కౌనికే మతిభాంతి గల్గినది. తిర్వాతి వెంటనే పారిజాతము కుటుంబరా వింటికి వచ్చి కుశీల తన స్నేహితురాలని చెప్పగా నతిదు బిత్తిరవాయి, "వాటిసేదీస్. నేను నిద్రపోతున్నానా, మేలకొన్నానా? పారిజాతం కాదు కుశీల లంటాడు రామయ్య. ఈ మెనకొ వచ్చి తనేమిస్. పారిజాతం. బి. ఎ. అని అంటుంది. బిల్లి మాటల ధోండ్లమాస్తే అలాగేఉంది. రజిమిరాఫీసులోను, తనపేరు కుశీల నే యిచ్చింది. నన్నేమన్నా వేలాకోళం పట్టిస్తున్నదా, లేకపోతే ఇద్దరికియూ ఒకటేవా." అని కుటుంబరా వాఙ్మయపడును. ఈ యద్భుతరస మరమర్శసంధిలో చక్కగ కుదిరిపోయినచోనాటకలక్షణముగా సమన్వయింపబడెనది. మరియు, కుటుంబరావు "ఇదిమిటో, ఇదంతా నా కేమి అర్థం కావడంలేదు" అంటాడు. అంగులకు రామయ్య "అన్నా వుగా, నాకు మతిపోయింది, చిత్తిచాంచల్యం, అని ఇందాకొ. అదే, ఆ బాపలే" అని మాట ఒప్పించును... ఇంతిలో కుబ్బయ్య తచ్చి యాశ్చర్యరసమును పూర్తచేయును. అప్పుడు పారిజాతము కుబ్బయ్యతో "నే నిక్కడనే మద్రాసులో ఉన్నాను రామయ్య, నా బాబులు మా నాన్నకి రెండుమాడు చెరలేను. అంచేత ఖంగారు పడ్డట్లున్నాడు." అని సమర్థించి జవాబుచెప్పును. అప్పుడు కుటుంబరావు తనలో "ఈ విష మిస్. పారిజాతం. నే నిన్నాళ్లు పారిజాతి వనుకుంటూవచ్చిన నా భార్యా కుశీలే" అనుకొని (Comedy of Errors) లాగాను, కళాపూర్ణోదయములో మాయారంభ, పత్యరంభల స్థితివలెను భావిస్తాడు. కాని యిక్కడ యొక్కటే రూపములో నిద్రి కృక్తులు లేరు కాని, యొకటే కృత్తి రెండుపేర్లతో క్యంవారిందినది. అందులో నొక పేరు గలవ్యక్తి మరేయొకగూడ నుండుటచే నిద్రి కృక్తులు గూడ తయారై నారనే చెప్పవచ్చుచును. ఇది యీ నాటక

మందలి శిల్పకళాకళ్యణము. తర్వాత కుటుంబరావు ప్రకాశముగా, "అయ్యో, రామయ్యగారూ, ఎంతో విషయం, కాశీమీ అంకితం లేదు. మారంత మాట్లాడుకొనించి వాయింట్లో గలంకు చేస్తున్నాను. వాస్తవం చెప్పగా, లేదా?" అని ప్రశ్న ముగా వేసుకును. ఉక్కిరిక్కిరియించును. అప్పుడు రామయ్య "నీకు కాశీమీన వస్తువు నీది ఉంది అసలు వస్తువు నీ చేతులలోకి అమ్మి ఉన్నట్లుగా, నీ గృహాలకు నీ నీకు మాపించాము. నీకు వాస్తవం వచ్చింది. పరిగ్రహించావు ఏ పేరతో గృహం వారి నీ చేతి" అని సమాధాన పరిచినాడు. అంగులకు కుటుంబరావు పంపిన పుస్తకం "అదా సంగతి. ఫలమేమో ఉత్తమమేకాని, నీను మాత్రం నీటి పాత్రలో. చెతుల వన్నె చెట్టుకొని నీటికి మునిగిపోవు" అని యాచును.

ఇట్లే శార్వరిగారి దయమైన గుణగీర్ణాని ప్రేమించిన కల భావినీ శారదాపథ భయంబున వారి పాండిత్య, నలకూలగుని కొంతమంది దాసులయారంభి గూఢమును పొంది, మామూలకూల పేషమునకున్న మణిగీర్ణాని పొంది, చివరకు సత్యమును గుర్తించి, శాపభయంబున నెలకూల

నీ కళాకళా మరల్చి నాపతి కుతు నీ
పాపపుణ్యము జూచితి
నోపయి నాబగను నీటి కనుగొనఁజేగన్.
ఆ నుత్తి తనయొనెని ని
శ్రేయేణ బొందితిఁ దునినవనిన్ మన భాగ్య
శ్రేయేణుని చెప్పును బడఁ
బోయినబూరొమ్మనబడు బోలిక మయ్యెన్.

అనెను నీటికి కుటుంబరావు కూడా వచ్చినాడు. చివరకు కుటుంబరావు నీటిపాత్రముగా "నవవర్ణరాది నవచిత్ర" లోకంగా కాలాంతి మూఢులు ఎందరు మోసపోతున్నారో, అందరికీ నీలాంటి కుటీల దొంగడు. రోడ్డివిరిగి నీటిలో పడింది" అని యాచును.

కొంచె మెక్కున తిమ్మవగా నిటి పన్ని వేళున పేర్కొన్న యాదవ వింటర్స్ టేల్ (A Winter's Tale) అను నాటకమున నాటకులకు రాజు తన భార్యయకు హర్షియూని దామగో పణముచేసి యరణ్యములలోఁ దీక్షనంప నంతటి వాళ్ళాపించి, కొన్ని సంవత్సరములైన పిదప సత్యమెరిగి యామెకొరకై పశ్చాత్తాపమును జెంది విలపించును. అంతర్ధమునకు మంత్ర యామె యరణ్యములో తదంత రహస్యముగా తన యొద్ద నీ కొపాడు చుండి, రాజు పశ్చాత్తాపమును విలాపమును గ్రహించి, జాలిచేంది రాణి ప్రతిమయను పేరతో వామెను విశ్వలముగా నిలవఁజేటి రాజు నకుఁ జూపి, యామె ప్రతిమను తాకవద్దని చెప్పి, రాజును కొంత పేపు వ్యాకులపెట్టి చివరకు వారిద్దరను గలుపును. ఇంగు కూడా కొంత తిమ్మవర్ణము చేయఁబడినది.

వ్యామోహనాటకమునఁ జైనఁ జూపిన చతుర్మూర్తము తక్కువ హాస్యమునకు నిదర్శనము ఇందు ముగ్ధులకమునకుఁ జెందిన హాస్యము గూడ ప్రతిపాదించఁబడినది. చైనీషును వద్ద తిమ్మవ కూలీల సంకరభావతోఁ జరిగిన సంభాషణ మొకటి. చెందింది కుటుంబరావు గృహము ముందు వేలను నోడరు రామయ్యను పరిహాసము చేయ 17వ దృశ్యము.

రామయ్య : కుటుంబరావు గారందడం ఇక్కడేనా!
వేలు : ఇక్కడ అట్టంటివాళ్ళు ఒకరూ లేరండీ.
రామ : ఈ ఇంట్లో అంగులన్నాని అయ్యరన్నాజే.
అల్ల అ కాశీహోటలానున.

వేలు : అది యేమి పిరిలాటమో, ఇక్కడంత రేలుకు వాళ్ళుదా, అంగులన్నా లేరండీ.

రామ : ఏమిటోయి అంగులవేగూ, రేలుకువాళ్ళు వేగూవా?...అయితే ఈ ఇంట్లో ఎవరున్నారా. మొగిల్లంటే కాస్తజిల్లా.

వేలు : మొగవాళ్ళూ నీకు కాశిలే. నీను మొగవాడూదా. బాగా చూడుమి..... ఒకరులేను నామి. అంత బయటపొయి ఉండగా. నీకు కాశిలే శండాను.

రామ : కాశి ఉండవా! బిటగుంటలేవా? అయ్యన్న వాధారణంగా అబద్ధాలాడలే.

వేలు : సర్దా, రేలువారిచే ఆ అయ్యకు అందాలు తప్పితే ఇంకోటి చెప్పిలేదు. ఆయన ఒక్కంత అబద్ధాండీ..... అది బాగా నవ్వు నన్ను ఎంతో చెప్తాడు. అయ్యో తిరిగి చూడు నీవెంకొల నవ్వుతాడు.

ఈ సంభాషణలో తన రీతి హాస్యమున్నది. కాని, "కాశి ఉండవా! బిటగుంటలేవా" అని హాస్యము యా నూనలు మాత్రము దప్పగా మన్నది. ఇక్కడ నవ్వుపుటిం పను. వేలు చెప్పి హాస్యమే వేలుగా మన్నది రామయ్య చెప్పిన హాస్యము కంటే. తన దృశ్యములో కుటుంబరావు నూర్యారావుతో ముడిను గూర్చి "ఆ పిల్ల ఇప్పటికి నూర్యలోకం చెల్లగొందిని రామయ్య అన్నాడు." అని చెప్పగా నూర్యారావు "దానికి నూర్యలోకం ఉందో లేదో కాని, నీకు మాత్రం దాని అలోకం దానికి మాత్రం ని లోక మేనని చిన్నాను" అనును. ఇంగుల "అలోకం" లోక శబ్దాలమీద చురుక్కిరింపఁబడినది. ఈ హాస్యము బలవంతముగా గూర్చిబడినట్లున్నది కొంతకంటే ఫలవాలేను.

పానుగంట లక్ష్మీనరసింహముగారి కంఠాధరణ నాటకము హాస్యరసముయముగ నె యున్నది. కాని దానిలోఁ గొన్నియపంద ర్శములు, తిక్మకలు, వెక్కిరింపులు మన్నవి. వ్యామోహ నాటక మున నట్టివిలేక పరసముగా పరశిముగా సంఘటన లున్నవి. దీనిగా నన్న భావ యాంక్షాంధ్రమిత్రముగా నంపట కళింకముగా దొఁచును. ఈ నాటకములో ముఖ్యమైన విషయ మంగ్ల భాషా పరిణయ వ్యామోహమే కనుక యది యుండుట యుచితమే యగును పందిరిమును బట్టి. కాని కవ్యాశుల్కమువందు నలే వాంఠ్రాంగ్లకల్ప నాంకిర్య యచే హాస్యరసమును ప్రతిపాదించ బూను కొనలేదీ నాటకమున కర్త. ఇంగుచే నది సహింపఁదగినదీ. నూర్యారావును, రామయ్యయువారి జాతిము పన్నిన తంత్రములో వారివాక్యములు హాస్యరస ప్రతిపాదకములేయైనవి. ఇవి కుటుంబరావునకు విష్ణుకము లగించి, యద్భుతరసమును బోషించినవైనవి కూడ. ఈ నాటకము మోదాంతనాటక (Comedy) వనలెనుగాని ప్రహసన (Farce) మనగూడదు. అంక నాటక శాపరివక్షువాణ నాంధ్రుల నాటకము కొనలేనది కలల ఫలితమని దీనిని చెప్పవచ్చును.

మదనోత్సవమ్

శ్రీ ఆచార్య పోమనుండర్

నాంది :

అనుని బ్రతుకున పూచెను,
కోమల మోదోత్సవాల కుందకుసుమముల్;
నీమలు, కోనలు, కొండలు—
నీనుంతపు మిసిమి మిరిశ్రీల వెలార్చెన్ !
అచూంకురమ్ము లందాశ లన్నిటి కోసి,
వేసి కొకిల మదే కూసె నేను !

గ్రీష్మాగతాతప్త శ్రీ విహంగముచే
నెలదేనె నెలయేగు లిగిరి నేను !
పొయల్కుండల వంచు పూ చెక్కిలివొక్కి
వలపించి పులికించె భయమి నేను !

కొనలిరాకూన్ నందడించెను కీర
వాణీ మమూరి రచాలు నేను !
పొగమలూగు పూలు, చుక్కలు, తావులు,
పులుగుమూక రొదలు పొగడు శోలు,
వలపుటూలు వకలు, వలిసపు కెరటాలు,
నోట గుబుగుహోగు నోచె నేను !
అడవులు, పచ్చికబీడులు,
నోకపుల మార్చిన విధాన నోచెను; వలపులే
మాడిచిన పూ పడితులనలె
ఎకనలె శివురించె పల్లవి తరువులకున్.

కాలాత్మ :

నన వనంత మధుర స్వప్న
భవన బంధనములు వీడె;
జననాశ్రములై ఉరికెను—
యువజన హృదయములు !
జ్యోత్స్నా పులికితయామిని,
కాహోత్సాహ విక కామిని,
రెనెతుందిల మైన వయం
ధర రాగోదయ మామని !
కాసుకొను నేడె రండు,
మోగను కొకిల కాపాళి !

మికార కే సీరిసింది—
నేనకాలము లిగురుచే ము !

ప్రపూత కిరణదిత్య శు
భోదయ భాగ్యము లయిరె—
సువాదని కృపాహేల
కాపాద నమింప మాయె !

రెండు రెండు నగలారా—
గండుతుమ్మెద మోతిగ !
లెండు లెండు జీవన నర్త
పల్లి నెండు కాల మిదే !

కవి :

ఇదే గుణపు మనీయ రన
హృది పొంగించెదీ;
ఇదే ఋతుపు వికవ్యామి
ఎన కదిలించెదీ;
ఇదే లలిత వంగీనో
స్థివముల నెంచెదీ;
ఇదే లసన కవితా
వాహిని పొంగించెదీ;
ఇదే మధుర మధుహానము—
ఇదే హృదయ సంకాశము—
ఇదే మధుకర స్వనము—
ఇదే మరంద ప్రణమా—
ఇపుడే నే నాపింతు

జీవన వంగీతము !
బ్రహ్మకంద నర్తనావ
నహోదరనర్తము !
ఒహో నందనదేవా ! గై
కొనుము సాగతము !
ఓ వన సముతు రాజా !
హృదయాంబలి గొనుము

ఇదే నునికి కానుని—
కాముని కోలాహలము;
ఇదే ఉనికి కోమల
జులరంగాళిరవము;
ఈ నుధుమానప్తి—యెవ న
నందుల నెల విందా;
మౌళు చెలిమి మధురాధర
రాగ రేఖ కందా;
ఇదే ఋతువు మదీయ గన
హృది సాంగింతి;
ఇదే ఋతువు పికస్వామి
ఎద కడలించేదీ!

చాతరం :

నీల విలయకాల మివ్వజే తోనన ?
చల్లతనముపోయి—చిల్లమాన్పు ?
ఇది వనంఃఋతువు ఏగుదెంచెను బోలు.
నాదు హృదికి నమరనాద మగుచు !
చలన నీహార హార సంచయము కేల—
గగన గళనీనులో తారకాళి మెరిసి—
జలద మాలిక లలవోక చదల కదల—
వెతల పోకాన్పు నవతిటిల్లతలు మెరిసి !
దేహ మడలించుకొనను సంజేహవార్ధి
గళము వికసించబోదు మౌగళము రాద;
శ్రావణ నమూనాములు రేగ; భాతి రగిలె—
పిగళముల కావళుల్ పెన్పురేగ !
విలయ మిదియె, మృత్యువిన్యాస మిద్దయె—
చలన మణచు క్రూరనమయ మిదియె !
కొండగుహ మూరి కొనప్రాణమునైన
నిల్చుకొండు నృప్తినియతి కలగి !!

పితస్వామి :

మన బ్రతుకుల కిది హోళి !
మన తలపుల కిది మోళి !!
వలపుల తొలకరి పాటలు...
చెలిమి మిటాడలె తోటలు;
కోరిక తలిర కు విందా—నేడే నాకు;
భారములు తొలంగు హాయి నేడే నీకు !

మరద మవిరళ భారా—
న్నపిత స్వాదు విహారీ !
రావె నభ—నుధుపాయా;
హసంత సురభిళము తేవె !
రావె నభ—నుధుపాయా !
మత్తస్వాంత చకోరీ !!

వికచ గళద్గళ నన్నాదమ్మల—
ప్రకట మధుక్యణ విన్యాసమ్మల—
నను పాలించవె మనోహరీ !
నిగళిత గళ మధుహరీ !
విచలిత శృంగుల మనోజ మన్వీరి;
ప్రసరిత కోమల గాన నరన్వరి !
కొనరి కొనరి కోరిక నెత్తావులు—
వినరి వినరి వినపించిన నవ్వులు;
ఎలమాపులు కిచ్చులించిన గనగన
లెనాగా ప్రియులారా రావె !
మన తలపుల కిది మోళి !
మన బ్రతుకుల కిది హోళి !!

ప్రసవమంజరి :

మధుర మధుర మరందా—నిపుజే జేనే !
విధుల విహదాలగాడు—లెపుడూ రావె !
మన్యూ మధుర్గురీ—రావె !
విన్యూ శుభకరీ—తేవె !
రావె, రావె — మధుకరీ !
తేవె, తేవె — శుభకరీ !
వలపుల తొందరల మనసు—దోబూనులా డెనో ?
తలపుల ఒత్తిడితోయెవ—మైరేయము మర గనో ?
కొడగలి ఈడుకలో—దురుసుతనం పొచ్చెనే !
చేడియ మోడగనీడల—రాగరసము పంచెనే !
రావె, రావె — ప్రియంకరీ !
తేవె, తేవె—శుభంకరీ !!

మధుప్రపంచం :

చల్లని తెల్ల వెన్నల సోకను ప్రణయారాధ మై—
చల్లవపాణుల హారతులిచ్చిరి చవవ నైబకమున !
మత్తువాననల నగణమ్మినదే రాధామాధవము—
కుత్తుకనిండా తేనె పోషిస్తది కోమలి చుట్టనము;

చలిత వరోవర శరణము ముద్దిడను పంజములు—
మాయ పవన విచుల చెరగెను మృగమదంకములు;
కలనాదమ్ము ఎనాగలతో తోట యెనలె పుంకించెన్.
వలవంతలక్ష్మోర్వులను రిపముల తరిమెను సురభిళముల్.

గులాబీ :

దీక్షింపుగాలి తోలేంచి శరణ శరణ
చిక్క విడదీసి ముస్తాబు చేయుచుండె;
కాని యిపుడే నా హృదయాన భీతి
క్రమ్మకొనుచుండె పెనువిపాదమ్ము భరి!
ఎదలో గునగున లేవో
ముదిమిఁలెన్ నోచి, ముగ్ధమోహన కాంతుల్
విదళించుచున్న గీతిగ
చెనరెను భవిష్యః ధులుః చేతన కాంతల్!
అదే మనోహరమార్గవ హాస శీఖ,
అదయే హేమంత కామినీ హృదయగీత;
అదయే శృంగార పాన్వనంపన కవాట
హాట కమ్మనః శృంగాట నాటకమ్ము!

కవి :

నారణ ననననంశ మనే —
అగునదెంచెనే!
నగులు విగుల కమ్మ లెత్తి—
మరుల గొల్పెనే!

ఒహో రంకు శధికులార—
అహో రంకు భ్రమకులార
రహో వనాంతర నీమ—
సుహానము నేగకొందు!

త్రపామ్మన ఏడి పిలిచె
పికి నిన్వనములు!
నాకాకుడు నవోత్పలిని
కవాలము గీరెన్!

లోకము నవ్యాలోకవ
రనకాన్యమ్మాయెన్!
తిరుణి హృదయోద్యోగము
కగళా పులిమాయెన్.

హరణ, అచ్చణ—మడక
పరుపు లెత్తినారో?

నగులు విహవాల్లార—కడ
తేర్చి నచ్చినారో!
నకల జగజ్జీవులార—
వికల హృదయ మేల, లెండు!
అదే మదకు డవతరించె
నోహో విరులార రండు!

పలిత ప్రితి :

చిరశరానంద సుఖమయ క్షేహనీచి
శిశిగమే నాకు హృదయ వాంఛిత ముచితము!
మాఘ ఫాల్గుణ మాస సంజనితహాస
మృగల శృంగార శృంగు మిధుఃములకు!
నాకు ముక్తి నొనగి, చేకూర్చి పౌఖ్యమ్ము
బాధలేని బ్రహ్మబాట లొనగి;
నాన రీతి జీవనానంద యాత్రలో
మనసు వెలుగజేయు మమత త్రేది!

మయూరి :

ననంశ విలాస హేళి—
హానంత వికాస చిళి!
హానన్యముల నిహాన్—
నన్యరీచి సంఘోళి!
పూరిత హృదయ విభావరీ—
చలత్ చలిత మానవభ్రమరీ!
రండు, రంకు—శారీ, కీశి!
తెండు విలసిత సుమాళిన్.
విధుగ విలాసము వలగు లెండు!
మధుమాన వికాస సురాళిన్.

మాకందం :

ఇదే ననంత మిదే సుఖాంత
విపుల హాస సుషణమ్!
ఇదే నగ్న మిదే నగ్న
సుఖాశ్లేష ప్రమదమ్!
ఇదే ననంత మిదే శృంగార
శృంగిత హాసరాగమ్;
ఇదే ప్రమాద మిదే విపద
మిదే మరంద నాట్యమ్!
ఇదే నోకు బృంహవర
మిదే ప్రణయరాజ్యమ్!

ఇదే రాధానధూళి హృద
యొత్పిన నవతేజమ్ !

ఇదే రసాల మిదే సుమాళ
మిదే మరంద పారమ్;
ఇదే మయూర మిదే చకోర
మిదే ధరణి లాన్యమ్ !

మాధవి :

విహసిక వసంత తరుణ యామిని —
చుందిత పూకిత రాగ తరంగిణి !
విపుల శరీరుళ భావ తటిన్మణి —
శుభ్ర విహాయన వీధి విహరిణి !

నేటి కేయి రావోయీ, నఖా—సుధాకరా !
రాగరసము చిందితి నోయీ—శుభంకరా !
నోట విడిది క్రేముడినో కై నే సినిరా —
పాటల గంధిని యొబ్బాయము దాచితిరా !

రాగలత :

ఈ ముని మా పున —
నా కనుపాదల —
ముసురుకొను నెవో రూపములు ;
పాయని శిలపుల —
తీయని గొంతులు —
మాసురుకొను నెవో కోరికలు ;
తీయని మాపున —
ఏవో రూపులు —
వలపుల తీవల కరికలు ;
పాటల పాయలు —
నోటల మాయలు —
మునగకొను నెవో చోద్యములు ;
శ్రుతి గుండెల —
పాల్గిన మంటలు —
ఈముని మాపుల మునగకొనెన్ ;
ఈ మునిమాపున —
అమని రాగము —
మూగను నీరక శకలముగా ;
తామర కొలనులు —
మూగిన పాంసలు —

రేగిన భావ పరంపరలు ;
పూసిన కొమ్మ —
వలపుల చిమ్ముచు —
ఊగను కోర్కెల కీరములు ;
కగళా పుతగుగు —
అగణోదయములు —
సుగుచిర హాసనుమూఖములు ;
తలిగు జొంపములు —
వలపు తొందరలు —
శిలిన హాసముల బరపెన్ ;
ఈ ముని మాపున —
అనుని తూపులు —
తారానివహము తో చెన్ ;
ఈ మునిమాపున —
జీనన యామిని —
కనుసైగ లెనో చూపెన్ ;
ఈ మునిమాపున —
నాముని వాట —
మదన వి నోహర న్యందనముల్ !

రసాలం :

మనన వికాసోన్మేష స్ఫూ
ర్జిములైసవి భూరుహాల్ ;
నోచెలోకము నర్జమున
మనవిజయ భేరి నాదముల్ ;
కసుమ లాస్వచ్ఛరణ చారణ
ప్రణయ లాక్ష రక్తికల్ ;
జనములే—కవనములుగా
సుమ శివని భవనములై ;
కోనుల జనకపోలమృగ
సింహార రాగ పరాగమై ;
మృగు మృదంగ ధ్వను గతులకు,
కాహళుల కలన ద కళలకు,
గంగభీ పటహాది ధ్వజ శ్రీ
కలన్వన మంజునిక్వణ గానమై ;
అ కాంక్ష మధుర తరంగమై...
వికాంత లలిత లవంగమై...

అశోకం :

ఉల్లములు నంపులమై, లో
కమ్ము లానందామృతములై;
జీవములె నంజీవ కౌతుక
భావనా నమ్మాద తుందిల
సాంధ్ర సారభప్తి; రుచి
రానవాంజలులై; మనోరుతి
హార రసిత మంజరులై;
అభయ ముద్రాకలితమై;
కసుమోన్మీవోజ్వలమై; శో
భారామమై ! సాందర్యమై !

చంపకం :

హేధుర హేధురనికర
గాన యుగలకు సాగయు —
నవనవోన్మీశిత, పసూనాళి నాట్లమై !
నవిత మకరంద రస శీకర విలాసమై ;
ప్రవిమల స్నిగ్ధతర
ప్రణయ న్వరూపమై ;
ఘోషవతి కలనాద మానసామృతమాయె !
నా బ్రతుకు పరిమళించినది నీ దయవఃన —
వేడుకొందును మదన దేవా !...నీ కీర్తి
పాకొందును వనంతాన !...రాగిన
వార్నిధుల తేలియాడెద సంతసాన !!

మధువ్రతం :

తనతన ప్రవర్ధితము —
సుఖస్ఫూర్తి శుభప్రదము —
ఉద్యాన వనాంతరాత్మ
చీకరివర్ణ శోభితము !
తగుణ తరణి కిరణ నివహ
కడుష్ట పరిచుంబితము ;
సరోరువా ద్యుతి హరము ;
ఇంద్ర చాప యష్టి భాతి
సముద్విగ్న మానసము —
ఫలకీత నవమాలికా
లతాకడుగుగము సోలెను ;
పువ్వరజమె గుమారమై
ముకుళిత వికుళముల చేరి ;

వల్లవ ప్రకాశాదగ
కలకామణి నహన
కలిగి చర్చరీ ద్వానము —
జలధరానద్యశమాయె !
ఆర్ద్రీకృత గిరి సానుత్ర
లందు చేరి మార్దవమున —
పటవాన చూర్ణ సంకమాయె !

విరహిణి :

చుక్కలు త్రావిన కన్నీరా ? మది
కెక్కడి దీ యిరు లత్తగవు ?
అశిల మోపిన ఆకనమా ? ఇం
దేల దురాగత మ్మాశయము ?
భూజము లెత్తిన ధ్వజములూ ?
మనసిక చాప నిబద్ధములూ ?
లలిత శుభ్రవద రుచిరములూ ? నన
లేల హదయముల చీల్చెడిని ?
జేబుల పాటల పొదరిండ్లా ? ఇం
దీబల మ్రోగలె వినిపించెన్ !
ఫన్నాడి గేపిన దుమారమా ? ఇం
దేల విషద్రవ మొలికెడిని ?

కవి :

ఈ మదన సంరంభ మీ హహోగ్ధము,
ఇటులనే యిటులనే సాగించుకొనుము;
ఈ పురాణగతి కథయము లీయవోయి—
ఈ వసుంధరకు మంగళము కూర్చుము దేవ !
కథురాంధతమఃపటలి దూరీకృతములే బాసర్చి
మరల మరల నాగృహంగణద్వారము తెరువనిమ్ము!
బాధా సంకుభిత కవిత హహాయుధస్వరూపాల
వ్యర్థ మ్మొరంది సుఖ శాంతు లిమ్ము వనంగమా.
విగతి మోహ నాళా ! నవజగతి సంకళా !
దరహసితాళా ! మరుడ ! ఉన్నతుడ ! శ్రీకరుడ !
ప్రైశ్య విశంకరుడ ! సాందర్య న్వరూపుడ !
రారమ్మా దేవా ! ఈ ననుమతి పాలింపుమాయి!!

భరతవాక్యం :

ప్రభాంతిలోకవమ్మవమ్మ-ప్రభాంతి మనోహారి సుమ్మ
నేడె లెమ్ము, నేడె లెమ్ము-కాంతి రేఖకనుము, గనుము
ఇదె జీవన మహానంద సుఖసంపద చేకూరుమా !
ఈ వనంత ఘోషోత్సవమి ఓర శాంతి ప్రసాదనిమ్ము.

సవధారిత రాజ్యాంగం: స్థూలపరిశీలన

శ్రీ చిత్తజ్ఞు వరహాలరావు

స్వాతంత్ర్య సమర పోరాటానంతరం భారతదేశం సాధించిన ప్రధాన విజయాలలో ఒకటి భారత రాజ్యాంగ వ్యవస్థాపన. భారత రాజ్యాంగ నిర్మాణ సమితి ప్రధాన సమావేశం 1946 డిసెంబరు 9 న తేదీన జరిగింది. 1949 నవంబరు 26 న తేదీన రాజ్యాంగ రచన పూర్తి చేయబడింది. ఈ రచనలో అత్యంత ప్రధాన మన పాత్ర నిర్వహించిన వ్యక్తి, స్వర్ణ దాష్ట్ర అంటే ద్విగు మన రాజ్యాంగం 1950, జనవరి 26 న శీర్షిత అయింది. 1947 ఆగస్టు 15 న తేదీ, 1950 జనవరి 26 న తేదీ యిది రెండూ, స్వయం తి భారత చరిత్రలో ముఖ్యమైన రోజులతో వ్రాసిన చరిత్రకర్త ప్రధానంగా వారు.

భారతదేశ పరిస్థితులను, ప్రజల తత్వ కిన్నీ, తగినట్లుగా ప్రపంచమందలి ప్రజాస్వామ్య రాజ్యాంగాలలోని ప్రధాన విశేషాలను స్వీకరించి మన రాజ్యాంగ నిపుణులు వనభారత రాజ్యాంగాన్ని రచనచేశారు. ప్రధానంగా ఈ రాజ్యాంగ రచనకు తోడ్పడినవి— అమెరికన్, బ్రిటిష్ విచ్ఛిన్న రాజ్యాంగాలు. అమెరికన్ రాజ్యాంగంలోని పౌరస్వతంత్ర్యమును చెందినవారి; బ్రిటిష్లోని పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వపద్ధతి, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వంచే మనదేశంలో ప్రవేశ పెట్టబడిన 1935 చట్టం; మన రాజ్యాంగ రచనకు కొంతవరకు దోహదం చేశాయి చెప్పవచ్చు.

స్వాతంత్ర్యం, సమానత్వం, సామ్రాజ్యం, వ్యాయం, మన పౌరస్వతంత్ర్య స్వతంత్ర్య ప్రజాతంత్ర్య రిపబ్లిక్ నకు మూలస్థంభాలని, రాజ్యాంగమంటే, ప్రస్తావన (ప్రియమంటే) ద్వారా విశదమవుతోంది. ఇంకెవరిన యూనియన్ లోని పౌరమందిలో, యిష్టపూర్వకంగానూ చట్టబద్ధంగానూ ఎన్ని లలో ప్రవేశించిన అభిప్రాయం మీద ఆధారపడిన ప్రజారాజ్యంగా భారతదేశం రూపొందించబడినది. ఈ రాజ్యాంగానికి ప్రధాన ప్రాతిపదిక.

రాజకీయ నైతన్యం, విషయ పరిజ్ఞానంల విశేషాలకు ప్రజల అభిప్రాయమిది ప్రజాతంత్ర్య విజయం ప్రధానంగా ఆధారపడి వుంటుంది. ఒక దశలోని ప్రజలను, వారి సంస్థలను, పాలక పాలకుల విధులచిత్తములచేగా చట్టబద్ధంగా పరిపాలింప వలెనన్న, అప్రజలు తమ ప్రభుత్వ కార్యాలపాలన, నిర్వహించేందుకు ఒక ప్రాథమిక చట్టాన్ని అనుల్లోకి తీసికొని రావాలి. రాజ్యాంగ చట్టానికి విధేయులై దాన్ని గౌరవించి, దాన్ని నిలుపు నిలబెడలమని తీరనిపాపించుట, ఆ దేశ పౌరులు నిర్వహించిన పరిత విద్యుత్ కర్మ. ఇది పౌరసత్వ రాజ్యాంగ చట్టానికి వుండే నిరంతరము బాధకారక సంబంధం.

పురాతన గ్రీకులకు చరిత్రలో, ప్రపంచ ప్రఖ్యాత తత్వవేత్త అను హెబెయస్ రాజ్యాంగచట్టం ప్రకారం, నాటి ముక్కుర

ప్రభుత్వం విధించిన మరణానంతర మృత్యు పూర్వకంగా అనుభవించేందుకు వా స్వీకృతమైనది, ప్రాణహత్యకు మోసంచేసి కాళ్ళుండి పలానానంచేయబడినవానిని నిమగ్నము చేసినవాడు దీన్నిబట్టి ఆ నానాల్లోకి రాజ్యాంగ మూలము తొలగింపునం న తటి ఉంతెన్యంకొని తేరింగా పరిగణించాడో స్పష్టం. ఒక శత రాజ్యాంగంలో అవ్యాకాశనవాచంకే, అది ప్రజల కొంతయితే పురోగతికి బ్రహ్మజేముకు పాదల్లా అడుగుతుంటే. అట్టి గుణకావాలను చట్టబద్ధమైన ఆందోళన ద్వారానే సూర్పించాలి. ఇలాంటి రాజ్యాంగబద్ధమగు పోరాటాన్ని చేసిన వ్యక్తులు బ్రిటిష్ చరిత్రలో కోకోల్లగా కన్పిస్తారు. రాజాజాన్ నిరంకుశ పరిపాలనకు వ్యతిరేకంగావారి, మగ్గుకొర్తాలను పేరిట స్వాతంత్ర్య ప్రధానత తన్ని బ్రిటిష్ ప్రజలు పాదించారు; అకము ఒకమైన మన్న విధింపుకు వ్యతిరేకంగా జాన్ హంప్డన్; నిర్ణేతుకంగా వ్యక్తిని అరెసుచేసి జనగల్ వారి టుకు వ్యతిరేకంగా జాన్ విల్ కిన్; విచ్ఛిన్న కథలిక్కుల రాజకీయ విమోచనకు పాటపపై తేనియల్ బకౌస్; బానిసల విముక్తిని పాదించిన అబ్రహంలింకన్ చరిత్రలో అమరులు.

విప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వనికై వా, రాజ్యాంగం ప్రాథమిక చట్టం. (Fundamental Law.) ఒక రాజ్యముయొక్క ప్రభుత్వన్ని పరిపాలించే ప్రాథమిక శాసనాల సమదాగున్ని రాజ్యాంగమని క్యూకూచుచు. (A constitution is a collection of fundamental rules and regulations according to which a state is to be governed.)

ప్రపంచంలోని రాజ్యాంగాలను రెండుభాగాలుగా విభజింపవచ్చు.

1. లిఖితపూర్వక రాజ్యాంగాలు; లిఖితపూర్వకం కాని రాజ్యాంగాలు.
2. రిజిడ్ రాజ్యాంగాలు; ఫ్లెక్సిబిల్ రాజ్యాంగాలు.
3. యూనిటరీ రాజ్యాంగాలు. ఫెడరల్ రాజ్యాంగాలు.
4. పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వపద్ధతి అనుల్లోవుండే రాజ్యాంగాలు; ప్రెసిడెన్షియల్ ప్రభుత్వపద్ధతి అనుల్లోవుండే రాజ్యాంగాలు.

ప్రపంచంలో బ్రిటిష్ రాజ్యాంగ మొక్కటే “వ్రాయబడిన” రాజ్యాంగం. అలా అన్నంతమాత్రాన, బ్రిటిష్ ప్రజలకు రాజ్యాంగ మూలముతాత తేనని అవడంగానీ, అలా అనగానూ చేకొనడం కాని కద్దరిప్పు. అప్పుడప్పుడు పార్లమెంటులోనూ, బ్రిటిష్ రాజుల చేత ఆమోదింపబడిన, మహాస్వాతంత్ర్య ప్రధానత్రం (Magna carta 1215); హక్కులపత్రం; (The Petition of Rights- 1628); హెబెయస్ కొర్పస్ చట్టం; (The habeas corpus Act-

1679); ఆంగ్ల భారత స్వాతంత్ర్యానికి ముగ్గురూ పదప అంతటి ప్రధానమైనది. బిల్ ఆఫ్ రైట్స్-1689; అర్థశతాబ్దంపైగా, 1701-1708 వరకు) ఎన్నో అంతరాళాలను, ఉపద్రవాలను ఎదుర్కొని అభివృద్ధిచేసుకుంది. కేరిగెట్ ప్రభుత్వపద్ధతి; జాన్ బిల్ కీపింగ్ జనరల్ వారంటుద్వారా ఆరెసు చేసినపుడు అలాంటి వారంటు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యానికి విరుద్ధమని కొద్ది ఇచ్చిన తీర్పులు; 1882 పార్లమెంటు ప్రాతినిధ్యానికి సంబంధించిన ప్రభుత్వ సంస్కరణల చట్టం; రహస్యపుకాగెజ్ చట్టం; ఇత్యాదిచట్టాలు, అనవాయితీలు, సంప్రదానాలు, ఇతన్నీ కలిపి బ్రిటిష్ రాజ్యాంగం యాపం దాల్చుతూ, వాటిద్వారా నేటి ఆంగ్లప్రభుత్వం పరిపాలింపబడుతున్నదని మనం గుర్తించాలి.

బ్రిటిష్ రాజ్యాంగ మొక్క శైలిభిత్తపూర్వకంగాని రాజ్యాంగం. మిగతా అమెరికన్, స్విస్, కెనడియన్, బోస్, సోవియట్, ఫ్రెంచి, ఆస్ట్రేలియన్ యిత్యాది రాజ్యాంగాలు భిత్తపూర్వకాలు. సవరణలు ప్రతిపాదించి ఆమోదించుటకు ఏ రాజ్యాంగంలో మిక్కిలి కష్టపాద్యమో, అలాంటి దానిని రిజిడ్ రాజ్యాంగమనీ; సవరణలు ప్రతిపాదించి సులభపాద్యంగా ఆమోదించుటకు ఏదైనా దానిని ఫ్లెక్సిబిల్ రాజ్యాంగమనీ అంటారు. అమెరికన్ రాజ్యాంగం రిజిడ్; బ్రిటిష్ స్విస్, భారత రాజ్యాంగాలు ఫ్లెక్సిబిల్. రాజ్యపరిపాలనాధికారం కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య ఏ రాజ్యాంగం ప్రకారం పంపకమై విభజింపబడునో అట్టిదాన్ని ఫెడరల్ రాజ్యాంగమనీ, రాజ్యాధికారమంతా ఒకే ఒక కేంద్రప్రభుత్వం మాస్తాల్లో వుంటే, అలాంటి దానిని యూనిటరీ రాజ్యాంగమనీ అంటారు. అమెరికా, సోవియట్ రష్యా, స్విట్జర్లాండ్, కెనడా, ఆస్ట్రేలియా యిత్యాది దేశాలలో ఫెడరల్ రాజ్యాంగంపద్ధతి అమల్లో వుంది. బ్రిటన్, ఫ్రాన్సు, ఇండియా వంటి దేశాల్లో యూనిటరీ రాజ్యాంగం అమల్లో వుంది. అయితే, కొంతమంది రాజ్యాంగనిపుణులు, మన రాజ్యాంగ గాఢ, ఫెడరల్ రాజ్యాంగమని అంటారు. ఈ విషయంలో భేదాభిప్రాయాలున్నాయి.

నవభారత రాజ్యాంగం భిత్తపూర్వకమైనది; సవరణలు ప్రతిపాదించి ఆమోదించుటకు సులభపాద్యమైనది; రాజ్యాంగం ప్రకారం కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య అధికార పంపిణీ జరిగి కప్పటికీ, మన రాజ్యానికి (State) ఇండియన్ యూనియన్ అను నామకరణం చేయబడినట్లు, మనది తప్పకుండా యూనిటరీ రాజ్యాంగమే. మన రాజ్యాంగంలో ప్రతిపాదించబడిన గాఢీయ స్వయం పరిపాలనాధికారం ఛాయామాత్రమే. దేశానికి సంబంధించిన చర్యాధికారం కేంద్రప్రభుత్వంలో కేంద్రీకృతమై వుండడమే, దీనికి కారణం.

ప్రస్తావన

నవభారత రాజ్యాంగ చట్టం, ప్రస్తావనతో ప్రారంభించబడింది. ఈ ప్రస్తావన రాజ్యాంగనిర్మాతల భావానూ, వాంఛలను, పాఠించదలచిన లక్ష్యాలను స్పష్టపరుస్తోంది. "భారత ప్రజలకు మేము, ఇండియాను సర్వతంత్ర స్వతంత్ర ప్రజాతంత్ర రిపబ్లిక్ గా నెలకొల్పాము; పౌరులందరికీ ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ, వ్యాయాన్ని; భౌతిక, భావప్రకటన, విశ్వాస, మత

ప్రజాతా స్వాతంత్ర్యానూ; సమాజమున అనకాళ ప్రతిపక్షమును చేకూర్చుటకునూ; పౌరులందరినీనూ వ్యక్తిగతంగానూ, జాతి విశ్వతనూ అభివృద్ధి చేయునట్టి సామ్రాజ్యాన్ని పెంపొందించుటకు తీర్మానించుకొని, 1949 నవంబరు 26-న తేదీన ఈ రాజ్యాంగ పరిషత్తుగా ఇందుమూలంగా ఈ రాజ్యాంగాన్ని ఆమోదించి కాపం చేసి స్వీకరించాం." ఈ ప్రస్తావన రాజ్యాంగములోని కాలూర ప్రధాన లక్ష్యాలను వివరించుతోంది.

1. అంతర్గత, బహిర్గత స్వాతంత్ర్యములను కలిగిన సర్వతంత్ర స్వతంత్ర రాజ్యమై, ఇండియన్ యూనియన్ ఉండాలి. (Sovereign)

2. దేశమును ప్రజాతంత్ర ప్రభుత్వం నెలకొల్పాలి.

3. వంశ పారంపర్యంగా వచ్చే రాజరికం గాక, ప్రజలే ఈ ప్రజా ప్రతినిధులచే ఎన్నుకోబడి వ్యక్తియే భారత రిపబ్లికునకు అధిపతిగా వుండాలి.

4. వ్యక్తి గౌరవాన్ని, జాతి విశ్వమును పటిష్ఠం చేసేటటువంటి వ్యక్తులమధ్య సామ్రాజ్యాన్ని నెలకొల్పాలని, రాజ్యాంగము నిర్దేశించింది.

పౌర స్వత్వం

భారత రాజ్యాంగంలో అత్యంత ప్రధానమైన భాగాలలో ప్రాథమిక హక్కులు (Fundamental Rights) సంబంధించిన భాగం ఒకటి. తన హక్కులను గూర్చి వివరించబడిన యీ భాగం ప్రతి పౌరుడు నిజపరమావధిని శ్రద్ధాపక్వమున కేంద్రీకరించాలి. రాజ్యానికి (State), వ్యక్తికి మధ్యనుండే సంబంధాంశవ్యం; ప్రభుత్వాధికార వ్యక్తిస్వేచ్ఛా సమన్వయం; ఇత్యాది విషయాలు అత్యంత ప్రధానమైనవి. ప్రభుత్వం ఏ పౌరుని విషయంలోనూ జాతి, కుల, మత, లింగభేద, జన్మస్థానాలు కారణంగా, లేక వాటిలో దేని కారణంగానైనా, యెలాంటి వివక్షతను చూపకూడదని, రాజ్యాంగమందలి 15-వ మూత్రం స్పష్టపరుస్తోంది. వాక్, సభా, మత, ప్రార్థనా, అంతరంగిక, పత్రికా స్వాతంత్ర్యాలను పౌరులకు రాజ్యాంగం గ్యారంటీ చేసింది. అయితే, ఈ హక్కులను రాజ్యాధిపతికు భంగం వాటిల్లకంతరకత, పౌరులు కలిగివుంటారు. ప్రభుత్వాధికారానికి, స్వేచ్ఛకి మధ్య, విరంతరం ఘర్షణవుంటూ వుంటుంది. ప్రభుత్వం అపహరీసు, రక్షణబలాల ద్వారా అత్యంత విశాలము, శక్తివంతమును అధికారాన్ని చలాయిస్తుంది గాబట్టి, అలాంటి అధికారంబారినండి వ్యక్తి స్వేచ్ఛని రక్షింపకలసిన అత్యంత ఎల పుష్టా వుంటుంది. ఈ విషయం రక్షణను పౌరునికి కల్పించుటే, ప్రాథమిక హక్కుల లక్ష్యం.

మనదేశంలో తరతరాలనుండి కొంతమంది వ్యక్తులు, అంటరానివారూగా, అసమతుల్యంగా, పరిగళింపబడారు. వారిని సంఘదూరులుగా చేయడం జరిగింది. వారికి నీడమగు సాంఘిక వ్యాయంకూడా ప్రసాదించబడలేదు. అలాంటివారికి, మన రాజ్యాంగం సాంఘిక వ్యాయం కలుగజేయ సంకల్పించింది. ఈ విషయం, ప్రస్తావనలోనే స్పష్టీకరింపబడింది. ఏ పౌరుడు కూడా, జాతి, కుల, మత కారణంగా మామూలు, పబ్లిక్ హోటల్స్లో, విద్యార్థులలో,

ప్రవేశించేందుకు ఎట్టివిషేషం వుండరాదనీ, పబ్లిక్ థావుజు, చిరువులు, ప్లాన్ బాటకలు, సమావేశస్థలాలు, మన్ననవాటిని ప్రతి పాతకు వుండొగించుటకు హక్కున్నదనీ, చాటిచెప్పింది. తరతరాలుగా, కులకర్తవ్యం, అస్పృశ్యత, అధిక, అసమ, కులములనే క్లిష్టతలంటి సాంఘిక దురాచారాలవల్ల, తిక్కున కర్తవ్యములు, ప్రధానంగా హరిజనులు అసంఖ్యాక కష్టపడతారు సురక్షాగ్రామ. అంగులల్ల, అట్టక మాలసండి, వారిని తప్పించేందుకు, రాజ్యాంగం సాంఘిక వ్యాయాన్ని పద్ధతులూ ప్రసాదించింది. కృత్తికొరవాన్ని జాతివ్యవస్థను, కృత్తులయ్య సామ్రాజ్యాన్ని పెంపొందించేయాలనే ఉద్దేశమున్నది. రాజ్యాంగం కలుగజేయదలచి సాంఘిక వ్యాయం అనుగుణ్యంగానేవుంది.

కృత్తిక, ప్రైవేటు ఆస్తిని కలిగి వుండడానికి, ఆస్తిని ఆరించడానికి, అన్యాయకాంతం చేయడానికి, రాజ్యాంగం హక్కునిచ్చింది. ఒకవేళ, ప్రజాయోగక్షేమం దృష్ట్యా, ప్రభుత్వం కృత్తికతమను ప్రైవేటు ఆస్తిని, స్వాధీనం చేసికొన్నపుడు, అన్యాయకీ, నష్టపరిహారాన్ని పుకాయవానికాసింపబడి. కృత్తులను అన్యాయం, బట్టచాకిరిపంట నిర్బంధ వ్రాడిగవుపద్ధతులు విషేషంపబడాయి. అలాగే, అస్పృశ్యత విషేషంపబడింది.

రాజ్యాంగం యీ ప్రాథమిక హక్కులను గ్యారంటీ చేసివవుడు, వాటిని కృత్తికనీ, సంస్థగానీ, ప్రభుత్వంగానీ, అపహరించేందుకు లేదా అయిదువరకు నిరాకరించినపుడు, ఆ ప్రాథమిక హక్కులను అమలుజరుపుటకు, ముఖీ కోర్టు, హైకోర్టువంటి ఉన్నత వ్యాయసావాలకు అధికారమివ్వబడింది. కృత్తులు, సంస్థలు ప్రభుత్వం వారిని పౌరసత్వహక్కులను, కృత్తికాంగ ప్రరంబివవుడు హరిజనుల కొరవన, నుండిపనీ. ప్రాహెలివన, కొనారంటు. సర్టియెరారి, అనబడు రిట్టులద్వారా వాటిని కోర్టులో దావావేసి రాజ్యాంగం తమకు భద్రపరిచిన హక్కును సాధించవచ్చును. ఈ రిట్టులన్నిటిలోనూ, హెబిటస్ కొర్పనరట్టు కృత్తికేర్పనని పరిరక్షించు ఉక్కు కరవంటింది. ఈ రిట్టులకు ల్యాటన్ థావలో "కృత్తిక రప్పించుకోవచ్చును" అని ఆర్డం. క్రీ. శ. 1680-1686 వరకూ, ఇంగ్లడుం వారింపిన రెండవ చార్లెసు. ఏకాంగం చూపించకుండా, చితింవొచ్చినప్పటికీ యివంటేని కృత్తులపై దొంగకేసులు బనాయించి కైలో వుండుకుండవలె. కృత్తిక కృత్తికేర్పన స్వేచ్ఛను రాజరిక సరికుళింనుండి రక్షించేందుకు 1478 లో కెవలియర్ చార్లెసుంటు ఈ చట్టాన్ని ఆమోదించింది. దీని ప్రకారం. ఏ కృత్తిక విచారణలేకుండా అక్రమంగా కైలులోవుంచుట చట్టవిరుద్ధం. ఎట్టి అన్యాయం చేయకుండా, కైదీలను, వారు చేసిన నేరల్ని విచారించి తీర్పునుచ్చేయకు కోర్టు యెదుట హాజరుపరచాలి. ప్రభుత్వం, లేక ప్రభుత్వద్యాయుజు, నెరాగోపణగానీ, తీర్పుగానీలేకుండా ఏ కృత్తికనా, కైల్లో వుంచితే ఈరిట్టు ప్రయోగించవచ్చు. అలాంటి కృత్తికనై మిపి కేసును త్వరగా కోర్టుయంగు విచారణ తచ్చుటయే దీని వుద్దేశ్యం.

ప్రభుత్వం తన అధికార పరిమితులను హద్దుమారి, వ్యాయ మూర్తివలే ప్రవర్తించుచున్నపుడు, యంకొ ఆ హద్దులను వాటి, నుండుకు సాగివాకుండా అదుపుట్టు కోర్టు ఆదేశాన్ని "ప్రాహె

మానవుని బాద....

కుష్ఠరోగము

కుష్ఠము భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. విశేష సంబంధ అనుభవము వల్లనే అంటు వ్యాధి అనవచ్చును. అది మెల్లగా ప్రబలుచున్నది. మంచి యోచనలో చక్కని జోషధమువల్ల వాటిని ఖండించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి ఆనవాలు జేహమంగు ముఖ్యముగా చెవులపై ఏర్పడును. చిన్నచిన్న కురుపులు లేక పొడలు, ఇవి ముక్కునందును, మోచేతియందును, నోడలలోను యేర్పడును. పిదప జేహమంతయు నల్లకొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కుష్ఠము నరములనుకూడా పీడించును. అంగువల్ల నరములు ఆ వ్యాధిలోనై తన కీర్తిని పోగొట్టుకొనును. పొడుపు బాధ కూడా యేర్పడవచ్చును.

చర్మసంబంధము :—జేహముపై ఎర్రని వర్ణముగల పొడలు, దద్దులు యేర్పడుట, పొడుపు, బాధ, గజ్జి, మొదలైనవి. నరములసంబంధము—పొడలుగల నోట్లలో తిమ్మకలుగుట, దురీనీగు సర్వ అవయవములందు వ్యాపించి రక్తిమునందు కలిసి మత్తు కలుగజేయుట, నూదిలో పొడిచి వను బాధ కనబడకుండుట, చేతి ప్రేలు ముడుచుకొనుట, ముక్కు బంధనములు మొదలైనవి. ఆస్తి సంబంధము—పొదిమునందు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కౌలు చేతులు ప్రేలు తిగుట, చూచువారికి విసుగు జెందునట్లు మరీకొన్ని బాధలు గలుగుండును.

కుష్ఠమునకు అనేక జోషధములు తయారు చేయబడి మైనది. ఇంకను తయారు చేయుటకు ప్రయాసపడుచున్నాము. పూర్వముననే హిందూదేశమున మాత్రము సిద్ధి అయ్యుచ్యెద భాగమున కుష్ఠరోగమునకు జోషధము కనిపెట్టబడి జయమునొసంగుచు వచ్చుచున్నది. ఏట్లలో మాయొక్క "మేల్ మాయిల్ మందు" మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదనుట ప్రపంచమునకు విశేషమే. ఏలయన, చాలా పశోరీధనలచేసి పూర్తిగా కుష్ఠరోగ నివారణమునకు వేనిని ప్రధానముగా వాడుచున్నాలో అటువంటి శ్రేష్ఠమైన మూలికలు వగైరాలతో సిద్ధి అయ్యుచ్యెద భాగముననుసరించి మాయొక్క "మేల్ మాయిల్ మందు" తయారుచేయబడుచున్నది. ఈకఠినవ్యాధి వల్ల బాధపడు మానవులు మా "మేల్ మాయిల్ మందు"ను సేవించి బాగుపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురుగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచ్చారిగారి
మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్ఠరోగ నివారిణి.

—వివరములకు వ్రాయండి:—

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచ్చారి అండ్ సన్సు
6/22-మేల్ మాయిల్, (వయా) కొల్కాతా. (N.A. Dt.)

నేర్పబడిన క్రమములో ఆచరించుట అవసరము. ఇట్లు చేయుచేతనే మనస్సును నిశ్చలముగా నుండునట్లు చేయవచ్చును. ఇట్లు చేయుచేతనే మనస్సును నిశ్చలముగా నుండునట్లు చేయవచ్చును.

లోక సభా విశ్వాసాన్ని చూడగాని, ఆ సభకు బాధ్యత కలిగివున్న మంత్రులందరికీ బట్టి, ప్రతి విషయంలోను కేంద్ర మంత్రుల సంయమన సలహాను అనుసరించాలి. మంత్రుల నిర్ణయాలతో వికీరణించలేకపోతే, పదవినుండి బయటకీ రావాలి.

ఉపరాష్ట్రపతిని, పార్లమెంటులోని ఉభయ సభలూ, ఒకే సమావేశంలో కూడి, సింగిల్ ట్రాన్స్ ఫర్ బుల్ ఓటు ద్వారా, దామాషా ప్రాతినిధ్యం ప్రకారం ఎన్నుకొంటారు. మరణం వల్ల గానీ, రాజీనామా యివ్వడం వల్ల గానీ, రాష్ట్రపతి స్థానంలో ఖాళీ ఏర్పడితే, మరీ మరో రాష్ట్రపతిని ఎన్నుకోవేయడాకా, రాష్ట్రపతి తరఫున ఈయనే పనిచేస్తాడు. అప్పుడు రాష్ట్రపతి కుంటే అధికారాలన్నీ యాయనకుంటాయి. సాధారణంగా, రాజ్యసభకు యాయన అధ్యక్షుడుగా వుంటాడు. పదవీ కాలపరిమితి ర సంవత్సరాలు. ఆ మెరికాలో అధ్యక్షుని పదవ ఉపాధ్యక్షుడు వున్నట్లే, మన దేశంలో కూడా రాష్ట్రపతి, పిదప ఉపరాష్ట్రపతి పదవిని ప్రవేశ పెట్టారు. ఐతే, ఈ పోవుల్లో నామమాత్రమకు పోలిక వుంది గానీ, వాస్తవానికి ఆ మెరికాలోని అధ్యక్ష ఉపాధ్యక్షులకూ, మన రాష్ట్ర, ఉపరాష్ట్ర పతులకూ అధికారాల్లో మటుకు ఏ మాత్రం సామ్యం లేదు.

కేంద్ర ప్రభుత్వంలో మామూలుగా కాసనాలను చేయడం పార్లమెంటు. ఐనా, రాజ్యాంగంలోని 128 క ఆర్టికల్ ప్రకారం, రాష్ట్రపతికి, కాసన నిర్మాణ విషయంలో అసాధారణాధికారాలు యివ్వబడ్డాయి. పార్లమెంటు ఉభయసభలు సమావేశమై వున్నప్పుడుగానీ, ఏ యితర సమయంలోనైనా, తన సత్వరంగా చర్య తీసుకోవాలన్న విపరీత విపత్కిర పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయని నమ్మిన యెడల, అప్పుడు ఆయన యీ అసాధారణాధికారాలను వుపయోగించి, ఆర్డినెన్సులను జారీచేస్తాడు. వాటికి, పార్లమెంటు ప్యాస్ చేసిన బిల్లులకున్నంత బలం, అధికారముంటుంది. కానీ, అలాంటి ప్రతి ఆర్డినెన్సును పార్లమెంటు యొక్క ఉభయసభలయందు ప్రవేశ పెట్టవలయును. పార్లమెంటు సమావేశమైన పిమ్మట, రి వారాల అనంతరం, ఆ ఆర్డినెన్సు వర్తించకుండా నిలిచిపోవును; లేక, ఆ వ్యవధి గడువక పూర్వమే, ఆ ఆర్డినెన్సుకు అసమ్మతి తెలియజేస్తూ, పార్లమెంటు ఉభయసభలూ తీర్మానాలు చేస్తే, దానికి విలువ కూడా వుండదు.

భారత ప్రభుత్వానికి వ్యాఖ్యానాత్మ (లీకర్) సంబంధమును విషయాలలో సహాయించే వుద్యోగిని, ఇండియా ఎటార్నీ జనరల్ అని పిలుస్తారు. ఈయన రాష్ట్రపతిచే నియమింపబడి, ఆయన అనుగ్రహ పర్యంతం, తన పదవిలో నుండును. రాష్ట్రపతి, అప్పజుప్పుకు తనకు నిర్దేశించిన వ్యాఖ్యానాత్మ సంబంధమును కర్తవ్యాలను, నిర్వహించాలి. భారత ప్రభుత్వం, వదిగాగాని, ప్రతివాదిగాగాని, ఏ కేసులోనైనా పాల్గొన్నప్పుడు, కోర్టులో ప్రభుత్వప్రతినిధిగా ఈయన వాదిస్తాడు.

భారత రాజ్యాంగంలోని 74 క ఆర్టికల్ ప్రకారం, ఇండియాన్ యూనియన్ యొక్క కార్యనిర్వాహక అధికారాలను ఆచరణలో పెట్టేందుకూ, రాష్ట్రపతికి సహాయపడుటకూ, సలహా నిచ్చుటకు, లోక సభకు పూర్తి బాధ్యతను కలిగివున్న ఒక మంత్రి

వర్గం వుంటుంది. దానిలో ప్రధానమంత్రి ముఖ్యుడు. ప్రధాన మంత్రిని రాష్ట్రపతి నియమించును. ప్రధానమంత్రి సలహాతో, యితర మంత్రులను కూడా నియమించును. రాష్ట్రపతి, అనుగ్రహ పర్యంతం, ఆ మంత్రులు కుసువుల్లో వుంటారు. బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన. నూత్రాలకు, కన్వెన్షనులనూ పాటిస్తూ, మంత్రివర్గం పనిచేస్తుంది.

పార్లమెంటు

రాజ్యాంగంలోని 79 క ఆర్టికల్, యూనియన్ పార్లమెంటును గూర్చి వివరించింది. పార్లమెంటులో, రాష్ట్రపతి అతిర్వాగంగా చేయబడ్డాడు; దీనిలో లోక సభ, రాజ్యసభ అనే రెండు సభలుంటాయి.

లోక సభ, ఇండియాన్ యూనియన్ లోని ప్రజల కండరికీ ప్రతి నిధి. బ్రిటిష్ పార్లమెంటులోని కౌమన్సు సభకీ, లోక సభకీ, చాల సామ్యములున్నాయి. వివిధ రాష్ట్రాలలో, వయోజనులకు (ఓటుచేయుటకు అర్హులు) ప్రజలచే ప్రత్యక్షంగా ఎన్నుకోబడ్డ 500 మంది సభ్యులు దీనిలో వుంటారు. ఈ సభా కాలపరిమితి ర సంవత్సరాలు. 25 సంవత్సరాలు కనగన్నుండి. భారత పౌరస్వత్వాన్ని కలిగియుండి, రాజ్యాంగం నిర్దేశించిన అవస్థలు లేకుండిన ఏ అభ్యర్థియైనా, ఈ సభకు సభ్యుడుగా ఎన్నిక కావచ్చు.

ప్రజలకుగానీ, రిపబ్లికులోని వివిధ రాష్ట్రాలకు రాజ్యసభ ప్రాతినిధ్యం యిస్తోంది నిజానకాన్త్రం, పౌరస్వతం, కనీ, పాంఘిక విషయాలలో పాండిత్యాన్ని, అనుభవాన్ని గడించిన 12 గురు సభ్యులు, రాష్ట్రపతిచే ఈ సభకు నామినేటు చేయబడతారు. ఈ సభకు చెందిన మిగతా సభ్యులంతా, దామాషా ప్రాతినిధ్యం ప్రకారం సింగిల్ ట్రాన్స్ ఫర్ బుల్ ఓటు ద్వారా ఎన్నికవుతారు. దీనిలో 288 సభ్యులకు మించకుండా వుండును. భారతీయ పౌరుడుగా వుండి, 80 సంవత్సరాలవయస్సు కలిగినవ్యక్తి, ఈ సభకు ఎన్నిక కావచ్చు. ఐతే, పిచ్చివాడూ, దివాలాదారుడూ, ప్రభుత్వోద్యోగుడూ, పార్లమెంటులోని ఏ సభ సభ్యత్వానికైనా, అనర్హులు. రాజ్యసభను డిసాల్య (రద్దు) చేయడానికి ఏలేదు. ప్రతి రెండు సంవత్సరాల కొకసారి, ఈ సభలోని మూడవవంతు సభ్యులు, ఏలైనంత వ్యవధి రిటైర్ అవుతారు.

రాజ్యాంగముందరి, 85 ఆర్టికల్ ప్రకారం, పార్లమెంటు ఉభయసభలు, ప్రతి సంవత్సరం కనీసం రెండుసార్లు సమావేశ ముకలకు ఆహ్వానింపబడాలి. ఏ రోజు సమావేశాలయ్యె ర మాసాల కంటే అధికవ్యవధి వుండరాదు. ఐతే, రాష్ట్రపతి, తనకు యుక్త మని తోచినపుడెల్ల, పార్లమెంటునుగానీ, లేక ఉభయసభలలో జనినైనా గానీ ఆహ్వానించవచ్చును.

పార్లమెంటు అధికారాలు

1. రాజ్యాంగం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అప్పగించిన అంశాలపై ఇండియాన్ యూనియన్ కంటిటికి వర్తించే కాసనాలను చేసి అధికారం;

సుప్రసిద్ధి కౌన్సిల్లో ఒక ప్రధాన వ్యక్తియూర్తి, అయిన
 పాదారణ వ్యక్తియూర్తిలు వుంటారు. ప్రధాన వ్యక్తియూర్తి కల
 పోనీ తీసుకుని, రాష్ట్రపతి ఇతర వ్యక్తియూర్తిలను నియమిస్తాడు.
 దీని ఎంపికలకు కమిషన్ ద్వారా ఏదైనా పనిలో వుంటాడు. నిర్ణీత
 మను నిర్ణీత రైస్, అవమర్థి, అనే కొరతలను ఆధారంగా ఒక
 వ్యక్తియూర్తిని తదని సుంకి తొలగించవచ్చును. పార్లమెంటు
 లోని ఉభయ పక్షాలు, ఒకే పక్షంలో కూర్చున్న స్పీకరు ఆ పక్ష
 పక్షంలోని సభ్యులలో అధిక సంఖ్యలను చేతను, ఆ పక్ష పక్షానికి

హాజరైత మొదలం భుక్తిలో ఓకాచేయవారిలో అధిక సంఖ్యచేతి ఆ శేరం ఆమోదింపబడి దానిని రాష్ట్రపతికి సమర్పించిన విధం నే రిప్పు. నుండి కొద్ది వ్యయము ద్వారా పరిమళమును గావించుట వల్లగా. వ్యయము ద్వారా యొక్క వ్యవస్థ వివరమును అధికార కర్త దాడినుండి భద్రపరచుటకు యంతరిత ఆసాధారణమును ఏర్పాటును రాజ్యాంగం చేసింది.

ప్రజాధనం - రాజ్యాంగం అనువు

“సమూల విదమ జగత్” అనే ప్రాచీన ఆశ్వాత్మీ ప్రకారం లోకవ్యవహారములకు ప్రధానంగా సమమిదనే ఆధారపడి వుంది. యూనియన్ పార్టీ మొట్టమొదట కేంద్రప్రభుత్వానికి, వివిధ రాష్ట్రాలలో వున్న కాపనసభలు రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి, దైనిందిన ప్రభుత్వ పరిపాలనా నిర్వహణకొరకు, అవసరము సహజ ప్రజల కరపై మంజూరుచేస్తాయి. నైన్యం, పోలీసుకాళు, పెత్తన పేరయట్ ఉద్యోగ బృందం, జిల్లా ఆఫీసులు, మొదలగు వివిధ ప్రభుత్వ కార్యనిర్వాహక కర్తకాళును నిర్వహించేందుకూ, వివిధ సేవలు, ప్రజా ఆశ్వాము కౌశలులు, హాస్పిటల్స్ నిర్వహణ, శాడ్లు, కాపులు, మున్నగు ప్రజోపయోగకరమును కౌశములకు, కేంద్ర రాష్ట్ర కాపనమండలలు సహాన్ని మంజూరు చేయును.

మన్ను చెల్లించే, ప్రభుత్వం కొరత ముదాలను చందా దూపంగా అప్పిచ్చేసేకూడా పాడుతే. అంతే, ఏ కార్యనిర్వహణ కొరత, ప్రభుత్వం సహాన్ని మంజూరుచేయునుని కొరతగా ఆ పనుల కొరకే ప్రభుత్వం ఖర్చుపెట్టిందా, లేదా యని పరిశీలించు; గ్రాంటు చేసిన మొత్తము పాడుపుగా వాడిందా లేక దూపంగా ఖర్చుపెట్టిందా అని సూచించడం పాడుని కర్తవ్యాలు రాజ్యాంగ చట్టం, ప్రజాసం నిష్ఠయోజనం గాకుంటేందుకు, యాక్రింది పద్ధతుల్ని ప్రవేశపెట్టింది.

1. పార్టీ మొట్టమొదట కాపనసభలు, కేంద్రరాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు మంజూరుచేసిన మొత్తాలు, ప్రభుత్వం కేర్పరిచినట్టి, కాపన సభ ఆమోదించినట్టి, నిర్దిష్ట ప్రయోజనాల కొరకే, ఖర్చుపెట్టాలి. ఏదొక్క ప్రత్యేకపుష్కరగానీ, మొత్తంమీద గానీ, మంజూరు చేసినదానికంటే ఖర్చుచేసిన సామ్య ఎక్కువకొరారు.

2. బ్రిటిషు కొమన్వెల్త్ చారాల సమసరించి, కేంద్రం లోనూ రాష్ట్రాలలోనూ ఒక్కొక్క పబ్లిక్ ఎకౌంట్స్ కమిటీ, ఏర్పరిచారు. “యా రాష్ట్రం లెజిస్లేషన్లు ఎక్కువైన సభ్యులలో యాకమిటీ, ఏర్పడుతుంది. రానున్న సంవత్సరపు అంచనాలను, ఖర్చులను, పరిశీలి దింక; లెజిస్లేషన్లు ఆమోదించిన ఖర్చుకు, ఇచ్చిన ఆదేశాలకు. నూచించిన పాలసీకు భిన్నంగా ప్రభుత్వం లేక ఎదైనా పరిపాలనకాళు ఖర్చుచేసిందా, యిత్యది విషయాలను పరిశీలించి బహిర్గతంచేయడం. అనేది ఈ కమిటీ కర్తవ్యాలు.

కౌంటర్ - ఆడిటర్ జనరల్

ప్రభుత్వంచేసే వ్యయము తిరిగి పొందేందుకు ఎల్లిక ఎకౌంటు కమిటీని కాటు, కౌంటర్-ఆడిటర్ జనరల్ అను పేరు, నిష్పక్షపాతులగు కేంద్ర ప్రభుత్వవ్యాపి రాజ్యాంగం ఏర్పాటు చేసింది. ఈయన చేసే తిరిగి, సమర్పించే వివేదికలు, సాధ్యమైనంత

వరకు ఉండిరంగానూ, నిష్పక్షికంగానూ వుండేందుకూ, కార్య నిర్వాహకవర్గ అధికారాల దాడినుండి యాయన స్యాతింత్యన్ని కాపాడేందుకూ, ఈయన ఉత్త్యగనియామక పరిపాలన పరిమళులు కేంద్రప్రభుత్వం చేతుల్లో వుండలేను. రాష్ట్రపతే యాయన్నినియ మిస్తాడు. పార్టీ మొట్టమొదట తప్పితే, వేరనింగా యాయన్ని పరిమళుండి తీసివేయడానికి వల్లదు. ఈయన జీత, బత్తాలు, కన్సాలి డేషన్ ఖండునుండి యివ్వబడతాయి.

ఫైనాన్సు కమిషన్ (అర్థిక సలహాసంఘం)

భారత రాజ్యాంగచట్టంలోని 280 వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, రాష్ట్రపతి ఫైనాన్సు కమిషన్ ను స్థాపిస్తాడు. ఈ సంఘంలో ఒక చైర్ మన్, ఎలుగురు ఇతరసభ్యులు వుంటారు. ఇండియన్ యూని యన్ లో, కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల వున్న వికదా. కస్టమ్స్ డ్యూటీస్ కంటి కుల్కలనూ, ఇన్ టాక్సులంటి కన్నులనూ కేంద్రప్రభు త్వము విధిస్తే, వివిధ రాష్ట్రాలలోని పారులు వాటిని కట్టాలి. ఈ పన్నులలో, ఆదాయపుపన్ను, కస్టమ్స్ డ్యూటీస్ లాంటివి, విపరీతమైన ఆదాయాన్ని తెస్తాయి. జీకానికంటే ప్రాతినిధ్యం వహించే కేంద్ర ప్రభుత్వానికున్నంత ఆదాయం, రాష్ట్ర ప్రభు త్వం కుండదుగదాకే ఎంచెతెంపే కికింలాని ప్రధానమైన పన్ను లన్ని కేంద్రప్రభుత్వ కనానాలోకే ప్రవహిస్తాయి. అలాంటిపుడు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల తమఖర్చులకు కొద్ది ఆదాయంతోనే సరిపెట్టకో లేక నేది నిర్వహదాంకం. కొబట్టి, జీకింలా కనూలయ్యే పన్నుల ద్వారా వొచ్చే వికరాదాయాన్ని, కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య. వాటి వాటి భాగాలను ఏ నిష్పత్తిలో, ఎలా పంపకం చేయాలో రాష్ట్రపతికి నిధారకుచేయడం; కేంద్ర ప్రభుత్వవాయం నుండి ఏ రాష్ట్రానికైనా మంజూరు చేయార్చిన గ్రాంటులను కాపించే మార్తాలను నిధారకుచేయడం, ఫైనాన్సు కమిషన్ యొక్క ప్రధాన కర్తవ్యాలు.

రాష్ట్ర ప్రభుత్వం — దాని సంస్థలు

రాష్ట్ర మండలి పారులను ప్రాతినిధ్యం వహించేది రాష్ట్ర కాపనమండలి లేక స్టేట్ లెజిస్లేచర్. దీనిలోకాపనసభ, (Legisla-tive Assembly.) కాపనపరిషత్తు (Legislative Council) వుంటాయి. ఇన్న రాష్ట్రమేలే కాపనసభయే వుంటుంది. రెండు సభలను (Two Houses - Legislative Assembly and Council) కలిగివున్న దానిని ద్విసభ కాపనమండలి - రై కేమిగల్ లెజిస్లేచర్ అని, ఒకే సభను. అనగా కాపనసభను మాత్రమే కలిగి వున్నదాన్ని యూనికేమరల్ లెజిస్లేచర్ అని రాజ్యాంగ నిపుణులు అంటారు.

రాజ్యాంగంలోని 160 వ ఆర్టికల్ ప్రకారం ఇండియన్ యూనియన్ లోని ప్రతి రాష్ట్రానికి ఒక కాపనమండలి లేక లెజి స్లేచర్ వుంటుంది. లీకాకు, ఉత్తరప్రదేశ్, మద్రాసు, ఆంధ్రప్రదేశ్ లాంటి పెద్ద రాష్ట్రాలకు ద్విసభ కాపనమండలి, ఇన్న రాష్ట్రాలకు ఏకసభ కాపనమండలి లేక యూనికేమరల్ లెజిస్లేచర్ వుండా లనీ, ఈ లెజిస్లేచరులు గవర్నరుతో కూడి వుండాలనీ, రాజ్యాంగం ఆదేశిస్తోంది.

(వనభారత) కరమన ఉన్నత శాసనాలను పాస్ చేయడం, వస్తువుగా ప్రజలకు ప్రతినిధ్యం వహించడం, శాసన మండలి యొక్క ప్రధాన కర్తవ్యాలు. స్త్రీ పురుష విచక్షణ లేకుండా 21 సంవత్సరాల వయస్సు కలిగిన వయోమూలంవారికి ఓటు చేసే హక్కు వుంది. రాజ్యాంగం నిర్దేశించిన అవస్థలు లేని పాదాలు, ప్రత్యేక - స్త్రీల ద్వారా రాష్ట్ర శాసనసభకు సభ్యులు ఎన్నుకొంటారు. శాసనసభకు ఎన్నుకొంటే అధ్యక్ష పదవి వుండి, 25 సంవత్సరాల వయస్సు కలిగి వుండాలి. శాసనసభకు ఎన్నుకొంటే కర్తవ్యం, యం. ఈ. ఎ. అని అంటారు (Member of the Legislative Assembly.).

శాసనసభలో పాలు, మద్యం, ఆంధ్రప్రదేశ్, యిత్యాది పెద్ద రాష్ట్రాలలో, రాష్ట్ర శాసనసభలో కాన్సిల్ కూడా వుంటుంది. దీనిని వుంటే మొత్తం సభ్యుల సంఖ్య ఆ రాష్ట్ర శాసనసభలో వుంటే మొత్తం సభ్యుల సంఖ్యలో వాలు కంటే ఎక్కువగా వుండరాదు. ఐతే, ఈ కాన్సిల్లోని మొత్తం సభ్యుల సంఖ్య 40 కంటే ఎక్కువగా వుండరాదు. అలావుంటే, కాన్సిల్ నిర్మాటకు జూరు. దీనియందలి మూడవ కంటే ఎక్కువ, నుండి పాటికలు, జిల్లాలోగల. యితర సానిక సంఖ్య చేతనూ; పన్నెండు కంటే ఎక్కువ యూనిటర్నిటీ పట్టణాలచేతనూ, మనో నాడక కంటే రాష్ట్ర శాసనసభ సభ్యులచేతనూ, ఎన్నుకొంటారు. పౌర స్వయం, రిజర్వేషన్, కరీలు, సహకారోద్యమం, పాంథుకీక, యిత్యాది రంగాలలో విశేషావధానము కలిగిన కర్మకులను, కర్మకుల కామిషన్లు చేస్తారు. శాసనసభలో కాన్సిల్ యొక్క సభ్యులకి, యమ్. యల్. సి. (Member of the Legislative Council) అని పేరు. ఈ పాటికి ని. బడి అధ్యక్షుడి 80 సంవత్సరాల వయస్సు ఉండాలి.

రాజ్యాంగంనుండి 172 క ఆర్డర్ (ప్రకారం, ప్రతిరాష్ట్ర శాసనసభ యొక్క కాలపరిమితి, దాని ప్రభువు సమావేశపు సేది మొదలు, 5 సంవత్సరాలు. ఐతే, అపారాధక పరిస్థితుల్లో శాసనసభకు కర్మకు ఈ సభకు కాలపరిమితికి పూర్వము రద్దుచేయవచ్చును. కాని రాష్ట్ర శాసనసభకు హక్కు, రద్దుచేయవచ్చు. కానిలోని సభ్యుల దాదాపుగా మూడోకంటే ప్రతిరెండు సంవత్సరాల పిదప, భారత పారి మొట్టా చేసిన నియమాలు వనప రించి, వాస్తవికసంవత్సరంలో రిజర్వేషన్లతో.

శాసనసభ అధికారాలు

రాజ్యాంగంబట్టం నిర్దేశించిన పరిపాలనాశాఖలపై శాసన శాఖను పాస్ చేసే అధికారం రాష్ట్ర శాసనసభకు వున్నది. శాసన సభకు రెండు సభలు వున్నట్లుంటే, ఆ రెండింటికీ, శాసన శాఖకు సంబంధించిన అన్ని ప్రతిపాదనలు ఆమోదించబడాలి, నిదర, చట్టంయోగం కర్మకు అని కర్మకు ఆమోదాన్ని పొందాలి. నిదర, కర్మకు, రాష్ట్రపతికి, ఆ బిల్లును పంపుతాడు. రాష్ట్రపతి ఆమోదాన్ని బడిగిన అనంతరం, అది చట్టమై, అమలోకి వస్తుంది.

ప్రభుత్వ చర్యలపై పరిపాలన నిర్వహణకు అవసరమయ్యే ధనాన్ని, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం కుంజాగరేనీ అధికారం శాసన సభకు వుంది. ప్రభుత్వముకు సంబంధించిన తీర్మానాలు

ప్రభుత్వ పట్టి చర్చించేందుకు, ఆమోదించేందుకు శాసనసభకు అధికారం వుంది. ఐతే, ఆ తీర్మానాలలోని నాణ్యతల ప్రకారం, ప్రభుత్వం తప్పకుండా చర్యతీరుకోవలసిన నిర్వహణాత్మకం లేదు. రాష్ట్ర శాసనసభలను పరిపాలించుటకు, ప్రభుత్వాన్ని అనువుల పెట్టేందుకు, శాసనసభకు అధికారం వుంది.

శాసనసభ కార్యక్రమాన్ని ప్రముఖంగానూ, మర్యాద గానూ, సమర్థవంతంగానూ నిర్వహించేందుకు, శాసనసభా స్పీకరు వుంటాడు. అలాగే శాసన సభకు కార్యకలాపాలను నిర్వహించేందుకు అధ్యక్షుడుంటాడు. విద్విదూ ఈ రెండు పదవులు ప్రముఖంగానూ, పూర్తి మెంటరీ సంప్రదాయానుసారంగానూ వడిపేందుకు అధికారం కలిగివుంటాడు. సభలోని ప్రతిభ్యుడు తన అభిప్రాయాన్ని విలియచ్చేందుకు స్పీకరు నివృత్తిపాతంగా అనకొకవిచ్చి, వ్యక్తులను పూర్తి మెంటరీ సభా సంప్రదాయాలను అతిశయించిన సభ్యులను నివృత్తించి, తరు మార్గంలో పెనుతుంది. రాష్ట్ర శాసన సభలో అనుసరించే కార్యకలాపం బ్రిటిష్ కామన్సుల సభా సంప్రదాయాల వనపరించి రూపొందించబడింది.

1. ప్రశ్న సమయం (ఇంటర్ పిలేషన్):— దైనందిక తరీ పాలనకు సంబంధించిన అంశాలపై శాసనమండలి సభ్యులు, మంత్రులు సభ్యులకు ప్రశ్నలు వేయడం, సభా కార్యక్రమం పాధారణంగా ప్రారంభమౌతుంది.

2. తీర్మానాలు:— శాసనసభలో ప్రతి ఒక చర్చా, నిర్ణయము సమస్యను సూక్ష్మ చర్చించాలని నేడి: తీర్మానం, లేక మోషన్ (Motion) మొద ఆధారపడి వుంటుంది. ప్రజలకు సంబంధించిన అత్యంత సమస్యపై చర్చించబడిన అనంతరం, ఆ సమస్యపై శాసనసభ సభ్యులు, అభిప్రాయాలను కార్యక్రమాన్ని వాయిదా వేయమని కోగనూ, ఒక మోషన్ ను ప్రవేశ పెట్టవచ్చును. ఇలాంటి దాన్ని ఎక్జర్సి మెంటు మోషన్ లేక వాయిదా తీర్మానం అని అంటారు. దీనిని స్పీకరుగానీ, శాసనసభకు అధ్యక్షుడుగానీ, అంగీకరించిన అపుడు చర్చ ప్రారంభించవచ్చు.

3. బిల్లులు: ప్రతి బిల్లు యొక్క ప్రస్తావన మూడు దశల ద్వారా పాసిపోతుంది. ఈ మూడుదశలను బిల్లు యొక్క మూడుదశలు అని అంటారు.

మొదటి పతనం: (ఫస్ట్ రీడింగ్): లాంఛన వాయిదా గలను పాసు చేయించడం. సభా కార్యదర్శి, ఆయన యితర ఉద్యోగులు అనుమతి వున్న సభా మ్యూభాగంలో లేబుల్ పై బిల్లును బహు భుప్తంగా వ్రాసివుంచుతారు.

రెండవ పతనం: ఈ దశలో బిల్లులోని మూలాలను వివరంగా చర్చిస్తారు.

మూడవ పతనం: ఈ దశలో బిల్లు కలదు క మిటికి వంపబడుతుంది. ఈ కమిటీ, బిల్లులోని వివరాలను బిల్లుంటిని పరిశీలించి, దానిపై శాసన మండలికి, రిపోర్టును యిస్తుంది. అపుడు బిల్లు, సభ్యుల ఓటుకు పెట్టుబడుతుంది. అధిక సంఖ్యాక సభ్యుల ఆమోదాన్ని పొందితే, బిల్లు పాస్ అవుతుంది. లేకపోతే నిరాశించబడుతుంది. శాసనసభ ఆమోదించిన బిల్లుపై గర్నరు తన ఆమోదముద్రను వేస్తే చట్ట మౌతుంది.

3. డబ్బు బిల్లులు (Money Bills):—రాష్ట్ర ప్రభుత్వము ఈ బిల్లులను కాపాడునుండలి ప్రవేశపెడుతుంది. దీని ద్వారాగా విధించబడిన పన్నులను, క్యూమిని సంబంధించిన యితర తీర్మానాలు (Motions) ప్రభుత్వమునాత్రమే ప్రవేశపెడుతుంది. కాపాడునుండలిగానీ, అండలి నభ్యుదయగానీ, ఈ బిల్లులను సంబంధించిన దీనిని ప్రవేశపెట్టరాదు. క్యూమిని పెంచునుగానీ, కొత్తపన్నులను విధించునుగానీ, దీని తీర్మానం తీసుకు రావలసివచ్చును. ఐతే, క్యూమిని తగ్గించునుమాత్రం కోరవచ్చును. కాపాడునుండలిలో గానూ సభలు వుంటే, మొదటకాపాడుసభలో ప్రవేశపెట్టి బిల్లును ఆమోదించుకొనుట. దీనిని కాపాడుసభలో ఆమోదాన్నికూడా పొందాలి. ఐతే కాపాడుసభ పాస్ చేసిన డబ్బు బిల్లులో కాపాడు పరిమితిని ఏదైనా మార్పులు చేస్తే, అలాంటివాటిని కాపాడుసభ అంగీకరించునుండలి, మళ్ళీ వున్న బిల్లును యధాతథంగానే అంగీకరించి వలెను, తరువాత చేసిన మార్పులను ఎలాంటి ఫలితం (effect) వుండదు.

4. ప్రైవేట్ బిల్లులలోనూ, ప్రభుత్వ సాంకేతికతల వల్ల బిల్లులలోనూ చేరువడిన పన్ను, చేయబడిన క్యూమిని సంబంధించిన తీర్మానాలు (Motions) రాష్ట్ర సాంకేతికతలలోనూ (పరిమితంగా) రాష్ట్ర రెజిస్ట్రేషన్లలో పాస్ కావాలి.

ఐతే గవర్నరు, ఆయన సీనియర్, ఆఫీసు ఖర్చులు, అలవాట్లు, స్వీకరణ, డిప్యూటీ స్వీకరణ, కాపాడుసభలో ఆధ్యక్షత వహించుట వంటివి, ప్రైవేట్ బిల్లులలోనూ, ప్రభుత్వ బిల్లులలోనూ, అవసరమైతే, ప్రభుత్వ బిల్లులలోనూ యితర వ్యవస్థలు, రెజిస్ట్రేషన్ల వంటివి అవసరం లేకుండా, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ కన్సల్టేషన్ ఫంక్షన్ల సందర్భాల్లో అంగీకరించునుండలి ఓటునుండి విశేషమునుబట్టిగానీ కొరతం ఏమిటంటే రాష్ట్ర ప్రభుత్వ గౌరవ మర్యాదలను సంబంధించిన తీర్మానాల (గవర్నరు, ఆయన సీనియర్) కోరకూ, క్యూమిని నిర్వాహకత్వ వ్యవస్థనూ, క్యూమినిని నిర్వహించు ప్రభుత్వం రెజిస్ట్రేషన్, ఎగ్జిక్యూటివ్ అధికార కర్తాలవారినుండి కాపాడి భద్రపరచుట, వారి ఖర్చును సంబంధించిన వస్తువుల రెజిస్ట్రేషన్ల ఓటును పెట్టుకుండా వుండడం.

కార్య నిర్వాహకవర్గం—గవర్నరు

కార్యనిర్వాహకవర్గం 104వ ఆర్డర్ ప్రకారం, రాష్ట్రపతిని నియమించుటకు గవర్నరు రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలో అధికారి; రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక కార్యనిర్వాహక. గవర్నరు తన అధికారాన్ని వ్యయంగా గానీ, అధికారిని వుద్ధాత్మకత వ్యయంగానీ, విలయిస్తాడు. రాష్ట్ర పరిపాలనా యంత్రాన్ని నిర్వహించు గవర్నరును సహజ వశమున, సలహా యిచ్చేవాడు రాష్ట్ర కాపాడుసభ నిర్వాహకాన్ని చూరగొన్న మంత్రివర్గం వుంటుంది. దీనికి ముఖ్యమంత్రి వాడుకడు, కాపాడుసభలో మొదటిసారిగా రాజీనామా పార్టీ మొక్క వాడుకడు, ముఖ్యమంత్రిగా గవర్నరు నియమించును. ముఖ్యమంత్రి సహా నమోదించి ఇతర మంత్రులను కూడా నియమించును. గవర్నరు అంగీకార మున్నంతకాలాక మంత్రివర్గం అధికారంలో వుంటుంది. అంటే వాస్తవంగా గవర్నరు, రాష్ట్ర కాపాడుసభలో మంత్రి వర్గానికి మొదటిసారిగా ఉన్నాకా మంత్రిలు అధికారంలో వుంటారు. కానీ కొన్ని “అనంతర పరిస్థితులు” సందర్భాలు ఏర్పడినప్పుడు కాపాడుసభలో మొదటిసారిగా వున్నప్పుడు కూడా మంత్రివర్గం రద్దు చేయబడవచ్చును.

కార్యనిర్వాహక ప్రతినిధిగా రెజిస్ట్రేషన్, రాష్ట్రాన్ని పాలించే గురి అవసరమైన కాపాడుసభ పాస్ చేయడానికి, ఏ జనరల్ పార్టీ ప్రకారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వ పరిపాలన నిర్వహించబడుతున్నానో చూచించడానికి అధికారం కలిగివుంది. అలాగే రెజిస్ట్రేషన్లను నిర్వహించేందుకు, కాంట్రీడ్రెస్లను కాపాడుసభ, విప్లవ, ఆగ్రహం, పరిశ్రమలు, ప్రాజెక్టులు మున్నగు ప్రజాసమస్యల కోరిక నిర్వహించు రాష్ట్ర మంత్రివర్గం వుండవలసింది.

బాధ్యతాయుత మంత్రివర్గం

రాష్ట్ర కాపాడుసభ ముఖ్యమంత్రి మంత్రివర్గం సమష్టిగా బాధ్యత కలిగి వుండాలని రాజ్యాంగం ప్రధానంగా అదేశించింది. దీనిని రెజిస్ట్రేషన్లలోనూ విడిచి, లేక ముఖ్య బాధ్యత అనిపేను. మంత్రి వర్గంలోని ప్రతి ఒక్కరినీ, ఒక్కొక్క పరిపాలనాకాళికి క్యూమిని గరితంగా బాధ్యత వహించి నిర్వహించాలి. వాస్తవంగా యితర పరిపాలనా అంశాలు కూడా, తమ తమకు మంత్రులతో పాటు, సమష్టిగా బాధ్యత వుండాలి. ఈవిధంగా మంత్రివర్గం అని భాష్యమును ఏకైక నిర్వహణ లేక బాధ్యత (Single Body) వుంటుంది. ఇది అని భాష్యమును, సమష్టి తీర్మానిక గవర్నరు యొక్క కాపాడుసభలో ఎదుట ప్రవర్తిస్తుంది. కాపాడుసభ ముఖ్యమంత్రిగా బాధ్యత కలిగివున్న యిలాంటి మంత్రివర్గ ప్రభుత్వ పద్ధతి కొలికబడి ప్రభుత్వ పద్ధతి (Cabinet system of government) అనిపేను. ఇప్పుడానికే పార్టీ మొదటి కార్యనిర్వాహక పద్ధతి (Type) అని అంటారు. ఈ పద్ధతి, రాష్ట్రపతి చేతి నియమించబడు కార్య నిర్వాహక పద్ధతికి క్యూమిని వుంది. ప్రైవేట్ బిల్లులలో ప్రభుత్వ పద్ధతి అమెరికాలో వుంది. అమెరికాలోని అధ్యక్షుడు ప్రజలచే ఎన్నుకొనబడుతాడు. ఆయన క్రింద కార్యనిర్వాహక వనిచేసే వాడు, ఆయనచేతనే నియమించబడి, ఆయనకే బాధ్యతగా వుంటాడు. వాడు అమెరికన్ కాంగ్రెసులో (కాపాడుసభ) నభ్యుదయ కాదు. అంతేకాదు దానికి బాధ్యతా కాదు. కానీ మనదేశంలోని ప్రభుత్వ పద్ధతి ప్రకారం, కేంద్ర ప్రభుత్వ మంత్రులు విధిగా పార్టీ మొదటిసారిగా వుంటారు. తద్వారా దానికి బాధ్యత వుండాలి. ఇది, పార్టీ మొదటి ప్రభుత్వ పద్ధతిలోని ముఖ్యం.

రాజ్యాంగం ప్రకారం గవర్నరు రాష్ట్ర కార్యనిర్వాహక కర్తాధిపతి విధివుంటే, మంత్రులు ఆయనకి సహా యిచ్చేవారి విధివుంటే, ఆ రాజ్యాంగం ప్రకారమే మంత్రులంతా కాపాడుసభలో బాధ్యతనియూ, గవర్నరు కేవలం వాడుకడు ముఖ్యమంత్రిగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి అనియూ మనం గమనించాలి. గవర్నరు సలహా యిచ్చాడు; హెచ్చరిస్తాడు; లేక ఒప్పించేనుకు ప్రతిష్ఠిస్తాడు; అంతే ముఖ్యమంత్రి అనియూ ముఖ్యమంత్రిని చేసే బాధ్యతను, మంత్రి వర్గానికి వదిలివేస్తాడు. “ఎంతేమిటో మంత్రులు రాష్ట్ర కాపాడుసభ

వకీలు, రిజిస్ట్రార్ (పబ్లిక్ నోటరీ) గాను, గవర్నరు రాష్ట్ర తరఫున పనిచేసేవాడని, ఆయనను ప్రజలు ఎన్నుకొనలేదు." (ప్రాఫెసర్ రత్నప్రసాద్.)

న్యాయ నిర్వాహకవర్గం—హైకోర్టు

ఇంతవరకు, కానక నిర్మాణ, కార్యనిర్వాహక వర్గాల కార్యకలాపాలను సమీక్షించాం. ప్రస్తుతం రాష్ట్రంలోని న్యాయ నిర్వాహకవర్గం, రాజ్యాంగం ఆదేశించిన ప్రకారం ఎలా పనిచేస్తుందో పరిశీలిద్దాం. రాజ్యాంగంలోని 214-వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, ప్రతి రాష్ట్రంలోనూ ఒక హైకోర్టు ఉంటుంది. ఈ కోర్టుకు తీర్పులు, డిక్రీలు, సలహాలు, యిత్యాది వాటిని రికార్డు చేయాలి (Court of Record). హైకోర్టు ఆర్డరును, ఆదేశాలను, డిక్రీ రింగిషివారిని, దాని గౌరవప్రపంచాలను కించపరచివారిని, (Cont of court) శిక్షించేందుకు, హైకోర్టు సంపూర్ణ అధికారం ఉంది. రాష్ట్రంలో ఎవరైనా సీనియర్, జైలులో, అప్రెంటైస్, కేసును విచారించి తీర్పులిచ్చి యిచ్చేందుకు దీనికి అధికారం ఉంది.

217-వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, (బి) పెక్కుమల్తు వుదాహరించినట్లు ఈ కోర్టు న్యాయమూర్తుల పేర్లను, చిట్టచివరికి సంరక్షించబడింది. పార్లమెంటులోని ఉభయసభల సభ్యులు. (మెంబర్స్ ఆఫ్ పార్లమెంట్) హైకోర్టు జడ్జిగా నియమింపబడిన, అసమర్థుల అనే సేవలను ఆలోచించి, పార్లమెంటులో ఆమోదించి, రాష్ట్రపతికి నివేదించినపుడే, రాష్ట్రపతి అలాంటి న్యాయమూర్తుని పదవినుండి తొలగిస్తాడు. అంతవరకు, ప్రతిజడ్జి, 60 సంవత్సరాల వయస్సు వరకు పదవిలో వుంటాడు. తన పురస్కార ధర్మ వివరణలో న్యాయమూర్తి ఏమి చేసినా, ఏమి చేసినా ఆయనపై ఎట్టి దర్యాద లేకపోవకూడదని రాజ్యాంగం నిర్దేశించింది.

కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల సంబంధబాంధవాలు

ఇంతవరకు సమీక్షించినదాన్నిబట్టి, ఇండియన్ యూనియన్ లో, రెండు రకాల ప్రభుత్వాలన్నాయని చూచాం. 1. యూనియన్ ప్రభుత్వం; 2. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం. వీటిమధ్య ఎలాంటి సంఘర్షణరాకుండా, మంచి సంబంధాలు వుండేట్లు రాజ్యాంగం నిర్వచించి తగిన ఏర్పాట్లను గావించింది. రాజ్యాంగ మంజూరి 245-వ ఆర్టికల్ ప్రకారం యూనియన్ లిస్టు ఆరు జాబితాలో, ఏదో పరిపాలనాంశాలు వున్నవిగాను, ఆ ఆంశాలకు సంబంధించిన చట్టాలను కేంద్రప్రభుత్వం మాత్రమే పాస్ చేసేందుకు అధికారం యివ్వబడింది.

కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు సంబంధించిన పరిపాలనాంశాలను మొత్తంమీద వాలుల లిస్టులు లే: జాబితాలుగా. రాజ్యాంగం నిర్దేశించింది.

1. యూనియన్ లిస్టు (కేంద్రప్రభుత్వం లిస్టు.)—ఈ జాబితాలో వున్నవి పరిపాలనాంశాలు, భారతదేశాని కంటికి, కంచుకుంటే జాతీయ స్వభావాన్ని, ప్రయోజనాన్ని కలిగివున్నవి. ఈ ఆంశాలను వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు వదిలివేస్తే, దీని ఆరాట కాకి, ప్రోవోయిదు. రాజ్యాంగంలోని 7-వ షెడ్యూలులో,

యూనియన్ లిస్టుకు చెందినవి 97 ఆంశాలని, రెగ్యులర్ జాబితా వాటి నన్నింటిని ఈ క్రింది ఆరు ముఖ్యకేటగిరీల క్రిందికి వేవచ్చును. 1. భారతదేశాన్ని; 2. విదేశాంగవిధానం; 3. జాతీయ, అంతర్జాతీయ వర్తకసంబంధాలు; 4. రైల్వేలు, రహదారులు, విమాన మార్గాలు; 5. తిరిగి తిహాసాలు; 6. దేశమందలి, వివిధ ప్రాంతాలలో జరించునట్టి ప్రజల సంక్షేమానికి దోహదించేయు కానకాలను పాస్ చేయడం.

2. స్టేట్ లిస్టు లేక రాష్ట్ర ప్రభుత్వం జాబితా :—రాజ్యాంగం లోని 7-వ షెడ్యూలులో యీ జా. తా.కు చెందిన 66 పరిపాలనాంశాలు చెప్పబడ్డాయి. ఆ మేళాన్ని ఈ క్రింది ఆరు ప్రధానకేటగిరీల క్రిందికి వేవచ్చు. 1. విద్య; 2. ఆరోగ్యం; 3. కృషిసాయం; 4. పరిశ్రమలు; 5. అడవులు, శోడ్యు; 6. సాంఘిక సంక్షేమం. ప్రతి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం, దానియందలి ప్రజల ప్రత్యేకతల బలసరాలను, పరిస్థితులను బట్టి వుండుకొని, వై ఆంశాలకు సంబంధించిన చట్టాలను చేయడం సగ్యమని తలచి, రాజ్యాంగం వీటిని రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి అధీనం చేసింది.

3. కంక రెంటు లిస్టు లేక కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల జాబితా :—ఈ రెండు జాబితాలకు తోడు, అదనంగా కంక రెంటు లిస్టు అను పేరుతో మూడవ జాబితా వుంది. దీనిలో మొత్తం, 47 ఆంశాలు చెప్పబడ్డాయి. క్రిమినల్ చట్టాలు; క్రిమినల్ దోష; సివిల్ దర్యా; వివాహ; విడాకులు; కార్యక సంక్షేమం; కార్యకుల, సాంకేతికత; పార్లమెంటు, జాతీయ ప్రాముఖ్యాన్ని, ప్రయోజనాన్ని కలిగి వున్నవి ప్రకటించిన పరిశ్రమలు (ఉదా|| ఉక్కు, విద్యుచ్ఛక్తి, అణుశక్తి), కోర్టుల అధికారాలు, ఫ్యాక్ రీలు, ప్రింటింగు, గ్రంథాల ధరా దాఖలు, దర్మసంస్థల సత్కారాన్ని ఈ జాబితాలో చెప్పబడ్డాయి. వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి ఈ ఆంశాలపై చట్టాలను పాస్ చేయాల అధికారం ఇవ్వబడినప్పటికీ, వీటిపై అవసరం వచ్చినపుడు తరుదర్య తీసుకొనటా, కానకాలను పాస్ చేసేందుకూ, రాజ్యాంగమందలి 254-వ ఆర్టికల్ పార్లమెంటుకు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అధికారం ఇచ్చింది. ఈ పరిపాలనాంశాలలో ఏదైనా ఒకదాన్ని గూర్చి పార్లమెంటు చేసిన కానకానికి, రాష్ట్ర కానకమందలి ఆమోదించిన కానకానికి మధ్య వైరుధ్యం, అసాదృశ్యత ఏర్పడినపుడు పార్లమెంటు ఆమోదించిన కానకమే అమలుచేసి తీరదలెనని 254-వ ఆర్టికల్ స్పష్టంగా చెబుతోంది.

4. రెసిడ్యూయరీ అధికారాలు: రాజ్యాంగంలోని 248-వ ఆర్టికల్ ప్రకారం, పార్లమెంటు అధికారాలు ఇంకా విస్తరించబడ్డాయి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వంలో గాని, కంక రెంటు లిస్టులో గాని ఉన్నట్లుంటే ఏ ఆంశంనైనా, అవసరము కానకాన్ని పాస్ చేసేందుకు పార్లమెంటుకు అనాధారాధాధికారం ఇవ్వబడింది. రాజ్యాంగ పరిభాషలో చెప్పాలంటే, శేషించిన కానక నిర్వాహకాధికారాన్ని (Residuary Powers.) కేంద్రప్రభుత్వానికి ఇవ్వబడ్డాయి. కొబట్టి మన రాజ్యాంగం ప్రవేశపెట్టిన పద్ధతి ఆమెరికా, స్విట్జర్ లాండ్, కెనడా, ఆస్ట్రేలియానంటి దేశాల్లో ఉన్న ఫెడరల్ విధానం కాదు. మనది, ఫెడరల్ రాజ్యాంగపు మోసలోపోయినదేన యూనిటరీ రాజ్యాంగ విధానం. మనదేశంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం

కేంద్ర కేంద్ర ప్రభుత్వానికి అసాధారణాధికారాలు ఇవ్వబడాయి. అంచేతనే 245, 246, 248, 249, 254, 255, 852, 855, 856 అట్టకల్లు కేంద్ర ప్రభుత్వం యొక్క తరఫున సంఘాన్ని అవారము అధికార కేంద్రీకరణను వ్యవస్థాపించుచున్నాయి. కేంద్ర ప్రభుత్వ అధికార కేంద్రీకరణను గానీయ, వ్యవస్థాపన పాపా పాపాత్వం రావలెనుమని నూతనంబలా వెల వెల పోతుంది. పేరుకు రాష్ట్రాలున్నా, అన్ని శాసన సభ్యులలో, రాష్ట్రాలు ఎలాంటి వ్యవస్థాపనా వాక్కు ఉంటుందో, అలాంటిది మన రాజ్యాంగంలో ఎడలోనూ, రంగంలోనూ, అంకితంలోనూ, అధికారంలోనూ కన్పించదు. అందుకే. మనది, శాసనసభ ప్రభుత్వమైనది. రాజ్యాంగ నిపుణులు న్యాయానించారు. భారతదేశ విద్యుత్; విద్యుత్తుల, తేల, జాగుల, కర్మా, పులికల్లు, అంతటివ్వంగలేని, చారిత్రక నూతనమే చాటి చెప్పవలసింది. విద్యుత్తుల పాకలలా, భారతదేశాన్ని అంతటి బలవంతంగా లేవనెత్తాలా పుట్టిన్నమయ్యే అవకాశం ఉందని ఎలాంటి వ్యవస్థాపనకుండా వుండేందుకు, కేంద్ర ప్రభుత్వ వాస్తవం యంతటి అవారము అధికారం వుండడం జరిగింది.

రాష్ట్రంలో క్షేమ పరిస్థితులుగానీ, అసాధారణ పరిస్థితులు గానీ వ్యవస్థాపనకు, రాజ్యాంగం కేంద్ర ప్రభుత్వానికి విపరీత ము అధికారాలు ఇచ్చింది. 852 అధికార ప్రకారం, యువం కలగానీ, విద్యుత్తుల గుర్తించడం, అంతరిక్ష కల్పనలకు గానీ, ఇండియా యూనియన్, లేదా దానియందలి ఏ భాగంలోనైనా శాంతిభద్రతలకు ప్రమాదకరంగా విపరీత విపత్తుల పరిస్థితులు ఏర్పడతాయని గానీయ నమోదుమైనది, అలాగే ప్రకటన చేయ వచ్చు ఈ అసాధారణ పరిస్థితియొక్క కాలపరిమితి గంతు మాసాల వర్యంతం వుండవచ్చు; లేదా కేంద్ర ప్రభుత్వం యా న్యాయాని యంక పాడిగింపవచ్చు. ఈ సమయమున, రాష్ట్ర అధికారాలుతోపాటు, ప్రభుత్వాన్ని కూడా ఎప్పడు చేరుకున్నా రాష్ట్రపతి, ప్రభుత్వ అధికారాన్ని స్వాధీనం చేసికొని, కేంద్ర ప్రభుత్వ మంత్రులద్వారా పరిపాలన సాగించును. ఈ విధంగానీ, పార్లమెంటు రాష్ట్ర శాసనసభాధికారాలను స్వాధీనం చేసు కొంటుంది. 855 అట్టకల్ ప్రకారం గానీయి. అంతరిక్ష ప్రమాదం ఏర్పడినప్పుడు రాష్ట్రాన్ని కాపాడవలసిన కార్యతా దానికి కావలసిన సహకారం అందజేయవలసి కర్తవ్యమూ, కేంద్రానికి ఉంది. రాజ్యాంగం ప్రకారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం న్యాయాని రించుటగా, చూడవలసిన కార్యతా కూడా కేంద్రాకుంది. 856 అట్టకల్ ప్రకారం, రాష్ట్రంలో రాజ్యాంగం యంతరిక్ష మేనవుతు, రాజ్యాంగం ప్రకారం, ప్రభుత్వ పరిపాలన కొనసాగించలేని పరిస్థితులు ఏర్పడవును, రాష్ట్రపతి, శాసనమండలి, రాష్ట్ర మంత్రుల ద్వారా చేయవచ్చు. ఇంతటి అసాధారణాధికారాలు, రాష్ట్రపతికి యివ్వబడినప్పటికీ. ఆయన కేంద్ర మంత్రుల ద్వారా ఎప్పటికప్పుడు సంప్రదించి, అది తప్పిచేయవలెనని, యీ అధికారాను వినియోగిస్తాడు. ఎందుకంటే ఆయన నిజమే రాజ్యాధికార మాత్రమే కాబట్టి విలే, న్యాయానినాలో, మంత్రుల యిహ సహాయం సంబంధం లేకుండా యీ అధికారాలు చలా యిస్తే, పరిపాలన బయటకు రావలసి వుంటుంది.

రాజ్యాంగం సంవత్సరాలు

సంవత్సరం, సంవత్సరం కేంద్రం యిచ్చని రాజ్యాంగం అంటు రాజ్యాంగమే అనిపించుకొను. అలాంటిది ప్రపంచ రాజ్యాంగ

గానీ దర్శిస్తే యంతరిక్షం కేంద్రం. వనరులకు వినియోగం, అంత కాళం కల్పించబడిన, రాజ్యాంగం ప్రకటించిన మరీకలం లాంటిది. పాతక నిలచిపోయియున్న, గుర్తించువారికే, మానవుల పరిస్థితుల కనుగొనగా ప్రజా శాసనసభ్యుల మారని, మానలేని రాజ్యాంగం కాలగర్భంలో కలసిపోవడం తగ్గిం. దానికి ఎదురుగా వాడుక వుండను మానలేని రాజ్యాంగం ప్రకారం పరిపాలించబడే ప్రజల పురోగతి అడ్డంగా పీతవడక నడుస్తుంది. ఎంత మానవుల రాజ్యాంగం రచన చేయబడినప్పటికీ, అద్యంత భరిత్యమై సంధించు మానవుల కన్నటికి అనుగ్రహంగా దానిలో నిర్మాణం జాతీయ అంచేతనే, అవసరపరిస్థితు లేవు వపుడు వ్యవస్థలు చేసికొనడానికి సిద్ధపడాలి. అలాకే ప్రజాభ్యుదయం పాలు, అడుగులో అడుగు వేయలేని రాజ్యాంగ నిర్మాణ కర్తరింగా జనత తగుబాటు చేస్తుంది. అది వాగి పాపాటా కొడు; అంతివా గ్రహపాటా కొడు. మరీ పరిస్థితులూ, ప్రజల ప్రగతిని దృష్టిలో వుంచుకొని, కాలానుగుణ్యంగా చేసు కొనే వ్యవస్థలునే రాజ్యాంగ సవరణలని అంటాము. అలా చీ చీటికి మన రాజ్యాంగ మాత్రంను సవరించేందుకు యత్నించడం, విచారణ కొను.

ఈ చట్టం దేశంయొక్క అత్యంత ప్రాథమిక శాసనం (Fundamental Law of the Land). అది దేశంలోని ప్రజల పౌరస్వత్వ వాగల్గి, ప్రజాతంత్ర సంస్థల కర్తవ్యాలనూ, నిర్వచించి వాటి పురికి, అమలుకు భద్రత చేయవచ్చును. కాబట్టి, పాలకుల చిత్తి వ్యవస్థాపనగానీ, లేదా దేశంలోని అత్యంత కీర్తికలకు ఒక స్పెన్ లేక రాజకీయ పార్టీయొక్క తాత్కాలిక ఆజ్ఞా కావాలి, చిత్తలకరా కీ, ముఖ్యత స్వార్థ ప్రయోజనాల పాపాటి, అలాగే రాజ్యాంగ చట్టాన్ని పరిపాలన యత్నించడం, అచట్టం మూలమైనట్లుగానీ, ప్రజాతంత్ర తీరివివాద పరిసమాప్తికి. దానిని నియంత్రిత్య స్థాపకీ మార్గం ముగించు చేయ వచ్చును. అంచేతనే, రాజ్యాంగ చట్టం-వరక విలే సంతక వ్యవస్థాంగ నూ, అవ్యవస్థా విర్వదునబడును.

అమెరికన్ రాజ్యాంగంలోని ఏ భాగానైనా సవరించుటకు బహుమతి ము అత్యంత శ్రమ ప్రయాసతో కూడిన ప్రాసీజరు అవ సరం. కొని కట్టరాండులోగానీ, బ్రెజిలులోగానీ రాజ్యాంగం సవరణ యంతటి వ్యయ ప్రమాదాలతో కూడినదికొను సాధారణ శాసనాన్ని ఎలా వాస చేయవచ్చో, అలాగే రాజ్యాంగాన్ని సవరించవచ్చు.

అమెరికానీ మనదేశంలో కూడా రాజ్యాంగాన్ని సవరించడం ముఖ్యమే. 866 అధికార ప్రకారం, పార్లమెంటు ఈ య సభలలోని, ఏ సభ నుండినా, రాజ్యాంగాన్ని సవరించేందుకు ఒక బిల్లును ప్రవేశపెట్టాలి. ఈ బిల్లు సభ సభ్యులనూ దానియందలి మొత్తం సభ్యులూ అధిక సంఖ్యతోనూ, వాడర్లు కలు చేసే సభ్యులూ, మూడింట రెండు వంతులకు తక్కువకాని సభ్యుల అధిక సంఖ్య చేతనూ, ఆమోదింపబడినప్పుడు బిల్లు రాష్ట్రపతి ఆమోదం కోసం పంపబడుతుంది; ఏదేమి బిల్లులో నిబంధనల ప్రకారం రాజ్యాంగం సవరింపబడుతుంది.

రాజ్యాంగ సవరణ యంత ముఖ్యంగా చేయబడింది గానీ చట్టం అమలులో వ్యవస్థాపన సంవత్సరాల అంతరం, వారు సవరణల ప్రతిని దింపడానికీ, ఏదైనా సభ్యుల కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వ కార్యనిర్వహణ అధికారం; మూడు ముఖ్యతలూ; కేంద్రం రాష్ట్ర ముగ్గురుండే సంబంధ కాంక్ష

వ్యాలు; పరిపాలనాకాలకు సంబంధించిన జాబితాలలోని ఆర్టికల్స్; పారి మెంటులో ౧ వాని ప్రాతినిధ్యం; రాజ్యాంగ సవరణలు, లాంటి అత్యంత ప్రధానమైన రాజ్యాంగ మూలమూలాల సంబంధించిన - 54, 55, 75, 162, 241. యిత్యది ఆర్టికల్స్ కు సవరణ లేకుండా ఉన్నాయి, మొదటి షెడ్యూల్ లో పేర్కొనబడిన పెద్ద ౧ వానిలో సగానికి తక్కువగా ఉండగా, ఆయా రాష్ట్రాల తేజస్వీ చదులు ఆ సవరణను వాన్ చేయవలసివుంటుంది. అప్పుడే ఆ బిల్లు రాష్ట్రాల, ఆమోదానానం సంపాదించుతుంది.

రాజ్యాంగం అనులోకి వచ్చిన ఒక్క సవరణ అంటారు, 15 వ ఆర్టికల్ కు సవరణ వాన్ చేయబడింది. మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రభుత్వానికి, గలపాం ద్వారా రాజకీయ సవరణ జరిగిన దావాల, ప్రభుత్వానికి కృతజ్ఞతగా సుప్రీంకోర్టు తీర్పునిచ్చింది. 15 వ ఆర్టికల్ కు సవరణ ఆమోదించడం జరిగింది. ఈ సవరణ, 15 వ ఆర్టికల్ కు సంబంధించి, అప్పీల్స్, అదీనుబాతులు, షెడ్యూల్ కు, బాతులు, మున్నగు సవరణల పాత ముద్రించేందుకు ఒక ప్రత్యేక సనుబాధాన్ని చేసేందుకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు అధికారిస్తుంది. ఇది సంకల్పరంగా చేయబడతూ ఉంటుంది, 81 వ ఆర్టికల్ కు అదనంగా 81.1; 81.2; అని మరో రెండు ఆర్టికల్స్ జతపడింది. 1952 లో వాన్ చేయబడ్డ రాజకీయ రాజ్యాంగ సవరణ జనాభాలోని ప్రతి ఒక్క 5,00,000 మందికి ఒక ఎంపీనికంటే అధికం వుంటారని, కాబట్టి 1954 లో చేయబడ్డ మూడో సవరణ, జాతీయ స్థాయి ప్రయోజనానికంటే, ఎంపీలకు కొరతే, అంతకంటే ఎక్కువగా ఉన్న సమయం 10 వాల్ కేసీ అధికారిం, కంటే ప్రభుత్వానికి కృతజ్ఞత. 1955 సంవత్సరంలో, 82 వ ఆర్టికల్ కు సవరణ ఆమోదించబడింది. ప్రజాక్షేమం వున్న ప్రభుత్వం ప్రైవేటు కర్మకర్తల ఆస్తిని వ్యాధిపరచుకొంటే అది ఆస్తి వాక్కుగా ఉంటుంది. యివ్వవలసిన ఎప్పుడో గూర్చి యుక్తము క్త విచారణ చేసేందుకు, ఈ సవరణ ద్వారా ప్రభుత్వం అధికారిం యివ్వబడింది. ఇది సంకల్పరంగా వాన్ కావడం మరో సవరణ ద్వారా, సదాచ మార్పుతో రాబడింది. 5 వ ఆర్టికల్, వారి ఆర్టికల్ కు బదులుగా విర్వరణపడింది. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం స్వయంగా చేయదలచుకొన్న విధి నిర్వహణ రంగాలలో ప్రైవేటీకర్షణ (State trading) కిది వుండేందుకు, ఈ సవరణ వీలు కలుగజేసేంది. ఈ అంశం ప్రభుత్వానికి వాన్ అనుకునే జరిగిన దావాల ప్రభుత్వం ఒకటి వాయింది. అందు చేత పారి మెంటు యీ సవరణను ఆమోదించవలసి వచ్చింది. ఇది సుప్రీంకోర్టు యిచ్చిన తీర్పుయొక్క ప్రభావాన్ని అంతమొందించుకు వుండేందుకు వారి ఆర్టికల్ ప్రకారం రాష్ట్ర ప్రభుత్వం విధించగలగానూ, గుర్తించగలగానూ కలిగివుండేందుకు వీలేను. ఎంచేతే, రాజ్యాంగమందలి వారి ఆర్టికల్, స్వచ్ఛ వ్యాపారానికి హామీ ఇచ్చింది. కాని, ఈ సవరణ ద్వారా వ్యాపారంగా అని స్వచ్ఛ అంతిమిందించబడింది.

సంపద, వాణిజ్యం, కార్యం, కృత్రి యిత్యది విషయాలలో, రాజ్యాంగంలో పేర్కొనబడిన మూలమూలాలు మూలంగా అలక్ష్యపడాలి; మొట్టమొదటగా భారత రాజ్యాంగం ప్రసాదించిన స్వచ్ఛ వ్యాపారాన్ని పునరుద్ధరించడానికి అందుకు, తమ వార్టీ వోల్ డి చేసుకుని, స్వచ్ఛ వారి జాతీయకులైన రాజకీ, రంగాలు అంటున్నాను. రాజ్యాంగంలోని 81 వ ఆర్టికల్ ప్రకారం వీటి సంపాదన విషయంలో చట్టం ద్వారా నిర్ణయించబడిన కమిటీ వారిం ముగియంగా వుంది. దాని తరువాతి చేయబడిన సవరణలు తదానాన్ని తీర్చిం చేశాయి, వీలు ప్రచారం చేస్తున్నాను. నవభారత రాజ్యాంగం ఆమోదించిన ప్రకారం

వీలమరు కనీస సవరణలు నెతం, వీలు అంగీకరించిన స్వచ్ఛ వ్యాపారాన్ని పునరుద్ధరించాలి ప్రయత్నిస్తున్నాను. అయితే ప్రధాని శ్రీ నెహ్రూ ప్రతి స్వచ్ఛ వ్యాపారం పేరిట స్వర విధానాన్ని తాను సహించవని చెప్పారు.

భారత ప్రజల భవిష్యత్తు సాభాగం, నవభారత రాజ్యాంగ చట్ట భద్రత వైనా. దాని క్రమాభివృద్ధి వైనా, ఆధారపడి వుంది. రాజ్యాంగం, పాదుకు వాక్కులు అధికారాలు యివ్వడంతో పాటు విధులూ బాధ్యతలూ గూడా వోప్పగించింది. కాబట్టి వాళ్ళి విజ్ఞానం గూడా చెప్పవలసిగానూ చేయవలసిగానూ బాధ్యత. ప్రభుత్వం వైనా, పట్టిక పంపిణీ వైనా ప్రధానంగా ఆధార పడివుంది భారతదేశంలోని సగం జనాభా—17 కోట్లమందికి, పయోజన వోట్లకు వాక్కు యివ్వబడింది. ఇంకా భారతీయను, వ్యాపారాన్ని వోట్లకు ముఖ్యమే, ఎక్కినూ తన ప్రజలకి యాహా క్కున యివ్వలేను. అయితే, యీ వాక్కును సద్వినియోగం చేయడానికి తప్పనిసిన విజ్ఞాన విధికాలు, దేశంలోని అత్యధిక సామాన్య జనానికొక యింకా అమరలేను. లేమిటో, నిరక్ష రాష్ట్రాలతో వారు యింకా సరిమతి కవుతూనే వున్నాను. ముఖ్య వ్యాపారం వచ్చినా, ముఖ్యం రాలేను. ఈ మహా శక్తి లక్ష్యసాధనకు. భారత ప్రజలూ, ప్రభుత్వం యింకా తీవ్రతరమైన చర్యల సాధించవలసి వుంది.

పయోజన వోట్లకు పదతి, ఆ పదతిమీద ఎక్కువ సమయం కావాలి సభ్యులు, శ్రీ ద్రామానింగో, భాగ్యతాయుతి ప్రభుత్వం, సహాయకుల వ్యక్తి స్వచ్ఛ, ప్రాథమిక వాక్కులు.— యింకా రాజ్యాంగానికి ప్రధాన పునాదులు. ఇటి పునాదులపై నిర్మించబడిన ప్రజాస్వామిక భారత రాజ్యాంగాన్ని, భద్రపరచి, పరిరక్షించవలసిగానూ భారత రాజ్యాంగం భారతీయ భుజస్థానాన్ని వున్నాయి. ఎంచేతే, ప్రజా పాపవాక్కుల గురించి, రాజ్యాంగ చట్టం, మూలకం. దేశమందలి, వ్యాపారానాన, కావనిభిజ, రాజ్యాంగ మూలమూలాల సవరణ అనుసరించబడి, అమలుపరచబడుతున్నవో లేనో పరిశీలనాని వుంటాయి. అయితే, ఎవరూ వ్యక్తిగానీ, సంసగానీ, తన, లేక తమస్థ రాజ్యాంగ మూల మూలాలంఘనం జరిగడం ద్వారా, సవరణ కోర్టుకి వెళ్ళివుంటే, కోర్టులు కలుగజేసుకొంటాయి. అంతిమాక, నిమ్మకి నిరర్థకంగా కోర్టులు కలుగుకుండా వుంటాయి కొబట్టి, రాజ్యాంగ చట్టానికి నిరంతర రక్షణ పాదుని అప్రమత్తమే. కోర్టులు, గావనిభిజ, యిచ్చేరక్షణతో పాటు, పాదుకు గూడా నిరంతర జాగ్రూకతతో వ్యవహరించాలి. నిరంతర జాగ్రూకతయే వ్యాపారాన్ని చెల్లించవలసిన మూల్యం అని సుప్రసిద్ధ గ్రీ రాజనితి తత్వ, పెరికన్ చెప్పిందాన్ని పాదుకు రేయింగలూ తనవృద్ధిపథంలో వుంచుకోవాలి. రాజ్యాంగ చట్ట మూలమూలాలంఘనం జరిగినపుడు, ప్రతిజు, సభలు, సమావేశాలు, బహిరంగ ప్రదర్శనలకుంటే నల్ల చురుకు ఆంక్షానికా ద్వారా అట్టి ఉల్లంఘనాన్ని కావనిభిజ, ప్రభుత్వం వృద్ధికి తీవ్రానిరావాలి. అప్పటికి ఫలితం లేకపోతే, కోర్టుకి వెళ్ళిపోతే వా సంసద్ధమవాలి. ఒక్కరూలలో చెప్పాలంటే, ప్రభుత్వం చట్టబద్ధంగా ప్రవర్తించేట్టూ, రాజ్యాంగం సవరణ అనుబంధీకులతోటూ చూడడం పాదునిమీదనే ప్రధానంగా ఆధారపడివుంది. చట్టబద్ధమైన ఆధారకానికి, రాజ్యాంగ విమర్శమే ప్రభుత్వ నిరంకుశ ప్రవర్తనకి కృతజ్ఞతగా జాగ్రత్త పడడమే ప్రతిపాదన పరిశ్ర విధ్యుత్ భర్తం.

నీరు పల్లమెరుగు....!

శ్రీ అర్. ఎస్. సుదర్శనం

“భవాని ఉత్తరం వ్రాసింది.” అంటూ ఇంజనీరింగ్ కవచ పట్టుకుని వచ్చింది అనసూయ. అప్పుడే కోయిలమంచి వచ్చిన (శివరాయ) కృష్ణ కోటూ, పై విప్లవూ, “ఎమని?” అన్నాడు. “చదవండి” అని ఉత్తరం పేరుమీద పెట్టి వెళ్ళబోతున్న భార్యను “ఉత్తరం నీకా నాకా?” అని ప్రశ్నించాడు. “ఇద్దరికీ అనుకోండి!... ఏమి నేనో, అయినవాళ్ళు కాకుండా బాతారా? మీ రెన్నోనా చెప్పండి, భవాని నాకు వచ్చింది... ఉత్తరం చదవండి తెలుస్తుంది ఆ అమ్మాయి మంచికనం!... మీరనే చదువుకున్న గర్వం ఎక్కడా లేదు! ఊరికే ఏదో అంటారు!” అని లోనికి వెళ్ళింది అనసూయ.

ఆమె కాఫీ రెచ్చేలోగా ఉత్తరం సావధానంగా చదివాడు కృష్ణ. ఎం. ఎస్. సి. చదువుకుని హైదరాబాదులో రెక్కర ఉద్యోగం చేస్తున్న భవాని తెలుగులో, ముగ్ధులారికే ముత్యాల వ్రాతలో, అనసూయమీద ఆవ్యాధిని ఒకబోయి మా!... బాతే, ఉత్తరంలో ఎక్కడా, చిట్టచివరకూడా తన మాటలేదు! ‘బాతే నమస్కారాలు... బాతే అడిగినట్లు చెప్పలేదు’ అలాంటి వాక్యం ఒకటి లాంఛనప్రాయంగానూడా ఎక్కడా వ్రాయలేదు! ఈ ఉత్తరం ఇద్దరికీ వ్రాసినట్లుగా అవుతుంది? భవాని తనకు మేనమామ కూతురు; అనసూయకు ఏమికాదు! నాలుగేళ్ళవాడు తన భవానిని వివాహం చేసుకోవటంతో రాకపోయి, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు నిలిచిపోయాయి. ఇన్నాళ్ళకు, పనిచేసే సోజుల క్రితం హైదరాబాదు వెళ్ళా భవాని, అత్తయ్యా అనుకోకుండా తన యింటికి రావటం ఆశ్చర్యమే కలిగించింది... ‘నువ్వు చేసుకోక బాతే నేనో? చదువుకుని వాయిగా ఉద్యోగం చేస్తున్న నాకేం లోటులేదని? తెలియబరచటానికే భవాని అలా వచ్చిందో, లేక చేసుకున్న అనసూయలో కంటలు వెదికి వెక్కిరించటానికే వచ్చిందో అనుకున్నాడు!... తల్లి కూతుళ్ళు చెప్పిన కారణమంత్రం — హైదరాబాదుకు రాత్రిల్లి ప్రయాణంచేసి గైక్కు వర్షాకాం అని రద్దుచేశారట; ముందు సోజు సాయంత్రం కర్నూలు చేరుకుని, ప్రాద్దుట మొదటిబండికే హైదరాబాదువల్లె సౌకర్యంగా వుంటుందిని వాళ్ళు వచ్చారట. అదిసంగ, కర్నూలులో ప్రాక్టీసు పెట్టిన కృష్ణను ఎన్నాళ్ళో చూచి వెళ్ళటానికి సందర్భం కలిగిందట!...

బాగుంది! వాళ్ళకు కేకబాతే తనకేం అభ్యంతరం? అనుకున్నాడు కృష్ణ. ఏమైనా చిన్నవాటి భవాని, ఎమ్. ఎస్. సి. భవానిగా మారిన తర్వాత ఎలావుండో చూడాలన్న మతావలమూ తీరింది... చదువ్కారం, చొరన, కలపుగోలుకనం పూర్వంలేని గుణాలు భవానిలో యిప్పుడు తోర్ మనిపించటమేకాదు, ఆమె మాటల్లో చూపుల్లో వుని, ద్వ్యర్థిహుటా వున్నాయని అనుమానమూ

కలిగింది!... పూర్వం, అంటే భవాని హైస్కూల్లో, తన కాత జలో, చదివేసోజుల్లో ఒకపారి వాళ్ళ ఊరువెళ్ళాడు—అప్పుడు భవానికి అసలు మాటలు రావేమీ అనిపించేటంత వల్లమాలిన సిగ్గు తప్పించుకుని పారిపోయేది. ఉన్న వారం సోజునా ఆ అమ్మాయితో చదువుగా మాట్లాడాలని ఎన్ని ప్రయత్నాలోచన చేసి చివరకు ఒక్క పారే కృత్యాడయ్యాడు — “ఎమిటి, మాట్లాడకే మాట్లాడవో?... పారిపోతావో?... వెళ్ళిచేసుకుంటాననా?... వుండు, నిన్ను వెళ్ళి చేసుకుని అప్పుడు చెబుతాను నీపని!...” ఇది కృష్ణమాటలు. “పోబావా!... సిగ్గులేకపోలేసరి!... ఊ... అప్పుడు చూద్దాంలే!” అని భవాని జవాబులు. “ఎమిటి చూసేది!... అలా అంటే యిప్పుడే పడుతుంది కిక్కి!” అంటూ తన చర్చన ముగ్ధుపెట్టుకోవటం, వెంటనే “అమ్మా” అని ఆ కొంటెపిల్ల కేక వేసి పారిపోవటం జరిగింది. నిజంగా అత్తయ్యతో చెబుతుండేమానని గుండె దడదడలాడింది; కాని అలాంటి దేమీ జరగలేదు... ఆ భవాని అనగ్గు, ఎమ్. ఎస్. సి. చదువుకోవాలని పట్టుపట్టడం, మేనమామ కల్పం ఇన్వేననటం కారణాలుగా ఆ వివాహం జరుగలేదు... “నేను చదివింది బి. ఎ; భవాని అనగ్గు పూర్తిచెయ్యానీ ఎమ్. ఎస్. సి. కి వెళ్ళాలని పట్టుపట్టుతుంటే, నాకు భార్య కావాలనుకోవటం లేదన్నమాట!” అని భవాన్ని తన కక్కర లేదన్నాడు. అదీగాక కృష్ణ తండ్రి అప్పటికే కల్పం కావాలని, అయినవాళ్ళూ కానివాళ్ళూ అన్న భేదంలేకుండా సంబంధాలన్నింటినీ ‘సమవ్యప్తితో’ పరికిరిస్తున్నాడు. పర్యవసానం అనసూయ పది పాసువేతో ఆ యింటికి కోడలైంది.

అందువల్ల చదువుకున్న భవాని మారిపోయి వుంటుందనే అనుకున్నాడు కృష్ణ. కాని భవాని స్వయంగా తన యింటికి రావటమేమిటి, వచ్చిన తర్వాత వుండమంటే తీరిగ్గా రెండుసోజులు వుండి వెళ్ళటమేమిటి, అనసూయను ‘అక్కా’ అని పిలవటమేమిటి, అన్ని ఆశ్చర్యం కలిగించాయి. భవాని సంభాషణలో కొన్ని రోజులకు ఒకరకం అనుమానానికి కాంక్షలయ్యాయి... భవాని చిన్నివాటి సంఘటనను మరచిపోయినట్లు లేదు. బహుశా ఆమెగో కొంత విచారం వుండేమా వెళ్ళి తప్పిపోయినందుకు, అనిపించింది... ఆ ఊహ రావటమే తప్ప అదిక్రమంగా బలపడిపోయింది కూడా. దానికి ఆధారాలు—భవాని, పిలవకుండానే యిన్నాళ్ళకు తనయింటికి రావటం, వచ్చిన తర్వాత చూపిన కలపుగోలుకనం... భవానికి ఎంత అభిమానం, ప్రేమలేకబాతే, స్త్రీ సహజమైన స్వాభిమానం అనాంకారం అన్న అజఘర్నివాటి అలా రాగలుగుతుంది! అనాంకారం, అందులో చదువుకున్న యువతికి, ఎంతమేర వుంటుందో ముగ్ధంగానే ఊహించుకోవచ్చు. దాన్ని జయించి భవాని బాత కోసం వచ్చిందంటే, ఆమె జరిగినదానికి ఎంతో భక్త్యాభి

వశమే వుండాలి... ఈ కాలేజీ అవకాశాలందరూ యింతే. ద్వీపిని ఏదో అంతా మెక్కి, ఆదర్శపురుషుణ్ణి అందుకుంటామనుకుంటాను. తీరా అది వచ్చిన తర్వాత తెలుస్తుంది. ఎలా అద కొరతలు అంతా తీసుకుంటామని అనిచిపోయామో!... అప్పుడు కాని గ్రహించగల చదువు, ఉద్యోగమే పరమావధిలు కావని.. భవానిలో యిటువంటి పరివర్తన వచ్చివుండవచ్చు. మళ్ళీ తనని జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటుందా? తన యింటికి వస్తుందా? పెదగా చదువుకొని అనునాకు చెంబుపట్టుకొని 'అక్క' అంటూ తిరుగుతుందా?... మళ్ళీ ఇద్దరూ ఇంచుమించు సమయమిస్తుంటే!

అయితే భవాని అననుకుపట్ల ఈర్ష్య, అనునాకు కొందరైన న్యాయం చేయటం లేదనిమిటి? పైగా పూనుకు తొగట వల్ల లాభిమిటి? అన్న సందేహం కలిగింది. శృంగుకు దానికి పనాధానం పరిసితులు అలావున్నాయి. బావ పరాయివాడైపోయాడు; అప్పుడు బావా పరాగాలాడటం ప్రారంభమై నిమిషమంటాడే? ఆ అనునాకుపై అననుకు మళ్ళీ సుఖం తొక్కి నిస్తుంటా? అందువల్ల, తన సమన్వయంగా ఏదో నూత్నరూపంలో ధ్వనిపూర్వకంగా చుట్టూరంగా న్యాయం చేసుకోవాలి అని భవాని! అందుకే ఆ ధాన్యం! అననుకు యిటువంటి విషయంలో దశరథులు ఇది చూపుకున్న భవానిలో ప్రజకు గాన లేదు! తనకు భవాని యిప్పుడు పూర్తిగా అర్థమవుతోంది అనుకున్నాడు శృంగు.

దుర్బిలో నిటానంగా కూర్చుని, పేదలమీదవున్న ఉత్తరం మళ్ళీ తీసి పరిశీలించాడు.

ఉత్తరాన్ని జాగ్రత్తగా అననుకు పేద వ్రాస్తూ, అననుకు అంకితం చేసినా అననుకు పేద వినిపించి భవాని! అందులో ఎక్కడా బావనుద్దేశించిన వాగ్విలేదు. కాని చివర చిట్టచాటును గూర్చి వ్రాసిన వాక్యంలో ఒక విశేషం వుంది.

"...బాబు మామలు ఎప్పుడూ జ్ఞాపకం తెచ్చుకుంటూ వుంటారు... నీదో బాగా అడుకుంటున్నాడే? నిన్ను అల్లరి పెట్టకున్నాడే? బాబుకు బా ముద్దులు..."

నిరతి వాగ్విలో 'బాబు'కు బదులు 'బాబి' అని వ్రాసుటం అ బుద్ధిపూర్వకమైన పాపాలా? లేక మనసులోనుంచి తెలియకుండానే ఉద్భవించినదా? 'బాబ' అంటే 'బావ' అనేగా ఉద్దేశ్యం? లేక నానే యీ 'పాపాల' జాగ్రత్తగా వ్రాసిన ఉత్తరంలో ఎగుకు వస్తుందే? ఈ ఉత్తరం ఎలాగూ అననుకు తనకు చూపిస్తుంది భవానికి తెలుసు; అందులో వ్రాసిన ఉత్తరం కోసం మనా చూపించి తీరుతుంది! అంతమాత్రం 'కార్యరంగ' కూడానే వుంటే ఆ ఉత్తరం!

శృంగు ఉత్తరం మాన్యువుండగానే అననుకు టిఫిన్ కాఫీ తెలుసు. అదింటి ముగిసేలా చదువుకు నే వున్నారా ఉత్తరం? ఎమిటి అంత శృంగం అందులో?" అన్నది.

"అశృంగం ఏమోలేదు!" అంటూ ఉత్తరం మడిచి, పేదలమీదకి గిరకాటువేసి లేచాడు శృంగు.

"అశృంగం కావాలే, కాకూర్చు ముఖం కనబోతుందా అలాగే కూర్చుండిపోయా రేమిట యింతపిచ్చు?" అన్నదామె.

శృంగు బాక నూరునైపు నిర్భయంగా.
శృంగు టిఫిన్ తీసుకుంటూ వుండగా అననుకు అన్నది.
"ఉత్తరం దదివారు? నా, మరి యింక ఎప్పుడు తెచ్చి పెడతారు?"

"ఎందుకూ దండ? ఎంతసేపూ బాబుకు చూచుకోవాలంటే వానైపు చుట్టూనికే తీరటంలేదు నీకు! న్యాయం యిదోలేటి!"

"సయానాలు పంపిస్తుంటే; బాబుకు ఒక స్వెటర్, ముల్లర్ అల్లుకోవాలి."

"ఏం చేసుకోను? నువ్వేం ఇంగ్లండులోగాని, శ్రీలంకలోగాని లేకుండా! ఇదోక పెద్ద శ్రేణి గా తియ్యాలి... ఇంగ్లండు, ఆమెరికన్ అడవాల్ని చేస్తారంటే అది ఆశీర్వాదం అనవరం; వాళ్ళకు పాదుపూ అగుతుంది. మనకు అనవరం. అలవాటు లేనిది తియ్యాలిచేస్తూ కూచోవటం ఎప్పుడొకటి! ఎప్పుడైనా కావాలిస్తే కుంభింగా కొనుక్కోవచ్చు! ఈ కన్నులలో స్వెటర్ వాడు కనుకునే దివ్యమే!"

"నా ఉత్తరంనూటూ చూడేమిటి?"

"అది చర్చాకోసం! నిరతి అర్థంలేని శ్రేణి."

"లాన్లండి; యింతలో నూరూ వేలా పర్వే పోవటంలేదు గాని, ఆ యింతాత్రం తెచ్చి పెట్టండి."

"చుట్టూ చూపుగావచ్చి మంచిగోడకే తెచ్చిపెట్టండి యీ భవాని!"

"భవానిమీద మాకోర కోపం కనిపిందే!... మిమ్మల్ని చేసుకోలే దనేవా?" అన్నది శృంగు అననుకు.

"వాపం, చాల పాపాలు పడుతున్నావ్! ఎం. ఎస్.సి. దదకగానే ఏదో పెద్ద దేశాలా నిర్మిస్తోంది నీకంటే. మేముంతా శేరిలం మానకమాత్రం. అందుకే ఆ దేశం యింకా సరియైన దివ్యమే దొర్లక దివ్యమేమో వుంది."

"అవును, తొందరతో నిర్మిస్తానే చేసుకుంటుంటే!"

"తొందరతో ఒక కవిత్వం అంతా నిర్మిస్తూ వుండవచ్చు."

"పోనీ మీ రక్కడైతే చూడండి సంబంధం."

"ఇది మరి బావుంటే! మర్నీపుడు కోగుకున్నా దానికంటే యింతాటి కోరికే నాకుండావుంది. ఆ యింకా ఏదో తెచ్చిపెట్టే నేను తిప్పుంటా; తర్వాత మళ్ళీ భవాని ఏమైనా అనండి వాడెందుకు?"

బాబునైపు బతుకుదీరి వెళ్ళాడు శృంగు.
వర్షాజేగాని యింకా కొనా లనిపించలేదు. ఒంటరిగా ఉండడం వెళ్ళాడు.

బాబుకు ముద్దులు—అన్నింటా మనస్సులో మెదుల్తూ తియ్యని ఉద్యమానికి కాగమానం... నిజమే, 'కోక'లో భవాన్ని తన ప్రేమించాడు, భవాని కూడా తన్ను ప్రేమించింది. ఇద్దరు మేలేపోలే 'అమ్మా' అంటూ పోరిపోయి తన్ను చేప్పకుండా ఎందుకు యింకా కుంటుంది? ఇద్దరికీ అది అనభవం చాలని కోరికలు; భవాని చదువు ముగ్యమని, లేక తనవదలంకం వెళ్ళాలని అప్పుడా భోరణి అనంబించింది, భవాని నట్టవచ్చుంటే మామయ్య కిట్టం యిచ్చి

వుండేవాడు; అతనినకు నవగోపం ఏమిలేదు! అతనికేం దాటి పోయినది? అతని అనుబంధ మెటువంటిదో తెలిసిరావలసింది. ఇప్పుడు తెలిసినమాత్రం భవాని ఏం చేస్తుంది? భవాని దురదృష్టవంతురాలు, తన దురదృష్టవంతుడే! తన మనస్సును తనా లేకుండాలేదు! అంత పట్టుదలను దాని వాహనం చేసిన తండ్రి బావున్నదని లేదు; ఏదైనా వా వూర్తిగా గడవకముందే యీ లోకంనుంచి దాటుకున్నాడు...

అసలు వివాహసంబంధం మనస్సుల్ని, తత్వల్ని ముడిపడి బంధం; దాని భారమైన, శారీరకమైన ఆకర్షణలు, ప్రేమలకు శరణం దోహదాలుమాత్రమే అసమానుమీద పెళ్ళియిన కొద్దీ తనకంత మునుకరం! అదంతా ఇప్పుడు మేమిపోయినట్లు? ఇద్దరు పిల్లలు కలగడంతో కల కరిగిపోయింది! పెద్దపిల్ల అమృతమృద్ధుర తిండిబట్టికొని లేకపోతే ఇల్లు సాక్షాత్తు నరక మే!...

“ఇప్పుడైనా వైదరాబాదు వస్తే రా వావా!” అన్నది అత్తయ్య బంగారు మాట. భవాని తననోటితో అనవలసినమాటనే తల్లి ద్వారా అడిగింది! అవును ఎలా అంటుంది?

తనకేసారి వైదరాబాదు వెళ్ళి వస్తే! వెళ్ళితే భవానితో తీరిగ్గా మాట్లాడటానికి, భవాని మనస్సు తెలుసుకోవటానికి అతనికేం వుంటుంది...

తెలుసుకొని ఏం జియ్యాలి?...ఏం జియ్యాలి? తెలుసుకోవటం దానికేదో సాక్షం...సాక్షంవ్యాప్తి ఆరాధించడం, ప్రేమ అన్న అనుభూతి—ఇది ఎరుగని తిరిగి ఒక ఎడారి; శరణం కూర్చుంటే ఏమివాసర ఈ నిందితం తిరుగుకోవాలి; యద్యా మేమిటా తొనుకొవాలి! వీరలే భవానితో వ్యాధియం విప్పి నిష్కల్మషంగా చెబుతాడు—తన ప్రేమ ఎంత ఉదాత్తమైనదో! ప్రేమించుకున్నవారందరూ వెళ్ళి చెబుకోలేదు; మానవలోకం లోని అక్కడ కనిపించే విషయమే అది; ప్రాత్రేమీ కాదు! దాని తనరేం చెయ్యాలనుకో? తన నిందితాన్ని సరిమతి మనటం కన్న ప్రేమికులు ఒకరికొకరు వ్యాధి తెలుసుకోవటంనుంచి అందుగా తప్పులేదు; ఒక సంక్లిష్టమైంది!...తనని తనకల బతుకుమోసే భవాని వ్యాధియాలికి కొంతలేటి: చేకూర్చివెళ్ళుతుంది. అంతమాత్రం చేయటం తనకేం! భవాని వ్యాధిమానమన్నది దిగ్భ్రమం! తనకోసం ప్రయాణమై వచ్చినపుడు తన వాళ్ళ యింటికి వెళ్ళటం, అది తనకు విధానమే!...

కృష్ణ ఇల్లుచేయకొకానీ అసమాను “దీని తెచ్చారా?” అని ప్రశ్నించింది.

“లేదు, మంచిది దొరికలేదు...అయితే తనమనోగానీ కొంతమే! నాలుగుగోళాలు ఆలస్యం అయితే ఏం పోతుంది? నీకు ఎట్లాంటి కోర్కెపనిమీద వైదరాబాదు వెళ్ళివలసి ఉంటుందిని అక్కటానున్నాగానీ క్లబ్బులో కనిపించి అన్నాను. అలా ఇల్లెట యిగతే అక్కడనుంచే తెచ్చుకోవచ్చు.”

“అయితే భవానికూడా నమానాలు ఇస్తుంది తెంది; భరే నిలిచింది మీ ప్రయాణం!”

“ఏం! చాలా సంతోషమన్నావ్! వైదరాబాదుకు వెళ్ళు న్నను గాని, భవానిని చూడటానికి కాదుగా!”

“ఇకా చాలేంది!...నరాసరి వాళ్ళింటికే వెళ్ళేంది!...ఒక వేళ మీ పనులన్నీ అలా పిలువకపోతే. తప్పకుండా తీరిక చేసుకొని వాళ్ళ నోకసారి మాట్లాడించేవారం! వాళ్ళ ముంటికి వచ్చిప్పుడు మనమా వెళ్ళటం బావుంటుంది...మీ రిలా హెచ్చులుపోవటం మేం బాగులేదు!” అన్నది మందలింపుగా అనమాడు.

“అబ్బ! అన్ని బాగులూ నికే తెలిసినట్లు మాట్లాడుతావ్! అన్నాడు కృష్ణ.

కృష్ణ మనస్సు ఉల్లాసాలుతోంది. ఎన్నోరకాలైన సంభాషణలు—తనకూ భవానికీ—వ్యాధియాల విప్పి చెప్పటం కీ మాటలు...అందులో విషయం లిప్తమై, సంభాషణ ఉదాత్తమైన అయిన పరస్పర సాన్నిహిత్యభావం...సంఘం యిద్దరిమధ్యా తెచ్చిపెట్టిన కృత్రిమమైన ఎడబాటు.....ఆ అనుభూతిని ఎన్నో ఓధార ఉపసాహించుకొని వ్యాధియంలో యుముద్భుతోలేక, పిచ్చిగా యిటు అటు తిరుగుతున్నాడు, ఆలస్యం చేసుకున్నైలుకోసం ఎదురు చూస్తూ కృష్ణ...అగల ఆలస్యం ఆనాడుగాలుగా వుంది...

“వావా!” అంటుంది భవాని దీవంగా, ఆధ్వరంగా, తనకుండే చీలుకున్నట్లు...“ఏం చెయ్యను, భవాని! ఇది విధి!”...అనుభూతి తన ఆమె వాస్తాన్ని ప్రేమతో వ్యూహిస్తాడు; గాలిని కదిలిస్తాడు; అందులో నిర్మలైగడ్డెం ఏమిలేదు!...అలా కాదు—భవాని కన్నీళ్ళు చూడలే! ఆమె చెంపల్ని వ్యూహపుగా తాకుతాడు; మత్యలకంటే అక్కువుల్ని తననోటితో సంగ్రహిస్తాడు!...

“ఈ సందర్భాన్ని, యీ లోకాన్ని నది దూరంగా వెళ్ళి దిక్కు దిక్కు వా వెళ్ళిపోదాం వావా!..” అంటుంది భవాని. “పిచ్చి భవాని! ఎక్కడికి వెళ్ళిం చెప్పి? లోకం ముల్లీ అంత సులభంగా నది వెలుతుందా? భీమ! గుమ్మరివాస్తుంది...వెంటాడుతుంది...” —సంప్రదించు గర్భ మెండు చేసింది దిట్టం వుండే శివుండ; ఎక్కడికి తప్పించుకొనిపోవాలి?...

“ఆంధ్ర వారపత్రిక, నారీ” అన్నాడు పత్రికలమేక అజ్ఞానాడు. కృష్ణ వాస్తావు కోసంగా చూచి “నన్ను” అన్నాడు...వాడు వెళ్ళిగానీ పశ్చాత్తాపంతో ‘నిజమే. ఏదైనా వున్నాం వుంటే బావుండేది!’ అనిపించి యీ నాలుగువైపు వెళ్ళాడు. కొని నన్ను వున్నా మేది దొరికలేదు...

“ప్రయాణంమీద వచ్చిపట్టుకున్నావ్! ఎందుకీ? వైదరాబాదు బాగువా?” అప్పుడే ప్లాట్ ఫార్మంమీద ప్రవేశించి—సుల్పారావు తలకరించాడు

“అవును.”

“మీటి విశేషం? కోర్కెపనిమీదవా?”

“కాదు! సంసారం...అంటే ఏమిలేదు, మా అత్త తల్లిని జబ్బుచేసివెళ్ళు; వెళ్ళకపోయి చూచి వచ్చాను...”

“అంటే మేనల్లేవా?”

ఒక అరక్షణం పడేసాంగి “అవును” అన్నాడు కృష్ణ. మరి మేనమామ భార్య మొత్తం కా కేమాతుంది?

గుచ్చారావు ప్రారంభించిన బాతఖానీ, రాత్రి ఎనిమిదింటికి కాచీరాదా సెవక వచ్చేదాకా ఎక్కడా ఆగలేదు.

“ఇంకా నయం, కోర్టుపని అని అడ్రానే చెప్పలేదు; తన బంటు రమ్మని పీడించేవాడు” అనుకుంటూ కత్తాచేసుకుని బయలుదేరాడు కృష్ణ, ధివాని అగ్గెను వెతుక్కుంటూ...

భోజనంచేసి గదిలో కూర్చున్న తిర్యాక ధివాని అడిగింది: “ఎం బావా! ఒక్కడివే వచ్చావు; అసమానును కూడా తీసుకురాలేవా? యావా?” ... అక్కయ్య అనకుండా, అసమాను అంటోంది ధివాని!

“రెండు గోడల పరిమితి వచ్చాను, ఎలా వీలైతే అది చెప్పి... నువ్వు ప్రాసిన ఇల్లం మొన్నటి శాశి చేరింది, చూశావా...” అర్ధశంతంగా అందించాడు.

“బాబు ఎంచేస్తున్నావు? బాగా అల్లరిచేస్తున్నావా?” అన్నది సుమఖంగా చిరువల్పుతో ధివాని.

“మొత్తానికి నీకు చాలా ఫేరిటీ అయినట్లున్నావు... అప్పుడే వంతుడే!”

“అవును ఫేరిటీలే మరి!... ఎంకా కూడా? ... బానీ వాణ్ణి నా బంటు తీసుకుని పోయా! ఎంతో నెమ్మదిగా వుంటాడు వాద్దగర... నీళ్ళ నువ్వే శ్లోకం అప్పటికే పేదాన్ని...”

“వాడు అలా వస్తాడా? మళ్ళీ నువ్వే ఎప్పుడో ఒకసారి వాణ్ణి చూడటానికి రావచ్చిందా?”

“అంటే వాళ్ళి నాన్నబుద్ధి గచ్చించిమిటి వాడికి?... ఇంకా తల్లిదండ్రులు కాబోలు అనుకుంటున్నా!”

“అయితే అందులో కొన్ని నీ పోలికలు...”

“ఎం? నా నుంచి తనం ఎలాగైనా రాకుండా నీకు మే! నీను మునిదాన్ని కొంటే మళ్ళీ మీ యింటికి రావటం జరిగింది...”

“నీను కొదవలంటేను ధివాని!... అందుకే నీ నీనూ యిలా రావటం...”

“బానీ బావా! తాన్ని మరచిపోదాం... All's well that ends well అంటారు.”

* * *

ప్రార్థన తో ముగిసినందుకు ధివాని కాలేజీకి వెళ్లిపోయింది. సామంతం అయింటికి గాని తిరిగిరాదు. అక్కయ్యతో కాస్తావు మాట్లాడి, పన్నెండు భోజనంచేసి బయలుదేరాడు కృష్ణ. “కోర్టు పరిమితి వచ్చావని” పగలంతా ఇంట్లోనే కూర్చుంటే ఎం బావుంటుంది?

గుడ్ మార్కులువల్ల ఒక ఇంగ్లీషు ఎలకొని, పబ్లిక్ గార్డెన్స్ లో ఒకయూల తల్లి కడుగు గల్లగావున్న ఏకాంత ప్రదేశాన్ని చేరుకొన్నాడు.

పునకం చదివే నిలకకు మనస్సుకు లేదా బంటో, వెల్లకిలా పడుకుని ఉన్నాలో తేలిపోయాడు... రాత్రి ధివాని అన్నట్లు ధివానిలో ముంచిపోయింది. ఆ ముంచిపోయిన ధివాని చదువుకూ, అందాకీ పదిహేను వన్నె. ధివానినే వివాహమాడి వుంటే తనం ఎం?

వర్గదామంగా వుండేది!... తను హైకోర్టులో ప్రాక్టీసు, ధివాని కాలేజీలో ఉద్యోగంచేస్తూ, ఏర్పాటు కాల, బంధ, స్నేహితులు అంత హైదరాబాదు వాతావరణానికి తగినట్లు అమరిపుండేది!... నెలవుకాల్లా, తీరిక పుయ్యల్లా ఇలా ఉద్యానవనాల్లా, ఉస్తా వాగి తోటల్లా, పచ్చికమీద, చెట్లనీ, ధివానితో... చీకాచింత లేకుండా.. తనకం సాంవిధ్యరాసనకు, సామ్యవాసనకు అంతిమ మధుర మంచాల కార్యాలూ సాగిపోయేది!... ఒక్క పారవాయి... తనలోని మూర్ఖత్వానికి, తిండి ఎంకుచితిత్వానికి తను అప్పట్లోలాగే పోవటం... అంతిమో వర్గరాగవచ్చి వెనపుల్ని పుకరింపబోతున్న అమృతపాత్ర దూరంగా ఎక్కడికో గిరవాయి! ఇప్పుడే తను కయ్యగలిగింది దిమిటి!

ధివానితో కలసేం, అది కార్యకమివకి ఎన్ని పారవాయి జరిగినా! అది వర్గవిధ్యం కొని పనికి ప్రయత్నం; అలా వుండి వాడుంది. అది అందంగాంటే వి సింఛి ఒక లువు; వానికి వజీరి పోవటంంటూ వుండను; ఫరించటమూ వుండను! ధివాని తన కొడుకునిది ముకారం... కొస్త పెద్దవాడైన తిర్యాక వాణ్ణి ధివానికే అప్పజెప్పటానికి తనకం అధ్యంతరంలేదు! ఇన్నాసూ ప్రేమ అనిన ఉపాధాత్రమే; కథల్లో కావ్యాల్లా; ఎవరో తనం లో ప్రవేశించి ప్రేమ తన యవ్వతని గుజావు చేసుకుంటున్నది!

సాయంత్రం వాయిద్యంలే అంటివైపు బయలుదేరాడు కృష్ణ. వచ్చేసప్పటికి తనువద్దంగా వుండాలి. తిర్యాక బజాగకు వెళ్ళానంటూ చెప్పి ధివానిని ఎద్దనా నీనిమాన తీసుకొనిపోయి, నెమ్మదిగా ఆమె హృదయంలో దాచుకున్న రహస్యాన్ని చెప్పించాలి...

వర్గరాగే అక్కయ్య టిఫిన్ కాఫీ యిచ్చింది... “ధివాని ఏ వేళకు వస్తుందో, కాలేజీలో మీటింగ్ ఏకావుంటే ఆలస్యం అవుతుంది, నువ్వు తీరే బాగునా” అన్నదామె... అయినా దాటినా ధివాని జాడలేదు... “బజాగకు వెళ్ళి రావా? న్నావు, వెళ్ళిరాదా?” అంటోంది అక్కయ్య ఎంకు గదిలోకివచ్చి... “మీ తోచవలె, ధివానితో నమేనంటూ అలా కూర్చుంటే బాగులేదని కృష్ణ యింటిమంచి బయలుదేరి, మల్లాని బాగువైపు నడిచాడు...

కొన్ని వావులు తిగి. చారవల్లా మనష్యాన్ని చూస్తూ కొంతసేపు నిలబడి, మళ్ళీ ఎనిమిది గంటలకు యిల్లు చేరుకున్నామే. ఇంటిమందు ఫియట్ కాకొకటి నిలబడివుంది క్రింది భాగంలో వున్న వాళ్ళకోసం ఎంతో వచ్చాను కోబోలు ననుకుంటూ మెల్ల గదిని ఎనిమిదింటిప్పటికి. ఒక యుగకుడూ అతినినెమక ధివాని, ఏకా మాట్లాడుతూ నవుతూ మెల్లదగి వస్తున్నాను. కృష్ణ అప్రయత్నంగా తటాకన ఒక ప్రక్కకు తిప్పుకున్నాడు వాళ్ళకు నీ పించకుండా.

ధివాని చక్కగా అంగీకరించుకొని రతినీలా వుంది. కృష్ణ ఆశ్చర్యంగా ఆమెను చూస్తూ వుండగానే, ఆమె కాగలో ముందు పీటలో కూర్చుంటుంది, యుగకుడు ఆమె ప్రక్కన కూర్చుని డ్రైవ్ చేసుకుని వెళ్ళిపోవటమూ జరిగింది.

కృష్ణుడు పాదాశ్రయ భూమి వారిపోయినట్లుయింది. కోపం వచ్చిందా; అనూనం కలిగింది... “ఎమిటి ప్రవర్తన? ఈ ఆటలు?”

అనుకుంటూ మెల్లకొద్ది పైకి వెళ్ళాడు. వెళ్లి వరాండాలో కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

తర్వాత పావుగంటకుకాని అర్థయ్యి, కృష్ణ వచ్చి వరాండాలో కూర్చున్నాడని గమనించలేదు.

“ఎక్కడోచ్చావ్ రామం? లే నాయనా, వడ్డిస్తాను!” అన్న చామ. కృష్ణను చిన్నతనంనుంచీ పాట్ల ‘రామం’ అని పిలిచేవాళ్ళు!

“ధవాని రానేలేదా?” అన్నాడు తనకేమీ తెలియవట్టు; అది తండ్రి తెలుసో పరీక్షించాలన్న కుకూళులంతో.

“నువ్వటువల్లిన కాపీటికి వచ్చింది... ఇవ్వాలి వాళ్ళి కాలేటి తెచ్చుకుంటే యింట్లో వాళ్ళి అల్పాయి పుట్టినరోజు పండుగ, విందుకురమ్మని యిందాక కొడు పంపితే వెళ్ళింది... చాల మంచి కుటుంబం, మనవాళ్ళే...”

“అలాగా! వాళ్ళి ఆడవాళ్ళువచ్చి తీసుకువెళ్ళారు కాదోయి.”

“తావుంది, ఆడవాళ్ళువనే అక్కడ విచ్చాడైతే మూస్తారు! వాళ్ళు నిద్రించుచు పిలిచిపోయారు. నేనూ వెళ్ళాను నే అనుకున్నాను. నవ్వు తీరిమంచి వచ్చావుగా, అందుకని అమ్మాయిని వెళ్ళి రమ్మన్నాను. తెచ్చుకుంటే తమ్ముడు వచ్చి తను వెళ్ళాడు. నవ్వులేచి భోంచెయ్యి.”

కృష్ణ ఎంగిలిపడి చెయ్యి కడుక్కునివచ్చి మళ్ళీ వరాండాలో కూర్చున్నాడు...

ఆ యువకుడి నవ్వులో కలిపిపోయిన ధవాని నవ్వు ఆతని చెవుల్లో ప్రతిబింబిస్తూనేవుంది! తను ఉహించిన పరిస్థితికే, అక్కడ యధార్థ స్థితికే! ఎంత తెలివైనవాడననంకో బతుకుదరించాడు!... కాని త: ఉహలో అపరివర్తం ఏమీలేదు. తనకు తెలిసిన మేర ఉహ సరిగానే వుంది; పోతే తనకు తెలిసినవనుకూడా ఇందులో వుంది. అంటే నిషయం సంపూర్ణంగా తెలిలేను, అంతే!

కాలేజీలో ఆరెక్కు చదువును, లోకంలో ఒకటి కలిగితే ఉదా ధవాని. ధవానిగానే ఎక్కడైతే వుంటుందా... తనకోసం వస్తు చేస్తున్న ముగ్గు, చూపునల్ల యద్ధి తెలిసిన వికసించి వచ్చాడయి సౌభర్యం కొల్లబోసుకుందా తనకోసమే దాన్ని రహస్యంగా వాచి వుంచుకోన్న మనోజ్ఞ పుష్పం, ధవాని తన ప్రణయ తతి. అనుకున్నాడు కాని అదెలా సాధ్యం?... పరిసరాన, సంఘం, బతుకునకీతలు... ధవానిలోని నిష్పృహ, నిర్వృణం, బాధ భగ్నం కన కొరికయ, అవన్నీ యీ విధంగా పరిణామం చెందాయి తనోపాధిగాని!

అంతేకాదు! హేతువాదిం ఒకటి వుందిగా! ‘బాధ యింకొకడు పెళ్ళి చేసుకొని కులకటంబెదా? నేనుమాత్రం మరొకరతో పెళ్ళి కాంచెస్తే తప్పేమిటి?—పిచ్చాం!... అది మొంట్లో నామే; తర్వాతి చదువు; చదువు తీరా పతివానికి సర్వవాళానికి తీస్తే కాని తెలిదు... యీ విధించి వాదం వల్ల కీ కుడిపాతం! లేకపోతే నవ్వుతూ, కాగలో వాడి ప్రాకూర్చుని వెళ్ళటమేమిటి? నమ: పీటలో కూర్చోకొంటాం గాని! ఇంతకూ ఉద్యోగరీత్యా పరిచయ మైనవ్యక్తి ఆ యింక; అతినితిమ్ముడితో యింత చదువు చదివి?

కృష్ణ వెళ్ళి పడుకున్నాడు. నిద్రకాలేను... ధవాని కాలేజీ, యింకా ఏం చేస్తావుందో! పెద్దావి: యింట్లో వుండి లాభం ఏమిటి?... బాధ వచ్చాడే, ఏ మనుకుంటాడో అన్న జంకులేకుండా ధవాని యిలా ప్రవర్తించే, యిక మామూలుగా ధవానికి యీ ఉల్లో వాద్దులేమిటి? తననెందు చూడటం లేదన్న ధీమా, తల్లికేవో కాంక్షలు కల్పించి చెప్పి కులువుగా మోసం చెయ్యాలిగని ప్రజ్ఞా వున్న ధవానికి అజ్ఞేమిటి?

తొమ్మిదిన్నరకు ధవాని తిరిగివచ్చింది కొరలో...

“బాధ భోంచేకాదా అమ్మా?” అని అడుగుతోంది... ఒక రైతు తను ఏ మనుకుంటాడో అన్న సందేహం వుండేవేవుంది, నయమే! “అయి.”

“అప్పుడే పడుకున్నాడేమిటి?”

“పాలు తిరిగి తిరిగి వచ్చాడేమో, నిద్ర వచ్చివట్టుంది!”

కృష్ణ యీ సంభాషణ వింటూ నెవున్న మాట్లాడినవలమ కోలేదు.

* * *

తెల్లవారించి. కనివారం. ‘ఎంటనే కమ్మలు వెళ్ళి పాదానూ’ అనిపించింది కృష్ణకు. కాని యింకాదూరిం వచ్చివెళ్ళాతే యీ సంగతేమిటో పూర్తిగా తెల్పుకుని వెళ్ళటమే మంచి దనుకున్నాడు. రాత్రిపండుటన జ్ఞాపకంరావట తో ధవానిని తను వెళ్ళి చేసుకోకపోవం మంచి అయింది అని తోచింది. చదువుకున్న యావతి తిప్పించడా ఉద్యోగం చేస్తానంటుంది; ఉద్యోగంచేసి యింతి భోంచే యిలాగే తయారవుతుంది. ‘ఫలానావాడిభార్య’ అని అందరూ ప్రేరేత్తి చూపుతావుంటే ధం తొడిమికోవలసి వస్తుంది... అందులో ధవాన్ని కావంచేకేగ్గు తన కక్కడడి?... అసలు ధవాని మనస్తత్వంలో నే నెవలెత్వం వుంది! లేకపోతే తనకు ప్రేమింది, తీరా వెళ్ళి ప్రపక్తి వచ్చిన్నాను చదువుకుంటానని మొండిపట్టు పట్టటమేమిటి? అలా వదిలిపెట్టుకున్న తర్వాతి, మళ్ళీ తనమీద ఆసక్తి, అర్థాలు వచ్చేటటు మాటలూ, ఉత్తరాలూ!... ఏమిటిదంతో, కేరలం చూపుం కాకపోతే! ధవాని అంటే ఒక లేటి ఆభిప్రాయం ఏర్పరచుకున్నాడు కృష్ణ.

“ఏం ధవానీ! నిద్రితకోణ దంపనమే లేదే!” అన్నాడు కాఫీ తీసుకుంటూ.

“కాలేజీనుంచి వచ్చేపుటికే ఆలస్యమైంది. తర్వాతి నా కమిస్ట్రీ ప్రాధానమగారింట్లో అల్పాయి పుట్టినరోజు విందుకు వెళ్ళాను...”

“అనూయ విదో ఉలా అదీ కావాలన్నది; నవ్వుతనీ నాయంత్రిం బాధు వెళ్ళి లనుకున్నాను.”

“అలాగే, నాయంత్రిం నేను కాలేజీనుంచి రాగానే వెళ్ళాం ఇవ్వాలి తొందరగానే వచ్చేస్తాను.” అన్నది ధవాని.

నాయంత్రిం ప్రాగం ఏమిటో తీరికగా ఆలోచించుకున్నాడు కృష్ణ. ఆ కోణ మ్యాజికుంలో సాధ్యమైనంత వదిలి ఎలాగైనా ధవాన్ని నీనిమాని తీసుకువెళ్ళాలి... ఆ మాట ముందుగా

చెబితే ఆ రయ్యకూడా ప్రమాదమాకుంది; అదో చిక్కు! అంగుల్ల బజారుకు వెళ్లి తిర్యకాతి నీ ఆ విషయం వివరించి.....

అంతా కృష్ణ అనుకున్న టైటిల్ గిరింగి...దాని అని కొన్న తిర్యకాతి ఆరుగురులకుండాగా యిద్దరూ ఒక రెస్టారెంట్ లో ప్రవేశించారు. ఐన్ క్రం తింటూ కృష్ణ, “ధవానీ, సినిమాకు వెళ్తామా? ప్రక్కనున్న థియేటర్లో క్రొత్త తెలుగు సినిమా వచ్చివుంటుంది!” అన్నాడు.

“భూత్ లాన్.. వెళ్తామా...సరే!” అన్నది ధవాని.

అంత ముఖావుగా ధవాని అంగీకరిస్తూ దశాశోలేను కృష్ణ. “ఎలాగ? అమ్మతో చెప్పలేదీ! అని అంటుందిమా! లేకపోతే, ‘ఏం సినిమా? తిలకాప్పి, వద్దలే! అని అభ్యంతరం చెబుతుందనీ, బులంతి పెట్టాలనీ వస్తుందని ఊహించాడు. కాని ధవాని అలాంటి జంకుగొంతులు విని ఉన్నట్టులేవు! నిన్నరాత్రి వచ్చిన ఆ యువకు తోనూ, స్నేహితులనూ యిలాసే సినిమాకు తిలకా చెప్పకుండా వెళ్ళటం బాగా అలవాటున్నట్లుంది ధవానికి!.....

థియేటర్లో చాలాపాదు ధవాన్ని మాటల్లోకి దింపాలని ప్రయత్నం చేశాడు కృష్ణ. కాని ధవాని ‘సినిమా చూద్దాం!’ అని వారించటంతో లాభించేకపోయింది.

అటు యీ మన స్వర్ణపు స్త్రీలకు మాటల్లో వింపని? కానల సినిమి అనుభవాలే! అనుకున్నాడు కృష్ణ. మెల్లగా తనచేయి ధవాని చేతిని స్పృశించేలా చేశాడు; కాని ధవానిలో వివిధమైన దుశ్చరణలు లేదు. తిర్యకాతి నెమ్మదిగా తనభుజం ఆమెభుజాన్ని తాకేటంత మేర ఆమెవైపు ఒరిగాడు. ధవాని కక్షణం అలానేవుండి ఆటు వైపుకు ఒరిగి తప్పుకుంది...మళ్ళీ ఆమె యిటువైపు కదులుతదేమోనని నిరీక్షించాడు కృష్ణ. కాని లాభించేకపోయింది.

సినిమా వదిలి పెట్టి తిర్యకాతి ధవాని, “టాక్సీలో వెళ్ళిపోదాం, తొందరగా వెళ్ళివచ్చు” అన్నది....దారికి వస్తోంది; నేను వట్టి వట్టి మొహాన్ని కాకపోతే ఏదో మాట్లాడాలి, ఒకళ్ళిద్దరూ లాకర్స్ తో చెప్పకొనాలి అనుకున్నానుగాని, యిందుగా మాటలు నిజంగా అవసరమే! శరీరాల్లో మాట్లాడుకోవాలి!” అనుకుని ఒక నిశ్చయం కి వచ్చాడు కృష్ణ...టాక్సీలో ధవాన్ని స్పృశిస్తూ ప్రక్కనకున్నాడు గాని ఏం చెయ్యటానికి కొవచ్చాడేదు; పదినిమిషాల్లో టాక్సీ యిలువేరేకపోయింది తైమా చాల్లేదు.

ఇద్దరూ భోజనానికి కూర్చున్నారు.

“ఎలావుంది బావా సినిమా? కథ చాల బాగుంది!” అన్నది ధవాని

“రావణున్ని అమాయకుణ్ణిచేసి మోసం చేశారు దేశతలు; పాపం రెండుపాళ్లు దగాపడ్డాడు.”

“అది అమానుకర్మ మెలా అవుతుంది? రాక్షసత్వం. లేకపోతే శివుడు ‘ఏం వరము కావాలి’ అంటే ‘నీ భార్య కావాలి’ అంటాడూ! వాడిమనస్సుకు తగినే పార్వతి క లీమూర్తిగా కనిపించింది. ధయపడి, అంతిలో వెళ్ళి మందోదరినే పార్వతి అనుకుని తృప్తి పడ్డాడు...”

“రెండోపాతి అలాంటిదేమీ లేదుకదా, అప్పుడు జరిగింది ఏమోమోనా!”

“దానికి రావణుని నుగమే కారణం ఆత్మరింగం, అదేనా వస్తువులాగా దాన్ని కనిపించిన పిల్లవాడి చేతి కివ్వటమేమిటి? అంటే వాడికి దాని విలువ తెలిసే! మరొక రక్తిం దొరుకుతుందశా, దాని విలువ తెలికపోతే పొగొట్టుకుంటాము, అంతే! అంగుల్లో మోసమేం లేను. ఒక గేమ్ వుంది, దాని రూల్స్ ప్రకారం ఆడాలి...ఆత్మరింగం క్రింద పెట్టికూడదన్న నిబంధన వుంది, అలాగైతేవల్ల దాన్ని పొటించలేక ఉడిపోయాడు.. ఏదా రించి లాభమేమిటి?”

ధవాన్ని మాటల్లో అంతర్భాగోసం కరుకుకున్నాడు కృష్ణ...విలువ తెలిక ధవాన్ని తను అలా పొగొట్టుకున్నాడు అంటేందా?

“అయితే రూల్స్ తెలిసినంతమాత్రాన జాగ్రత్తగా వుండి కూడా గొంతపోవచ్చుగా! అప్పుడు కలిసిరావాలి!”

“నిజమే దానికి అవ్యయంకాదు, చొరవా సామర్థ్యమూ వుండాలి. రావణుడికి అవివున్నాయి, రూల్స్ తెలివు. కాని చాలా మందిలోచొరవా, సామర్థ్యమే వుండవు. రూల్స్ బాగాతెలిసా!”

“మంచి సిద్ధాంతమే తయారవేశావ్!” అన్నాడు కృష్ణ వత్సకూ, తనకు విషయం పూర్తిగా అర్థమైందన్నట్లు.

రూల్స్ తెలియటమేకాదు, చొరవవుండాలి అడదాన్ని అనుభవించటానికి! అనుకున్నాడు కృష్ణ.

భోజనం ముగించి ముందుగదిలోకి వచ్చారు.

“నేను శేఫు ప్రొద్దున కలిపోతాను; నీదగ్గరేనో సమానాలు వున్నాయి తెమ్మని చెప్పిందీ!” అన్నాడు కృష్ణ, ధవాని అభిప్రాయం కనుక్కుందామని.

“ఆ సమానాలు వా ప్రేందు ఒకొకటి దగ్గరన్నాయి. నిన్ను, యివారే, విడిచి యింటికి వెళ్ళి లేక పోయాను. ప్రొద్దునే వెళ్తాను. శేఫు ఎలాగూ ఆదివారం; వుండి, ఎటుండి వెళ్ళితావా?”

“అయితే వాటికోసం ఒక రోజంతా ఆగర్హించిందీ!”

“ఏం? అర్జంటు పనులేమీనా వున్నాయా?”

“వుంటే ఏంలే! సద్దుకోవచ్చు...కాని ఏం తోచకుండా...”

“ఎంతకు తోచదు? నేనింట్లోనే వుంటాను...మ్యూజియం చూట్టానికి వెళ్తామా?”

“నే నిదివరకే చూశాను.”

“పోనీ మీటనీ.”

“సరే శేఫు ఆలోచించుకోవచ్చు...అయితే వుండక రప్ప దంటావ్!”

కృష్ణ పడుకున్న తిర్యకాతి చాలసేపు నిద్రపోలేను...నిద్ర వా అరికడైతే ధవాని ఏదో నెపంతో తనగదివైపు వస్తోంది కాబోలు అనుకుంటూ చాలసేపు నిరీక్షించి, తను శేఫు వుంటానని చెప్పటం పొరపాటనీ, అలా చెప్పకుండా వుంటే ఫలితం ఎంటనే దక్కదనీ ఆలోచించుకుని, చివరకు నిద్రపోయాడు.

*

*

*

ఆదివారం ప్రొద్దున ధవాని స్నేహితురాలి యింటికి వెళ్లి పదకొండు గంటలకు సమానాలతో తిరిగివచ్చింది.

[illegible]

యాదో అంబా భవాని, "ఈసృష్టం చాకలంతో అట కట్టింది." అంటూ కృష్ణ కత్తాన్ని తో గింధిచేయింది. కృష్ణ అమె వల్లని అరచితిలో యిముద్దుకుంటూ "జిహు...పారిపాలు" అన్నాడు. భవాని నవ్వుతూ "ఎప్పుడూ పారిపాలు అంటు ఎల్లా! కనులు బావా, నువ్వు చచ్చింది." అంటోంది. తంటూలంతో కంపుల్లా త్రిన్ని పెంపులు, నవ్వుతూ కృష్ణుడు భవానిని నదిలిపెట్టలేక, అమె దేయి తనకు దగ్గరగా నుక్కుంటూ కృష్ణ, "చుట్టంకాదు, నేనే చిక్కు, చావ మీ రిలా." అన్నాడు.

ధివాని ఒక్కరిదిలింపుతో నియ్యకదిలించుకొని, నెమ్మదిగా
 దశరంగం అటమిది నెమ్మదిగా దశరంగం అటమిది నెమ్మదిగా
 దశరంగం అటమిది నెమ్మదిగా దశరంగం అటమిది నెమ్మదిగా

'ధివానీ, విధి ఎలా జూపించేదీవా మనం దంపతులమే...'

“ఇది రాజీ! నువ్వూ మంచివాడి లాగా వ్వాను!.....
 పెళ్లం, పిల్లలున్నాను, ఏమి టీబుల్? ... ఏమి నీకు నిద్రచేసిన
 మీదం? నీ క్కలనన అయ్యాయి కోరి చేసుకున్నావు. ...
 తిగిపోయింది... ఎప్పుడో పెళ్ళిమీదలు జరిగాయనే నీ కత్తో
 యిప్పుడు నన్ను వాకించేయాలనా నీ కుట్టిం? ... నీ పెళ్ళికి మన
 బంధుత్వాని! సంబంధంలేదని నీకు తెలియజేయాలనే నిద్రాకంతో
 నీ యింటికి, అమ్మకు వచ్చి కేప్పి. తినుకోవ్వాను ... నీకు చూపు
 కుంటానంటే నీకు ఎయిం కేసి నన్ను చేసుకోవ్వావు! ఎందుకు నీ కిం
 తన ఎవరలేద! ఇప్పుడు నీబుద్ధి చూపిస్తున్నావ్. ... నాకు పెళ్ళి
 నీవ్వునుమంది; నన్ను తాకటానికి నీ కేమిటి చూస్తు?”

ధనాని చదువంగం వచ్చులు లేకుంటే అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయిం...

‘అంత అలోచించినా కృష్ణుడు భవాని ప్రకర్తవలెనే లోపం కనిపిస్తాం. ఎదుటి వ్యూహార్థ భవాని! ఆమె తనని కనిపించి అలా ప్రకర్తించకపోతే తను యీ పారపాపాల పడిపుంజీవాడు కాదు! అతనునం చెయ్యాలని, ప్రతీకారద్వైతానే యీలా చనువుగా ఆకరించి నాలుకం ఆడింది భవాని! ఈ పోతే ఆడిచానికీ, పోలెవాడితో తనతో యీ చనువేమిటి ?

ధివాని దగువును చూచి ధియంతసి తను చేసుకొనవచ్చుడట!
 సంత దనుత్కరం! నిజమే, యిలాంటి చాతుర్యంవున్న ఆదాన్ని
 చూచి ధియంతసి మంచుచిరుంజి. తను చేసినంత 'నివృత్తిం,
 బహుత్వం' కంటే ఎక్కువే చేశానంటే! ఇలాంటివాని కొందరని
 కొడుకులు!

నల్ల గదిలో వక్క మీన పడుకున్నాడు కృష్ణ...

ఈ ప్రయాణం తన ఎందుకు చేసింది? భవాని అంటే తనకున్న భావం ఎదుటికి తన చేసిన భారతా కేమిటి? భవాని ఎందుకీలా అనడానించింది? అన్న ప్రశ్నలకు మళ్ళీ సమాధానాలు చెబుతున్నాడు...

ధనాని అంటే తనవన్న భావం తనలో పాతుకుపోయింది;
అందుకే వచ్చాడు...కాని ఆమె అన్నట్లు ఆమె నేదో స్వయానా
చేయాలని తను చాలేదు! అసలు స్వయంబద్ధంగా ఏమీ చేయకూడ
దనే వచ్చాడు...కాని తను ఉపాసించిన ఉదాత్తత ఆమెలో లేదని
తెలిసే పుటికే తనవన్న భారం; తనలా చేయ్యి పట్టుకోవటం
తప్పే!...ధనాన్ని ఒకప్పుడు తనంత ఉదాత్తంగా ప్రేమించాడో
ఆమె తప్పుడైనా అర్థమవుందా? అసంభవం! ధనానిలో
యిప్పుడు గర్వం, అహం కొంతిప్పు మరెవని మిగిలేదు...ఆ అహం
కొంతో తనమీద దృఢీకరించి!

ఆ నెళ్ళి చేసుకుని ఆశాపాదుడు విన్న భావతీసుకొని తచ్చిన
 చాటేవా ? వాడికి యాదించి బాటతో నీలిమాకు జల్లెటం, చురుకుల
 అడలం, చురుక్కురిందలం, తెలిస్తే వాడు చేసుకుంటాడా?...
 అని తే చేసుకోలేదు!

అనుకుంటున్నాను! దూగవుకొంటాను మనుషు... అన్నీ
ఎందుకూవుల్ని అందుకోవాలని చేతి మిక్కుటూరుత్తులు...
ఇదంతా ఒక చిత్తధియ! ధివానిలంటి వాళ్ళు పోవాలి స్వానం
కల్పించటమే ఒక పెద్ద పాఠశాల!...

రైతులది యిట్లు చేరుకుని మహాత్మా భోజనం తిన్నాడు.
విశ్రమించి అనినూయకు శ్రీ వికాకు శ్లోకం.

*నిమిలండి యింకా మీదను లేమున్నా, ఇది పిజ్జనున్నా, రుచి?"

“ఎం చేసుకొన్నావో? రాదు నిష్కారమేగా.”

“ఏంలేను, ఆస్కాస్కర్ యిప్పుడే పొరంబిద్దామని.”

“శోం! యిలా కూచోరాదూ. ఇంపు లేబుతూ!”

“ఒక్క నిమిషం.” అంటూ అనమూనా వర్ణిస్తూ అది తేచ్చ
కొని “చెప్పండి!” అంది.

* అమ్మ ! అవి అక్కడ పెట్టి యిలా రమ్మంటే :

అనగాయ విచ్చింది కృష్ణ చెమట గొట్టాల్సి లాపూ
 క్నాడు...“ఊ...ఊ...కొండి!”...“అయితే దివాల వాళ్ళ
 యింటికి వెళ్ళి వస్తాను.”

“అర్థి ఎందుకా గొడవ ! ఎదో పక్కాను, తచ్చాను !”

“వారు భరణాండీ! నీ రలా వాడించివా ఎన్ని జుట్లాడివా
చింతించింది ఒక పిరిని వారు తెలుసుగా!... నీకుంల మెకను...!”

నిజమే, తమ భృగ్యురూపిని గారేమి అనుకున్నాడు కనుక!

తమిళ సాహిత్యంపై తెలుగు వెలుగు

శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ

దక్షిణ భారతమునకు న్యకకృష్ణము అనుచున్న భావలలో తెలుగు తమిళము కన్నము మున్నవని ముఖ్యములు. ఈ మాటను బహుప్రాచీనములు. కాని క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్దమున కంతరింపబడిన కరింగపుర్రాజు అను నొక చారిత్రిక కావ్యమున తక్కిం యగు జయంగొండారీ కన్నదభావను గురించి యిట్లు పేర్కొనెను.

“కన్నకన్నము మొలక నీలవసురం పలకెమిగుం
కుర్రవే తిరు కణవాడియారీ కులుగిక్కడై...”

కొన్ని తెలుగుమాటలయొక్క పలు తమిళ శబ్దములయొక్కలయొక నలన కన్నదభావ యేర్పడెనని నయ పుస్తకము న్యక్షము చేసెదమిది. అంతేకాక కన్నకన్నములు తొక్కుపాటు అనియు చెప్పబడినది. ఈ సందర్భమున ముప్పవద్ది పరిశోధన విద్వాంసులర ప్రము. రాజకవ్యుంగారు 1 తమ ఆరాధ్యుని తొలదిగా తెలుగు కన్నదములను గురించి వ్రాసిన వాక్యముల నిట నుదాహరణము చున్నాను “అది (కన్నము) తమిళము అను భావము కలయికలన ఏర్పడిన భావ అనియే ప్రాచీన తమిళ పండితు విశ్వాసము ఈ ప్రమాణములకు పూర్వరంమకొది మాటగా తెలుగునకు తమిళమున కున్నంత ప్రాచీన కలదని గ్రహింపదలము.” కాని యీ విషయాదికము సంగీరింపవారును కొందగు కలగు. ఏమయినను, తెలుగు తమిళములు మాత్రము బహుప్రాచీనములని చెప్పవచ్చును.

తమిళ వాక్యమున ప్రాచీనము, ప్రతిష్ఠననర గ్రంథము తొల్కాప్పయము. ఈ లక్షణకాస్త్రమును రచించిన తొల్కాప్పయవాగ కావ్యముంగు ప్రయోగింపబడిన తమిళ శబ్దములు ఇయితే నోర (మాగ్నెంద తమిళ శబ్దము) తిరనోర (మాగ్నెంద తమిళ శబ్దములు), దిక్కెచ్చోర (అన్య శబ్దములు), తిదనోర (సంస్కృత శబ్దములు) అని వారు నిఘంటుగా నిర్ణయించెను. ఇట్లుంటే తొల్కాప్పయవాగ కావ్యమునకే తమిళముగా అన్యదేశ్యములను, సంస్కృత శబ్దములను చోటు చేసికొన నుంటు నిట్టింక గాము.

అన్య దేశ్యములను గురించి తనవారి వ్యాఖ్యాని తిట్లు పేర్కొనిరి.

“నెంచిల్ పేరన్ద పన్నిగ కలెత్తుం
తెగురి ప్పింక దిక్కెచ్చోర కలెన్.”

తమిళ దేశమునకు చెందిన పండితులు భాగములకు కలెపల నున్న దేశములందీ గ్రహింపబడిన శబ్దములకు దిక్కెచ్చోర కలె అని పేరు పడిగను.

ప్రాచీన కాలమున తమిళము మాటాడు దేశమునకు పండితులు భాగములుగా చేసిరి, తమిళ దేశమునకు ఉత్తర సరిహద్దుగా తెలుగు

మాటాడు దేశము యందెనని తమిళ విద్వాంసులు తెల్ల గు సంగీరించిన విషయము తొల్కాప్పయవాగ కాలపువాడు ఎవం వారి వాగ “అది సంగమం తెన్ కుమరి యా మెడై మిల్ మాలు నలుల గల్తు—” అని నడిపెను ఉత్తరమున కంకటశ్రేణు, దక్షిణమున కవ్యాకుమారి—ఈ రెంటి నది మనున్న ప్రదేశమున తమిళము న్యక వారమున నుండెనని పై మాటలకున తెలియుచున్నది.

కత్తెరాదివియార్ అను ప్రాచీన పండితుడును “పదదిక్కు నాంగిన్ వసుగు వరంరాగ” అని తెలుగు దేశమునే ఉత్తర సరిహద్దుగా నిర్ణయించెను

తెలుగువాడు తమిళమునకు అరవ 2 మనియు, తమిళులను అరవ లనియు న్యకవారిను చున్నటుగానే తమిళులు తెలుగును తొలు దొలగి వసుగు అనియు, తెలుగులను వరగరి అనియు న్యకవారిం చిరి. ఈగు శబ్ద మివాటిది కాదు. తమిళ వాక్యమును తొలి యుగముగా గణింపబడు సంగకాలముననే వదుగు శబ్దము నెలుగు లావిక వచ్చెను. తిగవారి కాలమునే తెలుగువారి తెలుంగర్ అని న్యకవారించి. నేటికిని బలిక కులమును తమిళులు వసుగర్ అనియే న్యకవారింపుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

సంగకాలపు గ్రంథములల అగవానూలు, పుటవానూలు, కులుగతోగ మొదలగు వానిగా ‘వసుగు’ తొప్పి చోట్ల వాడె బడిన. వసుగులు తమిళమునకు భిన్న ములభావ మాటాడు వారనియు పగామి వేసునియు, తమిళ సేవానాయకులకు శత్రువు నియు చెప్పబడినది. సంగవాక్యములుగా తెలుగు నాయకుల పేరు కొన్ని కొనవచ్చుట గమనింపదల విషయము.

సంస్కృత శబ్దముతో వాటుక తెలుగు మాటలు కూడ వ్యావహారిక తమిళమునందే కాక గ్రంథిక తమిళమునందును ప్రవేశ

1 ఈ వసుగునే వరు దిరింగు రైవారిని తెలుపుట యింతిలు చున్నాను.

2. అగుగర్ అడుట సమంశపము తమిళ కావ్యములలో అగవ శబ్దమే వాడబడినది.

3. సంస్కృత శబ్దము లక్షణములు తిప్పిను తిప్పిన సూపము లతో సంగకాలమున పరిగిరింపబడిన గ్రంథములందీ కొనవచ్చు చున్నది క్రీ. శ. 15 వ కుమారివ్యామిగాగ వాకు గెరిప్పిరి. వీరు రామభామయ్యజ్ఞాల్కప్రసద్ద తమిళ రచయితలును. వీరికి శ్రీకృష్ణ డను సంగవాక్యమును ప్రవేశించిన కొన్ని సంస్కృత శబ్దముల నొసలచున్నాను.

అంకుశం, అమరగి, అంజనం తిలకం పలాకిం. పున్నాగం, తిమాలం యూపం మొలగు లర్పిచుములు.

అరగి (రాజ), అమిరీ తిం (అమృత), తగం (తపస్), ఆరం (రా), నేయం (స్నాన), అరిమయం (వ్యాధి) మొదలగు తిద్ధవములు...

శిరిసరి. మదగాను విశ్వవిద్యాలయము వారు ప్రకటించిన తమిళ నిఘంటువు (Tamil Lexicon) నందు తెలుగునుండి 488 మాటలు తమిళమున ప్రవేశించెనట్లు తెలుపబడినది. కాని శ్రీ యస్. వి. ముక్తేశ్వరస్వామిగారు 450 తెలుగు మాటలే తమిళమున ప్రవేశించెనని తలచున్నారు. 4 మరియు యితర ప్రాచీనభాష నుండియు ఇన్ని మాటలు తమిళమున ప్రవేశింపక పోవుట గమనార్హము.

వేటికిని తమిళులు తమదైనదిని వ్యవహారములో వాడుకొను కొన్ని తెలుగు మాటలను పరికింతము.

- కోమటి (కోమటి)
- కొంచెం (కొంజెం)
- కొంచెమా నంచమా (కొంచెమా నంజమా)
- వూయలు (యీల్)
- ముత్తం (ముద్దు)
- కోనరం
- వొడ్డకాస్త్రీ (పెద్ద అను అర్థముగా)
- చిన్ని (స్నేహ)
- లంచము (లంజం)
- తల్లి
- రవిక (ఇరవిత్తె)
- రవ (ఇంజె)
- లాహిరి (ఇలాహిరి)
- కన్యం
- ఉబ్బపము (ఉప్పునం)
- (ప్రా) పాటమాలు (పాల్కాగు) - వ్యవహారికాంధ్ర ముగ్గురూప ఈ ప్రయోగ మున్నది)
- నేరము (నేరం)
- ఉగ్గము (ఉక్కం)

ఇక తమిళ కౌశ్యములలో నెలగు మాటలకు తా వ్రాసిన వారిలో తొలుతిటివాడు కంబ మహర్షి అనియును. కంబడు తన రామాయణములో యుద్ధకాండమున తమిళ, అక్కట అను మాటలు వాడెను. తిక్కనగారు, విరలివిడు తూగు ముచ్చగు రచనములందును కొన్ని తెలుగు మాటలు కావచ్చుచున్నవి. కొన్ని చాటువులందును తెలుగుమాటలు చోటుచేసినవిగానెను. కాని చాల (కాల), చెప్ప (సెప్ప, మాట చెప్ప) వంటి కొన్ని మాటలు నేను వ్యవహారిక భిషములయినది; గాంధీ తమిళమునందును వాడబడుచులేదు. కాని సింహళమునందలి తమిళులు నువనరె చాల, చెప్ప, వోల్ (పోల్, మా) అని వ్యవహరించుచున్నందున అవగా తమిళులు చక్కర లే కక్కర యుక్తముగ పలుకు మాటలను సింహళము నందలి తమిళులు తెలుగువారివలె చక్కరయుక్తముగా నుచ్చరింతురని నుడువ నగును.

4. మాడుడు 'Telugu Loans in Tamil' అను వ్యాసము. S. K. Chatterji Jubilee Volume 1955.

5. ఈ విషయమును సుప్రసిద్ధ విద్వాంసులు, పరిశోధకులునగు శ్రీ కె. బా. కగన్నాథన్ గారి వలన తెలియకొంటిని.

ది

భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు లిమిటెడ్

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు : మచిలీపట్నం.

సెంట్రల్ ఆఫీసు : మద్రాసు.

(స్థాపితం : 1929) —...— (షెడ్యూలు : 1946)

బ్రాంచిలు

మచిలీపట్నం, గుడివాడ, మాజిపేడు, వర్సాపురం, రాజోలు, కొత్తపేట, గవర్నరు పేట (విజయవాడ) కాకి నాడ, రామారావు పేట (కొడివాడ), విశాఖపట్నం, బొబ్బిలి, కొవలి, గూడూరు, మద్రాసు, విజయవాడ, హైదరాబాదు.

ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు

ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్లు: సం॥కు నూటికి రు. 3-75 మొదలు రు. 4-50 వరకు వడ్డీరెట్లతో అంగీకరింపబడు చున్నవి.

కరెంటు, సేవింగ్సు, షార్టు నోటీసు, కాల్ డిపాజిట్లు; అంగీకరింపబడుచున్నవి.

మా మూడు సంవత్సరముల క్యాష్ సర్టిఫికేట్లు ఒక ప్రత్యేకత.

దాన్యము అపరాధంగా వస్తువులు మొదలగువాని హామీపై అప్పులు యివ్వబడును

అన్నిరకములయిన బ్యాంకింగు వ్యాపారములు జరుపబడును.

విజయవాడ మా బ్రాంచికు వ్రాయ ప్రార్థన.

పి. వి. రాఘవరెడ్డి M.L.C | సి. ఎస్. పీ. త. రామయ్య, B.A.,
చైర్మన్ బోర్డు అధ్యక్షులు | సెక్రటరీ

మద్రాసు - 7-8-1960.

వ్యాకరణిక తమిళమునందు - ముఖ్యముగా మదరాసు, ఉత్తర దక్షిణార్కాడు జిల్లాల తమిళమునందు - తెలుగు ప్రభావము మరింత ప్రవృత్తముగ గోచరించును. మదరాసు ప్రాంతమున తమిళము కొందఱు తెన్నంచేరి (కొబ్బరి చెట్టు), వాళిచ్చెడి (అరటి చెట్టు) అని వ్యవహరింతురు. ఇది అనగా మొక్క, చెట్టును మనం అని అంగురు చెటు, చెడి పరూపములుగా నుండుటచే తెలుగువారివలె మదరాసు ప్రాంతపు తమిళము కొబ్బరి చెట్టు, అరటి చెట్టు అని వ్యవహరింప వాగిరిని భావింపవచ్చును. కాని మధుర, తిరువల్వేలి మున్నగు ప్రాంతములందు శివమరం, వాళిమరం అనియే వ్యవహరింతురు. చెట్టూ చెమ అనినట్లుగా చెంగల్వట్టుజిల్లాలో కొన్ని చోట్ల చెడి చెటు అనునది వ్యవహారమున నున్నట్లు (శ్రీ తి. వా. కుమారస్వామిగారు వాడు తెలియ జేసిరి.

మరియొక ప్రయోగము : తమిళవైష్ణవులు సెయ్యగక్కొండు (చేసికొను) అనుటకుమ దగా పెంజెట్టు అ వాడుదురు. పెంజెటు అనునది కేవలము వ్యాకరణికరూపము. చేసికి ప్రతిరూపమే పెంజె అని పేర్కొనవచ్చును. కొన్ని తమిళ పదాంశములలోను తెలుగు మాటలు ప్రవేశించినవి. అట్లునొడ్డి, ఎరంగాడు మొదలగు మిక్రిపదా సము నీ తెలుగు చెంప పే. వీరిలో నొడ్డి, ఎట్ల అనునవి తెలుగుమాట లని వేరుగ చెప్పవలసినవి. ఇట్టి మిక్రిపదాసములు తమిళవిఘం టువునందు గిరి వాహరింపబడినవి.

భాషావివక్షముగా మాత్రమేకాక రాజకీయముగాను, పాంప్క్తికముగాను తెలుగువారికిని తమిళులకును సంబంధభాంధ వ్యములు కలుపు. ఈ సంబంధ మీవాటివి కాదు. పంకకాలము నుండియు అనిచ్చియుగా వచ్చుచున్న సంబంధమిది. పంకవాద్య గాములందు కొందఱు తెలుగువాడుకుల పేర్లు కొనవచ్చుచున్నవని నొలతి నే తెలియజేసితిని. ప్రపథమున తెలుగులును తమిళులును కలుపులుగానున్నను, కలకలమును వాగధయులును స్నేహితులై పంపిరించినది విజ్ఞులు తలచుచున్నాను. యశశ్శిరీగలు శ్రీము. రాఘవఅయ్యంగ గు నడివిపట్టు, చారిత్రకద్విషిత్ చూచిచో తెలుగువారికిని తమిళులకును వదులుగల రాజకీయ సంబంధమును ముత్రగులుగ విభజింపవచ్చును.

తమిళులను తెలుగువాడును స్నేహితులుగా సందరించిన కాలము మొదటివిభాగము. పంకకాలమునకు పిమ్మట పల్లవమహీ పతి మానులని సేవాధిపతియగు పరంజ్యోతి వాతాపిని ముట్టడించి తమిళులు చేసికొనుటతో తెలుగువారికిని తమిళులకును మధ్య రాజకీయ సంబంధముయినది. పల్లవుల కాలమున భక్త్యుద్ధమమునకు ప్రభుత్వ దాము లభించినది. ఈ యుద్ధమనాయకులు దక్షిణాపథమునంత టను ప్యాటన వాగించి అంతఃపూర్వము దేశమున నున్న జైన బౌద్ధమతములను పారద్రోలిరి. భక్త్యుద్ధమమునకు తమిళులను తెలు గులను సన్నిహితులుగా చేసియుండునోపునది కొందరి యభి ప్రాయము

రెండవవిభాగము చోళమహిపతులు తెలుగువాడును మాన్ద గతము చేసుకొని పరిపాలించిన కాలము. ఈ కాలము చోళరాజులు చాళుక్యపులతో వైవాహిక సంబంధముకూడ కల్పించుకొనిరి. విమలాదిత్యుడు రాజం జువోను కుమార్తెయగు కుందలిని వివాహ

మాడుటయు, విమలాదిత్యుని తనూజుగు రాజరాజవల్లభుడు మొదటి రాజేంద్రచోళుని కుమార్తెయగు అమ్మకొనిరి తరిగయ మాడుటయు, కుమార్తెయగు కుందలిని చోళ సామ్రా జ్యమునకు రాజగుటయు విజ్ఞాలెరిగిన విషయములే. తిప్పిరితయగ తమిళులు పలువురు తెలుగుదేశమున స్థిరనివాసము లేర్పరుచు కొని టయు జరిగినది.

చోళులు బలహీనులైనప్పుడు విజృంభించినవారిలో ఒకగట్లు నేలు కాకతీయ పుత్రులు ముఖపడిరినారు. కాకతీయుల కాలమునకుడ తమిళులు తెలుగు దేశమునకు రాకపోకలు సాగించు చుండిరి పేర్కొనుటకు కంటకవి మొదటి ప్రతాపగుడు (1162-1197) యాస్థానమును పంపించుటచే సాక్ష్యము.

మొదటి ప్రతాపగుడు ఒకగట్లు నేలుచున్న కాలమున మూడవకులోత్తుం చోళుడు చోళరాజ్యాధి పతిగ నుండెను. అంగు వలనో తెలియకుకాని కంటకవిని చోళపురుషును మధ్య విడు వద్య మేర్పడెను. అంగువలన కంటకమునకు మొదటి ప్రతాపగుడు యాస్థానమునకు పోయెననియు, కంటకమునకు కలితాక్షిరియాలి ప్రతాపగుడు ముద్దపయ్యెననియు నెఱుఁగుచున్నది ఆ సందర్భ మున కంటకవి ప్రతాపగుడునిమీద ఈ కింది పద్యమును చెప్పెను!

“అనని ముఖగుణు నుయిరాగతిత్తున్
బవని తొలువారీ పరగుం బవని
ఉరుదరా నిష్కు ద్రియ ఒంగువాటిల్
గురు త్రిశా వాళే మ్మలామ్ ”

[అననిగల జనులెలగు నీ కలిగు నగునలవనను, విగాళమును తొలపించు ట్టపుడేనుగు నెక్కి యూరగుమండగా నిష్కుమాగి మదిగతులు మోహముచెంది మదనతాపోపశమమునకై క్రిందివేసి కొని వానిపై కియగించుట వలనను గ్రహ! నీ ఒరంగల్లువాడుక అరటియాకులు కరవయ్యెను.]

కంటకు తన కావ్యమున తెలుగువాడులకు తా వొంగుటయే కాక గిలుగు నేలను గుసంపన్న మిచ్చుచున్న గోదావరిని బహు ముఖముల ప్రళింపించివాడు. ఉత్తము 4వది గోదావీ ప్రవాహము వలె నుండగలది పేర్కొనెను. గోదావరినడకలో కలితాలక్షిణ ము ను కనుగొనిన కంటకి యీ పద్యమును పరికింపుడు.

“బువియును క్కణి గూ యాన్ద్ర).....

.....

కవి యెన క్కిడర్ద గోదావరియై వీరర కార్.”

(అరణ్యకొండము)

యీ పద్యమున అణి, పొగుళి, తుత్తై, తిణై ఒకొక్కం అన విదుమాలుగా కలుపు ఈ యైదును వివరముగాను, కవిత్వపరము గాను ప్రయుక్తములు.

వనిపరము :

అణి-పొందర,ము

పొగుళి-వారివంతిమరు జలము, ప్రవాహ వేగమున కొట్టు

కొవి వచ్చు న దునిట్టి మొదగునని.

తుత్తై-వివిధ ఘట్టములు (రెల్లులు)

తిలై - నది ప్రవహించు నూర్లము

ఓంకారము - అంకారము

తిలై - పరిమళము :

అంకారము - అంకారము.

పాద - పాదములు, నవ్వు.

తిలై - పాదములకు విధానము

తిలై - (శృంగార పీఠరస ప్రవాసములై న) ఇతివృత్తము.

ఓంకారము - శైలి నాధుర్యము.

తెలుగు రాజులు ప్రతాపరుద్రుడేకాక తెలుగు మామగమును పంపిణీయముగా చేయుచున్న గోదావరీయుంబడిమిని మిక్కిలిగా ఆర్జింపజేయుట నిష్పంకియము.

విజయనగర సామ్రాజ్యములును, నాయక రాజులును తిమిళి వాడుక కవిత్వము కా. (చుకొని పరిపూరించిన కాలము మూలములైన) గుమ్రానా, కాలమును తిమిళులు తెలుగు భాషనును రాజాధికారుల పాగించినట్లేని యనరాధ్యక్షులు కాలమును తెలుగువారు తిమిళి ను నుకులాయి అట నిరసనము లేర్పరచుకొనిరి. ప్రభువులు తెలుగు వారగుచే ఆ నాట్యము తిమిళులకూడా తెలుగు శిగ్గుకొనిరి. అంతటితో నిజమైన కొంగు తెలుగున దక్కని రచనలకూడ వెలయుచున్న తెలుగు సాహిత్యమున స్థానము సంపాదించుకొనిరి. అట్టి వారిలో యుగేశ్వరి, త్యాగరాజ మొదలి, అప్పాపు మొదలి మున్నగువారు చిరస్మరణీయులు.

నాయక రాజులకాలమున మధుర తింజాళురాది ప్రాంతము అంగు తెలుగు కాలము పండ్ల పండ్లు వెలసినవి. మధుర గాజ్యమును తెలుగు రాజాధికారులు నాంధ్రుల పేర్కొనెదలము. కర. మేము విగా మధురవాసులగు నాకు సంబంధించిన 25 శాసనములు తెలుగుగా కావచ్చును. ఈ దృష్టితో చూచినప్పుడు వికాసమున ముగిచిరి, తరుచుకొనిరి రసవత్కవిత్వమును తిమిళిముగా అనువాదములు వెలయుట కొంగుతోచదు. తింజాళురా నేటికీ మహాగాఢ్యములకూడ తెలుగు నేర్పబడెనుకొక తెలుగు రచనలకూడ చొరుదొడలుట స్వాంపదను విషయము. పునర్నిర్మిత సంస్థానాన్నిజ ముందు 'శ్రీ బృహదంశా సహాయం' అని తెలుగున ప్రాయబడుట గమనింపదల సంకెము. ఎల్లయాపుర సాంధ్రమునంగును తెలుగు పండితులు విలసిల్లిరి. 6 ఈ విషయాదికమును చూడగా అలవాటి తెలుగునాగు వాధింప సాంస్కృతిక విజయము చాల మహత్తర మయినదని విదితి నగుచున్నది.

ఈ గాజీలు సాంస్కృతిక సంబంధముల కొనసాగి తెలుగు మామలతో పాటు కొన్ని తెలుగు రచనములును తిమిళి సాహిత్యమున ప్రవేశించెను.

తిమిళిమునగు యాప్యగంగల క్కొరికై అను ప్రశస్తి ముకు ధంధ్రగంధము గలదు. ఇది శ్రీ. 3 పునాకొంగునకతాబమున పంకి రింబడెను. దీనిని అమృతివాగగడను నొక జైనుడు రచించెను. గుగపాగగడను జైనుడు దీనికి యాప్యగంగల వృత్తి అను వ్యాఖ్యానమును జలయంచెను.

యాప్యగంగలము వెలుగులోనికి గాజిపూర్వమే తెలుగు కన్న డములంగు వసుకుచ్చందం, గు.కొరికై అను ధంధ్రగంధమును వెలుగుడిమిని గుగపాగగడు తిమిళి వ్యాఖ్యానమును పేర్కొనెను. వసుకుచ్చందముగా ఆంధ్రులందరి మని అర్థము. దీనిని నాంగి యార్ 7 (రెండవ) అను జైనుడు వ్రాసెను. గుగపాగగడ తెలుగు

కన్నడ ధంధ్రగంధములను పేర్కొనటనే అమృతివాగగడ యాప్యగంగలమును రచించెను మనపు ఈ రెండు గంధములను సంప్రదించి యుండనోపునని చెప్పవలెను. ఈ విషయమును తొల దొలతి గుర్తించి విద్వల్లొకమునకు తెలియజేసిన మహనీయుల శ్రీ ము. రాఘవ అయ్యంగారు.

ఈ సందర్భమున యశశ్శిరీగులు శ్రీ కేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు 'నన్నును బూర్వము ధందము' అను వ్యాసముని (వాసిన వాక్యము) నిట నాదాహరించుచున్నాను. 8 "వాంచిన యాద కాంధ్రులందరి ప్రశ్నలకును తెలియరానన్నాడు. నాచీని తిరిగి తిరిగి బరిశీలించినవాడు వాంచినూరి అనుపదము రేచియూరి గా నంపవలసింది. కేచియూర్ అని యగునని యాగంధము రేచియ (రెండవ) రేచియించిన కేచియనాశియ మును." ఈ విషయము పూర్వముకు పరిశీలన జాగవలసి యున్నది. గుగపాగగడు పేర్కొనిన వసుకుచ్చందము రేచియ రచనలకు కవికవాక్యము మును, తిమిళిమున ధంధ్రగంధ రచనలకు తెలుగు రచన మొటి మూర్ధాధ్యక్షులయొనని నిష్పంకియమున ముగిసవలెను.

తిమిళి తెలుగు సాహిత్యమును పరిపుష్టము కావించిన గంధములలో బసవపురాణ మొకటి. తిమిళి బసవపురాణమునకు నూర్తి: పామల్కొరికి సోన నాథుని బసవపురా మని విజ్ఞు లంగీకరించిన విషయము. కన్నడ బసవపురాణమునకును నూర్తి: తెలుగు బసవ పురాణమే

తిమిళి బసవపురాణము శ్రీమతకము పగునాల్గవ శతాబ్దిలో వెలుగులోనికి వచ్చెను. ఇది పవ్య కృతి. కవిని గూర్చిన వివరములు పరిగా తెలియజుచ్చుటలేదు. కథాధన పృష్టితో చూచినప్పుడు తెలుగు తిమిళి బసవపురాణములంగు కొంత భేదమున్నట్లు కొనసాగును. తిమిళి బసవపురాణకర్త కన్నడ బసవపురాణమునకూడ ననుసరించుటచేత కథాధనమున భేద మేర్పడినది తెలుగులేని కొన్ని కథలు కన్నడ బసవపురాణమున నున్నట్లు శ్రీ నిమదనోలు కేంటరాపుగారు పేర్కొనచున్నాడు. 9 విమయనను. వీరశైవ సాహిత్యమున పాల్కొరికి సోన నాథునిది సచార్యవీర మనవచ్చును.

రామరాజ ధీవణుని రమణీయకృతియగు కనుచక్రమునకు తిమిళిమున చక్కని యానాద మొకటి వెలయుటయేకాక ఆ యానాదమునకు తిమిళి సాహిత్యమున స్థానములభించుట మార్చిగనదల విషయము తిమిళి కనుచక్రము శ్రీ. 3. 16 వ శతాబ్దము సామ్రాజమున 17 వ శతాబ్దము మొదటి భాగమునగాని వెనెట్లు తెలియుచున్నది. ఆరవితాళుకు చెందిన విజయనగరాధ్యక్షుల ఈశ్వరుడును, తిరుప్పరావల్లి జిల్లాలోని మహావై పరివారును గను తిమ్మధూపతి ప్రేరణచే నొండైనాను రి అంబలతాళం అయ్యన్ అనుకరి కనుచక్రము తిమిళిమునేసెను. తిమ్మధూపతి ఆదిపరమేశ్వరగారి అనునొక తిమ్మిళితికూడా పాండెను. తిమ్మధూపతి తిండి

6. నాథుడు: శ్రీ విడవనోలు వేంకటరావుగారి దక్షిణాది యాంధ్ర వాఙ్మయము.

7. వాత్సల్యములలో అనరంజియార్ అని కలదు. - 'అ రాయన్' తొనుక.

8. గాజగజనరంద్ర పట్టాభిషేక సంచిక, పుట 80.

9. నాథుడు: ఆంధ్ర గంధమాలవారి బసవపురాణ పీఠిక (పుట 38)

10. శాసన సంచిక 1 సంపుటి 2 ను కూడా చూడడు (పుటలు 12-19)

10. శ్రీ విద్యనామ సంకీర్తన గారి ఆంధ్రవదన విజ్ఞానము
(పుట 45-46)

విరికానుక

శ్రీ త్రిపురానవేంకటకృష్ణరావు

ఉ సజగిగిగర్గము అది హుజాగు జహానా హజారము; దిర్వాజాలనగి భొట్లా దానాగికులు పహరా లిచ్చు
యిందరి ఎఱిగెనె హుజుగా దాసీజనంబులు బుర్రు కొ ముగగు ముగంబులు నిలలు నిలఁ దగులయిందె.
ఈ దిప్రభుమాని వంటికికొని ఈకీ ముగంతు సర్కారు హుమయన్ కై గుంగు వేనియుండెను ఎవఱు
సెల్లినది. లోన ప్రకించెను. అదిదే శ్రీవాళ వైద్యరాజు.

అది బీగము పాహెబా జహానా మహలు. క్రొంగొత్తి వన్నియ మెరిసి నుఖులతో జాబబాలిగు
లతో నమర్చియున్న మేలు పోషాపము తేరబడి రాణి సర్కారు దీల్వడి పగు కియుండె. బీబీకి లలయు నుప
కారము లాటించుచు హజగుగా మలంచుచుండె. పింగాణి పశ్చిమంబున నావని బలరానంబునో విక్రి
కించి పాహెబా మంజూగనకై యుఁ బోక వేనియుండె. బాలవృద్ధియు నిక్కుబంబుగా విశ్వవయో విని
యుండె. మం దేతగించి మర్మోగమి నె మహా జ్ఞకర నవరియెన నాటియుఁ బాలిఁ బోధించుచుండె. ...

రాణి పాహెబా నీగొగయెనది. నాడు వైద్య కుమాగనకు వివలు బహుమానించు నెను; దిగాను
మొదలుగగల పెద్ది యుక్తయులు కొలుపు నిలంగింకియుండె; ఎవఱు సంహాపవాపినుడైయుండె;
శ్రీవాళుడు ప్రత్యేకంబును నభిషించియుండె. కాక యుగంతు లేచి పధిను సంబోధించి యుపాచారి ఎది
ంబులు పుగి దొడగె.

“నగరి భిషక్స్రీనిలులు యుగాని హాకీములుఁ గూడఁ జోల్చలే
కాదు వడంగ వీడిన మహామయ మిట్ట కుడర్చి రాణి పె
న్నగులును దీర్చి పాదప మనోమునముంగ, మహావికార మీ
సుగుణుఁ జొనర్చిచూపెఁ దన సుస్థిర వైద్యకళాతిచాతురుల్.

రోగఁరీక్షలేక, ప్రతిహాప నమీక్షణ మాత్రనే, మహా
రోగనిదానముంగి, విరోక్షముగ నె ప్రతి కియాదులన్
బాగొనరించు వేగుపు నివంబక దెంగళు; వీని వైద్య వి
ద్యాగగిమంబు భూవర నమాదరణియము, పూజనియమా.

మంతులేదు మనోవ్యాధి కంగు తెందఁ; బావనము వానిహృదయంబు హాళకలి;
యెట్టిమధ చిందెనోయందు నిట్టి హాళక నామహాప్రభావమునం దదామయంబు.

విధ వాసుకులంబుగ శ్రీవ్రభు వొనఁగెడు నెంతి గొప్ప బహుమతికే నీ
కుంధమతి తగు” నంచును నన యభిలాషను దెలిపి యాతఁ డధ్యాసించెన్.

ఉర్వివీణిని నక్కు నుద్వోగులకును నిలిచి వినయంబుమీఱ నంజలి ఘటించి
యా ద్వితాదు రాజధ క్తి కార్యచరక్తి, తనదు నానక్తి తెలియఁగా ననియెఁ ట్లు.

“నా మీఁదన్ మహావీరకుం గల నితాంత్ర పెనుయే హేతు వి
యామం బొర్చిన నా చికిత్సకును; నా యందేమి లేనీ భిష
క్తానుశ్ఛాళికి నీవి యెట్లి మహా ప్రజ్ఞాతి గేకంబు; శ్రీ
భూమి శుండు ముదంబు నందె నదె నా పూర్ణాకముం బిస్మయన్.”

అంత నర్దాదు కళనన్న నవనిపాలు . మోల, లోని బంగారు మొహగీల గభుకు
పెలిని గప్పిన పన్నుకు వికలనండి యొలుకఁ దెచ్చి పెట్టెను బట్లె మొక భటండు.

అపుడు దివాను లేచి ప్రియ మారఁగ నిట్లు వచించు “తేఁదు మీ
యువకృతికిన్ బహూకృతియు నుల్లస మంది, యొనంగ వేయి నూ
లు, పదియు, నాలు మొహగల్ జలజారికిఁ బోఁగు వోలె; నీ
యువదను స్వీకరింపుఁ డిది యుష్మదుశ్జకు సూచకంబుగన్.”

అని యా విప్ర కుమారునిం గని దివా నందీయఁబోఁగా, నతం
డచు: “నో దేవ! క్షమింపుఁ డిట్టి యులుపాలం దేమియున్ లేదు నా
మన, మిప్పింపుఁడు మనమోహరిము కొంబన్నీగు పూ వొక్కఁ డ
న్ననయే నాకుఁ బ్రియంబు, నమ్మత; మదే నాఁట్లు గట్నంబుగన్.”

“అగును, గులాబి క్రొవ్విరి ప్రియంబగు మీ కని తొల్లి విందు, మా
సోగనును, దీపులే వలపు జూచి రహితుగు గాని కాన్కాగాఁ
దగునని పూవుఁ గోరుదురె? త్యాదృశు లెంత రసజ్ఞులైన; నీ
దగు బహుమానముం గొనుచు ధన్యుని జేయుఁడు నన్ను; నేడెదనన్.”

అని జనవరుఁ డత్యేననయమున వచించి మఱి నేయి మొహగీలం దె
మ్మని యానతి యిడి, తేరఁగఁ గొనుఁడని యా యువ చికిత్సకుని నర్థించెన్.

ఒకరి మొగంబు నింకొక రయోచనలై తెలఁబోయి పళ్ల సూ
చకముగఁ జూచుకొం చపుడు నర్క నభానదు లబ్రమంది యొ
క్కొక రొక రీతిగాఁ దలఁచి, “రొల్లక కాదిది చాల కంచు, జా
లకయును గాదు నేరక ని లాఁతిగ” నాతని గూర్చి యా గతిన్.

కను నమాయికుని బలె గన్పడుచుండె ! న గహార మొ! జాగీరొ! యదుగకుండ
నలరుఁ గోరుట యేమిటి? యదుగ నేర్వకున్న నిచ్చినదే కొంట యు త్తమంబు.

ధీనిధి యతండు, వానికిఁ దెలియకున్న? యెట్టి తలఁపున నిట్లు లర్థించె నొక్కొ!
యంగ్వరాంతరమున సాగరోదరమున నేమి యుండునో! యెవ్వార లెఱుఁగఁగలరు.

“ధనముతోఁబనిలేదు, మీదయయెయున్న నొగులాబి ప్రమానంబె యొనఁగు దేన్
యదియె పదివేలు, నాకుఁ బ్రియంబు సుమ్మయన్న మేల”ని యతండంత విన్నవించె.

అనుడు దివాను పల్కు: “ముద మంది నవాబిడె నీ బహూకృతిన్
గొనుటయొ! చాలదాచు మఱి కోరుటయో! యిదికా దటంచు న
చ్చినయది తెల్పుట! కరము శ్రేయముగాని ప్రమాన మొండ మా
కొనరు నటంచుఁ గైకొనమి యొప్పగు ధిక్కృతి కూడ దేరికిన్.”

అనేటయు కాగమా నాకువు “నారసి కోరంగ నిండు వాని, నీ
దినమున శోకో యతడు శోకులకుం గను సంశయించె, రే
ఁనునయ మారంగా నడుగ నాశయమునఁ జదియించు, నేటికి
జననధయున ముగింతి” మన నమ్మిళితం బయిపోయె గోష్ఠియున్.

ఇది ధౌర్జంబు శోక నా యెనుట మీగు నతఁ డెమాయికుండైన, నత్సాశియైన,
యోస్యుడైనఁ గావలె, వానినొంటిఁ బిలిచి కల్ప బూయఁజోఁ దెలియుచుగా దె యుండు.

అమ్మలునాడు తేడు తన యంశపురానకు నా కుమారు నా
త్రమ్మునఁ బిల్చి తన్నుఁగడు నన్నుఁ జేయ నుపాయనంబు గై
కొన్నుట విన్నవించె నటఁ గ్రొత్తి గులాబి పమాన మొండ పూ
ర్వమ్మునకంటె పొచ్చుగల బంగరపున్ మొహరీలు నుండఁగిన.

అన్యతెవ్వరు లేర్గాని యచటి యవని కాంతరమునందె రవ కశీయమున రవలి,
విడియమున తావి యెరి తొది విల్లడించె నావిద లందుండి తిలకించుచున్న జాడ.

వినయము దోడఁగా నిలిచి నేడుకమిఱఁగ నంజలించి, తా
జనకుని రాయడించి పెలుచం దనఁజెట్టిన వట్టె కోగు నం
దనుబలె-సాహసం బనుఁడు, తప్పిటు కూడ దను డు-శొల్లి కొ
రినయట కోరి నాతఁడు పొరిన్ ధృతిమై బతి కదృతంబుగన్.

“ఇట శుద్ధాంతజనంబు దక్క నొగులిం కివ్వారలున్ శిరు, మీ
రటు నందేవాము నొందశీల? ధృతిమై నర్థింపుఁ డిచ్చైన నీ
మిటి కాంక్షింఁదిరో! మతేమి నలెనో! మీ యిష్ట మేదేని యెం
తటిదే గాదన కీత్తుఁ శోకుఁ”డని యంతన్ జేడు వాక్రువ్వఁగన్.

అనుచు ధరాసుగుం డపుడు : “ప్రాణాదంబగు నాకు నాగునల్
గొనబు గులాబి కొదకుకుఁ గ్రొవ్విరి, యయ్యది మనమోఁదం
బనువను సాహ్వానదాన్పదము, నవ్యయ నవ్యరస్మిదంబునై
యనునదమున్ ముదం బానఁగు నవ్యము లేటికి నాకు భూవరా!

హృదయాధీశ్వరిగా విదేశయయినన్ ప్రేమితు నా క్రొవ్విరిన్
మది, నా వల్పున కొల్లి యున్ నలచి యాత్మస్మిగ్ధముగ్ధాదృతిన్
బాదలింతున్ నను, మా పరస్పర పురాపుణ్యగతంబైన నా
హృద మాదర్శకమై, పవిత్రతరమై యేవారు నిహారిమై.

అలకు రాజుమారి యా గులాబి తనకుఁ బ్రియతరంబు, నాకుఁ బ్రియతరంబు,
విరిసి వఁపుఁగొన్న విరిరాణి నీయఁగా నింత యరయనేల ? యిందు దేవ!”

తనక చూర నీ నటి మతేయి నలంచెనా ! కాని గూజ్యమున
 తోచిన కీలికా నీఖయుఁ గోలెను భగ్గన లేచి తేమ నం
 ప్రాసదమూర్తియై యెలుఁగు రాఁడఁగా వరనార్దఁ బిల్చి “యీ
 ఘోషువు బైదునంకు నునుపుం డిదె పొండ”ని యాన తియఁగన్.

కోకిల కాశిలో ద్వని యొకో ! యనఁ గెవ్వనఁ గేఁ వాని బం
 ధీకృతుఁ జేయుఁడంచు ధరిణీఁతి యానతి యిచ్చునంతఁ జే
 రాకుఁచాటునన్ యవనికాంతమునండి వినంబడన్ నతి
 లోకము నంచగింపఁ బతిలోనకి న్నాతము మీఱి నేఁగఁగన్.

అడలి నుల్తాను లోనికి వేడలినంతఁ దల్లి యెడిచి గుమారి మూర్చిని యుండఁ
 చెలులు శ్రేష్ఠోపచారముల్ సేయుచుండఁ దల్లడిలి లెల్లి వతి బిట్టటిల్లి మఁజు

చూచిన యంతఁజే న్ననతి శోకము నట్లఁగ లేక నేడ్చుకొం
 చేసిన తత్తఱంబున “నిదే మీలు లయ్యెను రాకుమారి, నన్
 శ్రోచెనువాగు లేరే ? గుజఁ జొల్చి ప్రశ్నికయఁ జేయరా రి ? ప్ర
 త్యాచరణీయమేమి ?” యని యచ్చటఁ గూలఁబడన్ సుహృత్తిమై.

బీగము నాహిబా యపుడు భీలి వాకొన మాట రాక మూ
 ర్భాగతతోలె నుండి నొక యాళి వచించు : “నదేము ! మీకు బై
 దీగ నొవగ్నఁడి ధరిణీదేవ కుమారికు నన్నతోడ మా
 యోగ మదెట్టలన్నయదయో ! సుత మూర్చిలె నేమి సెప్పునన్.
 అనినె నోడ్చొనివచ్చిన సత బ్రహ్మకుమ సుతీయు నిలల చూచినఁ బరిలే
 దెదడి కుదుర్చఁగఁడ”ని యతిన నుమవ తేమ నటులె యాజ్ఞించెన్.

అంతయుఁ బాదపా కొక మహాదృశ్యమై నొడకట్టి వారి మే
 కాంత వరన్వర ప్రణయగాథ నియన్నది నాఁ గనర్చి దు
 ర్దాంశ నిజాభిజాత్యమన తా మనిసికృతిమైన యా ప్రభు
 ప్వాంతమునందఁ బాటి యట నానిఁబ్రనన్నని జేసి నంతటన్.

కొలల శ్రేష్ఠోపచారాంశలఁడఁ దెలివొ గడయె రాసుత; ప్రభునాజ్ఞ కడనొంది
 వైద్యఁ గొనివచ్చి తెరఁయానల వజిరఁ జొడియని యనజ్ఞకై వేడయుండ నపుడు.

వృషతి కుమారిఁజేరి యను “నే” వచింపవు లెల్లి ! నీ మనం
 బెపుడును నాకు; నీకుఁ బ్రിയ మెయ్యదియో యది నాకుఁ గాదె? నీ
 కథ డలలొ మా కనువు లా కను, నీకు నుతేయి కాదతే
 దిపుడు గదిమ్మ ! నీ మనసు నిప్పుడ తీర్చినలెమ్మ లెల్లిరో !

మీ దాంపత్యము దైనికల్పితము మీ మేలైన మేల్ దివ్యమై
కాదా? మాన్యము, మీ షరన్యగ మనఃకాంతల్ పరిత్రంబు, అ
త్యాదర్శార్హము, మీ వివాహమున కేలా? యింక నందేహ నం
కా దంబుల్ మితభేదముల్ తనయ! నీ స్వాంతం బిదేయాః గదా.”

అనుటయు రాణియు నారాట్లనయయుఁ దను నమ్మతులను దను చారునిలో
కనములనే తెలుపుటయును జనపతి పలుకున్ వెలువలి నర్దారు వినిన్.

“మనసు గలసిన తటి మటి మఱుఁ గదే? యతని విడువుఁడు లోనికి నగుగుడెంచు”
ననుడు రాణియు రాసుత చనిరి దవ్యతెరలలోనికి శ్రీనాథుఁ డిరుగుడెంచె.

పలుకు నవాబు: “మీరు ప్రతిభావహనీయు లటంచు ధర్మ వి
స్తూమతులంచు నే నెఱుఁగుదున్ దొలి, యిప్పుడు మీ యచంచలా
చరితమధైర్యవర్తనము నత్యమయః పణయైక దీక్షయున్
దెలిసికొనంగ నేఁ గలిగితిన్ గడు ధన్యుడనైతి భూసురా!

కృపణుడనై యరయక మీ యుక్త్యతి కవ్యతిని జేయ నూహించితి, నా
యపరాధమ్ము దలంపక కృప మీ తలఁపొక పరి నెఱిగింపుడు మరణన్ ”

అనవుడు వ్రాసకుమారం డను: “నా సాహసిమునకు నమాధానము నో
జనవర ! నావల యీవలసినయది మఱియే నవాబు చెంగట నేనిన్.

తనుకు నింతవట్లు దయయున్న నామీఁద నొక గులాబి విరియె యొనఁగఁ డదియ
నా కుపాయనంబు నా కష్టమా; నదే నా మనోరథంబు నా ప్రేమంబు.”

నావుడు పాదపా నుడువు: “నా కది జీవము, జీవనంబు, నం
జీవని, జీవికా పరమశేషధి; యీవిరి జీవిత ప్రధా
నావధి నే విధిన్ విడుతు? నైనను దక్కుమ వల్లికం బున
రీతితఁజేసి యిచ్చిరి చెట్టిడుచోఁ బువు నీయఁ గష్టమే?”

అనుచుఁ దెరలోనికిని జని తనకుమారి విరి గులాబియా గుల్మగు దరినిజేరి
యొడలు వడఁకాడఁ గన్నరు వొడమ నతఁడు మాటరాక గద్గదిక రాఁ గ్రేటుకొనుచు.
“రమ్మిటు తల్లి ! నా తనయ ! రమ్మ మఱుంగిక నేల నీకు నీ
నమ్మిన కాంతు పొంతను? ఋణం బిటు నేటికిఁ జెల్లె నీకు మా
కమ్మరొ ! నీ మనఃప్రియున కర్పణ చేసెన రమ్మ”టంచుఁ గం
పమ్మునఁ గూతుఁ దోడ్కొనుచు వచ్చి పారిన్ వదిలించు విప్రుతో.

“ఇదిగో ! మీ విరికాన్క, యియ్య దనము బిడ్డాని శయ్యా రిహ
స్సననాలంకృతికానె కాక ప్రభు పూజావేదికంగూడ నొ

ప్రియ మూర్తి నలంకరి తు కనునన్ విశ్వాసినై దీని మీ
కీడె ' యర్పించుచు నుంటినె' చలని కందిచ్చెన్ సుతాహ న్నమన్.

శరమును క్షీరమును గరణి వరభాగీ థియు గలకవారియు విధిన్
గగములు రెండున్ గలసెను బరమ పరస్పరముకాగ వారల వలపుల్.

ప్రీతి వనతానవయై చేడియ మేల్ముసుఁ గిడి వఁ జిక్కిన కులుకున్
బేడినలన భ్రమఁ దొట్టిలు పోడిమి చూడ్కులు చలించిపో నిఁబడియెన్.

ఒకలు పులకింప, గొంజెమ రుగ్భరింప, స్వాప్నిక ము! నశ్యమా! యా యవస్థ గో రు
తెలియ శరక ద్విజాఁడను నిలిచియుండ నలమి శోకంబుఁ బొనుఁగొన బలుకుతేఁడు.

లలితమంజల వెత్తకా జన్మభూమియా పారసీకోద్యాన వనమునందు,
బ్రభు నిరాకారతోపాసనా నిలయుబులైన మనీషుల ప్రాంగణమున,
క క్రిసామర్థ్య ప్రశస్తపారంబైన శ్రీ తురుష్కమత సుక్షేత్రమున,
నధ్యాత్మ విద్యా రహస్యనూ నూఫీ ప్రసిద్ధామామృతి సేవనమున,
బూదిన గులాబి పరి యిది పూత నేదభూమి యందంటు కట్టఁగాఁ బోలుననెను
భవైక్కి గాన్కగా నియఁబడుచు నున్న కల్లు ప్రోచెదో! సుమ్మ నీ యిష్ట"మనుఁడు.

లంగీకారము చూపెను భంగిన్ పరణీసురుండు నంగి నమస్సుల్
పొంగి ధరావతి కిడుటయు నంగనయును జేసె నృపతి యాశీస్సు లిడన్.

తు ది ప లు కు

కంకు కూర్చిమచు గమలూగు గ్రామంబు గల దంగఁ జరినర స్థలనూలందు
"శ్రీనాథ" మనుపేరఁ జెలువారు నింటిపిర్గల బ్రహ్మగా కుటుంబములు దనగ్న
నేత్రని కరుణనో యిప్పటికిన్ వార లధిఃభూస్వాములై యలగుచు-డు,
రిందుండు వారల యిష్టదైవము, వారు చంద్ర వతంబొందు నలుపుచుండ,
సోదరులఁబోలె యవతల జూచుచున్నా,
చక్కని గులాబి విరివంటి పారు గలిగి
లలితకళలందు వైద్య విద్యలకు బేగు
గంచుచున్నాగు నేటికిం గలక వారు.

మెరికను నవల: జాతీయత

శ్రీ బొద్దపాటి కుటుంబరాయశర్మ

ఇంగ్లీషు (ఫెంచీ)ల స్వభావ గుణములను నమోదుచేయుటే జేటి యమెరికను నవల స్వభావ గుణములను నమోదుచేయుటలభిప్రాయము. ఎలవ నమెరికను నాహిత్యమునకు జేడు ప్రత్యేక మో యొక నైపుణ్యముని యున్నది ఈ యుగములో ఎంగ్లాండు, ఫ్రాన్స్ దేశములయందు నాహిత్యధ్యయ విషయమున విప్లవాభి ప్రాముఖ్యము లోపించినన్ని లోకములకలదు నేడవట మేధావంతులనేకులు కా నాహిత్యవిషయము లగును నేయున్నాగు కాని, యాదేశముల యందలి మలయము నస్థిరస్థియను గలిపి యా యప్పద్ధతి దారితీసింది. కనువును శూర్పియు, విభావమును శూర్పియు నవట మూతః ప్రయోగములు పొగుచు నీ యున్నవి కాని యాదేశములలో నీవిషయమున బాటివార్యాచీనకలల కటివాహిర వంబండును లేదు. ప్రథమ ప్రపంచ సం గ్రామాంతర మమెరికా యందలి ఎలా నాహిత్యధ్యయము నుగ్ధించుచు దాని ప్రత్యేక ధ్యయమును శూర్పి చేర్చునప్పు డెంగ్లాండు ఫ్రాన్సులతో కలసిగా నీ వ్యత్యయము గోచరింపక మానదు.

రహస్యము యాత్రాబద్ధి యారంభమునను నమెరికనుల నవల యంగ్లేయుల నాహిత్యమునకొక కాళునియే చెప్పుచున్నది. ఆ వ్యక్తి మూలములనుండయే నారము పిల్చుకొన్నది; నదనుగునును చిరుల్ల నే తొడిగిది నాపింగ్లండ్ ఇంగ్లండ్ దేశము నావ నద కాథలను కథానాహిత్యముగా నుడపఱచుచును. అట్లే నాగ్ల ఇంగ్లాండునై పూర్వముతాచార పరాములయొక్క రాజకీయ కాయకర్త ప్రభావమును వెల్లడించుచు నాతనిన నవల నిర్మి పఱచుచును. నుమారక రక్త వ్యాధిని విషయముల గ్లగ్లగల ను ప్రాచ్య పునద్రతీర నాదికుల జీవితమును మెర వలే చిత్రీకరింపఱచుచును. పరివాస్తుప్రాంతమునందలి జీవిత ప్రభావా ల్లావములను శూర్పి "నూర్కల్వన్", "త్రేట్ నాట్" లు తిథింపఱచుచును. రంగము, పరిసరములు, వృత్తిములును శూడ వమెరికా దేశమునకే కెందగు గా! అందుచే నవి యంగ్లేయుల కపరిచితములు నగుగాక! విషయమునందుగాని, విభావమునందుగాని యంగ్లేయుల కపరిచితములైన పారాంశములు మూర్తియు నాటి యమెరికనుల నవలలలో లేవు. ముంపలికలు పరివయించివిది గాక పొరచును. కాని 'నెవెక్స్' దాటివనో నిర్ధయగాని రీతిగ 'నాన్స్ బాట్' నాక్షక చేసిన నాంపలికలు కంటే నెలుకపవిది కాను. అంగ్లేయుల దార్మిక నైతికాది వృష్టి పథమునో వివ్యయ గాక తరిమాణించు నితివృత్తియు లమెరికను పారస్వతియనగు దాదియు లలో మృగ్యములు

ఇకగది యన కతాది తొంగి చూచుటనో నూతనము. ప్రస్తుత మునకు స్వరచ్చాను యొకటి విశిష్టము నాశీగు కేనా ననుగ నది మంబ్రంభిరము నూడ నయ్యెను. పూర్తి జేమ్స్, 'ఎలియం

డీన్ హావెర్స్', 'ఎక్స్ వార్షన్', 'నెనుజోగ్ జ్యోగ్' మున్న నాగు తినులోతినుకు వ్యక్తిగత వ్యత్యయ లెల్లున్నది. తిరి కలము బూనినది తపపుగ మందమెరికా దేశముననుగా నెట్టివాడెన్న విషయమును గుణించి పర్యాలోచింపక మానవాలరెరి. అంగ్లే యునికంటే, నెగోపితునునికంటే, నెలరికంటే నమెరికాదేశ ముని ప్రత్యేకత యెమి అతిని జీవిత విశిష్ట పరిసరు లెటివి? అతిర దిరెన్ద్ర యిగుంకంటే భిన్ను పగుటకుగాని సంఘ జీవి యగుటకు గాని. కృతి యెల్లు నొద్దడిగికి హావెర్స్, జ్యోగ్ ప్రభృతిలు దేశము పరిస్థితుల కంటే విగద్ధమైవి ఎల రంగమున విమ ప్రాతిర ప్రవేషెట్టి యాప్రశ్నల పమాధానింపక కాచిరి. జేమ్స్ వార్షన్ ఎతి, నుదిలగునాగా యానోపితుల పంథుము కంటేను, సంస్కృతి కంటేను భిన్నుకుల బూర్వ రంగములందు దను ప్రాతిమ స్త్వి యా ఎమ్యుగ బివర్కరింప నెంచిరి. అమెరికనుకు నితి గాక వ్యత్యయము కలదిని పరిలంకు నితిము. పోలాడ్, విరాండ్ నున్న నవానికి తలే నే యమెరికాదేశ నో సమస్యలగు. కావన్నో నాదేశములని రాజకీయ సమస్యలు; అమెరికాది నాంఘి.

హావెర్స్, జ్యోగ్ అన నాగు నవలకర్తలుగా జేమ్స్, వార్షన్ ఎతి యను వారివలె పరిపూర్ణులుగాను. అయ్యెను నిరింటే వాగ వాలించిన క్షేమము సహజమైనది నీరు క్షిప్తి చేయ విభావము నానోజ్జయు. కై దేశమైన రంగమంతో పశ్చి ద్యము; క్షిప్తము, నాధ్యాత్మికాంధ జనమునకూడ నాచును కాని. దేశముమైన రంగములో నొకడు జీవితయాత్ర నెల్లక నవ నో గాన్నది సాస్యమైనంగక జీతించుట మిక్కిలి ముఖ్యము.

కాని యా స్యదేశము విదేశము రంగములనో నెట్టి పంబంక నును లేని యొకనో యంతర్జాత్యమును మానవునియందు గ్లగ్లము చేయుచు నెలాకొని రక్తయము. పరిజుగు నాంఘి పరి స్థితులు చిత్రీకరణల రంగ మితివృత్తిము; కా యధార్థ్యము నాపాదంప నచ్చుకు; ప్రాతిర మపాధి భేదము గల్పింప నచ్చును; జౌత్కుక్తియును, సాంపర్యమునుకూడ గల్పింపఱచుచును. కాని, యదా యుగు నవలో ప్రాతి పాతకముతో విది పనుప్రాధాన్యము నసంపదెను హావెర్స్, జ్యోగ్ అనవారి పిమ్మట వచ్చిన నవలకాగలు ప్రముఖముగ నీ ప్రాతిపాతక విషయమున ఎంకు చితిదృష్టికలంక. తిన్మూలమున వారివారి ధ్యయములను, సాస్య కార్యములను నైతిక పంకచితములై నవి. నీ రంశవీపును బూర్వ రంగమును జీతించుటయందే నిమర్శులైరి. అట్లు విలక్షణతల ప్రాతిర సృష్టిపరగల్గిన కారణముచే విరివి సృష్టికర్తలనుట కెంత నీలంక. ఎంకుజీవులైన మానవుల పరికిరింపలిగిన కంఠ ముచే విరివి విమర్శకులనుటకు నంత విలును గలదు.

అమెరికనులలో యవదగిన విలక్షణతగా తాము కన్పించుచున్నాము, దానిపైనే మాపునింపుటయు బుద్ధికంతగా నుగమునకు, మనస్సున కంతగా సంపూర్ణపడమును గాను. ఈ యశ్వేషణము నలనను, వ్యక్తిగత నలనను పేరెంతకలన్. కీడు సంకలన. పార్శ్వ (సన్ది)తివృత్తియు, నువృథ బంధము, సమన్వయము ననునవి లభించుట దీనివలన మేలుగా నెన్నదగును. ఇంగ్లాండులో యుద్ధికాలమున నలలాకాగ్ యుగమునట్లంటే నలల యుగమునట్లెప్పు కౌని, అమెరికాలో నట్లు కాదు. సింకెర్ లూయీ, జోసఫ్ హార్ షెమర్, విలాకథర్, విలియం ఫాక్సర్ వంటి ప్రసిద్ధ నవలాకర్తలు కనీసము రెండురైలునుండి కలగా, దీనివృత్తిని యేదోయొక నల ప్రవాస పారవేసివట్టిపో పట్టికలో జేగవారు కాదు. దీనికృతులు విశిష్టములైనవి. అవి యితిగతులని ప్రభువదులకు దిగులేదు. దీనికృతుల అందెబడను ప్రతివాద్యమున న్యూత్రిమే యుండును. అది భిన్నముగ సంబంధ రహితముగ నుండును. అట్లే దీని వృజనాత్మక కర్తయు నేయొక్క కృతి విరచనము చేతను నుజ్జీవావునది గాను.

ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామానంతర మేదాలోపున విలువదీన సింకెర్ లూయీ నవలను "రాజనీధి" అని యింత మాన్యార్థ ముదయించినా మంత ప్రతికూల సంపాదితము, నాత యసాధారణమునకు పర్య ప్రాప్తమైనది. సింకెర్ నకు బుల్ గతుడన డ్రైసర్ నెంతగో యెలుంగు; కొలంబియా నెలుంగును. తమ ప్రమేయము లేనిచోట గూడ జోక్యముగ నర్పించు కొను కొన్ని యవధికౌగ పరిశీలనండ్ల లాతని నెలుంగున. ఇతని నలల అమెరికనుల సంప్రదాయము వైపున, నదీని వైపున

యాత్ర. 'సింకెర్ లూయీ' కలయిక "రాజనీధి" డ్రైసర్ నలలకంటే తీవ్రతరమైనది. అమెరికనుల మాధర్మిక స్వార్థ పరత్వాదుల కది గొప్పది పెట్టు. అయ్యును నది లోకప్రియత సంపాదించెను. ఈ ప్రజామితమునకు ప్రవాసహేతు వా యా నలలలోని నుగము గాను. సింకెర్ లూయీ నలల రచనము, డ్రైసర్ రచనము కంటే మనోజ్ఞమునచో నాతని నలలలోని నాయక యింతుకంటే దీని నలలలోని నాయక (జెన్నీ)కి అంబధిమిత మానకత్వమున్నది. కౌని యిది యేవియు నంది ప్రవాసములే నది గావు. తనకు బుల్ గతుడైన వానింటే నీ యుగము, ప్రబోధితమైన తత్పరిగ సాంఘిక మనస్థితిని, యుగలక్షణమును బాగు నుర్పించి వాడు. అదియే యాతని కీర్తికి ప్రవాసహేతువు సంఘము తగ్గు నొప్పి తాను విరుటను విస్తముగా నుండును. అ కలము తుండ్లి యింతు గాన; జోక్యము. ప్రచరణము, ప్రాంతలయైన భావలో దాని దానినిగూర్చినను చెప్పవలెను. అదిత నెప్పడెట్లు రచయిత కంటేబరేనదిగా వివరంగును. సంఘము, తానువృద్ధించిన తీరియు నాద్యముతోబోల్చి గాని రచయిత విశ్చింత విష నుర్పించు లాగును. 'లూయీ'యు, కలిసి యను గూయులును ప్రబోధ

(1) 'Main Street' is the novel of Mr. Sinclair Lewis.

(2) 'Jennie Gerhardt' and 'The Financier' are the novels of Mr. Dreiser (8) 'Jennie' is the heroine in 'Jennie Gerhardt' of Mr. Dreiser, the fore runner of Mr. 'Sinclair Lewis.'

కొలంబో ప్రణాళిక నలహాసంఘమును సంబోధిస్తూ అమెరికా అధ్యక్షుడు (శ్రీ బి.పెన్ హోవర్) యిలా స్పష్టీకరించారు.

“వృత్తులందు, వ్యాపారముందు, అంశమువారి విభులు, సహకారముగలిగిన దిట్టమైన నిర్వహణలేనది, యెంత సామర్థ్యముతో విర్మింపబడిన ర్యాగారమైనా, అలాంటి సుఖారాధ్యయమునకు పుట్టిలు కావలను.”

మా డైరెక్టర్ల గొప్పదనాన్ని బట్టి, మా ఆర్థిక పటిష్ఠతనుబట్టియు, మా సంస్థ విస్తృతమును బట్టియు, లేక మరే ప్రమాణములబట్టియు, గాక, సామర్థ్యముతో మేము చేయు సేవలన బులకగు మా సంస్థ పరిపా నా సౌష్ఠవ పరిగణముల వాధారముగా మా ప్రయోజకత్వమును నిర్ణయించండి.

హిందూస్తాన్ ఐడియల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

(1985 సం.లో స్థాపితము)

<p>రిజిష్టర్డ్ ఆఫీసు: పోస్టుబాక్సు నెం. 144 4-8, 377 సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్.</p>	<p>సెంట్రల్ ఆఫీసు: పోస్టుబాక్సు నెం. 1601 ఇండియన్ ఛేంబర్ బిల్డింగ్, ఎన్.ప్లనేడ్, మద్రాస్-1</p>
--	---

అగ్ని, మోటారు, వ్యక్తి ప్రమాదాలు, నిజాయితీ పూచీ, రవాణాలోనున్న సొమ్ము ఎవైరా భీమావ్యాపారములు నిర్వహించుచున్నది.

అహమదాబాద్, బెజవాడ, బెంగుళూరు, బొంబాయి, చిత్తూరు కోయంబత్తూరు, కాశీనాథ, ఖమ్మంమెట్ట, మచిలీపట్నం, పోర్ బందర్, రాజకొట, నూరిల్, విజయనగరం.

ఎస్. రామచంద్ర, జనరల్ మేనేజర్.

నత్తములే న సాక్ష్యములదృష్ట్యా నుమోకాడక పరిస్థితులఁ బరికిరించిరి. అమోగముల నుచార వ్యవహారములు, వాద్యములును తమకలములఁగాని, యోగ్యములఁగాని లేవు. ఆ విషయమును వారు ఘంటఁబ్రాసించిట్లు చెప్పిరి.

ఈ శాఖకుఁ జేరిన పాహిత్యము బాగుఁ జొంతికొలము విశృంభించెను. కాని నాది యా శతబ్దియందు వాల్మీకియొద్దఁ జేరించుట తో నిష్పృథము కఁజూపుచుంది. కాని, నాటి గూరనముల తిలకింపఁగాను నొక అప్రత్యక్షమైన గుంతిస్ఫుట గోచరింపఁ గలను. రాజకీ గూర్తక సంస్కరణల యొక నొక ప్రతినివేశము గోచరింపఁ గలను. 'బాయా' కేకక. వారియొక బృందండ్ల కొకప్పుడు గాననొక కప్పుడైనను అపవన సిద్ధి కర్త కుశాగ్రబుద్ధియొక శిష్యభావమున్నది. గ్రాంధికొంక నదివచనవా విముక్తియనునొక బ్రచయమున్నది.

ఈ గ్రాంధికభాషావైముఖ్య కేనము లోపముగాను నోటి నూటకు చేర్చినాది వానిగణన నంపవలెనని వారి కోర్కె. ఈ కోర్కెచే వారి కేబుద్ధి పాదమి నన్నంతగఱకు నది మన్నింపఁగినది! తమ ప్రతినిధిండు వాగ్ధికతఃతమందు వివరము నకాశ్య కళోర విప్రశిష్యుల వివంజలై శ్రోత్రి పాత్య క్షణములకు యథార్థ విషయజ్ఞము లభింపవలదా! తాత్పర్యంతమైనవ వారి వ్యంగవచన విముఖము నుధారాశ్వమఁ నున్నది. అనిష్టముగ నయ్య భాషాగమిని చక్కని గాభిగవి దన వాడుఁచయితిలు నానప్పు గూడఁ జంపకొనిరి. అదియొక మానవోఁ గనువుగటి పోతిఁబోసిన పునని విరపమైన భావతలే నకపడి. వైవిధ్యములే నాటి యుగకులకు విసుగుఁ గొల్పెను. ముగ్గురు గూడుమై కంపప్రప్తిచే నెరుకదినై కుగువుతో నుం వానకమాలు రక్తనాంప హీ. మున పంఁగు గలకుకంటె దృష్ట్యము, వాగ్ధ్యమును నలదనులలోఁ గొంత నిజము నెఱవోసెను. ఎదియు. నితరల ప్రాంతికన భావమును ప్రాంతికన నానానాఁ జెప్పఁ, తమకనభివమునికీ వచ్చిన శ్రోత్రి భావమును శ్రోత్రి మా. లుగఁ జెప్ప, భావముందుఁ గొన్ని నూత్ని మై ప్రయోగములు చేసి చూపుట గూ యుగకుల యుద్దేయము

ఇప్పుడినుక శతబ్దియందు సంఘ విమర్శకుల్ల న నుమోకను నకలా కర్తలలో 'బాయా' వికుటానునానాను. కలవాగ శివి వారినిఁ బీడించుచుండు కాలకు భావాహిత్య విరూపాచిత్య విరూపములఁ గ్రుగుఁచుకు; శయ్య పాభాగ్యము నేని చూచుకొనఁడు కాని, నహోవారక వితా పిమఁ దైఃపుఁ దాని రచనలో నుత్తిమైన శిల్పము నలఁగఁగఁడు సంస్కర్తృభావ పేరినుండె గూఁగఁగఁ పాప పంకిల దూపితమై పంఘజీవిశపు నాఁగుపాఁగులకు మునిగి, నవకేవడికి రచ్చి మానవులను బుకొనును. వారి లోపముల కొరఁదెంత తిట్టిపొయినో వారి కంత పేముడించును. అంపాశన కొక్క కర్తలలఁ ప్రేమాప్యగులు తిట్టుకుట వింతగాను నదా!

వారిశ్రామి విషయము బూర్యము గ్రీను, ఫ్రాన్స్, ఇంగ్లాండు కేళియలలో వెలసిన వాగ్ధికాబుద్ధి ఈ విమర్శక కలలా కర్తలమోకాడక వాగ్ధికతను బరికిరింపఁజొచ్చిరి. ఆ కోరితిబద్ధ తలన నమోగములకు వారి పెక్కు నలను, తమ కిక్కుతలను దెలిసిరి.

ఇట్లు కలయా పెటేగియు నిజమానము నవసంహరించుకొనఁ గోర్కఁ యా తిక్కనదనము నే జాతీ గత పేరిటఁ బాపందించుకొనఁగోగులు నుండి విచ్చితిమైన విరోధమున్నది. ఇతియల ననుకరించుటయందుఁ గంటె నాత్మపరీక్షచే దను జాతివిశిష్ట గుణమును దెలిసికొనుటయందే మోక్షమున్నది. వాగు విశ్వసించిరి తమూలమున ఎను నతియు నుగత మగుననియు వారి భావము. నజము నమెరికొ సాయుక్తరావ్రముల కొక నతిమని కలగు. అదియు బహుభా యోగ్యమైంది. ఎట్లకల కిట్టి నూత్ని జాతీయ భావవైగుగతిచెయ్యియు ప్రేరిత మనస్కులైన నాటి రచయితలును, ఎమోకొరులును నశ్యపాహిత్య యోగమును జేసెనః "ఁది యు తమను?" గాన పోక్షి ప, "యిది మమోగముల జాతీయములదా?" గాని పరిశోధించువానిరి. తొలత నమెరికొ యే యంగ్లాండు నుండి విము నొంగుటకై రాజకీయముగ స్వాతంత్ర్యముఁ బ్రకట చేసో, ఇప్పుడు నా యంగ్లాండుదేశము నుండి విము కి నొంగుటకై పాహిత్యపరమగ నీ స్వాతంత్ర్యముఁ బ్రకటించెను. అమోగము నలలఁగఁగు వాడుఁజేయఁడినభావ. వాఁకి యాలాధామ్యున సంపనా గుములు. మాత్రములు, కలితానాను మును పాశ్రీల యాచారి వ్యవహారములను సనుస్తము వాంగేను వనందఁను. అంగుచే దను నలలగా నీ యాంగేను లక్షణములు, ప్రభావమును తగి స్వత్వరూపము ప్రక కించుట యావశ్యకమని యమోగము రచయితలు చిర కాలము భావించిరి.

పాహిత్య స్వాతంత్ర్యము, రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము నంటిఁ గొను. ఇది బహుగుహ్యధము ఈ రచయితల ప్రయత్నము లన్నియుఁ బయోగాత్మకములు పారస్వతి పనము రాజకీయ విప్లవములైనవి తొలఁది. పయోగాత్మకము నాక తిగను నవ్యము తెలియఁ పోయిఁడు దానికేనో యొకచోట ప్రారంభము నాత్రి ముంప కలెను నదా! ఆ రీతిక నమెరికొలో యుగరచయితల స్యతంత్ర రచనలకంటెని కొన్ని పాటయ కచ్చింపఁ బుట్టి నమోగములకగా పాహిత్యమును జరిన పాధాఁజాంగే గుపాన లాభ్యుపదెడి వాగు విగి యా య పుగువుపాటుంకు వాని యా స్వాతంత్ర్యము రక్తిమే కొరగము. అంగే గుములని పోచ్చిఁగిన పాగువులచే పర్య పమ తినువిఁగిన గూఁగిర్మములనుకూడ నియువ ల మున్నింప గెన. అంగే గుముకొనినదైనఁ జాలును. నీగు తివ్య తిలకత్తు కొనెడివాగు.

ఈ తాము నలకర్తల పెక్కు పుంకి వారిన్లో పాహిత్య తిక్కునొంది. తను శిష్యాభిగమలమై బ్రపంచించిన యాంగ్లేయు ప్రభావమున కింపఁ బ్రత్యమ్నయము లభించుట, యమోగములకు మనకానాయెను.

క్రీ. శ. 1778 లో రాజకీయ స్వాతంత్ర్య ముకరుంకుఁ దొప్పడిఁటే ప్రామ్న నేఁగుకూడ నమోగములకు పాహిత్య స్వాతంత్ర్యపరమముంకుఁ దొప్పడింది. దీనితో నమోగము కలలా పాహిత్యమిప్పుడు ప్రేరితచివ మేననాను వారిఁగల ప్రేరితి కలలా పాహిత్యమై పోయెను. ఏ పాహిత్యముగాని నూటికీ నూనా ల్పితర పాహిత్యము కఁజాలనునదా! ప్రత్యే ప్రకంఠమంకు కలలా కర్తలైక పెక్కుయంది యుత్సాహుల వాగ్ధింపవలె యా యమోగము యుగక కలలా కర్తలనుకూడా ప్రాన్ మహోదయము దాకరంచెను. ఫ్రాన్స్ దేశ సంప్రదానమును బూర్వితరము నుండియుఁ గాదముచుఁ పు జాతీయతను నియాపింత నెంచిన కేక్సు జాయన్, విన్. గరీట్రూడి పైయిన్ వంటి యాంగ్లేయులు

నెర మీ ప్రేంచి ప్రభావమునకు లొంగిపోయిరి. ఇటి యుదాహరణ మును ప్రేంచి యువకులకు నవ్యత్యాసము, నూతన సమాశ్వాస మును నర్పించినది. వీర భావచ్ఛాయలలో నేకో క్రొత్త దను తాపింప నటించి లాగిరి. వీరి కొంగ భావయందరిపరిచయముచే నవ్య కలిసింది అందుచే నా భావ వారికి సమర్థమైన వ్యక్తిరణ పోషణముగాఁ దోచలేదు.

అటు సాంకేతిక ప్రతికర్తల చాళగల 'ఎర్నెస్ట్ హెమింగ్వే' మొదలుకొని, యిటు పూర్వచారపరాయణతకుఁ జేరవలసిన 'లూయీ బ్రూమ్ ఫీల్డ్' వలన నీ ప్రభావములకుఁ బ్రబోధకులగు ఓలో నాశ్చర్యములేదు. ఎలన, నాడు చాల కాలము పారిస్ నగర ముందుండి. కాని, చిరకాలము అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల యందే తమ జీవితమును నడిపి విషయం ఫాక్సర్, 'జేమ్స్ కెటన్స్' వంటి వారికిఁ గూడ నీ ప్రేంచి ప్రభావము సంక్రమించుటలో నాశ్చర్యమున్నది. (పాస్ స్వీకరించు విషయముతో జానుస్, నైయెనెల విధానమును సంధించి, పరిశీలింపఁగలవారికి యా ప్రేంచి ప్రభావ మవతమగును. మన యనుభూతికి సన్ని హితముగాని, యాంగిక వాదకాభినయము గల పాత్రలను భాతికముగ పునిహితముఁ జేయఁగల భూతప్రవాణ యంత్రముతో వలె నా విధానమునందుఁ బాత్రల పరిశీలన ముండును. ఆ పాత్రల యాధాతిభ్యమునకును, వాన యాధాతిభ్యమునకును నడుమనున్న వ్యత్యాసమును నూచించు తెలివితెగూడ నీ పరిశీలనా కలకము తో దృఢఁగలదు. కాని యీ ఛాయఁగల రచనలు లోకా దరముఁ బడయఁజాలకపోయెను. అందు విశిడికరింపఁబడిన పాత్రలు, దృశ్యములు, నింకకుఁ బూర్వము పరిచితములైనవలె నుండిన వంటింతి దుర్గ్రహములై నిరాదృతియై పని. ఈ కాలమున నమెరికాలోఁ జాలమఖ్యుడైన నవలాకర్త విలియం ఫాక్సర్ స్వప్థానమున స్వభావయందు సర్వప్రియత సంపాదించలేక వాపుటకుఁ గారణ మి ప్రేంచి ప్రభావ మతినిలో నుర్పించుటయే యవలయును.

ఫాక్సర్ రచించిన వైదు నవలలు, ఈ యొంటియందును సంయుక్తరాష్ట్రములలో దక్షిణ భాగమే రంగభూమి. అచటి ప్రాగే యలసను, మగ్య ప్రతీయ్యకునవలె నీ రంగవివ్యాస మాంగే ను పాతకులకంత నుపరిచితినుకొడు. భాషా వివమత్వము వకు నోడీ నవలలు తీవ్రబలాత్కరమును, బ్రబల దౌర్భాగ్యమును, సంకుచిత సాంఘిక కాళాభిమానమును నూచించుటయే ప్రధానముగ గొలిపించును. సురాపానము, పాశివిక కామము, మత్స్యాదము, మున్నగు నీదమానక దోషము లీ నవలలలో క్రియావేగమునకుఁ దోడ్పడుచున్నవి. వీనికిన్నిటికినిఁ గార్యరంగము 'మిసిసిప్పీ'నది క్రింది పరీవాహప్రదేశములో నొక నూత్ని భూభాగమును పంకతి నతిఁగు ముఱపు రాసినాడు.

అప్పటికప్పుడు నమ్మరానివై, భీతినిఁగొల్పు రకరకములైన దౌర్భాగ్యముల నతిఁగు చూపును. ఆ పాత్రలు 'జోన్స్ వెస్కీ' పాత్రుల వలె వికృతములు. హాస్యజనకముగా నె యుండును. ఫాక్సర్ గూఢాం దించిన కృతులు సాంస్వరీకముగ నెంతి వ్యచ్ఛత కోభితములా జాతీయతచే నంత యమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు. ప్రజాంతిదృఢ ఫలితముగఁ బ్రబలిత స్వేచ్ఛావివాళిముల నడుగుఁ బ్రబోధింప. కాంప్సన్స్ (Compsens) కుటుంబము, ఓగ దికోస్మోలమున వట్టి శ్వేతజాతి కుటుంబమునకుఁ జెందిన యతివృత్తియు సంకాపిక క్రొవ్యము, మార్కెట్, గురాళి. యాత్య హాస్య, రక్తసంబంధుల కాముక వ్యాపారాదికము నుండుట యంతి యసహజము గాదనవచ్చును. అతిపిష్టము, నవరివృత్తిమునకు

భావ కొంత కొంతఁ బరిపక్వము పరివృత్తము గాఁగా, కృత కము నవృత్తి విషయ విశిష్టమునఁ గూఢ భేదిములవలె నుండు ఘట్టములు పోషపోష పరిస్థితులై నడిచి యాతని నవలలు గలవు.

కేవల ప్రతిభియందును, సంఘ ధర్మాభిజ్ఞతయందును 'లూయీ బ్రూమ్ ఫీల్డ్' కంటె గించింజుండుయ్య, ఫాక్సర్ జాతీయమైన నవలా నిర్మాణకళయందు దిధిమిండు. అతని సాంఘిక కాళాభిమాన మగును. మనుజులకంటె నుగామైనది. ఇంగ్లాండు నతిదతి యిగునువంతులగా, మూల మూలముగా నితనించి వానియందుఁ బక్షి పాతిము, నభిమానమును జాపివంతమాత్రముచే డికన్స్, పార్టీ ప్రముఖు లొంగ నవలాకర్తలు కాకపోయినా?

ఇదిని శిశ్యు యిందుక వికృత ప్రభావ మల సాంకేర్య ప్రవ ర్ధనము. చాలవఱకు మాండలియ నీగ్రో జాతిది; సమాసములు బర్ధములవి.

ఈ దృశ్యమైన సంకుచిత జాతీయత నిరసింపఁ దగినదనియు, నవలలలోఁ గాల్పనిక జగజ్జులు సృష్టింపఁ బడవలెననియు వాదించు వేటోకాళవా రమెరికాయందుబయలుదెరిరి. మిన్ 'విలాకేథర్' వీరిలో లభ్య పతిమరా. 'జేమ్స్ బ్రాంచి కేటర్' క్రిష్టాథల లోను, 'జోసఫ్ హార్డ్ మెయర్' వితిహాసిక కథలకాను, కల్ప నిక కాళయందును బ్రతిమలు. తన జీవితకాలముననే యనవ్యయను ప్రజాచరమును జాతీయ నిస్తంద్ర కీర్తి సాంప్రద్యున ఎన్ విల్లా కేథర్ తొలుదొల్ల రచించిన గెండు నవలల యందును వాళి జాశ్యము దుస్త్యజ మగుటచే మగ్య ప్రతీచ్య వాతావరణ మున్నది. కాని, ఫాక్సర్ ప్రభితుల సాంఘికాచార పరిశీలన నె శిర్యమును, సంకుచిత జాతీయత వాక్షికతయు లేవు. భావసారశ్యమునకు శియ్యాసాఫల్యమును కేథర్ ప్రసాదిం గన్నది. కాని, యామె ననుకూలిక జీవితమును జీరింపలేదు. భూతకాలిక చిత్రణమునకే తన ప్రతిభిసమర్థముని వ్యతిరేకి నుర్పించుకొన్నదిమా? (5) మహా కావ్యము లవలగిన యిట్టి నవలకలయందామె క్రమక్రమముగ కిద్ద వాస్తవరాఁయ్యెను. ఈ తిరుమలో నింగ్లాండునందు విల్లా కేథర్ కంటె నల్లితఁ గలిగి యశిష్టయైన వారి నమెరికాలో జాడఁజోము.

దివ్య వస్తువు, శిల్ప సాంకేర్యము, వీరపూజ, విస్మృతిరవిభాత భావనా పరమకము, నన్నియు నెప్పటినున్న యున్నను నీమె కుడి రచనలలో సంజ నెలగున వెండి నలచలలు విలవిలలాడినట్లుఁదోచును. ఇది యొక శృంగ నవలలయందే నుర్పించినవో నది సహజముగ శిల్ప లంఛనము వాదక్యమునఁ గలుగు కిమన దిశయేమో యనుకొందుము. కాని యావాఁడు 'థార్న్ థ్ విల్డర్', 'ఆలికర్ లాపార్డ్', 'రాబర్ట్ నేథన్' ప్రముఖులగు యువకుల చరనలలోని శక్తిగూడ క్రమముగ ఊజించుచునే వచ్చింది. దీనిని బోధింపఁగా ననుకూలిక చిత్రణ మెంతి వికృతము, నవిశిత్తరము, దౌర్భాగ్యపూరితము నెనను, జాని కొంతకే క్రియకులతోఁ బరుగులిడి ప్రత్యక్ష జీవిత జలాతర్తమున నుడులు తిరిగి మునిగి పరిసరముల నన్ని వంటల వేటాడుట యందే నవలాకారుల జనపత్రికలున్న వా యనిపించును. వివను, దిశకాల వ్యతర్థాపరిచ్ఛిన్నముగాని రచనలు సాగించు సమచిత భావనా పరులకు, భాషాసంప్రదానాభిజ్ఞులకు, నుదాత్త ప్రతిభా కాలరకు, స్వచ్ఛ శిల్పులకు, నే నాగరిక జీవమందెనను గౌరవ స్థానముండుట యుచితము. అట్టిది, యమెరికనుల నవలా సాహిత్యమున నిట్టివలి ఏవలలో లేనట్లుఁ దోచెను. తత్కాలిక నిర్ణయము లిక పరా మర్శకులకే గొప్పక భావి యున్నటు నుర్పించును. కాని, యనుభవాతిశయ పరిపూర్ణమైన భూతకాల మువార్యముగ భావి కాలమున కమూల్యముగు కాసనమాప సందేశము నొసఁగక చూసడు.

నాలుగు ప్రంబాలాట

శ్రీ బూదరాజు కృమనుందరరావు

వచ్చే వాడు

రాం.....చిత్రకారుడు.....వయస్సు 25 సం॥

కాంత్ } రాం స్నేహితులు { వయస్సు 30 సం॥
కిరణ్ } వయస్సు 22 సం॥

కిరణ్.....రాం ప్రేయసాలు...వయస్సు 20 సం॥

[స్థలం : విశాఖమేన చిత్రకాల పనులు : ఉదయం 9 గంటలు, తెర తేలికపట్టికి చిత్రకాల కోడలనిండా జొమ్మలతో నిండివుంటుంది. గండు, మాడుగుర్యలు, బల్ల, ఫోటోస్టాండు, పడక మగ్గి వగైరా. గండు మాడుగుగు గీసిన చిత్రాలు చెగుగు మగుగుగా స్టాంపుమీద పడేసివుంటాయి. ఒక కావ్యాను, గలం చిత్రం వ్రాయబడింది, స్టాంపుమీద వ్రాసినది వ్రాసుంటుంది.

సామాన్యమైన సాంకర్యంతుడు రాం పడకమగ్గిలో కూర్చుని వుంటాడు. కెటెగ్ లోకి పెన్సిల్, ఏడా ఆలో చిత్తున్నట్లు అతిడోమి అమూరిలు పడివుంటవి. గోలొంచి "అరె రాం" అని ఈ పనిపిస్తుంది.]

రాం : ఎవరైతా స్వాగతం. (కబ్బు తెచ్చి తెరవైపు తిరులతాడు.)

కిరణ్ : (ప్రవేశిస్తూ) నేను రా కిరణ్. (అంబైని విగ్రహం, నీలవ ముస్తాబు, వలకు కలా వుంటాడు.)

రాం : ఆ కుర్చీ లాక్కొని కూలొనొయ్. ఎం కథ? (పొద్దున్నే బయల్దేరావు.

కిరణ్ : (కూర్చుంటూ) ఏం లేదు. ఓ కొం బయల్దేరాను. ఎంచెస్తు వ్వావో చూద్దామని.

రాం : ఏదో నామాల కోరణ్లో ఆలోచిస్తూ కొండు పుకెస్తూ బుంక్.

కిరణ్ : మరచిపోయాను. బాటి! లొమ్మ కే వ్రాస వ్వా వు. ఎంచెకావు?

రాం : కలా త కా తేలేవయ్. వరైన కూడి రాకడంలేదు.

కిరణ్ : నాన్ నెప్ప. (పతి ఆరిన్ కూడి కూడి అంటాడు. ఏమిలో కోడల!

రాం : అదంత తీర్గ్గా ఆలోచిద్దాం. ఆ కావ్యాన్ పెయింట్ చూడు. ఇంకా పూర్తికాతే దమకో—పరికొర్తి అభ్యు దయ భావాలో చిత్రంపబడ్డది.

కిరణ్ : (లేచి కావ్యాను పరీక్షా చూస్తుంటాడు) ఆ కావుంది, కాని—

రాం : (చిరువత్సవ్) అబ్బ. నీ కాని రా కెకచ్చింపి—ఏమిటి నీ నందిహం.

కిరణ్ : !వు వేవికంగా భారించకుండా వుండి—

రాం : ఎందు కలా అనుకోవాలి?

కిరణ్ : చిత్రంలో భావస్ఫూర్ణ బాగానే వుంది.

రాం : మరి ఏమిటి కోపం?

కిరణ్ : తొండరపతానం? నీ చిత్రం స్వవగాన్ని బాగానే గానుపగస్తుంది కానీ ఆగాయా లెప్పటికీ మా కేరకంకోదు. అవలు మానుకుందా అని నా మునానం.

రాం : పిచ్చివాడా! ఎందుకు అనమానం? చిత్రాన్ని బాగా పరీ కించు తీక్షణంగా పరీలించు. అందులోని నంకు—నా భావాలు నంకులు. ఈ చిత్రంలో తొండరపతానం—నా వ్యాదయం—నీ బిజును—కొంతి వుండం (అవేశంగా) నా : నీ కబ్బు—ఏ అశిన్—దనికోపం విడిపిచాన—ఆ అశి—ఆ అశియం ఇంకులో ప్రతిఫలించింది అది నిశో గిమి—మై—అందని ఆ అమ్మరి . లంకోపం—తీరిని దానాంగి . గుభిశిమవమ్మతో బాధపడమని కావీస్తాది. వన్న హెచ్చిహంది.

కిరణ్ : నిజమే. నేను కొదనలంలేను.

రాం : అలాంటిప్పుడు. ఆ ఎర్రరంకు చూడు—అర్థించేనుకో. (పంపించంలోని మానవుల కూరత్వాన్ని జాటుపట్టి బయటికి బాగి వికూపిస్తాన్ని. ఇంకాలో రాకీన 2.4 నూనవును. ఇంకా నూనవుడిమీద—కబ్బులరిప, ప్రవ్వెక్క, మడించి, కబ్బు పొరలుగ్రమ్మ నలయించే గురహంకార చిహ్నం, చూడు. అంచెనుకో—నాడు—ఆ బాక్కి చిక్కి. చెక్కులు లాక్కొనిపోయి, డోక్కులు నీక్కొనిపోయి—కొక్కురు చుటుకున్న పిల్లల్లో, శోవపోయితిన్న ఆమకున్న పర్లలో, దొనరిపట్టి, వికూదంఁతో వున్నా జే—నాడు అవో లోకానికి (తొక్కి నేనుబడ మానవుడు. దరిదరింత బంది—ఓ! మా నవుడి వికటాబ్బహం—ప్రళయకాల వర్ణవ్యగర్లలలా దడవుట్టిస్తే నలుకున్న శిథిలమానవుడు, తల్లికృణంకు.

కిరణ్ : (కావ్యాను పరీక్షా చూస్తుంటాడు.)

రాం : కిరణ్, అనుగో నాడు పిపలెన మానవును. కిడికిరి కిడించలా? దృఢంగా వుండలా—నో మెల్లా వుండి—మల కలా లేదూ—నాడు మాకుకున్నాడు విరిమిడికి—ఈ కుక్కు నంఘాన్ని—పొగరెక్కి విరవిగే గురహంకార చిహ్నాన్ని—నాలు చేస్తున్నాడు. "నా కున్నీ"—అంటున్నాడు. ఏ కిరణ్ ఈ చిత్రం కిడిరిందమా? నా ఆవేశం, నా ఆశ, దిల్లో ప్రతిఫలిస్తున్నాయంటావా? చెప్పకం?

: నీవికంఠ ప్రభావం లేదు కాని నా నీవక అర్థంచేసుకోవు.
 : అది. ఈ చిత్రాన్ని చూచి: స్త్రీ విన్న ప్రేమించును.
 : అది. నేనుంటున్నాను. పశువులైన నావీస మీ
 : ప్రేమ కాబట్టి ను. ప్రేమకావం అది అనినాని నీచిత్రాని
 : కాను.

: నీ మేలుం. ఒక నాటకు ఉందినాటకు అంటావేం?

: కాకలాతే, ప్రతిపది స్త్రీ ప్రేమకావమేనా నానవును
 : చేసిది? ఇంకా ప్రపంచంలో వేరే నిలువలు అంటూనేనా?

: అలాగను నీకు చెప్పబోయేది. ప్రతి పది నీవం — ఒక్క
 : జారిచావు. ఒక్క నేనుమాట కోసం తిప్పిస్తుంటుంది. అది
 : లేనినాడు పదితం వ్యక్తిం.

: నీకు కావాలిం లేను. అంతగా తన ప్రపంచమునా ప్రేమ
 : కోసం స్త్రీ చూటూ ప్రదక్షిణం చేస్తుండాలని ఎక్కడైనా
 : గానివుంటా ఎమటి?

కా : ఒకాని ను రాం. బోలెడని చదునైనది. పొందే
 : పొందేగోనానిమేం చేస్తాం బోలెడగా కలదు అలా
 : వ్యక్తి కాదని నా నమ్మకం. ఒక నావకబట్టి నా చిరింతు —
 : ఒక పొందేని చిరింతు. మొదటి చిరిం నావకబట్టి కల
 : పొందేది. గొండోని ఎదిగిపోయి. కాని రాడో చిరిం
 : ఎదిగించినా — అది నాకు కమ్మనిది. ప్రతి పది నీవం
 : కనామూర్తి. అప్పు కలది. కృష్ణాస్త్రీ వ్యక్తి ను
 : అంది పది నీవం. ఆ నావక తిప్పి నమ్మ పొందే
 : వంకా అనభివించునా నీకుని తిరిగిస్తా కోసం ఎదురు
 : చూచు కోసం వచ్చేనానమ్మ. ఆ నావలో అతి వుంది
 : రాం — నీ నావకు విన్న కలదు. కలసం అలానేను.

శుభ వారాట. అక్కడే పట్నా కాకలావు. నా నావకు
 : కల వుంది. ఒక నావ — నా నావ కలకావ కోసం
 : ఎదురు చూస్తుంటావ. అది ఎంపూర్ణ ప్రభావ్యుని. నుది
 : కావ విశ్వాన్ని అటుకు నీ నావ. అది నేను కలకావ కల
 : వ్యక్తి. నా తివివ్యక్తి నా వరకు వంటా చిరించే నీవం —
 : తిప్పక వస్తుంది. ఆ నీవం అనాంకరానికి నీవం — తిద్దనం.

: నావం నుంచేది కొనమ్మ. కాని నాకు నాత్రం గచ్చింది
 : అంటేను.

: ఎలాగచిస్తుంది మిగిలి నీవు ప్రపంచాన్ని అర్థంచేసుకోవు.
 : నీనావతిల్లి నీవు అర్థంచేసం లేను. నీవెప్పుడూ అలాకే
 : కనందం, అనాగ్రా నొందగ్గం. అమ్మనావ్యం అని
 : అనగానేనావయి. ఇంక నీలో అభ్యుదయభావ లో ఉద్భవి
 : లోయ అభ్యయ. కలకాటి తెలుస్తా. నీలో ఎనామ
 : బావపట్టిక భావలు నీస్తాయా — నీ నుకమ్మలో గాథ
 : మైస, తీగ్రమైస, బలియమైస నవ్యత్వం విప్లవాత్మకమై
 : ఉద్భవిస్తుందా — అనాడు — నావ క్షాపకయంచుకో.
 : అనాడు నవ్య నా చిత్రాల్ని ముచ్చటంటావ. నా
 : భావార్ని, నాకీకర్ని ముచ్చటవు అనినానా నీ ప్రభు
 : కంకారంలో వున్నట్లే నవ్య నావ ప్రయందూకావినే.

కిరణ : ఒవ. నవ్య "నవీనదీ" కావ అనబంటున్నావు. అంక
 : క నీ నావతి కలించింది. నవ్య ప్రేమ నీచిత్రానిది
 : తమ్మకునేనా నమ్మంది. ఆ ఘడియరాక తప్పను. నీవం
 : ప్రేమకావ అంచేసుకోలా —

రాం : పొందటావనానావు. ప్రపంచం వున్నకలం అలా
 : తెలుసు నాకు.

కిరణ : నీకు తెలిదు నవ్య "తెలుసు" అనబంటున్నావు కాని,
 : నీకు తెలియనంతా క నావ్యకు — ఈ రాం ప్రకృతి
 : రానుదానా. భగవద్గీత నొందర్యవు నాకుల్లాక నీలా
 : కవు. నీలేనానావు అంటూ నే —

రాం : అలా నవ. స్త్రీ నీకు గొరగనిస్తావ. కాని నుచ్చ
 : కానానిక అంతా అనికాను నీకు నా దృష్టిలో.

కిరణ : నీకు నాట్లా తేలికాల ప్రకృతిని చరించి. స్త్రీ వివకం
 : కాను.

రాం : ఎంకాక్కాను. ప్రకృతి — స్త్రీ ను చేం ఎమూది? స్త్రీ
 : తన విరివో కలసి తిద్దన్నీ కంటుంది. ప్రకృతి నా నీవం
 : కలసి పిల్చి పెనానంది.

కిరణ : అలా స్త్రీ పిల్చి కలయంత్రమ నేనా నీ భ వన?

రాం : ఒకరికంగా — అంతే

కిరణ : అంటే?

రాం : అంటే స్త్రీలో గంకా జాతులున్నాయి. తప్పని కలగి
 : కాను. ఒకటి మిజాతి అది ఎంతటి కానునావ్యంకోసం,
 : ప్రాపంచికానందకోసం తివారినాలాజేరం. కాని గండోది
 : నావతి అభ్యుదయాన్ని నాంధించేది ప్రేమకా ప్రేమిస్తుంది.
 : అభ్యుదయతో ఆదిస్తుంది నాంధను జయిస్తుంది. వియో
 : నాన్ని ఎప్పుడూ అంతగాత్రం ప్రితిగా నావకావీ అది
 : కాను. అనియాన్ని ప్రేమిస్తుంది. కాని తున్యంగా
 : కావించును.

కిరణ : నీది మెట్టకేనంతం.

రాం : కాను. ఎప్పటికీ కాను.

కిరణ : తప్పకుండా అలలుంది కానశృంగ కరణంనానీ ప్రేమ
 : వ్యధ. నీకలకల్ల. నమ్మ ప్రేమించి: స్త్రీ నీవు ప్రపంచమిది
 : నవి విలసిస్తుంది.

రాం : అంతగాత్రమే నీకు తెలిసింది ప్రతిఫలాన్ని కోరని ప్రేమ
 : నీవైవ ప్రేమ True love అది నానమ్మం. నాకే
 : నా నీవై ప్రేమ చిరికే — ప్రేమకు కావకావ్యన్ని
 : కోడించి నాంధ్యయి నేనుపెట్టానా నా నీతివలు.
 : ఉత్త చావరపరలు.

కిరణ : (పెద్దగా నవ్వుతాను) ప్రతిఫలాన్ని ఆశించని ప్రేమకును
 : వుటూ ఇంతకానా —

రాం : నుంభిరానం అంత తెలిసినట్లే నాట్లాకుకున్నావు.
 : ఇదిగో నీకు... నీకు—పుట్టాడు. నాస్త్రావునా నాధ్యుద్యం.

కెరణ్ : ఎలానూ చూడనూ — వరకాని. ఒక స్త్రీ ఏకాంతంగా నిద్రు కలుసుకుంటుంది నుకొ — నీలో ఏం భావాలు ఉంది చూ? ఏ కోర్కెలు కలెత్తవా?

రాం : అంతకుకూ రానిచ్చేదెనరు? నే నే స్త్రీని ఏకాంతంగా కలుసుకోను. అందుకు యిష్టపడను కూడా.....

(“అది పిరికితనం” అంటూ కాంత్ ప్రకటిస్తాడు. పూలపూలు యిష్టపడు. చెలిలో పూవు. నుంచి హాళిలా వుంటాడు. మృత్యు మృత్యు పూవునా(పూడిస్తూ పచార్లు చెప్తుంటాడు.)

కాంత్ : రాం. నేనన్నది వివరణదా? పిరికితనాన్ని అసహ్యించు కుంటాడు ఈ కాంత్.

రాం : అది పిరికితన మెందు కవుతుంది?

కెరణ్ : ఎలా అవుతుందో నే చెప్పనా.

కాంత్ : నివ్వేం చెప్పగలవోయ్. పాలబుగ్గల పాపరి. నే చెప్పతా విను రాం. ఈ కాంత్ ఎంత అనుభవకాలో నీకు తెలుసుగా?

రాం : ఆ. ఏకాంతంగా కాంతా కాలక్షేపం. తమకు దినచర్యలో ప్రధానభుటం. అనే మహత్పిత్యం ఎలా ముంచిపోగలను.

కాంత్ : ఇంకేం. అందుకే నీ నిన్ను “పిరికివాడిని” అంటున్నాను. ఒంటరిగా స్త్రీని కలుసుకోడాని కెందుకంత భయం?

రాం : భయంకాదు. పిరికితనం అంతకంటే కాదు. ఎందుకు ఒకర్ని ఒంటరిగా కలుసుకోవాలి? ఏమిటి అవసరం?

కెరణ్ : అవసరమే, అవసరమే ప్రశ్ని అడుగుదాం కాని, సహాన నీకు తలపడడం అనుకో — అప్పుడు —

రాం : అప్పుడు. ఆమె అనుభావాన్ని, అనుభూతుల్ని వివరించ కుంటాను. అర్థమయ్యేదాకా ప్రశ్నల్లో ప్రాణం తోడి తెచ్చు కుంటాను. ఆమె అనుభవానికి, ఆకలికి, ఆకియానికి — నా జీవి తాకి, ఆచరణకి మధ్య అంతరం, ఎవం ఎంతవుంకో తెలుసు కుంటాను. ఆమెతో వ్యాధయం విప్పి మాట్లాడుతాను.

కాంత్ : Wonderful. పుట్కిన కబూ కబూ కలుపుతావు. నాస్తూలు జోడిస్తావు. “ఓ నా ప్రణయదీపకా” అని అస్త్రాంతర నామాలు జపిస్తావు. ఆమె కులుకులో, తిరుగులో, దెబ్బ కులో, హాజులో, చూపులో ముక్కు లేస్తావు. ముద్దుపడవై మురిసిపోతావు. ఆమె వలిపమై, కంచుమై. జడలోపువ్వువై, కంటిలో పాపవై, కనుకొలుకులో కలువై, చెరుగులో అంచువై, కుచ్చెళ్ళలో మడితవై, ముంగుడులో నెంట్లుకై, నిట్టూర్పులో వేడివై, ‘ఎస్’లో బాధవైశ్వమేవా ౭ హం, తదాత్మ్యం అని పలకరిస్తావు.

రాం : ఒక బకా! నీ అనుభవం అంతా కుమ్మరించోవేం కూ నెత్తిన, అంతా మీలాంటి యంబ్రహ్మలే అనుకున్నావా ఏమిట ఖచ్చి?

కెరణ్ : అనుకోవడమేం. చూస్తూగా రాం. నీ గొప్పదనం.

కాంత్ : రాం బుద్ధుడు. నీ వేసందస్వామి! ఇంకా — ఇంకా —

రాం : ఇంకా ఆను నీ యిష్టం వచ్చినన్ని.

కెరణ్ : ఏమైనా “నీవీరి తనంత త నలచివచ్చిన” అంత నులభం కాదు నన్ను ముట్టహాసు అనడానికి.

రాం : అబద్ధం. మీ వృధాప్రచారం.

కాంత్ : కెరణ్. “తెలిసి తెలియని వరుడెల్ల క్రమ్యకేవుని నీమో అన్నాడు పెద్దలు.

కెరణ్ : అదీ చాలను. “అనుభవంలోంచి వివేకం వస్తుంది. మరి అను భవమో? అవివేకంలోంచి” అన్నాడు నైటువ్ బోలింగ్ బక్సర్.

రాం : అందరూ అన్నీ అంటూ నేవుంటాడు. అసలు మీకు ప్రపంచ జ్ఞానం తక్కువ. “ప్రపంచ జ్ఞానం అంటే ఏమీ లేదు. మానవుల లోటుపాట్ల సమూహం” అన్నాడు డిక్సన్.

కాంత్ : ఆఖరికి నాకే ఎవరు పెట్టావు. నీవు ఏక స్వ పెరిమెంట్ చేతి చూడు. నీకే తెలుస్తుంది.

కెరణ్ : వీడికి తెలియం కన్నం. మానవులు, పురోగమనం—ఆకలి మంటలు, ఆకలి చావులు—ఇవికెప్పు ప్రపంచంలో కులా సాగా. హాయిగా ఎండాయ్ చేసుకొనికీ ఏమీ లేకంటాడు ఈ అభ్యుదయవాది. వీడికి ఆ పాడురోచ్చులో ఏం అనంద ముందో?

రాం : అసలే వం కూడా రొచ్చే. ముద్దులో ఏముందోయ్ తీసి. పెంపులు కలుపాయి. ఒకరి పెనని నీగరబ్బంపు అయితే, ఇంకొకరిది “లిప్ స్టిక్” (Lip-stick) వాసం. వైగా లాలా జల ప్రాసం. అంతకంటే ‘నానా’ గుచ్చిమాడొచ్చు.

కాంత్ : Hopelessly Dirty fellow. “The last puff of a cigarette is equal to the fist kiss of a lass” అన్నాడు పెద్దలు. ఎంతమాధుర్యం నవిమాచివీద అంతమాట అన్నాయా అని నా బాధ. నాసాద ఒకడూ అలకిందజేం?

రాం : చెవుల కుస్మందవీలేట్లు వింటున్నా కాంత్.

కాంత్ : నివ్వేనున్నా అనుకో రాం. ఇంతకీ నే చెప్పనలచుకోన్నది ఏమిటి అంటే స్త్రీని ఉద్ధరించాలి అని. ఆ ఆకియం నా చిర పంచిత భవనంచయం లాంటిది. నన్ను వేధిస్తున్న తపనపెడు కున్న మహా తరమైన, మధురాతి మధురమైన వాంధ.

రాం : ఉద్ధరించు. ఎవరు వద్దన్నాడు?

కాంత్ : కాబట్టే, నా వాంధకు బూజుగురిపి పారిష్ పెట్టాలంటే. వాళ్ళను బుర్రగలవాళ్ళుగా నలులుగా, స్వతంత్రాభి ప్రాయాలుగలవాళ్ళుగా తగూరుచేయాలి. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం వాళ్ళకు వచ్చేందుకు తగినస్తామత కల్పించాలి. కమ్యూనిస్టు పాగగొట్టి వాళ్ళబుర్రల్ని మరామకు చేయాలి.

రాం : అంటే. పాతలాంతర్ని అమరనించి ఉద్ధరించి, ఎల్క్రికిటి లేనిరోజున బాగుచేసుకున్నట్లా?

కాంత్ : ఎగతాళి చేయనాకోయ్. యుగయుగాలుగా స్త్రీ దుర్గత అనుభవిస్తోంది.

రాం : నీకు కనువిప్పు ఇప్పుడు కలిగిందా?

కెరణ్ : నీ ఇష్టం వచ్చినట్లు ఉద్ధరించవోయ్. ఎవరు వద్దన్నాడు?

కాంత్ : అదికాదు. రాం ఎగతాళి గా మాట్లాడుతుంటాడు. కవి ఏమ కావడో తెలుసా?

కాకవిత్వం—

వేయి చులానీలకెజ్జ
మల్ల నొక పరిచిన
వేయి బూరగదూది పగవుల నొంతయ్య
నిజం. నిజం.

కాకవిత్వం—

మాత్తు నధూనేతల్లో
ఉబ్బలంగా వెలిగె
లేత ప్రనిజేర
తీరగా దాగిన
ఇంద్ర సమవు.

కాకవిత్వం—

పేదనీ పియల పృథ్వి పరూహవమ్ముల మెలగు
ఉన్నతి కట్టె పుష్ప గమ్యు,
అంతియే కాదు—

పుష్ప గమ్యున జారిన పుష్ప గమ్యు.

రాం: కాంతించు మహాత్మా. ఇంతకంటే కవిచాపవృత్తి కేకంబుల్లే
పెట్టు.

కిరణ్: అందించలేనివాడియందు సొందర్య పదర్పన ముక్కదించుగు.
రాం చిత్తం. తన నూపులు వివరే చస్తున్నాను.

కాంత: ఉత్త పిరికివాడివోయ్. నిమ్మ చూస్తే జాలేస్తుంది. నా
ధోరణికి తట్టకొలేనివాడివి—అడవాని పై కొంక తాడికి
ఏం తట్టకొలవు?

రాం: పరవాలేనా నాయనా. నా ధోరణిలో నన్ను ఒకరినీయండి.

కాంత: నీ కోరిక ఫలించుగాక. ఆరి చాలా టైం అయిందే. నాకు
తనివుండి. చెప్తా Cheer you both, కాంత నిక్కమిస్తాడు)

రాం: అయ్యోయ్య! మడిగాలిలా వసాక; ఎదో గుమారం లేపి
పోతాడు.

కిరణ్: కానీ లైఫ్ ని పరిపూర్ణంగా ఎన్జాయ్ చేయాలనే తత్వం
కాంత నీ.

రాం: ఇంతకన్నా చీకా చింత లేనివాడు ప్రపంచంలో వుంటే
జేమో కిరణ్. తన తాన్ని ఒక అలవస్తువులా చూస్తాడు.
దొరికినంతమట్టుకు అనుభవిస్తాడు.

కిరణ్: అదోరకం పాలిసి.

రాం: సరిగాని కిరణ్. నీవు ఎదో బాధపడుతున్నట్లున్నావ్.

కిరణ్: ఏం లేదీ

రాం: ముఖాన్ని అద్దంలో చూసుకో. నా దగ్గర నాదా వాదనలవా
ఎవరీ?

కిరణ్: ఏం లేదు రాం. కాంత చిప్పికవానిమీద ఆలోచిస్తున్నాను.
నేనూ ప్రేమించాను “ఎవరిని” అని అడక్క.

రాం: అడక్క. ధయపడకు. ఇవ్వాలి నీ ముఖం ధోరణినిబట్టి
నేనుంటా నా ప్రేమించాను ఆమెను కంప్యూటర్ గా అనుభ
వించాలనీ—ఆమె కోరికను పూర్తి పరిచింది—ఆమెకు నీ
కాకా వచ్చిందా—నీ ప్రేమితుట్ట?

కిరణ్: లేదు. ఇంకా అంత ఆధీనత్యాన్ని పొందాలనేటంత స్వార్థ
మగ్గి కాలేదు. కానీ—ఆమె నావ్యవహారపును—ఆ ఆనా
ప్రూతి వికసితి పుష్పసారభాన్ని ఆస్వాదించాలని ఉండే
కంటే ఆకలి విలపిస్తున్నాను. వియోగాన్ని ఎలాగో
భోక్తున్నాను.

రాం ఏమైనా-నివ్వకన్నా ప్రేమించితా-ఆమె ఎలాంటిదైతా-నా
అభిప్రాయం చెప్పమంటే-ఆమెమీద కలివ, కల్లుతున్న, నీ
తుచ్ఛవాంఛను బాధ్యమయినంత తక్కువ మోతాదుగా
తగ్గించుకో. ఒక వేళ నీ ప్రేమ ఫలితకపోతయ్య—దిగులా
వడకు—అప్పటి పోతామం నీ కర్మ క్రిత్యమిద ఎక్కువ
చెప్పితయిస్తాను. ఏమీ జరగనివాడిలా మాయాగా మన
గల్గుతావు. నిజంగా నీయత్నం లాభిస్తుందే అనుకో ఆ
నాడు-ఆ మధుర కిణంగా-నీవు ప్రాసించే, ఉపాస్తున్న
ఎన్నడు ఉపాసించలేని సౌఖ్యాన్ని గుచిచూస్తావీ.

కిరణ్: ఏమో! ఏమవుతుందో! నేను అసమర్థుణ్ణి. ఈ విషయంలో
మొండివాంఛను. ఫలిత మెలా వుంటుందో నిర్ణయించలేని
వాంఛను జయించలేక పోతున్నాను. ఉండే మన యీ
భాతి: నుఖకొపం నా కిక్కిరి, మేధను నిర్జీకంగా
తానిసగా, పతనం చేసుకుంటున్నాను.

రాం: తెలిసి బాధపడతావేం కిరణ్. మనోబలంతో మానవుడు
జయించిందంటూ ప్రపంచంలో లేదు. కాంత అన్నాడే
“పిరికి” అని ఆ పిరికితనం నీలో వుందీయకు. ఇన్ని కలుగు
చెప్పి ఇంతలో డీలాపడతావేం.

కిరణ్: మర్రి కలుస్తా రాం. నీ కోరిక చాలా కృధా చేశాను.

రాం: పరవాలేదు మర్రి కలుస్తావుకదా? (కిరణ్ నిక్కమిస్తాడు)

రాం: నిద్రి చూస్తే జాలేస్తుంది. కిరణ్ ఏం నీదుబాసపడుతున్నాడు.
ఆవిడ నాకోరిక బాధపడుతుంది. ఇవ్వాలి కిరణ్ మాట్లా
డాలి. ఆవిడ వస్తే బావుంటు. (కానీవు నిక్కబం. కట్ల మూడు
కుని పడుకుంటాడు.)

(“Mr. రాం” కెరలోంచి పిలుపు వినిపిస్తుంది.)

రాం: (వినుకాలేచి కూర్చుని) ఎవరు?

(కెరలోంచి) నేను కిరణ్.

రాం: కిరణ్! చంద్రుడివా?

(కెరలోంచి) కాదు కన్నెత్తి:

రాం: నా జీవితాన్ని వెలిగించడానికి వచ్చావా?

(కెరలోంచి) అవును. నిన్ను కన్నెత్తి, కేలిపోయేతుట్టులో
కెల్లని ఇసుకకన్నెత్తిలో, నీలిసంద్రతరంగాలమీద ప్రేమ
దోలికల్లో ఉపించడానికి వచ్చా.

రాం: అంతే అయివుంటుంది. కాంత పంపించివుంటాడు నిన్ను.
(కెరలోంచి కలలవత్స వినిపిస్తుంది.) అవును. కాంత
పంపాడు. నీ కోరిక. నీకు రసమార్గం ఎరిగించాలని—
రమ్యుంటావా! నీ జీవితకాలంలో—నీవిలువల కాలంలో—
నీ ఆకలి మంటలో—నీ భోజన అలలో—రమ్యుంటావా?

రాం : రా నువ్వొకం. ఇది పాదానన్ద ఆహ్వానంకాదు, ఒకటి చరిత్ర నిజాయితీ ప్రస్తుతమటంకోసం—రా. వాళ్ళెవలు నువ్వొక, వా ఆకాశ్మోతి నందనరాదానికోసం—రా—వా నువ్వొకవారం వికలంచేసి అలంకరించా—వా హృదయ కవాటాలు పూర్తిగా తెరిచా—రా. ఆహ్వానిస్తున్నా. నీరా జనం పడుతున్నా—వా జీవితకీర్త్య అధిక హిందదానికీ— వాతో జీవితాన్ని పండుకోదానికీ—హ్వానం. నువ్వొకరిం (తెలంగాణ) వస్తున్నా. వచ్చేవా—వెనుకకిది. వచ్చేల్సి, (కీర్తిక ప్రకటించి. నిరాదంబరమైన కేవలం అందంగా అనుపడుతున్న వాగరకర; ఆమె శిల్ప పరిజ్ఞాని సహజసిద్ధ మైన అమాయకత్వం తొంగిమాన్తుంటుంది.)

కీ : ఏం రాం. కిరీటం మాట్లాడుతున్నావు?

రాం : నువ్వు మాట్లాడండిమిటి?

కీ : నువ్వు ఏదోభావంగా (పక్కనే—సమాధానం... (ఇద్దరూ నందనరా వచ్చుకుంటారు)

కీ : (కుర్చీ లాక్కొని అతడికి దగ్గరగా కూర్చుంటూ) ఇవ్వాలేదో కొత్తగా మాట్లాడుతున్నావు?

రాం : ఏంలేదు. కాంత్ చెప్తుంటావే ఆరహమభయం దించి మాడ్చాను—

కీ : నిజంగావా?

రాం : ఏం. నీదగ్గరకూడా అబద్ధమడత వస్తున్నావా?

కీ : (చిరపిగా నవ్వుతూ) అప్పుడే ప్రేమకుటం ప్రథమసోపానా న్నధికహించావు.

రాం : నిజంగానే (తెలివో ఆమె చిలుకాన్నివృత్తిం) నీక్కోడున్నానో. ఎంచెస్తాన్నానో, ఎంచెస్తానో తెలిసిపోతే వుంది వా అనన్ద.

కీ : (నవ్వుతూ) రెండో మట్లక్కావ.

రాం : ఏమో! వాకేం తెలియలేదు—అర్థంకావటం లేదు. ఏదో అనందం. ఏదో అలీయమైన వాంఛ నన్ను లొంగదీసుకుంటు న్నది. ఇదిగో కీ. ఇలా చూడు. వాళ్ళల్లోకి చూడు. ఏమిటో వా నగాలు పట్టరివ్వుతున్నాయ్. వాచైతన్యం లుప్తమవుతోంది.

కీ : ఎందుకు రాం, అలా ఆనందపడతావు?

రాం : ఆనందం! ఆనందం కాదు. ఏదో మహా తరళత్వం—నీలో— నీలోంచి వుద్భవిస్తోంది. నన్ను ఏమోహితుడై చెప్తోంది. వా హృదయవిగ్రహ అనంతకాలం మార్చనలు పలుకుతోంది. ఏదో అనివార్యమైన ఆనందం—నన్ను వలస్తోంది. నీవు—నీవు వాప్యంతిం—వాకోసం. నిజం. నవ్వకు. వాకోసం పృథింప బడవు. వాదానిరి—వా ఆత్మిని—వా ప్రాణానిరి. ఏమిటి ఆ నెవాలమీద. ఎందుకొహోసం—నన్ను వలించేసుకుంది దాని వా? నీనేతల్లో ఎందుకంత మృతకత్వం? ఎందుకంత ప్రభవం కీ పనుయింది? ఆనందాల్లో అమృతిం—కాస్త వాని భాగమాయతూ? (కీకీకీకు మరీదగ్గరగా జరుగుతాడు.)

కీ : (లాలనగా) ఎందుకంత తక్కువ? (వేచుకో—దీనిలో... సంతకంలో దిగివెళ్తున్నాను నీచేతుల్ని నిన్ను ఒడ్డుకీ—

రాం : అవును. నీవే దీనిచేర్చాలి ఈ నీచుల్లో.

కీ : నేను నీదాన్ని రాం. ఈ జన్మాల్లోనీ నీదాన్ని. ఎందు కింకా భయం?

రాం : ఇలా నీన్ను చూస్తూ, నీ అందం త్రాగుతూ, నిన్ను వ్యతిరేక శక్తిని పోషించా!

కీ : అబ్బ ఎంత ప్రేమ. ఇంకా పరిపక్వం కావాలి.

రాం : ఇంకావా. అవుతుంది. నీ ప్రేమకోసం వా ప్రాణం బలిచేసి గోవా కూడా వస్తుంది అనవచ్చులే.

కీ : తిప్ప. ఎందుకంతమాటలు? మన ప్రేమాకాశానికి చంద్రుడుతి నువ్వు; చంద్రికను నేను. కిరీట, కాంత్ తరకలు. ఇంకా వింకావాలి చెప్పి? జీవితంలో హాయిగా ఆనందంగా వాలుగుడ్డభౌలాట అడుగుంటున్నాం మనం. ఏదో మీకావ ఎంతో ఒకరం “అవుటు” అవుతాం. ఇంకోదోం విసిరి పోతాడు. ఇంతకంటే రసవత్తరం, ఆనందదాయకం ఏమం టుంది? ఇంకోన్నా అధిం మనం కోరి జేముంది? నీంటి పాపలో వానిది చూసుకుని మురిసిపోతుంటాను జీవిత మాధుర్యం చవిమాన్తుంటాను.

రాం : నువ్వేమిటా అను కీ. నీపాదలచెంత ప్రాణమైన విషవాలవి వుంది వాకు. చివరికి నీ పాదాలకూడా శిల్పకాస్త్రప్రకారం చెక్కబట్టున్నాయి. ఎంత సౌందర్యం రిన్య ప్రమేంది నీలో!

కీ : ఎందుకలా పాసుకుతావు? ప్రేమకులకల్పు మనలు కమ్మ తియ్. ప్రేమాంధకారంలో దారీ, తెన్ను నరకన నిన్ను మర్చి యదాప్రకారంగా మార్చాలి. ఎంతో ప్రేమామరి! నన్ను తాదాపితావా? నామదు చెల్లించవా? రాం వాకోసం—నీ మహాకీర్తి నీ పృథువాత్మకీర్తి వాకేం చేసుకుంటావా? ప్రపంచం కీ గొప్ప శిల్పిని—చిత్రకాండీ కోల్పోవల వించవా? నీ ఆకలి—ఆకలియాలు అన్నీ బూజుపట్టి శిథిల మవల్సిందవా?

రాం : ఏమో వాకు తెలిసే. వా ఆకలి ఆకలిగాలు అన్నీ నీకే. వాప్యన్యం నీకే. ఏ ఉహా ప్రేమకోసం దేవుని వా నేడ్చి ముల్చేడిపించాడో. ఏ ఉహా ప్రేమకోసం కేసుల వేసాధికుడై నోదించాడో, ఏ ఉహా ప్రేమకోసం లాపిగాణ శిల్పం కరిత్యం అంతా ఖర్చయిందో—అలాంటి భావనారూపం—ప్రతికీంకా వా కళ్ళి ముంగు వాట్యనాడుతోంది. ఎన్నాళ్ళనాచో ఇలాంటి అపు రూపమేనూపంకోసం వా మున్ను ఆపిస్తోంది. ఆరూపం నువ్వే నువ్వేకీ—ఆ నీకోసంఎన్నోనీకుకార్చానో తెలుసా? ఎంత బాపపడ్డానో ఆ వియోగా కులకు విషాదాక్రమం ఖరీదు గట్టే పరావేశాని వా వున్నాడో!

కీ : ఎందుకంతలా? నీలాదు నీ కలా ఉనకేమనంగా అక్కరకు వస్తే అలాగే ఉపయోగించుకో నన్ను నా అపదించుకా. అరచితిలోనైతే అంతం చూసుకోని మురుస్తావీ? ఈ రహాను భూతిలో నీ కానందంలేదా?

రాం : అతడుగనీ. తనకానినాగనీ.

శి : అవనుద్దుడు. శిశిశాపియును అవనుద్దుడు కావటానికీ వీరైనా. తిరిగి పత్యగ్ని పరిపూర్ణంగా వీదాన్ని చెబుకోవడాటి క్రితా. మనద్దరంకీ. ఒక పేరును రెండు ప్రత్యేకాలు.

రాం : నిజం. శిశి నిజం. శిశిశాపియును అవనుద్దుడు కావటానికీ వీరైనా. వీరైనా (కావేపు నిశ్చయంగా కట్టు మానుకొని వుంటాడు. శిశిశి అత్యుత్తరం అతిద్వీ పోనినావుంటుంది) అహంతంగా రాంలేచి కావ్యాను దగ్గరకు వాతాడు. మంచి రంకును తీసుకొని ఎదో దిద్దుకుంటాడు కొంతపేపు గడుస్తుంది శిశిశిలేచి రాం చేస్తున్నవిని ఎక్కడంగా తిరిగిస్తూ వుంటుంది. రాం తనిపూచేసి శిశిశి చెయి కట్టిగా పట్టుకుంటాడు.)

శి : ఏమిటి గాం!

రాం : Thanks శిశి వాదవి పూర్తయింది. వాకోర్కె ఫలించింది.

శి : (సంతోషంగా) అయిందా? పూర్తయిందా? ఎదీ వామ్య వాదం నిరూపిస్తున్నావా. సమ్యరాలిని, నీ వాంఛింపల్ల. ఎంత గొప్పగావుంది బామ్మ. అర్హా నీ మొదటిచిత్రం చూచివవాడు వాసుండాల్లో కలిగినవాయం మళ్ళీ రిగింది. ఏనో అన్యకలవలలు ఈల్లా ఎజ్జవుండుగా మునుగుకు వ్నాయ్. ఇలా మాడలేదు (చిత్రాన్ని చెగుతో కప్పు తోంది.) ఇలా మాడు రాం. ఇప్పుడు వా అందం ఏనో కోర్కెలు రేపకంలేదా. (రాం ముఖానిః ముఖం దగ్గరగా చేర్చి చూస్తుంది.)

రాం : లేను.

శి : ఎందుకవి?

రాం : ఏమీ!

శి : అంత వికారంగా ఉన్నా వా శిశి?

రాం : ఛా—

శి : మరి ఎందుకంత ఆవేశపడ్డావు?

రాం : అది తత్కారిః ఉండేది. చిత్రం పూర్తికాకనే కాదు పశుకున్నా నవుల రాకపూర్వం. ఎంత ప్రతాపింపివా 'మూడ్చి' రావడంలేదు. కాంత చెప్పిం మాటలల్లా, నీ పహాయంతో కృత్రిమ వాతవరణం నిర్మించుకొన్నా. కాని పశుజమైన నీమీది ప్రేమ ఉద్ధృతంగా బయటపడ్డం, నువ్వు దోహదం చేయటం—అంత ఒక విచిత్రములా— ఎంటి చిత్రం గీయించావు వాచిత! ఎందుకా వా పదులు రాలివి. నీయుగం ఎలా తీర్చుకో కది?

శి : యుగం. వీచ్చి రాం. నీ ప్రేమకంటే వాకేం కావాలి. నీలాంటి అద్భుతకర్త! వాన్నిదాగి వాకు ఎప్పుడు ప్రవా దించావో అప్పుడే నీకు యుగవిముక్తి అయింది. కానీ నువ్వు అశవంధం అనంతకాలం ఇలాగే ఉండిపోవాలని నవ్వుకీ ప్రయత్నించుకున్నావు.

రాం : నా కోసం వాపదత వంసుకు శిశి. నీ గొప్పతనంవల్ల నీ శిశు ఒకమరిగినా విలపింపకుంట్లేంది.

శి : వామొకాం గొప్పకనం. వోయగా ఏదోలో ఎత్వక్కి తిరిగి రవావ్యాల్ని చెప్పకుంటూ. ఒక్కోకా వోదనుకుంటూ, వముద్దవాడుం తిగుకునా వుంటే—వరదాగా ఉంటుంది.

రాం : నిజమేమిది. వామంత్రిం వాగాం.

శి : వామంత్రి మేం లాధం? ఇవ్వాలి పూర్తియకదూ. కాత్రి వరదాం. కమ్మటి వక్కిల్ని అశధవిస్తూ వనీపిల్లా ఇవకో అడుకుంటుంటే ఎంత వావుంటుంది. గంకూకును కాకేన వాకల్లా వాచుకోనా లనిపిస్తుంది.

రాం : అమ్మా! అంతవనే. వింహంలో ప్రాణాలు కోరిక పోరస్తాడు.

శి : (నవ్వు) మనకు విరవా మెక్కిడిది. మనద్దరం ఒకేగా. వా కాధయాలేం లేవువావా.

రాం : వావం! (ఇద్దరూవవుకుంటాడు. వాతావిడిగా కాంత తన శిస్తాడు.)

కాంత : (కోపంగా) శిశిశాగని!

శి : ఏం. ఎందుకంత కోపంగా అగుస్తావు కాంత?

కాంత : కోపంగా ప్రేమ పుట్టకొస్తుం దమనన్నావా? (ఎంతలిగా) నీ కయవల్ల బంగారం లాంటి మిగుడు మరణించాడు. అంతలో ఎంత విషంవుంది?

రాం, శి : (అనురాగా) ఏమిటి?

కాంత : (విరాళికో మాటబడుతూ) శిశిశాగింపట్టుత ప్రేమ కడు కిరణ్ విషంపుచ్చుకుని అత్యుహాశ్య చేసుకున్నాడు.

రాం, శి : ఆ!

కాంత : అంత తనుదయ.

రాం : అబ్బం. కుద్దాబద్దం. కిరణ్! అంతిధైర్యం లేదు. అంతవని చేశారేదా. నీకు ఎమ్మకు.

కాంత : నువ్వు కమ్మవా నవ్వుకపోయివా జరగకనేసింది జరిగి నాయింది.

శి : (నిశ్చింకా) ఇది నిజమే అయితే—ఒక మిగుడు రాలి పోయాడు. ఒక కామకుడు కలిచాడు. ఈ వికారవిశ్వంలో ప్రేమకోసం ఏచ్చేనాకుం లేదు. కామం కల్పకడటి—ఒక అపమృదు—ప్రేమంటే ఏమిటో అర్థం తెలుసుకోలే— అగువులు వావాడు Poor Fellow!

రాం : అవనవరం. వ్యాఖ్య చెయ్యకు శి—

శి : వ్యాఖ్య కాదు. ఈ అపనవ్వుల సుంపుకు చూడక— వ్యాపియవ్యాకంగా సావధాని చెప్పలే—రిలపించే గుఱితిమావని వేదవాక్రకటన—ఇది. అంతకంటే ఏమీలేను.

రాం : అబ్బ. కాంత—అంతలా ఎందుకు జరిగింది?

కాంత : ఎందుకా—మొదట్లోనే చెప్పా నీ యామగారి 'దయ' అది.

శి : అవనవరంగా నన్నంటావేం కాంత. నీ చెవుతా నిజ రాం. అతడు నమ్మ ప్రేమించావాన్నాడు. మంచిది— అన్నాడు. వివాహం చేసుకోయన్నాడు తళిగో లంధి నీ కటాడినంటే న్యం వాకు లేదన్నాడు నిమ్మ కాండ వానిః వ్యాఖ్య వామీది వుందిన్నాడు. అంత ఇంకెమీ అయలేదు. (తీలవండుకుంటుంది.)

రాం : ప్రాచీన కాలాదు నాటకములు. అప్పుడే నా విగా అనలేను, అదిన్ని నురించి ఇంకా నాటకము అనుకుంటున్నాను. ఇంతలా ఇలా జరిగిందేమిటి?

కాంత : కిరణ్ అంతిమ పంజరం విశేష ధైర్యం వుందా మీరు? వివరాలతో

రాం : తొందరగా చెప్పే నా మనస్సు కాకలేదు.

కాం : నీ కోపం, నీ క్షయకోపం, నీ వివిధ క్షయకోపం కిరణ్ మనస్సుకు గాం. నా వున్న రేంజి కిరణ్ లేదు. కిరణ్ లేనిది నీ వివిధ క్షయ కోపం. నీ : బాహ్యముగా మారుతుంది. నీ పుష్కలముగిరికి నీ నీవుంది. నీ తిరిగి, నీ గొప్పదనం వృథా అవుతుంది. కాను (బరికింపు) నీ విశిష్టత నీ కిరణ్ అంతిమ లాంఛనం తప్పదు నీ పంజరం గ్రహించాడు కిరణ్ నీ కోపం—నీ కోపం ప్రాణాలు నడిలాడు.

రాం : అఖిరి నీ కిరణ్ ప్రాణాలు కూడా—ఒకరి ప్రాణాల్ని బలి తీసుకుందా! ఇంత స్వార్థపరుడైనా నీవు. కాంత—విధిని, విధిని గొప్ప. కిరణ్ లేనివాడు ఎందుకంటే—(కాన్వాస్ చిత్రం చివరకు తాడు)

కిరణ్ : కాంత : ఆ! ఆ! (దడలున చిత్రం లాక్కంటాను. కిరణ్ బొమ్మను రిస వోల్ పట్టుకుంటుంది.)

కాంత : ఏం కిచ్చేక్కోందా కాంత? ఎంతో తిరస్కారాన్ని నమ్మలేవువా?

రాం : (గర్జనగా) తిరస్కారం. ఏ ముగిసి అంతిమ కోపం ఇంత తీవ్రము చేశానో—ఆ ముగిసే తీవ్రము—ఏం లాభం. ఎందుకీ తీవ్రము? ఒకటి స్వార్థపరుడైనా మిగిలిపోయాను

కిరణ్ : మిమ్మల్ని గాం. కిరణ్ ఇలా అవుతాడని తెలిసినా నా ఆశల్ని విరిచింది చెప్పావనిదే. నిజానికి నా తిచ్చిమీ లేదు. ఇలా చెప్పాడు నా కోసం.

కాంత : పోనీ రాం. కిరణ్ ఆత్మకాంతిక ప్రతిపాదన కల్గిందా. నీ బొమ్మ పోటీ పంపించు. ప్రేక్షక రాగాని కిరణ్ స్వార్థ చిహ్నం విర్బరణం.

రాం : స్వార్థ చిహ్నం — స్వార్థ చిహ్నం — అయినా రాం నిష్కృష్టమైనాను.)

కిరణ్ : కాంత ! ఏమిటి అసలు గొడవ?

కాంత : (పెద్దగా నవ్వుతాడు.)

కిరణ్ : (కంఠాదుగా) నీచ్చి పట్టిందా ఏం?

కాంత : నీకు తెలిసిన కిరణ్. రాం తర్వాత నీ కిరణ్ కాగా తెలిసిన. అది చెబి పోటీకు బొమ్మ గీయించాలి. కిరణ్, నీవు ప్లాన్ చేశాం. ఏదో ఒక మార్గం తీసుకుంటా. రేక పోతే అది మనలాంటి మనిషే. మన తిన్నాడా అన్నంత మేన కర్మ. అన్నంతలు పాధిస్తాడు.

కిరణ్ : అవును. (బరికించావు. నాదిపోయాను, రాం కాదయ్యాది.

కాంత : ఏన్నాడు ఇక్కడికి పంపించానునన్నవ. ఆ కాన్వాస్ చిత్రం పగం గీసి వదిలేశాడు. ఆ పని పూర్తి చేయించాలి. అందుకోసం. అప్పటికే కాంతి అది ప్రేమ లోకంలో మంచి ఎత్తేను. కిరణ్ కూడా పుయ్యాని తిండా అన్నాడు. నీ పనోజం కావలసివచ్చింది. నిన్ను తిండాగించుకున్నాం.

కిరణ్ : అందుకేనా రాం అంత తీవ్రంగా, ప్రేమకర్తలు కూడా. ఎప్పుడూ లేనిది నా నీచ్చి రాం, ఇలా అయి

పోయే అని భయపడ్డాను. నీవు దగ్గరే పోయేవాడి—ఆత్మరూప చేసేవాడి—మరిగి మారిపోయాడు. ఎంతో తీవ్రం చిహ్నం, ఎంతో ఒకరునున్నా ఎంతో విశ్రాంతి ప్రకటించాడు! నీవు దూరంగావుంటే దగ్గరకు వస్తాడు. దగ్గరకుపోతే దూరంగా పోతాడు. వింత ప్రకృతి.

కిరణ్ — అంత విచిత్రం (అంటూ ప్రవేశిస్తాడు)

కాంత : —రాంని అర్థంచేసుకోవడం చాలా కష్టం కిరణ్.

కిరణ్ : —కిరణ్. ఎంత గాఢంగా చెప్పి, పోనీ. రాం మంచిబొమ్మ గీస్తాడు. గొప్ప పేరు వస్తుంది.

కిరణ్ : —అంతేనా. పోటీలో ఫస్ట్ ప్రైజ్ కావాలి.

కిరణ్ : —అంత కోరిక అతని.

కాంత : —అయితే కిచ్చిల్లా! కాంతోపం ఏం పాపం పాపం...

కిరణ్ : ...నీకు తెలిసిన కాంత. ఇలాంటి విచిత్ర ప్రకృతి అంటే నాకు నీవున్నట్టిం చాలా ఇవ్వం. మొదట, కాంత నీవు పిచ్చిమనిషి పాపం చేశావని. ఇప్పుడు కర్మపడుతున్నా, నా తీరగా ఇంత చిరకాలము అయింది.

కిరణ్, కాంత : —అవే!

కిరణ్ : —నా ప్లాన్ అంత కష్టం అరటావు.

కాంత : —వేరు నీ పీడిస్తున్నావే.

కిరణ్ : —మీ రేమి నా అనాడి. రాం నావాడు. నావాడు.

కాంత : —నా ప్లాన్ చేయించలేను. మేముగిడికి ఎక్కడ కిరణ్.

కిరణ్ : —Innocent girl (ఇంతలా రాం కూడా ప్రవేశిస్తాడు)

రాం : —(కిరణ్ మాదిరి) కిరణ్ (విగ్రహ అగ్రము కావలించు నుంటాడు. అదిచేత బొమ్మచేసిన (డాయింగ్ పేరు) కిరణ్ పంపించింది)

కాంత : —(గొప్పగా కాంతం తీసుకుని) Wonderfull! ఎంత బావుంది. రాం. కిరణ్. ఇలాచాడు. Beautifull Art ! (కిరణ్ మాదిరి.)

కిరణ్ : —అబ్బ! ఎంత బావుంది. రాం. నా నీచ్చిరాం. (రాం కాట్ట విముగ్ధుడు.)

రాం : ఏమిటిదంత. కిరణ్. నా కిరణ్ ప్రతికృతి నా?

కాంత : —దంత తరవాతి చెప్తాం. ఈ చిత్రానికి పేరు మార్చించు.

రాం : ఏం చెప్పాడు. నాకంత అయ్యాయంగా వుంది. కిరణ్ నా ప్రకృతి వున్నాడు కిరణ్ నీవు అంత వున్నాం. పోనీ. నా బొమ్మ, పోనీ. ఏమిలేనో?

కిరణ్ : నా కోసం వేసినబొమ్మకు నేనే నామకరణం చేస్తా. "మిత్ర వియోగం" ఏమంటావు కిరణ్?

కిరణ్ : నా ప్రాముఖ్యం పోయింది. ఇంక నీ నేమంటాను.

కాంత : ఎక్కడికి పోతాడు. కాంతోపం.

రాం : Much audio about Nothing.

కిరణ్ : All is well that ends well.

కిరణ్ : నాలుగు సంభాషణలు.

కాంత : (టాప్ కామెడీ.

రాం : ఏదన్నా కాంతి — అంత నా నాగా నా నాగా నా నాగా. నా నాగా కిరణ్ అన్నట్లు—నువ్వే నా నాగా నా నాగా నా నాగా. అలా అయిపోయింది. అంత నా నాగా వున్నాం.

(తెర పాటుతుంది.)

కేరళమునకు వికారిచేసిన పేలు

శ్రీ రాళ్ళపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

గత వికారి సంవత్సరము కేరళలో కృష్ణా నదీ తీరమున మహానరణి, రాజకీయ రంగమునందు, ప్రజాపాలన తంత్రమునందు, జన సామాన్యకాలి భద్రత వ్యవస్థయందు, నానా వికారములు పుట్టించి కలతలను కలుపుచున్నది. వికారి సంవత్సరము కడకు కేరళభూమికి మేరే చేసిపోయినది. రెండుసంవత్సరములకు పైగా, భారతి కేంద్రప్రభుత్వవర్గములకు భిన్నమయిన పద్ధతిలో నేరపరపా లనమును పొగించుచుండే కమ్యూనిస్టు మంత్రవర్గపు రాజకీయ కమ్యూనిస్టుగా విజృంభించి అప్రకృతితో అనందభైరవిని అలా పించుచుండగా, పశుబాటకు లోనై ప్రజాసమదాయము కోరికరా తో నిలపించుకొనినది. పరిస్థితులు పరిపంతులకు అస్థానము కాగా, భిన్న భిన్నములగు ఆదర్శములు కలవాడైతే, దేశమందలి రాజకీయపక్షములన్నియు అనవసరముబట్టి గుమికూడి, కేరళులు కలుపుకొని, ఆ కమ్యూనిస్టు మంత్రవర్గమును నానాభిప్రాయముచేయు దిక్షితో ప్రతిపక్షాన్ని నానా విధములగా ప్రతిష్ఠాంధీనము చేయుచు రాగా, కేరళ కేరళములో అకాలిభట్టి చెలరేగెను. ముప్పది ఏడవ యము, కాసనపథిలో సంఖ్యాబలమును, పలుకుబడిని, సంపాదించు కొని, గట్టిప్రవాహంతో పాగుకొనియున్న పాలకవర్గమును కూలద్రోయుటకు సామాన్యమగు సక్రమ పద్ధతులు చాలమిచేరి, విప్లవరూప మయిన విమరుగిని ప్రతికూలపక్షములవా రాక్షయిచగా, దేశము నాగు మాలలా, అణపరాని అంతర్యం దూపముయిన అరాజకీయ ఆరంభమయ్యెను. తిప్పలముగా, సభలు, సమావేశములు, సమ్మెలు, క్రాంతి ఘోషములు, విప్లవ వాదములు, గృహదహనములు, తుపాకీకొల్పులు, కౌరాగారి తిరుగు, రక్త పాతములు. అపమృత్యువులు—మితమానులకేరళ కొన్ని నెలలపట్టు కేరళము తోటింపినది. సాధ్యమయినంత చెప్పి, చూచి, పిప్పి, చాలించుకొని, ప్రజాసమదాయపు కాలి భద్రతలను రక్షించు కిక్కిరేని సంబూదిపాగు మంత్రవర్గముకు. విధిలేక కేంద్రప్రభుత్వము స్వస్తి చెప్పకలసి వచ్చెను. 31-7-1959 క లేదీన సాయం సంద్యా క్షమున (6-0 p. m. I. S. T.) రాష్ట్రపతి కాసన పథి కేరళ దేశ మును కమ్యూనిస్టు పరిపాలనను అంతరించినది. మంత్రులు లేక, కాసనపథి లేక, రాష్ట్రపతి తన ప్రతినిధివారా పరిపాలనమును పొగించుచు వచ్చినాడు.

అరు నెలల కడచులోగా, ఎన్నికల సంకులసమర మారంభ మైనది. ఎమైకాసరే, కమ్యూనిస్టులకు కాసనపథిలో స్థానములను విమర్శించి క్రాంతి పక్షము దిక్షిపట్టినది. అగ్రవాదులు కలుడికొలనుండి కేరళమునకు వచ్చి, మాలమూల తిరిగి, ఉప వ్యాసములిచ్చి, ప్రజలలో ఉద్బోధము కలిగించినారు కమ్యూనిస్టులతో పోటచేయుటకు ఇతర రాజకీయ పక్షములవారు సహ

నకుములు దిగించి కరులు నూగుచుండెరి. కాని, అప్పటి పరిస్థితు లలో, కమ్యూనిస్టు క్యూరికటులు పోవేగాగా వారాడుటంటే అందరూచేరి వికమర్శముతో క్రతుజనుమునకై ప్రయత్నించుట హెచ్చుగా ఉపయోగకరమని యుద్ధాంతి వికారగులకు నాయకులకు తోచినది. క్రాంతి, ప్రజాసోషలిస్టు, ముస్లిములకు పక్ష ముల నాయకులు మంతనములాడి అన్యోన్య సహాయసంపాదిక ముల తత్కలిక సంధిని కుసుక్కుకొని రణభేరి వాయించినారు. కేరళ కేరళమునకు అంటియున్న కమ్యూనిస్టు పరిపాలన పంకమును కడిగివేయుటకు ఈ 'క్రొవేటి' సంకమము వాటికి ఎంతో వేరి వచ్చినది. నానావిధోపకరణములతో, ఎన్నికలలో యుద్ధము చేసి, ఈ మిక్రమంపలి 1-2-1960 క లేదీనాడు కమ్యూనిస్టుల బలము నగించి కాసనపథిలో సంఖ్యాబలమును సంపాదించుకొనిగెను. చేతనెనంతి పోరాడిచూచి, పరాజయము నంగీరించి, "మీరి ఎలు కొండ" అని చెప్పి, కమ్యూనిస్టులు ప్రక్కకు నిలిచారు.

కాని, ఇంతటితో కథముగియులేదు. క్రొత్తగా మంత్రవర్గము నేర్పరచు సందర్భమున మిక్రమంపలిలో అభిప్రాయ భేదములు విచ్చుట తప్పలేదు. అధికారి వ్యామోహము చెడ్డదికదా? ఆవర్ణ ములకుగురించి, సంధి వరతులకుగురించి. వాదోపవాదములు, సంప్ర తింపులు. దర్పలు, మంతనములు యధేచ్ఛగా జరిగినవి. నేహాభి నగరమునకు వాయునిమాన ప్రయాణములతో రాకపోకలకు విరా మములేదు. మిక్రమంపలిలో వ్యయూహ కలహములు బయలుదేరి నూదనలు పుట్టినవి. ఇన్నిదినములు, ఇన్నిదినములుగా, ఇందరు పడిన కష్టమునకు రావలసిన ఫలము రాక "ములుతీసి, కొర్రెడుదు కొన్నట్లు" అనునీమా, అని కేరళము మరల అందోళనము పాలయినది. నాయకులు తలదలెరి.

కాని, ఆఖిలభారత జాతీయ సంస్థానాయకుల నిగువ కూడ రాజకీయతకు ఖలుగా, ఎదో ఒక విధముగా మిక్రమంపలివారికి వికమర్శము కుదిరి, కాలియుని వాతవరణ మేర్పడినది. క్రాంతి, కమ్యూనిస్టులకు ఎవమండు, ప్రజాసోషలిస్టు పక్షమునకుండి ముగ్గురు మొత్తము పగ నొకండుగురు మంత్రులతో పాలకవర్గము నిర్వరదబడెను. 22-2-1960 క లేదీనాడు పూలు 11-0 A. M. (I. S. T.) గంటల సమయ ములో స్థానిక రాజకీయవర్గపు శ్రీ బూగసులరామకృష్ణరావు మంత్రు లతో ప్రమాణములు చేయించినాడు. వయోభృద్ధుడు, అనుభవ కారియునగు ప్రజాసోషలిస్టుపక్ష 'భిక్షాచార్యుడు' శ్రీయుత పట్టంతానుపిళ్ళై ముఖ్యమంత్రి పదము నలంకరించి సేనాపతి అయినాడు కేరళములో కాలి నిర్వడి ప్రజలు ఆనందించినారు. కేరళపరిపాలనమును మరల కమ్యూనిస్టులపాలు చేసుకుంటే, వికారి సంవత్సరము కడకు కేరళదేశమునకు మేరే చేసిపోయినది.

దశ పంచనాథిపతియై లాభభాగములనున్న బుధుని మిత్ర దృష్టి ఈ రాశిమునకు కలగు. దేశములోని భవంతయొక్క పాపములు, వివాహసంస్థయొక్క అశ్రుణులు, విద్యార్థుల పానుభూతి సహా, ఈ మంత్రవర్ణమునకు అండగా నుండగలదని నూరినది.

చతుర్థభాగపు అధిపతియైన చంద్రునితో పాక్షికేంద్ర విషయ దృష్టిగల గుణము భూసంస్కరణముల విషయము మునపటి మంత్రవర్ణపు ఆచరణములను త్రోసి రాగానెసి, నూనానాగమునో ఈ మంత్రవర్ణము పరిపాలనము పొగించునని చాటుచున్నాడు. శృణుయ్య, చతుర్థభాగములకు గంద్రవిభులపాకు లగ్నాధిపతియగు కుక్కునికి భింకియందుండు చే, వారాపతికయొక్క, భూస్వాముల యొక్క పాపానుభవంపటి ఈ మంత్రవర్ణమునకు సమర్థిగా నుండగలదు. దశమ కేంద్రములో మహాధిపతి కుక్కుకు పాపానికి జీవితోత్పాదక, పాకానోద్యమమునకు, నోనా ను నిచ్చుకొక కౌక్ ప్రేమకు ప్రాముఖ్యము పెంచుననియు, పాటపు జనుల భావనకును నియు నూచించగలదు.

పుణ్యపానుము లాభభాగములలోకి కచ్చులు మంత్రవర్ణపు పుణ్యపరిపాకము. "లాభిగే పుణ్యవామి. లాభిః క్షేత్రవర్ణనః" (తజః సువానిధి.) శశిముకు లాభిఃరముగా క్షేత్రప్రముగా. పరిపాలనము కొనపొగలగు. కావనపథి పాలకర్మమునకు చేయూ తిగా నుండును.

ఈ యోగములన్నియు చాలా రమ్యముగా నున్నవి. కాని, వినోకాన్ని లోనములు నేరవాసేను. ఎప్తరధిపతి (ప్రబలపతి కక్ష) కుకకు అనకొక మెప్పుకు లభించునాకుని కామకొని లగ్నాధిపతి కుక్కుని పేటలనూది నున్నాడుకదా! శశిపహ మముగా ఆ కుకకునికి నిండుగా శిశోగ మిత్రదృష్టి! మంత్ర వర్ణముపై అనూయలవాండు ఆ జానికి పాకుపాగుగా. ఆ సప్తమ భాగమునకి కొంతదూరముగా నిలిచియున్నవాడు. ఎహా మాగుని, ఇంగుడు! ఇతడు లక్షయై. రాగ్యవ్రాసములపు మేలగా కేంద్రదృష్టిని బాపును జగగుగున్నాడు. సమమునకై కొనియుండి, అనకొకము దొంగినపుకు వినో నూయవేషములు వేసె. మంత్రములు పఠించి, కుట్టులు పన్ని, కుతంత్రములతో మిత్ర భేదము చేయుటకు సిద్ధముల వాగు శశిపహలలో నున్నారని యా యోగము హెచ్చరించుచున్నది. చతుర్థభాగమును క్షురగ్రహము ఉండెనని, ప్రవర్ధింశియుచేయుకై దానికి కందంగురు పాచ్యులిక, వప్తరతుగైతై అని లక్షణనాశ్యము. ఇంటి గురు భావనకున్న గ్యధికరణకాలి రదులుకు మంత్రవర్ణమునకు చిక్కులు తెచ్చి పెట్టవచ్చును.

దేశమునదిలో దశమకేంద్రము దలింది, 1961 త స తర్క రపు ఆరంభములో ఇంగునితో కేంద్రవేషకు రాతిప్రకుదా? అప్పజేవై వా కొంతకుట్టులు జగగలవు. కాని, అది అంతప్రమాద కారికాదు. 1958 త సంవత్సరము: దలితి కుకకు కుక్కుని వాక్ర మించుట. దలితి రదికి మముని ఎమపప్తక వేద దాపరించుట. దలితి చంద్రుడు రదులుని ప్రత్యక్షిద్వప్తకొమ్ముట, అను విషయపా

యోగములు సిద్ధము కాగలవు. ఆ కాలమునదే, దశిరగ్గును దతుర్థి వగులుని కేంద్రవేషకు బాంధవము వివాహము భూస్వాముల అత్యుత్త మంత్రవర్ణపాలనమునకు తొంపికలిగించవచ్చును. ముస్లిం లీసవాగు దనికై వా మొరకుపట్టు పడవచ్చును; అధికారి వ్యామో వాముతో స్వయంగానేవాములు పుట్టి అజడి కలిగించవచ్చును. ఏ కేంద్రమైననీమి అది కొంత కష్టకాల ముకలిగిను. అయినా, తిగిం జాగ్రూకతనో, గొప్పగా ప్రమాదగురిస్తేతులు రాంతు నిట్లుగా నిర్వహించుట మంత్రవర్ణమునకు అపార్యమకాదు.

ఈ సప్తమ సాంకేతికము మాత్రమే కొక. ప్రబామమున మహాదాశ్రయసంపత్తి సయితము కలగు. వైవిక నన్నరు శ్రీయుతి బుగుల రామకృష్ణగవుగారి జాతకమున చతుర్థ గాత్రధిపతి గుగుటదే రాజయోగకలగడై. గ్గు లోగములదీయున్న కుధి గ్రహము కుక్కుకు! కవునీ. అనువానియుని ప్రకాంతి మనస్త త్వము, సహానీతి, మ త్రిక్తి, విగలదృష్టి, లె వాదార్యము, నామంజ్య సంపాదన ప్రతిధి, మున్నగు గుణములు కుప్తసిద్ధములు. అట్టి కుక్కుని స్థానమునకి నికరముగా, ఈ మంత్రవర్ణపు రాగ్య (దశిమ) స్థానమునకులకుని కమగొనిరేని. ఈ మంత్ర వర్ణ మునకు అతిని జాతి కుర్తము ఎంతి చేయూతిగ మున్నదో, పాత: మనోకాయలు కుర్తించగలగు. ఇంతేకాదు. ఆ నవానీయుని చలితి రాజ్య వానమునదే, వృషముగా. ఈ మంత్రవర్ణ జాతక ము దలి భాగ్య రాజ్యాధిపతి కని నిల యుండుట! ఈ సప్త యొక్క భాగ్యము అతి పుణ్యకౌపు ఎలమని ఈ యోగము చాటుచున్నది. అతిని సెపదశిము మంత్ర వర్ణమునకు అంగాల్యము. క్షిప్రపరిస్థితులు ఎప్పుడైనా వచ్చినదో, దాని ఆవిగవుల కులభి యుగా వాని నెగుర్కొని ఈ మంత్రవర్ణము శశిమునకు అభ్యు దయము చేకూర్చి ప్రమాదమును పడెముగల దనుటకు సందేహము లేదు.

మరయొక్క అంశమును మనము ఎమరరాదు. విమంగురా? ఇప్పటి గాత్యంః పరిధితులలో మన శశిములోని ఏ రాష్ట్రమునది పాలకర్ణమైన వా భారతి కేంద్ర ప్రభుత్వపు దను, అశ్రయము, లేక రాజ్యభాగమును నిగ్యహించు భాగ్యము. కదచిని నంబూది పాగు మంత్రవర్ణమే దీనికి ప్రబల నిదర్శనము. ఆ మంత్రవర్ణ జాతకమునది 1 లామునది (కర్కాటకము 18°) నికరముగా కేంద్ర వేధాస్థానముగా—(కుం 18°) ఇంగుడు, సమపప్తక వేధా (మకరము 18°) బుధుగును, కద భారతి కేంద్ర ప్రభుత్వ 2 జాతకముని జ్ఞప్తముగనుంచు కొంటిమేని, చిట్ల పేల మేనలె, ఆ మంత్రవర్ణము బప్తన కూబాపుటకు మాలకొరగము ఎంగున్నదో,

(1) హేమలంబ సంవత్సరమున దైత్రి కుక్ల పాదమో కుక్ల వారమునాగు (6-4-1957) పాలు 12-82 గంటలలో పుట్టినది నంబూదిపాగు మంత్ర వర్ణము.

(2) శశి విశాధి సంవత్సర మాఘశుక్లాపమో కుగవారము నాగు, అనగ, 25-1-1950 నాగు. 10-20 A M (I S T) కాల ములోవిప్పదినది భారతి కేంద్ర ప్రభుత్వము.

వృషభాగలను. ఆ మంత్రవర్గమునకు స్వస్తిచెప్పబడె 81-7-1959
న రేదీప, రాష్ట్రపతి అభినందనముపై దేవాలు చేసిన క్షణమందు
(సాయంకాలము 6-0 గంటలు P. M. I S T.) భారత కేంద్ర
ప్రభుత్వ జాతకపు ముస్థానమే - (మరము 18°) లగ్నముగా
మండపన్నచో, ఇది కాక తాళియ మనజాలముకదా?

ప్రశ్నకొనియున్నది. ప్రశంసలోనున్న మంత్రవర్గ
జాతకమందలి రాజ్యభావము సాక్షాత్తుగా రాష్ట్రపతి
శ్రీయుత రాజేంద్రప్రసాద్ బాబుగారి జాతకములో రాజ
యోగకారకుడు కుక్రుని చలిత స్థానమండి (కుంభ
ములో 8°) నిలుచుట శరశబ్దపు భాగ్యము. అటే, భారత
కేంద్రప్రభుత్వ జాతకమందలి లగ్నాధిపతి కుజుడు (మల 9°) ఈ
మంత్రవర్గ జాతకపు రాజ్య (దశమ) స్థానమునకు త్రికోణప్రత్యక్ష
మిత్రి దృష్టితో నుండుట సయితము అమూల్యమగు సౌఖ్యము.
కేంద్రప్రభుత్వ జాతకపు వయస్సు మహాశియుడు (కర్కటకు 2°)
ఈ మంత్రవర్గ జాతకపు రవితో కోణద్వైతము, దండునికి సమ
దత్తక వేదాస్థానములో, మంజులేశ్వర సహాయముపై నుండుట!
కానకసథిలో సంఖ్యలము అల్పమయినా, ప్రజా సోమలిను పక్ష
జాతుకుడు శ్రీవత్సల శాస్త్రి ముఖ్యమంత్రిపద మధిషించుటకును,
అతడెంత పోరాడినా మున్దలీగునకు పాలకవర్గములో స్థానము
లభించక పోవుటకును, మూలకారణ మెందున్నదో, ఇప్పుడు నూటిగ
ప్రతితో చూపనట్లు అగుపడుచున్నదికదా? భారత మహాప్రధాని
శ్రీ నెహ్రూపంజరుని జాతకమందలి కుజుడు (యోగకారకుడు)
కులారాశిలో 2°లో నుండి, మంత్రవర్గజాతకపు దండుని కేంద్రము
దృష్టితో లగ్నాధిపతి కుక్రుని ప్రత్యక్షమిత్రిదృష్టితో, కటాక్షించు
చుండుటకు ఎంత విలువయున్నదో, నగువరు లాహించుకొనరు.

మరియుక్క విశేషము అభిల భారత జాతీయ సహసంస్థ
కాదుకుడు శ్రీయుత నిలం సంతోషరెడ్డి జాతకములో బృహస్పతితో

కూడియున్న లగ్న మెందున్నదో, నిరముగా ఆ భాగముండి
ఈ మంత్రవర్గపు శని, అవిగా, రాజ్యభాగ్యభిషి! అన్యోన్య కోణ
దృష్టి అపకూల్యముగల అతని శని వయసులు ఈ మంత్రవర్గపు రాజ్య
భావమునకు ప్రాపు అతని దండునితో మంత్రవర్గపు బుగునీ
నిండుగా ప్రత్యక్షమిత్రి. మంత్రవర్గ నిర్మాణములో అతని రాజ
నీతిగోప్యవిలువ యుండక తీరదుకదా? అతని నీతిచాతుర్యము
'విశురనీతి' నుంచి ఈ క్రిందినూ క్రిందినూకు తెట్టించునట్టిది:

“అరేది విలుకొని ఉద్వల

శరముక్కున నొంచు; తప్పిచనినన్ జను; నీ

ర్పరియైన వాని నీతి

స్ఫురణము పగరాజు, అతని ధూమిన్, చెంచున్.”

(భారతము-శివోన్యవర్గము)

ఈ మంత్రవర్గమున కిది సాహాయ్యము ఎంత ప్రయోజనకారి.
కావుననే, 1961, 1968 సంవత్సరములలో ఏదో బాలాడిష్ట
యోగములు వచ్చినా, మహాదాత్రీ సుభాగ్యముకల యీ మంత్రవర్గము
గండమును కడచి కట్టెక్కుట అంతకష్టమైనదే.

కొని, మహారాష్ట్ర మెట్టిదైనా, ముఖ్యమంత్రి జాతకము నకున
రించియు తన ప్రభావమును చూపాలగు. కనుక, అతని జాతక దశా
క్రమమును గమనించనిదే, ఈ మంత్రవర్గపు ఆయుర్దాయమును ద్విం
చుట అసంకతము. ఆ జాతక సామగ్రి లేదు కనుక, ప్రకృతి మంత
రాలును.

శ్రీ తానుపిల్ల మంత్రవర్గము ప్రజారంజకముగా పరిపాలన
మును సాగించి కీర్తి వశయును గాక!

“స్వస్తిప్రజాభ్యుదయ; పరిపాలనంతం

శాస్త్రయుగ మార్గం. ఎహిం మహిగా.”

శివయాత్ర

శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ

క్రాంతిదానః సహాభిభూషితమహాకాలేశ్వరగా, మత్సురా
వారోవార్షితిపుణ్యకోశమున, దేవా, తావత్కృత్యానిగా
కార ప్రాకటలింగ ముజ్జయినిలో గన్గొంటి, దత్తవత్ ఫలా
కారం బొనిసి వ్రాయగంటి మనసార్గ్గ, బర్వతేశ్చ సభూ!

శ్రీ తంజాపురిలోన నాకు శిలియించెన్ బ్రాణికిం గల్పనా
తీరింబా బృహత్కేశ్వరాఖ్యభవన ద్వీప్యన్మహాదర్శనం
బేతాన్యజ్జయనాస్తపుణ్యఫలితః, బేతక్తి శల్పించి నా
కేశిత్ సద్యశశింబు వ్రాయ ననువయ్యెన్, బర్వతేశ్చ సభూ!

సుతాన్త్రయకారి కామిని భన్తకోవాద్యనంజోధనం
బిగుకొ చిత్తములోన మేటిసొగ మారింపంగ తొలించెనే
యరుదారన్ దిశిరిపురన్ధ భవనీయకారి మబ్ లింగమున్
దిరిసింపంగ నె చిల్కి నెక్కరుణ, నన్నా, పర్వతేశ్చ సభూ!

వరినల్ గట్టి యఖండశాతమి యనన్ వర్ధిల్లు గోదానదీ
వరికుం బుట్టినయింక మేటిదొరవై వాసింపు నీ శ్రీరామకే
శ్వరి సూరింబున మన్న దివ్యభవనదైశ్వర్యమ్ము సేవింపగా
నరుదై పొంగెను గాదె నా వ్యాసయ, మహ్న, పర్వతేశ్చ సభూ!

కృష్ణావాహిని వాన్తరంగములో శీడింపగా గైతలో
నిష్ఠాశత్రుము కొంత శల్పినది; తన్నిగంబు మూలంబు లో
చిష్టు గ్రానమహాబలేశ్వరమునన్ సేవింప ని మూర్తినిన్
దృష్టాహారిగ భక్తిమై గవిత యెత్తెన్, బర్వతేశ్చ సభూ!

దక్షారామము పర్వశేండ్ల పుకు నే దర్శించితిం గాదె, నీ
యక్షయ్యంబును సూపు జూచితిని భీమాఖ్యంబు; వెన్వంట న
యక్షుణ్ణంబుగ రొడు సద్యమున నీశా, నాడె వర్ణించుకొ
దక్షిణం బిడినాపు నిన్ గొలువ గైతన్ బర్వతేశ్చ సభూ!

దాడిం బూక్కటికాక నిర్ధమని యొద్దం గల్గునే బాగుం
బెంజిరంబులు? రామ్మహేష్వరపురిలో నేంచేసి యున్నట్టి మా
ర్కండేయేశ! శ్వదీయ దర్శన ఫలాకారంబులొ నీ సుశుల్
మొండై పొంగుచు నీక యర్చితిము సుమ్మీ, పర్వతేశ్చ సభూ!

నాపున్నంబులరాశి గాశిఫరిగోనన్ నిశ్వనాథాఖ్యమా
నీ వారిమ్యము జాటు లింగమును గంటిన్, గంగలో ముంచితిన్

నాచాపిష్టఘటంబు వంకమెడలంగా, నంత వెల్లిడ్డ నా
యే ఘన్నంబుల గీతొ యీ శతక మయ్యెన్, బర్వతేశ్వరభూ!

ఏతన్మృగవితాసుమంబులు నివాళింపంగ నానాటి నీ
పాతాళేశ్వర యావదర్చన విధా ప్రాబల్యమేగా, యే
హేతూహం బచరింపలేక; నీని నేవింతున్ భవత్కాగునా
ప్రాతర్మౌనసుగంధవాహముల గ్రోలన్, బర్వతేశ్వరభూ!

కటరాజేశ్వర, నీ చిదంబరములోనం గల్గె నీ దర్శనం,
బలుపె నొచెను 'జితమిద్ది, యిదిగో' యంచెల్ల భక్తాళి ప్రా
కట భ క్తిం గనుగోగ, నెమ్మిది 'నాకా'ళాంగమంగుంకి యు
త్కట గంగోపమ మత్కవిత్వ మురుకంగా, బర్వతేశ్వరభూ!

అమర్త నా కొకనాడు హంపిని విరూపాక్షేశ నందర్శనం
బు, మహాస్కారకమైన నీ నెనరు శంభూ, నకు నాక్షాణ్మిక
విమలానందము గూర్చి, నేను వెదిలున్ నేనొళ్ల గైచారముల్
స్వమంగళప్రీతిగ, :న్నుగూర్చి, ఎరమేళా, బర్వతేశ్వరభూ!

'చండిగడ్' శిఖారాగ్రగర్భన సువైశాల్యాతమత్పుణ్యముల్
పండెం బో, భవదీయ ప్రీత్యరము భావంబెల్ల భావంగులో
మెండై నీయిదుభిక్షి సక యడగా వీకొన్న నాకైత లూ
చెండై నీవదనీను నద్దుకొనజే, శ్రీ బర్వతేశ్వరభూ!

నినదించున్ హిమవన్మహానగహిమూనీ సంభవ బైన య
వ్యంధారావళిగొన యున్నదనుంపావ్యంబకొంకారముల్;
కని యూ పంచనద్ పదేశమున వికా గున్నదీయాదిమూ
ర్తిల జోహారిదుగన్ 'నమోస్తు జలమూర్తే' బర్వతేశ్వరభూ!

హిమవత్పర్యతసానుభాగముల దర్శింపంగ జేకూరి నా
నమయంబందు మనోనుహంబరమునన్ జానైన నీయింటి వ
ట్లుమెరుంగుల్ సులకించి హత్తుకొనె గట్టుల్ రేచి యల్లుంకి నీ
వె, నురింకన్, మదిలోన నివ్వలెగా, హే బర్వతేశ్వరభూ!

చిరలామందిరమందు ఢిల్లిపురిగో బేర్మిన్ బ్రతిష్ఠించిన్
స్థిరయోగీశ్వర ముదకంబగు భవద్దివ్య ప్రభాయు క్త కాం
తరహాదంచితమూర్తి, వికరునా నాథా, నావయన్ వచ్చిన్
వరునె న్నిన్నిటు వందఃద్యముల గొర్వన్, బర్వతేశ్వరభూ!

అరయం జూడగలేదె యిందనుక, దేవా, దగ్ధవప్రాప్తియన్
సిరి నాకందక; క్షేత్రరాజముల నాశ్రీతైల రావీశ్వరా
మరనాథాదు; గావునన్ గుడినె సంభావించి నేదంపగా
ఎర మీ వీవలె నాకు నిప్పటికి, దేవా, బర్వతేశ్వరభూ!

సూత్రేంద్ర తెలుగు వ్యాసము

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

'వ్యాస' శబ్దములకు కంప్యూటేషను, విస్తరము, గ్రహము అను పర్యాయములు గలవు. 1 విస్తృతి రిస్తారా స్వభావ ఆస్థానము. రిశేషముగా గ్రహములు. 2 విశేషము గ్రహము విశేషము గ్రహ ఉపాదాన రిశేషముగా గ్రహించుట. 3 వివిధమానము వ్యాసము అను ఉపనేతము. ఆ నేత ప్రకారములుగానుండుట. అని విని వ్యుత్పత్తులు ఈ యాదును వివిధి చేర్చి యితి. నేను వై యాడెట్టిగా వ్యాసము 'అనునది ఆధు : సాహిత్యములలో నొక ప్రత్యేక రచనకు గాఢియైనది.

సారస్వతి నామము పరిచయమును విశుద్ధమునకు నీ వాడు వ్యాసము ప్రధాన సాధనమైనది. వ్యాసమునకు, పత్రికా వాఙ్మయమునకు వివిధాభాసములు. వ్యాసమునందు లేనివియును గూర్చి వ్రాయుటకు ప్రాంతంబున నది యొకనూత్రిమున నుపపించు విధియు లేదు. పత్రికా ప్రత్యేక శక్తిలలో దానిని ప్రపంచించుటకు తగిన యుగము, వ్యాసమునందు గలదు. అట్టివి పత్రికలలో ప్రకటితములగుటచేత, వాని నుంచి భాగములు లోకము నుంచి చును. రాయు కును వానిని సంస్కరించుటకు విలువనున్నది. ఆ నేను, వ్యాసము లన్నియు గ్రంథ రూపమును దాల్చుచున్నది. కాగా నీవిం కొమున గ్రంథరచనలో ముప్పాతి ముప్పాతి ముప్పాతి వ్యాసములే గునుట యతియొక్కకాదు. "అంత రాయుమయం బిజామంత రాయుమయం" అన్నట్లుగా నీవాడు 'అంత' వ్యాస మయం బీ పత్రికలంత వ్యాసమయం" అని చెప్పియున్నాడు.

సంపాదకీ గుము లనుడు, ఉపసంపాదకీయులు లనుడు, సారస్వ తానులందులకును మిత్రులు యనుడు వ్యాసములే, పత్రికా నియంత విత్యహార రూపములుగా పరిమించివి వార్తలు వ్యాస ములు రెండుడు పత్రికకు ముఖ్యాంగములే నను, వ్యాసములు, వార్తల కంటే సాహిత్యమున స్థాయి యు గడించినవి.

ఆంధ్రవాఙ్మయ దర్శితకు పరిశీలించినవ్యాసము అను రచనా ప్రక్రియ, నవీయమునందేయముగా ఆ గ్రేయుల పరిపాలన నున దెమున నీ కొనిన వెనుక క్రైస్తవికము సంకేమియున కితాదిలో ఉత్తరార్ధ ప్రారంభమును దేయు కొనుగచున్నది. గాజకీయదర్శిత వసువరించి యీ యుగమునందలి సాహితీ పరిణామమును మోలించిన నా యా క్రిందివిధముగ వేర్పడును.

క్రి.శ. 1800-1857- కుంభాదీపాలన - కొనయ్యము - వ్యాసహారిక భావ 1857-1947- నన్నయమారి విశేషంగ యోము- గాంధీ భావ. 1947-గిడుగు ముగము. వ్యాసహారిక భావ.

కొను దొరవారు తమ నిఘంటువ (ఇంగ్లీషు- టెజరు) Essay అనుగాట వ్యాసము అనునాము నిర్మిరి (నూడుడు పు. 1880 supplement) Essay n. s. (add, is commonl ycalled in

Madras వ్యాసము. Essayist n. s. he who makes an attempt. who writes an Essay, an author ప్రయత్నిము చేసేవాడు (In Madras Commonl y Called వ్యాసము ప్రాసీవాడు గ్రంథకర్త.)

అనగా క్రి. శ. 1852 ప్రాంతమునకే నన సారస్వతిమున వ్యాసమునాప్రక్రియ మొదలిడిట్లు తెలియుచున్నది. కొని యావాటి 'వ్యాసరచన' మనకు లభించలేదు.

నేను ముందు చెప్పినట్లుగా పత్రికలకు, వ్యాసములకు, నదివా భాసంబంధ మున్నది. కొనుదొరవారి కాలమున భావ వ్యాస హారిక కు. కొట్టి యా కాలమున పత్రికలు వ్యాసహారిక భావము వెలుగుచుండెడివి. 'వర్తమాన తిరిగిటిగా' (1842-1850) విషయ రివరణ మున్నదిగాని నీటి వ్యాసరూపమున నది లేదు. ఇక ఆ కాలమునాటికే "వ్యతాంతి" అను పత్రిక మనకు లభియు కొక బావుటచే నంగులో : వ్యాసము లున్నవి తెలియుటలేదు.

ఆ వెనుక క్రి. శ. 1860 నాటికే పూర్తి వామనీని ముగ్గు పరిసంహలు నాయకుగారి "హితనూచిని" క్రి. శ. 1862 లో ముద్రించివినది. అదియు తెలుగు వాఙ్మయ దర్శితలో వ్యాస రచనా ప్రక్రియకు వాంకొట్టి, వ్యాసరచన దర్శిత నీటి నూత్రేంద్ర వాటిది.

వ్యాసాంధ్రసాహితీ జగత్తులో, వింత ప్రాముఖ్యము బడిననీ "వ్యాసరచన" గూర్చి ప్రత్యేక పత్రికలు జరుగలేదు. దీనికి కారణము నువకు వాఙ్మయ సారస్వతి దర్శితలేకొని సాహితీ రికాన క్రాపకానుముకు దెబ్బ దర్శిత లేకబావుటయేయని ప్రాజ్ఞులు విశిషిము ఈ వ్యాసమున తిలపారిగా నూత్రేంద్ర వ్యాసరచనా దర్శితను నివేదించుట ప్రయత్నించుచున్నాను.

ఆధ్యతివాంధ్ర వరచనవాఙ్మయ దర్శితమున, వ్యాసరచన ప్రధాన భావము వ్యాసించినది. వ్యాసమునకు సాధారణముగ నిక్రింద వివరించిన యీగము లుండునని గ్రహింపవచ్చును.

1. అతి దీర్ఘమును లేక అతి విపులముగను నుండునుండుట.
2. సంగ్రహముగాగాని. క్లుప్తముగాగాని యుండుట.
3. వక్రవ్యాంకిమును విషయంభాగము చేయుట.
4. ప్రత్యేక ప్రత్యేక శీర్షకంబులు.
5. విషయ ముద్దిషము గాని, నిర్దిష్టముగాగాని యుండుట.
6. నియతిమైన పుటలలో నియుండుట.

వై యీగములు వ్యాసముయొక్క వస్తువునకు సంబంధించి నది ఇక వస్తువినిరణమైన వియక భావకు సంబంధించిన విది.

1. భావ, విద్వద మై, సులభ గావ్యామయంబులు.
2. వాక్యవ్యయములు, కారికములు - వినిచే నర్థమురూపకల్పించుట.

8. ఉత్తరమునకు, ఉత్తరానకు, ఉత్తరానకు-అను యాదం గములు కలిగియుండుట.

పై లక్షణముల ననుసరించి తెలుగున వ్యాపరదశా చరిత్రను తరిలిరించుచో నందు నాలుగు విధములైన పరిణామములు కనబడుచున్నవి.

వ్యాపము : 1 ప్రమేయము, 2 సంగ్రహము, 3 ఉపవ్యాపము, 4 తక్కిన వ్యాపము, 5 ప్రత్యేక పంచిక - సంగ్రహము.

నవలక్షణములు గల యాదం యభినవసాహితీకాళి యందలి తదవల, నవల రచనలో గొన్నింటివలె తుల్యములుగాక, నిత్య వర్ణనార్థమున నిలువించుకొన్నవి. ఈ నవలక్షణములను సంగ్రహించిన. 1. విషయ సంగ్రహము, 2. రచనా సౌలభ్యము, 3. వివ్యాపరదశా అను యాదం వ్యాపరదశా మూలములని చెప్పవచ్చును.

వ్యాపరదశా, తన యాదంలోనవలక్షణముగా, భావములనుగాని వృత్తముగా తెలుపుటలో కొంత కొంత దశావలల యాదాను నంది తేముట తప్పనిసరి గగును. అట్లు నవలక్షణములను సంగ్రహించిన. 1. విషయ సంగ్రహము, 2. రచనా సౌలభ్యము, 3. వివ్యాపరదశా అను యాదం వ్యాపరదశా మూలములని చెప్పవచ్చును.

ప్రమేయము

ఈ విభాగమున ప్రథమముగను, కడపటిదిగను పేర్కొనఁ దగినది, శ్రీ శామి నేని ముద్దునిరసించువాడుగాని హితనూచిని. ఇందు 1 వ్యాపరదశాపమున నెనిమిది ప్రమేయములు గలవు - 1. విద్యా ప్రమేయము, 2. వైద్యప్రమేయము, 3. కుశల్యప్రమేయము, 4. మనుష్యేతిర జంతు సంజ్ఞా ప్రమేయమును, 5. నిత్య ప్రమేయము, 6. కుశల్యప్రమేయము, 7. పశుశాస్త్ర ప్రమేయము, 8. వివాహ ప్రమేయము. ఇందలి రచన కచ్చితవ్యవహారికము. ఉత్తరానకు :

"స్త్రీలకు విద్యలు సాధకము లందున్నవి. విద్యలు చేర్చు కొనుటకు హిందూదేశములో గ్రంథములు విక్రీణి సదుపాయముగా చేర్చియున్నట్లు కొంద రెఱుఁగించువాడు కౌని, యిదివరకు విద్యయేయున్న గ్రంథములు ఏమి, వాటిని బాలురకు చెప్పించి పద్ధతులును, యెఱుఁగించితి జరిగిందనుచున్న కృషికి తగిన ఫలములు ఇచ్చెడిమి నేనందుననున్న, కిరీర శోధ్యమునకు జూరైన నైద్యం కి లక్షగ్రహించెడిమి సర్వ తముఖ్య కార్యమైనప్పటికిన్ని, హిందూ జనముగలకు, అందునుకూర్చి శిక్ష చెప్పబడుచునందున నున్నది. వారికి నిర్భయముగ నున్న, కర్మకాలక్షేపమును అని ఖ్యమును పోయెను కలఁచుచున్నది."

గ్రంథ ర్థి తాన వాడిన భావముగూర్చి యిట్లు చెప్పి యున్నాడు :

"గ్రామ్యా క్తి ఆంధ్రభావతాయాన అంశములలో కొటిగా లక్షణగ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది. ఈ పదములు ధంతా బద్ధములైన గ్రంథములయందు చేర్చడము అయ్యెయున్నదిగాని, వాక్యగ్రంథములయందునూ, భావయందునూ వీటి వాడిక తగులె యున్నది. ఇందువల్ల భావారణ మిక్కిలి ధారాళముగా నుండు న్నది. గమక సాధారణమైన భావయందు వాడుకలోనున్న గ్రామ్య పదములు చాలామట్లుకు సరసమైన వాక్యరచనలో అంగీకరింప తగినవిగా నేను ఎంచుకుంటున్నాను." (హితనూచిని 1882.)

సంగ్రహము

వ్యాపములను సంగ్రహము లను పేర తెలుగున వెలియించినది భారతీయ ప్రథమ మహాసభాపాఠ్యము తరవస్తు వేంటరంగా చాణ్యముగా. వారికింది సంగ్రహవ్యాపములను రాయించి ప్రకటించిరి. ప్రాచీన భారతీయముల వాహితీసంస్కృతి విశేషములను వర్ణనకు నుధి గ్రామ్యమైనకైలిలో ప్రహమాణికముగ తెలుగులో వ్యాపరదశాపమునఁ బ్రకటించినవారిలో రంగాచార్యులవారు ప్రథములు. ఆయా విశేషములకు వ్యాపముల నీ క్రింది పేర్కొనుచున్నాను.

1. అలంకార సంగ్రహము; 2. తర్క నిర్ణయము; 3. ఆర్థముల సంగ్రహము; 4. ఆత్మసంగ్రహము; 5. శాఖాసంగ్రహము; 6. కుశల సంగ్రహము; 7. స్మృతి సంగ్రహము; 8. తర్క సంగ్రహము; 9. వేద సంగ్రహము; 10. వివాహ సంగ్రహము; 11. నీతి సంగ్రహము; 12. భిక్షవ్యసంగ్రహము; 13. కుశల సంగ్రహము; 14. అనితర సంగ్రహము; 15. కళా సంగ్రహము; 16. కర్మ సంగ్రహము; 17. ముక్త సంగ్రహము; 18. ముక్తహర్ష సంగ్రహము; 19. ప్రమాణ సంగ్రహము; 20. ప్రాశస్త్య సంగ్రహము; 21. పునశ్చింతన సంగ్రహము; 22. రహస్య సంగ్రహము; 23. హిందూ శాస్త్ర సంగ్రహము.

ఉపన్యాసము

నవ్యసాహితీరంగమున 'ఉపన్యాసము' అను రచనకు నొక ప్రత్యేక స్థానమున్నది. నేటి వ్యవహారములో, సాధారణముగ ప్రత్యేక సమావేశములయందు, సభయందు, లిఖితరూపముగా గాక వాగ్రూపముగా చెప్పినవానికే, ఉపన్యాసములు అనువాదక యున్నను, నొకప్పు డిది 'వ్యాపము' అనుపదమునకు సర్వానుపద ముగా నుండెడిది. ఈపరిస్థితి కీ. కి. 1870 ప్రాంతమునందే వాక్య యమున చేర్చినది. దానికి కారణ మనాటి కళకాలతరీతులే. వ్యాపములైనను, ఉపవ్యాపములైనను మనకు పాశ్చాత్య వాగ్విశిష్ట, సంస్కృతి, సంస్కారములన విచ్చింతియేయని వాద్యయదర్శి కారులకు, విమర్శకులకు నీగలకు విడితీ మియున్నది. ఈ సంస్కార మాలమున నేమన తెలుగుదేశమున వ్యాపరదశాపమునకలయుపవ్యాప

1. గద్యచింతనము. గిమలపండితులుగారిచే పదునూర్వుఁ అడింది. ఇంది గ్రంథము 'వ్యాపము' గాని పరిగణితి మైనది. మూడు దు విషయమునాదిక పుట 28: వ్యాపము హితనూచి - హిమి నేని ముద్దు నునీ హిమాయను.

2 ఈ యుపవ్యాప సాధారణతరీతులకు తెలుగుదేశమున వాడుక నేను రచించిన ఆంధ్రవైదిక వాద్యము 14, 147, 148 పుటలు చూపవలెను.

వద్దతి ప్రారంభమై వ్యాప్తిలోనికి వచ్చివది. దీనిని ప్రారంభించిన వాడు, తండ్రితనాంధ్రవాద్యమును యుగపుగమును వీరళింగము పంతులు. వాడు మొదట యుంవ్వసింపబోవు ఓడమును. వ్యాసములవలె సుప్రకృతాప సంహారాదిలక్షణములను సరించి దిద్ది నీర్పించిని. సభాసమావేశములయందు పవ్యసించి, అపై వానిని గ్రంథరూపమున ప్రకటించువాడు. వారా యుపవ్యాసములు చేసిన స్థలములు రాజమహేంద్రవరమున ప్రాధాననూజము, విజయనగరమున రాజావారి బాగికోపాతకాల. ఇవి ప్రథమమున ముద్రితములై ప్రకటింపబడినవి. వాని ముఖ్యపుత్రమున నిట్లుండెను: "వికనుత్యము" తే 15-8. 1875 దిని రాజమహేంద్రవరమున, విజయనగరము నుచే రాజావారి బాగికోపాతకాలయందు కందుకూరి వీరళింగముచే నియమింపబడిన యుపవ్యాసము."

వీరళింగ కవివ్యాసములను నాలుగువిధములుగా విభాగింపవచ్చును. (1) మతిము (2) స్త్రీ పునర్వివాహవిషయము (3) పాంఘి: ప్రవృత్తి (4) రాజకీయములు.

1. మతిము: హిందూనాథములు - వర్ణములు, జన్మాంతకము, విగ్రహాంధనము-ప్రార్థన, వైరాగ్యము, దానములు, తాత్పర్యములు, పుస్తకములు, ఈశ్వరార్చనము.

(2) స్త్రీ పునర్వివాహవిషయము: అతిబాల్య వివాహములు, స్త్రీ పునర్వివాహవిషయకోపవ్యాసము, ప్రథమ విజ్ఞాపనము, ప్రవర్తిక సమాజవిజ్ఞాపనము. (ప్రథమ ద్వితియములు), స్త్రీ పునర్వివాహ విషయశాస్త్ర సంగ్రహము.

(3) పాంఘి: ప్రవృత్తి: వికనుత్యము, విద్యాభివృద్ధి యర్హకృత్యములు విద్యాభివృద్ధి పద్ధతులు, సకాయకమకర్మములు, స్వయంకృషి, జీవిత పరమార్థము—దానిని పొందు లాభములు.

(4) రాజకీయములు: దేశము మహాజనసభ దాని యుద్ధములు, సంఘ సంస్కరణ, మహాసభాధ్యక్ష పవ్యాసము, గోవావరీ మండల పాంఘిక సభాప్రసంగము.

వీరళింగకవి వ్యాసముల మందు (1) సులభ గావ్యాశైలి (2) వైశిష్ట్యము (3) సమతీ (4) జీవము ముఖ్యలక్షణములు. మతమున వ్యాపారంధమున నేను వివరించిన లక్షణము లన్నియు వీరళింగకవి రచనలయందు పొందుపడియుండుటచే, నీతనిని "వ్యాస రచనావ్యాసుడు" అని యాశాభాచరిత్రమున పేర్కొనవచ్చును.

కందుకూరి వారికొలముననే వెలువడిన యుపవ్యాసములను, వ్యాసములను రెండుపేర్లతోను వ్యవహరింప బడుచున్నట్లుగా నీ ప్రచురణములనుబట్టి గ్రహింపవచ్చును. కర్మోపవ్యాసము - దుర్భాక వెంకటాచలశాస్త్రీ - 1892. ఇది కర్మము గూర్చిన వ్యాసము. తే: కుపవ్యాసములు - అంగ్లేయ భాషలో ప్రసిద్ధిచెందిన రచయిత తాత్పర్యమును నగు తే: మహాభారతము వ్రాసిన వ్యాసముల కౌటాచల శాస్త్రీ - Bacon's Essays అని పేరు. కాని తెలుగులో తొలిదీనిని భాషాంతరికరించిన శ్రీ కొండ్ల రాజానుజా చాత్యులుగాని దీని 'దేశమపవ్యాసములు' అని పేరు పెట్టి యున్నాడు. రెండవ భాషాంతరికరితమును నుసర్ అశంకరాద్రి గారు "దేశమపవ్యాసములు" అని వ్యాసమునకు పర్యావృత్తముగా వాడియున్నాడు.

ఉపవ్యాస పయోనిధి—కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రీగారు: 'కాశ్య విమర్శనమునందు యుని కవా విద్విజుడని' గిడుటవారిచే కీర్తితుడైన కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్య శాస్త్రీగారు ప్రసిద్ధ వ్యాస రచయితలు. వారు వీరళింగముగారికి ప్రతిస్పర్థులై, ఆర్యమతిబోధిని ప్రతిక ద్వారమున మత పాంఘి విషయములపై పెక్కు వ్యాసములు వ్రాసిరి. పాహిత్యమునందును పరశ్చరిములుగా వ్యాస వ్యాసంగము చేసిరి. అయినను శ్రీ. కె. 1910 లో వారి వ్యాసములొక సంపుటముగా ప్రకటింప బడినపు డా గ్రంథమునకు "ఉపవ్యాస పయోనిధి" అను పేర్ల యుండుట ననుసంపదగినది.

ఇట్లే, వల్లూరి జగన్నాధరావుగారి ఉదకమును గూర్చిన ఉపవ్యాసము (శ్రీ. కె. 1881), మన్నవ బుచ్చయ పంతులుగారి కామినీ గర్గణ దూషణము అను సుపవ్యాసము (1891) వ్యాసములే. వైవానిలో ఉదామునుగూర్చిన వ్యాసము శాస్త్రీయ పండిని, శ్రుతి స్మృతి ప్రమాణ పూర్వకముగ రచింపబడినది. తిరిగి ముద్రణము కొదగిన ప్రతి సరదన.

ప్రతికా వ్యాసము

వార్తా ప్రతికల వ్యవహారమును మార్చి, ప్రశ్నోక సంచికా రూపమున వెలువరించిన ప్రథమ ప్రతిక తత్త్వబోధిని. ఇది శ్రీ. కె. 1865 లో ప్రారంభమై నూనమున కొకతూరి సంచికారూపమున వెలువడుచుండెడిది. నేడు మనము "వ్యాసము" అని పరిగణించుకొను ప్రతికయందు ప్రశ్న పెట్టిన ది ప్రతిక. శ్రీ. కె. 1865 సంవత్సరమున ప్రకటింపబడిన యా శ్రీంది వ్యాసము రెంత్ గుమార్తములో వివరించుచున్నాను.

వారవ్యతిము:—కేతవధాన వివరణము 5 ఇందు కేతవధానమున చేయునట్టి పద్ధతులు సంపూర్ణముగ వివరింపబడినది. అది

1. కవిత్వ భేదములు.	68
2. ఖండ ప్రతిక భేదములు.	12
3. చతురంగ భేదములు.	18
4. గణిత భేదములు.	4
5. ప్రశ్నోక భేదములు.	4
6. కర్పంధ భేదములు.	6-104 భేదములు

8. ఇట్లు ప్రథమముద్రణమునందలి విషయములనుబట్టిని సంగ్రహించి పై గ్రంథమున వివరించితిని. వీరళింగముగారి తాము సంపుటముగా ప్రకటించునప్పుడు వీనిని విడిచివేయుటచేత, తిరువారి ముద్రణములలో నివి చేరలేదు.

4. వీరళింగముగారి వ్యాసములను శ్రీ. కె. 1879 మొదలు శ్రీ. కె. 1897 వరకును రచించియున్నాడు. వారి చివరవ్యాసము. వారు చనినపుడునుండు శ్రీ. కె. 1918 లో వ్రాసినది, "బమ్మెర వారివమాత్యుడు" అనుది. ఇది యా సంవత్సరముననే, ఆంధ్ర ప్రతిక సంవత్సరాది సంచికయందు ప్రకటితమైనది.

5. శ్రీ వేలూరి కిరణమశాస్త్రీ మహాదయాలు ఆంధ్ర వారప్రతిక స్వర్ణోత్సవ సంచికయందు వ్యాసమునుగూర్చి నూచించిరి.

నేటి కార్యకర్తలముఖ కోర్కెలను దూకి మన మెదురుకుము - కోర్కెలను మన్నియు విస్తరిమును. ఈ వ్యాసమున కా వివిధములన్నియు గలవు. ఈ విషయమును గూర్చి ప్రత్యేకముగా రెండు వ్యాసము నేటింపవలసివచ్చెను.

వాంఛితము :—1. స్త్రీ పురుషాచా విషయము. 2. కాలికా వివాహము.

మరియు :—ఈ పత్రిక ప్రాకారమున సంబంధమైనది యగుట కా దుశమునకు సంబంధించిన వ్యాసములు నిలువజేసినది. 1. పరిశుద్ధాత్మ ముగ్ధ్యము, 2. పరిశుద్ధ స్వరూపము. 3. కేవల స్వరూపము. పరిశుద్ధాత్మ తత్త్వము.

విజ్ఞాపకములు :—1. మార్గగమము, 2. పురుషము, 3. వివాహము.

ఈ పత్రికలో ప్రకటితమైన “స్త్రీ పురుషాచా విషయము” అను వ్యాసము విశిష్టమైనదిగా ముద్దరించిన విశేషములను పంతులు గారికి కాయ్యమునువ రేయూరి విచ్చినది. ఇది వారి స్వీయ చరిత్ర దిద్దినవారికి తెలియవచ్చును. మిగిలిన వారు ప్రకారా వాదా జకులకుటకు వివరించు కొందురు. ఇది పేర్కొన్న వ్యాసములలోని ముఖ్యమైనది. విశేషముగారి పాల్గొని వివరమును మూలమైనది.

“తత్త్వబోధిని” తరువాత శి, బంధున ‘పురుషార్థ ప్రకాశిని’, తాను పొందెదమున ‘వివేకబోధిని’ (విశేషము పంతులుగారిది) సంచికాయాపమున నిలువదుమందెడిది. ఆ పత్రికలలో వివేక బోధినిలో మూలము విశేషములను పంతులుగారి వ్యాసములు కొన్ని ప్రకటితములైనవి. కొన్ని యా వాటి పత్రికలలో భాషావాహిత్య వివాదములు కొన్ని చిన్ని కృతులుకూడ ప్రచురము లగుచుండెడివి. అది వాటికిని నేటికిని విస్తృతప్రాయములు. ఉదాహరణము—వివేక బోధినిలో విశేషములను పంతులుగారు, శ్రీ పద్మావతీ కారము ప్రకారాత్మ (విశా విశేషముగారి ఆంధ్రభాషా గురువులు) రచించిన ‘పూచిపువ్వు’ శ్లోకమును ప్రచురించిరి. ఈ కార్యము గాని, శ్లోకముగాని విడివలసి కవుల చరిత్ర క్షేత్రము.

శ్రీ. శ. 1870 ప్రాంతమునుండి. సంచికాయాపమున గట్టి దూషపత్రికలును, కల వార్తలను, విశేషము ప్రకటించు పత్రికలును వేలు వేలుగా వర్తించిరి.

ప్రతి వాగమును, కేవలము పత్రికాయాపమున నిలువదు వానికంటె, ప్రతి దూషమును నొక గ్రంథయాపమున నిలువదు పంతులుగారు “వ్యాసములు” ప్రకటించుటకు విశేషములన్నియు, అప్పటి దేశకాల భాషాపరిస్థితుల ననుసరించి, వాగయంతు అము దితి ప్రాచీనాంధ్ర కోర్కెలను ప్రచురమున దూష మించెడి అముద్ర గ్రంథ చింతమున, పరిష్కరి, మంజువాణి మొదలు పత్రికలు ఆంధ్ర ప్రబంధముల నెన్నింటినో నిలువ గాని విచ్చించి. వాగలో పరిష్కరి. మంజువాణి పత్రికలు కేవలము గ్రంథప్రకాశమున రియోగమైనది అముద్ర గ్రంథ చింతమున పరిష్కరిము, ప్రాచీన ప్రబంధములతోపాటు “వ్యాసము” అను ప్రకటించినది. అది కేవలము ధందావ్యాసము

మునకు సంబంధించినది. ఆ వ్యాసములు నేటి వ్యాసములగుటలు నిమగ్నించినవి.

కార్తికములు : 1. పరిశుద్ధ పరిశుద్ధాత్మ విచారము 2. రిఫర్మేషన్ విచారము 3. జ్ఞ. జ్ఞ. కొరవిచారము 4. మిక్కిల విచారము 5. చింతపూర్వక బుద్ధివర్ధియి 6. గవదవాదేవిచారము 7. వివిధ మొదలగునవి దర్శన శ్రీ నేడమువారి 7. శ్రీమంతి, ప్రియంతిశిల్ప విచారము 8. పయ్యిల్ల విచారము 9. యోగ శిల్ప శిల్ప వ్యాసము.

ధందము : కన్నులుభట్టారకుని విద్యమునందలి ధందా విశేషములు.

ఆ కాలమునందలి పత్రికలలో వాహిత్యవిషయము ప్రధానము. అప్పటి కంటె వాహిత్యము వైఖాని విషయములు తెలుగులో విశిష్టములైనవాలులేవు. విషయములు తెలియని తెలుగు భాషలో వానిని తెలుపునా రితిల్పపంఖ్యాకు లగుటచేతను సారస్వతి విషయములే ప్రధానములైనవి.

వైఖాని, కార్యము విషయములను వ్యాసయాపమునకు విశిష్ట తోలిపత్రిక అందుకు విశేషముగా వాంఛితులగుటకారితో “కల్పవృక్ష” ఇది పరిష్కరితము అనుచు యువను, ప్రపంచమున కార్యము విషయమును ప్రపంచించినది.

1. ధామశిల్పము. 2. వివిజములు, 3. ఆర్యగృహము. 4. వాయువిమానములు, 5. విశ్వస్థి మున్నగు వ్యాసములగు ప్రకటితములైనవి.

‘కల్పవృక్ష’ పత్రిక ప్రకటనకుపూర్వము అనగా శ్రీ. శ. 1894 లో వాంఛితులను ‘రిహస్య విద్యము’ అను పేర, తొలుత వైఖాని కార్యముగ్రంథమును వ్యాసయాపమున ప్రకటించిరి. అందు 1. పృథ్వీప్రసంది రహస్యములు, 2. క్రిమికట రహస్యములు, 3. పక్షిహస్యములు, 4. జంతుముతా రహస్యములు అను వ్యాసవిద్యలు గలవు.

కార్యముమీద వాంఛితములను వాడకుండు, పరిష్కరిత గ్రాహ్యముల తెలుతెలుగు గూటలలో వైఖాని విషయములను విశేషములను పద్ధతి వాంఛితుల విద్యగారే ప్రభులని చెప్పుచున్నాను.

‘కాలికా వివాహ’ యనునొక పత్రిక శ్రీ. శ. 1916 లో వెలువడినది వివరము మందెడిది. ఆ పత్రిక ప్రభును సంచిక అందు “ఆంధ్రభాష”నుగూర్చి యభిప్రాయమును విషయములు రెండు కోక వ్యాసముగలను. అందు “ప్రపంచలకార” అను గ్రంథము : భాషాభివృద్ధి 18వ ప్రకరణమున కృతీయమునుండి కలియమునకును పేర్కొని యాగ్రంది యాంధ్ర భాష భాషులీ కుల బడినది. 1 ఆంధ్రము, 2 ఆంధ్ర భాష, 3 కోపలాంధ్రము, 4.

5. ఈ వాడు, భాషాభివృద్ధిమునుగూర్చి తెలుగు వ్యాకరణమునుగూర్చి, ధందముగూర్చి ప్రాచీనము, ప్రాచీనములన్ని వ్యాసములలోని అంశములను విస్తరితముగా వివరించుచుండెడి ప్రకటిత వ్యాసములో నుట్టించియుండెడి నేటి భాషావాహితీ పరిశోధకు తెలుగుగురుగారి.

సాహిత్యవ్యాసములను గూర్చి చెప్పవచ్చును మరియు
 తగలె, మహావిద్యాంసులైన మానవర్తి రామకృష్ణ కవిగారిని
 గూర్చియు తొలుత చెప్పితిరవలెను. ఆంధ్ర పత్రిక ప్రథమ
 సంవత్సరాది సంవత్సరములందు, పదిలను నెరేండును, భారతి పత్రిక
 ప్రారంభమునను, నా నెను; నగుమనసును, తిను యముగ్య
 గుర్తు మేలువానితో విజ్ఞానమును ప్రచురించు వ్యాసరాజముల
 వాని ఎలంకరించిరి. భారతికి పుట్టుటకు గూర్చి ఆంధ్ర పత్రిక
 పారవ్యతనుబంధమున వాగు మహావిదండి, కాలిదాసు మున్నగు
 వ్యాసములు ప్రకటించిరి. అవి యావాటి ప్రాచ్యురివ్యాస పరికర
 కులు తన్నిగా కన్నులు దెలుపని కాలమున గలిగియులేనిది. ప్రతి
 క్షేత్రకర్తామృతము లోనికీ కవి, అను వ్యాసము సాహిత్య వ్యాస
 ములలో కల ముకుటాయనూని మునిది.

కవిగారి శైలి, సంస్కృతాంధ్ర పదబంధ పటత్వము గలిగి, ప్రసన్న గంభీరమై నలయున. అట్టి శైలి యితరులకు నసాగ్యమై, పలుపడినది. వారి వ్యాసములన్నియు నింతినితను నొక సంపుట ముగ నలువవక వాపుట సాహిత్యపాసమల దురదృష్టము.

వారి రచన కొక యుదాహృతి: "మయూరకవి వాగ్దంభ కము మిక్కిలి ప్రాథమి, అర్థము గంభీరమై పాండిత్య వైదగ్ధ్య ములకుఁ దాతలమై, శబ్దరచన శుశ్రీః బంధమై, యక్తిషమై, ప్రతి ప్రదర్శనగాహి అయి యుండును. ఈతని కవిత్వమును రచనాపాట కముతోపాటు సందిర్భవము. న్ధ గాంభీర్యముతోపాటు ఉల్లేఖనాదైరువ్యమును గావు. పద సంధిసము లలిత మగునమై, యర్థము ప్రసన్న గంభీరమై యనువాదమే మూగ్రాంధ్రముని జనింప జేయుట ప్రథమ క్షేమము. గెంపవని మరానుసారము మూలఁద్యుచ్చందిస్తునకు సాజాత్యముగా లేక పదాని పరిమితముగా త్వత్తి జాతుల సేకృతము. మూలపక్షము. మూలపద్యములలోఁ గల స్వని విశేషములకు కాస్త్రాంతరి రహస్యములును, ద్విరేకాంశసంఘట నలును, శేషధింకుల సేక శబ్దములనిందాగమక విధానములును ననువాదమునకు దెచ్చును. ఈ మూడును ననుకంఠములలో సాధారణలక్షణములు."

విమర్శానర్థక నడకునుటే వీరరాజుగారి సాహిత్యవ్యాసములు విశిష్యత గలవి. ఇవి విమర్శకరింగికి యొక పేర ముద్రితములై యున్నవి. విశ్లేషమును రచన, భావవైశిష్యము వీరి వ్యాసము లలో ప్రామాణికములై యుండును.

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి: విశ్వతోముఖప్రజ్ఞతో, మహా విద్వాంసులుగా, విఖ్యాతి శతవిధములుగా, వీనుమిగిలిన కవి కథ కులుగా, విరాజిల్లు, తను శిరులోనే, హరిహరాద్వైతసిద్ధిని పెంపొందించిన భావాసాహితీ నియంతలు శ్రీ వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగారు. వీరి వ్యాసరచన లాంధ్రభారతికి వెలలేని భూషణములు.

అతినిగూఢమును గంభీరమును నకు నద్వైత వేదాంతమును కాంధ్రభాషలో నతిసులభముగ జరటి పంజోరించి చెరికిచ్చి రీతిని వివరింపగల సిద్ధహస్తులు శ్రీ శాస్త్రిగారిక్కరే. మాయావాదము, అరవిందవర్ణనము మున్నగు వ్యాసములు వారి రచనకు దిర్భక్ ప్రామాణ్యములు. ప్రాచీన ఖగోళము మున్నగునవి వారి వైభావిక ప్రతిభకు తార్కాణములు. ఉదాహృతి:

"కార్యము భవిష్యత్తు. కారణము భూతము, తిరిగి కార్యము తర్తమానము. కారణము భూతము. కావున కార్యకారణములే మనకు భూత భవిష్య ద్వర్తమానములు. కున్నూరి ఒక కుంభ చేయబోవు చున్నాడనుకొందము. అతడు మొదట నేమి చేయును? కున్ను, నీరు, బూడిద సారతోల మొలకలవానిని చెరికింప నుంచుకొనును. కుంభ కిని యన్నియు కారణములే. ఆరంభివాడు వీ కారణములలో నుట్టిని మాత్రము ననువాయి కారణమని యుండుడు.

"ఈ పృథ్వికి పూర్వము ప్రత్యక్షముగా కానునందు నిర్గుణతేదియు లేదు. నిత్యములగు గాలి నిష్క, నీరు మన్నుల పరమాణువు లును విద్యుత్కాంతములును ఈశ్వరుడును లేకలేని కవాత్య లును ఈ పృథ్వికి పూర్వమున్నవి."

శ్రీ రాళ్ళపల్లి సంవత్సరకర్త: శిర్కగారి వ్యాసశైలి పశ్చిమమైనది. మనకుమీఁద ముద్ర పడినట్లు చెప్పఁగల శి కవికి గలదు. వాక్యములు చిన్న చిన్న పటత్వము గలవి. భావబంధురమైనవి. పరసమును హాస్యముతో జాతీయతను ప్రకటించునవి. సారస్వతా లోకమున ప్రకౌశితమైన వీరి వ్యాసములలో ననుకరణమునకు నలవి యని "రచనాశిల్పము" కలదు. కావుననే శ్రీ శిర్కగారు వ్యాసరచ యితరుల ప్రత్యేక గృహీత్యము గల మనవి.

చారిత్రక వ్యాసము

చారిత్రక వ్యాసరచనమున కొందఱుగామణులు కొనజ్ఞానా వేంకటలక్ష్మణరావుగారు. పరివీక్షానియు. సంస్కృతాంధ్ర మహా రాష్ట్ర భాషలయందు విద్వాంసులు. వీరి వ్యాసశైలియందు సమత్, సాలభ్యములు సమానము. నుండటమేగాక ఎట్టి నిగూఢ, క్లిష్ట, గహన యమునీని నిష్పంహముగ, తెలముగ విప్పవచ్చును. వీరి శైలియందు నూతనత్వము వాపొందించు వైశిష్యము గలదు.

చరిత్ర, కావనములు, భాషాశాస్త్రము, కళ మొదలుకొని విజ్ఞానసర్వస్వము నతిమను వీరి వ్యాసరచన విస్తరితమి. వివిధ విషయగుంఫితములగు వీరి వ్యాసములు సంపుటముగా ప్రకటితములు.

చరిత్ర చతురాననలు వీరభద్రరావుగారి వ్యాసరచన వాద ప్రతివాదియుండు నూతనత్వమున వెలుగొందుచుండును. పటు త్వము గలిగి పఠనియమగు రచన.

మలంపరి వారు: ఆంధ్రజితి చారిత్రక పరిశోధనాచార్యులగు మల్లంపల్లె పోనశేఖరశిర్కగారు చారిత్రక వ్యాసరచనయందు సిద్ధ హస్తులు. శిర్కగారు తొలుత చక్కని గ్రాంథికభాషలో వ్యాస రచన సాగించిరి. వీరి రచన భాషాజ్ఞము గల్గించి, పాఠకులకు మన దిద్రియేవల పరమాభిమానము గల్గించును. అశంత శిల్పములు, చారిత్రక వ్యాసములు, బౌద్ధయుగము చాల ప్రసిద్ధపరిసనవి.

కుంమూరి ఈశ్వరదత్తు: సరసమును, వైశిష్యమునగల శైలిలో చారిత్రక వ్యాసములు వ్రాయుటయందు కుంమూరి ఈశ్వరదత్తుగారు ప్రత్యేక ప్రతిష్ఠ బడసినవారు. వీరి వ్యాసములన్నియు సంపుట ముగా ప్రకటితము కాలేదు.

శేలమూరివారు: "కవిత్వ కౌశికి కౌశివాసా" అన్నట్లు చారి త్రక వ్యాసరచనలలో డాక్టర్ శేలమూరి వేంకట రమణయ్యగారు నిర్మింతులు. నిర్దుష్టముగు గ్రాంథిక రచనతో, నిండైన విషయసంపద తో నిశితమైన పరిశోధన దృష్టితో వీరి వ్యాసములు విరాజిల్లు చుండును.

సాహిత్యరంగము నందుతరెగాక, ఒక యుగమునకు సంబంధించిన చారిత్రక వ్యాసము లోకసంపుటమున వెలువకు నతకౌశిము ఆంధ్రజితిచరిత్రకు, రాజుమహేంద్రవరము ఆంధ్రేతి హాసగుంపరి వారివలన పడుకూడినది. వారి క్రిందిసూచికా సంపుటమును వెల యించిరి. ఆ సంచికల సంపాదకులు చారిత్రక వ్యాసరచనయందు దంతి తెవిన చేతులేగాని, నామాన్యులుగారు. ప్రతిభాశాలురు—నుప్రసిద్ధ చారిత్రకులు.

1. రాజరాజనరేంద్ర చట్టాభిషేకసంచిక: సంపాదకులు కీర్తి శేషులు శ్రీ భావరాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు. ఇదియే యా విషయ

మీ గృహములోని నేలపై అందమైన రంగుల

కొబ్బరినార చాపలు

అయాగదులకు, మీ అభిరుచులకు తగినట్లు పరిపించండి.

కొబ్బరినారతో తయారైనవి శబ్దం నివ్వవు.
రబ్బరువలె మెత్తగా నుండును, తేమ
తగినీయవు, తేలికగా శుభ్రపడును,
అధికకాలం పనిచేయును.

కొబ్బరినార చాపలు, చాపచుట్టలు, తివాసీలు

అనేక రంగులలో, అనేక నమూనాలలో ప్రస్తుతము లభిస్తున్నాయి.

కాయర్ బోర్డ్ షోరూమ్ & సెల్ఫ్ డిపో

- 1-155, మాంట్ రోడ్, మద్రాసు-2 ఫోన్ : 85787.
- కస్తూర్ నివాస్, ఫ్రెంచి రోడ్, బొంబాయి-7, ఫోన్ నెం : 74053.
- 5, స్టేడియం హౌస్, చర్చి గేట్, బొంబాయి.
- 16-ఏ, అనఫాలి రోడ్, న్యూఢిల్లీ-1, ఫోన్ : 26988.
- 1-ఏ, మహాత్మా గాంధీ రోడ్, బెంగళూరు-1.
- 22, లాడన్ స్ట్రీట్, (పార్కువీధిలోకి ప్రవేశం గలది) కలకత్తా-16.

కాయర్ బోర్డ్ (గవర్నమెంటు ఆఫ్ ఇండియా), ఎర్నాకుళం

9. వేంటికాస్త్రే గాన ప్రాసీని వ్యాసములు అచ్చుగా పను
నగు కలపు లగునవి యుటవల నీరి పన్ని, కులములు దెప్పినాడు.
(మా. వారంగి - సత్రువారి సంగతి)

వ్యాస ప్రవాసము, భాగతి శ్రద్ధాకాముఖమున, యవరశమున పాటి వాక్యము ప్రపంచమును పావము చేసెనది. వారి కంత మాధుర్యము. పరిమళము, తాత్పర్యము, అంతర విజ్ఞానము, కించి గున్మితరీతి వ్యాసము వారి కలనమును విధేయములై, వారి వ్యాసములయందు, వారి మూర్తిని సజ్జనముగా మనకు ప్రదర్శింపజేయుచున్నది. గంభీరస్వరభిరి సుదాహరణముల నీయజాలనైతిని. వారి తుదిరచన 'భారతి' యే ప్రబలించినది.

శ్రీ ప్రభాకరకావ్యము: తొలుత వ్యాసములు గ్రాంథిక భాషలోనే వ్రాసినను, ఎటు తేలుతేలుకున జరిగిరి గలిగి తేలుకునుది కొంమున నొప్పుచుండెడిది. కాని తరువాతను పాండిత్య ప్రకర్ష చేత, విశిష్ట ప్రజ్ఞ చేత గిడుగువారి వాదము వామోదించి వ్యాసవారీ రచన పాండిత్యముగా. వారి వ్యాసములలో కొన్ని మాత్రము ముద్రితములై నవి. అవి మూడు సంపుటములైనవి: (1) తెలుగు తెలుగులు (2) మిగత తిరుకలు (3) సంహితావళి నము.

శ్రీ పంచాంగుల ఆదివారాయణకావ్యము: వ్యాసవారీ భాషలో వ్యాసములు వ్రాసినవారిలో పంచాంగులవాగు ప్రథమ గణ్యము. వారి వ్యాసవాహి పది ప్రథమవారి శోభనమునకు అన్యతరమునొంది, అన్యతరమున వ్యాసవారీ భాషలోనే వ్రాసినదిగాను. వాగు గిడుగులముగాని యభివందన పాపులును వ్రాసిన 'ప్రాకృతి గ్రంథక రిల్లా-ప్రవాసవాస' అనే వ్యాసము వారి వ్యాసములలో భాషాశైలి ప్రతి ప్రమేయ యావారము.

ముల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ: ముద్రపద్ధి వారి కకానా ద్యము ముల్లంపల్లి వాగు తొలుత గ్రాంథిక భాషలో వ్యాసములు వ్రాసినన, వారావము - వ్యాసవారీ పాదవాదము నీ చేపట్టి, ఆ భాషలోనే వ్రాయుచున్నాడు. నీవినిగూర్చి శ్రీ నేలూరివారి అంబాపాదము గిట్ట పొందుపలముచున్నాను: "శర్మగారి రచన తదన మనోహరమైనది..... కొని వ్యాసవారీ భాషావాద; తం తెలుగు పాఠంలోని పాండుశేఖరుమహారాజు, విరి రచనల నీ వ్యాసవారీ భాష కళంకంకరియ చేయుచున్నది."—(భారతి రచనోత్పత్తి నందిక 16 పుట.)

పత్రికా ప్రాంగణమున నీ, జీవితప్రతిమలను ద్రిప్తమున్న ఇగుపురి వ్యాసవారీ వ్యాసవారీ నీ వంశవర్ణమున ప్రకరించుట భావము. విరిగవుగలో నొకడు, 'వాహిని నుగియి స్వగతియ' తోడు, రెండవవాడు, 'అవీ ఇవి'తో అను దినమును పాకులకు ద్విప మిచ్చుచున్నాడు. దక్కని చిక్కని వ్యాసవారీ భాషలో నమత. జీవము, తెలుగునము ఉట్టిపడునట్లుగా, భావ పోషకముగా నూతనరీతిని విరి రచన భాషాను. విరిగవురి రచనలు రెండుదిక్కులుగా పత్రికా ప్రపంచమున ప్రతి స్త్రీకృతం. 'వాహిని నుగియి స్వగతియ' నుండి ఒక ఉదాహరణ: "మారికాను నుదింపు నేయడం కదమే. నుదింపు నేయడాని: నూత్నరీతి పరికర, కొద్దిగా కొవార్యం ముఖ్యమైన అర్హత. అప్పుడే మారికా వి గూతంలో, ఎంత మూతలలోకందో నుద్రించి గానించినదిం పాధ్యమాకుంది.

"* అనుకలనను సాహిత్యరంగానికి-అందులోను ఈ కితాబ్దా నిక వారి మే అన్యాయించి కొన్ని నేటిపాత్రులను పోలి నీ వాటిగా ప్రాతిపత్రిక పాత్రలు - వారికొలు కనిపిస్తాయి. అంతమా తన

అవి మారికొలు కావపు గిరికంలో కకాకు గిరికొలు కొడుకు వుంటాడు మురువాణిలో విపంతివీనవాణి వినిపిస్తుంది. ప్రతాపం ద్రియ యుగంధుగిలో భానుని యాగంధరానుకు భాషిస్తాడు. అంతమా తన, అవి వాటికి నల్లెగతా ?"

"అవీ ఇవి" శీర్షికలో ద్విపమిచ్చే విద్వాన్ విశ్వం వంశ రచనకు ఒక ఉదాహరణ:

"అయ్యలలోని నూతనత్వం అన్నిటికన్నా నన్ను ఆకర్షించి నేసింది. రాజ్యలాంటి ప్రాచీన ఆవ్యాధిక జీవితం నాకు తెలుసు. ముప్పదిలాంటి ఆకున పాండిత్య ప్రవృత్తి నే నెలులగును. ధింకుని లాంటి ఆయన రసప్రభుత్వ వాకు లేరిననది. కావవాలు మొదలు చాలువులుగాకా వీకరించి వ్యాకాంచి వ్యక్తికరించిన ఆయన దర్శితాది పరిశోధనల లోతులు నాకు పరిచితిమైనవి. కాని ఈ అన్నింటికన్నా ఆయన ఆర్థికాదాయం నన్ను విస్మయించి చేసింది."

సాహిత్యవ్యాసములు—ప్రతికలు

ఆంధ్రసాహిత్య పరివర్తిక, ప్రత్యేకము సాహిత్య వ్యాసం గనునకే జన్మించినది. అది యొక యేడాది తక్కువగా నేలకొండ వున్నానని. అందు ప్రథమార్థమున ప్రబలియులైన వ్యాసము లన్నియు మూలములు. ఈ వాటివారి పరిచితిములు-చూడుడు

1. శీర్షిక రత్నము - కాశీభట్ట ప్రవాసకావ్యముగాది. ఇది సంస్కృతాంధ్ర భాషలోనే కాక, ఇంగ్లీషు ఉర్దూ భాషలో శీర్షికయున్నవి నిరూపించిన ప్రతి ప్రవాసము.

2. భారతీ పులు - నల్ల చోరుడు - తింజనగము నీరరాజు నుది తెలుగువ్యాసరచయితలగా నీరరాజునధిమతీ కాక ప్రత్యేక శైలి యలక నది. తెలుగు పలుకుల పాంకము, నుడి కొరము సాంపు, సహిత యిందు కొనునగును. శిలిప ను సంస్కృతముల పమ్యోధివమున జగి విగిన్తో నుండును.

"ఇతిని రచనలకుండు, శృంగారరసము పాంకారివను నిర రసము పారమంధింను. కొద్ది ముద్రకించి ద్విములైన సంస్కృత సమాసధారలు గంకర్షుగలనలె మించి ముంచుకొని పారపు. తిక్కన తగి వచ్చి తెలుగు పాణింమట నుండి, నుచ్చి తెలుగు పదాంశముల యుండి యితనికే గన్ను. రసము వింకమువందు గన్ను విడగు. నుడి కొంపు వింకమున పలుకువలగు."

3. తెలుగునందలి దేశ్యావ్యవస్థ దేశ్యపదజాము: తి. ను. ముగి గేకంపల్లి. జన్మముచే తిమిళుడయ్యు సంస్కృతముచేత తెలుగు వాహితీ తత్వయవాడు శ్రీ పిళ్ళే ద్రావిడభాష తత్వమును నలుగదేండ్ల క్రిందను నీయుండు చక్కగా నిరూపితి మైనది.

4. ఆంధ్రచ్చందస్సు, తర్జుల చిహ్నీతరాయవ్యాసకావ్యముగాది.

5. ఆంధ్ర - తద్వికవతి - 6. తెలుగు పావపు 7. పావ్యాత్మ విజ్ఞాన ముఖము విమర్శన పథకలు. ఇవి నున్నియు, వాంధ్రభాష విమర్శన తత్వమును విశదీకరించు ఉతను విమర్శన వ్యాసములు. మహావి శ్రీ శోభిల్ల కృష్ణకాయకావ్యము రచితములు.

8. పరివర్తనవాద 1925లో రచన త్పర సందిక ప్రకటించి. అందు—వాసుంజీ పార్థసారథిరానుజింగారి ఆంధ్రాంశములు అనునది ఉత్తమ వ్యాసము.

9. కంఠమహావి జీవితము—ప్రసిద్ధ తిమిళ రామాయణ ర్త కంఠమహావి దర్శిత. తి. ను. ముగి గేకంపల్లి రచితము. కంఠి ద్రితీ తెలుగునకు ఉచ్చుట కిదియే ప్రథమము.

ఇక సాహిత్య వ్యాసము ల్కొని వికసించిన వ్యాస సంపుటములలో చాల గలవు.

1. వ్యాస స ప్రహము—క్రిశ్ణుడు రామమూర్తి పంతులుగారి సప్తతిపూర్తి సమయమున వర్ణింపబడినది. ఇంద్రోక భాగము తెలుగు.

2. మల్లాది నూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి సవ్యాస సంపుటము.

3. అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారి సవ్యాస సంపుటము.

4. శాంతపూర్ణ జనమంచి శేషాద్వైత్యగారి సవ్యాససంపుటి.

5. తిలింగ రజతోత్సవ సంపుటము.

6. భారతి రజతోత్సవ సంపుటము.

7. శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి వప్తిపూర్తి మహోత్సవ సంచిక.

8. శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావు సవ్యాససంచిక.

9. శ్రీ కల్లూరి సుబ్బరాయ సవ్యాస సంచిక.

వ్యాసరచన కల్పమున కఖండముగా దోహదము గల్పించినది ఆంధ్ర పత్రిక సంవత్సరాది సంచికలు. 'భారతి' అనునది రెండును నమూనా సర్వోత్తము. వీనియందు ప్రకటితములైన వ్యాసములు కొన్ని గ్రంథరూపము ముద్రితమైన వాటినియిన యింకను వినుముదించుచు ఇట్టి వానిలో నెన్నియైనవి:

శ్రీ పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి వ్యాసములు. సంవత్సరాది సంచికలలో - ఆపస్తంబము - బంధిలో వేంకటాచల నూత్రికాలపు పురాణకాలపు వ్యవహారచరిత్ర - మన ప్రాచీన వైదిక సంస్కృతిని విశేషము చేయునది.

శ్రీ ఒంగోలు వెంకట రంగయ్యగారి వ్యాసములు మన ప్రాచీన సంప్రదాయములు, సంస్కృతికి సంబంధించిన వివిధ వైజ్ఞానిక విషయము లెన్నియో యీ వ్యాసమున గాన విశుభ.

శ్రీ గొల్లూరి వేంకటానంద రాఘవరావుగారి వ్యాసములు: నక్షత్రములను అనుపేసేకొక హైందవశాస్త్ర గ్రంథములు మున్నగు వైజ్ఞానిక వ్యాసముల నెన్నియో, రాఘవరావుగారు భారతి వలంకరించిరి. వీరి వ్యాసముల యందలి విశేష మేమనగా ఖగోళ శాస్త్రము, జ్యోతిష సంప్రదాయములను, మన యాంధ్రసాహిత్యముతో సమన్వయించి చెప్పుట. పాదారణముగ మన ప్రబంధము నుండియే యుదాహరణ లీక్షుబదుమందును. భారతి రజతోత్సవ సంవత్సరమున, కవిప్రహట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు రాఘవరావుగారినికూర్చి ప్రకటించుటయేపై వ్యాసనిశ్చితమౌతార్కాణము.

విశ్వనాథవారసగనే మనకు, 'విన్నయ ప్రసన్నకథార్కాంతారి యుక్తి' జ్ఞప్తికి రాకమానదు. మహోర్తము సాహితీ విమర్శ శ్రేణిలో గణ్యత వహించిన యీ వ్యాసవారిక, భారతిలో, దోహతి ప్రకటితమై యీ వెనుక గ్రంథరూపమున వెలువడినది.

తూర్వపు సంవత్సరాది సంచికలలో కొన్నికొన్ని వ్యాసము లాయా కవుల విశిష్టతను ప్రప్రథమన లోకమున తెలుపజేయుటకుఁ జాలగాఁ దోడ్పడినవి. గుండుభీ సంవత్సరాది సంచికయందు ప్రకటితమైన శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారి "హుక్కురికి సోమనాథ మహాకవి" యను వ్యాసము, ఆంధ్రగ్రంథమాల యందు వివిధపుంజు పండితరాధ్యక్షచరిత్ర ప్రకటనలకు హేతువై సోమనాథుని ప్రతిభా విశేషముల వాంఛనీయులకు వ్యక్తపజచినది.

గుంటెయ నాయా సంవత్సరాదిసంచికలలో ప్రకటితమైన దువ్వూరి రామిరెడ్డి సాహిత్య వ్యాసములు కవిశ్రీనివాసాంధ్యత

వ్యాససంపుటముగను, బసవగాజు అప్పారావు వ్యాసములు ఆంధ్ర విశ్వ చరిత్రముగను గూహించినవి. ప్రసిద్ధ నాట్యము విమర్శకులు శకుమర్శి అయ్యరిగారు వ్యాసములు భారతిలో తొలిసారి ప్రకటితమై, ఆ వెనుక విజయనగరసామ్రాజ్యాగ్రనవాజ్యయగ్రంథముగా గూహించినవి.

చిరకాలము నిలువక, కొడిపంచక్రములమాత్రమే నలవిన పత్రికలలోని కొన్ని వ్యాసములు నేను విస్తృతప్రాశస్త్యమెవరి.

పారస్వత వ్యవస్థము : తెలుగు. ఎల్లూరుపాటి రామభద్రదాసు నులుగాగు దీని సంపాదకులు. అమిలివ్య కుముతో నీపత్రిక గండెందు నడిచినది ఇందు శ్రీ ఆదింబ సాంఖ్యమునశిష్టగారి ఆంధ్ర సాహిత్యపరిష దిస్వతోపవ్యాసము (ఇది పరివర్తితము) ప్రకటితముకాలేను. (పంచాక్షుల ఆదివాగయణశాస్త్రిగారి రాజశేఖర మహావి కావ్యమహంస, కాలిదాసుని నిరంకుశత్వము, జంధ్యాల శిష్యశాస్త్రిగారిని.) ఇట్టి యత్యుత్సాహవ్యాసములు గలవు. గుంటెయ భారతిముఁజ్ఞిపతిగారి సహవ్యవస్థాఖ్యయు నిందు ప్రకటితము.

విభూతి: ఇటీవల శ్రీ చిదిగమము వీరభద్రదత్తగారు ప్రకటించిన విభూతి పత్రికలో శ్రీ సురనరము ప్రకాశరెడ్డిగారి రామా యణవ్యాసము మున్నగు నయాంధ్రవ్యాసరచనలు వెలుగడినవి.

కృత్తిములు శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారి తిలిజ్ఞ పత్రికలో (37 సంపుటము) సాహిత్య వ్యాసములు చాల గలవు.

'ప్రతిభ' 'విన్నయ' 'ప్రసన్నా' పత్రికలయందు ప్రాచీన, కవీంద్ర సాహితీకి సంబంధించిన వ్యాసములు పెక్కు గలవు. ఇట్లు పత్రికలేకకట్టమున వారి వ్యాసముంజరి, విహ్నవారి వ్యాసావళి, శ్రీ నందూరి బంగారయ్యగారి కాకుఁతల విమర్శన వ్యాసావళి, బూగులవారి వ్యాసముక్తావళి మన కందుబాటులో నుండుట ముదానహము.

ఇటీవల మానవర్తి, పంచాక్షుల, పెండ్యాల మొదలగు కవీంద్రుల వ్యాసరచనలను నా వ్యాసములకు వారసులైన, ఆంధ్ర పత్రిక సంస్థవాగు త్వరలోనే ప్రకటింతుడు గాత!

ఇంకను నా దృష్టిపథమున బడనివానినిఁ దెలిపిన కృతజ్ఞతతో నిండుచేర్చును.

10 ప్రధానముగా సాహిత్య వ్యాసముల గూర్చిన సరిత్రయే గలదు. కాలక్రమమున స్థాపితమున. భాషా శాస్త్ర చరిత్ర లేక, శిల్ప సంప్రదాయములను గూర్చిన వ్యాసములను, ప్రాచ్య సాహిత్య, వైజ్ఞానిక, వేదాంత, దర్శనాది విషయ వ్యాసములను గూర్చి తెలిపెదను.

ఇట్లు వ్యాసములనుగూర్చి చెప్పబడిన ఆది వ్యాస భారత మంత గ్రంథ మును, మొదలు నే వాంఛనీయ ప్రతిభ భారతి మరొకొన్ని యితర పత్రికలలోని వ్యాసములు వర్ణింపబడుచేసి ప్రాయము నుద్యమించితిని. కొని యిప్పటికి వ్యాసము పెద్దదియైవండున దానిని విరచించుకొనలసిన యావశ్యకత యేర్పడినది 10 'శతమానం భగతి' అనునట్లు నూతనండ్ల కమలస్సరళ వ్యాసరచన సమగ్ర చరిత్రమున వాంఛనీయమున కందింపగలను.

ఇట్టి మహాకార్యమునకు బానుకొనుటకు నా! వ్యాసరచన మూలమున నరకొకము గల్పించిన శ్రీ ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకులకు నా మహాభార్య కృతజ్ఞతా నింపజము లప్పించుచున్నాను.

10. పైకొగలుచేత యీ వాటి నుగ్రహిస్తే వ్యాసరచనలన్నిటిని పేర్కొనలేక పోయితిని. విజ్ఞాన మిచ్చింతురుగాక.

మనది చగిచగి నిలిచినిలిచి మాట్లాడుతుంది మాటల్ని చెప్
తూ ? తిపి మాన తిరుగుకొన్నట్టు అనిపిస్తుంది. కియగాతున్న
గొంతు వంటివినిపిస్తూ ప్రాణత్యాగ, ధైర్యము, బలము, మోక్షము

‘వాన పడినవళ్ళలా నీరేనో జ్ఞానం వస్తాయి. కొన్నింటికి వాళ్ళకోసం దగ్గరవాళ్ళకోసం మనస్సుపోతుంది. వానలో ఒక్కండుండలేం పిల్లా ఉండలేం-వాడు తెలుసు. అయితే అటువంటి ఆలోచనలన్నీ లాభం వుండను పిల్లా. వానంటే భయం వాడు. వెనక్కు వెనక్కు...’ అంటూ ముసలిది ఆగింది. ఆమె కళ్ళలో కోపం మసి తొక్కులాగ మండబోయి మాడిపోయింది. ‘ఎందుకే యీ విచారం చచ్చినవాడికోసం. ఆమలు నీకు పిల రెంగుకే తెలివిదిక్కు వనానిది కనీ. అనుభవం కలగానే ఏం చెప్పాను నీకు. ఎవరిదానిదగ్గర బలమందులున్నాయి తీసుకోవడాంటే విన్నావా? మనస్సుకు రింటావులే కానీ నా? అలాగ పుట్టాడు అర్థాయుష్షువెనక—ఇలాగ మాకు నెలకే చచ్చాడు.’

యూతలి కళ్ళలో భావ ఆకాశమొద నల్లని నుబ్బులాగా క్రమిస్తుంది. ముసలి వ్రాసాడేను.

‘నీ నయస్సులో పిల్లలుపుడిలే నీకేపి ఎవడు చూస్తాడే యీ కోణాల్లో. వంటికి కనుపుచూడక నీసెంట్ నవ్వా అంటే.’ అసహ్యంగా వివ్వంది ముసలిది.

‘నోడ్యయ్య’ అంది యూతలి కోపంగా.

‘చూస్తాను చూస్తానులే. నీకు చూసుకుంటే నవ్వా నేనూ అడ్డుకట్టవారిసిందేగా. ముసలిముండ్లనైతే శత్రుడు కాకు బుంలలో తెలివిచ్చాడే పిల్లా.’

ఒక నిమిషం ఆగి ముసలిది. ‘ఇదిగో పిల్లా నీక్కొడుకు పుట్టగానే పొడ కళ్ళి అడగాను. ఆ వంటి నావపిల్లలు బతికిరని తీగేనీ చెప్పిం పోడ. ఒక రిండ్లీ ఒక వంకమూ లేని ముదనవపు పిల్లలకి దేవు కాపం వుంది. కాపం. నీ కొడుకే కాదు. ఈ యింట్లో ఎప్పుడూ ఏ పిల్లాడూ పుట్ట బతికినవాపావ పోలేను.’ అంది.

యూతలి భయంతో నివ్వాలగా చూసింది ‘విడంగావా? జం గావా అవ్వా?’ అని అడిగింది.

‘ఆ భయమే వద్దన్నను. నీ తగుతూ నీ అందతూ వుంటే భయపడిన ఆడవాన్ని నేనెవడను. ఇప్పుడు వాలురుకాట్టి చెను...’ బాకే యింకెప్పుడే పిల్లా. కచ్చిక ప్రతివాణ్ణి వెళ్ళిపోతే వు. ఎవళ్ళో గ జరుమాగుక కాని నీకు వచ్చి కచ్చుక. అసగాగా వుంటా తని నన్ను నమ్మకొని కేతుమడున్నాను. నానూటా, కేనూ కూడా నీకు చేదియ్యింది.’ ముసలిదానికి తీగ్రం పొచ్చిపోతోంది. చెతులు వ్రాపుతూ యింకొ యిలాగ అంది. ‘చచ్చిన వాళ్ళకోసం చానలేం పిల్లా. వన్ను ముట్టకోకు. నా నూలకకీ అని కూర్చుంటే ఆగినో మాడి చస్తా. నీకే నీరసానిలాగ బురు చెడినీ. అప్పుడు నీ వాగకోనానే నీ నగ విమయ్యేది. నాల్కూ వాణ్ణి తిలవకుంటే మూచిక్కిను. మాకు నెలల మంకవెనక. చచ్చాడు పీడా వారింది.’

యూతలి కోపంతో భాధతో కేపురించి మొహంతో కిటి కిలో ఉన్న కప్పుతీన ముసలిదానిమీద విసిరింది ‘హా ముసలి ముండా! నా దేగళ్ళుమందా! నా ఎవరికేబడకు...’ అంటూ వెళ్ళగా అరిగిం... ఒక పు... చెప్పితిలకిందా స్వగని, ‘పోతను పోతన్నే. నీ ప్రలకినన్నానీ నీకెచ్చెం నుఖం చూపిది

తర్వాత నీ వ్రాసు ఎవళ నట్టింతులలాగా చూస్తాను!’ అంటూ కీమగ విశున్నా నాపని: వెళ్ళిపోయిం.

యూతలి మొహం భాతో మలి: మింది. కంటచిగుల రెండు నీటిమ: మ్మలు విశాచాయి. నుండే బగుచక్కింది. ఇనుప: తెర మనస్ ఎవళ: తన్ని పెట్టే నొక్కునాన్నల. భాధతో ‘అన్నా!’ అంది.

వీటి పకనోంది. పొలలన్నీ అప్పమంగా కల్లరంకులో: రిసి బాగున్నాయి ముఖుక్కిల ప్రకణమంత: నిర్భాగవ్యంగా భయంకరంగా వుంది. యూతలి అక్కడే అలాగే కూర్చుని కిటికీలో నుంచి చూస్తోంది.

ముసలి: ముడువాలొకే వచ్చింది. ‘అన్నంలొకే ఏం గంప నున్నానే పిల్లా?’ అంది.

‘ఏనో ఒకటి.’

‘ఇప్పుడేనా చెప్పిననూల విను. కలిగారి ఎక్కువయింది. కొంటికి మంచిది కాదు. వెళ్ళు. నాపని: వెళ్ళు.’

‘వెళ్ళు.’

‘కిటికీలో నంటచేసి పిలుస్తాను. వేడివేడిగా కూకు తిన్నా నంటే బలం వస్తుంది. నాపని: నోయ కాలునా కప్పుకో.’ అంటూ ముసలిది వెళ్ళిపోయింది.

యూతలి బరువుగా నిట్టూర్చింది. కొని అక్క: నుంచి కడల శకు అలాగ కిటికీలోంచి చూచానేవుంది. కొండచివలూగ మెలికలు తిరిగి తిరిగి వీ:ట్లో కలగవాయిన నొడు వైపు కొంత నిపటికి దూరింగా నొడువూవ ఏదో ఆకారం అప్పమంగా కనిపించింది. దగ్గరకున్న కొద్ది చెలిలో నూట్ కేనూ, మనో చెలిలో నొడుగునో నొడు బురదలో కాళ్ళొక్కటంటూ తన్నున్న త్వక్తి కనపించాడు. నాకికి నొడుగు తిరిగబడి పోతూంది అతి ప్రతుత్తం విగా: నొడుగుని ఆ కళ్ళ: ఎవగాంగా ఉంచాలనుకున్నాను. ఇంత క్షణంలో యీ ప్రయాణం వాగించే బుద్ధహీను డెంగరా అనుకుంది యూతలి. అదేకొడు నొడ్డంత నొడులు పడివుంది. వీటి ఎడో యీ దారిని వెళ్ళడం ప్రమాదకరం. ఆ త్వక్తి తన యిల్లుకూడా దాటిపోగాడు. యూతలి దివ్వన లేని ముడువాలొ నుంచి నీలి అగురు విగా:కి వచ్చింది. దివ్వుట్ట కొట్టింది. ‘ఏమయ్యోయ్. మమ్మల్నే ఎలా రండి.’ అని పిలి:ంది గజ్జగా.

ప్రయాణికుడు కొంచెంపేపు తిలపటాయించాడు. మెల్లగా యింటివైపు తిరిగి తన్నున్నాడు. ఎంటిముంగు పల్లంలో మొకారి బంటి నీగు ఉంది. ప్రయాణికుడు నొడుగుమాడిచి గంకన పెట్టుకుని మొకాళ్ళొకే పంచే బాక్కుని భయం భయంగా అడుగుమీద అడుగు లేసుకుంటూ కోన: నటాడు అగుగుమికి వచ్చి:లేని నొడుగుని కింకి కింకి ‘హమ్మయ్య!’ అన్నాడు. ఆ త్వక్తి ఆనానుభావపు. తెల్లని అతిని ఒల్లమీద బురద చింది అసహ్య ముగా హాస్యావ్వవంగా ఉంది. అతిని మొహం సరీగా కనుపించ లేను యూతలికి.

‘వన్న: రిచాన?’ అన్నా దతను అంకిత నొంగునో.

‘అవునా ఎక్క:కి వెళుతున్నాను మీరు?’ అంది యూతలి. ‘రైలు ప్రివెన్ట్.’

‘అబ్బో—కేవల యింకా చాలాదూరం వుంది.’ అంది యువతి.

‘అయినా వెళ్ళక తప్పదుగా.’ తడిసిన బట్టల్ని పిండుకుంటు వ్వాడతను.

‘ఈ చీకట్లో యీ రోడ్డుమీద వెళ్ళడం ప్రమాదకరం. రోడ్డుంత గోగులు. పైగా మేం ఎక్కడో గండి కూడా పడిందిట. ఈ మాట చెబువాను నీ పిలిచాను.’

‘కృష్ణాణ్ణి. కానీ నేను వెళ్ళక చేయలేనిది నేనుంది చెప్పండి. ఈ రోజు బయలుదేరినానే బుద్ధులారాపాటు. మధ్యాహ్నం కొంచెం తేలియిస్తే చరవాలేకదా అని ఖయల్లేరాను. ఎటోపడిగినా నాలుగవలువేస్తే నేవన నచ్చేస్తుందిని చెప్పారే! ఏం మనుషులండీ నిట్లు! అబ్బ! చేతులు నొప్పి పెడుతున్నాయి.’ అంటూ వేళ్లు నొచి ముడుచుకున్నాడు కృష్ణు సడలేందుకు.

‘మీకు దూరమని తెలియదా?’

‘తెలియను. నేను యీ దారిని రాలేదుగా తచ్చేటవ్వడు. అయినా నీ ప్రాంతాలకి కొత్తవాణ్ణి. అందులో ఈ వర్షాకాలంలో తల్లెటూళ్ళకి వెళ్ళడం తెలియకదా!’

యువతి చిన్నగా నవ్వింది. ‘అయితే యిక్కడేం చెప్తారు మీరు?’ అంది.

‘ఏం చెయ్యను! ఎలాగో అలాగ తంటాలుపడి నేవన చేతు పంటాను.’

‘మీ గొంతు విన్నట్టుగా ఉంటే ఎవ్వడో ఎక్కడో! అంది విద్యయాన్ని నూచిస్తూ.

‘కంట వ్యవస్థలో వారికే జంటయిరెండి. కానీ మీరు నన్ను కానీ, నేను మిమ్మల్ని కానీ కలుసుకోలేదని విశ్వాసాన్ని చెప్ప గలను.’ అన్నాడా కృష్ణ.

‘ఎలాగ చెప్పగలరా?’ అంది యువతి కుతూహలంతో.

‘ఈ ప్రాంతానికి నీ పెద్దదూ రాలేదని చెప్పాను (వా. అడిగితే చాలాకొలది యీ దిశలో కూడా లేను.’ అంటూ అత్యంత తిరిగి పెట్టిన గొడుగుని చేతి పట్టుకున్నాడు. ‘నమస్కారం. నేను ఇల్లోస్తాను. రోడ్డు చివరయి మీరు చేసిన వాచ్చరికను మరచిపోను’ అన్నాడు.

‘మీరు కా మాట వర్ధిం చేసుకోలేదు. మీరింక ప్రయాణం పొగించడం శ్రేయస్కరంకోను. ఈ రాత్రికి యిక్కడ కరండి పొద్దుటే నడితే మంచిది, మీ భయంతరం ఏమీ లేకపోతే.’ అంది యువతి.

మౌనవ్యక్తి ఆలోచించాడు. ‘అంతే సంతాకా?’ అన్నాడు.

‘అవును. ఉదయం ఆరుగంటలకి పైలు వుంది. ఆపైటికి కర్తం కూడా చాలామటుకు తగ్గవచ్చును.’

కర్తం మళ్ళీ చెప్పింది. వానజ్యం వరండాలోకి వచ్చి తదు తోంది. మౌనవ్యక్తి కూతురుడై ‘చేసరే. మీరు నూచించిన

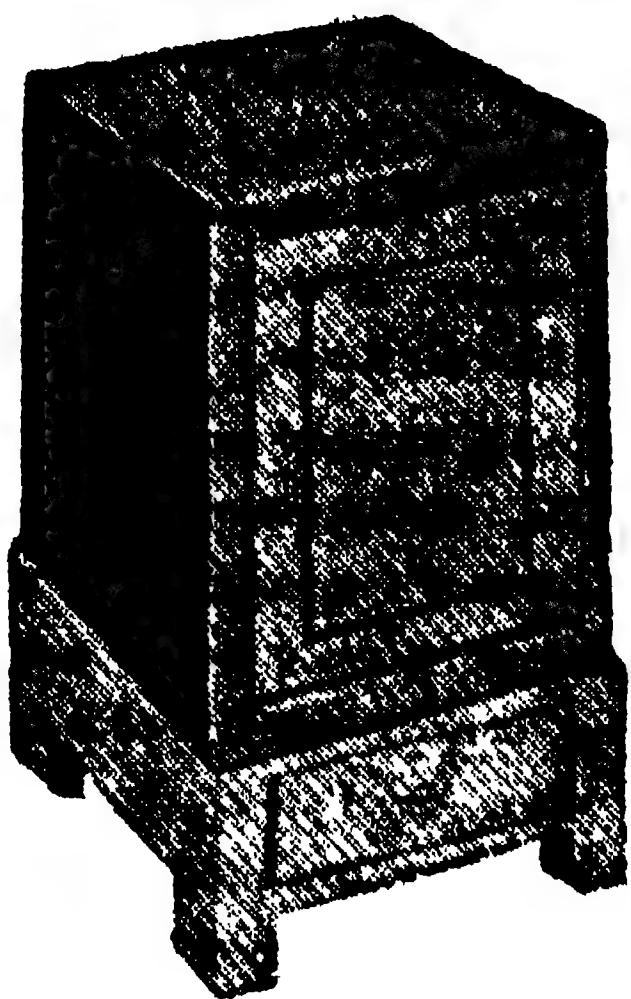
కంఠి: "IRONSAFE"

స్థాపనం: 1938

టెలిఫోన్: 4822

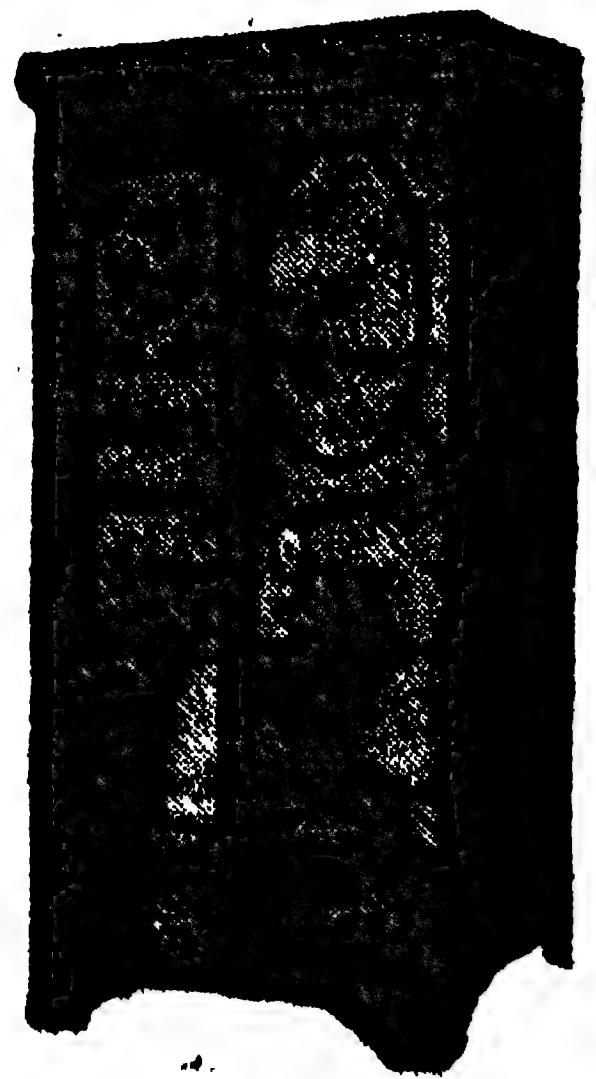
ఎం. నారాయణస్వామి మండలియార్ & సన్స్

58, బ్రాడ్వే, మద్రాసు - 1.

★
శ్రేష్ఠమైన ఇనుప పెట్టెలు
మన్నికలకు ఉక్కు నీరువాలు,
అగ్నికి లొంగని కేపులు,
దృఢమైన క్యాపిటెలు.
మానద
వరసమైన ధరలకు లభించును.

★
గర్హమంటు ఆధికాలు, రైల్వేలు
బ్యాంకులు, కమర్షియల్ ఫరములు,
జనరల్ ఉత్పాదకు సభలు చేయువాటి.

కోడి: కానీ కేటలాగు 50 పేజీలు.

మరలకు ఉత్తమంగా కనపడుతోంది. తెలువాగాక మ్యూజిక్ పాల్టి
వాల్సి, ఎగ్జిజింజ్ బుద్ధిలో ముగిసినవారిని వాకివాన్ని వై
తీయడం అంతగా ఆసించవలసిందిగా లేదు. మీ దముకు కృతజ్ఞుడే
అంటూ సంకోచం నవ్వుతూ అన్నాడు.

ఇంతలో ముసలిది దీపం పట్టకుని వచ్చింది. దీ పు వెలుగులో
అతని ఆకాశం మురిసి పువ్వుగా కనపడింది. నానిపి ఒడ్డునాడుగా
ఉన్నాడు. బుగ్గలు కొంచెం చిక్కినట్లున్నా మొహం అందంగా నీ
వుంది. చామనిచామ. మొత్తంమీద విగ్రహంలో గాంభీర్యం
స్ఫురిస్తోంది. పూచే ఆత బుద్ధిలో నిండివుంది. ముసలిది దీపం
పైకెత్తి దగ్గరగా పట్టకుని పోతూగా చూస్తూ 'ఏ పూరు కాబూ
మీదికి' అంది. దీపకొరిలో మెరిసిన అతని వదనాన్ని చూసి
యంతరి ఉలిక్కిపడింది. తలవోయి రెండుకన్నులు ఆపుగి చి
అలాగ చూస్తూ పలకడింది. ముసలిది మోచెయ్యిలో యంతరినిపాడిచి
'దేవుడం పట్టెట్లు ఎవరే ఆ మాపు పిల్లాకి' అంది.

యంతరి ఇంకా లేరిచూస్తూ 'మీ పేరు?' అంది.

'జగన్నాథం' అన్నాడు బాల్యం.

యంతరి కళ్ళలో ఆకాశం అద్దంలా కనపడింది అని గమ
నించిన అతనికి సంకోచం ఎక్కువయింది. 'మీరు ఎన్నావోనిం
దలంకో విదా పాఠశాలకు జరిగిందనుకుంటాను. మీ భోరణిచూసే.
ఈ వస్తువు తీరితి తగ్గగా నీ వెళ్లిపోతాను. నీ నేమీ అనుకు నేవాణ్ణి
కను.' అన్నాడు.

యంతరి తనలో కలిగిన ఉదేకాన్ని అణచుకుని సహా
స్వరంతో 'కాను కాను. మీరు నీ నెరిగి ఒక వ్యక్తిలాగ
ఉన్నాను. అంతే. మీరు ఆపారం చేసకుని వెళ్లిపోతే నేను చాలా
బాధపడతాను.' అంది. యంతకుడు నిట్టూర్చి వెళునీకంటే వెళ్లాడు
ముసలిద లేలిగా వెళ్లని ఎతి లోపలికి తీసుకువెళ్ళింది.

యంతరి జగన్నాథాన్ని ఒక గదిదగ్గరకు తీసుకువెళ్ళి 'అక్క
కు గదిలోనే మీ వెళుని వెటింది మీరు బటలు వాడుకుని
వికారి తీసుకోండి మీరు భోజనం ఎచ్చాటుచేసి వస్తాను' అని
వెళ్ళిపోయింది. జగన్నాథం గదిని నలువైపులా పోతూగా చూశాడు.
పాతికాలపు కందిరిమందం ఒకటుంది. దానిమీద తెల్లని పక్క నేసి
వుంది. మంచానికి పక్కగా ఒక ఎత్తయిన ముక్కోరిపీట వుంది.
పేయిలో అల్లిన కర్రకున్నీ కూడా వుంది. ఒక మూలగా మారికన్
లాంటిది వెలిగించివుంది. అతడు తొందర తొందర గా నువ్వుల మార్పు
కున్నాడు. అతని కాకిరి ఎక్కరగా వుంది. నొక్కంత దలితో
తేయతో ముద్దట్టుకుపోయిపట్టింది.

ముసలిది వచ్చి భోజనానికి రమ్మని పిలిచింది. అరిటాకులో
అన్నచూ పదార్థాలూ వడ్డించివున్నాయి. ముసలిది నిక్కబంగా
వడ్డిస్తావుంది. ఎన్ చెప్పాలని నోరు తెగిస్తుంది. కాని తలపు
కాటకీమానీ మానివేస్తుంది. ఆకలితో వున్న అతనికి భోజనం రుచిగా
వుంది. ముసలిది చుట్టూదోయి మానివేయడం గమనించి తలపు
చాటుకు చూశాడు తలపుచాటుగా యంతరి మార్పునివుంది. అతని
లేదా విచ్చిమై అమధా తిరిగింది. తనలో తన నవ్వుకున్నాడు.

భోంచేసి గదిలోకి వెళ్లి నానే ముక్కోరిపీటమీద తమల
పాకలూ, కక్కో అమర్చబడిన వెండిపళ్ళం కనపడింది. అతడు
వస్తులు వెలిగించబడి గొడకున్న ఒక చిన్ని చిల్లలో నువ్వులదే
వున్నాయి. తలవెలికింపుగా లభించిన యా ఆతిథ్యానికి ఆరానికి
అతనికి విస్మయానందాలు రెండూ కలిగాయి. కాసేపట్లో నువ్వులదే
గాకాల దెప్పకు విన్నాడు తలపైకెత్తి 'రండి. జన్మలో మీరు'
చూపి ఆరాన్ని మంచిచాలేను. రైల్వోనో, రైలుసేషన్ లోనో
తిడి తిప్పలులేక పడిఉండవలసిన విధినుండి తప్పించారు మీరు.
అన్నాడు.

ఆమె కిగ్గుపడుతూ వచ్చి మర్నీలో మార్పుంది. జరిఅంతు
లేతనీలంచీర ధరించింది. నాట్టుని వసులవనులుగా జడవేసి చివరలా
వదిలివేసింది. నోవల పన్నుని ఎర్రని రికం ఆమెకనివానికి ఆర్థిక
తోపాటు ఉదాత్తత వాపానిస్తోంది. ఆమెకట్లు పెద్దవిగా, వారిగా,
మంచులో తడిసిన పద్యాల వున్నాయి.

'మీరు నామాం మన్నించి ఆగినందుకు నాకు చాలా ఆనం
దంగా వుంది.' అందామె తలవంచుకుని.

'ఎర్రవరే. ఆసందించవలసింది నేనుకాని మీరుకాను. కనుక
మీది. చింతా మీరు పడుకునే మంచంకూడా నాకిచ్చివేసినట్లే
కనపడుతోంది. చింతానీ ఒక చాపా దిండు యిస్తే వడనలో పడుకుని
నిద్రపోతాను. అనవసరంగా నన్ను చాలా గొరవించుతున్నాను.'
అని అతడు నిర్మలంగా వచ్చాడు.

'కాను. కాను. నేమీ అవ్వా యింకోగదిలో వడుకుంటాం.
మీరు చాలా దూరం నుండి వచ్చిపట్టాన్నాడు.' అందామె.

'అవును అయినాదు మైట్లు వెన నీచాను. నదయం అంత
వడిచి' పట్టూరికి వెళ్ళాను. కోడ్డయినా ఏమీ కానులేను.
ఈ వెళ్లని గొడకునీ మోసుకుంటూ యంతరిగర్రింలో జంగా
చాలా అలసిపోయాడు. మీకు విజం చెప్పమన్నారా? అని అగాడు
జగన్నాథం.

'చెప్పండి.' అందామె పెరగా చూస్తూ.

'ఈ కోజంత నాకు భోజనం లేదు. నేను పల్లెకి వెళ్లిత తనీ
జరలేదు.' అన్నాడతను విచారంగా.

'ఏం జరిగింది?'

'నా మిగ్గుడోకడు కమాలో వున్నాడు. నా అన్న వాళ్ళ
తనా లే రతనికి. జబ్బుతో తీగకుంటున్నాననీ. ఒకవెయ్యి రూపా
ణలు పోయిన వెళ్ళునుని ప్రధానవకతూ ఉత్తరం రాశాడు.
ఆలాలు నాకు చాలా ఆలస్యంగా అందింది. నేను ఒక్కొక్క
డూర తిరుగుతూంటే ఆ ఉత్తరం వానవకానీ వచ్చింది. చింతా
మొన్న నీ ఉత్తరం చేరింది. నేను నామృతీనుని యాకాయకీని
బయలుదేరి ఈ కోజానీ పల్లెకి వెళ్ళాను. కాని...'

'కాని...?'

'నా మిగ్గుడు నాల్గడు నోజా. కిడు నోజా. ఈ
పూటకీ నన్నాగమన్నాడు ప్రశ్నోవాట్టు. కాని నాకు బుద్ధి
రింతలేదు. బయలుదేరి వచ్చేశాను.'

ఇద్దరూ కొంచెంకేళ్లు మానంగా ఉన్నాడు. ఈ రెండు కథలు చాలి నీవకంటే కూడా కొంచెం రిగ్గ బనిపించింది వారికి. ఆమె కంఠాదుగా పెట పగులుని శేఖరీయ కూర్చుంది.

‘ఎప్పుడు విం జగలుకుందో చెప్పలేం మాండ్రి. ఆ పెటెలో కెయ్యిరూపాయిలా వున్నాయి. కాని అతిమహాత్రిం యక్కడక్కడా లేదు.’ అన్నాడతను బట్టాగన్నా.

గది అంతరిత దప్పుడయింది ‘ఎక్కడ?’ అంటూ యాతని సుప్తుం బద్ధుని నిల్లింది. పక్కగా మువలిది వుంది. ‘ఏం?’ అం కొంపంగా యాతని

‘పాలు కొదమన్నానా పిల్ల?’ అడిగింది మువలిది.

‘ఇందా? నీ చెప్పాను కదా కొదమనీ.’ అంటూ యాతనినిచ్చి మరీలో కూర్చుంది.

అతను దిండుకు చేరిగిబడి కూర్చున్నాడు. ఒక పా? యింటి కప్పునీ గొడల్నీ చూసి ‘ఇంత రిగ్గ దూరంగా ను యిల్లు వుండెడం తమాషాగా వుంది.’ అన్నాడు. అతను నచ్చే ఆవులింత కాపునేను కుని ‘మీకు వివాహమయినా?’ అని అడిగాడు.

కాకాత్తుగా నేనీన యీ ప్రశ్నకి ఆమె ఉలిక్కి పడి ‘ఎవరిటి?’ అంది.

‘మీకు వివాహ మయినా?’

ఆమె జవాబు చెప్పలేదు. కలనం నుకుంది.

‘తెలిసింది. తెలిసింది లేండి. వివాహమే నీ యింటి గుండగాని ఉంటేవాగాగా! మీకు పెళ్ళికొరెను. అంగేదూ?’

ఆమె కలి బొలున పేజతో వెలిసి నీస్తాంది.

‘మీకు చాలా సిగ్గుపడేటాగున్నారే’ అంటూ అతను ఆకలింత కాపునేనుకోవోయాడు. కాని ఆవులింత అతని ప్రశ్నలన్నీ జయించి కిబ్బం చేసుకుంటూ నచ్చింది. అతను చిటికెవేస్తూ ‘ఇంకా మీకు పెళ్ళి చేసుకోలేదే?’ అని అడిగాడు.

యాతని మరీలోంచి ససంధిమంగా లేచి ‘మీకు విద్ర బహిష్టుంది. కప్పున పాలుకొ? తీసుకునాను’ అంటూ నొంద రగా ‘దిగో’ంచి వెళ్ళిపోయింది. మువ్వయిన భోజనము, మెత్తిని తగలూ అసిన అతని ఎకాలనీ నేహన్నీ లాలిస్తూంటే, విద్ర ముంచుకు నచ్చింది. నవోగన కర్తిమూ. ఒంటరిగా ఉన్న యీ యిల్లా, యీ రాత్రి, యీ ఆతిథ్యమూ కరించి వింతగా తలచుకుంటూ నీ విద్రలోకి జారిపోయాడు. చలిగాలి మాగుని జంయ్యిగాని కిబ్బం చెస్తూ కొలుకుంటోంది. ఇంటినుండు ముకులలో కప్పులు తే:తే:మని కప్పుడు చేస్తున్నాయి. కర్తిం మాగుమిది వున్నకే మిది పది పెట పెట స్వనిచేస్తోంది అయినా నీటన్నింటిని మించిన నిర్బం ఆ ప్రదేశాన్ని ఆరించుకుంది.

మూడు ఒకంటికి అతనికి మెలకువ నచ్చింది. గది కలలులూ తెరచిన దప్పుడయి ఒక కన్ను కొంచెం తెరిచిచూశాడు. యాతని అడుగులో అడుగు తీసుకుంటూ దప్పుడు కాకుండా నచ్చింది. ఆమె నేలిలో పొక్కుగా వుండ. మెల్లగా ‘ఎగిందే?’ అంది. అకన్నాథం నిద్రనడించాడు. ఆమె మళ్ళీ ‘ఎవరిడి? పాలుతీసు

కుంటారా?’ అంది. అతనికి ముగ్గన రాకపోకకందానీ పాలాగ్లాను ముక్కలిపిమిది పెట్టి అమాడులా ఉన్నపేటు ‘కెటితీనీ మూత పెడింది అడుగులో అడుగుకొస్తూ గుమ్మం వరకూ వెళ్ళింది. ఆమె కేనో వూహ తోచి ఆగిపోయింది. ఎంకోదంతో ముందంవైపు చూసింది. అతనింతో కనిపెనుకూ నీ ఉన్నాడు. ఆమె మూలకున్న దీపం తీసుకున కత్తి పెడిచేసి ముందం దగ్గరక నచ్చి దీపాన్ని అతని “ఖానికి దాపుగా ఎ తిప్పట్టుకుని తరీటు గామామా నిలుచుంది. అతని కుతూహలం ఎక్కడయింది కాని అకకోకుండా చటుక్కుత కదిలాడు. ఆమె కంఠాదుగా దీపం కింద పెట్టి నిల్లి పోవోయింది. అతడు కెక్కుతెరచి ఏమీ ఎగవట్టు ‘ఎవరడి?’ అన్నాడు. ఆమె ఆగింది. అతను లేచి కూర్చుని కిబ్బనలమును: ‘మహా-మీరా?’ అన్నాడు. తన చేపల్ని తరించాడేమో అన్నకొంతో తలచుకుంటూ ‘మీకు పాలుతీసుకు నచ్చానా.’ అంది ఆమె.

పాలుతీసుకూ ‘నీ రెండుకింత రియమాపిస్తున్నారో అంతం కంఠం లేదు.’ అన్నాడు.

ఆమె స్వ ‘మీకు గోరంతిల కొండంతిల చేస్తున్నాడు. మీం చేసిం దేముంది చెప్పండి. ఇంత భోజనం పెట్టి పడుకోవడాని కింత తాగా చూపించడం కూడా ఘనకొర్గ్య మంటారా?’ అంది.

ఆమె నిట్టూర్పు ‘విజంగా ఘనకొర్గ్యమే. వాళ్ళంతిలో ఎన్నో రాక్షసులు భోజనమూ నవలి తే: నడిపిసివి ఉన్నాయి’ అన్నాడు.

సిద్దనల్ల చిక్కిన స్వస్థితిలో బంతో అతనిలో ఉత్సాహం ప్రబలింది. ఈ అంతరిత యాతనిచ్చి తన విముచ విముచా: కర్తింబకునున్నట్టు తెలుసుకున్నాడు ఆమెను తరీ: గా మాత ము.

నొస: ముంకులు చెరిపడి వున్నాయి. ఇందాకొ ననులుగా ఉన్న దిని నీ: గా మట్టింది. ఆమె నీహంలో నొసుగు-ర్యము, యాత నొల్పుగామా. గండు నొదరిస్తున్నాయి. లేత నీలగచ్చిలో ఆమె నొంటివొంపులు పొండకగా అనువున్నాయి అన్నిటికన్నా ఆమె కెక్కు ఎక్కువగా అతిన్ని ఆక్రంఘాయి. ఆ కళ్ళలో అపారమైన జాలి కెగడా స్ఫుస్తూన్నాయి. ఏ స్వ్వలోకంలోనో, స్వర్నలోకం లోనో రిరిసిక్కి: ఆకన్నలు ధూమిమిద ప్రవాస తీరిత: అకథిరిస్తూ ఎడో పొగొట్టు కన్నలుగా కెగగా వెతుకుతోన్నట్టు అనిపిస్తోంది. జాలిగా మెత్తిగా నకగు-డెల్ని తామకూ పువ్వులొంటి గొంతుతో పిలస్తోన్నట్టు ఉంటాయి. గివవైపు అకన్నాథం తరీటుగా చూస్తోన్నట్టు కు రించిన ఆమె బుగ్గలు నీగ్గుతో ఎక పెక్కాయి. త: మూల కేకనంతో ఎక్రనడి: పెదవు: ముగ్ధ చిర్చి నల్వ తెల్లని ముక్కిలలా చిటింది.

‘అన్నట్టు మీపేరు ఇంతివరకూ తెలియకే తెలియదు.’ అన్నాడు అకన్నాథం.

‘రదు.’

‘మీకు చదువుకన్న కాగిలా కనిపిస్తున్నానా.’

‘ఏం నగువురిండ్రి. హైస్కూలులో ఆంగళాం నకటా చదివాను. అదికూడా సిద్దరదునే నంటారా?’ అని ఆమె అతన్ని

దాని 'సరే. కబుర్లు పెట్టి మీకు నివాసం కలిగించాను. ఇంకా తాళదు.' అని నోవోయింది.

'నిద్ర తేవడానికి రెండింటికీ కబుర్లు మొదలు పెట్టినాట్లే నేను. నాదావాన్ని మీరు పెట్టిమీద నేనుకుంటున్నాను.' అన్నా సరికి.

అమె నవ్వి 'బలేవారి!' అంది.

'మీ గొంతు వాయిగా వుంది. మీరు పాడవలరా?'

'అనాథాశ్రమంలో పథిలలో వార్షికోత్సవాలలో నీళ్ళు పాడమనేవారు. చెట్టులే చోట అమెదం చెట్టని మది.'

'అనాథాశ్రమమా?' ఆశ్చర్యంగా అడిగా దరిమ.

'అవును.'

'తల్లి తండ్రి చిన్నతనం నుండి మీకు తెరా?'

'తేదా' అమె తలవంచుకుంది.

అమెచితి ప్రసక్తి తీసుకువచ్చాకేమో అన్నదానితో కూట నూర్చాని ఏమిటోదా 'చాలా దిరిగావుంది' అన్నాను.

'అవును.' అందామె.

అమెను ఫక్కున నవ్వాడు.

'ఎందుకలా నవ్వుతారు?' అందామె నోవోయి.

'మరిమోలేదు. ఏ పళ్ళి అడిగినా నీకే అడుగుతున్నాను. మీరు అవును, కాదు అని ముక్తిపరిగా సమాధానం ఇచ్చి ఉంటుంటున్నాను నీ నెవరినో ఏదోటా తెలుసుకోవాలనే ప్రస్తావన మేం ఏ తూహలంటూడా లేదా మీకు?'

అమె అరిచి కేసి వింతగాచూసి వూరకుంది.

'నిజం చెప్పండి. ఇండాకా నా పేరడిగి తెలుసుకున్నప్పుడు మీలో కలిగిన ఆకాంక్షలం వృద్ధంగా కనిపించింది. ఎంతటి? జగన్నాథం అడిగాడు.

'మీరు విజయదేవిలాగా వున్నార.'—అమె పైటచేరకు వేరికి చుట్టవోంది.

'విజయ దేవి?'—అమె సమాధానం చెప్పేలోగానే మళ్ళీ ఇలా అన్నాడు: 'మీలో నాకోకే విద్రితమేం అంతం కలుగుతోంది. మీరంటే నాకు...నాకు...' చూటకోసం జగన్నాథం తిండెడ్డాడు.

అమె జారిగా అందంగా చిన్నగా నవ్వింది. అమెను మళ్ళీ అడిగాడు 'మీకు పెళ్ళికొరెను నూ!'

లేదని అమె తల వూపింది.

'మరి ఎందుకు చెసుకోలేదు మీరు రనూ?'

అమె మానంగా నీ వుండిపోయింది.

'ఇలాగ వ్యక్తిగతమైన ప్రశ్నలు నేయడం పథ్యత కాదును కంటాన్నాకు కదా! అవును. చూడండి ననూ. ఈ రాత్రి యీ వ్యయా. యీ విచిత్ర న తానెంతా—యీన్నీ చూడాలి నూర్చానిరి నీనా! నెట్టి స్వేచ్ఛ గా ప్యేచ్చగా నూర్చానూ. నిప్పు చూట్టాడుకోవాలనే వాంఛను ప్రకరిపించడం లేదా?' అన్నాదరిమ.

'మీటో నూటాననూ నూర్చుంటే కాళ్ళలో వాయిగా వుంది.' అందామె.

అమెను దూరంగా చూస్తూ అంతరిస్తూ దూరంగా ఆలోచిస్తూ 'విజాగి కేను తాళ్యణ్ణికాను. ఎత్తు దేలా ప్రవర్తించాలో కాకు తెలియదు. అందుకే తీరింతలో ఏమీ నూడవెట్టలేవోయూ ననుకుంటాను.' అన్నాడు.

'అంటే?' ఆసక్తిగా అడిగిం దామె.

'తీరింతలో కేను పరాజయంమీద పరాజయం పొందాను. దెబ్బగానీ, వడతిగానీ. భారత్య కిల్లర్ని గానీ ఏమీ సంపాదించుకో లేదు. అందుకే వినుగల్ల సైన్యంలో చేరాను.'

'సైన్యమా? విజయకునూడా సైన్యంలో కే చేరాడు.' అందామె సంభ్రంంగా కుర్చీనుండి నీచి.

అమెను విడలేదు. తన భోంజిలో చెప్పకుపోతున్నాను. 'బర్మా, సింగపూర్, ఘోషా రంగాలలో పనిచేశాను. కాని అక్కడా నాకు నుఖంలేదు. తుపాకినుండు నాసనా. నావులూ యూనిఫారమా. అంత. అడవ్యాం కలిగింది. ఎలాగో అలాగ బయట పడి ఇదివరకు ఎప్పుడోనీక చిగువుని మళ్ళీ మొదలుపెట్టాను. యం. యస్. సి. చివరికంటా చదివి చదివి పరీక్షలకే నూర్చోలేదు.'

'అర! అలా చేశా రెండు?'

'అలా నాని పరీక్షలకేగా నేనెదగన్న గది తోలుకు యంటా విడ అటామీదనుంచి పడింది. తింమీన లెమ్మిన నాయంతిరి స్పృహతప్పి పడిపోయింది. అమెను అయిదేళ్ళపిల్ల ఒకర్రి వుండి అ సమ నూ నాగదిలోకి వచ్చివాగ్గుని ఆకుకు నేది. పాపం అ పిల్ల ఒకటే ఎడువు. ఇంటావిడని ఆస్పత్రిలో చేర్చాను. జాబ్బులు బతుకుతుంనా కేరీదా చెప్పలేమన్నాడు. అ పిల్ల సంతోషా నామీద కడింది. రెండువూటలా ఆస్పత్రికికొచ్చి అమె తాగోనూని విచారించునూ, అమృత అమృత అంటూ ఏత్వే యీ పిల్లని నమజా యింబునూ తో నా చిగివూ, పరీక్షలూ కొండెక్కాయి.'

'అరికే బరికిందా?'

'అరింది. నీ రంటే అమె! చాలా నురి కలిగింది. అమె విధవిరాల, పెద్ద వియస్సునీకూడా. నన్ను అక్కడ ఉండిపోయి మళ్ళీ చావమనీ, తన తమ్ముడిలా చూసుకుంటాననీ ఎన్నోవిధాల చెప్పింది. కాని నేను వినలేను.'

'ఎప్పుడు మీ రేం చెస్తున్నార?'

'నన్ను నురించి మీ రడిగిన మొదటి ప్రశ్నయింది.' అంటూ అమెను నవ్వాడు. అమెనూడా నవ్వి 'సరే చెప్పండి.' అంది.

'ఒక మంగులు తయారాచేసి కంపెనీలో వుంటున్నాను. కాని ఆ ఉద్యోగానూ చెయ్యాలని లేదు. ఒక నోటా కిల్లి తికి అంటిపెట్టకుని ఉండడం నా స్వభావంలో లేదనుకుంటాను. జిప్పిలని ఉన్నాడు చూడండి నాకు ఉమాతా తిరుకుటాంటాను అటానాటి ప్రకృతి ఏదో నాలో ఉండనకుంటాను ఎంతోకే చెప్పలేన. ఈ రోజు పడిన వల్లవావాలని ఉండ—అక్కో, సింగపూర్ కో.'

‘అయ్యో! నీ! తిలుపులు వేసేయ్యండి.’ అన్నాడు జగన్నాథం.
‘వాన చాలానుటుకు తగ్గింది’ అంటూ తిలుపులు వేసి అమె
తచ్చి కర్మలో కూర్చుంది.

అతను నవ్వుతూ యలా అన్నాడు. ‘ఇండాకట్టుంచి మీగా
నా సత్తుకు జన బు చెప్పకుండా దాటకుటాకున్నాడు. చెప్పండి,
మీరు పెళ్ళిచేసుకోరా?’

‘నీ నేనెవరు చెబుకుంటాను?’ అమె నీరసంగా అంది.

‘ఏం, మీరేం కుక్క?’ అన్నాడు తనను.

అమె పెదవులు నవ్వుకున్నాను. అతను గమనించలేదు.
అతను మళ్ళీ రెటిన్నా ‘ఇంతకాలం మీరు అనివాహితలుగా ఉండి
దానికి ఏదీనా ప్రత్యేక కారణం ఉందంటారా! లేక మీరు అని
వాహితగానే ఉండవలసినారా?’ అన్నాడు.

అమె తన మాఖాన్ని రెండుచేతులతో ‘ప్రభువని’ ‘మీకు తెలి
యదు, మీకు తెలియదు. మీకు తెలియ కూడదు.’ అంటూ గబ
గబా గడిచానాచి నల్లబోయింది.

‘మీ పెళ్ళివస్తే నీ పెళ్ళివస్తే మా మా వుండిపోయాను
జగన్నాథం. నీకేలే నల్ల కుమింగమని అడిగితే వావుంటానను

కున్నాడు. కాని అమె వెంటపడకంకూడా పోరాకాటేమీ అని
పంకపోయాడు. ఏమి తోచా టిటికి తిలుపులు తెరిచాడు. ఎన్నగా
నానపకతోంది దిక్కుగా భయంకరింగా ఉంది అంతా చీటి.
ఆకొకాన ఒక పక్షిరింకూడా వదు. ‘ప్రభు అకపులుమాత్రం
ఘోరింగా అనవ్యంగా వినిపిస్తున్నాను’.

తిలుపులు వేసి మంచంమీది మేను వాల్చాడు. శారీకి దూరంగా
ఉన్న యీ కొంప దియ్యాలకొంప కొగకదా అన్న ఆలోచన
అతనికి ఒక నిశ్చయమాత్రం భయపడమట్టి చేసింది. అతనికి నది
బోయిం మిత్రుడు జ్ఞాపకం వచ్చాడు. ఎందుకంటే తొందరపక్కి,
యీ పక్షివాగ్ని అనుభవార్థి నదులుకొని చచ్చిపోయాడు? అని
తెల్లలాంటిది యింకా ఏదీనా భూమిమీది వండి
అర్థిప్రంగా తిగుకుంటూదా? ఇంత మిస్యగా మోసంగా
ఉన్న తుకలో నిజానికి ఎవరి కనరు! ఈ భాంధవ్యాల అను
బంధం అరిం ఏంటి? ఎందుకు రను అలాగ భయంకరితుల
సకాగతుకుపోయింది? ఎందుకు తను కవపడి అరించిన నయ్య
యాపాకలూ చనిపోయే ఒక మిత్రునికి దానం చేయాలని న్నింకా
నాటిలో బయలుదేరి వచ్చాడు? వియ్యం దెనరు? అని పోలికలు
తనలో ఎందు కందలి? ప్రతి ఒక్కరూ ఏదో రహస్యంలో ముట్ట
చేటి అనోచరమా లేకనూ అయిన విధి విధంకుకెంకా ఎక్కడికో
తెలియ తోచక వదిలిపెట్టాన్నిట్లు అనపింకింది అతనికి.

అతనికి గుండెలో ఏదో చలితిగా తోచింది. తనలోని యీ
అస్థిరత్వానికి అకారణం కారణం ఏంటి? ఇలా వ్రాస్తూ దేయ
తిగుతుూ జీవితంతో నానూ నడిపరిసిందేనా? తన కొం యిల్లు,
తనకోసమై ఎదుగుచూచే. జరించే వాటి—అతడు తనలో తను
వర్ణుకున్నాడు. ఎప్పటికీ తన నోచోల స్థిరంగా ఉండలేడు.
ఎక్కడో ఎక్కడో నాలింటానికి అడు తెలిసోయింది. ఇలాగ
కూర్కొంటే ఏ భాగ్యత లేకుండా నాటికి కొట్టుకుపోతూంటేనే
వావుంటుంటా!

అలాచిన్నాన్న అతనికి భయపడుపట్టింది. అప్పుకూడా అతని
కున్నా అన్యకంగా అమెకొసమే నిశ్చిన్నాం. ఒక గం లో
అతనికి మేకున వచ్చింది. నుమ్మం తిలుపులు వార్లా తీగివున్నాయి.
నలుపులు చూశాడు. అమె మళ్ళీ నచ్చి పొడలేదు. గొడమీద
గడియారంలో వంకరెండు వాటింది. అని కేమి తోచలేదు
గదిలో ఒక్కడూ అలాగ వుండడం దుస్సహ మనిపించింది. మంచం
దిగి మెల్లగా అడులల వేకుకుంటూ మండువారోకి వచ్చాడు. ఒక
మూలగా కొడిగుడు నం మినుకు మినుకుమంటూ వుంది. అతిక్కుక
కొంతిలో ముడువాలాని వస్తుకాలం అప్పవంగా అనంద్ గా వా
‘తో’ ‘నపకతోం. టిటికి ఎదుగగా నల్లగా ఒక ఆకారం ‘న
పడింది. ఏమిటా అని దగ్గంకు వెళ్ళికోడి ప్రీహాసం ప్రకృట
మైంది. నను టిటికి ఎదుగగా కూర్చునివుంది. విడిపోయిన పాకు
నాటి అమె కేకాకం బుకార్చి నల్లని పురుగు కట్టింది. అతను
దగ్గగా వెళ్ళి ‘రహ’ అని పిలిచాడు. అమె పక్కకు తిరిగి అతని
వైపు చూసింది. దీపకొంతిలో అమె కన్నులు జలమయం అయి
వుండడం చూశాడు. అమె కవాలమీది అనుభూతి ప్రక
పిస్తున్నాయి.

నారసింహ లేహ్యము

‘అంగుళా చర్మబడినది. అద మిక్కిలి వీర్యకృద్ధిని
అమెను, కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనది.
మేవామల, నిక్కొక, నిప్పుతున, శుక్ల నిప్పుము,
మాత్రమునంట శుక్లము పడును. అతిమాత్రము,
మొదలకువాటిని ఖంకించి బలమును, కొంతిని.

వీర్యకృద్ధి కలిగించుటలో అమోఘమైనది. 2 డబ్బీలు
చాలను. 20 కులముల డబ్బీ గ. 3-8-0

మరా:—ప్రతి 20 కులముల లేహ్యమందున్న 8/4
కులం లోనాథక సింధూరముగాని, వంశాథక సింధూరము
గాని కలిపి నేరించిన పమస్త నోగములు క్షిప్రముగా వారిం
చుటలో పందియము లేదు.

నాథక వక్రతిక్తి లోనాథకం క్షి నులం గ. 3-0-0
ఉన్న వక్రతిక్తి:— వంశాథకం క్షి తులం గ. 2-4-0
పొన్నేజ ప్రత్యేకము. అన్ని జేషములతో పా
కాగ్యం లాగు ఉచితము.

పి. సి. వి. ఆండ్ కంపెనీ

ఆయుర్వేద సమాజము.

పెరిదేవి పొస్టు : : నెల్లూరుజిల్లా.

‘ఇలాంటి రహ విశుద్ధులైనా ఆత్మాదు జగత్పాపం కల్గితే, సామధూతం. ఆమె చిర చెరగుతో కన్నీడు తుడుచు పని లేచి నుంచుంది. అతి ప్రయత్నంమీద ఆమె విడుపు శాపుకుం టూన్నట్లు అతను గ్రహించాడు. ఆమె చెయ్యిపట్టుకుని ‘లోపలికి రండి. ఈ చరిగలిలో కూర్చుంటే ఉదయానికి ఏ న్యమవియనో కూడా రావచ్చును.’ అంటూ గదిలోకి తీసుకువెళ్ళాడు. ‘ఇలాగ నుంచుంటూ కూర్చుండి. ఈ క్షణంలో మిమ్మల్ని చూస్తే ప్రపంచం లోని బాధలంతా మీలోనే మద్దకట్టుకుంటా అనిపిస్తోంది.’ అంటూ ఆమె వదువద్దంటూన్నా ఆమెను మంచంమీద కూర్చోపెట్టి ఆమెకి కొంచెం దూరంగా కూర్చున్నాడు.

“ఇప్పుడెవరైనా వచ్చి చూసేయగలవున్నీ చూస్తే నేను మిమ్మల్ని హింసిస్తాన్నట్లుగా వ్రాపించుకుని నన్ను కైలో పడేయించాలని చూస్తాను. అవునా?” అన్నా అతను నవ్వుతూ.

ఆమె కన్నీళ్ళలోంచి నవ్వింది.

“అయితే ఇప్పుడు చెప్పండి. విజయం దెవరు?” అని అడిగా డతను. ఆమెని నూటలో పెట్టి, తృప్తియరాలని వెళ్ళిపోయింది న్నయితే కొంత ఉపశమనం కలుగుతుందని అతను ఉద్దేశించాడు.

‘నా బాల్యప్పే హితుడు.’ అందామె.

‘ఉహ్!’

‘నేను చదువుకునే తొబిల్లో అతని పరిదయం కలిగింది. ఎప్పుడు చూసినా ఎంతో ధైర్యంగా, ఉత్సాహంగా వుండేవాడు. తల్లి తండ్రీలేని నన్ను చూసి బాలిపడేవాడు. ఇంట్లోనుంచి బిచ్చు దొంగిలించి తీసుకొచ్చి వాకన్నో కొనిపెట్టేవాడు.’

ఆమెకు స్మృతిలూర్యమైన గర్వంతో మెరిగింది.

‘తర్వాత!’ అన్నా అతను.

‘కాని ఆ దొంగతనాలకి అతను రిపరీతంగా కఠినమైన శిక్షలని అనుభవించేవాడు పాపం. అతనికి సవరితల్లి వుంది. ఆమె చాలా క్రూరుకాలు. తిండి ఆమెకి దాసుడు. వాకోనమై అతను బిచ్చులు తినడమూ, తిండిలేక మాడడమూ సహించలేకపోయాడన్నా. అతన్ని బతిమలాడుకునేదాన్ని యిటువంటి పనులు చెయ్యవలసి. అతను వివేకాడుకాదు. ‘ఏకోపం ఏమైనా చేస్తాను. నీకోక్క నిమువం అనడం కలిగించడానికి బయ్యోళ్ళ సరకొన్న వా అవలీలగా అనుభ వించగలను.’ అనేవాడు.

‘మూలు వదుగానే ఒక నిర్దిష్ట స్థలంలో కలుసుకో నేవారేం. ఇద్దరమూ అలా తొటలలోకి పాలాలోకి వెళ్ళేవారేం. అటలాడే వారేం. పాటలు పాడేవారేం. వామిదట్లా కెగిపట్లా తింటూ గంటలు నిముషాల్లాగా గడిపేవారేం. వ్యవస్థమైన అనంతమైన నీలాకొకింటా వచ్చని పచ్చని మెత్తని భూమివా ఎన్నో వ్యవస్థలు కేవలం. నన్నే కెళ్ళిచేసుకుంటా వనేవాడు. నన్నే ప్రేమించా ననేవాడు.

‘చీటికడకా ఆనాథకరణానాని! దిక్కుదిక్కుమంటూ వెళ్ళేదాన్ని. అక్కడ వార్డన్ పెద్దపులిలాగ వాకోసం నిపెట్టు కుండేది. భోజనంలేకుండా చీటికడిలో నన్ను తోయింది తళిం చేసింది. తాత్కాలికంక ఏకన్నా బాధతో ధయంత గడిచేదాన్ని.

కాని తెల్లవారేదా, ఎప్పుడు సాయంత్ర మవుతుంది, ఎప్పుడు విజ యుల్లి కలుగుతుంటాను అని నిశ్చిన్త ఉండేవాన్ని. అతి నోవే నా అకి, నేను ఎంత దానికెగల అర్థం.

‘కాని మనం వ్రాపించినట్లుగా, కోరుకున్నట్లుగా ఎక్కడేనా జరుగుతుందా చెప్పండి. తొట్టంతా నిత్యంగా చదునుగా వున్న పే వుంటుంది. కాని మజపురికి గే దప్పటికి బ్రహ్మాండమైన అగాఢం నోరు తెరచుకుని ఆ ప్రయత్నమైన పాండుడ్లి అమాంతం మింగివేస్తుంది. అక్కడ ఎర్రని అక్షిగాలతో ‘అపాయం’ అని బొద్దుకూడా వుండేదు. ఇంటా బయటకూడా విజయుడికి పసిబతుల గుప్పించుయాంబు లి. ఏ. చదువుతూండగా అతనికి వివాహం చెయ్యడానికి సవరితల్లి దీక్షిపించింది. అన్నీ నిరపరిచింది. విజయం దెనుకలిరిగాను బెదరించాడు. ఒక రాత్రి సంభవించిన పెద్ద బిచ్చులాటలో యిదువ కమ్మితో సవరితల్లి కలమీద బలంగా కొట్టాడు. ఆమె పరిస్థితి ప్రమాదకరంగా వుంది. రాత్రికిరాత్రి విజయంకు తరారి అయి పోయాడు. తిండి ఎరీసులకు రిపోరు యిచ్చాడు. అతని ఆరోగ్య కారక లేదు. మూడు నెలలు అనంతరం వాకో ఉత్తిరంబచ్చింది. అందులో రెండేరంకు వాక్కొలున్నాయి. తాను నైవ్యంలో తీరి వట్టూ, బతికి బాటుంటే ఎప్పుడో ఒకప్పుడు కలుసుకుంటాననీమాత్రం రాకాడు. అంతే. యాదం ముగిసింది. ఎన్నో ఏళ్లు గడచిపోయాయి. కాని యానాటివరకూ అతని బాడలేదు.’

ఆమెకొండు క్రమక్రమ క్షీణమూ, గాఢనికమూ అయిపో యింది. -మె కానేనాగి మళ్ళీ యిలా చెప్పింది. ‘ఓసారి చెట్టుమీద నుంచి పడినప్పుడు విజయుడికి నెనురుకలతిపక్కగా గాయం తగి లింది. క్రమేణా అది మచ్చగా మారింది.’ ఆమె జగత్పాపంకేసి తీతంగా చూసింది. ‘అదిగో అక్కడ మీకు ఏదో మచ్చవుంది. మీకు విజయంకుకాదా? చెప్పండి. నిజం చెప్పండి. నన్ను మోసగించి డింది. నన్ను బాధపెట్టకండి.’ ఆమె ఉద్రేకంతో దీపంగా ప్రాధే యపడుతూ అడిగింది.

జగత్పాపం ఆమెని, పరిస్థితిని అర్థంచేసుకున్నాడు. కాంతంగా ‘నేను నీ విజయుడ్లికొను. రహ. అలా చిన్న పిల్లలాగ ఉద్ధృతడి పొడవం నుంచిదికొను.’ అన్నాడు.

గడిగుమ్మం దగ్గర ఎకో నడిచినట్టు చప్పుడయింది. ఇద్దరూ అటువైపు చూశారు ఎవరూలేదు. అతను తిరిగి ఆమెని ప్రశ్నిం చాడు. ‘అనాథాశ్రమంలో మిమ్మల్ని ఎవరు చేర్పించారు?’

‘నాన్న.’ అందామె.

‘మీ తండ్రి నెనుకుసురా?’

‘ఎరుగుసును.’

‘ప్రయన వుండగా—అయితే న్యాయంగా మిమ్మల్ని కరణాల యంలో చేర్పించవలసిన అవసరం ఎముంది?’

‘అవంత ఒక గా.’ ఆమె బదులుగా నిట్టూర్చింది.

‘అంటే...?’

‘నాన్న చాలా దుఃఖివరి, సంస్కారవాదీ, నిష్టతవాదికూడా.

అప్పుడు కులమునాటికి వెళ్ళినప్పుడు అందుకన్నా, వనం
కెట్టెనా అనినీ వదిలేశాడు. కానీ అక్కడ అక్కడ ఒక చూపు
నివ సంఘంగా పర్యవేక్షణ ఉండేవాడు. ఎన్నోసార్లు క్షేత్ర
కర్మి ప్రియమును వచ్చేవాడు. ఒకసారి పోయింది. ఈ సందర్భానికి
వెళ్ళిపోయింది. అందులో వాన్ని గుహాకర్మమునకు గాను
పడకుండా గానివదిలించగా ఒక కొంతమందికి చెప్పి దేవ
కుంటివాడు అనానాగ్యనంతుడు అయిన తండ్రి అమ్మనానమ్మ
వాడిని లేచిపోయేవాడు. అమ్మ తండ్రి వ్యాధితో మరణించింది.
వాళ్ళు చేసిన త్యాగాన్ని, కళిదాస వలనా ముక్తమొంది కానీ
సహనమైనా చెప్పలేదు. క్షర సాధారణంగా చేసుకొని వాగుకూడు
కలిగినా దేవతలను విన్నవించేవాడు. క్షేత్రా వాళ్ళు కలిసి
విని విరక్తి కలిగింది. అదికాదు పెద్దబతుకైపోయింది.

“ఒకసారి అక్కడ నీదవాతాన్న నమ్మ లేకపోయి
తప్పుగా వాడు అప్పుడు విదేవిమిశ్చితమునకు తిన్నాడూ
చీకట్లో పడేసిందే వచ్చాడు. ఎన్నో ప్రమాదాలూ ముట్టావు
ఒక పెద్దయింటికి తీసుకువచ్చాడు. అది అక్కడ కొంతమంది. కలి
తాలను నిర్వాహకుగాల్సి మావాళ్ళు కాగా ఎదురుపడి. అదికా
కన్న పురిందాడు. మేచేతకొండు తరం ఇచ్చి పెద్దవాళ్ళకు
వాళ్ళు వచ్చాడు. ఒకచోట క్రమవాసకుని ఒకచోట వామయకం
పలుకుని కన్నీళ్ళతో “అమ్మదూ ఇంకాంచి యిదిదే నీవు అమ్మ
త్యాగముగా ఉండవచ్చు.” అని కిక్కిరిస్తూ ముద్దు పెట్టుకుని క్రమ
కలిగిమని చప్పుడుకన్నా చివ్వి తిరిగిచూడకుండా వెళ్ళిపోయాడు.
నేను భగవంతుని “వాళ్ళా! వాళ్ళా!” అని కట్టగా అరిచాను. ఆ
అక్కడ చీకట్లో నానాగ్యనంతుడు ఉండగానే వాన్ని “తీసుకో
చే కున్నా ఉరంతా చెప్పకన్నా” అమ్మ వానలో కంటించి
పోయాంది. నందంపట్టే కట్టిగా వొక్కపట్టేంది. ఇంకా ఇలా
చెప్పుకుంటుంది.

“ఇప్పుటికి నీకు పు చీకట్లో పడిన వ్యాధిగారిదాకంకా ప్రతి
కర్మమునాన్నే లేకుంటుంది వాడు. అక్రమ నిర్వాహకురాలు చాలా
దయాహృదయంకల మహిళ. అదితే వుంటే వా ప్రభుకలక అయి
పోయివుండేదాకాను కాని రెండుసంవత్సరాల అనంతరం అమ్మ
మాదా చనిపోయింది.”

“ఆ ఉత్తరంలో ఎదురి చాలాడు గానాన్నా? అని అడిగాడు
జగన్నాథం.

“నేను కలితసమరంలో చిక్కుకొనిపోయిపోయాడు. అందుకే
నిన్ను నిన్ను లేచిపోయాడు ఒంటరిపోయాడు చేసి పోయాడు. కాని
ఒక్కటి మాత్రం మరచిపోకు. నిత్యం వింతేనా ఒక్క అద్భుత
కానీనూ, ఒక విశ్వాసంకానీనూ చేశాడు. అంతేకాని నీదమిద
మానమిద విపనీ చెయ్యలేదు. ఎలాగోనావున్నా, నీ నానాన్నా
అభివృద్ధిని కొండీస్తాంటాను.” అని కానీ వుంది ‘అందా మే.

గుఃఖపూరితమైన యీ గాథతో గాలి అంతా ఒకప్పుడు
కలిసింది అతినికి. ఇక్కడ కొన్ని నిమిషాలు మానగా
వున్నాడు. “తిదే నాన్నీ ప్రశ్నించాడు. ‘మరి యీ వ్రాసిన
వచ్చావు రమా? ఈ అన్య ఎవరూ?’

అమ్మ పంకొదంతో వామనమనాల పెత్తి చూపింది. ‘చెప్ప
రమా. వాళ్ళర ఏం చెప్పడానికి నీకు పంకొదం అవసరం. నీ
వివాదయాత్రలో నీకు ఒక సహచరికే.’ అన్నాడు జగన్నాథం.

“వివాదా ముదు — అని వివాదాని అంటుంది — తీర్చి
పోయాడు వాడు అంతంతో కూర్చుంటుంది చాలాకాలం అది
కొంపం వేచిఉన్నాడు. కొంతగా అతను యుద్ధంలో చనిపోయా
డన్నాడు. అతన్ని తిరుగుకుని నాకా వివాదా రెండుగా వుండే
దాన్ని. అక్రమం అప్పుడు వ్యాపకం చేశాల్సి వుండేది. నా
కహనా నడవాలి. ప్రభుకు దుష్టమైపోయింది. అప్పుడు...’
అని అమ్మ.

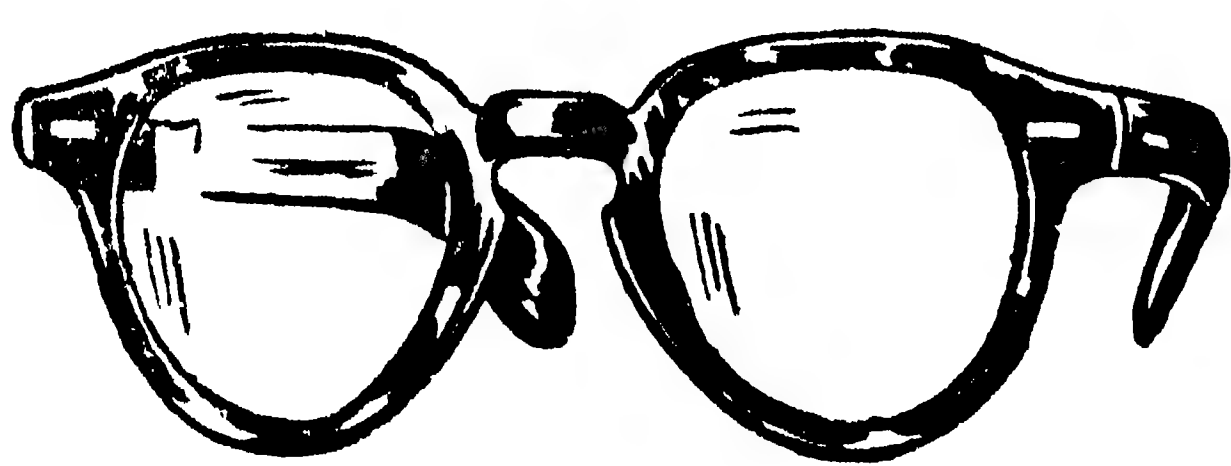
“అప్పుడు?”

“ఒక పెద్దమనిషి తీసుకుంటుంది చెప్పి సమస్యని వచ్చి వ్రాసాడు
తీసుకు వచ్చేవాడు. ఇక్కడ హాటలో గుకం వెళ్ళాడు ఒకసారి
ఉండం లేచి నా చెట్టుకి అరిగాడు వెళ్ళి వెళ్ళిపోయి మానా
నానాగ్యుడు. కలుబిల్లుతో ఉన్న నమ్మ నిద్రలో కంటకాగా. అత
మానంతో అక్రమ చచ్చిపోయిపోయిపోయి నమ్మ అన్య
చూపింది. అప్పుట్టుంచి యిక్కడ అన్యతో ఉంటున్నాను.”

“అన్య కేళిమా కాదన్నా మాట!”

“కాదు.”

మాఖతాదాంలను, శ్రేయోచితామలను హృదయపూర్వక
ఉగాది అభినందనలు.

- * అద్భుత పానశుట్టుకు పరికరములు కల లాభకరతరీ
నా ఆనాలోకి వెళ్ళింది.
- * డాక్టర్లు గూడిన 10 కంట పంకొదంతోగా
పరిపూర్ణమైన అద్భుత కనిపిస్తాయి.
- * వాణ్యక శీత. పానశ్యము మా ప్రత్యేకత.

రాధాబ్రదర్స్

108 అద్దముల వ్యాపారము

174 బ్రాహ్మణుల నామ. 1. పాట : 4198

‘అయితే నువ్వక్కడ...’ అని అతను ఏదో అనబోతూంటే ఆమె అలాంటి తన మాటాన్ని కప్పుకుని ‘అం నన్నేమీ అవగ కండ్. నన్ను చింపకండి’ అని వెగ్గరిగా కేలుకేసింది.

జగన్నాథం తెల్ల బోయాడు. ఆమె మంచంమీద బోర్ల పడి కళ్ళి వెళ్ళి యేసుస్తోంది. ఆమెకి ఉపశాసనం బగులు తీగవైన దణాన్ని కలిగించానే అని భావపడ్డాడు జగన్నాథం. తెల్లని పక్కమీద ఆమె జట్టు విప్పిన నెవలిపురిలా వుంది. నేలగాడ బాణం చేతి దబ్బతిన్న ‘పోతంలాగా విలవిలలాడత’ంది ఆమె. అతనికేం చేశాల్సిందో తోచలేదు. ఇబ్బందిగా దిక్కులు చూశాడు. అతని మనస్సు సానుభూతితో, జాలితో నిండిపోయింది. అనకోసండా అతని కళ్ళు గంతు తడి అయ్యె.

నన్నేళ్ళనుంచో వచ్చుకున్న యీ అపరిమిత దుఃఖాన్ని విజయంలాగ కనపడే తననుంచి ఒక ఆత్మీయత ననుభవించి బహుశాం కంఠం విడుతున్నాడు. సుఖమారంగా పువ్వులాగా ఉన్న యీమెకి యింత బాగువుని ఇవ్వాళ్ళు మానుకల శక్తి ఎక్కడనుంచి వచ్చిందో అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఎన్నో సుఖాలూ పడుచుకుంటూ ఉన్నప్పుడే మనస్సులోని బుట్టాతివం ఎంత భగంబరంగా ఉంటుందో అనివితి తేలికునచ్చింది. అది పెద్ద పహాగాయోదారణ వ్యాపించిఉంటుంది. అక్కడ నీళ్ళు కొరకవు. అడుగుజాడలు కనపడవు. ప్రతిమ వాసన ఉంటుంది. అక్కడనుండి కోలే యిసుకమాత్రం అనంతంగా వచ్చుకుని వుంటుంది. ఎవరూ ఉండరాకగా ఉంటేనేను ప్రతిమను. తనలో, రమలో ఆధునిక ఆర్థ్యం కూడా ఎడారి. ఆ యిసుకలో కాళ్ళుమాడతూ బ్రతుకునేడ్చుకుంటూ వానక క్షిణివిజ్ఞకు బాతూంటే. ఒక్కానిస్సులకోసం కొనసాగిపోకూడా తనకు కుక్కంటూ ఉంటాడు.

ఈ ఆలోచనలో టీగమాత్రం అతనిసర్వాంగాలూ కింపిం చాయి. అతను నిలకొక్కుకుని, ఎదుర్తున్న రమకేసి చూశాడు. ఆమె నీపుమీద చెయ్యివేసి ‘రమా’ అని మృదువుగా పిలిచాడు. ఆమె మాట్లాడలేదు.

‘రమా ఒక్కమాట చెప్పవా-’ అన్నాడు నల్లీ.

‘ఎరిటి కప్పండి.’ అంది ఆలాగే బోర్లాపడకుని.

‘ఇక్కడకురచ్చి నిన్ను చూసేప్పటినుండీ నాలో ఒక ఆశాంతి రిగింది. ఇంతవరకూ ఎ సందేహాలూ లేకుండా చులాపాగా మొండిగా జీవితాన్ని గడపేస్తున్నాను బుద్ధిచార్యకంగా మనస్సునీ చిర్రాన్ని మొద్దుబారిపోయేట్టు చెనుకుంటున్నాను. నిన్ను చూశాక ఎన్నాళ్ళనుంచో నీకోసమే నతుకుతూన్న ట్టరిపించింది. ఇప్పుడు నేను తెలుసుకున్నాను రమా. నాకు నవ్వుకొవాలి.’ అన్నాడు జగన్నాథం.

రమ ఎదుపు నాపింది. లేచి కళ్ళుకుడుచుకుంటూ ఆశ్చర్యంగా అతనికేసి చూసింది.

‘చీట్ వోళ్ళేసాంధుడికి దీపంకన్న మరోపా. ముకు ఎక్కువ డ్రైరాన్లన్నీ విశ్వాసాన్నీ యివ్వగలదు రమా. మన యిడుపుజీవితాల్ని ఏకం చేసుకున్నట్లయితే, మనకోక ప్రకాంతీ, శ్రేయమా కలుగుతా యని ఆశగా ఉంది. నేను నిన్ను—ప్రేమిస్తున్నాను రమా.’

‘నిజంగానా?’ నమ్మలేని శక్తితో అడిగింది రమ.

‘నిజం తెలిపానా? దాదాల్నీ. లిం జుల్నీ చేర్చి ముడట్లు కొంటేగాని జీవితాలు మితి పడి. యిలాగే శిశిల్మై నామనా తం లేకుండా నశించిపోతాయి. నన్ను నమ్మరమా. నిన్ను పెళ్ళిచేసు కుంటాను నిశ్చయమేనా?’

‘మరి బక్కా, సింగపూర్ — ఎక్కడకీ వెళ్ళరా?’

‘చెలి ను, నవ్వు నా భార్యవైతే’

ఆమె అతని శక్తిలోని నిజాయితీనీ, నిశ్చయశక్తి గూనింది. ఆలోచన ఎక్కడనుంచో సంగతుకునివచ్చి ‘మే నుఖాన్నీ, నేనన్నీ మెల్లని నాకుకతో నింపింది. ఆమెకిని పెద్దప్ర ప్రకాశం చాయి. ఒక్కసారి నెలనివారిగా నవ్వంది. ఎర్రతపేం మని చూపించింది. మేకిం కమ్మనట్లయింది. అన్నీ తనవోడోనికే లాగ్గిని. అతని కొంపమీదా, బుద్ధిమీదా, బుద్ధిమీదా నానగా ముద్దు పెట్టుకుంది. అతని కూపిగానో కన్ను నమూ కుంకు రమా!’ అన్నాడు. ఆమె కలకలం వుంచుకుంటూ ‘ని ముస్సేదే వస్తావంటూ నదినుండి రిఫ్ఫ వల్లి పోయింది.

గది దాటగానే మువలిన కంకాగుగా అక్కడనుండి వల్లి పోవడం చూసింది. దగ్గరవల్లి కోసంతో ‘అన్య. నువ్వు చాలుగా నిల్చుని చూమాలు వింటున్నావా?’ అని అడిగింది.

‘లేదు పిల్లా. లేదులేదు’ తిడుబడతూ అంది మువలిన.

‘నున్నుం దగ్గర విం చేస్తున్నావ్ ఇంత రాత్రినా.’

‘నీనా దు పిల్లా. నే నొక్కమాట వినిలేదు. తాళిగ చెప్తూ కోసం వెతుక్కుంటూ వచ్చా నలాగ.’ అంది మువలిన.

‘సిమర్ల ను రమ మువలినగా.’ అంటూ విసుకగా యింకో గ బోక వల్లి పోయింది రమ

జగన్నాథం ఒక్కడూ గదిలో మంచంమీద దింప నానుకుని కూర్చుని ఆమెకోసం నిరీక్షిస్తున్నాడు. అతని మనస్సెంతో శేలి కేగింది. వర్షం ఎక్కువయింది. రేపుమీద చునుకులుపడే శబం కూడా ఎక్కువయింది. కొంతసేపటికి రమ గదిలోకి వచ్చింది. గమ కన్నముందుగా సుతరపు అత్తగనాసన గదిలోకి వ్యాపించింది. ఆమె ముఖానికి స్నో, హాసనూ ఉపయోగించింది. ఎండాకటి కన్నీటి చారలూ, బాంయొక్క నీడలూ లేవు తెల్లని పూని చీర కట్టుకుంది. జాటు దువ్వుకుని నీగగా చుటుకుంది. నవ్వుతూ, సిగ్గుతో హాయితో రాజహంసలా వచ్చే ఆమెని చూడగానే అతని హృదయం ఆనందంతో నింపింది.

అతను లేచి ఆమెను మంచంమీద పగండ్లెట్టి పక్కనే కూర్చున్నాడు. ఆమె కళ్ళల్లోకి చూస్తూ ‘నవ్వు అమాయకురాలివి రమా. ఇంక నిన్నెల్లడూ విడత నవ్వను. ఎదుపు బ్రతుకు లోకి రానివ్వను.’ అన్నాడు.

ఆమె తన చేతివల్లి నతని చేతి కళ్ళలోంచి పోనిచ్చి ‘మీరు నన్ను నిప్పుక పెలి నేనుకుంటారు కదూ. ఇక్కడనుంచి వల్లి పోతాం కదూ.’ అంది.

‘తప్పకుండా. ఈ వర్షం తగ్గగానే బయలుదేరి ఇల్లి అన్ని విల్పాటూ చేసి ఒక వారంకోసాలో నీళ్లు తీసుకు వెళ్లడానికి వస్తాను.’

‘మీకు రాకపోకలే భయంగా అలిగింది కను. ఆమె కళ్ళలో భయం నుట్టుతిరగడం చూశాడు జగన్నాథం.

‘ఎందుకు రాను రమా. నీ కిలుకంటి అనుమానం ఎందుకు కలగారి?’ అన్నాడు.

‘అయితే వస్తేయ్యానీ. అని ఆమె.

అతడు నవ్వుతూ ఒట్టు వేశాడు. ఆమె కొట్టార్చి కన్నులు మూసుకుంది: మనస్సుయొక్క అగాధపు చీకటిలోనుంచి కాంతి మార్గం తెరచుకుంటూన్నట్లు పనిపించింది ఎర్రని ఆమె పెళ్ళులు చేరికోసా జరుగుతూన్నట్లు కదిలాయి. ఆమె ముఖంలో తృప్తి వియ్యి రేకుల పద్మంలా విరిసింది.

‘నువ్వు చాలా అనిపిస్తావు. కాళ్ళపై నిద్రపో రమా.’ అన్నాడు జగన్నాథం.

‘మీరు...?’ అడిగింది రమ.

‘నేనిలాగే మానసి ఆలోచిస్తుంటాను.’

‘నాకు కావాలా కాస్తుంటారా!’ అని నవ్వింది రమ కన్నులు మూసుకునే.

‘అవును. ఎవరినోమ్యుని వాళ్లు భద్రంగా చూచుకోవాలి కదా!’ అన్నాడు జగన్నాథం.

సెంట్రాల్ లో వికసింపడానికి కష్టమని ఎర్రని మొగ్గలాగ వున్నాయి ఆమె పెదవులు. జగన్నాథం నంగి పెదవుల్ని మెల్లగా మృదువుగా ముద్దు పెట్టుకున్నాడు. రమ అతని చేతికి తీసుకుని తన గుండెమీద పెట్టుకుంది. అతనిచేతిమీద తన చేయి కనీసింది.

‘ఈ చేయి నిలాగే ఉంచండి. ఇంక నాకు భయంలేదు. వాయిగా నిద్రపోతాను.’ అంది రమ. అతనిచేతి కలుపు చేబు తూంటే వింటూ నిద్రలో తీసమయిపోయింది.

ఈ వినిత్ర సంఘటన సూర్య, తన మాతాన్నిర్లయాన్ని సూర్య యింకా విస్మయంగా ఆలోచిస్తున్నాడు జగన్నాథం. అతని చెయ్యి ఆమె గుండెలమీదనే వుంది. ఆ చేతిమీద ఆమె చెయ్యి వుంది. అలాగ ఎంతసేపు మానసి ఆలోచించాడో అతనికే తెలియదు. గది నువ్వుం దగ్గర ఎవరో తచ్చాడుతూన్నట్లుగా అని పించి విదానించి చూశాడు. ముసలిది! నైక చేస్తోంది. రమ్మని చేయివ్రాపుతోంది. తనకి నిద్రాధంకం కాకుండా మెల్లగా తన చేయి విడిపించుకుని చప్పుడుకాకుండా గది వాటి వెళ్లాడు.

‘ఎందు కవ్యా పిరిచావు?’ అన్నాడు. ముసలిది అతన్ని మం మువాలా మూకు తీసుకు వెళ్లింది.

‘అమ్మాయి కాగా నచ్చిందా బాబూ?’ అంది.

‘నచ్చింది’ అన్నాడు జగన్నాథం నవ్వుతూ.

ముసలిదానికట్లు కుత్తికపు వ్రాసాతో నన్నగా మూకుచు కున్నాయి. వెలిగి వచ్చి ‘మారాజులు బాబు గొప్ప ప్రభువులు.’ అంది.

జగన్నాథం రమ లేస్తుండేమోనని ‘త్వకగా’ చెప్పి అవ్వాలి అన్నాడు. ఆమె నయ్యున్న వాస్తాన్ని ఆమె గుండెమీద తీయడం కూడా ఏదో దోషంలాగా అనిపిస్తోంది అతనికి.

‘నువ్వే కాదు బాబూ నీ అయ్య మానసా నచ్చిందన్న వాతే కాని నేనూ మాట పలికినవాడు లేకు. ఒక రాత్రికి రెండోంకలు, మూడోంకలు యిచ్చిన మారాజులే అందరూ. అంఃరిలాంటిది కాదు బాబూ నాపిల్ల. నృజం, వైదూర్యం. దాని వాటూ దాని గుచ్చి మీలాంటి ప్రభువుకి తెలుస్తుంది. అందుకే అయ్య నాల్గే కానినాల్గే నువ్వుం ఎక్కినివ్వను. ఎంచుకోడంలో దానికున్న తెలివి గొప్పది బాబూ. మనసు కాకపోతే ఎంత గొప్పవాడినైనా పామ్మంటుంది.’ అంది ముసలిది.

‘ఇంతకీ నువ్వు చెప్పి దేమిటి?’ అన్నాడు జగన్నాథంవిసుగ్గా.

‘మరిం లేదు బాబూ. నీకన్నాట్లు ఎవరైతే అన్నాట్లు అను భించు. నువ్వు లోటుచేస్తారా బాబూ మారాజు లిద్దరి. ఒక రాత్రికి రెండోంకలు తిక్కుత కాకుండా యిస్తావు. నాకు తెలుసుకు. నీవీ నీ మాటే చాలు బాబూ, నీలోకు తెలుసుకోక దానికి. ఏదో లేవినాళ్లం. మీలాంటినాట్లు దయపరిస్తే నాలుగు రోజులు మీ పేరు చెప్పుకుంటాం.’

జగన్నాథానికీ కూడా యీ తీరూ ఆసక్యం అనిపించింది. ‘ఇదేగో అవ్వ. రమని పేను పిలి చేసుకోవోతున్నాను.’ అన్నాడు.

ముసలిది ఫక్కున కవింది. ఆ నవ్వు కొన్ని కందలకప్పుర్చి బట్టలో చుట్టవెట్టి ఉపిరాడకుండా నొక్కుతూంటే నచ్చిన ధ్వనిలాగ వుంది

‘నాకు వెళ్లండి బాబూ!’ అంది.

‘మాడవ్వ, రమ చాలా కష్టాలు పడింది. రమ రెంఁతో కృశించిపోతోంది. రమని నేను ప్రేమించాను. వెళ్లి చేసుకుంటానని వాగ్దాన మిచ్చాను.’ అన్నాడు జగన్నాథం.

‘వెళ్లకోడా!’ అంటూ నుల్లీ విరగిడి నవ్వింది ముసలిది.

‘ఏం?’ అర్థంకాలే దామెవ్వరూ జగన్నాథానికి.

‘నువ్వుకూడా నమ్మకాలా బాబూ. అదింతో నటన బాబూ. నటన. ఎవ్వరూ ప్రతీవాళ్లదగ్గర యిలాగే కల్పించి చెప్పగింది. నాకు జాలేసి యింకో తంక ఎక్కురిచ్చేరాక. నీ నుభకం తక్కువ. లేతమనిషిది. ఇట్టే నమ్మకావ.’ అంది ముసలిది అతన్ని కని పెకుతూ.

జగన్నాథానికి కోతా నచ్చింది; పంకియమూ కలిగింది.

‘రమ మోసం చెయ్యను.’ అన్నాడు సందేహంగా.

‘తాను దిక్కులేనివానినని చెప్పింది:దూ. నువ్వు తను చిన్నప్పుడు ప్రేమించిన బుల్లోడివిలా ఉన్నావండికదూ. తండ్రి ఉరిపోసుకు నచ్చిపోయాడండి కదూ. వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది కదూ.’ గజగలా అడిగింది ముసలిది, జగన్నాథం స్తంభించిపోయాడు.

‘అంతో నటన బాబూ నటన. ఇలాంటి తప్పుకునేమి తెయ్యి ద్దని ఏన్నోపాట్లు చెప్పాను. వివగు కదా బాబూ. నా కిలాంటి అబద్ధాదా నేమిటా నచ్చవు బాబూ. మనమామూలు మనకే చాలా

అటువంటి మోసాటా చెయ్యరు. ఎప్పుటికైనా ప్రమాదం అని చెప్పాను. ఇదిగో నిర్మలకు పుచ్చు కొంటి నీతో చెప్పాను. ఎక్కడా అసలు కాదు. ఈ మాడు పోవోమంది.' అంది ముసలిది, ఉత్సాహంగా.

జగన్నాథా! నోల్లా ఏదో అయింది పుట్టినట్లుంది. వెళ్ళటాగా అనిపించింది. కోపంతో అరిచి కట్ట జ్వలించాయి. 'అయితే ఈ కోపానికి మిగిలి పిలిచి ఉండమన్నాం గుడు డబ్బివ్వాలి. అంతే కా.' అన్నాడు.

'అంతే కాదు. కలిమిమనవి కలికేనాల్లం. మా కింకం కావాలి కాదు. ఇండాకా వాదగ్గరకొచ్చి 'బుచ్చుమట మనస్సుకు కాదు పిగ్గెనుంది' అని మరీ మరీ చెప్పింది. 'అఖికి బలాహ అయివా కింత రీతుకో అవ్వా' అని పిమ్మట అంది. 'మా ర జా అవ్వాకుం చెయ్యడు పిల్లా పుత్తి :ంగానూ నవ్వా' అని కూక లేకాను కాదు అంది ముసలిది విషయంగా.

'సరే అయితే' అన్నాడు జగన్నాథం. గబగబా గదిలోకి వెళ్ళాడు. బదులబోతున్న అగ్నిపర్యంతిలావుంది, అరిచి మానస్సు నుంచుమిది నిశ్చింతిగా ఎక్కడన్న రమ : ము రిగ్మమెన ద్వంలాగా కనపడింది. మెట్టి పిసికి చంపెయ్యాలన్నంత కోపంతో వంచండ్లగా వెళ్ళాడు. అప్పుడు అరిచి నకుల లోని కండరాలు పులివెట్టిన తోడులాగ చిరుకుకుపోయాయి. పట్టు దిగించాడు. ఇంతలో మళ్ళీ విగమకున్నాడో తన పెళ్ళెను.

పగ్గుతీసి మంచంమీదకు చివీగాడు. కాట్ కేసు చేస్తో పట్టుకుని పెట్టె పెట్టె లాంటి వేసుకుంటూ నుంచువాలోకి నవ్వాడు. చీటి. కప్పం కుగన్నా నేవుంది. 'వెళ్ళిపోతున్నావా కాదు.' అంది ముసలిది. సమాధానం చెప్పకుండా ముటు దిగి నుగురుదాటి నడి నడిగా చీకట్లోకి వెళ్ళిపోయాడు. ముసలిది : జనునూచికంగా, దిప్ప తంగా నవ్వనిచేసింది.

రనకి మెలమన కచ్చేటప్పటికి : యగుకంటలు వాటింది. చీటి పలనబడతోంది. నల్లని చీటి : వాడివరంకుగా మారు తోంది. కావునాంచి భిరుంలాంచి ఏదో కొత్త లోకంలాకి కొంతగా కంటాకి నచ్చింపునిపించింది రనకి. ఆమె కట్టి లేరు మ్మ : చీకెవు నవ్వింది. బతుకు వానకునూన్నా, ఆకొకిం వేమూచ్చానతి వ్విడవ్వా, చిలిగి లి నూగుల్లాగ నుచ్చుకుంటున్నా, ఆమెలో ఒకానొక : వపంకి ప్రసాదమూర్త్యుడు వచ్చిన తేల్లని కిర డార్లీ ప్రవరంచాడు

బడకంగా అవులించి పక్కకు చూసింది రను. అక్కడ జగ న్నాథం లేడు. లేచి మాగ్గుక గద అంత చూసింది.

జగన్నాథం వెళ్ళుకూడా : వపడలేదు. కంక గునా మంచం దిగి నుంచువాలోకి నచ్చింది. అవ్వ వీపునతో నుడుస్తోంది. అర్చి తిలో 'అయితే అవ్వా?' అని అడిగింది

మిత్రాయలు

గుర్యమైన నిగడనంటి న్యూట్రయన్ 'టాపీలు' నిగడ : కొలమం వుండుకోరిన అందమైన పెళ్ళెలో నస్తున్నాయి.

న్యూట్రయన్ టాపీలు పాముగరికు గాక నిండుగా వుండును. కొవ్వన నిగడ ఎక్కువ 'టాపీలు' పొందెదగా.

న్యూట్రయన్ కన్ ఫెకనరీ కంపెనీ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, చితూరు, ఆంధ్రప్రదేశ్.

NC-54.

రమ! నుండే అనివార్యమని అయింది. 'ఉహూ! వెళ్ళు. కాతో చెప్పకుండా వెళ్ళు.' అని ఉద్దేశంతో అంది. ముసలిది మాట్లాడలేదు.

'ఎక్కడికి వెళ్ళాను?' అంది రమ.

'ఏమో కాళం తెలుసు. పెటే పట్టుకుపోయాడు.' అంది ముసలిది.

'అందుకు వెళ్ళినిచ్చావ్ అబ్బా? నేను లేచేసరికి కా ఉండ లేకపోయావా?' అంది ఎదుపు నాటకుంటూ రమ.

'ఏంటే ఆ అంకాదు పిల్లా నేంకె తెలియకప్పుడనా నన్ను కున్నావా? అదిగో చూడుకో నీ నుంచెంమీ పక్కం దిలేదే మరి వెళ్ళాను.'

'జబ్బా!'

'అవును.'

రమ! అశమానం కలిగింది. తీవ్రంగా 'నువ్వు నుంచి చెప్పావా?' అంది

'ఫంకో బాగాయింది చెప్పాను. కాళం భయమా నీగ్గా. నాలుగు గుర్రాలతో బోరుతూనుకుంటేడం వాచేతి కొడుపిల్లా.' అంది కర్వంగా ముసలిది.

పెనవులనొక్కిపట్టి 'ఏం చెప్పావు ఆయనో?' అంది రమ.

'వెరిచానులవాడు. నువ్వు ప్రేమించానని నిన్ను తెలిసేను కంటానని అన్నాడు. మన నాకలంకాను పిల్లా. నాకమాత్రం ఎవరన్నాడు పిల్లా నువ్వుతప్ప. వాణ్ణి తిరులుకుని దిల్లగా పోదామని చూస్తున్నావా? నీ ఆటలు కను పొగనిస్తానుకే పిల్లా. ముసలిదాన్ని దిక్కులేక రండి నీకేం? అన్నాగు చెప్పింది మంచిపాయి నాయ చెప్తావా?' అంది ముసలి చేతులు వూపుతూ.

'ఎంచెప్పావ్?' అంది రమ.

'నీదంతా నటన అని చెప్పాను. నన్ను ప్రతివారిదగ్గరకా యిలాగే నేమం నేస్తుం దిన్నాను. ఆనందిం తోనలయింది అబ్బాయి మొహం.' అంది ముసలిది కళ్ళు కిరిసి నవ్వుతూ.

రమ! కళ్ళకింద భూమి బద్దలయిపోతూన్నట్లు అనిపించింది. ఆమె! దివుడిపొదా మనిషిపొదా నిక్కం అక్క పెలున కుడిది పెట్టుకుపోయినట్లు అయింది. కళ్ళు తిరిగి పడిపోతూన్న ఆమె గోడవాను కుని నిలబడింది.

ముసలిది అనునయంగా, 'నుగవార్షకులు నమ్మి చెడిపోకు పిల్లా. అప్పుడు నేను నిన్ను గాలో వారే నీకతి కుక్కలకి, నక్కలకి కూడా పట్టేకాను. ఈ కయిమ్మలో నాలుగుగురు కూర్చెట్టక పోనీ యింకెప్పుడే పిల్లా. పోయిచూడుకో. నీ నుంచెంమీదకి పర్సు గిరివ కేసపోయాడు. ఎంత సొమ్ముందో చూడు.' అంది.

'నువ్వే పీకగా. దోంగమందా. పికాదంమందా.' అంటూ రమ వెళ్ళికోసంతో ముసలిదానిపొద పడి దబాదా తలమీదా వొంటి మీదా మొలేసింది. ముసలిది తిప్పించుకుని పారిపోతోయింది. 'నా కొడుకుని నువ్వేంపాత. నా బతుకుని నాకేం చెకావ్.' అని

వెళ్ళిగా అగడ్త అక్కడన్న మక్కా పీకని ముసలిదానినియ్య : పిరింది 'అబ్బా' అని ముసలిది నిలవునాందకి కూలిపడిపోయింది. ఆమె తిలమీదనుండి వెక్కుకు ప్రవాహంలా కర్రతోంది. బలమైన దెబ్బతో ముసలిది ప్పుకాకిప్పిపడి పోయింది. రమ తిన్నగా గది లోకి వెళ్ళింది. నుంచెంమీద పగ్గుని తీసి చూసింది. ఒక అరనిండా నోట్లు కుక్కి వున్నాయి. ఒక అరలో జాన్నాం ఫోటోవుంది. ఆ పగ్గు పట్టుకుని వెరిదానిలా అలాగే నిచ్చునిపోయింది. 'మే చేతులు కలుగుతున్నాయి. నువ్వూ అక్రమం విధారగా పని పొస్తున్నాయి యా ధిధింబిని దైన్యంలాగ నిలబడిన ఆమెకు పని కరతానం కించింది. ఒక్క పారిగా పగగతుకుని పిరిగోకి గచ్చింది. చేస్తో పగ్గుని గాగా వట్టుకుంది. ముకానులోదిగి కేగంగా నిచ్చి నోడ్డుమీదకి వచ్చింది. కప్పం ఎన్నగా పకతోంది. ఆమె పగగు కాగించింది. ముదసిక్కు వోళ్ళంతా చించుకున్నాయి. ఆమె గోతుల్ని కుక్కల్ని చూడలేను. గోతులలో కొలుపడి కిం పకతోంది. మల్లీలేచి, పగగతు తోంది. బట్టన్నీ మువతో దిట్టంగా ఆవ్యాంగా తయారయాయి. ఆమెముఖం చూడా బురద కిమ్మింది. కాలు ముడిపడిపోయింది వానికి వోళ్ళ త తడిసేపోయింది. బట్టల కలకుండి కిక్కు కొరుతున్నాయి

తూగ్గుని నిలుతుగు గచ్చేస్తోంది. తూగ్గున ముబ్బలు కొంచెం కొంచెం తెల్లబకతున్నాయి. ఆమె పగగు కేగం పొచ్చించింది. ఆమె గొప్పతోం. ఆయా పగుతోంది. నువ్వు మేరలో నేవన కనపకతోంది. క్షేమకాకి రైలు వచ్చేసింది. గుట్టుబకట్ట క్షేమంత ఉపయోగించి ఒక్క పగగులో నేవక చేరింది. కనం నుంపులు నుంపుగా దిగుతున్నాయి. గేటదగ్గర జనం క్రిక్కిరిసి ఉన్నాయి. కళ్ళని తోడుకుని గా పలికిపోయింది. చెయ్యి అడ్డంగా 'అను' అంటూన్న టికెట్ కర్రకి కూడా బురదచేతులతో తోసి వేసింది. ఫోటో ఫారంమీదకు వచ్చింది. విడిపోయిన బట్టతో వోళ్ళంతా మొహమంతా బురదతో గుర్పంగా. వింతగా చూస్తున్నా జనం. ఆమె ఒక్కొక్క రైలు పెటేకి ఆత్రంగా వెతుకుతోంది. 'బాబుగారు' అని అరుస్తోంది. పెటేలలోని ప్రయాణికులు అర్థంకాక 'ఎరిటి ఎరిటి' అంటున్నాను. అఖరు పెటేలో కిటికీ కో. చెందూరంలో ఉన్న జాన్నాదాన్ని చూసింది రమ. రైలు కూరి కేసింది. గార్లు విజలుకేళాడు.

'బాబుగారు యిదిగో మీంగ్గు' అంటూ పెటేలోకి పగ్గుని రిసిరింది రమ. జాన్నాథం రమని పోల్చుకోలేక పోయాడు మొసలు. ఇంతలో రైలుకడిలింది. రైలుతోపాటు ఆమెకూడా కరుగెత్తుతూ 'నేను రమని నేను రమని... మల్లీమీన... మీ...' ఆయాసంతో యింక మాట్లాడలేక పోయింది రమ. చిరమడతిలో కొలు చిక్కుకుంది. ఒక్క పారిగా ముంబకు పోరావడింది. జాన్నాథం తొంప రగా వెళ్ళిపోయే రైలుకిటికీలోంచి పాలుఫారంమీదకి చూశాడు. నేను కిరచుకుని, బురదతోనింగిన బట్టలతో విడిపోయిన కికో కాలతో పోర్లపడివున్న దీనమైన స్త్రీ మూర్తివైపు పాలుఫారం మీద విగిరినజనం కింగాడుగా రావడం చూశాడు. అగిరిమొహం లాగతో నిలబడింది. రైలు అప్పుడే చాలాదూరం వెళ్ళిపోయింది. జాన్నాథం కింకిరిగి ఉన్నక క్రికిరిసి చూశాడు. పగ్గులో డబ్బంతో ఎలా పెడినది అలాగేవంది. కొని పోటామూరిం లేడు.

అర్చనతో యభాషః ఆంధ్రంతో సఙ్గతః ॥

శ్రీ భద్రరాజు కృష్ణమూర్తి

యోగవల్లదానికి వాడుకనా దెచ్చి మెళ్ళ నూరంతా అడు
 లోయ ఉంది. ఆ ముచ్చుపక్కల కొండల్లో, నూరమారంగా
 ఉప్పుకొని నివసించే అగివాసి వాసులెన్నో ఉన్నాయి.
 ఖాతి, కొట్ట మొలిగు, వైండి, దొంబు, వార్మి, మూకొర,
 కొండొర, నామంతు—ఇక్కడ అన్ని ప్రవాసమైన కొండ
 తాలు. విటప్పిల్లోను పెద్దకులం లాటి. 'ఖాతి' నిక్షేపభివం.
 దీర్చు. కొట్టాలు, మూకొరలు, నొమంపం విజ్ఞానానంద
 మగిరి కొండలెల్లన్న తమ వొప్పవార్మి వి చెప్పుకుంటాను.
 కొండొరలు. నామంతులు ఇప్పు మగిరి తలకు ప్రత్యేకమైన
 భావగీను. వార్మి వార్మిలెవ ఒకరికం ఒకభావం భింకిం కొద్ది
 వాట లేరును అక్కడ అన్ని తలనాకా గాట్టానాగు. కొండ
 దొరలను, నామంతులకు వ్యతిరేకభావ ఉన్నాయి నామంతులు
 వార్మినివాట్టు 'పివి-వివి' (బహువచనం) అని పిలుచుకుంటాను.
 దీర్చినే వాటిగా ప్రాంతంగా 'వాశప్రకారము, కోగలు' అని
 నామం అంటాను. కొని కొందులకీ పేరు వాట్లు పహించెను.
 ఏ కొరగంలెల్లనే అది ప్రముఖ విచారణ్యతి: నుముంది నామం
 తుల కుల పెద్దను 'వాశప్' అంటాను ఇది నామం శిబ్దభిం.
 దీర్చు నాట్టాతే 'మరి' తిక 'భోన్' అనే పేరులు దానివలెవు.

అంబేద్కర్ల మొదటి పేరు అయిన అదిగానా వార్షిని నాల్గు
'మూలి' లేక 'మూడో' (బహువచనం) అని పిలుచుకుంటాడు.
'కొండ్కోర' అన్నది తెలుగువాని తినుకొచ్చిన పేరిని నాల్గు
కొప్పుగా వీరిభావను 'మూలి భావ' అనిగానీ, 'కొండ్కోర' అని
నా అవనిచ్చి సామంతంగా వీరి ఒకరి కొల్లె, మూడో కొల్లె వాని
కొల్లె; మిగిలి: తొలకొల్లె వక్కున. విశ్వవే కొండ్కోరలు,
కొండ్కోరల (ప్రజలు), పాండవర్తతులు అని కూడా కొన్ని
ప్రాంతాల్లో అంటారు. వీరి నూటాడే 'మూలి' భావ, సామంతులు
లేక కాత పుడంతులు నూటాడే 'మూలి' భావ. ఒకప్పుడు కొండ్కోరలలో
'భోష్టు' సేమకొండ్కోరల నూటాడే 'మూలి' భావ, చాలావరకు
విన్నపించి నిర్మాణం అంది. 'మూ' లేక 'మూ' అంటే పర్వతం,
'మూ—' అంటే పర్వతనాక. పంథి— వచ్చిన 'మూ'లవల్ల
మూయి. మూలి' కొలూ. సి. ధర్మమూ సామంతులవల్ల 'మ' కొరం
బ' కొరంగా మారి 'మూలి' కొల్లె, ఎప్పుడూ బహుళ, మూలగా
నిలబెట్టెందు కొత్తలుల కొండ్కోరల ఇదియూను ఒకటి భావకు
కొండ్కోరలుగా ఉండి ఉంటాయి. ఆ మూలభావ ప్రాచీన
కావిడభావ కొల్లె ఒకటి.

ఒకతాది కింది కార్పొరేషన్ లావించు ప్రాంతము న్యాయ
సంస్థానములను పరిపాలించుటకు సర్వోత్తము లాని
దేశము ఏదైయుండునో అదిగిది పరిపాలించుటకును దేశము

ద్రావిడభావం మొదల చూపుతూ ఇక్కడ నాటి నాడు
ప్రాంతీయ శక్తులుగా విభజించబడ్డాయి

1. ఏడుగు ద్రావిడభాషలు (9) తమిళం. మళయాళం,
కొలురు, కన్నడం. కుశి, కొడగు, బహు, తొద. కొబ;

2. హస్తదారిక లోకము (9): నూయి. తురి. నూలి
(కొంప). గోండి, పర్తి, పల్లారి, కవిరి, కోలామి, నాయకి;

8. ఉత్తర (దావిడిభావలు (8): ముగళ. తాల్తా,
(భావనాయా.

ఇదిగా ఇంక నానగుపడ్డది ఎన్నో ఉంటున్నాయి. కొంత (మా) భావ ప్రత్యేక భావగా ఇటీవలే వర్తించబడ్డది. 19'1-వ పరిశీలనకు జవాబు లెక్కల ప్రకారం. ఈ భావ చట్టాలవారి సంఖ్య 14,072. అందులోనూ బాక్స్ 900 దాకా కొండవీళ్ల ఇల్లున్నాయి. ఇంట్లో సగటున కలుగునీ వొచ్చిన లెక్కంచితా, అంప్రవాంతిలో వీళ్ళ జవాబు 8'00 మిలిట్రీ పదివేలమిల్లర లెక్కల విజెన్సీ ప్రాంతంలోనూ, ఒకప్పుడొక కొర్రావుటి జిల్లా లోనూ ఉంటున్నాయి. ఈ భావ ప్రధానంగా ఉండాలనూ సంప్రదించా ప్రయత్నించి, గెలతునీ నూ, మిలిట్రీ ముల్క్ ప్రావిడభావనోను బాల్వీ మాపటమీ ఈ వ్యాపం ఉండేది.

పద్యాలు : చరిత్ర

శాంతి లేక జూదం భావించి నిర్లక్ష్యం ఈ కింది సమస్యలతో
కూడినది :

ప్రక్కాసము: క, ఖ, గ, ఙ, చ, ఛ, జ, ఝ

१७. ५३०:

అనువాదకారులు : బి. న. శ. మ.

దేవతలు : పా చు న జ త

రేఖ, రే, కంపితాలు : ర ౧౧, ౧౧

အမှတ် ၂၆၀ :

అచ్చులు : అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఏ, ఒ, ఓ.

హ్యుల్లలో 12 బరి పట్టా పాఠశాలలు లేక క్లాస్
రూమ్స్ (Voiceless); 15 నిద్ర పడ్డ బాలికలను
జనని పర్యంతం వరకు వాడనంతులు (Voiced).

ఈ భావము విలక్షణమైన దర్శనంలో 1911 జనవరి. దీన్ని ఆంగ్లంలో 'Glottal Stop' అంటారు. వాదించేటట్లే ప్రాచీన కాలంగా ఇది కన్నడ భాషలో స్పృహనీయమై ఈ ద్వారా ఏర్పడుతుంది. ఈ భాషలో 'అ-అ, ఇ-ఇ, ఉ-ఉ' అని అక్షరాలు ఉంటే

దిగు > దిగు, దిగు; కాలగు > కాలగు; దగల > దగల, మొ॥ ఇవ్వు
టికి కొంపభావలో దగ్గ (=దిగు), దగ్గ (=నందు); దాక్ (=దారు),
దాక్ (=దారు); దగ్గ (=దగ్గ), అనే ఉచ్చారణలు వినిపిస్తాయి.
పై విశాఖపట్టణం వద్ద తేలిక సారాంశం: చారిత్రకంగా కొంపభావ
లోని దగ్గ నిర్మాణం చేసి తెలుగువాని ప్రాబల్యము కొనసాగిస్తాడు.
భావము చాలా స్పష్టమైనదిగా కనిపిస్తుంది దీన్ని బట్టి నేటి మును,
మరి, మాన భావము ముందరికంటే ఉన్న మూలభావలో, ముని
మందరికంటే ప్రాచీనాంధ్రానికి ఎక్కువ ప్రాంతీయ సన్నిహి
తత్వం ఉండి ఉండాలి.

వ్యాకరణం :

విశేషాలు :

ఈ భావంలోని నాను సదాశువు మహాశుభ, అనునాశుభనీ
విధిచెప్పినట్లు. పునవ నానక కల్పాలు మహాశుభ. తదితర కల్పాలు
అనునాశుభ. ఏకవచనంలోనూ, బహువచనంలోనూ, ఇది ఒకటి.
తెలుగులోనిది గాక స్త్రీవాచక కల్పాలు రెండు వచనాల్లోనూ అను
నాశుభగానే ప్రవర్తిస్తాయి. ఇదా: వాస్తు వాతినీ = వాడు
వచ్చాడు; వార వాతినీ = వారు వచ్చారు (పునవలు మాదిరి);
అది వాతినీ = అది వచ్చింది (స్త్రీవర్తకాలు); అది వాతె = అది
వచ్చాయి (స్త్రీవర్తకాలు)

మహాశుభవచన ప్రత్యయాలు 'ర్, రు' వర్గాలు. అనునా
శుభవచన ప్రత్యయాలు 'కే /కు, క్ /కు' వర్గాలు, ఉదా:

మహాశుభాలు :

వి.	బహు.
అనకి (= అన్న)	అనకి (= అన్నలు)
కొడో (= పిల్ల)	{ కొడోర్ (= మొగిల్లలు) కొడోక్ (= అనపిల్లలు)
అయోన్ ఎయోన్ { = వసు)	{ అయోన్ ఎయోన్ (= ఎరు)

అనునాశుభాలు :

మరన్ (= చెట్టు)	మరక్ (= చెట్టు)
గుణమ్ (= సుగ్రం)	గుణమ్ము (= సుగ్రాలు)
తెని (= నేను)	తెమ్ము (= నేను)
దుక్తి (= గుప్తి)	దుక్తిక్ (= గుప్తము)
వేమ (= ఎముక)	వేమ (= ఎముకలు; మా., ప్రా., తె. ప్రాచీనులు)

ఈ భావంలో నానువిధములు నాలుగు. వచ్చి లేక ద్వితీయాది
విధి క్రియాంశం; ద్వితీయ-చతుర్థి; తృతీయ-పంచమి; ఏప్తమ. ద్వితీ
యాది విధి క్రియాంశం ఏక వచనంలో 'తి/-ది', బహువచనంలో
'అ, ఇ' అనే ప్రత్యయాలు చేరడంవల్ల ఏర్పడుతుంది. ఈ రూపం
పంజంధార్థ బోధకం (వచ్చి) కూడా అవుతుంది. ద్వితీయ-చతుర్థి
ప్రత్యయం: - క్; తృతీయ-పంచమి ప్రత్యయం: - అన్; ఏ
ప్తమ ప్రత్యయం: - ఉ. అనునాశుభలో ప్రథమాదిధిక్త రూపాలే
ద్వితీయాదిధిక్త క్రియాంశం కూడా వైకల్పికంగా రావచ్చు. ఉదా:

అనునాశుభ : మరన్ = చెట్టు

వి.	బహు.
ప్రథమ : మరన్ (= చెట్టు)	మరక్ (= చెట్టు)
వచ్చి (ద్వితీ యాదికాంశం)	{ మరన్-తి (= చెట్టు యొక్క) : మరక్-తి (= చెట్టు యొక్క)
ద్వితీయ- చతుర్థి	{ మరన్ మరన్-ది-క్ } (= చెట్టును; మరక్-తి-క్ (= చెట్టును, చెట్టును)
తృతీయ- పంచమి	{ మరన్-తి-అన్ (= చెట్టుచేత, చెట్టుచేత) : మరక్-తి-అన్ (= చెట్టుచేత, చెట్టుచేత)
ఏప్తమ	మరన్-ఉ (= చెట్టులో, చెట్టుపై) :

మహాశుభ : కొడో = పిల్ల నాడు

వి.	బహు.
ప్రథమ :	కొడో
వచ్చి :	కొడో-ది
ద్వితీయ-చతుర్థి :	కొడో-ది-క్
తృతీయ-పంచమి :	కొడో-ది-అన్
ఏప్తమ :	కొడో-ది-ఉ

ప్రథమ పునవ స్వవాచాలో ద్వితీయాది విధి క్రియాంశం
'- ఇ' ప్రత్యయంవల్ల ఏర్పడుతుంది. ఇదా: వాస్తు: కని-
వారీ : వర- (తె. నాడు: నాని, వాడు: వారి). ప్రత్యయములన్ని
చోని పోయిన గుణానా నాని:రణలో ఎక్కడా తరలేదు.

అన్యముల్లో ఏకవచనంలోని-ఇ,-తి,-ది, వర్గకాలను,
బహువచనంలోని-అ,-ఇ, వర్గకాలను, తెలుగులోని జ్యోతిర్ధిక్త-
తి,-టి; అ,-ఇ; ప్రత్యయాలతో చాలావచ్చు. (నూరి, ఇంటి,
వారిల, వారి). తదితరలో ద్వితీయాదికాంశ మైన మరన్-తి, కన్నడం
లోని మరన్-తి-మాటలుగూడ విడితొ గుర్తించాలి.

సర్వనామాలు :

ప్రథమాదిధిక్తలాను, ప్రథమివరి విధిక్తుల్లోను వచ్చే సార్వ
కామిక ప్రాతిపదికలు :

వి.	బహు.
ఉత్తమ పునవ :	కాన్ : కా- (= నేను:కా-) : కాక్ (= నేను)
	కూట్ : కూ- (= నానము: కున-)
మగ్యమపునవ :	నీన్ : నీ- (= నీవు: నీ-) : మీర్ : మీ- (= మీరు: మీ-)
ప్రథమపునవ:వాస్తు:కని- (= నాడు:కాన్)	వారీ : వరి- (= వాడు:వారి)
	వేస్తు:వని- (= నీవు:వని) : వేర్ : వరి- (= నీవు:వని)
	అది విని- (= అది:దాని-) : అవి:వన్ము- (= అది:దాని-)
	ఇది దని- (= ఇది:దీని-) : ఇవి:వన్ము- (= ఇది:దీని-)

తమిళ మలయాళి కన్నడాల్లో ద్వితీయాది విధి క్రియాంశం
ఉత్తమ పునవలో ఎన్-|నన్-, ఎమ్-|ఎమ్-అనీ, మగ్యమ పున
వలో వన్-,వమ్-అనీ ఉంటాయి. విడితొ వారి వచ్చే కొంపభావలో

పర్యవేక్షణ వ్యవస్థలు విధి కర్తవ్యములు. ఇవి ప్రాచీన భావల
కా, తెలుగు భాషలో వర్తించునట్లుగా ఉన్నాయి.

సంఖ్యా వాచకాలు :

భావలో ఒకటినించి వాడుకనగు తరంగాన వచ్చిన
సంఖ్యా వాచకాలు నిలిచి ఉన్నాయి. ఇందుకు పైవన్నీ తెలుగు
నించి ప్రాచీన స్థితిలోనే వచ్చు తరంగాన్నిగా వివరించుతాయి.

కొం. ఉన్ని-ఒకటి, ఒకటి-ఒకటి (మూడు); వివర్ధకం చేరి
వచ్చుత, ఒకటి-ఒకటి; ఆ-ఒకటి; త. ఒకటి; ఒకటి
తన-ఒకటి; క. ఒకటి; ఒకటి (ప్రాచీన భాషలు :
*ఒకటి * ఒకటి); ప్రా. తె. ఒకటి-ఒకటి, అమృత
(దా. ఒకటి కల-ఒకటి నోక).

కొం. రుణ్ణి-రెండు; రి-రెండు; రి-రెండు; రి-రెండు; త.
రెండు; రెండు-రెండు; క. రెండు; రెండు (ప్రాచీన
భాషలు : *రెండు * రెండు); తె. రెండు; రెండు
(ప్రాచీన భాషలు : *రెండు-రెండు).

కొం. మూన్ణి-మూడు; ము-మూడు; ము-మూడు; ము-మూడు; త.
మూడు; మూడు-మూడు; క. మూడు; మూడు (ప్రాచీన భాషలు :
*మూడు * మూడు); ప్రా. తె. మూడు-మూడు, అమృత
(దా. మూడు కల-మూడు నోక).

కొం. నాన్ణి-నాలుగు; నా-నాలుగు; నా-నాలుగు; నా-నాలుగు; త.
నాలుగు; నాలుగు-నాలుగు; క. నాలుగు; నాలుగు (ప్రాచీన భాషలు :
*నాలుగు * నాలుగు); ప్రా. తె. నాలుగు-నాలుగు, అమృత
(దా. నాలుగు కల-నాలుగు నోక).

విగతిన సంఖ్యా వాచకాలు : కొం. అయ్యి-అయ్యి, ఏళ్ళు-ఏళ్ళు, అయ్యిది,
పది. ఇవి తెలుగునీనించి వచ్చు తెచ్చునట్లు.

క్రియలు :

ధాతువులు కొన్ని అజంతము; కొన్ని హలంతము. సాధా
రణంగా రెండురకాలను (Syllables) విడిచిన ధాతువులు లేవు.
వికారధాతువుల సంఖ్య ఎక్కువ. ఉదా : ఆ-అయ్యి; కి-
చేయు; పూ-పూచు; అర-అల్లు; అడి-అడ్డగించు; తిర్చి-
తిరుగు. పూర్వ ప్రకారము ధాతువులు తుదియక్షరములలో పరిపూర్ణము
వర్ణ భేదంతో కొన్నిచోట్ల తమిళవర్ణంతో ముగించుకొని ఉంటాయి.
ఉదా : తి. అ. జుక్కు - అజుకు; అటక్కు - అటుకు; తి. ముచ్చు -
తి. ముచ్చు; తి. పుచ్చు - తి. పుచ్చు. అలాగే కొండభావలో నిక్ - నేచు;
నిక్ - నేచు; తేవ - తేచు; తేవ - తేచు; నిన్ - నించు; త్త -
నిపు. కొన్నిచోట్ల తెలుగువారాన్ని తలపించే 'లు' వర్ణ కూడకం
వినిపిస్తుంది. దా. తె. జగలు. జగలు; జగలు, జింపు; తి. గురు. తి. గురు;
మొ. -లాగే. కొం. దాక్ - దాచు; దాక్ - దాచు; దాక్ - దాచు;
దాక్ - దాచు; నిర - నిలుపు; నిర - నిలుపు; మొ. కొన్ని
చోట్ల ఇప్పటి వరకు ప్రత్యయాలను అక్షరాలుగా చేర్చబడినట్లు ప్రకారము
తెలుగు భాషలోని వర్ణములు. ఉదా : పిన్ - పించు; పిన్ - పించు;
పిన్ - పించు; కి - కెయ్యి; కి - కెయ్యి; కి - కెయ్యి; పిల్ -
పెట్టు. పెట్టు - పెట్టు తి. (మూడు). ఈ ప్రత్యయాలు
తెలుగులోని ఇంకా - పించు (చేయించు, అనిపించు)లను,

కన్నడంలోని ప్రకారము ప్రత్యయములు ఇందులో చాలావరకు
వేటి తెలుగులో, ఇప్పటి వరకు తెలుగు భాషలోని వర్ణములు
భాషలో ఉన్నాయి (చేయించు, అనిపించు, మొ.).

కాలార్థక ప్రత్యయాలు :

భూతం:-త్ -ఇత్ ; తద్ధర్మం :-న్-; తద్ధర్మనం:- సిన్-
త్తన్- విగతిన పూర్వ క్రియా విధి ప్రకారము : కృత్-కం:- -త్-; విధి:-
వి. -త్, ము. -న్; తద్ధర్మనం (విధి-కం:-); వి. -మ,
మ. -మట్. ఉదా : మాక్ - పిలుచు.

భూతం = ప్ర.	మాక్ -త్ -అన్	పిలిచాడు
	మాక్ -త్ -అర్	పిలిచాడు
	మాక్ -త్ -అద్	పిలిచింది
	మాక్ -త్ -అ	పిలిచాడు
మ.	మాక్ -త్ -ఇ	పిలిచాడు
	మాక్ -త్ -ఇద్	పిలిచాడు
ఉ.	మాక్ -త్ -అ	పిలిచాడు
	మాక్ -త్ -అన్	పిలిచాడు (మేము)
	మాక్ -త్ -అట్	పిలిచాడు (మీరు)
తద్ధర్మం	ప్ర. మాక్ -న్ -అన్	పిలుస్తాడు.
తద్ధర్మనం	ప్ర. మాక్ -సిన్ -అన్	పిలుస్తున్నాడు.
కృత్-కం:-	ప్ర. మాక్ -? -అన్	పిలువకు
	మాక్ -? -అర్	పిలువకు
	మాక్ -? -అద్	పిలువకు
	మాక్ -? -అ	పిలుపు (అని-)

విగతిన గూర్చుకు వుండవ ప్రత్యయాలు భూతకాలిక క్రియల్లో
లాగా నీ ఉంటాయి.

విధి : ముగ్యము.	వి. మాక్ -? -అ	పిలు
	మ. మాక్ -తు	పిలుకండి
కృత్-కం:-	మాక్ -మ	పిలువకు
	మాక్ -మట్	పిలుకండి

అనమాసక క్రియలు :

భావార్థకం:-తేక్ / దక్; క్షార్థకం:-సి-/-త్-; కృత్-కం:-
క్షార్థకం : కేక్; సంకీర్ణార్థకం:- కేక్; చేద్దకం :-
క్షార్థకం విశేషణం:- ఇ; భూతం:-తి; తద్ధర్మం:-అ; కృత్-
కం:-?ఇ.

ఉదా :	భావార్థకం :	మాక్ -తేక్ -పిలుకటం
	క్షార్థకం :	మాక్ -సి - పిలిచి
	కృత్-కం :	మాక్ -? -కేక్ - పిలువకు, పి. వసుంధా
	సంకీర్ణార్థకం :	మాక్ -తిక్ - పిలువకు
	చేద్దకం :	మాక్ -కేక్ - పిలిస్తే

క్రియావ్యవస్థ విశేషాలు :

భూతం :	మాక్ -త్ -ఇ	పిలిచిన
తద్ధర్మం :	మాక్ -న్ -ఇ	పిలిచే

<u>కొంప</u>	<u>తొంగ</u>
అపాసి కం, డి	అప,
అము, (బహు. అప్పు)	అంబు అము
అద్దా విణ (స్త్రీ)	అగడు
అట్టా	అటు (అట్టలు)
ఆగి (కీర్తి)	అలవి
ఎని	ఏమి
ఇలుగు	ఇలుకు
కుట్టా	ఇట్టు (ఇట్టలు)
ఉగ్గా	ఉదామ
ఎయె (ప్రకృతిరకం)	ఏ
ఒరే నా	ఎలగు (బంటి)
ఒడ్డోల్	ఒకలు
కపు	కపు
కటి (వల్లి)	కట్టి
కలమ్ కన్యమ్	కక్కం
కాకటి	కాగ (కాయ)
కయ్య (బహు కిలు)	చెయ్యి
కలిక్	చిలుము
కులు (తొడ)	కులుపు
కుప (అకుమార)	కుర (అకుమిరి)
కుయ	కురుపు

కొక్కరి (కొనకలి)	చూ. కొయ్య
కొక్కయ (కొడలు, తిమ్మభార్య)	కొంలు
కొత్తయ	కొత్తి
కొడ, కలి	కొనకలి
కొడ	కొడ (పశువులలో)
గాలు (పాతుగు)	చూ. కమిం. మిగల్
గుడ్డు (కంటిగుడ్డు)	గుడ్డు
గయద	గెద
గొత్తాన్	కొండ (కానన, కొన్న; చూ. తి. కున్నమ్)
గొట్టి, గొట్టె	గొట్టి, గొట్టె
గొడ్డి (కొరం)	గొడు
దొము (ఎముక)	దుమ్ము
దొమ	దొమ
తిన్ని	తిండి
తియ్యో	తిరులు
తిరి	తీరి, తీగ (ప్రా. తిరి)
తుమ్ము	తుమ్ము
తుమ్మెత	తుమ్మెన
తూపి (ఎలుకదూరే గోను)	చూ. తూలు, తూపు.

కమిల్	కెయి, వసులి
కాక్ సరన్	కాగు (తామ) కామ
కాలు (కొగు)	కొనాడు
నిటి (నిలువైన)	చూ. నిలుమ, నిలుపు
నియ (నూనె)	నెయ్యి
నిగడ్డ (పోయినయేడు)	నిగడు
నిన్న	నిన్న
నో (నంచ)	నో (కా. నభాష)
నొత్తెన (పులి)	చూ. నోలు.
నొబు (జ్వరం)	నోపు
పసిక	పసుపు
పాలు (నైనం)	చూ. పాలు
పాడ్డి విణ. (పాడుబడ్డ)	పాడు - , పా -
పిడ్డియ, పిడ్డియ (బహు. పిడ్డికు)	(పువ్వు (పురువు, పుగు)
పుట్టి	పుట్ట
పుసు	పుటుపు
పుయ (బహు. పూజు)	పువ్వు, పూ.
పుతె (నిరుతాగి సాడిప్ప)	చూ. పుతె, బుత్తి
మోన్ (కొడుగు)	చూ. ముతం
మెనల్ (ముందటి యేడు)	చూ. మొన్న (< * మొన్ + వాల్)
మట్టికి	ముతకి
మేన్	మేను
తీని	తెన్ను
తేజ	తేగ
లా? ఇ(ల్)	లా? ఇలి
కట్టి తి	కటి (ండిన) (ప్రా. కట్టి, వట్టియ)
కటి	కట్టి
ని పెర్ కుట	చీపుగకట్ట
నిను	చిచ్చు
నీనల్ మున్	కొత్తిమాను
నీర	నిగ
నెటి	కెట్టి
నె కి ఇ (చెడు)	కేగి
నెట్టి	చేట
సోసు (తాగినమత్తు)	చూ. సోయు, చొక్కు
క్రియలు :	
కొండ	కెలుగు
అట్ (కొట్టు)	అకాచు
అర్ -	అల్లు
ఆ -	అగు
ఇన్ -	అను, చూ., తి. ఎన్ -
ఉన్	ఇంద (ము)
ఉట్టి -	అుప్ప, విసగ
ఉరి, ఉర్ప -	ఉరియ, పరియించు

స్త్రీల ఆరోగ్య సాభాగ్యములకు

లోధ

కేసరి కుటీరం
ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
రాయపేట, మద్రాసు-14

ఆంధ్రవర్ణిక కు విజంటు;
నీతారామ జనరల్ సోర్స్ ఏజన్సీస్, విజయవాడ-సికింద్రాబాద్.

ఒటి -	ఒటలు (నిలవించు)
కమ్మ కక -	కొండు, కొండు
కెక్ - కె -	చినుకు, చిండు
కె -	గిమ్మ
కత్త - (మాయు. కలపు కియ) మా. చెల	
కాయ -	కోయ
కొర - / కొర -	కొరు (పే. - కొలుపు)
కటి -	కాట్టు
కన్ -	కాలు
కూన్ -	కవులు, మాయు. దూయ
కక్ -	మొగు
కూ -	గుమ్మ
క - / కే -	కెమ్మ - . కే -
కగి (అగును)	కగియు
కీ - (మొరియు)	కీలు
కట్టి -	కుటుము
కొడ్డి -	కొండ (నీగు, మొ.), మా. తి. కుడిమ్మ.
కర -	కీలు
కూక్ -	కూరు
కక్ -	కడుచు
కీ - (నాగు)	కగును
కూన్ -	కూలు
కొ -	కొమ్మ, కోయ
కట్ -	కటచు
కట్ -	కాచు
కూ -	కూరు
కెట్ - (బ. కలెట్)	మా. కెట్ (కొమ్మ)
కెట్ - / కేట్ -	(కేలు (చిల్లు)
కూ - (తిర. కిప్పు)	కుగును, మగుచు
కట్ - (తిరిగిరమ్మ)	కటలు
కూట్ - (కేట్)	మగుచు
కూడ్ - (మొమగు)	మొమగు (మొమ)
మెట్ -	మొమయు, మొమచు

కాట్ -	కాలు
కట్ -	కడుచు
కడ్ -	కడియు (నీగు, మొ.)
కట్ -	ఎండు
కెట్ / కే - (కేట్, కేట్, కేట్)	కేట్ (=కొట్)
కెట్ - (కెట్, కేట్)	కే - కేట్.
కూడ్ -	మొమ, మొమ

ఈ వ్యాసాన్ని బట్టి సమగ్రము, నిర్దుష్టము అయిన గ్రామీణ భాషాచరిత్ర - కులాలకి అవగాహన భాషాసామగ్రి ఎంత అవశ్యకమో పోషకులకు విశదమగుచుంది. ఈ వాటికి చాలామంది విజ్ఞులని జేవాగ్రామాదా గ్రామీణ భాషాంతరే గణించినది వాడుకనీ (మిలి నలమిలి కన్న దాగదాలు), విగిలి అవగాహన భాషలు కు. వాటికి పరిశోధనలో గ్రామా ప్రధానమై వని వాదిస్తుంటాగా అటువంటివారికి ఈ వ్యాసం కనవిప్యగా ఉండవలసి ఈ కార్యాలి అని. పరిశోధన రచనలలో ఈ భాషకు ప్రాధాన్యం. ఈ కార్యాలి, భాషాచరిత్ర పరిశోధనకు విజ్ఞులని విజ్ఞులని అయ్యాలమి. భాష పరిశోధనకు సమాజాల్లో మోసంతి వేగంగా ఆదిం (గిరిజన) సమాజాల్లో గాగు. అన్ని దిక్కు గ్రామీణ భాషాల్లోను జాబాల్లోని 'క. అ' ఉచ్చారణ భేదం కొండ భాషలో విస్తృతం అని దీని కొరత తార్కాణం.*

*ఆంగ్లప్రదేశి (సభ్యుత్సాహా కోగి వై ఇ. నా. ఆంగ్ల విశ్వ కళాపరిషత్తులో స్థాపించిన 'అదినుజాతి సంస్కృతి పరిశోధన కాల' కార్యక్రమం భాగంగా 1958-59 నాడు-1959 నాడు మిగిలిన అరకులోని ప్రాంతంలో పర్యటించి పేరొందిన 'కొండ దొంగ' భాషాసామగ్రిలో స్వల్పభాగం మాత్రమే ఈ వ్యాసానికి విషయం. అదే కాలంలో ఈ పరిశోధన ఫలితం గ్రంథరూపంలో వెలువడినదే. శ్రీకొమలిం, విశాలపటం ఎజన్సీ ప్రాంతాల్లో గిరిజను భాషలు పరిశోధనలోనికి ఆనకొకాల్ కల్పించిన మా విశ్వ కళాపరిషత్తు అధికారిగా నా కృతి. కొండభాషా పరిశోధన కొంతకాలం నాకు ఎంతో గురుగా పనిచేసిన శ్రీ మొమటి దొంగప్పగారి నా విశి. కాని ఈ వ్యాససామగ్రిలోనుండి లోను ఉన్న తిప్పాకూ పప్పులకూ భాషాంతరే వ్యాసం ఉంది.

1959 ఆగోష్టు 'భాషా'లో ప్రచురించిన 'వ్యాస: వర్ణం' అన్ని వ్యాసంలో నిరూపించిన అర్థంలోనే ఈ వ్యాసంలో 'వర్ణం' అన్ని పదం ప్రయోగింపబడింది.

చిన్నయ సూరి

శ్రీ అద్దేవల్లి నాగగోపాల రావు

శ్రీ నీలకంఠ కరుణ శ్రీనివాస దీవిలాన ! చిన్నయ సూరి !
భావించి నిన్న నా యెన గావించెద వందనంబు గద్యవిహారి !

చిన్నయ భారతంబున గనంబడు వీరి వసిండ్డివల్కులన్
వచ్చుతి కుక్కుమార్గమున నత్కృష్ణుల ననుకూర్చి యుజ్జ్వల
మన్నన లందికొన్న యనమానవిహారన శబ్దకాననా !
చిన్నయసూరి ! సూరికుల శేఖర ! వ్యాకరణ ప్రభాకరా !

నేటికి నూరువర్షములు నిపు గతించి మహానుభావ ! నీ
వేటి తెలుగు శబ్దముల మేల్పడినాడొబట్టి పాఠముల్
శేట శేఖరంగుమాట ను తిరిచిదిద్దిన వార లేరి ? నీ
పాటవ మింతరాదు, సుభం బది కాను పితామహాదీక్ష.

తెచ్చులు పెట్టవచ్చు, నీతాళి యొక్కవచ్చుగాని నీ,
చెప్పినచొప్పునన్ రసము చిందును వింపొనరించు శబ్దముల్
చెప్పగలారి వారు ? నతిసేతురీ నీనరు ట్టివారి, నీ
గొప్పతనం బసూయమియు గొందఱు సూడరు సూరి శేఖరా !

వ్యాకరణాలు పాఠకులపాలిటి భాగ్యము, నితిచంద్రకా
లొము సాహితీకాగతిలో విరజిమ్మెను శాముద్రీయధల్
ప్రకటపాండితీనిభవవర్ధకమై భవనీయ శబ్దర
త్నాకర మాంధ్రవాణికే నవాధరణం బగు జూప చిన్నయ !

నీవు శతావస్థివయు నమ్మి నొనర్చితి వొక్కచేతిపై
వేవురు నేయనేరని పవిత్రతరంబగు నీన సాహితీ
శ్రీరంగేశుమూర్తి ! రచననధి ! నీవిధి ! నీ ఋణంబు దా
రనిధి నిర్వనార్చన రహింసనుధియత ఎండితాగణి !

పాశ్చత నొన్నతాం ధముల పండితాడై, దండిదంగ్ల భాషల
జేకొని కావ్యలక్షణవి శేషము లారసి త్కళాశ్రుతి
ద్యాకృషి జేసి భూరినుహిమాశ యుడై నిమగ్న నేదియై
వ్యాకృతి కృపనంబున శుభం బొనఱుచి తెల్లుబొనకున్.

ఈశు ప్రాసెట్టి కృతు లిప్పుడిక బది ముద్రితంబులై
చేతిములన్ గరంచినవి, శిష్టమయైన యముద్రితాల్ప వి

భాగ్యం కృతి శ్రయోనశిని గైకొని శివ్యకళానయంబు వి
ద్యోతిము సేయగా వలయు నుత్తమరీతి మనోపాధాకృతిగా.

కష్టము క్షిప్తమైన యది కావ్యకలానిధి! నొనర్చుతాది భా
షాప్రకారమునకు గవిమర్మకచక్రవర్తి! నీ
వృష్టి యనన్యపాస్యము విశిష్ట గుణుప్తము స్వప్నయింక నొ
తుష్టులపై ఘటించుము నతుల్ మతులగ గయికొమ్ము నెమ్మిమై.

కదము శ్రావణచక్ర శరిపాటిమయిగా ఒకపాటివారలగా
ప్రాప్తియునైన గద్య మది మోగిపోవారికి ను నరంబగు
చోద్య ను జేమియన్న గమనాంశులుంపెను గద్యరీతిగా
అమృత నీ పురాస్యకవి యన్నిట మిన్నపు నెన్ను తాళయా!

సెలసెటిసీటి జలజల కలకంఠకాన్వయంబు కలిగి శతంబుల్
కలకెల్లు నచనరి దినం బలరాయనె లాటివారి కాంధమునందగా.

అక్కరమాలినట్టి కృతులందను కూర్తుగు, దాని కేయలే
యొక్కర మొక్కరంబు నియమావలి కావలి శ్రోతజోక, నీ
ఫక్కిర కంఠజాలు ప్రతిభాగరిను బది మెట్టివారిగా
జక్కదు కీర్తి నక్క దని చిత్తము కక్కదు పెక్కు లేటిగా.

తెలుగు పవంతునింగులును, నేనియనేటలు, పాలమొగడల్
కుంకుమటారి వేల్వోలులు, కోకిలపాటలు, చిల్లపల్కునుగా
జలుగు హొరంగు కొమ్మెలుగు చిన్నెలు, వన్నెలు, నిండువెన్నెలల్
మలయు జవాజితావియలు మల్లెలు కొల్లలు సూరి కైరిలా.

వీమిని తెల్లలోక గుటు రీర్ష్యకు నొనయి తెల్విగోల్పడగా
ఏమియి గారనిప దిలు లింగుకు నీదనుసూత్రపాళియే
నీనముతోడ బాలురకు శీర్ష్య పెద్దలు సూడ రిద్దియుగా
'స్వామి! భవత్ప్రసాద' మని బాలురు గొల్తురగాక నిన్నిగా.

నిరుపంతినాకు భాషా జనయిత్రుకి బ్రీతిసేయ జాలినవాడుగా
గనుపింప డెందు జూచిన తెనుగుంభుని నొనర్చుతాంధ ధీవరులందగా.

జలకళాను మనోజ్ఞగ్రాసరమ భాన్వీక్షేత్రయుగ్మంబు, మం
జలగంభీరగళన్వయామృతము, నాజూకైన నీ రూపు రే

శల వర్షింపని భాగ్యహీనులకు ముక్తాశ్రీఫలశ్రేణియై
జలువొప్పారెమ నీదువొల్లనెడు సుశ్రీగల్గె సూర్యగణి!

ప్రతిభావంతులు నిన్ను వంటి సుకృతుల్ భాషావికాసార్థమై
శతవర్షంబుల నొక్కరుం డెచటనో జన్మించి పారవ్యత
స్థానంపన్నత మాతృదేశమునకున్ జేమార్చి, భూరివభా
స్విశుడై నంస్తుతి పాత్రుడై జనెడు నందేహంబు లే దిందునన్.

తెలుగుబాన యెనంగునంతదనున్ దీపించి వ్యాపించి
ఉక్కులనెల్లం జరిముంచి వ్యాకృతియు కీర్తు బేరు బేరొలగం
బు విద్యజ్ఞనతక్కువతతిలో, భూపాలగోళంబులో
గలిగించుం జామి నిక్కువంబిది మహాగంభీరకాకేవధి!

శతవర్షీయ మహోత్సవంబు జరుగన్ సాహిత్యనమాట్టలున్
మతిమంతుల్ గుణవంతు లాం ధవిషయామాత్యాళి, యొక్కుమ్మడిగా
జననంబుకబానరించి, చిన్నయక్కసాల్ నన్రీతి ముద్రించి, వా
క్సతి నంప్రీతి భజింతుగాన కవితాకళ్యాణి దీపింపగన్.

శతవర్షీయ మహోత్సవ కుతూహల తరంగ మధుఃకోలాహల నం
తతంగతి సంభృతిమతి నతులితి నంప్రీతి సూరి నభిమతియంతన్.

జననము : ప్రభవ—1806.

విర్యాణము : గుణంభి—1862

కృతులు ముద్రితములు : 1. చింతామణి వృత్తి 1840. 2. పద్యాంధ్రవ్యాకరణము 1840. 3. సంస్కృత మాత ప్రవ్యాకరణము 1841. 4. పన్నయప్ప స్మృతయశోమండపము 1845. 5. ఆదివర్ణ వాచము 1847. 6. కల్యాణ సంగ్రహము 1858. 7. పద్యాంధ్ర 1858. 8. వితి సంగ్రహము 1855. 9. బాలవ్యాకరణము 1855. 10. విధి కౌధిని 1859.

అముద్రితములు : 1. చాటు పద్యములు భాషాంతరికరణము. 2. చాటు పద్యములు. 3. రాణిగారి మకుటాభిషేకముఃకు రచించిన పద్యములు. 4. చాటుపద్యాల బాలవృద్ధి. 5. అక్షర సచ్చిము. 6. అకౌరాది నిఘంటువు. 7. విశ్వ నిఘంటువు. 8. ఆంధ్ర వామనము. 9. ఆంధ్ర కవికాసంహిత. 10. బాలవ్యాకరణశేషము. 11. ఆంధ్ర కామిది. (వచనము) 12. ఆంధ్ర కౌధింబరి. (వచనము) 13. యుగసాధ్యుడనుము.

ప్రాచీ ప్రతిచీ కవుల ఆచర్యంలో భేదం

శ్రీ వంగల సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

జీవితసముద్రం అనేకరకాల అనుభూతి సకంతులనుయం. దాని లోని నీళ్ళ తియ్యగానూ ఉంటుంది, చేసుకానూ ఉంటుంది. అందులో యేభాగం తియ్యనిది. యేభాగం చేసుకొంటే—దాని కోరిక ప్రత్యేకతలేదు. ఒకవోటనుండే ఒక్కొక్కప్పుడు మధు వీచికలు వస్తాయి. మఱి ఒక్కొక్కప్పుడు అక్కడనుండే తిక్తతా వనూ ఉంటుంది. మఱి ఒక్కొక్కప్పుడు ఒక్కొక్క అల యీ రెంటితోనూ ఉండి, చప్పురిస్తే తియ్యగానూ, పక్కనే చేసు కగానూ ఉంటూ ఉండటమూ కద్దు. ఇట్లా జీవితసముద్రం యిది భూవా అని వివేచితులూనికి విజలేకండా మధుతిక్తతల సమ్మి శ్రేణిమై సర్వదా ఉప్పొంగుతూ ఉంటుంది.

ఈ సముద్రం అనుభూతమూ మనుష్యహృదయంలో ప్రతి బింబితుంది. దాన్ని బట్టి మన మనస్సు వర్తించుంది. తియ్యని అల మనుష్యహృదయంనుండి ప్రతిబింబించినప్పుడు, సముద్రమంతా అటువంటిదే ననుకుంటాడు మనుష్యుడు. కాని మఱి ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ హృదయానికి చేసునీటిఅల తగిలించా వాడు నివ్వెరవాతాడు. తన పూర్వానుభూతిని గూర్చి పడేపడే స్ఫూర్తు, మళ్ళా దాని కోసమే నిరీక్షిస్తూ ఉంటాడు. ఎందుకీ నిరీక్షణం? అంటే— సముద్రం అనంతం. కయ్యనిఅల యెప్పుడు యేయూనెండి కస్తంబో తెలియదు. అసలు కస్తంబో రానో కూడా తెలియదు. పోనీ పోయి వెళుకుదామా అంటే యొక్కడని? యెంతని? అయినా ఒక్కొక్కడు దీని ఆనంత్యాన్ని తెలియక వెళుకుదామని బయలుదేరు తాడు. కాని యెంతకూ యీ మధువు తగలకపోయిందా, వెనుక కలిగిన నివ్వెరపాటుతో పాటు నిర్వేషం కూడా కలిగి కూలబడి కుప్ప బడి పోతాడు. అంతేకాని యీ గుచిభేం యెందులలోనో విచారించడు. విచారించలేడు. ఎందుకని? ఇంకా సాధారణుడు. సామాన్యుడు. కాని, సమన్వయనిపుణుడు యీ రెంటినీ చాలా చూచు కొని యేదో ఒకకొత్తను ఒకమహిమను ఒకదిగ్భ్రాంత్యమును తెలిసికొని, మనస్సులో నిర్ధారించుకుని, జీవితసముద్రాన్ని ముగరంగా తరిస్తాడు. అతడికి మధుతిక్తతలలో భేదం భేదంగా తెలిసివా, తవగ్రహణతో విచారణతో విశ్చయంతో ఆచరణతో ఉభయంలోనూ ఏకత్వాన్ని చూస్తాడు. అస్పృశినికి యీ సాగరం ఒకసరస్సు. అనంతం, సాంతం. ఇట్లాచూడే నిపుణత ఒక ఉపకరణం. కాగా అతడు ఉభయతీత దృష్టితో తరించి ఆనందిస్తాడు. ఈ నిపుణతలేనివాడు తనగిగ్గోలుచే కలిగిన భావపరంపరనే చూస్తూ ఉంటాడు. అతడికి కమస్రం అంటే భయం. ఆ భయం తీరినాకా అతడికి అవరిబడ్డ లేదు. మగ్ధసముద్రంలోనే ముగగానాం తెలవాం.

భిన్న భిన్న ములైన అనుభూతులను సమన్వయించి తనోకదోన చూచి, యితరుల కాత్రోకమానీ సహింసగలవాడే మనవి. మన ప్రాచ్యులకు లిట్టివారే. రామాయణము రచించిన వార్యుని రామాది

జీవితంద్వారా లోకానికి యిట్టిదోన నేచూసాడు. రాముని జీవితంలో అనేక చేసునీటి అలలు యెగిరి ఆతల్లి నిలుపునిస్తూం ముంచి లేకనే తి వయి. అనేక విషమపరితీ రెదుర్కొన్నయి. అయినప్పటికీ రాముడు సర్వపరుడే. పరిష్కరితుడే. ఏకపత్నిభుతుడే. అతని విశ్చయం విశ్చయమే. దానికి తగినలేదు. అయితే యిట్టి రామునికి ప్రతిక్షేపగా నిలిచిన రాక్షసులమూ ప్రబలమైనవి. మొక్కపోని శార్యంతో, కించితు కూడా తక్కువకాని రాజధర్మితో ప్రజ్వరిల్లి పోయింది. రాక్షసుడు తన సర్వవిధ బలంతోనూ రాముణి రెక్క చేయలేదు. పోదగడు కప్పివా వివలేదు. కేవలం తన భుజబలం చూచుకుని సీతా సాందర్యసిపాసుని అసర్వపరాకృష్టమ అధికమిం చాడు. పరదారాపహరణం పాపహీతుడనే భానం నశించి పోయింది. ఇట్లా వార్యుని సర్వ—అసర్వాలకు పోటీ కల్పించాడు. రెండూ శిష్టతస్థానాలలోనే ఉండిపోయినయి. ఇప్పుడు సర్వా నికి జయమా? అసర్వానికి జయమా? యేది అనే వేదభావంతో పోత కుడి హృదయం నిలుకడలేని తాముగలె అటూయిటూ ఊగిపలాడు తూ నీ వుంటుంది. కాని చివరకు సర్వానికే జయం. భగవద్భక్తి ప్రకరణంలోని తరళ తరంగాలలో రీసమైక్రీరాముని పక్షిమందలి పుణ్యమయమైనరాజ్యము, అయోధ్యమండి లంకాపురము వలకు ముప్రతిష్ఠితమైనది. దండకారణ్యమున రాక్షసభయం నశించింది.

భారతంలో కూడా “యతో సర్వస్తతో జయః” అని మూర్త కంకంతో చెప్పి, అట్లే భగవదాశ్రితపక్షమైన పాండవపక్షానికే జయం కల్పించి వేదవ్యాసుడున్నూ సర్వవ్యాసాన్నే ప్రతిష్ఠిం చాడు. భారతంలో సర్వపక్షమే, క్రైష్ణుణ్ణి ఆశ్రయించినవారి పక్షమే ప్రబలెను. కాగపక్షిగూపమైన మానవుల పాపచిత్రం మురికిదంగా విశిషేరింపబడింది. భగవదాశ్రితపక్షం అంతకన్న యొక్కురగా ద్రితించబడ్డది. ఈ పక్షియొక్క ఉజ్జ్వల ప్రభ ముందు కారవపక్షిమందలి పాపధ్యాంతరిం పటాపంపలైంది. “వెలుగు ముందర చీకటి వెలుతుగలదా?” కనుకనే సర్వక్షేత్రమైన కురు క్షేత్రంలో పాపం భస్మమైంది.

కాగా—రామాయణం మహాభారతం వంటి పౌరాణిక గ్రంథాలు కేవలం సర్వోపశాంతికాంత ఉద్దేశింపబడినవైనప్పటికీ, వాటియందు రాజనీతి సాంఘికనీతి సర్వనీతి లోకనీతి కవలమే తాయి. ఇవి కేవలం మహాకావ్యాలే కాదు. యుగయుగములవాటి సమాదర్శనమైం పామగ్ని వాటిలో ఉన్నది. కనుక వాటిని ‘భారతవర్షతపోసముఖ’ అంటుం మంచిది. మాతాపితరుడెంత సంతానమున కుండవగిన భక్తి, అణకున— పోదరుల యెడల చూత తగిన ఆత్మత్యాగము—, ప్రజలపట్ల రాజుకు గల క రక్తము, విధి—, పోదరుల విరోధం వల్ల సంభవించే దుష్పరిణా

మను—, రాజ్యేంద్ర—, పరదాశేంద్ర—, అసాధారణా
ద్యుతపాదము—, ఇవిగూడ నాగ్నానువరణము మొదలైనవి
యొక్క పుస్తకముగా వాటిలో మాపించబడినవి.
ఇట్టి యీ మహారాజు గంధర్వాచార ప్రభావములతో యుగ
యుగాలనాటి భారతపు తపస్య శాంతి ధర్మం మొదలైనవి
యిప్పటికి మన కేండాలో నిలిచిపోయి. కవి మాధుర్య కనుక
గ్రంథంలో ఆక్కడక్కడ సర్వోపదేశాలు కనబడుతున్నా, అంత
మాత్రము యీ పారాణిక క్షేత్రాన్ని యావత్ సర్వోపదేశ
పరంగా మాత్రమే పరిహరించాడు. మానవజీవితంలోని మిట్టపూ
లలో గుఱుగుఱులలో మధుతి క్షేత్రంలో వ్యక్తిక కర్మతామూల్యం
కలిగితే, కవి భావ కనుక సర్వోపదేశం చేస్తాడు. అంతమాత్రం చేత
వీటిని కేవలం సర్వోపదేశానికి మాత్రమే యేర్పడ్డ పుస్తకంగా
పుక్కిటి పురాణాలుగా పరిహరించాడు.

ఇది సాహిత్యోత్కృతి చూడం. కాలిదాసు భవభూతి
శ్రీనాథుడు మొదలైనవారు దానికి అధిపతులు. వాళ్ళు తమ
తమ గ్రంథాలలో ధర్మసూక్ష్మాలనే బోధించారు. కాలిదాసు తన
నిరూపణ రచనాపాటలతో కుమార సంభవంలో ధర్మమును మైన
చిత్రాన్ని చిత్రించాడు. పార్వతి తపస్సా హిమవంతుని కివాను
రాగము అసాధ్య నాధనలే. ఇట్టి మహాత్మ్యములను అలౌకికము
లను సృష్టించి, కాలిదాసు అలౌకిక సృష్టి అయినాడు. కాకుం
డానున ఋష్యాశ్రమంలోని సమసత్వమున సయ్యము శకుంతల
యెడల మన మరగం చూపించినవి. ఆ మను గుప్త్యంతునిదగ్గరకు
కలువకు సంపుటస్థుడు శకుంతల పెంచిన లేడి కూడా వెంటపడ్డది.
చెలుచెనులు తమ తమ కర్తాలతో గుఱుభావాన్నే వలడించినవి.
మానవుడిలో వుంటే త్రిగుణప్రవృత్తికి కాలిదాసు విసుగుచెంది,
అథవా రజస్తమోగుణవృత్తిని పరిహరించే, భగవంతుడే సృష్టికి
ప్రతిస్పృహగా కేవలం సత్వమును మైన ఒకానొక పుష్కలశ్రమాన్ని
సృష్టించుకుని, తనవంతుల ప్రతిపాత్రలయి, యధేష్టంగా విహ
రిస్తూ యీ లౌకిక ప్రపంచాన్నే విస్మరించాడు. ఇటువంటి సత్వ
ముయ్య సృష్టించు ఒక్క సంవర్షంకొరకు కాక, రఘువంశంలో
కుమారసంభవంలో కాకుండా తనవంతుల సృష్టించుకుని తన
వాంఛ యివ్వని తెలియచేసా—, యాశ్వినుడు సృష్టించిన త్రిగుణ
ముయ్య సృష్టిలోని లోపం తెలియజేస్తూ, ఉండవలసిన సత్వముయ్య జగ
తును సృష్టించి, 'ఆదర్శవాది' వినాడు. ఇట్లా ఇది డేవోక్కడో
కొడు. అం బూ అతి డ. అతిదు ఆదర్శవాది. వాస్తవవాది. రస
వాది. మార్గదర్శి. ఇంకా యేమన్నా ఉంటే అ నీ, ఇక—భవభూతి
తన ఉత్తరగాను దిశితిలో సర్వానుతాపం చిత్రించిన విషం అద్వ
తీ నుం. దానిలో ముఖ్యంగా మాడవ అంకంలో శ్రీరాముని భగ్న
హృదయం ప్రతిబింబిస్తుంది. ఆ చిత్ర మతలోకించేవారికి ప్రాచ్య
సాహిత్య పరివంతుల కలిగే సర్వానురాగం యింతింత కొడు. ఇట్లా
మానవ సృష్టియొక్క కేవలం దూషితి మైనప్పటికీ ప్రాచ్య సాహిత్య
పరివంతుల యింతిటి సర్వానురాగం కలుగుతుందో అది విడిగా
ప్రామాణ్యం లే మామూలు కలాలకు సాధ్యం కొడు.

పాశ్చాత్య సాహిత్యం పరివంతులకు వచ్చే భయ మాత్రం
మన సాహిత్యం లో ఉంటే కేవలం విహితీయం. విభిన్నం. సాహిత్య

భూషణాలు, సర్వాంగసాందర్యజనకాలు, గౌరవనీయకాలు,
ధర్మనైతిక మందిరాలు అయిన మహాకావ్యాలు ప్రాచ్య సాహిత్యం
లోకాలే పాశ్చాత్య సాహిత్యంలో లభించవు. అందులో మానవసంఘ
ముల వ్యక్తుల చిత్రణములు లేకపోలేదు. ఆ పున్నవి ప్రాచ్య సాహిత్య
చిత్రములకంటే సర్వగౌరవ పూరితములుకావు. ధర్మం అక్కడక్కడ
చిత్రించబడింది కాని వ్యక్తుల యొక్క చేష్టల అహంకృతుల అర్థ
ప్రవృత్తుల, అవినీతి సంగతులయందు మాటునుజిగి, బతుకు రాజక
పోతున్నది. అక్కడవున్న ధర్మం కనమృగ గర్జనములలోని గండు
కొయ్యలూతులకంటే వివరము. ఒక వేళ వివరము దానికి ప్రాధాన్యం
లేదు. విసుంటే, భయంకరగర్జనావాల విరళ ప్రచారానికివలె దీనికి
ప్రచారబాహుళ్యం లేదు కనుక. ఇట్లా అక్కడక్కడ ధర్మలేఖల
చిత్రణంవున్నా అది ప్రస్ఫుటంకొక ప్రచ్ఛన్న మై ధర్మబోధిని
బతుట పట్టజాలకున్నది.

"ప్రాచ్య సాహిత్యంలో మెచ్చుకోదగ్గ ప్రకృతి చిత్రణంలేదు.
మేము మంచి ప్రకృతి చిత్రక రులం" అనే అనంత అప్రాచ్యుల
మన్నది. వాస్తవానికి ప్రకృతి చిత్రణం రెండు సాహిత్యాలనూ
ఉంది. కొని వాటిరెంటిలోనూ భేదమున్నది. పాశ్చాత్య సాహిత్యం
లో ప్రకృతి నగ్నమూర్తి; అర్థ సాహిత్యంలో సాలంపుతి. అంగ
సాహిత్యంలో మానవ ప్రకృతిలోని పాశివ - ఆసుర ప్రవృత్తులకు
గౌరవం; అర్థ సాహిత్యంలో కేవలం దైవ ప్రవృత్తులకే గౌరవం.
అయితే మన సాహిత్యంలో మాత్రం ఆసుర - పాశివ చిత్రణం
లేకా? అంటే - యొక్కడ పాశివ ప్రవృత్తి మనుష్య విజ్ఞానంలో
మునిగి, జయించబ నది బతుకుకు కనబడక అనుకున పడేపోయింది.
ఆసుర ప్రవృత్తి దైవ ప్రవృత్తి చిత్రణంముం అ గిలువ లేక పారిపోయి
యొక్కడో తలవాచుకున్నది. మన సాహిత్యంలోవున్న ఆసుర -
పాశివ ప్రవృత్తులు ధర్మ - రస ప్రవృత్తులచేత పరాధూతాలు. కనుక
వెన్నెలలో దివ్యులకంటే నిస్తేజస్కాలు. ప్రాధాన్యం దైవ ప్రవృత్తికే.

అంగ సాహిత్యంలో మానవ ప్రకృతిలోని పశు భావాలు,
ఇంద్రియలాలిత ప్రధాన వర్ణనీయాంశంగా ఉంటుంటున్న దైవ
భావాలు దానిలో దాగి ఉన్నాయి. బతుకుకు రారేవు. కాగా
ఉభయ సాహిత్యాలకు రచనోద్దేశాలే వేరు వేరు. అంగ సాహిత్య
విషయంలో షేక్స్పియరును చూడం.

షేక్స్పియరు మహాకవి. ఇతని రచనలలోని ఒక్కొక్కవ్యక్తి
నిజంగా తరుగాడుతూన్న చైతన్యము కమైన మనిషి; రచనలోని
పాత్రగా తోచడు. ఇట్లా సర్వమూ సజీవంగా సృష్టించి లోకానికి
మహాపకారం చేసిన మహామహాపురుషు షేక్స్పియరు. ఈకవి విహ
దాంత నాటక రచనలో అలౌకిక మైన ప్రజ్ఞావంతుడు. అందరినీ సృష్టి
ప్రత్యేకత ఉన్నది. విహ సంయోగాంత నాటకాలు కూడా కనుసమర్థ
తతో వ్రాసిన మహామేధావి. విహా సంయోగ - వియోగాంత ఉభయ
రూప మైన తులలో అతని మొగ్గు వియోగాంతాలకే. అవే అతనికి
యింతికి ర్తి ప్రతిష్టలు లేచ్చి అతడు పోయినా చిరంజీవిని చేసినవి.

ఒకరి గొప్పతనం తెలుసుకోవాలంటే ఆ జాతియెక్కిదాంతాలు
పరిశీలి స్తేవా గొప్పతనం బతుకుపడుతుంది. ఒక జాతిలోని వ్యక్తి
దానిని మనహాయింది విడిగా వుండలేదు. క్రైస్తవమతం "మానవు

పాశ్చాత్య కవిశాకంబో యిటుగంటిదేమీ కనబడకు. ఎంత
నలుపు 'నూనెపుడు'—అతిని రజ సమమయ ప్రృతి—దాని విలయ

K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యురి = సన్ము, 5/22, మేల్మాయిల్ పోస్టు (N. A. Dt.)

తొండవం—దానికల కచ్చే గుచ్చురితలు' యివే కనబడింది. కాగా మన అర్యపాహిర్యంలోని సర్వసంపద తమ జ్ఞాన దయ కాక్షిణ్యం గర్వప్రసన్నుతి యివే అవార్యపాహిర్యంలో కనబడవు.

మొత్తంమీద షేక్ స్పీయరు సామగ్రి అతని సృష్టికి అనుకూలంగా ఉన్నది. అతని వియోగాంత వాటకాలు అతని రచనకు ధ్యేయం. వాటిలో అతను యాతనలు సృష్టించాడు. నరకాలను పోలిపోయాడు. వాటి రెంటిలోని గుఱుళ్ళులను కళ్ళిరుక్కలేటట్లుగా చేశాడు. కాగా అనుసృష్టికి ఆ వాటకాలు ఉపకరించేటంతగా దైవిసృష్టికే కావు. సామాన్యంగా లోకంలో మామూలు పానురజనంలో వుండే పసుప్రసన్నుతి ప్రబలరూపం యీ వాటకాల్లో కనబడుతుంది. వాటి అంత్యపరిణామం రక్తపాతం. ఒకటో కాటకంలో యిట్లాగే జరిగింది. రక్తపాతం అన్నాను కనుక ఉదాహరణకు ఒకటోననిచే యెత్తి చూపుతాను. ఏమీ యెరుగని అమాత్యులకు దైవసావాను క్షణిదీరింది అనుమానం ఏకటో దంపటానికి వస్తే,

Des.—O! banish me my Lord! but kill me not.

Othe.—Down, Strumpet.

Des.—Kill me tomorrow. Let me live to-night.

Othe.—Nay, if you strive.

Des.—But, half an hour.

Othe.—Being done, there is no pause.

Des.—But while I say one prayer.

Othe.—It is too late"

అని నులిమి చంపుతాడు. ఇట్లా వాల్లివ్దోకి సంభాషణ జరిగి తుదకు పసుబలం జయించింది. మొదట ఒకటోలో పసుప్రసన్నుతి ప్రబలంగా చెలరేగి చివరకు రక్తపాతం చేయించి తిరిగింది. అయితే యీ రక్తపాతానికి యింకా అనేక కారణాలు ఉండవచ్చు. తోధమా క్వవమా స్త్రీ యెడల సంసహజగతి క్రోధమా యింకా ధవాళియో యిట్లాగే యింకేన్నానో. అందులో యిక్కడ స్త్రీ యెడల సంకేతం. ఇది బహుళ మనుష్యుల్లో సాధారణంగా జరుగుతుండే ఒకానొక సామాన్యమైన లోకకౌత్యం. ఇట్టి అనస్థుత తూచే కవి విషదాంతవాటకాలు, ఒకటో - షేక్ బెత్ - ఇయాగో-రోమియో మొదలైన అనూనుష వాక్రిలూ సృజించాడు. వీటిలో అనగా యావాక్రిలలో వున్న విశేషమేమంటే, వంద కేత, వాంతకేత, అతేతయిత, నిట్టల కేతగేయమనరకం, దుఃఖాగ్ని కాగా - యారచలలో సృష్టించింది మామూలు మానవులకే అయినా, వారికి అంత్యక్రమ ప్రాబల్యం మామూలు జనులకంటే వేరైపోయింది, మనుష్యత్వ సీమలు దాటి అసురలోకంలో ప్రవేశించి నియం. వారి ప్రకృతికి వాద్దులేదు. లోభము మొదలైనవి సామాన్య జనుల్లో కొంచెం యెక్కువ అయినా, అక్కడ వాటికి కొంతవలె కావాద్దుంటుంది. ఇక్కడది లేదు. వాటింభవం మొలకై

పెరిగి, పెద్దదై, నానా చింగరకందర జరిగి, రాక్షసకృత్యమైన స్త్రీలకు ఒకానొక మహాయోధుడు పాల్పడడంపై యీ వావాక్రిలూర్పి విచారించటం సమయం పొడుచుకొనటమే.

ఇటువంటి స్త్రీవధే కాదు గాని, స్త్రీ మాధంగ ప్రయత్నమే భారతంలోనూ జరిగింది. రఘులు, అతిరఘులు, మహాభులు, యోధులు, మహాయోధులు మొదలైన భారతప్రభుత్వ నిండిఉన్న నిండుసభిలో తిమ్మకు అన్న అజ్ఞతో ద్రౌపదికి మానభంగం చేయటానికి వానుకున్నాడు. సభిలో ఒక్కరూ 'యిది తిప్ప' అని అనరు. అనలేదు. అనలేదు. అయినా ద్రౌపది త్రికరణసద్ధిగా క్రికృష్ణభగవానుని ప్రార్థించగా ఆయన కస్త్రుదానం చేసి భారతి కనిత మానసంగతుకు దైవాడు. అగర్భం ఉలయై తింది. కాని, దాన్ని గర్భం జయించింది. గర్వప్రతాపం ముందు అగర్భం దూదికలె మాడిపోయింది. అగర్భం అనాగర్భం యింతి లేదా ఉన్నది.

ఇక షేక్ బెత్ రాణిని ఒకజుమ్మకు విమర్శకుడు (కెగర్) 'రంకులాడి' అన్నాడు. దానిలో ఉన్న కృతిఘ్నత సాహసము నిర్దియ యిత్యదిని రాక్షసులకు చెలనుగాని మానవులకు కావు. చూడండి. "అనసరమైతే నేను పారిచ్చి పెంచిన ససిపాపకింమైవా ముక్కలు ముక్కలుగా చెక్కలను" అని ఒకనోట షేక్ బెత్ అన్నది.

అయితే, మనకు భాగవతంలో పూరిన ఉన్నది. వీరిద్దరిలో కృతిఘ్నత నిర్దియ గర్వద్రోహమా సమావారే. ఇయాగో సామాన్యకారణ ప్రేరితుడై తనకు అన్నదాత, భువు అయిన ఒకటో చేతి స్త్రీవధచేయించి, మానుష సీమమండి భిష్టుడై రాక్షస సీమల్లో కాపురమున్నంతవని చేశాడు. ఇటువంటివే మిగిలిన వాక్రిలూనూ.

అయితే, మన భారతంలోనూ గదనుగరించి అసురప్రకృతి గుర్రోనరూపంగా తొండరించింది. తన ఆనేకంతో మహాత్ములయిన న్రోణగర్జులకు కూడా నూదంటురాయి యనుమునలే ఆకర్షించి, వారి నీతిని ప్రతాపాన్ని యుద్ధంలో వాడవంటిసింది. తల్లి గాని తండ్రిగాని భిష్ముడుగాని హితం వోధిస్తే దాన్ని పెంచెనిది చెబ్బింది. తనకు తోచినంత చేసి తిరుగున్నది. దానితో దేవద్రోహం గురుద్రోహం జంద్రోహం జరిగింది. ధర్మక్షేత్రమైన మరుక్షేత్రంలోనే మహాభిషణ సంగ్రామం సంకల్పించి, భూమండలాన్ని యావత్తు గజగజలాడించింది. అయితే చివరకు వంకవాళివ మైంది. మళ్లీ ధర్మభాను దువయంచేసరికి అధర్మాంశం యొక్కడై డైకో పారిపోయి, తలవానుకు నేందుకుకూడా తోలులేక సర్వాత్మనా గళించింది. ఇటువంటి దీని ప్రతిగా అంగ్ల సాహిత్యంలోనూ "వారడైక్ లాస్ట్" ఉన్నది. ఈ రెంటిలోని విషయాలకు తల్యమా ఉన్నది.

అడదారి

శ్రీ “శండిల”

జైతా ఎస్సెన్ పితాపురం నేడన్ వదిలిపెళ్ళేసరికి కేకుల గామున అయిదుగంట య్యింది. తెల్లగా నిలుగు రానదానికే ఇంకా ఒకగంట పడుతుంది. రైలుకుడి అంబికంట ఆలస్యంగా దిగివారు అంతరంగాలే. వెమ్మడిగా అడుగులో అడుగు వేసుకుంటూ పితాపురం చేరువన కమరపురంవైపు పోతున్నాను. కున రపురానికి శోడ్డునది వెళ్లాలంటే రెండు మైళ్లు వడవాలి. అప్పు ట్రోవవుందిమాడ; అంతరంగానికి ఆ దారి సుఖాంతమైనది. రెండుతే పులువాటి మళ్ళిగట్టు పట్టుకొంటే అంగంపేసరికి ఇల్లు చేరుకుంటారు. ఆ తోపులలోను ఒకటి తెల్లదామిటోట. రెండవ దానిలో నూపాళింగా ఎపుగా పెంచబడ్డ మాపుట్లు, వారింజలు, పటాటలు ఉంటాయి మాపుట్లు పూరిమిది పువ్వుయి పటాటలు పగులుగిరియి—ఎటొచ్చి వారింజలే పువ్వులంగా ఫలించి ఆ కిరి గారికి చక్కని ఫలాల్ని అక్కపక్కడి రాల్చి భూడివి ఉపరితలానికి కోరి గూర్చున్నాయి

అంతరంగాన తొలలో అడుగు పెట్టేసరికి ఇంకా చీకటి వుంది. ఆ చీకటిలో క్రిందిబడి వారింజపండ్లు స్పష్టంగా కనబడు గున్నాయి. తోటను సందారందర చేస్తూ కొన్ని కొనులు ఎటూ ఇటూ చిలగి దికి గుమ్మరూ కిరగిచలాడుతున్నాయి. ఎన్నడూ శనిది అంతరంగాన అక్కడ కొంచెం గుర్రాకు అతిగా లొంగి బాయాను. ఒకటి రెండుపండ్లు తీసుకొని చెలిసందిలో వేసుకొంతా ముప్పించింది. చుట్టూ లయకాచి వ్యూహలేదు గదా అని తనకు తానే గుణించుకొని రెండుపట్లు వైతికాను. చీకటిరంగుతో చిర చిరలాడుతూ ఆ వారింజలు ఆకున్న ముగ్గుపగుల్లాలోలోపల ఆకిమ కొంచెం లాగుగా నేరిల్చాయి. అనోలూకు ననిపించి ఒక పండును ఒక పం ప్రాంకించారు. గోటిని చొనిచి చొనపగానే మెత్తిగా దాని తోలు విడిచాతోంది ఇంకిలో నే కుంతి మువ్వలు వచ్చి అరికి ఉయ్యింది. అప్పటికికే ఆ ద్యాసలో లేని అంతరంగాన తల ఎత్తి అటు మాళాడు. ఇద్దరు వ్యక్తులు ఆయనపై తేలికేకంగా ఆయన్ను ఒక దోంగను చూస్తున్నట్లు పరికొయిస్తూ రావడం పసిగట్టారు. తక్షణం ఆయన కోడోహ తట్టింది. ఏమీ ఎరగనివానికేతర ఆరెండు వారింజపండ్లు క్రిందికి వారవిడిచారు.

“అగలాగ! ఎవరు నువ్వు? తెల్లవారిందా దొంగతనానికి?” అంటూ అంతరంగాన్ని ఎగుర్కొన్న ఇద్దరిలో ఒకాయన ఉరిమి నట్లు గట్టించాడు. ఆయన ప్రక్క నేవున్న వేరొకడు — బహుశా ఆయన తాతేదాద కొనచ్చు-తొరింగా ఆయనకు మదుపు ఇచ్చాడు. అంతరంగాన అదోకవిషమైతరల్లో చిరియిస్తో ఉన్నాయోగాను. కాని ఆ పొచికి పొగుతుందా పొరదా అని నిశితంగా ఆయన యోచనాపటిను ముందుకు వెళ్లి రేకపోయింది.

“అదేంటింటి అగలంటున్నా? నేనేమీ దొంగతనం చేయలేదు — మా పూరికి ఆ తోపునిగున్నాననే రెండుపుంజు అడుగులు కలిపినస్తాను. ఈ దానిన వస్తున్నాను” అంటున్న అంతరంగానిని మిగతా మాళాకు గుజనూని. ఇంకిలో నే ఆయన ఉద్దాగడు — క్షణంకొద్దీ మే-విరగబూచిని అంటుమామిడి గున్న కింక అంతరంగానిచే చల్లగా వారింజపండ్లు రెండు వారింజల్ని ముందుకు పట్టుకొచ్చి “అబ్బదా లెంకుకు బాబూ? తిను రిప్ప వేకాదూ ఈట్ని చల్లగా ఒకటి వాడు? చూడండి ఒకదానికీ తొక్కినూడా దీని వాడు-కొంతి బోంబేదామి గాబోలు” అన్నాను పట్టు ఇలిస్తూ.

“ఏమో. అది వాడు తెలి గును. నేనేమీ యెండు” వ్యర్థం గానే దిరాయించాడు అంతరంగాన.

“పురాగా దొరిక కూడా బుకొయిస్తా నేమయ్యా. పెద్దనుగిషిసి ఎక్కడోవా తీరేపంది తొడిగిన మామిళ్ళు వారింజల్ని రాల్చు త గూ? అందులోనూ పల్లెను పలిచి పడస్తా యేమిట?” తనకి పట్టు పిసి పెట్టాడు ఆదామి.

మాను అంతరంగాన మళ్ళీ క్రొదిపడికూడా పైసందిం కాదే అనే పస్తాగుకుగరే ఇంకా మొరాయించి “అయితే తోట మీదిగదా అని మీమాట చెలా లన్న మాట. ఆవంసవ కొరులు అంతా వాంకమా చేస్తున్నాయి. తెల్లవాగుజామున రెండుపట్లు కొను కొచ్చి పడవెక్కుడం ఇక్కడ వాటికి ఏమైనా ఫలకార్యమా?” అన్నాడు.

“జానాను. మువ్వలుకూడా కొగులే. కొరులు క్రమ క్రమంగా మువ్వలయ్యాంయూ మువ్వలు క్రమక్రమంగా కొరులౌతున్నాయి ఎందుంటే అంతి కరింకిం? మీ మిడిచేయి ఇటు చాండి. మీ గుటు వడే బల్లబయలు చేస్తుంది.” అంటూ ఆదామి, అంతరంగానిచేరిని చివాలున లాక్కొని తన ముక్కు దగ్గర పెట్టుకొన్నాడు. గుమ్మని వారింజకొయ చాపక ఆయన ముక్కుపుటాలో పోకింది. అంతరంగాని బొటన వేలివీడ దముడు చారికలు ఇంకా ఆరనేలేదు. ఆయన మొగం వేలికాగా. కత్తి నేటుకు నెక్కుమక్క లేదు నుగుటిపై. నోటిమాట పెంజడం లేదు. మాసంగా తల వార్యేకాను.

“లేచినయేల ముందిదిగాదు బాబూ. పాసిక పార నేను. పెద్ద పెద్ద మారాళలే నీన్నకి నీకక్క కిక్కుర్తి పడతావుంటే ఈ వా లొళ్ళి కొచ్చిందా? ఇరున్న యొక్క మా యజమాని మగ్గుల్ని దుమ్ము గుజపుటాంటాడు.” పోలికగా మళ్ళీ పలికిస్తూ వెళ్ళిరిం చాడు అంతరంగాని ఆవసన త చేచాడు.

“చాలు పసెండి ఈవాటికి. జాగ్రత్తగా ముకులుకుని ఇల్లు చేయకొండి.” అని ఆ యజమాని, ఉద్దాగడు తోటలో తను ఉకొం

జై పు మర్రిపోయినా. అంతరంగం గారికి తమ ఎదుట నంత కూర్చు
ముగా వున్నట్లు, కళ్ళు చీకట్లు గమ్మనట్లు విహారంక బయటగా
అడుగులు ముందుకుపెట్టాయి.

2

తెల్లగా తెల్లవారింది. మార్గోదగ్గరనుండి ఇంకా ఒక అర్ధ
గంటకు పైగా వ్యవధి వుంటుంది. అంతరంగంగా ఇంకా ఆవారింజ
తోటకు పూర్తిగా అధిగమించి బయటపడలేదు. అతడు ఆయన్ను
బయటకు పోవలసినదిగా ఎంత వేగి పెడుతున్నా ఆర్జునుంచి
తప్పించుకోలేక పోతున్నాడు. పదిహేను దూరంలో తోటకు కంచె
తీరక కనబడుతోంది. అది దాటితే మర్రి పుట్టు తిరుగుతుంది. ఇంక
అక్కడినుండి ఆయన్ను పుట్టుంటుంది కుర్రాడు. అయితే
ఈ కాపేపటిలోను అంతరంగంగా గొడవ మర్రి ఎక్కడై పట్టుంది.
చెక్కిరించే రాలిపడిన వాంజపండ్లు చితిచితిలాడుతూ కొట్టరస్తు
వా. అది విజంగా ఒక్క పండునయినా అంగుళాకుండా వుండడం
మనిషికిరం గాదు. కాని అంతరంగంగా మర్రి ఆ పళ్ళను ముట్టక
తలపిన మాట కాదు.

అయితే అంతరంగంగా మనిషి. రక్తకూంపాలు గల మనిషి
ఆకాపాకంటే బాధింపబడ మనిషి. అయితే కోరిక తీర్చి అంతి. అది
తీరేరకు నిద్రించాడు. మనసు నిద్రించానివ్వను. తల్పిరితంగా ఎట్టి
తీరునైనా తలపడడానికి మానక ప్రయత్ని పూనుకొంటుంది గాని
ఇది మోహపాశమని గాని, భౌతి అని గాని వదిలిపెట్టను గదా!

కొలనిలో తామరతూగుల ఎగబడే వినుకు మొసలి ఉంటుందని
తెలిసీ గూడా దాన్ని లక్ష్యపెట్టను.

ఇక్కడ ఇంకొక వైపరిత్యం సంభవించింది. కోరికకు ప్రతి
దైన ప్రతికూలంగా జరిపడింది. అది కేవలం అనవసరం; కానీ
కూర్చుత్వం. అంతరంగం గారనుకొంటున్నాడు. "ఈ నాలుగుబాల్లోను
ఇంతలోకి ఎవరు వచ్చి చస్తాడు? కాకపోయినా మనిషి మిషిరి
పట్టకొని, వెనది, రెండుపండ్లు తీసుకొంటేమాత్రం - దానికింత
యాగీగా? ఇప్పుడు ఎక్కడోస్తాడో చాస్తాగా? సంచించిందా ఎత్తు
కొని కంచె దాటస్తాడు. వాళ్ళు ఒక వేళ ఆ మూలకుంచి చూచినా
ఇక్కడకు ఎక్కేపరికి నీకు ఈ తలవాట్లో వుంటాను. అప్పుడు ఇం
తిమ పళ్ళి ఎలా గజావుచేస్తాడు? పాడుగూరివాడు ఇక్కడకొచ్చి
తోటకొన్నానుదా అని ఇంతి పాగా?"

మనస్సు ఒక నిశ్చయమికి వచ్చేపరికి పనిచెయ్యడానికి కిరీకం
దానంతట అది ఉరకలు పెడుతుంది. మరి కాపేపటికి అంతరంగం
గానీ నంగి చెట్టుకింద రాలిన చెంతెడేసే వారింజపండ్లు అవసరమ
కుపెగా ఎచిలో వేరుకొన్నాడు. అక్కడినో ఆగాగా? చేరం
లోనే వున్న ఇంకొక చెట్టుకింది పళ్ళు ఆయన్ను మరి బలంగా
లాక్కున్నాయి. అంతరంగంగా ఇప్పుడు వాగ్వివేకనా బాటం
జేసి కాని ఇంకా మన ప్రయత్నం. లేకపోతే చేపగండ్రాం కిరీకంలో
కోరికవల్ల ఈడ్వొడ్డ మనం అని ప్రోసివేసే సుడి గుండ్రంగాంచి
బయటపడగామా? మహామహిమలు నడతలో పడినా గు. మనమూ
అంతరంగంగా ఒక రెక్కా? అంతే. ఆయన రెండుచెట్టుకింది

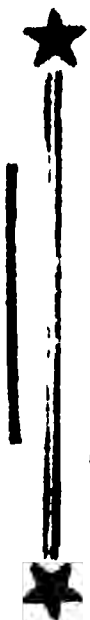
Have you had your Alvitone?

మీకుంటున్నారా? ఆరోగ్యమునకు ఆల్విటోన్
ఉపయోగించును. ఉత్సాహము కలిపియు ఆల్విటోన్
నందు అర్థమౌ, బానిసము. మీగడపాడు, కోరో చేర్చు
లది నిలబిస్తు. కార్మియం ఎక్కువగాగండు. వేడిగా లేక
తల్లగా ప్రాగులకు వీలైనది. దక్కని దిది. ఉత్సాహమునిచ్చు
చాపియను.

ALVITONE

ఆరోగ్యమిచ్చే
అహార పానీయము

ఆల్విటోన్ లాబొరేటరీస్,
మద్రాసు-18.

ఆంధ్రప్రదేశ్ కు దిస్త్రీప్రకాశకు :
మెనర్సు. స్వతంత్ర విజెన్సీస్,
గాంధీనగర్, విజయవాడ-2.

కాంత అనుభవమైన చిత్తవశేన అంతరంగము అనాటి కంటకు అర్పణ తిక్కుండా అన్యత వైశ్యుడై కూర్చున్నాడు.

వర్ణమునకులూ చివర నోటలు. అప్పుడే కిరిగారి ఒకటి రెండుపాళ్లు తొంగిచూడడానికి ఆశువువేసింది. ఆ పరి వ్రాద్దాట పది గంటలకుంది. నిర్దిష్ట సమయప్రకారం అంతరంగము ఇంకొక గంట మాత్రమే తొలగి పరిశీలించును. అయితే అయిదు మంది మనవివాళ్ళ సంఖ్య సమకూరినది మించిన అనుపాదించిన వైపుంది. ఒక్కొక్కరి నోటలు లేచి తగుప్రకారమున వారిని ప్రశ్నోక్తిగా పరిశీలించును అంతరంగము నిర్వాచనమున గలలోకవర్తి అయినా చూచి తమ తమ గుర్తులను ఎగువది ముందులు వ్రాయించుకొని తొలగు నున్నాడు. తొలగు ఇద్దరు కొంపొందరు వారి కుండలు పొట్ల లుగట్టి ఇరున్నాడు.

“దాక్తరుగారు ఏమో అజ్ఞానము మాడ్చానికి పోతున్నారని బెల్లారి. కనుక మీరందరూ ఇప్పుడే వలి వాయి మధ్యాహ్నం రండి.” అంతరంగము గదిలోంచి వాళ్ళకి అజ్ఞానము వచ్చింది వ్యవంగా. కొందరు నోటలు లేచున్నాడు. వారి నడుమలో నివరణము ఒక అవామి అంటున్నాడు. “అయ్యా! మాది పోతున్నాడు. చాలా దూరం. కళ్ళకు కలిపి బట్టు తచ్చింది. రెండునూపాలమంచి మాపు అందలేదు. ఎందరైనానో నెద్యం చెయ్యించుకున్నాను. కాగం మురిపాతోంది కాని ఇక్కడంలేదు. బాటుగాను నడుచి నీ ఆ ఆకి కాస్తా తీర్చుకొని నాకుండా పోకి వలి వాతాను ఇంటికి. కను విపరీతంగా వాయి వెళుకున్నాయి. కనిపించాలి.” అని దివారి దింపగా ప్రార్థిస్తున్నాడు. వాడివ్యూం కొంచెం బిగ్గరగా రాకం వల్ల, అది క్రమంగా అంతరంగము గదికి సోపానంలై తరచుకు వాయ్ లోపలికి ఆ కిను ఒకటి చూపి వదిలేడు.” అన్నాడు దాక్తరు గారు. మాదావచ్చినవాడు ఆ పిన్ని లోపలికి తీసుకువెళ్లారు.

అంతరంగముగది అంత నిర్మలమని నిండి వ్యర్థంగా, కుర్చింగవుంది. బతులుకూడా నోటలు పోయిన భారీ నేనీ వెళ్ల వారి దింత ప్రకారంతో వ్యాసించింది. విధిగా చిన్న సుమం పడుతూ యాచుగారి దిస్తోంది అప్పుడప్పుడు పొడిచినకులు ఒకటి, రెండు తగుతూ అనుప్రసాదించామిది ప్రతిగా అప్పుగా వరసించుబడ్డ అన్నప్రాస రెండుపాళ్లు బహుభలాదుతూ గానివచ్చిడి తాళి లేచున్నాయి. అంతరంగము తమ కళ్ళతోను మరొక వారి కుర్చింగా తుకుమకొని గులుగుగా వెళుకున్న అనుభవాన్ని విశించుకొని ఆలోచి కీతలపై కట్టబడ్డ దళిమన అట్టను వెళ్లి వెళ్తు ఆ అవామిని లోపలికి తీసుకువచ్చిన ఇద్దరినీ కట్టింది “మీరు అవలకు వెళ్లి వాళ్ళ వేచియుండండి ఈయన్ను తరిగించి పూర్తి అయ్యాక మిమ్ము కే తివతాను.” అని వాళ్ళను తొలగింపారు.

కొగి చెయ్యిపట్టుకొని దాక్తరుగారు ప్రక్కగదిలోకి తీసుకు వెళ్లి బల్లమీద వెల్లకల పగులబెట్టి తలపు న మూసవైచి బూట లైటువేసి కను బాగ్రత్తగా పరిశీలించుకున్నాడు. మధ్య మధ్య కొగివేరు, నయస్సు కృతి ఇత్యదును తమ చిత్రాలో విమోచన చేస్తున్నాడు. “ఇల్లావు రామస్వామి... నకున్న కి... స్థలం... రామకండ్రి...పురుషును...వృత్తి...విషయ వ్యాపారం...”

“అంటే ఏం చెప్తుంటాడు?”

“అపరాధ, పశ్చిదిమకులు కొని లాభానికి ఇతరత అయ్యు కుంటాం.”

“మీరు తోటలుకొనే అలవాటుందా?” కొగి తోడుకున్న తోలు స్వల్పములోపలి అంచు ముగ్గురుమీద ఒక మూల ఎరదారంతో వ్యవంగా నగిషీలో కుట్టబడ్డ “అనే హిందీ అక్షరాన్ని కొన గోటితో తగుతూ అంతరంగము అడిగే యా ప్రశ్నకు కొగి తిలకు తెలియకుండానే అదిరిపడ్డాడు.

“జూపండి అప్పుడప్పుడు మాదిడినోటలు, వారింజ, పటాటా తోపులు మేం ఎత్తుకు కొంటూంటాం.”

“—మీ రెప్పుడైనా ఈవూరికి కిరాపురానికి పరివార్డులో నున్న వారింజతోపు కొన్నారా?”

“కొంటే కొనివుండవచ్చు. అది యాడేళ్ళ క్రిందటిమాట.”

“ఈ స్వల్పము చాలా బానిష్టమిది. లేదంటే పరివార రూపాలులు ఖరీదుంటుంది. ఎక్కడ తీసుకున్నాడు?”

“దాక గుగారు! మీరు నోటల్ని పరిశీలించే తీరు ఎదేవా? కంటిబట్టు వాళ్ళి కంటి బట్టలు కరించి అకుకుతారే!”

“అబ్బే—పరిశీలన తగుతూ కివుంది కేలం ఆవిషయమిది నే నాదృష్టి కేంద్రీకరిస్తే నోట రెండుకు బాధపడతానని ఎవో ఇలాంటి కల్లరముల్లరి విషయాలు ప్రసాదిస్తూంటాం. అదికా మేము చేసే కొగనిర్దును విధానపుతీరే అంతి ఫలితాలనుబట్టి గాక కొంతల్ని బట్టి మంగు నకువుతాం.”

“ఎరీ—ఇంకొన్ని బాసతు గారు. పరిగ మూడేళ్ళ క్రిందట ఒకదంట్లో ఫురావాగా మాకేళ్ళయేట ఒక నూత్న లో వారింజ పండు దొంగిలించి పోనాతూంటే పండు కొని వాడికి ప్రాముఖ్యతించేయాలని వాడి స్వల్పము ఇవలబ్బుకొని ఎవ మహాభవ కొగ్యం చేసిపట్టు నాలోకినే అకకుంటూ అప్పుడప్పుడు తొడుక్కుంటూ గొప్ప కనుభవిస్తూంటాను.”

ఆ నాటలు వింటూ ఈ నాడు పూర్తిగా మారిపోయిన క్కని పంపూరంనాందిన మానవుడుగాగా నమోటిమనుష్యులై అత తాంగముగండికుంటే నవాటికి ఆ అవయవముకలి చెప్పు దెబ్బతో ఆ కంటికోగ కుడి దానానిపట్టు నాడి ఇవలకు రాలిపడి ఉండేవి. పశోక్షింగా తిక్కు తిలిన ఆ ప్రవారాన్ని వైశ్యుడు మంచి తా సంతోష్యవించి “ఒహో—అలాగా—నేరకును చేసిన తప్పిదానికి బాల్కనా విధించిన న్యాయాధిపతి ముద్దాయి చెల్లించిన అత రాధపు సామ్యతో పండుగ చెకుంటున్నా దెన్నమాట.” అని మాత్రం అన గలిగారు.

“అవంతా ఎందుకంటే ఇంతకీ మీరు నా నోగానికి నుండు ఇచ్చేట్లా లేనట్లా? ఈ కల్ల ప్రపంగమంతా ఎందుకూ? రెండు వెల్లనుంచి బొత్తుగా ఆనడలేదు. కాత్రి ఎగలా ఏ బాట్టు మనముకు కొంతలేదు. తెలిసి కారతూంటాయి—నన్ను నిర్దియ ఇలాగ వేధించి చంపుత తివండా ఈ కను రెండూపోయినా బావుండును...” “పరిశీలించుపోయింది తెలిసి, వివరం.

కొంగారు వడకండి. మీకోసం పూర్తిగా వశమవుతుంది. ఏమీ ఖర్చులేదు.” అని అంతరంగంగా ఆయనకు చెయ్యానిదిచ్చి హాల్లోకి తీసుకువస్తూ దల్లగా మెల్లగా ఇలాగవ్వాడు. “రామస్వామి గారూ- చూడండి. భగవంతుడు ఎవ్వరికీ ఇవ్వని ఒక గొప్ప సుఖం మానవులకు ప్రసాదించాడు. అది శుభం. దయ. మనం చేస్తున్న పని మంచిదికావని ఒక మూలమంచి మన అంతర్యామి చెబుతూనే ఉంటుంది. కాని మనం వివేకం లేక దయను ఆ అంతర్యామిని పట్టికొనిపోతే అదోపదో కేలం మనదే. మూర్ఖుడైనా సరే, దీన్ని అదుగలో పెట్టడానికి అంతర్యామి కల్పించ బడుతూంటాయి. అది అంతర్యామి చిక్కనప్పుడు ఆ అపారాధకాళం చూస్తూ జార విడుదలకొన్నప్పుడు వారీయందు జాలివేళ్ళ మనకు ఇంకేమీ కలగను. అంతే....”

“డాక్టరు గారూ- మీరు ఆ మాటలు అనుభవించినా చెబుతున్నట్లుంది. అవి కేలం వన్న సత్యాలు. వాటిని వివేక చేసి తెలుసుకోవాలని కోనితెచ్చుకోవ్వాను.” అన్నాడు రామస్వామి. ఇద్దరూ హాల్లోకి వచ్చేశారు. అప్పుడే కాంపౌండ్లుగూడా ఇళ్ళకు వెళ్లిపోయారు. డాక్టరుగారి స్వయంగా మూడుపాట్లాలు అని చెబితూవుంచి ‘వీటిని మూడుగోడలు రాతి పడుకో నేటప్పుడు వేసుకోండి. పదిపాను గోడలలో మీకు చక్కని దృష్టి ప్రసాదించబడుతుంది. కాని ఒక్కటి మృత్యువునకు పది గోడల పాటు మీ వ్యాధి ఒకటాలు బాగా శుభ్రపడతాయి. అయితే మనసుగా ఏదో మూలమంచి మీకు కేరుకొంటున్నట్లు మీకు బోధపడుతుంది. మనం తెలిసే చేసినా తెలియని చేసినా పాపానికి కట్ట అనుభవించి మండా ఎవో అడ్డదారినికట్టి బోదామని భ్రమించడం పొరబాటు. దానివల్ల కోగం దాచబడుతుంది గాని పూర్తిగా వశం కాదు—”

డాక్టరుగారి వద్ద కలవు పుచ్చుకొని ఆరోగిని తీసుకువెడతూ వెంటనున్నవా రెడగూ రామస్వామి కండ్ల బుబ్బును ఆరించి నూర్చుకొని అంతరంగానికి పరిచయంచేశాడు. “అగమపాలక్రితం అతివేదనల తప్పుదారికి, నీతి బాహ్యంగా పందరించినందుకు అతిమతి విధంగా కట్ట వసుధినిస్తున్నాడు. తాను చెప్పిన తప్పు పని అని అతనికి తెలుసు. వివాహాదు కోర్కే కన్ను గానక చెడుపని చేసి నిందుకు ఆ కత్తె బాధపడుతున్నాయి.

4

అంతరంగంగా తన చిన్న నల్లని మంగుల పెటెలో పాగు గూరిలో నున్న నలంగారి మకాం చేరుకోనేసరికి మధ్యాహ్నం మూడు గంటలయ్యింది. చలంగారు మాటపాటి కేరాల పిచ్చిలకు ఎటి క్రింద పల్లం భూమిగల పెద్ద కొలు. తరచు వారింట్లో ఎవరికి కొస్తంత నెచ్చుగా వున్నా అంతరంగార్కి కలుగు వస్తుంది. చలంగారి ఆయన మీద మంచి గౌరవము, భక్తి వున్నాయి. ఈయన గూడా ఆయన మాటతీసెయ్యడం జరగను. ఇవారే చలంగారు బాడవ దగ్గర చెరుకు గానుగ మకాంలో వున్నాడు. “ప్రార్థన మీరు కలుగంపగానే వచ్చేనే వాణ్ణి. అయితే ఈ గోడలలో చాలామంది రావడం, విశేషించి ఒక చిత్రమైన కంటి బుబ్బుతో బాధపడుతున్న ఒక అబామిని పరీక్షిస్తూ కొంచెం

తర్కంలోకి దిగడమూ కొదవగా తర్కగా వెలిసింది గాను. రెండు గంటలు బోజనం చేసి ఆ వేలికి ఇక్కడకు వెళ్ళిగలిగాను” అంటూ తనీగా ఒక రకమైన సంభాషణ వంటిది చలంగారికిచ్చుకున్నాడు అంతరంగారు.

“అయ్యో—దా కేమిలేం? మీరు కలుగుపెటాను ఒక ప్రత్యేకం తరిగిరిగి, మా పెద్దపాలేయకు మనగా నీ గోడలమంచి విచిత్రమైన వ్యాధి కట్టి సంప్రదించింది. ముప్పిల్లో గొంతున ఎవో వున్నా వున్నదనేవాడు. క్రమేపి వ్యవహారం చూడబోయింది. ఇప్పుడు వాడికి మాటరాను. అవో—చిత్రమైనట్లుగం. నొప్పిలేదు. వాపులేదు. వుండులేదు. బోజనం ముఖగా చేస్తూంటాడు. మరొక విశేషం. ఎప్పుడూ చనిలో బాధపడే వానికేదె కాలువాగప్పుకొని వుంటాడు. వీడు మాపాలేయలోకల్ల మంచి నిఖార్సైనవాడు. నిజాయితీపరుడు. చలంగారు ఇంకా చెప్పకు పోతున్నా.”

డాక్టరుగారు అగవంతంగా మందహాసంచేశాడు. దానికి కోర్కే వ్యాఖ్యానంగా చెప్పకోవచ్చు. “బాగా నేవుంది. ఇది ఒక చిక్కని కేసు వైద్యుని మంచితనాన్నీ, గోగి తత్వాన్నీ ఈ సంఘటన పట్టిచూపుతుంది. పదం నాన్నీ చూసినట్లాం.” అంతరంగ గారు, చలంగారు నెచాడు. ఇద్దరు డాక్టర్లు పుడిచి వసున్నాడు. ఎన్నడూ లేనిది ఆయన అవకరక మైన గోరణిలో ప్రసంగిస్తూండడం చలంగార్కి విపరీతమైన ఆలోచన వైపునెళ్ళింది. “మీ మాట కట్టు వచ్చాను. ఏమీ అనుకోవడంలే వనిచెప్తాను. మీ దృష్టిలో ఆ పాలేయ మంచివాడు కొవచ్చు. గుజరాత్ కిరిన ఉద్ధాగడు మాత్రం కాను. అట్టివాళ్ళ విషయమై మీవంటి వారు జాగ్రత్తతో మనసరి అవసరం.”

“వైద్యమే గావించా మీరు బోధ్యంగాడా చెప్పగలరా? కాకపోతే మీరు అనే నమిటి? వాడ్ని చిన్నప్పటినుంచి నీ నెగుగును.” హాళిగా ముడితో అడుగున్నాడు చలంగారు.

“కొంచెం కొంతించండి యజమాని చేస్తున్న ప్రతిదానికి తాళం వెయ్యడం సీతకర్మ ల్లికి తగినది అని మీరంటారని నీ నవకోను. యజమాని తప్పుచేస్తున్నప్పుడు, నూచన మాత్రంగా నైవా సరి సీతకుడు గ్రహించినపుడు వ్యామిని కొంచెం దారికి తీసుకు రావాలి. అంతేగాని ఆయనతో బాటు తనకూ ఒకూగాను దొరకుతున్న గదా అని ‘నె’ అంటే ఆరిని విధి నిర్వహణలో లోపం జరిగిందా కావంటారా?”

“అబ్బే—అలాంటివాడు కాడే.”

“కదావారకు చెబుతాను మీ గానుగదగ్గర ఒకడు బాగానే చెరుకుగడలు దొంగిలించి మీ దొరికిపోయా దనకోండి. వివాద దొంగకు నాలుగు రూపాయలు జల్మానా విధిస్తారు. ఆ బాగానూ తాను వసులుచేసి మీరు రెండు తీసుకోని వాడ్ని విగతాని తీసుకోమంటే, పట్టుకుపోతే, వాడు చెప్పినది ఖచ్చితమైన తప్పు ఎలా గొతుంది?”

“ఓ...అదా...” చలంగారు సంభాషణ ముగించేశాడు. ఇంకలో వారి పాలేయ ఉంగులపై చావడం దగ్గరకు వచ్చాడన్నమాట అంతరంగారు వాడ్ని చూశాడు. ఇప్పుడెవరికీ తప్పు, నీతి, నీతి...

చెప్పకొన్న కథలోని సేనకుడు వాడే—నూటికి నూగపాశువు వాడే అని వాడు కప్పకొన్న అవతారంగారి కాలవా వాళ్ళకి నవ్వుతూ చెబుతున్నట్లు కనుగొని ది. కాలవా కప్పకొన్న పాలికొప్పు గణకు తన్నాడు. పాపం చేసినవాడు భావంతరి మాడలేక గడగడ వణకే దుర్గస్తమ కురుకు తెచ్చువాడు. తనకు, ఆ కాలవకు, వాడకి తక్కి అవ్వలకు గురూహంగావున్న నూడు సంవత్సరాలక్రిందటి కథ అవతారంగారి కళ్ళల్లో మెగుల్చింది. ఆయన చలంగారి వైపు తిరిగి ఛలోక్తిగా “ఏమిందీ—ఈ కాలవా ‘లార—ఇమో’ కింపినవాడి. లేదు! నువ్వు గూహకులకు తక్కువ చెయ్యకు. మీరు దిన్ని పూరించారనిగాని, వాడు కోనకున్నాడనిగాని నే నెలాగనుకోలను?” అన్నాడు.

“కొంచెం మించుమించు గాకపోయినా అంతకు దగ్గరదే. ఆది ఓబ్రాసకుగా వాడికి దొరికింది. వెనక వాడు ఒకటోట పాడేడు. జానిలో ఒక ఘనానా చొంగ నారంజకొనులు ఎదుకు పూ దొరికిపోయాడు. ఎలాగోనూ—ఈ వెనకు తినివశాస్త్ర చెయ్యాని వాడి జాత్య ఒకటి కాలవా ఒకట ఉంటున్నది విడిచిపెట్టాని, నీకు పంపిస్తాను. ఆ రీత్యా విడికి ఇంక ఎటు పడింది.” అవ తారంగారు నిచ్చుమెనుమైన చిగువువుతో దిన్ని స్వీకరించి తిరిగి అది—నేను ఇందాటినుంచి చెయ్యంగాని భగంతుడు ఎవ్వరికీ ఇవ్వని ఒక గొప్పగుణం మానవులకు ప్రసాదించాడు. అది మీకు; దిను. మనం చేస్తున్నది నుంచిదికొని ఒక మూలతుంచి మన అంతరాత్మ చెయ్యూనే వుంటుంది. కొని మనం వివం. దేవ దీప్తిమైన ఆ అనకొనాన్ని ఎవ్వరియోగం చేసుకోవాలే ఆ దోషం కేవలం మనదే మార్పుదేవావర దిన్ని ఆనందాలో పెట్టడానికి అనకొనాను కల్పించబడుతూంటాయి. అది అరచేతికి చిక్కి వస్తోంది ఆ అపూర్వంకొనాన్ని జారవిడుచుకొన్నప్పుడు వారి యందు మనకు జాలి చక్క ఇంకెమో గలగను. అంతే.”

“ఇంతకీ ఈ జబ్బు పేరమిటి అంటాను?” అవతారంగారి త్యాఖ్యమ విని గూడా అం చెనకోసేని అలంగారు ప్రశ్నించారు.

“ఏం చెప్పమంటాను—పురాతన సృష్టం. కర్మ - సరి. నాని శేంలేండి. నాగింజేదో జరిగిపోయింది ప్రస్తుతం అలోచిద్దాం. ఇప్పుడు రెండు మోతాదులు ముందస్తాను. ఒక వారంగోనాలవాటు త్యాధ ఉండేస్తుంది. తిర్వాత క్రమంగా తగిపాతుంది. చేజేతులా తప్పచేసుకొని పోయినా గోదా పల్లి ముక్కుకుందామంటే ఎలాగ కురుకుకుంది? విడు పరిగా నూట్టాడదానికి ఒక నెలకోకాలు పడు తుంది. వారానికి మాడు మోతాదుల చొప్పున మంగు వాడెండి.” అది చలంగారిలో చెప్పి అవతారంగారు కలవు తీసుకొంటూంటే పోలేరు అశ్రువుల్ని పెలుకించే న కనడ్వయంతో ఆయన్ను చూచి ఎంతో తాగ పడ్డాడు. వాడు తన వైగుర్ని గుర్రపట్టలేకపోయాడు. తరుంటే ఈ సోకి ఎప్పుడో ఆ కన్నీళ్లు ఆయన నాదార్ని అభిషే కించి వుండేవి. నాని యజమానే తెలుసుకోలేకపోయాడు—విడంగా ఎంతో కుద్ద మూడు!

5

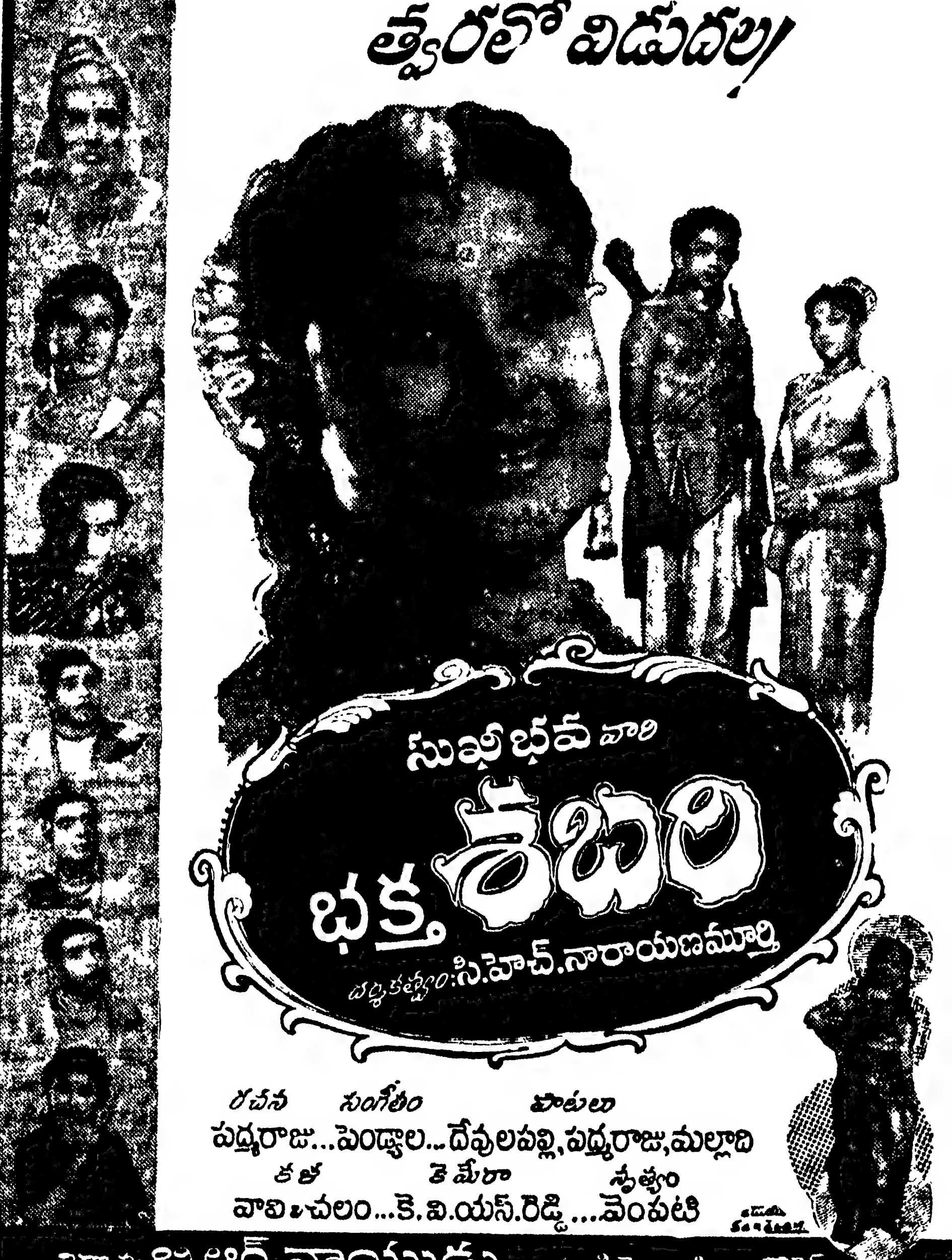
మనూరపుంగో అవతారంగారి నోమిగా వైద్యాగం ముందు ఎన్నడు జరిగివుంది ఒక విచిత్ర మైన గొంప అనాడు జరు

గుతోంది. ఇద్దరు ముగ్గురు ఘరానా పెద్ద మనష్యులనుండి వొకరు తున్న నేరాకోపాలు నూటిగా డాక్టరుగారివైపే ప్రయోగించ బడుతుండడం మాన్పాన్ని గోసులు, నాట్టుప్రక్కా మూగిన జం ఎంతో విస్తుపోతున్నాడు. ఒక పెద్దమనిషి అవతారంగారి వైపు కోపంగా తన బ మైన చేతిని చాడిస్తూ “పాబట్టినవాళ్ళను చాలా మందిని మాకాంగాని ఈ ఎ్కషిలో త్రాచుకు త్రాచే, నీకు నీకే నాటి దొంగిరిగుకు వాదాలు, చల్లచల్లని కలబొల్లి కబ్బు చెబుతూ. కమ్మగా నూట్టానూనే తియ్యని పవగింజలంతకేసి మాత్రంలో కాలకూట వివం రంగరించి కనీతీపుకోవడానికి ను కొంటావని కలనె నా అనుకోలేక మావాడి కట్లు నీకు మాపించాం. కొరివితో తలనొకికొన్నట్లు, కొత పుండును ప్రహారాటసి చెసు కొన్నాం. ఎక్కడ మూడేకు? ఏమి నాగింజతోట గొ వ? నాన జాత్యకోసమై వివం ప్రయోగించి నిజపునా నిండు ప్రాణం తీసాడానికి సిద్ధపడావా?” ఇంకా ఎమేమా వదరుతున్నాడు. అవ తారంగారు నతలస్తకులి నిల్చున్నాడు. హినువశ్చ్యోశం మీద వివగంధవాన కురుస్తున్నట్లు అసవ్యమైన ఆ నింజలు ఆయనపై పడుతూన్నాయి ఈ వివమాననను చూచి పహించ లేని అవతారంగారికి గుహచితుడైన ఒక మర్యాదస్తుడు ముంగుస దూసుకువచ్చి తూలవాడుకున్న పెద్దను ఆయని పండ్ల చేసి “మీరు కొంచెం తినుయి చండి. అవతారంగారికి జవాబు చెప్పడానికి నా అనకొని ఇవ్వలేక అయి ఆయన ఎంగుకు అంతగా మానం చాల్యారనె నా ఉహించాగా?” అని ప్రశ్నించాడు. అతిగాడు అవతారంగార్ని విలి ఆయనపై విగమ పడుతూ “చేసినదంతా కిమ్మకుండా కొనిచ్చి ఇంకేమి పమాధానం చెబుతా డెండి. పరిగ్గా నది గోజాలలోనుండి ఆయనను కోగిసి చూపించి. మాత్రవసేపుడే అనాకరక మైన వింలభోరణి ప్రారంభించాడు ఈయన. అసలు కథ మావాడు ఇంటికి వచ్చిన తర్వాత వివంగా చెప్పినప్పుడు గాని మాకూ తెలియలేదు. వాతిపగను కడుపులో దాచుకొని వాడి ఎండలో ఈయన నిద్రపోతున్నాడని కొనకొనేక పోయాడు. కొకపోయినా వాడు చేసిన తప్పుకు పనికి కళ్ళ జబ్బు గూడా అలాగే వాపురించింది నిజంగా వా కేవలక రవ్యంతిమ్మ ఆడుతూంటే ఈయన కలలో పడేవాడు గాడు. అబ్బో—వాడూ అఖండుకు. దేవాంతకుడు. కాని కర్మ కూడ వచ్చింది. మంగు కొంచెం ఉక్తకం చెస్తుందంటే మేమూ ఛర్వాలేన అనుకొన్నాం. కొని ఇంత కొంత మనుకుతుంటే అనుకొన్నాంగాడు. ఇప్పుడేమను కుని ఎం ప్రయోజనం? ఎక్కడ తిడితే ఎంలాధిం? ఆ వామే ప్రాణం నిలబడుతుందా? ఇప్పుడు వాడికి వట్లు ఉబ్బిపోయింది. కళ్ళలో పొల్లు ఎక్కువై పోయాయి. మనిషి కదలేకపోతున్నాడు. ఏక దురద. దానికి తోడు ఈ ఉదయంనుంచి విరిచవాలు మొదలు, ఇంక వాడు పడే తాగ వట్లందరేం. ఎక్కడికైనా తీసుకుపోదామా అంటే, మాకు కొళ్ళావ్వం లేదు.” అతిగాడు ఇంకా పరిపరిధాల ఇలావు రామస్వామి గురక ప్రకు చెప్పుకుపోతున్నాడు. అవతారం కట్టు కాంతిలో తళిరి మెరిశాయి. అది కుర్చీమైన, నిర్మలమైన, దిగ్గమైన తేజస్సు అని ఒక్క సద్భూదియులకు మాత్రమే అవతరిం కొగారు. తక్కినవాళ్ళు ఆయన మందహాసాన్ని అపార్థ మే చెసు కుంటారు.

ఈ దఫా అవతారంగారి అనుకోవాలని వచ్చిన పెద్ద, పొయనూరి అనామి ఇద్దరూ విడిమెనట్లు ఒక గొంతులో

అనంతరంగాను పీడిమిద మాన్యున్నాను. అప్పుడు లిసదం
మొదలుపెట్టాను. అయితే ఆ భోజనపురీగు ఆయాస భాగ్యము
ఎంతో ఆత్మిర్యం కలిగించింది. “ఇప్పుడు నావునుమంటూ కడిపెను
ఆలితో కాలపెట్టాను లోపల. మరికంటెను అన్నంవడ్డనీ నీ.
ఒకముదకూడా నింజి?” అన్న ఆమెను అనంతరంగారి ప్రత్యుత్తరం
“నారింజపండ్లు చూస్తూంటే, అవి చూచి యింటికివచ్చి తీరు తిలించు
కొంటూంటే ఎంత సంతోషం కలుగుతోందో! నిజంగా దిబ్బ
కున్నాను. నాకు ఇప్పుడు వ్యక్తిసాపేంగా కడుపునిండా భోజనం
చేసినంతి దృష్టగా వుంది. ఇంక నా కేమీ అక్కర్లేదు” అని జవాబిచ్చి
పీడిమిదకుంచి లేచి చెయ్యి కడుక్కొన్నాను. “కేమీ కడుక్కు
నాకేమిటి? నాకు అలాగే అనిపించింది. అనిపించిందా అలాగే
ఉన్నాయి.” అని శ్రుతిమర్మి తన ఆనందాన్ని త్యక్తంచేసింది.

త్వరతో విడుదల!

సుఖభవ వారి

భక్త రథి

దర్శకత్వం: సి.హెచ్.నారాయణమూర్తి

రచన సంగీతం పాటలు
పద్మరాజు...పెండ్యల...దేవులపల్లి, పద్మరాజు, మల్లాది
కళ కె.మేరా సృష్టం
వాణిశులం...కె.వి.యస్.రెడ్డి...వెంపటి

నిర్మాత: బి.ఆర్.నాయుడు స్టూడియో: వాహినీ గొల్కన్

పిల్లనచర్చ: చుగంగాధర మతము

శ్రీ కేశవరపు రామకోటి శాస్త్రి

దానవర్మ యుద్ధములన్న అవాంతర భేదములతో వీరరసమును ధరించుచు వాల్మీకిశాస్త్రమును ప్రవహించెను. దయా వీర మని వాల్మీకిగా నొకటి నిజముగా కలమున కర్పింపబడింది. శ్రీ కావ్యానందాదిరాములు పై వాల్మీకిని పాలు పత్త పొండియ్య తినూ బలవీరములని మరి వాల్మీకిని భేదములను వీరములు విష యమున నంగీకరించెను. వీరముగా వాల్మీకిని నిధములుగా నుగ్రహిం పడిరించుట అసమర్థమునియు. జౌనిత్యమును బట్టి ఇతర భేదము లను గుఱించుచు యుక్తమనియు ఆకున చెప్పినప్పటికిని, తమగా కర్పించిన ఆ వాల్మీకిని భేదమును వీరదాంతము చేయుటకుగా చేసిన వాదమునుబట్టి చూడగా, అసలు వీరమును వాల్మీకిని నిధములుగా నంగీకరించు యే అజనానియే కాదు అని చెప్పినది. పూర్వ వీర మును పేర్కొని అది స్వామీయమని లీలము కొదా యేమి అన్న పూర్వపక్షమును చూపి. దానదగ్గర వీరములు మాత్రము నిర్మ వీరమునందలి నిర్మలంపవామి? యని పూర్వపక్షమును పరా సముచేసే పతి వీరమును వీరదాంతమును చేసెను. అదిగా దానదయా వీరములు నిర్మలమున దంభినించుటకు యోగ్యమునైనపుడు వేరగా గ్రహింపవలసియు లేదనియు, అట్లంగీకరింపజేయు వాటిని పూర్వపక్షంబున పై భేదములుగా గ్రహించుట కంగీకరించినపు డిదిగో పతి వీరమును చూచి మరొక ప్రభేదముగా విరూపి చూచును అంగీ కరించువాడు వీలన్నవలయును అని వాదము. దాని దయా వీరమును నిర్మలమున నంతర్నివించి పతి నంగీకరించినపుడు పత్తివీరమును చూడ నిర్మ వీరమున లీలము చేయుటకు జగత్పాథుల కర్హింపరము లేదు. ఉండవలసి వీలలేదు.

నిర్మలీయ విషయమున నొక విషయముగా ప్రసాదాన పశువు వీలన్నను తీను బువీరముల పక్షమున ఆకున నిష్కర గా నుట డెను. పొండియ్య వీరమును యుద్ధవీరమున నంతర్నివించ జేయ వచ్చునన్న పూర్వపక్షము వాడున ఖండింపలేదు. తీను బు వీరము లను నిర్మలీయమన నంతర్నివించేయుట యే నిధముగాను ముగరదని మాత్రమే జగత్పాథుల వాడు. కాని ఏ ముగరదో నిరూపించలేదు. సహృదయ హృదయాలలో తీను బు వీరములు ప్రత్యేకంగా గోచరించుచున్నందున నిర్మలీయమన నంతర్నివించేయుట ముగరదని మాత్రమే అయిన వాదము. ఇది ఎవరొకరును కొను. తీను బు వీర ముల కొనున యిచ్చిన యుగ వాదములను వాల్మీకిగా పరిశీలి చి డిపో అది నిర్మలీయమన లీలములను విరూపించువనిగా లేవు.

“శ్రీమతు వా శిరస్సుపై బహుశక్తి యాహునును నిరంతరము మండింపచేయనీ, శిర్షధాని పడవేయనీ, నేను అణుమాత్ర మైవా యేమీ తోడను.”

ఈ యర్థముల కోకమును తీను వీరమునకు తాదితరాణుల వాదవాదానించిరి. నే నిజమాత్రము గూడ పలుకవచ్చువాడు తీను వీరమునకు గా తాన్వితము? నిధావాదభావకర్మభిచారాలచే నడువ జిత్రమై ఉత్సాహము కృత్యమును ముఖముగా వీరము ప్రాగ్భావము? శ్రీమతు నిధాని . పరాధనానిధానియను శిర నిష్పత్తి మండింపజేయుట, అనిధారణిత వేయుటయు అనుభావ

ములు. నే నిజమాత్రము గూడ పలుకవచ్చునని స్పష్టమైయు. కృతి కర్మభిచారభావము. మరి నాము యేది? నిర్మలము కొన యును. కర్మభిచారిభావము నాము 'కామ'నిన్ని నిజమును లేదు! దా యున్నతో. లేదు. కాని వీరమునకు నాము ఉత్సాహముగాని స్పృహకాదు కదా! నిధానును స్పృహని వీరమున కుక్కిరాపాదక మున కేదో భావముగానే పేర్కొనెను. అదియునగా తీనుకున్న స్పృహని ఆ భావమును పొండిరా నులనాని భావ (నియమ) ప్రకరణ మున అంగీకరించివాడు. తీను బు అంగీకరించుటకు హేతువు భావ ముని నిధానానుపాలనమనియు పేర్కొనిరి. ఆ గుణుల వీర రసమున కుపహ్లాసములకు భావముగా నొకటైన స్పృహని అదిగా తీనును ప్రవాసముగా చేసి తీను వీర ప్రభేదమును కర్పించినట్లెడిది. అట్లే కర్పింపవలయును? అదియు లేదు. శ్రీ జగత్పాథు లిచ్చిన నిర్మ వీర వాదావారామును పరిశీలించిపో నానికని ఈ తీను వీరమునకు భేద మున్నట్లు తోచుటలేదు. నిర్మలీగోదావాదమిట్లున్నది.

‘పపది నిరగుషేతు గాజ్యక్షీ :
ఉపగ పతిం త్యివాన్వివాధాగా,
అంహానితిగాం శిః స్మితంతో
మనా ముర్మ నునా పైతి నిర్మాత్ .’

నిర్మలమని ముగ్ధమని వివేచనములు లేక, నేటుకొనెను కూర్చుండుచు యోగనను శ్రీమతును జయించు యే ముఖ్యము . అని నిర్మలాణానో నెగగోఅనిగా అపుడు నిర్మలాణా నెన యదాహరణించినట్లు చూడబడినాడు. గాజ్యక్షీ విలయము పొందుగాక! కృపాణానరలు నామినిపదేన పరగా! స్మితంతును వానిరస్సును హానిని వారింతుగాక వామనన్న నిర్మలమునుండి ఉద్మత్తాత మును తొలగివాడు. ఇది నిర్మలాణాన్ని చూడు ఈ కోకమున నిర్మలాణాని తన్ననము నిర్మలమున పొందుచున్నదియు, ఈ కోక వాన్విగీకారము లనుభావముల యు, స్పృహ కర్మభిచారిభావము, నేతాను కొను స్పృహగా వ్విలాభాత్ నిర్మలం కర్త జేతి తినాపి హోగో! అత్యంత శాస్త్రవాక్యరీతాన యద్గత మనియు నిధానం గా నిర్మలము ప్రవాహించుచున్నది. తీను వీర వాదాని కోకమునను దినిని నిధానమి? అది యెటు పొంప నలచున్నది. నిర్మలమని నిర్మలాణాని తి తి తి నిర్మలమై తిన్నిపై మె యంగులచేత దానికొరకమై తచ్చివను పడినను వచ్చున. తీను వీర దూరక శ్రీమతు తన కోక చేసినను అదిగో తిను కూడ పరమనివాడు నిర్మలాణాని స్పృహ నిర్మలము మియున్నది ఆ తీను వీరమని స్పృహ తిచ్చినిగా నున్నది నిర్మలము మివ స్పృహ యుత్సాహార్థమైనట్ల స్పృహ యగుటలేదు. అది కేరలము నిష్క్రమ్యము. జయము అదిగో రుది. అతిమానీకుడు ప్రవర్తించి తీనులని పుమేది? విష యును లేదు. ఉన్నతో నా కోకమున చెప్పబడవలయును నిర్మలము నిర్మలమయము. అపు డి నిర్మలమే మును మరొకరునుగా పరిశీలించిపో నాతీను వీరము విషయ మిట్లుండును “వీర... శ్రమ దానాదస్మిత జన్మా జ్యోతిత్యుక్త ఉత్సాహా” అని అ

30 సంవత్సరాలుగా
ప్రఖ్యాతి పొందిన సూనెలు
ఎ.ఎస్.బ్రాండ్
చాయపప్పు
సూనె

మెన్స్ బ్రాండ్
సూనె

ఇహరకత్తిచట్టం
 క్రింద ఇంటియాలా యేమూరి,
 యెన్నడు యేవిధమైన కేసులనుబాది
 యుండవలెనెప్పుకొనుటకు
 గల్గించుచున్నాము.
 ఇప్పుడు అంతరే శంకెయ్యపు మూడ
 ఇంటియన్ గేవర్ల మెంటువారి లగ్ మూర్తి
 పద్ధతి ప్రపథముగా ప్రవేశపెట్టినాము
 పేష్కొనుటకు మిగిల్చించుచున్నాము.
 మోక్షుకావలసిన సెజలల ఇంటియన్ గేవర్ల
 ర్ల మెంటువారి లగ్ మూర్తి సులుకలిగిన
 డబ్బాను అడగండి

అంబటి సుబ్బన్న & కో. సామర్లకోట
 అండియం పలుకాపులందుమాపకేంట్లకలరు.

కామము నిర్వహణను. పాఠశాలకు పంపించు నావాసు
 క్షేమములను పుట్టి యా. తగ్గిబట్టి చిత్తము. కేవల మున్నకా
 నుని తాత్పర్యము. ఈ యావృత్తిని తగ్గిబట్టి కామమునిది
 కొన్ని తగ్గిబట్టి చిత్తము. ఈ యావృత్తిని (తనర్పించు
 తయారినై ఇచ్చుకొను నానోవ్యాపారము. అందులకు ఎరికల
 కంటి తాను పాఠశాలకును దానికొనుదీయును. కొన్ని
 యావృత్తి ఇచ్చు. నామమునో నాదు నికడనియు. ఆవానిభాగము
 యావృత్తిగా యున్నవలెను. అది అదిగా నిర్వహణ నాకు
 మునుపటి పాఠశాలకును విభాగము. అది అదిగా. ఈ విధ
 తాము విషయము తరువాతి. ముం దానిర్వహణను కనుపరిచి

ఈయ రము విధానము (కామమున కేవలము, తమము
 పలుకెను. ఈయ విధానము క్రితపు విధానము. ఆవాని చెప్ప
 యొక్క విధానము యావృత్తి. ఇది ఈయ విధానమునకు
 క్రితపు విధానమును స్వలికి తెచ్చుకొని ఈ యావృత్తిమును
 నాపించుకొను. కేమి చెప్పుచున్నాడు? ఏమియు లేదు.
 ఆ క్రితము చెప్పిన తా నేమియు మాటాడ నలయు
 వానికంటె తన యావృత్తిమును నాపించుకొనుట శుభమునో,
 అభిదా మాటాడకపోవుటకు పోతున్నది ఆ పోతువు రెండువిధము
 లుగా నుండవచ్చును. క్రితపు విధానములు లేని సమయమున -
 త్తాయన యొకటి. అది ముందుగా రెండవది. మొదటిది నా
 కరించినో నేరించిన పే నా యొకటి తన క్రితపు విధానము
 వారి చెప్పినపు చేపము. క్రితములు యెట్లు పోవకు? ఆ విధ
 గమనము రాగద్విములతో మాత్రము నా భారము మానవుడే
 నగుచున్నాడు నా విధాని శుభములేను. ఇప్పు డిట్లగుచున్నా.
 నిజమున వాని కేవలము క్రితపు విధానము. వాడు తాను వాని
 క్రితపు విధానమునకు అన్నాడు. వాడు వానినట్లు చేతులెత్తు
 చేసినను అది తన యొకటి అందులకు అది ఈ విధానము
 చెప్పట—అది. కాని ఇప్పుడు విషయము క్రితపు విధానము
 లన్నవి ఇచ్చి పుచ్చుకొని కోరికల నుండును నా విధానము
 క్రితములుగా నుండునదిగావు. నియును నాక అప్పుడు నా
 భాగము లేని నా విధాని క్రితపు విధానము. వాని చేయు చేపలను ఎప్పు
 భావించును? మొదటి పక్షమున అప్పుడు పాడు కునుగాల లేదు. ఇక
 రెండవ పక్షమునకు చెప్పుచో వా డపమమున అపమముగాను
 నిర్దిష్ట ముండునగాల కేగల ముండునము. అప్పుడు క్రిత
 కొని. తిత్తుమున తన నిర్వహణ నిర్వహించు నదిగియుండి,
 లోకా లిగ్మము ఒకనో నిర్వహణను బదులయి. ఈ విధాన
 క్రితమును అప్పుడికి నింపుకొని. తిత్తుల పనానికెందులకు ఎన్న
 ర్తములను నికడు తిరిగి పంపించునో నాకు నికడు. ఈ
 రెండుగా. ఈయ యావృత్తి నునాది తమిళమునకు చెప్పి
 నెవగా నా కోరికలను యొక నిర్వహణను నావిడిపెట్టును.
 కేవలమునా యావృత్తిగా పించుకొనును. తన భారము క్రితము
 లాపై తనవిగాల యావృత్తిని మున్న పుడునాచి పంపించి నిర్వ
 రాగా ఈయ విధానము విధానము దొనరిన కావించుకొని ఒకనాడు.
 ఎవగా అది నున్నాధమున నా తెలిసి. వాడేమి చేపకొనిచున్నా.
 కాదునా నొడ్డమునకు నున్నా నిర్వహణ పంపించినాడు. అది
 నిర్వహణమునకు మొత్తము మొదటియందును నిర్వహణవాడు. తన
 నిర్వహణ తాను మును ఈయ విధానము. ఆ నిర్వహణ తనకా
 యాధము కుదిరినపుడే తాను తలకడిపుడు క్రితపు విధానము
 విధానము. అది క్రితపు విధానము చేసినను పరిణామ యావృత్తి
 లేదు అందులకు సక్రమ పర్యావరణమునకు ఈయ విధానము
 కా, యొకటి నియుండును అప్పుడు కేవలము క్రితపు విధానము
 కేమి చేసినను పంపించి భిక్షించునది మాత్రముగా నెప్పు
 క్రితము కేవలము చెప్పించుకొనినదియే? ఈయ క్రితపు విధానము
 చెప్పించుకొను. వారిచేసినను తన విధానము పలుక నుండు యొక
 ముని ఈయముకొను. పంపించుకొని తన విధానము. అందు
 గాన ఈయ విధానము యొకటి కేవలము లేదు. నా యొకటి అందు
 పంపించుచో చేపలకు యొక్క మొదటిగాదు. ఈయ విధానము సంతో
 రించును. స్వలి పరమున క్రితపు విధానమునకు భాగము. పండిత
 రామలక్ష్మణాచార్యుని ఈయ విధానము అయినచో కేవల నిర్వహణ
 మున నిర్వహణమునకు. అప్పుడు ఈయ నిర్వహణ శుభము.
 (తన నిర్వహణ భాగమునో కొని అలాంటి భాగమును పంపించును)

జాన వంగిరించునంతవాడును లేడు. మొదల వరము లేదు. కానినో తొలివిట్లు లేదు. తమవీరమేమియు కానిది కాదలయును.

అక బలవీరము ఇదియును తమవీరమునంటిది. జగత్పాథు ల్లోకమును బలవీరమున కుదాహరించినారు :

“పరిహరకు ధరాం ఫణికి వీరః
కుఖమయతం కమళోపి తాం విహాయ,
అనా మహా పురుషాహరి! పక్షికోశే
ః భిం మిదం జగదండకం విహాయ.”

ఇదిగదా అదిశేషుడు భూమిని పరిహరించునాక! అదిహర్యము కూడ భూమిని విహించును తూని కుఖించునాక! ఓ ఇంద్రా! నేను నా పక్షికోశమున నిభిలమైన యీ జగత్తును విహించును — గగత్తుంతుకు దేవేంద్రునితో నన్నమాట లిద్వి : ఏ పందర్భమునందెనినో నవరస గంగాధరమున లేను. అయినను ఇట్లుహింప నచ్చును : గగత్తుంతుకు ఆచ్యుతిమును తీసికొని వచ్చుచుండగా ఇండు దెగుర్కొనినాడు. గగత్తుంతుని చెతిలో నింగు దెంగుకును కొంకొకపోయినాడు. అపు డెంగుడు గగత్తుంతుతో మైతి చేసికొన్నాడు. ఆ పందర్భమున దేవేంద్రుడు గగత్తుంతుని యడిగినాడు నీ బంమెంతియు. అంగుడు బంబుగా గగత్తుంతుకు చెప్పిన మాధాన మిశ్లోము. తన పక్షికోశమున నిభిలమైన యీ జగత్తును విహించునని గగత్తుంతు జేయ నున్నా? ఇదివిడుదల, ఇముము ఇది పురుషుడు గగత్తుంతునానమునుండి వైదొలగింపుడు. దా గగత్తుంతుకు తాను తన పక్షికోశమున నీ నిభిలజగత్తును విహించునన్నది? అదిలు వారి. ఈ జగత్తును విహించుచున్నాడు? లోక పరిహరవైత తిత్పరమైన బుదిలకణమునో వారా విధి నియమమును నెరవేర్చుచున్నాడు. అట్టి బుదియే గగత్తుంతుకు నున్నది. పక్షులైన యాది శేషుని యొక్కయు అదిహర్యము యొక్కయు బలమును స్మరించి వాకున్న తి బలము తనకును నున్నదిన్న భవమును గగత్తుంతుకు కష్ట క్షీరించివాడు. వారికంటె తియున్న తినిరూపణమున గు బుది గలనాడు. తన పక్షికోశమున విహించుననినాడు—గగత్తుంతు నకు తత్పర్యము తనబలమునంగున్నదా? లేక దాని వినియోగమునంగున్నదా? శేషము బంబునంగున్నచో ఒక్కక్షణమునో నీ పర్య జగత్తును వాకెము చేయగలననియు చెప్పుచున్నా. పక్షి కోశమున జగత్తును విహించుననియే అవకల్పరలేను. అపుడు బంబు నంగున్న గగత్తుంతుని తత్పర్య బుది స్పష్టపడును కాని గగత్తుంతు నకు తనబలముయొక్క వినియోగమునందు బుది నిష్టమైయున్నది. మొదలా ఫణి విధినియొక్కయు, అదిహర్యముయొక్కయు ప్రపక్తి తెచ్చుటయేలే! వారిప్రపక్తి శేషు డాడు తాని జగత్తును పక్షికోశమున విహించునని చెప్పుచున్నా దా? మరి అట్లే చెప్పలేను? ఆ వారి ప్రపక్తి తెచ్చుటలోనే గగత్తుంతునకు తనబలము యొక్క వినియోగము నందున్న తత్పర్యము స్పష్టపడుచున్నది విజమునకు శేషహర్యములు భారవ సమునుండి వైదొలగవు. ప్రళయకాలాన వరమున వైదొలగు నన్నచో అనాడు విహించుటకు గగత్తుంతునకు జగ లేయుండెను. మరి గగత్తుంతుని నాటల యా మేమి? ఆ వాని నాటల తత్పర్యమిది. వాకు చాల బంబున్నది ఆబలముయొక్క ప్రదర్శనమున కవికాశమే కవిపించుటలేను. ఉండుట కీ జగత్తును శేషలము పక్షికోశమున విహింప గలిగినంత బలమున్నది. ఏమి లాభము? శేషహర్యములు భూభార నహనమునుండి వైదొలగిన గదా వాడి ఏమిమాడునది?—అది యెట్లును కుగురను కనుక కాబాముకు ప్రకటించుటకు తనన యాకాశమే వాడు నా—అది. అదిగా గగత్తుంతునకు తనబల మెంతయో తనకు తెలియును.

ఆ తెలియుటతోడి యుత్సాహము లోకపరిహరకలమైన బుదియొక్క గగత్తుంతునునందు నిమిషపక్ష యున్నది. తోరః బంబును బంబుగా గాక దానిది ధర్మకార్యమునందే వినియోగింపబలయున్న యుత్సాహము గగత్తుంతునియందు స్పష్టముగా నున్నది. కనుక గగత్తుంతు నన్నట్లుగా జగత్పాథు లాదాహరించిన యా శ్లోకమునన గగత్తుంతుని తియొక్క బంబియోగమునందలి యుత్సాహమే గోచరించుచున్నది. అతని యోగము ధర్మబలముగా నున్నది. అంగుడు నీ అది బలవీరము గా ధర్మవీరమే యగుచున్నది. బలవీరముని ప్రత్యేకముగా నంత వక్కరలేను. అక్కరలేనుగాను. ఉండుటకు వీల కాను. అదియును గా! ఈ బలమును గర్వమున్న భవములో చేర్చియే ధరకునినుండి అలంకారికులు వ్యవహరించుచున్నాడు. జగత్పాథులకూడె నట్లే వ్యవహరించినాడు. గర్వమునకు బలమునకు జన్యజనన సంకంభ మున్నది. గర్వము రోద్రమున ప్రవాహముగాను, విరళును కింది ది పదానగాను పోషించు గుణములదిగా ధరతగుల : వక్రర్థి. ఈ భేషము ఆహారపమునకు నాంబవిభోవమును ప్రకృతులలోతి భేషమునబటి యున్నది. రోద్రము వీరమునలే ఉత్తమప్రకృతికము కాను. అంగులన గర్వమునకు ప్రాధాన్యము విహించుచున్నది. గర్వము శ్రోమును పెంచుటకాదు కేది ఉత్తమప్రకృతిక యందలి గర్వము ఉత్సాహమును కలిగించునది ఉత్తమప్రకృతియొక వీరక యుత్సాహమును పెంపొందింపజేయు గర్వమున్న భవమును పుటించు : హు : ష. మములో బల మొక్కటిమాత్రమే. ఇటిదెరివ్య. ఈ విద్య వాధాముగా చేసుకొనికూడ జగత్పాథులు పొందిత్య విగమును కల్పించెను. దియును నిలుగను. అట్లూరక అవారతి భేషమును కల్పించుకొనాచు పోయి చో యోవనవీరము - రూత

ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యం

తాము ఇంత బలహీనతతో
బాధపడనేలా?

సాఖ్యముగా, ఆనందముగా, ఉత్సాహముగా,
నుండి, ఆనందమయజీవితమును, పొందదలచినచో,
ఫల, పుష్ప, రసములతోను మాలికాసారముల
తోను, తయారైన “నెర్విటాల్” విక నీసాను
వాడండి. నీసా ఖరీదు రు. 5.75 మాత్రమే.

నూటికి నూరుపళ్ళు గ్యారంటీ

అని ప్రపంచఖ్యాతి నొంది వున్నది.

ఇండియన్ మెడిసన్ హౌస్,
విజయవాడ - 2.

ఫోన్ : 818.

వీరము—ఈ మొదటగా నెన్నింటిని కను : తప్పించవచ్చును. కాని
 యానందము లేదు—బలము : గ్యమునకు నడక పాద ముట్టకలది తన
 బలమును గూర్చి చెప్పకొన్న గాత్రమును నడకలు గాత్రములా
 యని కింకింపవచ్చును. కాని అది గాత్రములు కావు. విలసనగా
 గాత్రములు కుత్తిను ప్రకృతి. గాత్రములు వాడుకగా, అంగుళే
 గాత్రమునకున్న తన బలము యొక్క వినియోగమునందలి
 దృష్టిపై నున్నది. అంగుళే అ వాని సర్వవీర్యము
 లక్షణము మాపబడినది. కనుక బలవీర్యమున్నది పృథక్ పృథక్ అన్తి
 త్వము లేనిది. కుమారమును కలె కే సర్వవీర్యమునందలి అంతర్భవించు
 చున్నది—ఒకవిధముగా మానవీయోగములోని బలము మొదలు
 భావమే కాదు. గంపితః పాండులకు ముందరి చిత్రకృత్తి విశేషము
 కాదు. యువకా : బలము వీరమునకు సంబంధించినది అది భావము
 కాదు. తాను పేర్కొనిన ముప్పుకాల్గు భావములో పండిత
 రాజులనాగు బలమును చెప్పలేదు. ఆయనయే కాదు మరియే యితర
 ఆలంకారికులను బలమును చిత్రకృత్తి విశేషముగా చెప్పలేదు.
 చెప్పటకు వీలుకాదు గనుక సే ఎవరగాని చెప్పలేదు. కానము—
 దీని—కును ఈ మొదలైన వాకరముగా చిత్రకృత్తి విశేషములు.
 అవగా నునో వ్యాపారములు. బలము ననో వ్యాపారము గాదు. ఈ
 పలానా పని చెయ్యాలి నంతి బలము వాకున్నదన్నచో అ : కత్త
 యొక్క ఆ పనిని చెయ్యవలయునన్న ఇచ్చిడు ప్రతియమానము
 చెయ్యను. అప్పు డది చిత్రకృత్తి విశేషము. అంగుళము కచ్చివో
 పక్షికోణమున ని : భిల జాతిను కపింతున్న గాత్రుని చిత్రకృత్తి
 యేది? జాత్రును కపింతునిచ్చు. ఆ యిచ్చ ఆ బలమునలగనా : లిగి
 విడి? అందులన బలవీర్య మునవచ్చునన్నచో దానిగొడైన బలి

వామనునితో “నరచేలంబులూ నూడలో—” ఇత్యాదిగా వ్యంగ్య
 విశ్లేషణనిరము క్రితమునున్న నవచ్చువా?—అన్న ప్రశ్న ప్రతి
 తీరును. ఇది అనరావచ్చును అదియు : బలవీర్యము : తన : తన యొక్క
 ర్యమునందుగాని, గాత్రమునకు తన బలమునందుగాని తాత్పర్యము
 లేదు. వినియోగమునందున్నది అవగా బలికి దానిగూడ సర్వము
 నంగు బుద్ధి యున్నది. గాత్రమునకు భూతమాన గ్యమునంగు బుద్ధి
 యున్నది. కెందును ధర్మమునం దంతర్భవించినవియే. కనుక బల
 వీరము లేనే లేదు.

పాండిత్యనిరము విషయమును నిట్టికే జాత్రులకు పాండిత్య
 వీరముగ్యమునం బె భిన్న మైన చిత్రకృత్తి విశేష మున్నాను. నూత్ని
 ముగా విచారించినచో భిన్నముకాదు. పాండిత్యనిరము : కచ్చిసముదా
 వాగల కోకమున పండితులు గిగాంపతిపలికినను వాధి కేతి పలికినను
 మా గాత్రమునందలి లోలంభిత్వాద్యములను పరిశీలించి తాను యంగున్న
 వన్నాడు. అవగా తానుగూర్చి తాను పాండిత్యము పండితముగా
 పాండిత్యము పండితుడని పండితుల తత్పర్యము. పండితములు
 వాగల గర్వమున్న భావమున కిచ్చిన యువావారము కోకమున
 ఈ వాహియను తనకంటె యితరులు పండితులు లేనన్న తత్పర్య
 ర్యముతో వన్నాడు పండితులు. ఈ భావమునందలి పండితులు
 తిరస్కరించి స్వోత్కర్షణను వెలుకరించుకొనుచున్న పండితుని
 భావము గర్వము. ఈ భావమునందలి వారిని వారి వాగేంద్రా
 వాయిం పండితుని భావము నురొకటి యెల్లగునో స్పష్టపడుచున్నది.
 వాగే : వచ్చినను : మేతో వాదించి నిలకలనన్న వాని విషయ
 మున గర్వమునొక మెల్లు పెకిపోయినది గాని ముగ్ధుడే కాదు.
 అవగా అది పాండిత్యవీరము గాదు అదియు గర్వమున్న భావమే.

వాన్ గార్డ్స్ ఇన్ఫురెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ ,

నెం: 11 & 12, సెకండ్ లైన్ బీచ్, మద్రాసు.

ఉగాది ఆభినందనలు

మా భాతాదానకు, మోటారుబండ్ల యజమానలకు యీ సంతో
 వనరమైన ఉగాది వంతుగనాడు మా హృదయపూర్వకమైన ఉగాది
 ఆభినందనలు అందజేయుచు. వారికిందరికి సర్వతో ముఖభివృద్ధి
 నా కోరికనుచున్నాము.

మాకంపెనీ, నరనమైన రేట్లవ్వారా ప్రజాదరణ, శ్రీమంగా క్లయముల
 కరిష్టగిరి కమ్మము, భీమాచేయ ప్రజయంగు పెంపొందించుకొన్నది.

★ భీమా చేయుటకు ముందు వాన్ గార్డ్స్ ను సంప్రదించండి. ★

ఉదయకుమార్ రాజా వి.ఎస్.సి.,
 జనరల్ మేనేజరు.

అనరముకచ్చి మరేడుకచ్చి యోడిగిరి యుచ్చుటకు నాకర్థంబు
 మున్నవారి విషయమున భరగర్వ మెట్లభివ్యక్తమగుచున్నదో,
 తాగెనచ్చినను వాదించుటకు సిద్ధముగానూహ్యమునాని (మాయ
 ముం రిగ్యార్వములే కర్తవ్యమగుచున్నది. పాండిత్యవీరమున్నతో
 యవీరమునున్నది. భవవీరము వీరముగాక గర్వమైనట్టి పాండిత్య
 వీరమును వీరముగాక గర్వమే యగుచున్నది. పాండిత్య వీరవాహర
 గమున గర్వము గుప్తముగానుండి ఉత్సాహము ప్రభావముగా
 ద్వనించుచున్నది. పండితరాయలవా రనిరిగాని, ఆహుతిప్ర
 బుత్సాహము గర్వవాహరణ కోకిమునందును స్వనింపక పోవుట
 లేదు. మరియు కుటీరునకుకూడ పెట్టుబడి పెట్టగలవన్నవాని
 విషయమునను మత్సరము స్వనింపక పోవుటలేదు — ఇతన్నియు
 వీరములుగావు. గర్వమున్న భావములు. అందువలన పాండిత్య వీరమని
 పేరేగాలేదు.

మరియు దయావీరము దానవీరమునందును, దానవీరము భర్త
 వీరమునందును న తృప్తిచెందును గలవి. అట్టి సత్యవీరమును.
 ఈ విషయమున జగన్నాథుల కొత్తపదాలెట్లు వారి నిదాంత
 క్షుర ముగిసినట్లెప్పుడున్నది. దయావీరమునకు శిలిచక్ర రి
 కొరిత్యముల కె నుదాహరించి దయాదాన వీరముల కక
 మొదలైనట్లు వందసగంగాధరమున నున్నది. నిజమున
 కొరెండును భర్త వ్యూహములే కదా! అదియును గాక
 వారెండింటికిని గల భేదమేమి? దాన వీరు పడుగబడును. దయా
 వీరు పడుగబడుదు. అంతే. ఇందులను సర్వత్ర యుండునది గాను.
 దాన వీరునును అనుగబడుకేయే దానము చేయుటయుం గుత్సాహము
 చావుట సంధియము. కోకిమునం నున్నది. జగన్నాథుల కితిత్యవి
 కపోతములకడ నుదాహరించినది దయావీరవిరూపణ సందర్భమున.
 ఆకలో దాన మున్నది. అనగా దానమునకున్న వ్యయంసంపూర్ణక
 దయకులేనన్నమాట. ఉన్నతోర్థపరముగా దాన వీరము నుదాహ
 రించినపుడు దయావీర ప్రపత్తి వచ్చియుండెడిది. అసలు రహస్య
 మేమనగా దాన దానముగా పర్యవసించు గుణము కలది. ఈ గుణము
 నాగానందివాడకమున లెప్పుగా ప్రపంచించబడియున్నది. ఎలయవది
 శీమంతవాహనల పరిణయదృఢి ఫలాభిముఖముగా వాగిని మొదటి
 మూడంకముల కదలికటాడుచున్నాను. నాగానందిమునదయావీరము
 రసమని సామాన్యముగానుకొనబడుచున్నది. కొడుకొంతి మేనసమని
 యగుటయు కదలు. అది వేగవిషయము. నిజము మాటాడినచో
 నాగానందిమున నున్నది దానమాపముక మూర్తిధరించినదియు.
 శీమంతవాహనము కంభమాడుగకు బదులుగా వన్యశిల నెక్కుట
 కుర్చిహింపక తో వాని కసలు దయపుట్టిందో లేదో గూడ తెలియుటకు
 వీలుపడదు. దయకు బదులుగా కరుణ మనవచ్చునా? నూన్ముముగా
 విచారించినచో కనరాదు. కరుణమునంది దయ పుటను. పరగతి
 కన్న వన్నమాత దుఃఖమును సహించలేని ప్రత్యభముమైన మరో
 వికారము కరుణము. అయ్యో పాపగునుట కరుణముయొక్క అభి
 వ్యక్తి. ఈ గుణవిరాస మెట్లగును? అందుకునే నేమి చేయగలం? ఇ
 ట్లు చేయుదునా? — అనునీ మొదలైన మనోవా పారము
 దయాదూతలు. దయ మావించినా దయగా విరం విరమైన
 మనోలక్షణ మావాని కక్షుండుండు ముఖమునందు కర్తవ్యమైనదని
 యున్నది. శీమంతవాహనమునకు దయ కలిగినదనగా నేరందిన
 మేన వీరి కలిగినది. ఆ మాత్రము దయపుట్టుట లోకమున
 సామాన్యము. శీమంత వాహనమని గొప్పదన ముండులోలేదు. మరియు
 స్వకీరత్యగమునకు తప్ప మే యుత్సహించుటలో నున్నది. తిద్ధ
 మునగా కంభమాడుని ప్రతికిండుకొరకు. ఇదట ఇవనవచ్చును.
 శీమంతవాహనము కీరత్యగ విషయమున మత్సరము చూపిన
 వాడు-కొగా, దాన వీరుడు కొలయును గాని దయా వీరుపడుట

యెట్లు పాపగుడు — అని. నిజమే. కర్మకు దానవీరుడు. ఇంగునిచే
 యాడుగబడుట కర్మకు ఎట్లు దాన వీరుడగుట మనస్కారక మైనచో,
 అట్లే శీమంత వాహనమని విషయమున కంభమాడుని యొక్కయు
 ఆ వాని తల్లియొక్కయు దివ్య ముపహ్కారక మైనది. అందులకు
 అనుగబడుటయు, అనుగబడకపోవుటయు ముఖ్యము కొరవినామట.
 అట్లయినచో కరకగతి తగ పరాయణ త్యమునాట యేమి? ఎందుల
 కుదాహరణముగా భారతిమున కాంతిస్వయం చెప్పబడిన కపోత
 కథలో తోయ “ఇదిటి భూతాలింగిలి దేవ నను గాయబుని” అని
 అనుట గాలిలో వచ్చుచున్నది. ఆ మాటనే ప్రసించి కపోతము
 వానినిండ్లించిరిగిదా! అనగా పృథముగా నడుగబడకపోయినను
 కరణమిచ్చుట పరమార్థము. వీటన్నిటికిని పునానైతిత్యగభావమే
 మూలము. శరీరమధర్మము. మరియుగోకి విషయము. దానమునకు
 బలిని నుదాహరింతును. నిజమునకు బలి దానవిధదా? సత్యవీరుడా?
 వామనుని విషయమున బయ్యోక్క సత్యపవనప్రమాణ తిత్సరభావము
 యొక్క యాత్మి వృద్ధియు గానమాపమున కర్తవ్యమైనది. సత్య
 వీరుడుగా వాద్యంబున చెప్పబడుచుండును. ఆ వాని సత్యవీరము
 నకు మూలము దానము. అనగా దానము మూలముగా సత్యము నిలికి
 వచ్చింది. బలివిషయమున సత్యసంధిగాలముగా దానమునకు
 ప్రాధాన్యము వచ్చినది. ఇంతకును చెప్పబచ్చినదేమనగా సత్యవీరు
 దానవిరూపణలన్నియు భర్త వ్యూహములు. అనుగబడుటయు,
 అనుగబడకపోవుటయు వాధాముగా మూలద్వంద్వీని దానవిరూ
 వీరములని పృథక్కరించి చావుట యవసరము భర్త ప్రవచనము
 నానా ప్రకారము చిత్రిమైనది. దానవిరూపణలన్నియు భర్తము
 నందలి యోగిత్వములు. సత్యమునకు భర్తముతో నభేదము భారత
 మన కాంతి భర్తమున చెప్పబడినది. సత్యము త్రియోదశలక్షణ

రవి టాయ్లెట్స్ వారి

సూతన సంపత్సరి అభినందనలతో
 రవి టాయ్లెట్స్-అందమును, వర్చస్సును

* రవి గ్లిజరిన్ సోప్ :

అతిమృదువైన స్త్రీల,
 పసిపాప శరీరము
 లకు సురక్షితముగా
 వాడవచ్చును. దీని
 ఇంజెనీ సువాసన
 స్నానానంతరం కూడ
 పొందవచ్చును. ఇది
 అన్ని కాలములలో
 ముఖ్యముగా వేసవిలో
 వాడదగినది.

* రవి వెజిటబుల్

హేరాయిల్: శిరోజమును విరివిగా ఆకర్షణీయంగా,
 పెంపొందించును. ఆహారకరమైన ముఖావన కలది.

- రవి స్నో: ముఖవర్చస్సు పెంపొందించి, దర్శనయొక్క
 మృదుత్వమును కౌపాడును.
- రవిటాల్క్-మేహాదర్: ముఖవికాసమును పెంపొందించును.
 చల్లదనము ఏర్పడును.

సోల్ ఎజెంట్లు : **ది స్యాండ్రార్ & కో**

10, బైద్యవా: మొదలి విధి, తం గూర్చుట, నాదాను-21.

మలు కేరళాను చెప్పబడినది. ఈ దానదగూడు లన్నియు
పరిశీలించి వదిలి వర్షావృతములైన పత్తికిమా దానదియా
వృక్షానికి ఇచ్చి ఇచ్చి రములైన వీరరస ప్రభేదములుగా
గుర్తింప నగవరములేను. మరియు వీలులేను. అట్లు వేర్వేరుగా కు
ప్రారంభించినవో ప్రాచీనము, స్మృతినిరము, దివ్యనిరము ఈ
మొదలుగా వదిలి పదియూడు భేదములను సువాదాపముగా చెప్పి
తచ్చును. కొని కూడదు. అంగుళలన ఇచ్చివీరమునీయే మొదలును
గ్రహంపవలయును. కొనియు విన్నవో ర్మ వీరమునీయే అనాం
తిర భేదములుగా పత్తికిమా దానదగూడులను చెప్పవచ్చునుగాని,
ఇచ్చితిరములుగా మాత్రము చెప్పరాదు.

[illegible]

నరస గంగాధరమునందలి రసధ్వని ప్రకరణమును జాగ్రత్తగా
పరిశీలించినచో శ్రీ జగన్నాథులవారికి రసవిషయమున ప్రభేదముల
నంతగా పృథక్కరించి చాపుట యష్టముకొనెట్లు స్ఫురించును.
శ్రీ గారము విషయమున విప్లవభయమునందలి పంచవిధ భేదముల
నంగీరింపవచ్చురలేదనియు, సందయోగవిప్లవభయమున నాయననియు

సిద్ధాంతము చేసెను. హాస్యము వివరమున ప్రాచీనాచార్యు లిట్లు
హాస్యమున్నారని భరతియుని చెప్పిన ప్రభేదముల నశై చిహ్నము
జ్ఞానము కొదముల లగుట శవు. మరియు మహారి కరణము వివరమున
చూపిన మూడు భేదములను, భియానకమునకు చెప్పిన మూడు భేద
ములను బీభత్సగుభితిములయందు నిరూపించిన రెండు భేదమును
సంక్షిప్తములవారసలు పేర్కొనలేదు. పూర్వాచార్యు లిట్లము
న్నా విగూఢములను. ఒక్కవీర రసమువివరముననే కొంత
చేసినది. అదియునుగాక భరతుని చెప్పిన వానవీరమును గూర్చియు,
తిరునాటివారు కల్పించిన దయావీరమును గూర్చియు ఇది భర్తవీరమున
సంతర్భింప జేయవచ్చునుగా? ఏ విడిగా నుండువలయును?—అని
మరియు తను కొన్నింటిని కల్పించెను ఆకల్పించు యొక్క
దనగా ఇట్లవాంతి భేదములను నిరకను కల్పించవచ్చును గాని
వారి మది కొదన్నట్లుగా నున్నది అందులను రసవివరమున
అవాంఛితభేదమును సాధ్యమనంతిపరిమితిముచేసి పోష రించు
రాములవారి యుద్ధభేదముని తొచుచున్నది. కనుకనే విరరస
దములన్ని పేరయు, కేవలము యుద్ధవీరము, భర్తవీరము అన్నవి
కలగనియు సిద్ధాంతము చేయబడెనది. ఇది జగన్నాథుల మృత్యు
మున కనుగుణముగానే చేయబడెనది. అది యెట్లు కొద్దిగా ప్రాచీ
వీరమింతును.

“పరిపాక్రమ దానాది స్మృతి —” యని నాయు భావమైన యుత్సాహమును నిర్వచించుచు రామలవాగు (వాసి. తిక్కాతి వీరరసమునాగూర్చి మాట్లాడినపుడు దానమును (దానము గూడ) ధర్మమున నంతర్భవించుకేముటను వీలున్నది గదా యని ప్రశ్నించిరి. దానము ధర్మమునందలి యేకజనియని ఆచునకు నీతి యొను. అందువల్ల నే దానవియోగములను ధర్మమున నంతర్భవించు చేయవచ్చుననుట. దానముగా ధర్మవీరమును లేననుచునవచ్చునను లేదు. దానమే ధర్మము కాదు. ధర్మలక్షణములలో దాన మొకటి. నాయని నిర్వచించుచు దానమును గ్రహించుట ధర్మమున కుపపాక్షికము. ధర్మశిబము నే యేల గ్రహింప లేనన్నచో, పగునియొక్క ధర్మమును స్మరించుట గూర్చి పగునియొక్క దానమును స్మరించుట యన్నంత స్పష్టముగ ను. పైగా ధర్మ ప్రపంచము కాలపెట్టిది. పగునియొక్క యెట్టిధర్మమును స్మరించి— యన్న ప్రశ్ని పుట్టును. దానాది యని పమాదానము. నిర్వచనము నందగ్గముగా ను డరాదు గనుక దానశిబము గ్రహింపబడనది. అట్లే పరపరాక్రమ మున్నది యుద్ధ వీరమున పాక్షికము. పాపరాక్రమా దికిములు యుద్ధమునందెట్లు పర్జనవసించునో దానాదిములు ధర్మము నందెట్లు పర్జనవసించును. మరియు నొక విశేష మేమనగా ధర్మ శిబము తన హువి స్మృతిమైన యుద్ధబోధక శక్తినిలన ఒకప్పుడు యుద్ధమునుకూడి బోధించి బోధింపవలదు. అపుడు పరాక్రమ శిబము కిక్కిరిలేక బావలనవచ్చును. కాని యుద్ధవీరమునకు పృథగ్వ్యక్త నార మభిప్రమకుటవలన పరాక్రమశిబమును రాయలవా గుపయోగించిరి. యుద్ధము రాగధర్మము. దానాదికములు సర్వవర్గ సామాన్య ధర్మములు. అందువలన విశేషధర్మమైన యుద్ధమున కుపపాక్షిక ముగా పరాక్రమ శిబమును, సామాన్య ధర్మమున కుపపాక్షికముగా దానాదికమును నిర్వచనమున జగన్నాథులు లుపయోగించిరి. అందు కున వీరరసము, యుద్ధవీరము-ధర్మవీరము అని యనుటయే

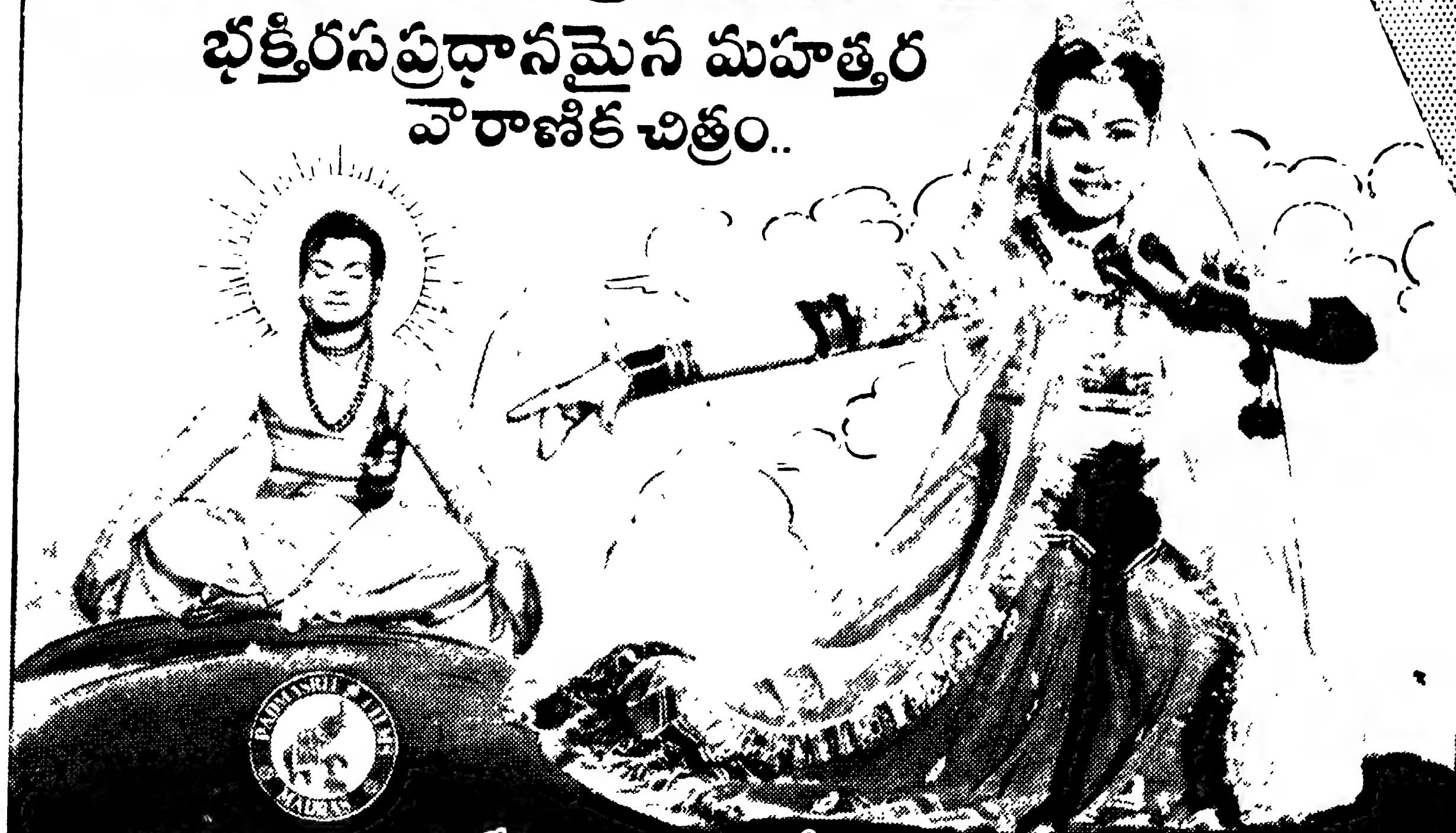
శ్రీ జగన్నాథ పండితరాయలవారి హృదయమున కనుకూలము.

ఏప్రిల్ విడుదల!

పద్మశ్రీ
ఫిలిమ్స్ వారి

జగన్నాటికం

భక్తిరసప్రధానమైన మహత్తర
పౌరాణిక చిత్రం..

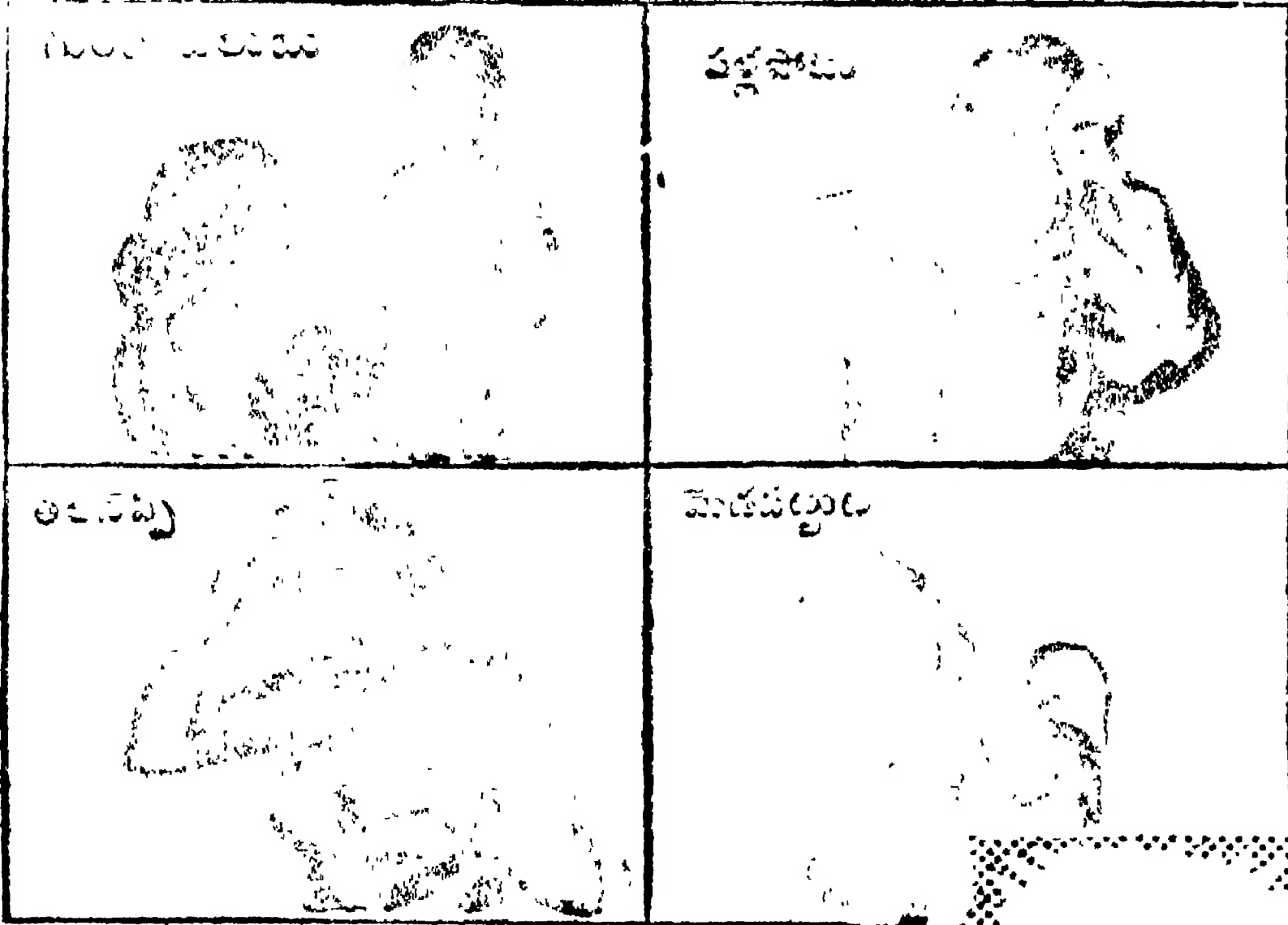
రచన సంగీతం కెమేరా దర్శకుడు
శ్రీరామచంద్. అశ్వధామ. బి.యస్.కొండారెడ్డి. శోభనామిరావు.

CHITRALEKH.

H.B. SANKAR

అమృతాంజనము

నెట్టలతో కూడిన వ్యాధులు మూదరకముందే
కుదురుతాయి

అమృతాంజనము వాచును నవారింపడిమే గాన దాన వారివాన్ని
కూడా నమ్మాలి. ఇది రక్త సంబంధాన్ని కమింపజేసి రక్త
ప్రవాహాన్ని క్రమపరిమళం తీసికొంటును.
ప్రతిసారి ఉన్న ఆతి కొంచెమే ఉపయోగించవలసి
ఉండవలెనని ఒక ముద్ది నెలలతరబడి వస్తుంది.

అమృతాంజనం లిమిటెడ్, మద్రాసు-4, పోస్టాఫీసు-1 కలకత్తా & న్యూ ఢిల్లీ

